

ספר

שערי יוסף

סוכות – חול המועד

שערי יוסף - סוכות

ספר

שערי יוסף

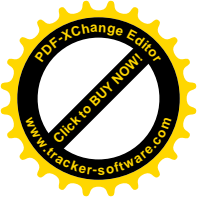
סוכות - חול המועד

מאתי הצעיר באלפי ישראל

יוסף (בלאמו"ר הג"ר חיים בנימין שליט"א) אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

ערב ראש השנה ה'תשפ"ב

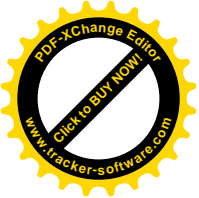

שערי יוסף - סוכות

כל הזכויות שמורות למחבר

נשמח מאוד לקבל הערות והוספות

בכתובת מייל: as0583233587@gmail.com

לזכרון עולם בהיכל ה'

יו"ל

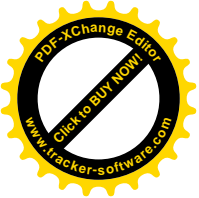
לרגל כלות השנה לאם זקני

מרת עישא אליז

בת איזה אביטבול ע"ה

נלב"ע ד' תשרי תשפ"א

ת.נ.צ.ב.ה

לעילוי נשמתו הטהורה של
אבינו רועינו עטרת ראשינו
רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה

רבי אהרן יהודה לייב

בן ר' נח צבי שטיינמן
זיע"א
נלב"ע כ"ד כסלו תשע"ח
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

האי גברא יקירא אוד מוצל מאש

נצר שריד למשפחתו הרמה

אוהב תורה ודבוק בה כל ימיו באמונה ובטוהר
לבב

מוקיר רבנן ואיהו גופיה צורבא מרבנן

הר"ר אברהם ב"ר שמואל יעקב וירז' בינסקי ז"ל

נלב"ע ח' אדר א' תשס"ח

❧ ❧

הר"ר עקיבא ב"ר מאיר מטלם ז"ל

אוד מוצל מאש שעמד על משמרת הכשרות
במסירות

אוהב תורה ומצוות ומסר נפשו עליהם

וזוגתו מרת אלטע איטה ב"ר משה שלמה ז"ל

תנצב"ה

לזכרון עולם בהיכל ה' ולעילוי נשמת

אשת חיל, אוד מוצל מאש נצר שריד למשפחתה
הרמה, צנועה בהליכותיה וכשרה במעשיה
חיה את חייה מתוך אמונה פשוטה ואיתנה, עמדה
בגבורה כנגד קשיים וייסורים רבים
הקפידה להתפלל ג' תפילות ביום מתוך הסידור אפי'
בעת זקנותה שכבדה עליה ראייתה

מרת גיטל דבורה (טובה)

בת ר' ישראל יצחק ורז' בינסקי ע"ה

חינכה וגידלה את ילדיה במסירות ובאופן מופלא
וזכתה לראות דורות ישרים ומפוארים לשם ותהילה
הולכים בדרכיה וממשכים מורשתה
נלב"ע ביום י"א שבט התשע"ט

ת.נ.צ.ב.ה

שערי יוסף - סוכות

פתח דבר

בס"ד אודה את ה' מאד וברוך אלוקינו שבארנו לכבודו והבדלינו מן התועים ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נתן בתוכינו, ונתן ביד כל אחד ואחד חלק בתורה הקד' וכמו שהבאנו בכמה דוכתי מדברי החת"ס זצ"ל שביאר מאי דאמרינן ותן חלקנו בתורתך שהוא שלכל אחד ואחד מעם ישראל יש חלק לחדש בתורה הקד'.

וזיכני השי"ת לשבת באוהלה של תורה, וללמוד ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, וזיכני בס"ד לכתוב בשנים האחרונות בימי בין הזמנים בהלכות סוכות, ובהלכות חול המועד, ובתחילה הדפסנו חלק מן הדברים, בכמה קונטרסים שונים בפני עצמם, ועתה אמרתי בס"ד הגיע הזמן לסדר הדברים להדפסה, למען לא יהיה בגדר כובש נבואתו שלא לפרסם הדברים וכמ"ש בספר חסידים והארכנו בדבריו בקונ' שער יוסף במעלת כתיבת חידו"ת. והוי ידוע שכל הנכתב אינו כאן אינו אלא לפלפולא ולחידודא בעלמא, ואינם להלכה למעשה.

ואודה לאאמו"ר שליט"א ולאמי מורתי תליט"א אשר טורחים למעני ברוחניות ובגשמיות, ה' ימלא כל משאלות לבם לטובה. גם אודה את אחי הבה"ח אליהו פורת נ"ו מח"ס מאלפי זהב ושא"ס, והבה"ח שלמה זלמן נ"ו.

וכן גם אני אודה להגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך ופרדס יוסף החדש על המועדים, ושא"ס וקבצים, אשר מעודדני בלימוד התורה ובזיכוי הרבים, וגם חלק מהשאלות בספר שלפנינו הם משאלותיו, וחלקם הודפסו בגם אני אודך מתשובתי חלק א' וב', וישנם שבאו בתוס' דברים. ויהי רצון שקוב"ה יזכהו להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה ולזכות את הרבים ע"י ממלכת התורה גם אני אודך בכל מקום ומקום, ולהמשיך ולהוציא את סדרת הספרים פרדס יוסף החדש על כל ד' חלקי השו"ע. הודאה מיוחדת הודה להר"ר יעקב ויז'רבינסקי אשר ספר זה רואה אור הדפוס בנדבכת לבו, יתן ה' סיעתא דשמיא בידו להמשיך במלאכת הקודש בהעמדת היכלי הישיבות הקדושות, בהחזקת אלפי בחורי ישיבות הקדושות, בדרכו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטינמן זצוק"ל, ובנשיאות בנו ממשיך דרכו ראש הישיבות חבר מועצת גדולי התורה, הגאון הגדול רבי שרגא נח שטינמן שליט"א, אשר אנו זוכים לחסות בצילו ולהנות מאורו אשר ינק מרבינו הגדול זצוק"ל. ויהי רצון שבזכות ובכוח לימוד התורה, אליבא דהלכתא, וקוב"ה יאמר לצרותינו די, ונזכה לראות במשיח צדקינו במהרה בימינו אמן.

בברכת התורה, הצעיר באלפי ישראל, יוסף אביטבול

שערי יוסף - סוכות

שערי יוסף - סוכות

תוכן הענינים:

25	א. בדברי הרמ"א בחיוב בנית הסוכה במוצאי יו"כ.....
25	למה איכא חיוב לבנות סוכה הרי איכא עוד מצוות.....
25	בגדר החיוב לאכול סעודה במוצאי יו"כ.....
27	ג. למה לא כתב הרמ"א דיש ללמוד אחרי יו"כ.....
29	ד. למה הרמ"א לא כתב דין קניית ד' מינים.....
33	ה. למה הרמ"א כפל דבריו.....
36	ו. האם עדיף זריזין מקדימין או סוכה מהדורת.....
40	ז. האם מותר לבנות סוכה היכא שמפריע לשכנים.....
50	ח. אם יש מצוה בעשיית הסוכה.....
51	האם יש חיוב לעשות בערב שבת סוכה.....
51	הוכחות מדברי הראשונים.....
52	סוכה ישנה.....
54	אנשים שאין להם בית.....
54	ברכת שהחיינו.....
55	האם צריך להיות בביתו ביום הראשון של סוכות.....
56	מדוע המשנה בסוכה פתחה בהל' סוכה.....
57	האם נשים יכול לסכך.....
57	זריזין מקדימין למצוות.....
58	מצוה בו יותר מבשלוחו.....
62	זקן ואינו לפי כבודו לבנות הסוכה.....

שערי יוסף - סוכות

- 63ראוי להזיע בשעת בניית הסוכה.
- 63בניית הסוכה בשמש לכתחילה.
- 64אם ירד לו דם מעשיית הסוכה האם חשיב דם מצוה.
- 64הרהור עשיית סוכה במקומות המטונפים.
- 65בניית סוכה ע"י גוי.
- 67האם סוכה קודמת ללולב.
- 68מי שיודע שלא יהיה בסוכתו האם חייב לבנות סוכה.
- 68לבנות את הסוכה בעצמו בלא שליח או לקטוף אתרוג.
- 68האם בעשיית הסוכה יש לכוון למצוה דאורייתא.
- 68לשם יחוד בסוכה.
- 69האם חשיב נשבע לדבר מצוה.
- 69האם יש לחזור על הפתחים בשביל סוכה.
- 69האם חשיב חטף לחבירו מצוה.
- 69האם הוי עשה שידחה ל"ת.
- 69האם חשיב מצוה היכא דיש גזל שינה.
- 70מצות השבת אבידה ובנית סוכה.
- 70אונן בבנית הסוכה.
- 70ציצית או סוכה.
- 70כמה חקירות לשיטות דיש מצוה לעשות סוכה.
- 71ט. דיני הכוונה בישיבה בסוכה.
- 78י. מצות סוכה האם הוי מצוה חיובית או קיומית.

שערי יוסף - סוכות

- העובר בדרכו דרך הסוכה האם מקיים מצוה ונפק"מ לברכה לפי הפוסקים שמברכים על מצות סוכה בכל כניסה וכניסה..... 81
- יא. הערות ובירורים ותשובות על סדר השו"ע סימן תרל"ט..... 82
- סעיף א'..... 82
- א. עשיית מעבר הנהר ולעבור אליה ע"י גוי..... 82
- ב. בדין טיול בסוכה..... 83
- ג. בדין דיבורי חול המותרים בסוכה..... 85
- ד. לא לדבר לשון הרע בסוכה..... 86
- ה. בדין קריאת עיתונים בסוכה..... 87
- ו. יסוד האיסור להכניס כלי אכילה לסוכה..... 89
- ז. ביאור דין כבוד הסוכה..... 89
- ח. השהיית כלי אכילה בסוכה..... 90
- ט. להכניס לסוכה קדירה בשעת האכילה לרוקן לשם את האוכל..... 90
- י. הוצאות צלחות שסיימו לאכול בהן..... 91
- יא. האם מותר לפנות את הכלים לאחר סעודה שלישית משום איסור מכין..... 91
- יב. להניח את הכלים בחלון הסוכה..... 91
- יג. לשטוף כוסות וצנצנות בסוכה..... 92
- יד. האם מותר להניח פח בסוכה..... 92
- טו. האם מותר ליטול ידיים בסוכה..... 92
- טז. האם מותר להשתין בסוכה..... 92
- יז. האם מותר להפיח בסוכה..... 93
- יח. ילד שמרטיב בסוכה האם מותר לו לישון בסוכה..... 94

שערי יוסף - סוכות

- יט. האם מותר להחליף טיטול בסוכה..... 94
- כ. האם מותר להניק בסוכה..... 95
- כא. אסור לתלות כביסה בסוכה..... 95
- כב. לחלוץ נעלים בסוכה..... 95
- כג. תשמיש המיטה בסוכה..... 96
- כד. לכסות את הפסוקים..... 96
- כה. שלא יכנס אור הלבנה..... 96
- כו. נטילת צפרנים בסוכה..... 96
- כז. לצחצח נעלים..... 96
- כח. משחק קלפים בסוכה..... 97
- כט. לשמוע רדיו בסוכה..... 97
- ל. להכניס נשק לסוכה..... 97
- לא. האם מותר להכניס מחשב לסוכה..... 97
- לב. האם מותר להכניס לסוכה שולחן מחשב..... 99
- לג. גז בסוכה..... 99
- לד. לא לכעוס בסוכה..... 99
- לה. לנשק ילדיו בסוכה..... 99
- לו. האם מותר להסתפר בסוכה..... 100
- לז. בעלי חיים לסוכה..... 100
- לח. האם מותר לזרוק דברים בסוכה..... 100
- לט. צינורות ניקוז בסוכה..... 101

שערי יוסף - סוכות

- מ. להטעין אופנים חשמליות בסוכה.....102
- מא. האם מותר לעשן סגריות בסוכה.....102
- מב. קפנדריא דרך הסוכה.....107
- מג. נרות בסוכה.....110
- מד. האם להדליק את הנרות שבת בסוכה.....110
- מה. בדין כניסת גוי לתוך הסוכה.....110
- מו. לעשות בדיקת קורונה בסוכה.....113
- סעיף ב'.....114
- א. בדין חיוב לישון בסוכה – ואין להקל בזה משום אור המקיף.....114
- ב. דברי הרמ"א במקום צינה.....115
- ג. בדברי הרמ"א שיש להקל משום אשתו.....115
- ד. בדעת הגר"א.....116
- ה. מה הדין בשנה ראשונה.....116
- ו. אם אשתו מפחדת לישון לבד.....116
- ז. בחו"ל הקלו מפני כמה טעמים.....118
- ח. האם יש חיוב להביא תנור.....119
- ט. האם יש חיוב לשים מזגן בשינה.....119
- י. מי שקונה מזגן האם הוי בכלל הוצאות שבת ויו"ט.....122
- יא. למה לא מברכים על שינה בסוכה.....122
- יב. להחמיר בשינה אפילו בשינת עראי.....123
- יג. מה הדין בין ברכיו.....123

שערי יוסף - סוכות

- יד. מה הדין שיושן תיר ולא תיר.....123
- טו. מי שנוח לו לישן יותר בבית.....123
- טז. מי שיודע שילך לשיעור וירדם.....124
- יז. מי שנוסע בדרך האם חייב בסוכה.....124
- יח. אם יש חיוב להעיר את חבירו שנרדם.....124
- יט. מה הדין להעיר את אביו.....124
- כ. מה הדין אם ילדיו נרדמו מחוץ לסוכה.....125
- כא. אחד שנוחר בסוכה מה הדין.....125
- כב. לישון לבד בסוכה.....125
- כג. להוציא ישן מן הסוכה.....127
- כד. לשכב עם בניו הקטנים כדי להרדימם.....134
- כה. בדין האם בעינן להשאיר את השולחן בזמן השינה בסוכה.....134
- כו. אכילת עראי מחוץ לסוכה.....136
- כז. מהו אכילת עראי.....136
- כח. בדברי השו"ע שיש להחמיר ולא לשתות מחוץ לסוכה אפילו מים.....138
- כט. מי שמצטער מחמת כך האם מותר לו לשתות מים מחוץ לסוכה משום שאסור להצטער ביו"ט.....139
- ל. בדין שתית מים או יין מחוץ לסוכה בשעת הסעודה.....140
- סעיף ג'.....142
- א. חיוב אכילת פת בלילה הראשון.....142
- ב. כמה צריך לאכול.....142
- ג. אכילת פת או מזונות.....143

שערי יוסף - סוכות

- ד. טיבול הכזית בלא סלטים.....145
- ה. כשיש לו אורחים עניים האם יכול להתעכב.....146
- ו. לא לישון בערב חג הסוכות.....146
- ז. לישון בליל סוכות קודם חצות.....147
- ח. האם מצות אכילה בסוכה היא מצות אכילה או חובת דירה.....148
- ט. האם חיוב אכילה בליל יו"ט ראשון או מדין סוכה.....148
- י. איסור אכילה בלילה הראשון עד שיהיה ודאי לילה.....150
- יא. איסור אכילה בערב סוכות.....150
- יב. האם יש חיוב להדר לאכול פת כל שבעה בסוכה.....151
- סעיף ד'.....154
- א. חיוב לימוד בסוכה.....154
- ב. תורה היא כמו סוכה.....155
- ג. הבאת ספרים לסוכה.....155
- ד. הלומד בבית המדרש.....156
- ה. האם מקום שתחת הסטנדר חשיב כתחת המיטה.....156
- ו. לימוד בסוכה ספרי קבלה.....156
- ז. תפילה בסוכה.....157
- כשמתפללים בסוכה האם יש שם ברכת מעין שבע בליל שבת.....157
- ח. תפילה ביחידות בסוכה.....159
- ט. תפילה בסוכה בעשרה או תפילה בחוץ ברוב עם.....159
- י. למה חייב ללכת להתפלל והרי הוא עוסק במצוה פטור מן המצוה.....160

שערי יוסף - סוכות

- יא. הבדלה בסוכה.....161
- סעיף ה'.....162
- א. שיעור הצער.....162
- ב. רואה שהולך לרדת גשמים.....162
- ג. שינה בסוכה שצפוי גשם.....162
- ד. שיעור הצער שנפטר מן הסוכה.....163
- ה. בחיוב ביום הראשון לאכול בסוכה.....163
- ו. הגשמים בזמן הבית יוסף.....164
- ז. האם יש סימן קללה ביום הראשון.....164
- ח. ירידת גשמים בלילה ראשון בשמיטה.....164
- ט. האם יש הידור לצום שיורד גשם.....164
- סעיף ו'.....165
- סעיף ז'.....166
- א. מה הדין אם לא שכב.....166
- ב. בדברי הרמ"א דכל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט.....166
- ג. הנהגת גדולי החסידים לשבת בסוכה אפילו שיורד גשם.....167
- ד. דעת העונג יו"ט.....167
- סעיף ח'.....172
- א. בדברי השו"ע.....172
- ב. הפסד מצוה משום ברכה.....172
- ג. הליכה לבית הכנסת האם הוי הפסק.....172

שערי יוסף - סוכות

- ד. האם מועיל לכיון את הברכה שתועיל עד זמן מסוים.....173
- ה. ברכת לישיב בסוכה על הבדלה במוצאי יו"ט ושבת.....173
- ו. אם אוכל מזונות לאחר הבדלה שיכסם במפה.....175
- ז. היכא שמתענה האם מברך על הישיבה בסוכה.....175
- ח. האם מברך על השינה היכא שאינו אוכל לפני זה.....176
- ט. פרטי הדין במבקר את חבריו בסוכתו.....176
- י. סיים סעודתו ולא הסיח דעתו.....177
- יא. מי ששכח לברך לישיב בסוכה על אכילתו.....177
- יב. בענין הסח דעת בסוכה.....178
- יג. ברכת לישיב בסוכה על אכילת מזונות.....179
- יד. האם יש קביעות על קפה.....180
- טו. משקאות קלים.....181
- טז. בדין ברכה על ישיבה בסוכה בלא אכילה.....181
- יז. האם אפשר לכסות את השולחנות שבבית במפה.....183
- יח. חיוב סוכה למוכרים בחנות.....183
- יט. בדין חיוב סוכה בהקבלת פני רבו.....184
- כ. הזמנת אושפיזין והמסתעף.....187
- כא. דברי הזוה"ק שהאושפיזין מגיע לסוכה.....187
- כב. שיטות שאינם מזמינים כלל.....189
- כג. מי הם האושפיזין - סדר האושפיזין.....190
- כד. כל סעודה או כל לילה.....190

שערי יוסף - סוכות

191.....	בכל הלילות או רק בב' הלילות הראשונים.
191.....	כל אחד מזמין.
191.....	ב' סוכות.
192.....	להזמין בפה.
192.....	להזמין אחד ואח"כ את כולם.
192.....	אם אושפיזין חשיב פנים חדשות.
193.....	לומר תיבו אושפיזין וקודם שלום עליכם.
194.....	אם יש אורחים ועניים.
195.....	הבדלה או אושפיזין.
195.....	בכל יום כל האושפיזין מגיעים.
195.....	להכין כסא לאושפיזין.
196.....	כסא אחד או ז' כסאות.
196.....	כסא מכובד ובמקום מכובד.
197.....	הוכחה מהחמדת הימים.
198.....	כסא גם לאלהיו הנביא.
198.....	אם הוא הולך הם הולכים.
198.....	אי שרי לישוב על כסא האושפיזין שלא בשעת הסעודה.
199.....	הסוכה היא בית ה' ולכן האושפיזין מגיעים.
200.....	אושפיזין – אורחים עניים.
202.....	טז. אדם שנשרף לו ביתו האם חייב בסוכה.
202.....	יז. האם אדם שאין לו בית חייב בסוכה.

שערי יוסף - סוכות

- ית. האם אדם חייב לבנות סוכתו שנפלה. 204.....
- יט. תליית מנורות של גוים בסוכה. 205.....
- כ. האם ראוי לתלות תמונות של רבנים בסוכה ובחייב לקשט את הסוכה. 206.....
- כא. הורדת קישוטים מהסוכה כשיורד גשם. 209.....
- כב. האם מותר להכנס לסוכת חבירו ללא רשות בזמן הקורונה. 210.....
- כג. להכנס לסוכה דרך החלון. 211.....
- כד. סוכה מזכוכית. 211.....
- כה. שולחנו בתוך הבית שבסוף השולחן יושב חולה קורונה. 215.....
- כו. בדין גזירה שמא ימשך בשני שולחנות במפה אחת. 216.....
- כז. האם הכהנים במקדש עשו סוכה—כיצד נוטלים אתרוג בעזרה והרי אינו ראוי לאכילה
216.....
- עניני ד' מינים. 220.....
- כח. האם צריך שיהיה אתרוג צהוב. 220.....
- כט. מצוה בו יותר מבשלוcho בקניית ד' מינים. 221.....
- ל. הדרכה מעשית לקניית ד' מינים. 221.....
- לא. נטילת ד' מינים עם כפפות. 224.....
- לב. הזיק אתרוג יקר האם צריך לשלם את כל השווי. 227.....
- לד. האם צריכים להחזיק את הד' מינים בב' הידים בהושענות. 228.....
- לה. האם יש איסור של לא תגודדו בנעונעים. 230.....
- לו. בדין קדושת הד' מינים לאחר שימושם. 231.....
- לז. אם מותר לשים את הלולב לסגולה תחת המיטה בחול המועד סוכות. 232.....
- לח. מדוע אין בודקים הלולב כמו בציצית. 234.....

שערי יוסף - סוכות

- לט. איזה מצוה הכי קשה לקיים..... רלח
- מ. במצות השמחה בחג הסוכות..... רלט
- מא. בביאור תפילת והשאינו וכו'..... רמא
- מב. דיני ועניני הושענא רבא..... 243
- מהות יום הושענא רבא..... 243
- גמר הדין מספרי הקבלה..... 243
- למה הוא לא נזכר בפוסקים..... 244
- למה נקרא הו"ר..... 244
- נוהגים כמו מנהגי יו"ט..... 245
- לקרוא ספר דברים..... 245
- לקרוא ספר התהילים..... 246
- אמירת התיקון לבני ספרד..... 246
- אמירת קדיש בין הספרים בתהילים..... 246
- ענית אמן אחר רחמנא אידכר לן..... 247
- בענין המנהג להיות נעורים כל ליל הו"ר..... 247
- לא לדבר דברים בטלים כל יום הו"ר..... 248
- להשכים בהו"ר..... 249
- הדלקת נרות..... 249
- להרבות בתפילה..... 249
- טבילה בהו"ר..... 249
- תשמיש המטה..... 249

שערי יוסף - סוכות

- 249.....לא לעשות מלאכה עד אחר שיוצאים מבית הכנסת.
- 250.....ללבוש קיטל.
- 250.....מתי מתירין אגודו של לולב.
- 250.....הוצאת הס"ת.
- 251.....לבכות בזמן ההושענות.
- 251.....לתקוע בשופר.
- 251.....אבל בהקפות.
- 251.....מג. דיני חיבוט הערבה ביום הושענא רבא.
- 252.....בגודל הערבות הנצרך לחבטה בהו"ר.
- 253.....זמן חיבוט הערבה.
- 253.....על מה חובטים את הערבות.
- 255.....בדין חיבוט הערבות עד שינשרו רוב העלים.
- 256.....בדין חבטה בערבות שחברו חבט בהם.
- 256.....המתפלל ביחידות האם צריך להקיף.
- 257.....בדין חיבוט הערבה לאשה ולקטן.
- 257.....דברי אגדה בטעם חיבוט הערבה.
- 259.....מד. קדושת הלולב.
- 259.....מה. להצניע את הלולב.
- 260.....מו. אתרוג ליולדת.
- 261.....מז. סגולת השמירה.
- 261.....מח. לשמור את הד' מינים לשריפת חמץ.

שערי יוסף - סוכות

מט.	ערבה לנכרי לשמירה	261
נ.	דין ודרך היציאה מן הסוכה	261
נא.	זמן פירוק הסוכה	262
נב.	הלכות שמחת תורה	264
	שמחת תורה ע"ש סיום התורה – השמחה בסיום התורה	264
	ההיתר לרקוד	270
	לרקוד כל היום	270
	למה אין כוונות בשמחת תורה	270
	הפניית גבו לספר תורה בזמן הריקודים	271
	הגבהת ס"ת בשמחת תורה	271
	נשים בספר תורה	271
	הקפות שניות	271
	לשמחת תורה אין מקור בגמ'	272
	מדוע אין בזה חסרון דאין מערבין שמחה בשמחה	274
	כמה הקפות עושים	275
	אם בעינן בימה	275
	למה נקרא הקפות	275
	הקפות בס"ת פסול	276
	הבאת ספרי תורה	277
	הקפות סביב ס"ת בלא בימה	277
	הקפה סביב תנ"ך	278

שערי יוסף - סוכות

- 278.....הקפות בשעת קריאת התורה.
- 278.....למחות כפים בסעודה בסעודה.
- 279.....לא לאכול לפני ההקפות.
- 279.....הקפות סביב בנין בית הכנסת.
- 279.....קידוש לפני קריאת התורה.
- 280.....עמידה בפני ספר תורה בזמן ההקפות.
- 282.....לתת ספר תורה לקטן.
- 282.....גוף נקי למי שמחזיק את הס"ת.
- 282.....אבל בהקפות.
- 282.....לקחת ס"ת ולא למאן.
- 283.....האם מותר לאכל להשתתף בסעודת חתן תורה וחתן בראשית.
- 283.....במנהג להוציא את הס"ת בהקפות ביום לרחובה של עיר.
- 283.....למה קופצים במשה אמת.
- 285.....נג. ממתי הוא זמן קריאת פרשת האזינו.
- 287.....נד. עד מתי הוא זמן קריאת פרשת האזינו.
- 288.....נה. קובץ תשובות בדיני כל תוסף.
- 288.....להיות בסוכה כמה ימים לפני סוכות.
- 289.....בדין העובר על כל תוסף האם הוא קיים את המצוה.
- 291.....בדין כל תוסף בלבישת ציצית בלילה.
- 297.....כל תוסף בג' חלות לחם משנה.
- 298.....בדין כל תוסף בנרות חנוכה.

שערי יוסף - סוכות

299.....בדין בל תוסיף בפדיון הבן.

302.....בדין העובר על בל תוסיף האם הוא קיים את המצוה.

שערי יוסף - סוכות

סו"ס הכוונה דהוי מצוה לאחר עשיית הסוכה כי הרי יש שהולכים לאכול אחרי הצום, ואח"כ עושים קידוש לבנה, וא"כ אין זה מצוה דעושים ישר אחרי הצום, דההרי אפשר לתקן את הסוכה מיד אחרי שהוא אוכל, וכמו שנוהג מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א כמבוא בספר אלא ד"א של הלכה במוצאי יוה"כ שאחרי שאוכל מעט מתקן סוכתו, ורק לאחר מכן נוהגים לעשות קידוש לבנה.

אבל בלא"ה י"ל עוד, דהנה הרי יש עוד כמה מצוות שעושים, דהנה ראיתי שיש שכתבו להקשות מ"ט הרמ"א כתב מצות עשיית הסוכה, והרי יש את מצות הבדלה, כן הביא להקשות בספר ענפי משה (ר"ח סימן לט) ושם כתב דיש לומר, שהרי שם מצות הבדלה מישך שייכא לעצם מצות יוה"כ וכדמצינו בשבת זכרהו על היין בכניסתו וביציאתו ע"ש.

עוד ראיתי שכתב להקשות הגר"מ גבאי שליט"א [וע"ע בזה באריכות בספר בית מתתיהו חלק ד] שהרי איכא מצות של קיום סעודה, שהרי עושים סעודה במוצאי יוה"כ וכמו שכתוב בתוס' ביומא דף פז ע"ב מהמדרש דבת קול יוצאת ואומרת לך אוכל בשמחה לחמך ע"ש, ובתוס' בשבת דף קיד ע"ב דסעודת מוצאי יוה"כ הוי כעין יו"ט ע"ש, וא"כ כיון שקיים מצוה א"כ זה נקרא שעובר בין מצוה למצוה, אולם לענ"ד דמה שאוכל הוא רק משום שצם כל היום, אבל עיקרו אינו משום מצוה, וגם דכל סעודת יוה"כ הוי דוקא התם בכהן גדול שיצא בשלום מבית קודשי הקודשים, ועוד י"ל דהכא לא הוי אלא בתור הנהגה ועיצה טובא ולא לחיובא בעלמא.

בגדר החיוב לאכול סעודה במוצאי יו"כ

אלא דמ"מ דבעיקר האי חיובא לאכול סעודה במוצאי יו"כ, ראה במש"כ בקונטרס שיח יוסף

א. בדברי הרמ"א בחיוב בנית הסוכה במוצאי יו"כ

הנה כתב הרמ"א בסימן תרכ"ד סעיף ה' בזה"ל: והמדקדקים מתחילים מיד במוצאי יום כיפור בעשיית הסוכה כדי לצאת ממצוה אל מצוה (מהרי"ל ומנהגים והגהות מיימוני פרק ב' דברכות מהרי"ו), והרמ"א בסימן תרכ"ה ס"א כתב לאחר מש"כ שם השו"ע וז"ל: "בסוכות תשבו שבעת ימים וגו'". כי בסוכות הושבתי את בני ישראל, הם ענני הכבוד שהקיפם בהם לכל יכם שרב ושמש. כתב ע"ז הרמ"א ומצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום כפור, דמצוה הבאה לידו אל יחמיצנה, ומקור דבריו הם מהמהרי"ל ובעצם הכפילות בדבריו נאריך לקמן.

למה איכא חיוב לבנות סוכה הרי איכא עוד מצוות

הנה בדברי הרמ"א סימן תרב סעיף א', כתב הרמ"א ואין מקדשין את הלבנה עד מוצאי יום כיפור, וביאור דבריו כתב במשנ"ב סק"י שקידוש לבנה יותר טוב כשהוא מבושם ובשמחה, ובמדרש איתא שבמוצאי יום הכיפורים בת קול יוצאת ואומרת לך אוכל לחמך בשמחה ע"ש, וכן מבואר גם ברמ"א או"ח סימן תכ"ו ס"ב, אין מקדשין הלבנה קודם תשעה באב ולא קודם יוה"כ ובמוצאי יום הכיפורים מקדשין מפני ששרויים בשמחה ע"ש, והנה עיקרא טעמא שמקדשין אז הוא משום שאז שרוים בשמחה, ולא משום דאיכא מצוה דכתב הרמ"א בסימן תרכ"ד ס"ד, והמדקדקים מתחילים מיד במוצאי יום הכיפורים בעשיית הסוכה כדי לצאת ממצוה למצוה ע"ש, והנה ראיתי למי שהקשה אמאי הרמ"א כתב להתחיל בעשיית המצוה של סוכה, ולא כתב שיש את המצוה של קידוש לבנה, והנה י"ל דהטעם שלא חשיב מצוה, כי

שערי יוסף - סוכות

שיצא השבת הלא מצינו בגמרא ביצה ט"ז ע"א וינפש וי אבדה נפש את הנשמה היתירה.

ושמעתי מאדמו"ר זצ"ה שאמר בשם הרב הגאון מהר"י פוזנר זצ"ה שבכל מוצאי שבת קודש יורד מאיגרא רמה לבירא עמיקתא אכן הסעודה הוא כעין שלמדו חכמז"ל משלמה המלך ע"ה שעושין סעודה לגמרה של תורה דשלמה המלך מצד שזכה להחכמה ולהקדושה עשה הסעודה וכמו כן שבשבת נעשה הכל טוב מאוד וישראל מתקדשים בשורש הקדושה שמצד השי"ת, ולכן אנחנו שמחים תיכף אחר השבת בסעודת המלוה מלכה שהכניס אותנו לקדושתו ית"ש בשלימות וכמו כן במוצאי יום הכיפורים שנתכפר לנו העונות ונעשינו בריה חדשה מנוקים מכל עון ופשע אנחנו עושים גם כן הסעודה כי אנחנו שמחים בקדושה זו וסעודת מוצאי שבת נקראת סעודת דוד המלך עליו השלום מחמת שהוא הקים עולה של תשובה שאפילו אחר הקלקול יכול אדם להתקרב עצמו לקדושתו ית"ש עיי"ש בארוכה.

ובסידור הגר"א (סדר מוצאי יו"כ אות ג') הובא: אוכלים ושותים ושמחים במוצאי יום הכפורים כדאיתא במדרש במוצאי יוה"כ פ"ב בת קול יוצאת ואומרת לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך, כי כבר רצה האלהים את מעשיך ויש שמדליקין בה נרות לכבוד ומזמרים בסעודה זו נוסח המבדיל בנדפס במחזורים דיש נמנעים מלעשות מלאכה של רשות בלילה זה ועוסקין רק במלאכה של מצוה עכ"ד.

והנה דנו הפוסקים מה הדין בכה"ג שחל יו"כ בשבת האם יש דין לעשות מלוה מלכה במוצאי יו"כ שדעת הגר"י זילברשטין שליט"א והו"ד בשבת שבתון (סעי' קנ"ג) שאין צריך לעשות סעודת מלוה מלכה, והטעם

חלק ח' עמ' ד שהנה במש"כ הרמ"א בסוף סימן תרכ"ד ואוכלים ושמחים במוצאי יום הכפורים דהוי קצת יו"ט, ומקורו מהטור ומהרי"ו ואור זרוע, וכתב במשנ"ב (ס"ק ט"ו) כדאיתא במדרש דבת קול יוצאה במוצאי יום הכפורים ואומרת לך אכל בשמחה וגו', [מדרש קהלת רבה פ"ט פסוק ז'].

ועוד איתא זוהר הקדוש (וארא כ"ט ט) פתח ר' חייא ואמר לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה האלקים את מעשיך בשעתא דבר נש אזיל באורחי דקב"ה קב"ה מקרב ליה לגביה ויהיב ליה שלוה ונייחא כדין נהמא וחמרא דאכיל ושתי בחדוה דלבא בגין דקב"ה אתרעי בעובדוי ע"כ, והנה משמע שיש דין לשמוח ולאכול ויש לדון אם יש דין לאכול לחם, דהנה יש גירסאות שכתבו לך אכול לחמך בשמחה, וא"כ לכאורה משמע שיש דין לאכול לחם, ועוד דהרי כמו שבעבר יו"כ כתב הרבינו יונה שאחד מהטעמים לאכול בערב יו"כ, משום שזה סעודה על כפרת העוונות, א"כ כ"ש במוצאי יו"כ לכאורה יש לעשות סעודה ולשמוח על שרצה ה' במעשינו, ולשמוח דהוי כיו"ט, וכמו שכתב הרמ"א, ושוב ראיתי שכע"ז הוא בגליון קול אמונים מכ"ק האדמו"ר משומרי אמונים בעל החוקי חיים זצוק"ל.

וראה עוד בדברי הגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל בספרו פרי צדיק (מוצאי יו"כ אות יא) אמרו חז"ל במדרש קהלת (ט' י') בכל מוצאי יום הכיפורים בת קול יוצאת ואומרת לך אכול בשמחה את לחמך ושתה בלב טוב את יינך כי כבר רצה אלקים את מעשיך וכמו כן במוצאי שבת קודש יוצא בת קול כזה כי הסעודה היה מרמז כמו סעודת מלוה מלכה של מוצאי שבת כי בפשיטות מה מקום לסעודת מלוה מלכה שאנחנו שמחים אחר

שערי יוסף - סוכות

ומשום כך נדרשת הבת קול שלמרות הכל מותר לו לאכול את לחמו והוסיף על כך שזה מה שאמרו חז"ל כל דפריש ממינות מיית ואין הכוונה שצריך להמית את עצמו אלא שרוב הצער על עבירה זו יכול לגרום לו למיתה ואף כאן יש להצטער כל כך על עוונותיו עד שלא יהיה לו תיאבון לאכול ויצטרך לשם כך לבת קול. ע"כ.

וראה עוד בספר נטעי אליהו (ח"ד עמ' טז) הובא: בישיבת כפר חסידים הנהיג לרקוד במוצאי יום הכיפורים כביטוי לשמחה על מחילת העונות שזכינו לו.

ובספר המועדים כהלכתם (סימן ז' סעיף ס"ד) כתב שמדברי המדרש י"ל שצריך לנוהג לומר גוט יו"ט או חג שמח, והמקור לכך מדברי המדרש].

ג. למה לא כתב הרמ"א דיש ללמוד אחרי יו"כ

ועוד ראיתי שיש להעיר בהא, דהנה בשו"ע סימן קנ"ה ס"א, כתב אחר שיצא מבית הכנסת ילך לבית המדרש וכו', וכתב במשנ"ב סק"א שאיתא בגמ' היוצא מבית הכנסת ונכנס לבית המדרש ועוסק בתורה זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר ילכו מחיל אל חיל, וכו' ע"ש, וא"כ צ"ע מדוע לא אמרנו דיש ללמוד אחרי הצום מחמת המצוה של לימוד תורה, שהוא מצוה גדול עד למאוד וכמ"ש ותלמוד תורה כנגד כולם, אלא מאי משום מחמת שיש סוכות ויש חיוב לבנות את הסוכה.

ומ"מ בעליות אליהו מובא שאדונינו הגר"א אחר יוה"כ עסק בלימוד מסכת סוכה ע"ש, וכן מסופר על כמה מגדולי ישראל, ויש שלמדו אז משום שאז רובא דעלמא לא לומדים תורה וממילא זמן זה יותר מוקדש, וכמו שידוע

שבשבת לא אכלו א"כ לא מסתבר שהלויי חמור משבת עצמה וכ"ז מדין מלוה מלכה אין חיוב אבל יש מצוה לאכול במוצאי יו"כ כמו שכתוב לך אכול בשמחה לחמך כי כבר רצה אלוקים את מעשיך, וא"כ לכאורה משמע דיש דין לעשות סעודה, והנה כדעת הגר"י זילברשטין כן כתב בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ה סימן קפ"ד אות ה') שאין חיוב לאכול סעודת מלוה מלכה, וז"ל: ומה שפירש שיש מצות מלוה מלכה במוצאי שבת שחל בו יוה"כ אינו מוכח די"ל מאחר שאין ביומו מצות עונג באכילה ושתייה מנלן להוסיף במוצאי יוה"כ ללוות באכילה ושתייה ועוד יש לצדד שחיוב מלוה מלכה הוא מדין עונג שמוכיח שמתענג מהשבת וקשה לו הפרידה אבל ביוה"כ שאין דין עונג רק דין כבוד וכדאיתא בגמ' שבת קיט וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד זהו יוה"כ אין בזה ענין להוכיח שמתענג בה וקשה לו הפרידה וצ"ב עכ"ד, ויל"ע בדבריו דאף דאין חיוב מצד השבת מ"מ יהא חיוב מצד עצם גדולת יום הכיפורים.

אבל דעת הגר"ש אלישיב זצוק"ל והובאה בספר תורת המועדים (על השונה הלכות סימן תרכ"ד סק"ג) שיש חיוב לאכול סעודת מלוה מלכה עי"ש.

למסקנא דמילתא: נראה שיש ענין לאכול סעודה במוצאי יו"כ, ואף יש ענין לטול ידיים ולאכול לחם ולשמוח במחילת העוונות שה' מחל לנו. [והנה הובא נשאל הגר"י מבריסק זל"ה וכי בלעדי הבת קול היינו סבורים שלאחר שעמדנו כל היום בתשובה ובתפילה ובצום עלינו להמשיך בצום והשיב הגר"י שאם יעשה האדם תשובה אמיתית ויחשב עם עצמו את כל מה שעולל בכל השנה אזי מרוב צער לא תהיה לו אפשרות ללכת ולאכול

שערי יוסף - סוכות

להמצא ואם כן עת שערי רצון לגאול אותנו גאולה שלימה, כי עת כזאת שאתה מצוי עמנו ואנחנו עמך על דרך אני לדודי ודודי לי לא נמצא ולא ימצא כשעה הזאת ואם כן אין אנחנו זזים והולכים לביתנו לאכול ולשתות עד שתגאל אותנו ואין ספק כי היתה תפילתנו מקובלת בעת ובעונה ההיא.

אבל אחרי שמבקשים למהר ולצאת הרצים יצאו דחופים ולומר תפילת נעילה במהירות וכמו כן תפילת ערבית במרוצה ובחפזון כדי למהר ולצאת מבית הכנסת כתינוק הבורח מן הספר אי אפשר לעשות כדבר הזה והגם כי יאמרו דבניסן עתידין להגאל ולא עתה הרי הגאולה היא כהשכמה לאט לאט כאומרם זכרונם לברכה והלואי ויתחיל להתנוצץ ניצוצי הגאולה ממוצאי יום הכפורים ומשום שאסור להתענות אין קפידא באריכות זה דודאי לצפות לישועה הוא יותר גלות מתענית חלום ולא קפדינן אשעות עכ"ל של מרן החבי"ף.

וכן ראה עוד מש"כ מרן החיד"א בעבודת הקודש (מורה באצבע סימן ט) בזה"ל: תיכף באור מוצאי יום הכפורים טוב להשתדל לעשות איזה דבר בסוכה לקיים וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה ויעקב נסע סכותה והחכם עיניו בראשו להזמין מערב יוה"כ פ איזה דבר כדי להתחיל באור מוצאי יום הכפורים בתיקון הסוכה הבוקר אור יקום להתפלל וישכים לבית הכנסת ויתפלל כהוגן וזה כל פרי להראות בכל ענייני העבודה בתורה ותפלה וענוה וצדקה וכיוצא במוצאי יום הכפורים שהוא מסכים הולך עם אשר עשה בעשרת ימי תשובה ואתמול ביום הכפורים ודעתו לקיים כל ימי חלדו והשי"ת עזרו ומגיניו ואחר התפלה יחפש אחר ארבעת המינים ולא ליחוש במעי"ה כדי שיהיה לו לולב ואתרוג פים ומהודרים וגם אל הסוכה ישית עיניו

מהרמב"ן שכל המקודש מחבירו חרב וכו', ואכמ"ל, וכן ראה עוד בערוך השולחן (סימן תרכ"ד סעיף ג') שאכן כתב שמי שאין לו מה לעשות במוצאי יוה"כ בעשיית הסוכה ילמד מסכת סוכה ע"ש, וע"ע בס' קובץ הלכות להגר"ש קמינצקי סוכות סימן ח', שאם רוצה לבנות את הסוכה קודם יום הכיפורים ויקיים במוצאי יום הכיפורים ילכו מחיל אל חיל ע"י לימוד הלכות סוכה ע"ש, וע"ע במועדי הגר"ח ח"ב תשובה קמ שהשיב ע"ז ביטול תורה ע"ש, ויש להבין כוונתו, וי"ל עוד שגם מי שאינו יכול לבנות את הסוכה מכל סיבה שהאם מפריע לשכנים, דיכול ללמוד בנתיים הלכות סוכה וגם מקיים בזה מחיל אל חיל וגם שלמד הלכות סוכה עלה לו כאילו קיים מצות סוכה לעת עתה, לפי הדעות דיש מצוה בעצם עשיית הסוכה.

ועוד במעלת הלימוד בזמן הזה, ראה עוד בספר רוח אליהו (עמ' קא) שהגר"ח מוולאזין היה מקפיד בכל שנה להקפיד ביותר בהתמדת הלימוד עד השעה שנים עשרה כי היה חושש פן בעת ההיא שכולם עייפים לא ימצא מי שילמד איזה רגע אחד עכ"ד, והיינו משום שהעולם לא יכול להתקיים בלא רגע אחד של תורה כנלמד ממסכת ע"ז דף ג' ע"א אם לא בריתי יומם ולילה חוקת שמים וארץ לא שמתי וכו' ע"ש, וראה עוד מש"כ החבי"ף במועד לכל חי (סימן יט אות קה) וז"ל: ואמינא ולא מסתפינא כי במצב זה שבאו כל ישראל ביום הכפורים יום אדיר בימי השנה קדושים וטהורים ובצום ובכי ובתשובה גמורה ובהתלהבות גדולה בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר קהלות קהלות שקרבים בחמש תפילות דאילו היו כולם כאחד אחר שגמרו סדר תפילתם לערוך שיחה לפני אלקינו מרחם באמור אליו עת כזאת להיות כל ישראל בקדושה ובטהרה ובתשובה שלימה אי אפשר

שערי יוסף - סוכות

דבר מה כאשר חלפו הכל על פניו נתפנה ר' איצל"ה לקרוביו ויצא איתם מבית המדרש משם צעדו לאורך הפרוזדור עד שהגיע לחדר צדדי ר' איצל"ה דחף מעט את דלת החדר ובהפתחה לרווחה ראתה כל הפמליה את החתן הצעיר רכוך על גמרתו ושקוע בסוגיא ניגש ר' איצל"ה לחתנו ואמר לו מן הראוי שתלך מקודם לטעום משהו אחרי הצום השיב החתן כבר טעמתי פנה ר' איצל"ה אל קרוביו ואמר להם עתה יודעים אתם מדוע בחרתי בו לחתן הקהל כולו עזב זה עתה את בית המדרש ואילו הוא הספיק בינתיים לאכול וכבר יושב הוא ולומד לימים נעשה אותו חתן לראש הישיבה הלא הוא הנצי"ב מוולוז'ין וסיים החזון איש את דבריו לאמר רואה אתה מה צריכים לעשות במוצאי יום הכיפורים. ע"כ. [וראים שההתמדה זהו העיקר ולא היון הישבתי והראיה מספרי הנצי"ב].

ד. למה הרמ"א לא כתב דין קניית ד' מינים

והנה ידוע להקשות מדוע הרמ"א לא כתב, ללכת לקנות ד' מינים, דהרי גם זו מצוה של מחיל אל חיל, והנה כבר כתב להעיר כן בהעמק השאלה (שאלתא קסט) שהרמ"א כתב לבנות סוכה ולא כתב לילך לקנות ד' מיני אחרי יו"כ, ובספר פתחא זוטא (סימן תרכ"ה ס"ב) כתב לתרץ בזה ע"פ מה שראה בהגהת בן אריה על הטור שנדפס בשנת תר"ס בוילנא שהביא דבר נחמד מהגר"א זצ"ל על שה"ש על פסוק מישרים אהבוך ואלו הם דבריו, ובזה יתורץ מה שהקשו למה אנחנו עושין סוכות בתשרי כיון שהוא נגד ענני כבוד היה ראוי לעשות בניסן כי בניסן היה תחלת היקף עננים, אבל נראה לפי כשעו את העגל נסתלקו העננים ואז לא חזרו עד שהתחילו לעשות המשכן, ומרע"ה ירד ביוה"כ ובמחרת יוה"כ ויקהל משה וציוה על מלאכת המשכן וזה היה ביי"א

לתקנה כהוגן וישים אל לבו כי הלא לקנות תכשיטין ובגדים לביתו יוציא המעות בשמחה וישא ק"ו להוציא מעות בשמחה רבה להיות לו אתרוג מהודר וסוכה נאה ומה יענה אם יהיה ציקני לדבר מצוה שלא לתת לה' ממה שנתן לו הלא יבוש ויכלם ויהיה חרפת נבל עכ"ד, וראה עוד מש"כ במחזיק ברכה סימן תרכ"ה סק"ב, שבמוצאי יו"כ מניחין הסכך והיינו לאחר שהסוכה לפני יוה"כ ובזה ישב הכפילות ברמ"א בסימן תרכ"ד ותרכ"ה, וא"כ לפי דבריו יש הרבה זמן ללמוד דהרי שימת הסכך אינו לוקח הרבה זמן, וכה"ג מסופר על מרן הגר"ק וכמו שכתב בספר אלא ד"א של הלכה.

ומובא שת"ח אחד סיפר והו"ד בספר לקח טוב (פרשת ואתחנן עמ' נב) שבצעירותו היה נמנה על באי ביתו של החזון איש פעם אחת במוצאי יום כיפור לאחר שסעד את ליבו בגמר התענית שם את פניו לעבר ביתו של מרן החזון"א בחושבו ששעה זו היא הזדמנות נאותה יותר להכנס אל החזון"א אולי ילקט משלחנו פירורים שאינם מזדמנים בשאר ימות השנה כשנכנס לבית החזון"א אמר לו החזון"א שב ברצוני לספר לך משהו הנה הגר"ח מוולוז'ין ייסד את הישיבה הגדולה ואחריו היה בנו ר' איצל"ה ראש הישיבה וכאשר הגיעה ביתו לפירקה לקח לה חתן אשר לא הצטיין במיוחד בכשרונותיו ובלמדנותו ומאחר שחתן זה נועד להיות בעתיד ראש הישיבה היו טענות בפי קרובי המשפחה על שהחתן שנבחר אינו מתאים לייעודו הגדול ר' איצל"ה שמע את הטענות אך לא הגיב עליהן אלא ציפה לשעת כושר ואכן שעה זו הגיעה במוצאי יום הכיפורים לאחר תפלת ערבית כל הקהל עבר על פני ראש הישיבה כדי לברך ולהתברך בשנה טובה משהגיעו אותם קרובי משפחה ביקשם להמתין לו הואיל וברצונו לומר להם

שערי יוסף - סוכות

נוהגים לקנות כבר מט"ו באב אתרוג, וכמו כן מצינו הרי במטה אפרים (סימן תר"ג ס"ה) שכתב שראוי לקנות ד' מינים קודם יום כיפור כדי שהעשיה במצוה תוסיף על הזכויות שלנו ולכן נקט סוכה, וכן מובא גם בא"ר סימן תרכ"ה ע"ש.

עוד ראיתי מה שהביא בזה בשו"ת השואל (ח"א סימן נו) שכתב בהא הגאון רבי שמאי הכהן גראס שליט"א בעמח"ס שו"ת שבט הקהתי, שמה שהרמ"א לא כתב לקנות ד' מינים ביוה"כ כי אז בלילה לא היו החנויות שמוכרים ד' מינים פתוחות כמו היום אבל סוכה אפשר לעשות ע"ש. וכן משמע בכף החיים (סימן תרכ"ד סקל"ו) שכתב שטוב שביום י"א אחר תפילת שחרית קודם שיאכל יקנה דבר מצוה לולב או אתרוג אם אפשר, ומשמע מדבריו דלא היה מצוי שימכרו אז בלילה.

והנה בספר נהר מצרים (יו"כ סימן כ') כתב שיש לעסוק בסוכה ובד' מינים במוצאי יוה"כ ע"ש, אלא דסו"ס י"ל דאין הכא נמי גם הוי מצוה, אלא דמה שהרמ"א לא כתב כן משום שמצות סוכה היא בלילה ולא ביום של סוכות וכיון שהיא קודמת לד' מינים לכן כתב הרמ"א סוכה, ועוד שבסוכות שחל בשבת לא נוטלים לולב במדינה, ולכן הוי כתדיר קודם והבן.

עוד י"ל שמה שסוכה קודמת ולא ד' מינים כי סוכה שבונים אותה בשעה מאוחרת הוה ליה גזל שינה, משא"כ ד' מינים שאי"ז ברעש ואפשר לקנותם יותר מאוחר.

ובספר בנטעי גביראל (יוה"כ פרק ס"ח ס"ה) כתב נוהגין להתחיל במצות סוכה או בעסק ד' מינים מיד במוצאי יו"כ, ושם כתב בהערה פשוט דה"ה וציין למש"כ בספר נהר מצרים וכו', ויש להבין מדוע פשוט, וי"ל דכוונתו

תשרי וכתוב העם הביאו עוד נדבה בבוקר ובבוקר ב' ימים הרי י"ג תשרי ובי"ד בתשרי נטלו כל חכם לב ממשא את הזהב במנין ובמשקל ומט"ו התחילו לעשות ואז חזרו ענני כבוד ולכך אנו עושין סוכות בט"ו בתשרי עכ"ל הגר"א, ומעתה שפיר יוצא ניחא כיון דתיכף אחר יוה"כ התחיל להתנצץ החזרת ענני כבוד ע"י עשיית המשכן ובארבעת ימים שבין יוה"כ לסוכות היו עושין ההכנות לבנין המשכן, ולכן שפיר מצות לתקן הסוכות תיכף אחר יוה"כ, ולכן כתב שנכון שכתב הרמ"א שאז נתעורר החזרת הענני הכבוד ולכן יש לבנות את הסוכה בימים אלו.

ועוד נראה לומר דאף אם הוי עשיית הסוכה מצוה בפנ"ע ולא רק הכשר מצוה מ"מ דין מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה ומחיל אל חיל שייך דוקא במצוה עצמה כגון סוכה לפי שיטת הירושלמי, אבל בד' מינים שאינו אלא הכשר מצוה ולא הוי מצוה עצמה לכן הרמ"א לא כתב ליה, אלא שבעיקר דין עשיית הסוכה יש עוד להאריך בזה בפנ"ע, ויש לי בזה כ"כ נפק"מ ובעז"ה יתבאר במקומו. אלא דבמש"כ יש לדון האם בהכשר מצוה אמרינן מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, שהנה בספר משא המלך סימן תרכ"ה כתב שגם בהכשר מצוה אמרינן כן.

והנה בספר לבנימין אמר (עמ' נה) הובא שנשאל מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א מ"ט לא כתב הרמ"א לצאת לקנות ד' מינים בכדי לצאת ממצוה למצוה, והשיב כי סוכה צריכה הרבה זמן ע"ש, ומוכח שסוכה הרבה זמן משא"כ ד' מינים, וצ"ע על היום שאין מנהג העולם כן אלא דסוכה אין לוקח הרבה זמן לבנותה, משא"כ ד' מינים יש שלוקח להם כמה ימים שלמים לחפש, ועוד י"ל שמה שהרמ"א לא כתב ד' מינים שהרי יש

שערי יוסף - סוכות

לגלות, וכן כתב בא"ר וכיון שכן עם חתימת הדין אנו מתחילים את הדין להכין הגלות.

עוד הביאו בזה שהנה בקול אליהו להראשון לציון הגר"מ אליהו זצוק"ל (הל' בניית הסוכה אות טו) כתב רמז אחר מדוע יש להתחיל דוקא בעשיית הסוכה וז"ל: מתחילים מיד במוצאי כיפור בעשיית הסוכה לקיים מה שנאמר ילכו מחיל אל חיל ממצווה אל מצווה ודבר זה נרמז במדרש על הפסוק וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה ויעקב נסע סכותה (בראשית לג טז יז) והחכם עיניו בראשו להכין פטיש וכלי עבודה מערב יום כיפור לשם כך ואם קשה לו להתחיל לבנות סוכה לפחות ילמוד את הלכותיה או יתכנן את בנייתה, והביא שם שכן כתב בספר עבוה"ק (אות רפה) רמז זה וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה ויעקב נסע סכותה, וכן הובא במנהגי החתם סופר (ימים הנוראים אות לב) והוסיף שם ואני בעניי הבינותי הרמז הזה כי בזמן שקולנו קול יעקב בתפלותינו ביוה"כ אין הידים שלנו ידי עשו כי פשטנו מעלינו הידים השעירות הן הן העבירות שבידינו ושלחנום אל ארץ גזירה שנגזרו ותמו ממנו ע"כ עוד ביום ההוא בעבור יוה"כ ושב בשטן לסטרא דילי' לדרכו שעירה ויעקב נסע סכותה יגין עלינו מצות סוכה דא מהימנותא עלאה.

ובעניו זה כתב הגאון האדיר רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א להגר"מ ציון בשו"ת השואל שם ותירץ בז' אופנים: א. י"ל בס"ד שהנה בלילה לא מקיימים מצות ד' מינים אלא מצות סוכה ולכן בליל מוצאי יום כיפור מתאים יותר להתעסק במצות סוכה שמצוותה גם בלילה מאשר להתעסק בארבעת המינים שמצוותם רק ביום. ב. עוד י"ל שמצות סוכה כבר מתחייב מליל הראשון של סוכות ואילו ארבעת המינים מתחייב רק בבוקר של יום

משום שזה הרגילות להתחיל לדאוג למצוות שעתה לפנינו, שהרי עתה ימי עשייתם הם מצוות תשובה, ועתה זה הזמן, וכ"ש שיש לחלק בין זמנינו להיום.

אלא דיש להוכיח בכ"ז מדברי הטור בסימן תקפ"א שכתב בשם המדרש תנחומא במוצאי יום הכיפורים עוסקים במצות סוכה ולולב ואין עושין עוונות וכו' ע"ש, ומוכח דכמו מצות סוכה, ה"ה מצות ד' מינין,

עוד תירוצ' בזה ראה מש"כ שם שעשיית סוכה היא עיסוק ממש, וכע"ז הביא שם מהגאון רבי פנחס אברהם מייזרס אב"ד האג ובעמח"ס שו"ת דברי פנחס, שהדבר פשוט כי העיסוק בבניית סוכה לוקח זמן ועיסוק ממד ואילו ד' מינים יכול להיות דבר של רגע, למרות שישראל קדושים נוהגים להקפיד על ד' מינים אבל מ"מ במציאות זה לא לוקח הרבה זמן לקטוף ע"ש, וביתר ביאור י"ל שכיון שהוא עיסוק ממש א"כ ככל שהעסק גדול הוא יותר מצוה בזיעה, וכיון שכן י"ל דלכן הרמ"א כתב מצוה זו, דמצוה זו היא המשך הזיכוך מיום כיפור.

עוד הביא שם מבעל הפסקי תשובות שכתב בהאי ענינא שקשה אז בזמניהם לראות בלילה שלא היה אור החשמל, משא"כ סוכה. ועדיין יש לעיין שהרי איך יש חיוב לבנות סוכה שהרי גם סוכה בעינן אור, אלא די"ל דבד' מינים יש לעיין היטב משא"כ בסוכה שסגי באור חלש והבן.

עוד הביא שם מהאבני דרך שליט"א שהנה בשערי תשובה (ריש סימן תרכ"ה) כתב שבא"ר משמע שאין לתקן הסוכה מכל וכל קודם יוה"כ ומפרש שם עפ"י מדרש למה אנו עושין סוכות אחר יוה"כ שמא יצא דיינו

שערי יוסף - סוכות

שאחר יום הכיפורים ימצא לקנות מינים פנים ומהודרים ביתר שאת וכל ערום יעשה בדעת עכ"ל ואם כן הנה ארבעת המינים כבר קנה לפני יום הכיפורים שיכריע מצוה זו אותו לכף זכות ביום הכיפורים ולכן במוצאי יום כיפור יתעסק בסוכה ואם תאמר אם כן למה לא יתעסק גם במצות סוכה לפני יום כיפור כדי שיהיה לו עוד מצוה להכריע לכף זכות י"ל שהסוכה אי אפשר כל פעם לבנות הרבה ימים לפני סוכות משום שאם בונה הסוכה במרפסת הבית זה מפריע לו שמונע שיכנס הרבה אוויר לבית ואם בונה הסוכה בחצר ביתו פעמים רבות זה מפריע לעוברים ושבים ולכן עדיף לבנותו במוצאי יום כיפור ולא כל כך מוקדם ודו"ק. ע"כ דבריו של הגר"ג רבינוביץ. ודפח"ח. ותירוציו אלו מתרצים גם את שאר הקושיות מדוע לא כתבו הפוסקים עוד דברים, וכן לפי התירוץ דשאני סוכה דאיכא בהא עסק גדול והבן.

ובקובץ המאור (חלק מה עמ' קמג) כתב לתרץ הגר"מ גבאי שליט"א בעמח"ס בית מתתיהו ג"ח וש"א"ס, והרמ"א או"ח סי' תרכ"ה ס"א כתב טעם אחר: ומצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום כיפור דמצוה הבאה לידך אל תחמיצנה. ובביאור הגר"א שם כתב, דמקורו מהמכילתא פר' בא ושמרתם את המצות, רבי יאשיה אומר אל תקרא כן אלא ושמרתם את המצות, כשם שאין מחמיצין את המצוה כך אל יחמיצו את המצוות, אם באת מצוה לידך עשה אותה מיד. ומובא ברש"י מגילה ו' ע"ב, וביומא ל"ג ע"א יעו"ש, ולפי טעם זה י"ל דקניית ד' מינין אי"ז אלא הכשר מצוה ול"ה גוף המצוה, ול"ש בהכי מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, ושאני בניית סוכה דס"ל להרמ"א דהוי מ"ע בפ"ע וכנ"ל, ומש"ה שפיר שייך בבניית סוכה מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, שבניית הסוכה הוי מצוה ממש. וכן הוכיח מהרמ"א דבניית סוכה

הראשון של סוכות ולכן קודם יתעסק במצות סוכה שמצוותו קודם למצות ארבעת המינים והבן. ג. עוד י"ל בדרך צחות כמו שבונים קודם בית ואחר כך קונים חפצים להכניס לבית כמו כן קודם בונים סוכה ואחר כך קונים ד' מינים להכניס לתוך הסוכה והבן היטב בס"ד. ד. עוד י"ל בס"ד שהנה בתפילת נעילה ביום כיפור אומרים יחביאנו צל ידו תחת כנפי השכינה וזה מרומז על מצות הסוכה שאנו נמצאים תחת כנפי השכינה כידוע ולכן מיד אחרי שמסיימים תפילת יום כיפור מתעסקים במצות הסוכה ודו"ק. ה. עוד י"ל בס"ד שהנה אחרי כזה יום אדיר ועצום של יום הכיפורים צריך לעשות מיד כלי לקבל השפע הגדול מיום זה שלא ילך לאיבוד חלילה ולכן מיד בונים סוכה שזה מסמל לכלי גדול להחזיק השפע של הטהרה העצומה שהיה ביום הכיפורים שישמר אצלו כל ההשפעות הנפלאות שקיבל ביום קדוש זה וזה ישפיע עליו במשך כל השנה ללכת בדרך התורה והיראה. ו. עוד י"ל שאם נגזר לו חלילה ביום הכיפורים גלות מיד בונה הסוכה ויוצא בזה גזירת הגלות וכמו שאומרים בתפילה כשנכנסין לסוכה ובזכות צאתי מביתי החוצה ודרך מצותיך ארוצה יחשב לי זאת כאילו הרחקתי נדוד ולכן עדיף שיתעסק מיד במוצאי יום כיפור במצות הסוכה לפטור עצמו מגלות והבן.

ז. עוד י"ל בס"ד ע"פ מה שכתב בספר מטה אפרים סימן תר"ג סעיף ה' וז"ל במקום שמצוי שם מוכרי אתרוגים נוהגין אנשי מעשה להיות זריזין מקדימין לקנות להם אתרוגים פנים ומהודרים וכן להכין להם לולבים והדסים לצורך מצות החג וכל החג וכל איש לפי הונו ועושרו יכבד ד' ממה שחננו וזכות מחשבת המצוה היקרה הזאת שהוא מצרפה למעשה תכריע אותו לכף זכות ביום הדין הקדוש לזכות לו החתימה אם לא שידוע בברורו

שערי יוסף - סוכות

לגבירים עשירים היו ארבעת המינים, ולא לכל אחד, ועל כן לא מוזכר עניין קניית ארבעת המינים במוצאי כפור.

ב', ים רבים משתדלים לקנות את ארבעת המינים בסמוך לחג הסוכות על מנת שישארו בטויותם ולא יתייבשו ויתקלקלו, ובפרט בעבר שלא היו אמצעים לשמירת הטויות כמו מקרר ותרסיסים למיניהם, ועל כן היו קוטפים אותם בסמוך לחג, ומשום כך גם לא מובא עניין קניית ארבעת המינים במוצאי כפור.

עוד תירץ שם שהיות סוכה וברכת הלבנה אינם דורשים עיון רב ומחשבה, משא"כ קניית ארבעת המינים כאשר רוצה לבדוק כשרותם דרושה מחשבה רבה, כדי לעיין בכשרות המינים, ואחר הצום לא כל המוחות שווים לדרישה וחקירה ועיון רב.

עוד כתב שם, שהוצאות ארבעת המינים מצריכה הוצאת ממון, ויתכן ולא הצריכו רבותינו להוציא ממון אחר הצום, הואיל וכבר רוב הוצאותיו יצאו בכספי כפרות ובקניית תרנגולים ובצורכי אכילת ערב כיפור וסעודה המפסקת, והתורה חסה על ממונם של ישראל, ומשום כך עד שיצבור קצת כסף עד לערב סוכות, משום כך לא הצריכו בקניית ארבעת המינים מיד במוצאי כפור. עכ"ד.

ועוד י"ל שהרי לאתרוג יש לדאוג מט"ו באב כמו שנוהג מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א, וכיון שכן לא כתב כן הרמ"א, ויש עוד להאריך בפני עצמו בהאי מנהגא.

ה. למה הרמ"א כפל דבריו

אלא דלפי"ז צ"ב מדוע הרמ"א כפל דין עשיית הסוכה לאחר יום הכיפורים, גם בסוף סימן תרכ"ד וגם בסוף סימן תרכ"ה בהל' סוכה, והנה המשנ"ב בסימן תרכ"ה ס"ק ב', בשם

הוי מצוה, בשו"ת בנין שלמה (ח"א סי' מ"ג) מדכתב על בניית סוכה מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, וכ"כ להוכיח בשו"ת משנת יוסף (חי"ג סי' ר"א) עי"ש. וגם בשו"ת דברות אליהו (ח"ב סי' ל"ה) הוכיח מהרמ"א שיש מ"ע בעשיית סוכה, ממש"כ אל יחמיצנה, ובע"כ שיש מצוה בעשיית סוכה, דאל"ה מ"ט קרי ליה מצוה עי"ש, ולכן כתב דכיון דלא הוי אלא הכשר מצוה, אלא דסו"ס זה תליא במח' הירושלמי והבבלי ובעז"ה נאריך בפנ"ע.

אלא דראה ברוקח (פיסקא שעא) שכתב וז"ל: בשעת עשיית לולב וסוכה מברך שהחיינו דכתיב חג הסוכות תעשה לך ויליף לולב מסוכה עכ"ד, וכיון שכן גם לולב הוי מצוה בעצמה, ולא הכשר מצוה, וא"כ בע"כ דלפי שיטתו לא קאי דברי הגר"מ גבאי.

וע"ע בספר רץ כצבי מועדים מה שהאריך בזה, וראה עוד בספר חמדת צבי (סימן כא) שדן בהא וכתב להביא להא ראייה מהא דאיתא בסוכה (מו, א) העושה לולב לעצמו אומר ברוך שהחיינו וכו' העושה סוכה לעצמו אומר ברוך שהחיינו, הרי שנקט תחילה עשיית לולב ואחר כך סוכה". וכתב שם להטעים דבריו על פי המדרש (ויקרא רבה פרשה ל) שנטילת ד' מינים היא אות לנצחון ישראל בדין, כי היוצא מהדין וענפים בידו מוכח שזכה בדין, ואם כן יותר ראוי להתעסק בשעת היציאה מהדין בארבע מינים שמוכיחים על הניצחון ע"ש.

ובגם אני אודך תשובות הגרב"כ דדון שליט"א ח"א סימן רנה, תירץ בזה עוד ארבעה תירוצים, א' בעבר לא היה בנמצא ארבעת המינים בשפע כן ירבה, כמו היום בדורינו, ובפרט שהם היו מגיעים בצמצום ובדוחק, ובייחוד לארצות אירופה הקרות, ופעמים שהגיעו רק בערב חג הסוכות, ומי עשה באותם העיתים שוק ארבעת המינים, ויש מקומות שרק לרב הקהילה או

שערי יוסף - סוכות

ובספר העמק שאלה (פרשת וזאת הברכה שם) עמד בזה ותירץ עפ"י דרכו דכיון דעשיית הסוכה היא מצוה ואין זה רק הכשר מצוה בעלמא משו"ה איכא ביה דינא דמצוה הבאה לידך אל תחמיצנה להקדים עשייתה כמה ימים קודם אבל בעשיית לולב וכיו"ב דאינו אלא הכשר מצוה אה"נ ראין צריך להקדים כל כך דמשום זריזין מקדימין סגי להקדים בערב יו"ט מבעוד יום ע"ש, וקצ"ע לשון מהרי"ל שסיים בשם הטור במוצאי יוה"כ פ מתעסקין במצות לולב וסוכה ואין עושין עונות דמשמע דאף בלולב מקדימין ומתעסקין מיד אחר יוה"כ פ ואולי זה איירי למדקדקים ומדין ילכו מחיל אל חיל דמשום זה אין חילוק בין סוכה ללולב, ולכאורה יש לפרש בדברי מהרי"ל דבאמת אין חילוק בין המדקדק במעשיו לכל אדם וראוי לכולם להתחיל בעשייתה מיד לאחר יוה"כ פ כדי להכנס למצוה ולהמשיך את ימי התשובה ולא להכנס ח"ו לחטא כדכתיב ילכו מחיל אל חיל כמש"כ מהרי"ל.

והכי איתא במדרש רבה (פרשת אמור פרשה ל' אות ז') דביוה"כ פ כולם מתענין ומיום הכיפורים עד החג כל ישראל עסוקין במצות זה עוסק בסוכתו וזה בלולבו וביו"ט הראשון של חג כל ישראל עומדין לפני הקב"ה ולולביהן ואתרוגיהן לשמו של הקב"ה ואומר להם מה דאזל אזל מן הכא נחיל חושבנא מה שהלך ועבר עבר ולא אזכרנו ומכאן ואילך נתחיל לחשוב החשבון ולפיכך משה מזהיר לישראל ולקחתם לכם ביום הראשון ראשון לחשבון עונות ע"כ וזה מה שכתב מהרי"ל בסוף דבריו דבמוצאי יוה"כ פ מתעסקין במצות לולב וסוכה ואין עושין עונות פי' דע"י דמתעסקין במצות אלו אין עושין עונות והוא מקרא דילכו מחיל אל חיל ואח"כ כתב ממהר"ם דלמחרת יוה"כ פ היה עוסק בסוכתו והיה מתקנה מכל וכל משום מצוה הבאה לידך

הפרי מגדים בזה"ל: אף דכבר כתבו לעיל בסוף סימן תרכ"ד התם בלילה התחלה בעלמא ולמחרת מתקן כלה אם אפשר גם שם איירי לענין מדקדק במעשיו יתחיל דבר מה בסוכה מיד בלילה, ומי שאין מדקדק עכ"פ ביום המחרת אחר יציאה מבית הכנסת יתחיל ויגמר כולה אם אפשר ואפילו הוא וכו' עי"ש, ולכאורה זה קצת דוחק לומד דכוונת הרמ"א בסימן תרכ"ה היינו למחרת, דמדבריו משמע מיד לאחר יום כיפור. (ומה שהיה אפש"ל בדוחק שבסימן תרכ"ה זה לא הג"ה משא"כ בסימן תרכ"ד). מ"מ משמע להדיא שבליילה רק מתחילים לבנות במקצת את הסוכה.

והנה לפי דברי הפרי מגדים כתב בשלמי תודה (סוכות סימן ט') שלפי דברי הפמ"ג יש במהרי"ל שני ענינים דבתחילה כתב דמיד לאחר יום כפור יעסוק כל אדם לעשות סוכתו וכו' כדי לקיים ילכו מחיל אל חיל וזה איירי במוצאי יוה"כ פ והתחלה בעלמא ורק למדקדק במעשיו קצ"ע לפ"ז הלשון יעסוק כל אדם וצריך לפרש כל אדם היינו המדקדקים במעשיהם ואח"כ כתב מהרי"ל ממהר"ם סג"ל שלמחרת יוה"כ פ עסק בסוכתו והיה מתקנה מכל וכל משום מצוה הבאה לידך וכו' וזה איירי בכל אדם ולמחרת יוה"כ פ וצריך לתקן את כולה והוא מדין מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, אבל כתב שם להקשות מיהו צ"ב למה צריך להקדים עשייתה כל כך והא בעלמא מדין זריזין מקדימין למצות סגי להקדים מבעוד יום של יום החיוב ואין לומר דכיון שהתחיל כבר בעשייתה מבערב צריך לגמור את כולה מדין מצוה הבאה לידך וכו' דהא לפ"ד הפמ"ג דין זה איירי אף למי שאינו מדקדק במעשיו דלא התחיל כלל בעשייתה מבערב וא"כ למה יקדים עשייתה כל כך.

שערי יוסף - סוכות

והגאון רבי יצחק קוליץ זצ"ל רבה של ירושלים, כתב ליישב הסתירה והובאו דבריו בגליון מוריה (שנה כ"ו עמ' קנו) ונראה שיתכן ואלו שתי הלכות האחת בהלכות יום הכפורים והשניה בהלכות סוכה שמהלכות יום הכפורים מיד כשיוצאים מיום הכפורים יש לקיים מצוה וכדברי מהרי"ל בהלכות סוכה כדי לקיים ילכו מחיל אל חיל וההלכה בהלכות סוכה היא משום מצוה שבאה לידך אל תחמיצנה ומדויק לשון הרמ"א שבהלכות יום הכפורים כתב והמדקדקים מתחילים מיד במוצאי יום הכפורים בעשיית הסוכה כי אין זו הלכה ממש של חיוב אלא למדקדקים בכדי לצאת ממצוה למצוה משא"כ בהלכות סוכה כתב ומצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום כיפור מצוה הבאה לידו אל יחמיצנה ולא כתב המדקדקים מפני שזאת מצוה ממש להחטיל בסוכה מיד ועיין ברש"י במגילה שם שציין הגר"א בד"ה אין מעבירין ובתוס' שם בד"ה מסתבר ואפשר שמי שאין לו סוכה שהוא אורח אצל חברו בחג הסוכות אם הוא מהמדקדקין יש לו לעזור גם כן בעשיית הסוכה להיות עוסק במצוה ללכת מחיל אל חיל משא"כ מהלכות סוכה אין עליו המצוה והרי לא תהיה לו סוכה וכן לענין לעסוק במצוות אחרות שבמוצאי יוה"כ העיקר הוא לעסוק במצוה ואילו מהלכות סוכה מצוה עליו לעשות סוכה משום מצוה הבאה לידו שלא יחמיצנה עכ"ד.

ולפי דבריו מובן מה שכתב בכף החיים וכן כע"ז כתב בערוך השולחן (תרכד' ז') שכתב כתב שמי שאין לו הדברים לבנות סוכתו ילמד קצת ממסכת סוכה או מייני סוכה אולם מדברי מרן החיד"א במחזיק ברכה לא משמע הכי ומשמע שהוא דין אחד הדין שילכו מחיל אל חיל, ומצוה הבאה לידך אל תחמיצנה. וע"ע בשלמי תודה (סוכות סימן ט') במש"כ

לא תחמץ וביאור הדברים דכיון שכבר התחיל בעשייתה מיד לאחר יוה"כ"פ משום טעמא דילכו מחיל אל חיל וכנ"ל ממילא הוה עשיית הסוכה בכלל מצוה הבאה לידך שהרי כבר התחיל בה ולכן צריך לתקן את כולה למחרת מדין מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה ואי לאו טעמא דילכו מחיל אל חיל לא היה צריך להתחיל בעשייתה מיד במוצאי יוה"כ"פ וממילא לא היה זה בכלל מצוה הבאה לידך עדיין ואי משום זריזין מקדימין למצות יכול לעשותה בערב החג מבעוד יום וא"צ להקדימה כל כך אבל כיון שכבר התחיל בה משום טעמא דילכו מחיל אל חיל שוב צריך לגמרה ונהי דא"צ לגמור את כולה מיד במוצאי יוה"כ"פ מ"מ למחרתו עכ"פ לא יחמיצנה אלא יגמרנה כולה אם אפשר.

ולפי"ז גם בדברי הרמ"א יש לפרש הכי דבסי' תרכ"ד הביא עיקר הדין שמתחילין מיד במוצאי יוה"כ"פ בעשייתה כדי להכנס למצוה מיד ובסי' תרכ"ה כתב דמצוה לתקנה מיד לאחר יוה"כ"פ וכו' והוא כמש"כ המג"א דהיינו לבנותה כולה כמבואר במהרי"ל והטעם בזה משום מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה דכיון שהתחיל בעשייתה במוצאי יוה"כ"פ כדי להכנס למצוה מיד מיקרי עשייתה מצוה הבאה לידך וממילא אין לו לשהות עוד בעשייתה ויגמור את כולה למחר, ולפי"ז שני הדינים נאמרו לכל אדם כלשון מהרי"ל יעסוק כל אדם לעשות סוכתו ואתי שפיר קושית העמק ברכה למה צריך להקדימה כל כך ושני הדינים תלויים זה בזה דכיון שהתחיל בעשייתה כמש"כ מהרי"ל בתחלת דבריו משו"ה צריך למחר לתקן את כולה אולם המ"ב העתיק להלכה דברי הפמ"ג דדין ההתחלה במוצאי יוה"כ"פ הוא רק למדקדק במעשיו ותיקון כל הסוכה למחר הוא לכל אדם.

שערי יוסף - סוכות

הנה כתב הרמ"א בסוף סימן תרכ"ד, והמדקדקים מתחילים מיד במוצאי יום כפור בעשית הסכה כדי לצאת ממצוה אל מצוה, ומקור דבריו מהמהרי"ל ומנהגים והג"מ פ"ב דברכות, מהרי"ו. והנה שאלה זו תלויה מה הביאור בדברי הרמ"א שכתב שמצוה להתחיל את הסוכה, דהנה מפשטות לשונו משמע לתקן את הסוכה, ומשמע שכבר הסוכה עשויה, ומאידך י"ל דהיינו ע"י עשיית מילתא זוטר, וכמו שראיתי שהובא במנהגי מרן החת"ס ז"ע שישר במוצאי יו"כ היה נוהג לתקוע יתד הראשון של הסוכה, ומשמע שאין דין בעשיית הסוכה, ואילו מובא בספר אלא הנהגת מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שנוהג במוצאי יו"כ לתקן ולהיטיב את הסכך, ולפי"ז א"ש לשון הרמ"א שמצוה להתחיל בבניית הסוכה, את הסוכה, ומאידך י"ל דהיינו לתקן, להתחיל לבנו את הסוכה, והיינו מלשון תיקון כמו שמשמע בסימן תרכ"ה וזה קצת דחוק.

והנה בביאור דברי הרמ"א ראה שם במשנ"ב (ס"ק י"ט) וביום המחרת יעשה כלה כמו שכתב בסימן תרכ"ה, משמע שיש רק להתחיל בעשיית הסוכה, וא"כ אין צריך לשים את הסכך ושפיר יחכה עד שיגיע הסכך כדבעי, ולפי"ז א"ש מש"כ הרמ"א בסימן תרפ"ה ומצוה לתקן הסכה מיד לאחר יום כפור, דמצוה הבאה לידי אל יחמיצנה, ושם מקור דבריו מהמהרי"ל, ולכאורה משמע שהיו אותו מקור. וא"כ א"ש הלשון שכתב לתקן, והיינו להתחיל במשהו, והיינו לתקן.

אלא דלפי"ז צ"ב מדוע הרמ"א כפל דין עשיית הסוכה לאחר יום הכיפורים, גם בסוף סימן תרכ"ד וגם בסוף סימן תרכ"ה בהל' סוכה, והנה במשנ"ב בסימן תרכ"ה ס"ק ב', בשם הפרי מגדים בזה"ל: אף דכבר כתבו לעיל בסוף סימן תרכ"ד התם בלילה התחלה בעלמא

באריכות בביאור הכפילות והשני הטעמים ברמ"א ובגדר ילכו מחיל אל חיל.

ועוד בדברי הרמ"א עי' בהעמק שאלה פרשת בא, ועי' מה שהבאנו דבריו בקונטרס שער יוסף בדין מצוה בו יותר מבשלוחו, ועי"ש לענין הדין האם שייך המצוה בו יותר מבשלוחו בעשיית הסוכה, (וידידי הרה"ג נסים יחיאל בן שמעון לשיט"א בספרו שו"ת מעשה נסים ח"א סימן כו, הביא י"ח נפק"מ להלכה האם יש מצוה בעשיית הסוכה עי"ש). ויעויין עוד לקמן.

ו. האם עדיף זריזין מקדימין או סוכה מהדור

ב"ה

להגאון האדיר וכו' רבי יוסף אביטבול שליט"א הנה חקר בני הגאון רבי שלמה הכהן רבינוביץ שליט"א, מח"ס "אשר לשלמה", במי שיש באפשרותו לסכך את הסוכה מיד במוצאי יום הכיפורים בסכך משנה שעברה, או להמתין לסכך חדש ומהודר יותר, מאי עדיף טפי, לסכך מיד במוצאי יום הכיפורים, דזריזין מקדימין למצות, כמו שכתב הרמ"א (סימן תרכד, וסימן תרכה) ד"מצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום כפור, דמצוה הבאה לידי אל יחמיצנה", או דלמא עדיף להמתין לסכך המהודר.

בברכת כהנים באהבה כעתירת

גמליאל הכהן רבינוביץ

מח"ס "גם אני אודך"

ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים.

לכבוד הגאון המופלא רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך ושא"ס בכל חלקי התורה הקד' שלו' רב.

שערי יוסף - סוכות

עליו לעשות סוכה משום מצוה הבאה לידו שלא יחמיצנה עכ"ד.

ולפי דבריו מובן מה שכתב בכף החיים, וכן כע"ז כתב בערוך השולחן (תרכד' ז') שכתב כתב שמי שאין לו הדברים לבנות סוכתו ילמד קצת ממסכת סוכה או מייני סוכה אולם מדברי מרן החיד"א במחזיק ברכה לא משמע הכי ומשמע שהוא דין אחד הדין שילכו מחיל אל חיל, ומצוה הבאה לידך אל תחמיצנה. וע"ע בשלמי תודה (סוכות סימן ט') במש"כ באריכות בביאור הכפילות והשני הטעמים ברמ"א ובגדר ילכו מחיל אל חיל, ועוד בדברי הרמ"א עי' בהעמק שאלה פרשת בא, ועי' מה שהבאנו דבריו בקונטרס שער יוסף בדין מצוה בו יותר מבשלוחו, ועי"ש לענין הדין האם שייך המצוה בו יותר מבשלוחו בעשיית הסוכה, ויעויין עוד לקמן בזה.

והנה בהגהות חכמת שלמה להגר"ש קלוגר זצוק"ל שכתב וז"ל: הנה מה דסמך זה אל הקודם היינו למ"ש המחבר דהסוכה היא זכר לענני הכבוד נראה דזה שייך לזה דהנה יש בירושלמי בפ"ק דיומא וכסה ענן הקטורת כיסוי זה איני יודע מה הוא כשהוא אומר כסית כל חטאתם סלה היינו כיסוי עון ולפ"ז הנה כל מה שישראל עושין להקב"ה משלם הקב"ה להם כנגדן כך ביה"כ שישראל עושין תשובה אז מכסין עוונם ממנו ית' ומשליך אותם במצולות ולכך נאמר וכסה ענן הקטורת את הכפורת שישראל מכסין עונותיהם ממנו יתברך ולכך נאמר וכסה ענן הקטורת את הכפורת שישראל מכסין עונותיהם ממנו ולכך כנגד כיסוי זה שישראל מכסין לפניו יתברך בענן הקטורת משלם להם הקב"ה תיכף אחר יוה"ב כי זה נמשך מזה בסוכות לכסות אותם מזרם וממטר ומעונש הגיהנום ולכך ראוי לעשות הסוכה תיכף אחר יוה"כ כי זה נמשך

ולמחרת מתקן כלה אם אפשר גם שם איירי לענין מדקדק במעשיו יתחיל דבר מה בסכה מיד בלילה, ומי שאין מדקדק עכ"פ ביום המחרת אחר יציאה מבית הכנסת יתחיל ויגמר כולה אם אפשר ואפילו הוא וכו' עי"ש, ולכאורה זה קצת דוחק לומד דכוונת הרמ"א בסימן תרכ"ה היינו למחרת, דמדבריו משמע מיד לאחר יום כיפור. (ומה שהיה אפשר"ל בדוחק שבסימן תרכ"ה זה לא הג"ה משא"כ בסימן תרכ"ד). מ"מ משמע להדיא שבליילה רק מתחילים לבנות במקצת את הסוכה.

והגאון רבי יצחק קוליץ זצ"ל רבה של ירושלים, כתב ליישב הסתירה והובאו דבריו בגליון מוריה (שנה כ"ו עמ' קנו) ונראה שיתכן ואלו שתי הלכות האחת בהלכות יום הכפורים והשניה בהלכות סוכה שמהלכות יום הכפורים מיד כשיוצאים מיום הכפורים יש לקיים מצוה וכדברי מהרי"ל בהלכות סוכה כדי לקיים ילכו מחיל אל חיל וההלכה בהלכות סוכה היא משום מצוה שבאה לידך אל תחמיצנה ומדויק לשון הרמ"א שבהלכות יום הכפורים כתב והמדקדקים מתחילים מיד במוצאי יום הכפורים בעשיית הסוכה כי אין זו הלכה ממש של חיוב אלא למדקדקים בכדי לצאת ממצוה למצוה משא"כ בהלכות סוכה כתב ומצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום כיפור מצוה הבאה לידו אל יחמיצנה ולא כתב המדקדקים מפני שזאת מצוה ממש להתחיל בסוכה מיד ועיין ברש"י במגילה שם שציין הגר"א בד"ה אין מעבירין ובתוס' שם בד"ה מסתבר ואפשר שמי שאין לו סוכה שהוא אורח אצל חבירו בחג הסוכות אם הוא מהמדקדקין יש לו לעזור גם כן בעשיית הסוכה להיות עוסק במצוה ללכת מחיל אל חיל משא"כ מהלכות סוכה אין עליו המצוה והרי לא תהיה לו סוכה וכן לענין לעסוק במצוות אחרות שבמוצאי יוה"כ העיקר הוא לעסוק במצוה ואילו מהלכות סוכה מצוה

שערי יוסף - סוכות

לפניו שאם מחמת שיהיה מהיר במלאכתו לא תהיה מתוקנת כראוי בהידור וחיזוק מוטב שיעשה במתון שיהיו ארבע דפנות כהלכתן ושיהיו עומדין כהלכתן בנוי ויופי וצביון וקומתן ואשר יראה ה' פעלו והדרו בהדרת קודש יזכה לישב בסוכה של לויתן אמן ע"כ, ואולי שאני הכא.

והנה מקור דברי המטה אפרים מהיעב"ץ בסידורו (דף שנא ע"ב) ושם כתב בזה"ל: המדקדקין מתחילים מיד בעשיית הסוכה וכו' ולמחר עוסק בבנייה לתקנה כולה וכו' ואם מפני מהירותו לא תהא כראוי וחיזוק מוטב שיעשה במיתון ויזכה לישב בסוכה לויתן עכ"ל והנה ושם לא כתב בהידור, וא"כ אדרבה מדברי המטה אפרים, משמע שאם הסוכה תהיה יותר מהודרת עדיפא טפי ויכול לחכות. ולענ"ד היה אפש"ל שתלוי באיזה דרגת ורמת הידור הסכך שיש לו עכשיו, וכן תלוי באיזה רמת הידור הסכך שיהיה לו ודו"ק היטב.

ועיין בפמ"ג (סימן תרכה אשל אברהם א') שהסתפק במי שאינו יכול להתעסק עכשיו בסוכתו אם עדיף למנות שליח או לחכות ולעשות בעצמו, ויפסיד את המעלה של ילכו מחיל אל חיל האם עדיף לקיים ההידור או עדיף שיבנה הסוכה בגופו למחרת והנה דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל (אשרי האיש או"ח ח"ג עמוד קנט) שעדיף שיתחיל במוצאי יום כיפור אף שזה רק על ידי שליח, אולם לדעת הגר"ח קניבסקי (ספר ענני כבוד) יעשה כרצונו, והנה זה תלוי אם יש מצוה בבניית הסוכה, עי' בשו"ת מעשה נסים (שם) והאחרונים האריכו בזה טובא, ומ"מ איכא להוכיח דאין זה חיוב גמור לעשות את הסוכה במוצאי יו"כ.

ועוד י"ל שכיון שעשיית הסוכה אז אינו אלא למעליותא של ילכו מחיל אל חיל, ואינו מדיני ישיבת הסוכה, א"כ ברור שעדיף התוצאה,

מזה ולכך כיון דהסוכה לרמז על ענני הכבוד להגן משרב ושמם שהגין עליהם והא יתברך לכך שייך לעשותו אחרי יוה"כ כי זה נמשך מיוה"כ מדה כנגד מדה ואתי שפיר ודוק היטב עכ"ל, ולפי ביאורו יש דין גם בעשיית הסכך במוצאי יו"כ, ואולי י"ל דכ"ז ע"ד הדרש אבל להלכה עדיף סוכה מהודרת, ואולי היה אפש"ל שישים בתחילה את הסכך שאינו מהודר, ואח"כ שיגיע הסכך המהודר ישים את הסכך המהודר ביותר, ואין בכך שום סרך איסור להוריד את הסכך שפחות מהודר.

אולם ראה בספר נר ציון (סוכות עמ' מו') שכתב דהנה הרי בשע"ת שם סק"א שבאמת יש דיעות האומרים לעשותו קודם יו"כ כדי שעשיית הסוכה תצטרף להכריע לכף זכות ביום הק' וכמש"כ הלבוש לענין קידוש לבנה [וע"ע בדחו"ש אות תשל"ו בשם תלמידי הרה"ק מראפשיץ זי"ע שדרכם היה להכין הנוי סוכה בעשיית זולת עצם תיקון הסוכה שהיה אחר יוה"כ] ומאידך כתב ברמ"א שיש לתקן הסוכה לאחר יו"כ, וביאר שלעשות הסוכה היינו לשים את הסכך שזה עיקר הסוכה, ולפי"ז א"ש מנהג מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, וא"כ י"ל שלפי"ז כן יש דין לשים סכך, ואולי יש לעשות את בעיצה שהבאנו לעיל שישים את הסכך ואח"כ ישהיה לו את הסכך המהודר ישים אותו אז.

שוב ראיתי שכתב במטה אפרים (סי' תרכ"ד סט"ו) לדון בכה"ג מה הדין באחד שיודע שאם יבנה את הסוכה לאחר יום הכיפורים לא תהיה בנויה כראוי בהידור ובחזוק, כתב שימתין ויבנה אותה במתינות, וא"כ ה"ה לענין שיהיה סכך מהדור, וע"י כן הסוכה תהיה כשירה.

אלא דשם דן לענין זה שהסוכה תהיה עשויה בחזוק וכמו שכתב בזה"ל: ובענין הפוכה שכתבנו שימהר בבנינה בין יבין את אשר

שערי יוסף - סוכות

ותפילין הוא, קודם הטלית ואח"כ התפילין, וכתב רמ"א (סי' כה, א) שאם התפילין מזומנים לפניו ולא הציצית, א"צ להמתין על הציצית, אלא יניח התפילין וכשיהי' לו טלית מתעטף בו, וביאר המג"א (סק"ב) דשהויי מצוה לא משהינן אפילו אם יעשה אח"כ המצוה יותר מן המובחר. ומאידך נראה שנקט המג"א דהידור מצוה עדיף מזריזין מקדימין, שכתב (בסי' רעא סק"א) דאם יו"ט חל ערב שבת, ואין לו אלא כוס אחד לקידוש, מניחו לשבת, דהא קידוש של שבת מן התורה, ואע"ג דאיכא למימר דמצוה דרבנן כקידושא דיו"ט דהאידינא עדיפא, מ"מ כיון דאפשר לקדש ביו"ט אף על הפת, עדיף טפי לעשות המצוה דאורייתא, דהיינו קידוש של שבת על היין, עיי"ש. ומשמע דהידור בקידוש של שבת עדיף משהויי מצוה.

והביא שם מש"כ בשו"ת משנת יוסף (חי"ג סימן קלו) על סתירה זו, וכתב לחלק בין שני סוגי הידור, יש הידור בעצם המצוה שנעשית ביותר הידור, כעין דאמרינן (ב"ק ט:) הידור מצוה עד שליש במצוה, כגון אתרוג יותר מהודר, וכן ס"ת יותר נאה וכו'. — ויש הידור אחר שאינו בגוף המצוה, אלא שסדר עשייתה הוא יותר בהידור, כמו בנידון המג"א בסדר הנחת טלית ותפילין דההידור אח"כ אינו בעצם החפצא דתפילין, אלא בסדר הנכון, דמשום דמעלין בקודש צריך להניח תחילה הטלית ואח"כ התפילין.

אבל אם עכשיו מזומנים לפניו תפילין זולים שידוע שאינם מהודרים, ואח"כ ישיג מהודרים, בזה ודאי הידור בעצם חפצא דמצוה עדיף. [ובזה דיברו בשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' לה) ובשו"ת חכם צבי (סי' מה) אם כשמזומן לפניו נרות שעוה לנר חנוכה ימתין על שמן זית ויעשה המצוה ביתר הידור]. —

דהיינו יושב בסוכה שהסכך בה מהודר כדבעי.

והגאון רבי יצחק יעקב פוקס שליט"א מח"ס תפילה כהלכתה הכשרות ועו"ס, כתב לי בזה"ל: אם הסכך ראוי לסיכוך, וודאי שזריזין מקדימים, בפרט השנה ששבת מפסיקה עכ"ל, ויש להעיר בדבריו שהרי אין לחוש שמא לא יהיה לו סכך דהרי ממה נפשך אם הסכך המהודר יגיע ישים אותו, ובנ"י זריזין הם ובפרט במצות סוכה, אבל אם לא יגיע או לא ישיג, אז ישים את הסכך הפחות מהודר, או אפש"ל כעצה דלעיל ואז א"ש. וע"כ נראה שיש לחכות לשים את הסכך בכשרות המהודרת, ועכ"פ יעשה את העיצה הנ"ל.

שוב אחר כתיבתי תשובה זו ראיתי עוד מש"כ בזה בספר גם אני אודך תשובות הרב אהרן ליברמן שליט"א ר"מ בישיבת חכמי לובלין, שכתב בזה שתלוי בנידון אם זריזים מקדימים למצוות עדיף על פני הידור מצוה וזה תשובתו אל הגר"ג רבינוביץ שליט"א ונדפס בגם אני אודך תשובות הרב אהרן ליברמן שליט"א (סוכות ח"ב ס"א) שי"ל בעשי"ת תש"פ, וז"ל: (א) שאלה זו תליא לכאורה במחלוקת הפוסקים אם ענין זריזין מקדימים למצוה עולה על מעלת מצוה מהודרת. ראה משנ"ב (סי' תכו סק"כ) ושעה"צ (סקכ"א) דנחלקו הפוסקים לגבי קידוש לבנה, אם לקדשה במוצ"ש כשהציבור מבושמים, או לקדשה בימות החול דאין להחמיץ המצוה, עיי"ש. ודעת שו"ת תרומת הדשן (סי' לה) שעדיף לדחות ברכת הלבנה למוצ"ש, משום שהידור מצוה עדיף מזריזים מקדימים למצוות. ומייתי ראיה מיבמות (לט.) יעו"ש.

וכתב שם שבדברי המג"א נראה שיש סתירה, דמחד גיסא נראה שנקט דזריזין מקדימין עדיף מהידור מצוה, דכידוע סדר הנחת טלית

שערי יוסף - סוכות

החג בסוכה שאיננה מהודרת. (עכ"ל). עכ"ד של הגר"א ליברמן שליט"א.

ז. האם מותר לבנות סוכה היכא שמפריע לשכנים

יש לדון אם מפריע בנית הסוכה לשכנים במוצאי יום כיפור מחמת שרוצים לנוח, או שלוקח הרבה זמן לבנות את הסוכה וע"י כן נמשכים עד שעה מאוחרת או לא, ולכאורה איכא למימר דאף אם אין מצוה בעצם עשית הסוכה, ועשיית הסוכה אינה אלא הכשר מצוה בעלמא, אבל כיון דסו"ס זה הכשר מצוה, אין בהא גזל שינה, כיון דהוא דבר שרגילים לבנותו אז, ובפרט לפי מש"כ הרמ"א דאז הוא חיוב מצותו.

והנה ביסוד תקנת יהושע בן גמלא ובגדרי ההיתר בלימוד תינוקות של בית רבן בתוך ביתו איתא במשנה בב"ב דף כ' ע"ב "ואינו יכול למחות בידו ולומר לו איננו יכול לישן לא מקול הפטיש ולא מקול הריחים ולא מקול התינוקות", ובגמ' כתבו ע"ז שסיפא אתאן לתינוקות של בית רבן ומתקנת יהושע בן גמלא ואילך וכו', ומבואר שהוא תיקן שיהיו מלמדי תינוקות בכל מקום ומקום, [ומיהו יהושע בן גמלא כתב רש"י בד"ה משום, שהוא אחד מן הכהנים הגדולים שעמדו בבית שני כדאמר ביבמות דף סא ע"א וע"ע בתוס' בד"ה זכור אותו האיש לטוב וכו' שצדיק גמור הוא ומה שאמרו "יהושע" ולא אמרו רבי משום דקימ"ל "גדול מרבן שמו"].

והנה ברש"י בז"ה סיפא אתאן לתינוקות של בית רבן כתב ואע"ג דקול הבא מחמת אחרים לא מצי מחויי עכ"ד, ומבואר דהיינו דוקא תינוקות של בית רבן ולא משום שהוא מצוה, ומ"מ בסופר מתא שאני דהנה הגמ' הקשתה מהא דאיתא בגמ' במי שיש לו בית בחצר

משא"כ בקידוש דשבת שהוא דאורייתא, עצם הקידוש הוא יותר בהידור אם יאמרנו על היין מאשר על הפת, לכן משהין המצוה מיו"ט דרבנן לשבת דאורייתא.

כמו כן בברכת הלבנה יש הידור בעצם הברכה שנברכנה במוצש"ק כשמבושם ומלובש בבגדי שבת. דלא שייך באמירת הברכה הידור אחר שיהא הידור בגוף המצוה, כי אם שיאמרנה ברוב עם הדרת מלך ובצורה מכובדת, וזה דוחה לזריזין מקדימין למצוות. ואתי שפיר פסקי המג"א. [וראה שו"ת משנ"י (ח"ט סי' מא) דלפי מש"כ התרוה"ד (סי' לה) והחכם צבי (סי' מה) דהידור מצוה עדיף, אזי הנוסע לפני התפלה ויש מנין מתפללים על האוטובוס, לא יתפלל עמהם, דתפלה בביהכ"נ במתון הוי הידור הדוחה הזריזין להתפלל בנסיעה].

וכתב שם שלפי חילוק זה, בין הידור בעצם המצוה שדוחה ענין זריזין מקדימין, ובין הידור שאינו בעצם החפצא דמצוה דאז זריזין מקדימין — אזי בנידו"ד ימתין למחר לסכך מהודר, דהידור בחפצא דמצוה, עדיף מזריזין מקדימין. ואל תשיבני ממש"כ הבכורי יעקב (בתוספת ביכורים לסי' תרנא) שאם אחד יודע שיביאו לו אתרוג מהודר אחר כמה שעות, לא ישהה המצוה אלא יטול האתרוג שבידו, וכשיביאו לו את המהודר יטלנו וינענענו בלא ברכה, כמו שכתבו התוס' (סוכה לט. ד"ה עובר) דמטעם זה אפילו כבר נטל לולב יכול לברך ומקרי עובר לעשייתו, ולכן לא ימתין, אלא יברך על האתרוג אשר לו, וכשיקבל את היותר נאה, שוב יטלו וינענע בו בלי ברכה, עיי"ש. — דשאני התם שיכול לקיים את ההידור גם אחרי שכבר נטל את האתרוג שלפניו, ולא כן בעניננו שאם יסכך בסכך הישן, ישב כל

שערי יוסף - סוכות

בעשרה, וכתב הב"י לבאר סברת הראשונים דאמירנן הכי דוקא במלמד תינוקות שכיון שהיא תקנה חוששים שלא יחזור הדבר לקלקלו, ובעיקר התקנה כתב בנימוקי יוסף שאע"פ שיכול ללמדן בבתי מדרשות המיוחדים לכך, אפ"ה לא מטרחינן ליה כדי לסייע בהעמדת התקנה שיהיו המלמדים מצויין, וכתב בחת"ס שקודם התקנה לא היה החיוב מוטל על הציבור אלא כל יחיד ויחיד יש עליו חיוב ללמד את בנו וא"כ שום יחיד לא מתחייב לסבול את עול התינוקות אבל אחר תקנת יהושע בן גמלא הוא תיקן כן על הציבור וא"כ זה מוטל על כל יחיד אך שאין לו בן לסייע לציבור בזה ע"ש עוד מש"כ בזה.

ובשו"ע סימן קנו סעיף ג' כתב בזה"ל: וכן יש לו ללמד תינוקות של ישראל תורה בתוך ביתו ואין השכנים יכולים למחות בידו ולומר לו אין אנו יכולים לישון מקול התינוקות של בית רבן וה"ה לכל מילי דמצוה שאינם יכולים למחות בידו עכ"ל, ומוכח דלדינא ה"ה לכל דבר מצוה.

ומ"מ לפי דבריו מבואר דא"י דוקא בלימוד התינוקות אלא בכל מצוה שמוטלת על רבים, ולכן לפי"ז כל מצוה שהיא על הציבור שפיר דמי, וא"כ לכאורה ה"ה תפילה בציבור, [ומשמע דהוא חיוב רק דוקא היכא דאיכא עשרה, ותלוי הכא מה הוא גדר דין תפילה בציבור] ויש עוד לדון לפי"ז מה הדין בלימוד דרבים דברבים מתקיים מצות לימוד ת"ת יותר טוב וא"כ שפיר דמי. [ע"ע במש"כ בקונטרס שערי יוסף בחיוב לימוד בחברותא במעלת לימוד בציבור].

והנה בענין לימוד תורה בציבור אם נחשב כמו דין תינוקות של בית רבן ראה בחשוקי חמד (ב"ב דף כא ע"א) שנשאל מרן הגאון רבי יצחק זילברשטין שליט"א, מה הדין לזכות את

השותפים לא ישכרינו לא לרופא ולא לאומן ולא לגרדי ולא לסופר יהודי ולא לסופר ארמאי, ותירצה הגמ' הכא במאי עסקינן בסופר מתא, ופירש"י בסופר מתא מלמד תינוקות העיר ומושיב תלמידים תחתיו והוא מורה את כולם איך יעשו ויש שם רעש גדול, וברמב"ן כתב דסופר מתא היינו כותב שטרות העיר או ספרי תורה, וכן כתבו בתוס', ומ"מ הביא שם ברמב"ן פירש"י, וכתב להקשות עליה דאם מיירי במלמד תינוקות של העיר הרי כיון שמשום מצוה אנו מתירין ומשום תקנה, א"כ כ"ש שיש מצוה גדולה ותקנתא יתירא, ותירץ שכיון ששונה יותר לחמישים והיה צריך להיות שני מלמדים א"כ סו"ס יכול לעכב עליו ומשמע משיטת הרמב"ן דכל היכא דאיכא מצוה א"כ א"א לעכב את הרעש, [ומה עוד דמשמע מהרמב"ן דהוא מלמד טוב ומשו"ה איכא ליה חמישים תלמידים, דמדברי רש"י משמע שהוא מדריך את המלמדים ומשו"ב איכא שם רעש גדול דכולם באים ללמוד את אצלו את דרך הלימוד, ומשו"ה לא שייכא דברי הרמב"ן דיתחלק לשניים], ומ"מ משמע משיטת הרמב"ן דכל היכא דאיכא מצוה א"א לעכב את הרעש.

והנה נראה שגם מה שא"א לעכב את הרעש, היינו בשעת הבוקר ואחרי צהרים אבל לא בשעות לא רגילות שאפשר דאף דהוי מצוה, א"א להרעיש כבר באותה שעה, אף דהוי מצוה, והנה בגמ' מוכח שבשאר הדברים אדם יכול למחות ואומר לו איני יכול לישון מקול הנכנסים והיוצאים, אבל מ"מ לא כתוב שיש כאן "גזל שינה" כפי שרגילים לומר.

והנה בבית יוסף (חו"מ סימן קנו) כתב שנחלקו הראשונים האם דוקא במלמד תינוקות אין יכולים לעכב משום תקנת יהושע בן גמלא או בכל מצוה כגון לחלק צדקה ולהתפלל

שערי יוסף - סוכות

שהשטן מקטרג בדרכים אין למחות בידו הלומדים וזכות גדול הוא ללמוד תורה ובצוותא עכ"ד, וא"כ ה"ה כל היכא דהלימוד בצוותא משפיע על אחרים, וכל היכא דזכות הרבים תלויה בו, לא שייך לתבוע ע"ז מדיני הרחקת נזיקין.

והנה בעיקר דין גזל שינה, ראה מש"כ לדינא בספר שערי יוסף אורחות הישיבה (סימן א') והנה במשלי (ד' טז) איתא "כי לא ישנו אם לא ירעו ונגזלה שנתם אם לא יכשילו" ופירש"י לא ישנו לא יוכלו לישון, דהיינו שלא יכלו לישון עד שיכשילו אחרים כמותם בעבירות ואז גם הם יהיו רשעים כמותם, וזה הכוונה "נגזלה שנתם" ומוכח דראוי לקרוא להפרעת שינה גזל.

והנה הרמב"ם בהל' גזילה פרק א' הלכה ג' כתב: אי זהו גזול זה הלוקח ממון האדם בחזקה כגון שחטף מידו מטלטלין או שנכנס לרשותו שלא ברצון הבעלים ונטל משם כלים. או שתקף בעבדו ובבהמתו ונשתמש בהן. או שירד לתוך שדהו ואכל פרותיה וכל כיוצא בזה הוא גזול. כענין שנאמר "ויגזול את החנית מיד המצרי" עכ"ד, ומבואר דבעינן דוקא לקיחה של ממון, [וע"ע במה שהארכנו בספר דברי יוסף עמ"ס ב"ק פרק מרובה סימן א' ע"ש]. וא"כ לקיחה שאינה לקיחה ממשית לא מיקרי גזל, כי בעינן דבר שיתפס ביד.

ולכן נראה שגזל שינה אינו אלא ענין מוסרי וכן הוא דעת מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א והו"ד בדרך שיחה (פרשת קדושים עמ' שסז) שנשאל בבחור אחד שנרדם בחדר שיעורים בישיבה ומבלי משים נעלו עליו את הדלת והבחור שאצלו מונח המפתח נרדם כי ישן שינת צהרים עד לתחילת הסדר האם צריך להקיצו או שמא יש בזה משום גזל שינה שאינו בהשבון והרב שם השיב בזה"ל עניין

הרבים בשיעור באוטובוס ציבורי שיש לכך מתנגדים מחמת שהשיעור מפריע להם שרוצים לישון יען כי הוא מוסר את השיעור בשעה מאוחרת, והביא שם תשובה נאמר במסכת ב"ב דף כא ע"א ומתקנת יהושע בן גמלא ואילך התקינו שיהיו מושיבים מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר ועל סמך זה נאמר במשנה דף כ ע"ב שהדר בחצר לא יכול למחות בקול תינוקות הלומדים ואיננו יכול לזמר אינו יכול לישון ובשו"ע חו"מ סימן קנו ס"ג נאמר יש ללמד תינוקות ישראל תורה בתוך ביתו ואין השכנים יכולים למחות בידו ולזמר לו אין אנו יכולים לישן מקול התינוקות של בית רבן והוא הדין לכל מילי דמצוה שאינם יכולים למחות בידם לאור זאת היה נראה שאין לך מצוה גדולה מללמוד בצוותא באוטובוס שיש בזה זיכוי הרבים וברוב עם הדרת מלך וחוסך דברים בטלים ודברים אסורים ולכן אין למחות ביד המגיד שיעור. וע"ש שהביא מהפתחי תשובה (שם סק"ב) שכן אפשר למחות לענין דירה אחת שלענין זה לא נשתתף עמו בדירה אחת ע"ש, אבל כתב שם שיש לחלק דהתם הוא בדירה אחת שאין דעת רוב העולם סובלתו, ע"ש שהסיק שלכן הדעת נוטה שמיעוט הנוסעים לא יכולים למחות במגיד שיעור. והביא וטענתה בתלמיד ישיבה שחשקה נפשו בתורה ולמד בישיבה בקול רם והשכנים מסביב מחו בידו והורה החזו"א שאי אפשר למחות בידו כי אין התורה נדחית מפני גזל שינה ויעוין במסכת שבת דף קיר ע"ב אמר ר' יוסי יהא חלקי ממושיבי בית המדרש ולא ממעמידי בית המדרש ופרש"י ממושיבי בית המדרש חזנים מאספי תלמידים בכל יום לבוא ואל יהא חלקי ממעמידי ממונים לעת האוכל לומר הגיע עת לעמוד ולאכול ויעוין ביעב"ץ בשבת דף קכו ע"א שביאר מושיבי בית המדרש אע"פ שהם עצמם אינם לומדים רק משמשים ובפרט באוטובוס

שערי יוסף - סוכות

מכן מתקיים עונג שבת, והבחורים שרים שירי שבת, והשכנים התלוננו למשטרה, והמשטרה הגיעה בשבת להשתיק את הבחורים, ושאלתם האם מותר להם להמשיך במנהגם, או שיש לחוש שמא הם יגרמו שהשכנים יתקשרו, וגם שהמשטרה תגיע לישיבה בשבת.

הנה בספר ילקוט יוסף שבת כרך א' חלק ראשון (סי' רמ"ו עניני לפני עור לא תתן מכשול) (עמ' רל"ז) מבואר, דכל שיש ספק אם יעשה את האיסור אם לאו, אין בזה איסור של לפני עור, כך מבואר בתוס' (ע"ז ו':), דכל שיש ספק אם יעבור על האיסור אין בו משום ולפני עור, וכן מוכח מחדושי הריטב"א (ע"ז ס"ג). וכן מוכח מתרומת הדשן (סי' רצ"ט), וגם אם אינו נותן את האיסור בידים אין בזה משום לפני עור, ועוד יש לצרף דעת הש"ך דבישראל מומר ליכא לפני עור, וע"ש עוד מה שהארכנו, ועל כן נראה שבמקרה הנ"ל מצד ההלכה אין בזה משום לפני עור. בצירוף שי' הש"ך שבישראל מומר ליכא לאיסור לפ"ע.

ומ"מ לעצם הענין, בהיות ושעה 11 אחת עשרה בלילה היא שעת מנוחה המקובלת בעולם, אם ישנם שכנים שהשירה מפריעה להם בשעה כזאת שרוצים לישון, אין ראוי לעשות רעש גם אם שרים שירי שבת, ועל כן יקדימו ללמוד ויקדימו לשיר שירי שבת כדי לא להפריע לשכנים בשעת מנוחה, או שיעשו את עונג שבת במקום שלא מפריע לשכנים, שהחלונות סגורות בצורה הרמטית, ועשית כחוכמתך לקדש שם ה'.

וכיו"ב כתבנו בס"ד בילקו"י על סוכה, אודות בניית סוכה באופן שגורם לגזל שינה, דבאמת יש להזהיר שלא לבנות הסוכה בהיזק הזולת, כגון בשעה מאוחרת בלילה, שיש בזה גזל שינה והיא מצוה הבאה בעבירה. ואף אם אין שייך איסור גזל ממש בענין גזל שינה, מכל

גזל שינה הוא חידוש מבית מדרשם של בעלי המוסר והוא רק עניין של חסד ואהבת הבריות וכיון שהישן הזה מחוייב בחסד צריך להקיצו ע"כ. ע"ש הדעות, ואף שיש מחמירים כיון דאין לו שורש ועיקר בדברי השו"ע יש להקל, וא"כ ה"ה הכא כיון דהרמ"א כתב דליכא בהא איסורא, וראה עוד מש"כ לדון כה"ג לענין תקיעת שופר בחודש אלול לאחר שחרית או בסליחות בשעה מאוחרת או מוקדמת האם איכא בהא משום גזל שינה, וכתבנו דכיון דהוא כך הדין, אין לחוש כ"כ כל היכא דאינו רעש כ"כ שמפריע, כיון דגזל שינה אין לו יסוד ושורש בדברי הפוסקים.

וראה עוד בספר טובך יביעו שכתב בהא מרן הגר"י זילברשטין שליט"א שהוא אינו נכנס לסוכה שנבנתה לאחר השעה 12 בלילה, ומ"מ היינו לחומרא בעלמא, דמדינא ליכא איסור לגזל שינה, וע"ע בילקוט יוסף סוכות עמ' עא שכתב ויש להזהיר שלא לבנות הסוכה בהיזק הזולת כגון בשעה מאוחרת בלילה שיש בזה גזל שינה והיא מצוה הבאה בעבירה, ואף אם אין שייך איסור גזל ממש בענין גזל שינה מכל מקום יש בזה איסורים אחרים וכמו ואהבת לרעך כמוך ומאי דסני לך לא תעביד לחברך וכמו שנתבאר כיוצא בזה בילקו"י מועדים לגבי תקיעת שופר בעת אמירת י"ג מדות שבסליחות שאם זה גורם לגזל שינה יש להמנע לתקוע יעו"ש עוד.

ועוד בהאי ענינא הנני מצרף בכאן מש"כ לי מרן הראשון לציון הגר"י יוסף שליט"א תשובה בענין גזל שינה, ובשירת שירים בליל שבת וע"י כן תבוא משטרה, וז"ל: לכבוד הרב החשוב והנעלה, הרה"ג יוסף אביטבול שליט"א שלום רב, לשאלתו אודות ישיבת "רינה של תורה" בכרמיאל, שמתקיים בה סדר לימוד בליל שבת עד השעה 23:00, ולאחר

שערי יוסף - סוכות

עמו' תכז), ומה שהביא שם (עמ' תכו) משו"ת קרן לדוד (או"ח סי' יח).

ובספר דרך שיחה (להרה"ג ר"ח קנייבסקי עמ' שסז) נשאל, בבחור שננעל בחדר השיעורים שבישיבה, והוברר שהבחור שאצלו מונח המפתח, ישן עתה שינת צהרים עד לזמן תחלת הסדר, האם צריך להקיצו, או שמא יש בזה משום גזל שינה שאינו בהשבה, והשיב, שענין גזל שינה הוא חידוש מבית מדרשם של בעלי המוסר, והוא רק ענין של חסד ואהבת לרעך כמוך, וכיון שהישן הזה מחוייב בחסד הזה, צריך להקיצו.

גם בס' שאלת רב (ח"ב עמ' קמג) השיב, לגבי הישן בחדר אחד עם עוד חברים, והוא קם ללמוד מוקדם, ואם יטול ידיו ליד מיטתו, מסתבר שחבריו יתעוררו משנתם מפני הרעש, א"צ ליטול ידיו מחוץ לחדר מפני גזל שינה, שאין דין גזל שינה, ואינו רק חסד, ויעשה בנחת שלא יתעוררו. ע"כ. אמנם אף אם אין כאן דין גזל ממש, מכל מקום יש לעיין כאשר הדבר יפריע לו בלימודו אם יעירו אותו, והרי מי שנעול בחדר יכול להמתין ולנוח מעט בחדר הסגור.

ויתכן, דלאו בכל דוכתא הוא בגדר חסד ומצות ואהבת לרעך כמוך גרידא, אלא פעמים שאין היתר לצער את חבריו ולגזול את זמנו. וכמו שאסור לקשור את חבריו ולבטל ממעש, אע"פ שאין בזה דין גזל ממוני. ושמא לכן בעלי המוסר כינו זאת בשם גזל, דנחשב כמו נזק שמזיק לחבריו במה שגזול לו את זמנו.

וראה בשו"ת שבט הלוי (חלק ז סימן רכד) לגבי גדר גזל שינה, דלכא' לא שייך בזה גזל, אלא רק שמבטל את טובת חבריו, ודבר זה אסור כדאיתא בב"ב (דף כ: ובחור"מ סי' קנו).

מקום יש בזה איסורים אחרים, וכמו ואהבת לרעך כמוך, ומאי דסני לך לא תעביד לחברך. וכיו"ב נתבאר בילקו"י מועדים (מהדו"ק עמוד טז) לגבי תקיעות שופר בעת אמירת י"ג מדות שבסליחות. שאם זה גורם לגזל שינה יש להימנע מלתקוע. וכן הנוהגים לתקוע אחר חצי קדיש שבסיום הסליחות, אם זה מפריע לשכנים, ימנעו מזה.

וזכורני אצל מרן אאמו"ר זיע"א בעת שהיה טס לחו"ל חשש מלהצטרף למנין שאירגנו במטוס, מהסיבות הנ"ל. ושוב ראיתי שכן דעת הגרש"ז אויערבאך, הובא בספר הליכות שלמה (פרק ח עמוד צו), שדעת הרב לא היתה נוחה מעריכת מנינים לתפלה בשעת הטיסה, כי הדבר מפריע לשאר האנשים הנמצאים שם.

וחז"ל אמרו (ב"ק קיט.): "כל הגוזל את חברו שווה פרוטה, כאילו נוטל את נשמתו ממנו". ומימרא זו באה להצביע על חומרתו הרבה של איסור גזל. לפיה לא ניתן לראות את מי שגזל, כאילו נטל אך ורק מממונו של הנגזל, אלא יש בגזל גם משום פגיעה בנפשו של הנגזל. עוד אמרו חכמים (ב"ב פח:): "קשה גזל הדיוט מגזל גבוה", כלומר שגזל שאדם גוזל מחברו חמור יותר מגזל שאדם גוזל מהקדש, שכן מצינו שהגזול את חברו, כשכופר בפקדון שניתן בידו, הריהו חוטא כבר משעה שכפר בו, ואילו בהקדש אין התורה קוראת אותו חוטא, אלא רק אחרי שנהנה מן ההקדש. בשאילתות (פרשת נח שאילתא ד') מובא: "וחמור עונשו של גזל יותר מכל איסורים שבתורה, שכן מצינו בדור המבול שעברו על הכל ולא נחתם גזר דינם אלא על הגזל".

ולגבי בניית הסוכה בשעות מאוחרות בלילה, והדבר מפריע לשכנים, אם יכולים לעכב עליו, ע"ע מ"ש בזה בפתחי חושן (גניבה ואונאה

שערי יוסף - סוכות

נמשך כמה קלקולים והפרת שלום בית ועוד, ולכן זה ודאי ענין גדול להזהר ולהשמר ע"ז. ע"כ.

ובשו"ת שרגא המאיר (ח"ו סימן קא) הזהיר בענין עשיית סוכה בלילה בזמן שהשכנים ישנים, שאם יש לשכנים ילדים קטנים אסור לבנות הסוכה בלילה, דסתם תינוק קטן הוא כחולה שאין בו סכנה כמבואר בשו"ע (או"ח שכח סעיף יז), וכבר פסק הריב"ש (סי' קצו) דאם השכנים חולים יכולים למחות בשכנים שלא יעשו רעש.

ובשו"ת אבני ישפה (ח"ג סימן א) כתב, שאם נוטל ידיו ומעיר בכך את חביריו בחדר, נראה שאין היתר לעשות כן לגרום גזל שינה, וכמה פעמים גורם צער הגוף לחבירו שאינו יכול להרדם שוב. אמנם הגרי"ש אלישיב אמר שנתפשט המנהג כדברי המשנ"ב, שאין לילך ד' אמות בלי נטילת ידים, ולכן אם ישן עם עוד אדם אחד בחדר, אינו צריך להפסיד בגלל שחבירו רוצה לישון. וה"ה באיש ואשתו. אבל לגבי אורח שרוצה שיטול ידיו אמר שיש להסתפק בזה. וכן אמר הגר"ש ואזנר זיע"א, שאין להפסיד המצוה בשביל אשתו. אמנם הרב רבבות אפרים הסכים, שאין לו ליטול ידיו כאשר מפריע לחבירו, וכן הסכים הגר"ח פ' שיינברג, והוסיף, דכיון שאדם זה נזהר מלהכשל בעון של מזיק לחבירו גם הרוח רעה לא תזיק לו.

ובאמת, שיכול לעשות העצה שכתבו האחרונים, לילך פחות פחות מד' אמות. ועוד, שכיון שבדרך כלל ישנים אחרי חצות, קיל טפי שלא ליטול ידיו סמוך למטה. ועוד בה, דלענין הלכה הא קיי"ל שאין פוסקים הלכות ע"פ הקבלה והסוד, וכבר נתבאר בילקו"י (מהדורת תשמ"ה), הלכות השכמת הבוקר, ובמהדורת תשס"ד סי' א' עמוד פט) שמעיקר דין הגמרא

וע' ברכות (ו:) גזלת העני בבתיכם לענין גזלת ברכת שלום, וי"ל. וע' בתוספתא (ב"ק פ"ז).

ולענין ת"ח שלומד בבית המדרש, לכאורה לא הותר לו להגביה קולו כל כך עד שיפריע את השינה כל הלילה לשכנים, כי אפשר ללמוד בקול גם בלא הפרעה לזולת, ועסק תשב"ר שאני. ואם יש חולים בסביבה, הלא מבואר בחושן משפט דצריך לחשוש להם, וכהיום יש הרבה כיוצא בזה שגזילת מנוחתם היא גזילת בריאותם.

ובמשנה הלכות (חלק יב סימן תמג. חלק יד סימן קצט, סימן ר) כתב לחלוק ע"ד הרב שבט הלוי, והעלה דאפי' הרבה ת"ח הלומדים בביהמ"ד דרך לימודם בקול שמעורר השכנים, אין בזה איסור, כל שהוא דרך לימוד, ואינו מתכוין להפריע. וה"ה הלומד בביתו, דאע"פ שמעורר השכנים, מותר ומצוה קעביד, ואם ישמעו אחרים ויעמדו וילמדו גם הם, תע"ב. עכ"ד. וכעין זה הביאו בשם החזו"א, במעשה שהיה בתלמיד ישיבה שחשקה נפשו בתורה, ולמד בישיבה בקול רם והשכנים מסביב מחו בידו, והורה החזו"א שאי אפשר למחות בידו, כי אין התורה נדחית מפני גזל שינה. [חשוקי חמד ב"ב כא.]. מ"מ יש להשתדל להתרגל ללמוד בנחת ולא בקולות וברקים, בעת כזו.

ובמשנה הלכות (ח"ב סי' תמד) כתב, על המצלצלים בטלפון לחבריהם בשעה מאוחרת בלילה, דגם זולת ענין גזל שינה, הרי גזל חלק מחייו, וכל רגע שמבטל את חבירו בטלפון, הרי הוא גזל מזמנו היקר, וכאילו ממצע בחייו, וזה גדול מגזול ממון, שהרי גזל רגעים ולפעמים שעות מחייו, שהי' יכול באותו זמן לעשות רצון קונו ועכ"פ לנוח שיוכל לעשות רצון קונו מחר, ועכשיו הוא מבטל זמנו בטלפון על לא דבר, ומדבר עמו עוד דברים בטלים וכו'. וכשמרבים בדיבור בטלפונים,

שערי יוסף - סוכות

ובספר החפץ חיים ופעליו (ח"ג דף קה) כתב, שבעל חפץ חיים היה אומר שהמקיץ את חבירו משנתו הוי "גזילה", שגזל ממנו את מנוחתו, וזוהי גזילה שאין לה השבון. ע"ש. וכ"כ בשו"ת אבני ישפה (שם) בשם החפץ חיים שהמקיץ את חבירו הרי זה עובר באיסור גזל שינה מה"ת. ובספר יוסף לחוק (עמוד 240) כתב בשם הגר"י סלאנטר, שהמעורר את חבירו הרי הוא עובר באיסור "דאורייתא" של גזל, מלבד האיסור של ואהבת לרעך כמוך. ע"ש. וע"ע בספר לב אליהו (ח"א עמ' קפג) שבחור הנכנס בלילה לחדרו ברעש ומדליק את אור החשמל, וחבירו מתעורר ואינו יכול לישון, הרי יש בזה חשש גדול של גזל ומבטל בידים ודורס ברגליו על מצות עשה ואהבת לרעך כמוך, ואילו היו מפריעים לו את השינה ודאי לא היה מרוצה. וע"ע בספר אור יחזקאל להגר"י לוינשטיין (ח"ד מידות עמוד רעד). ובספר ברכת אברהם ארלנגר (מאמרים והדרכות, עמוד קצא) כתב שהגר"י סלאנטר והגר"י מברסק טענו לנכון שהמעורר את חבירו ללא סיבה עובר באיסור גזל מה"ת, ודבריהם בנותן טעם וכו'. ע"ש.

וראיתי מי שכתב לדון באדם שהפריע את שינתו של חבירו, וכתוצאה מכך הגיע החבר להפסד ממון על ידי העייפות שהיתה עליו במשך היום, אם נאמר שהמפריע הזה פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, משום גרמא בנזיקין, ע' בש"ע (חו"מ סימן שפו סעיף ג). ואם נחשב כגרמא, י"ל שהוא איסור ממש, שהרי גרמא בנזיקין זהו איסור (ב"ב כב:). ונח' הראשונים אם הוא איסור תורה או איסור דרבנן. ע"כ. ואינו מוכרח בנ"ד.

ובשם הגר"א י"ל שטיינמן כתבו, שאף שאין דין גזל בגזל שינה, אבל יש כאן לא תונו איש את עמיתו, ודין ואהבת לרעך כמוך. אך הגר"י

והפוסקים מותר ללבוש מלבושיו קודם נט"י שחרית, ולילך להתפנות לצרכיו, ואח"כ יטול את ידיו, שאם יטול קודם שילך לצרכיו, לא יוכל לברך, ואם יטול בלא ברכה, ואח"כ ילבש בגדיו וילך לצרכיו, ויחזור ליטול, נכנס למחלוקת הפוסקים אם יכול לברך. וע"ש (עמוד שפד) שמטעם זה יכול לילך להתפנות קודם הנטילה אפי' אם ישן קודם חצות, וללבוש בגדיו ורק אח"כ ליטול ידיו. אלא שיש המתחסדים עם קונם והולכים ע"פ תורת הקבלה, ונוהגין להחמיר על עצמם, ומניחים בלילה ליד מיטתם כלי עם מים וקערה ונוטלים ידיהם ואח"כ נוגעין במלבושיהם ותע"ב. ואם מרגיש מאד שצריך לנקביו אין לו להחמיר ולשהות עד שיטול ידיו, אלא יפנה קודם שיטול ידיו כדי שלא יעבור על איסור בל תשקצו, אך יזהר שלא יגע באיבריו מה שאינו הכרחי, עד שיטול ידיו, ואם אינו צריך כ"כ לנקביו ואינו בגדר של בל תשקצו, אם ירצה להחמיר ע"ע וליטול ידיו קודם שנפנה לנקביו תע"ב, ורשאי להחמיר בזה, אך מעיקר הדין מותר לו להתפנות לנקביו ואח"כ ליטול ידיו שחרית.

וכן מנהגו של מרן אמו"ר זיע"א, אחר שקם והתלבש וכו', והלך לצרכיו להכין את עצמו לתפלה, רק אחר כך נוטל ידיו, ובפרט שברוב הפעמים ישן אחר חצות. וראה בילקו"י הנ"ל, ובהליכות עולם (ח"א פרשת תולדות סעיף א).

ומה שבאו מכח הטענה שכן המנהג ליטול ידיים ליד המטה וכו', יש לדון בזה, דלכאורה מאן יימר לן שכן היה המנהג אצל הכל, וגם אצלנו, וממילא אי אפשר לחדש מנהגים, ולקבוע אותם לחובה. והארכנו בזה להלן (סי' תרל) וע"כ נראה שאין זה אלא ממדת חסידות. ובפרט שיש מאותם המחמירים בזה (כמו חיוב), שלא ידעו כל דברי הפוס' בזה.

שערי יוסף - סוכות

ומהראשונים והאחרונים שדנו בכל הנידון של רעש שנגרם על ידי פעולה שעשו לצורך מצוה וכדומה לו, ולתועלת הענין נציין כאן את דברי הפוסקים בזה ומסקנתם להלכה למעשה.

והנה בשו"ע (סימן קנ"ו סעיף א') כתב שאם ביקש לעשות רופא או אומן להקיז דם בני המבוי מעכבין אותו, ובסמ"ע (ס"ק ג') בביאור דברי המחבר מה שכתב רופא או אומן, רצה לפרש דהרי כדברי רש"י שכתב מוהל אי אפשר לומר, דהרי השו"ע לקמן (סעיף ג') כתב בהדיא דלדבר מצוה אי אפשר לעכב, ולכן פירש שרופא כוונתו שהוא לרפאות גופות בני אדם, ואומן הכוונה שמקיז דם.

הט"ז (ס"ק א') הקשה על דברי הסמ"ע דמה תיקן הסמ"ע בתירוצו דמיירי ברופא גופות הלא זה גם רופא והוה מצוה. וראה בערוך השלחן (סעיף ד') וכן בספר פעמוני זהב שכתבו דכיון שיבואו גם גויים להתרפאות אצלו, ובהם ליכא מצוה שפיר יכולים השכנים לעכב משום ריבוי הדרך עכו"ם. ולכן כתבו שם שלדעתי דברי הסמ"ע שרירים וקיימים, אלא דהחילוק הוא אם נפרש רופא מוהל הוי כל עסקו אינו אלא למצוה וכל למצוה וכל כניסה ויציאה הוא של מצוה, אבל רופא של גופות עשוי לראת עכו"ם וישראלים, ואם כן הגם דלגבי כניסת הישראלים כניסה של מצוה היא עם כל זה יכולים לעכב עליו מצד כניסת שאר עכו"ם שאין ברפאותם מצוה. ולפי זה העיר בשו"ת ציץ אליעזר חלק י' (סימן כ"ה פרק ל') דאם נתרץ דמיירי דעוסק גם בריפוי גויים, במקרה שאין גויים מצויים רק אנשי ישראל הוה מצוה שאין ביד השכנים לעכב.

ועוד כתב בט"ז שם שמה שכתב רבינו מילי דמצוה כגון לחלק צדקה או להתפלל, להורות דדוקא בעינן מצוה התלוי בצירוף אנשים כמו אלו דחשיב, משא"כ כשאפשר לו לילך לבתי

אלישיב השיב, דיש כאן גזל שינה, ואפילו על אויר יש גזל, וכן השיב הגר"ח פ"י שיינברג דודאי יש גזל שינה, והיא החמורה שבכולם, דהוא גזל מגופו שצריך את השינה, ומה שהתירו האחר' (ע' משנ"ב סי' תרעב ס"ק יא) להקיץ את בני ביתו קודם עמה"ש כדי שיוכל להדליק נר חנוכה בברכה, אף שיש כאן משום גזל שינה, הוא משום דניחא להו לסייעו בקיום המצוה בברכה, וממילא רוצים שיקיצם ולכן אין כאן גזל שינה. [הליכות חיים עמ' רעת. וע"ע במה שכתב בזה בשו"ת רחשי לב חו"מ סי' י].

ועל פי כל זה, יש לדון במי שרוצה להעיר אדם בכדי להרויח מצוה, וכגון באדם שישן חוץ לסוכה, אם יש כאן ג"כ נידון של גזל או כעין גזל, דהיינו גזל זמן. והארכנו בזה בילקו"י סוכה החדש, דיני מצטער הפטור מן הסוכה. ע"כ תשובתו אלי.

ועוד בעניין זה כתב לי הגאון רבי יעקב סקוצילס שליט"א בעמח"ס אוהל יעקב מתאריך י"ב תשרי תשפ"א וז"ל: לכבוד הגאון הגדול רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א, רשמתי כאן הוספה לקובץ של הגאון הר' יוסף אביטבול שליט"א אודות שאלה מצויה שחוזר על שלחן רבנים כל שנה הוא כשיש אנשים שרוצים לבנות ולסיים את הבניית הסוכה בביתם או בחצר בנין שלהם ויש רעש גדול מזה ולמעשה השכנים מעכבים את הבנייה כיון שזה מאוחר או בין שעות המנוחה, והבונים טוענים שבניית סוכה זה עבור מצות סוכה וממילא אי אפשר למחות נגד רעש שנגרם על ידי הבנייה, האם הצדק עם מי.

והנה שאלה דידן כבר דשו בו רבים מן הפוסקים שכתבו תשובות חשובות בענין בניית סוכה בשעות מנוחה, הכל מבוסס מסוגיות הגמ' במסכת בב"ב דף כ:

שערי יוסף - סוכות

בית אצל חבריו ולהכניס את העוללים והיונקים שצועקרים בלילה ואין החולה יכול לעכב עליו דהרי אינו חייב לצאת מדירתו, עכ"ל. וכתב שם במנחת פרי דבניית סוכה ודאי לא הוי חשיב חלק מתשמישי הבית ויכולים לבנותה ביום ולשכור פועל וכדומה.

והנה יש טוענים דהרי בפתחי תשובה (ס"ק א') הביא שם תשובת חתם סופר חו"מ (סימן צ"ב) שכתב דלא קאמרי שיכול לעשות רעש לצורך מצוה אא"כ יתבטל המצה דאם לא ילמדו יתבטלו או שאר מצות המוטלים על הכל אבל הכא פרנסת בניו ובני ביתו אינה מוטלת על שכניו, עכ"ד. ולפי זה יש לדון לענין סוכה שהיא מצוה פרטית שלו, אבל אינה מוטלת על השכנים. וכן העלה בשו"ת אבני נזר שרק במצוה שיש חשש שיתבטל אי אפשר למחות בידם.

בשו"ת אבני ישפה חלק ד' (סימן קט"ו) כתב על טענה הנ"ל שהרי קיימא לן דכל ישראל ערביין זה לזה וכולם צריכים לדאוג שכל אחד יקיים את המצוה של סוכה, אבל כוונת החת"ס לאפוקי פרנסה. אבל לענין לעשות רעש בחצר אינה נחשבת דבר מצוה, דכאן בעינן דבר מצוה שמוטלת על שכניו, ופרנסה אינה נכנסת לגדר הזה, אבל סוכה היא מצוה שמוטלת על שכניו כיון שכל ישראל ערבים. ובחידושי חת"ס שם כתב בהדיא דדוקא מצוה שמוטלת על הציבור ולכן יתכן שזו כוונתו כאן. וראה עוד בשו"ת משיב נבונים חלק ה' (סימן ס"ג).

והעלה לדינא שם שאף שיש מח' בראשונים אם הלכה זו היא בכל דבר מצוה, אבל כיון שהשו"ע הכריע דהוי בכל דבר מצוה, ועוד שיכול לומר קים לי כדעת השו"ע כמ"ש בשו"ת להורות נתן חלק ג' (סוף סימן ק'), לכן שפיר מותר לבנות סוכה גם מאוחר בלילה, והסכים לזה מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, אלא

האשנים שצריכין לכך מעכבין עליו שלא לעשותו מוהל אם הוא בענין שיבואו הרבה אנשים לביתו.

וראה עוד בחתם סופר חידושיו במסכת ב"ב דף כ': שתמה על דברי הט"ז שכתב דרופא נפשות ואומן מוהל הולכים לביתו אחרים ולא מגיעים החולים לבית הרופא, כי הרי במציאות בדרך כלל הרופא מקבל את החולים ולא הולך לביתיהם, כי איך יודע הרופא שיש חולה בביתו ע"י שם. ובספר עמק המשפט חלק ג' (עמוד רס"ה) כתב דכהיום כיון שהסדר שהחולים באים לקופת חולים והדבר עולה ממון הרבה להביא הרופא גם להט"ז אין זה חשיב אפשר.

והנה יש לעיין אם באמת בניית סוכה חשיב כדבר מצוה שאין בני החצר יכולים למחות ברעש שנגרם ממנו, או שמא יש לומר דאינו חשיב כמצוה כי המצוה היא רק בישיבה בסוכה. הרמ"א (סימן קנ"ו סעיף ב') כתב דכל מה שעושה בחנותו ובביתו אפילו לכתחילה אין השכנים יכולים למחות, אבל הוסיף בשם הריב"ש אם הם חולים והקול מזיק להם יכולים למחות, ומקובל אצל פוסקי זמנינו שהיום שנחלשו הדורות הכל חולים אצל שינה, וכל אדם יכול למחות ולמנוע משכניו שלא יעשה רעש בשעות המקובלות למנוחה ושינה.

ובשו"ת מנחת פרי חלק ו' (סימן ה' אות ב') נשאל בזה והביא שם דאמנם החזון איש (סימן י"ג ס"ק י"א) כתב וז"ל: נראה דאין דברי ריב"ש אלא בעשה דבר שאינו עיקר דירה כמו בעושה אריגה וכיו"ב שאין זה מצוי בכל אדם ולא ברוב בני אדם אבל אם עושה דברים שרוב בני אדם עושין ולפעמים תשמישן ודיבורן משמיע קול שמפריע את החוה אינו יכול למחות אף אם החולה קדם, ורשאי אדם לבנות

שערי יוסף - סוכות

קולניים כשנעשים צמוד לחלון חדר שינה מזיקים הם, וכל שכן רעש שאינו מקובל לעשותו בבנין מגורים בכל שעות היום. וציין למה שכתב בכסף הקדושים (ס"ק א') דסבר שניתן להתנגד להכאת הפטיש בלילה, כיון שאין זו דרך מגורי בני אדם. וכן שמע מהגר"נ קרליץ זצ"ל שהכלל הוא שכל שההיזק חריג ניתן להתנכד לו גם כשעושהו מביתו. ובכל מקום, אם במקרה של בנייה וכדומה השכן מצטער מהרעש, והמרעיש יכול להתרחק או להפחית את רמת הרעש בלי הפסד או טירחה, יש חיוב לעשות זאת גם אם אין איסור לעשותו, וסיים שכך המנהג, ומנהג עוקר הלכה עי' שם.

ובספר אורח מישור תשובות ופסקים הל' שכנים (עמוד מ"ח) הביא יש מי שכתב שאדם אינו רשאי לבנות סוכתו ולהרעיש לשכנים, משום האי התירא דצורך מצוה. משום דכל ההיתר דצורך מצוה היינו דוקא באופן שאין המצוה יכולה להתקיים אלא באופן זה, אבל אחד שבונה סוכתו ויכול לבנות גם בזמן שאין הזיק לשכנים ודאי שמחוייב בזה ואין בזה היתר דמצוה, כיון שאין מצוה לעשות דוקא באופן שהוא מזיק לשכנים וא"כ שעושה בזמן זה לא הוה מצוה. וכן שמע מהגאון רבי פנחס שוב שליט"א דפשוט שאסור. עכ"ד בעל האוהל יעקב. וע"ע במה שהאריך בזה בשו"ת מערכי השולחן ח"א סימן לה הגאון רבי נועם ירמיהו שליט"א.

שאמר שאם יש אפשרות לעשות במקום אחר אין היתר להרעיש. והסתפק קצת שמא סוכה יכול לעשות במקום אחר וסברו זו דומה לדברי הט"ז שם. גם הוא הוסיף שאין להרעיש מאוחר מדי אלא כמנהג המדינה, ובספר נחלת צבי (סימן א') כתב שבזמן הזה מנהג המדינה הוא עד אחד עשרה בלילה. וכן בספר פסקי הגר"ש חו"מ (הל' נזקי שכנים אות י"ב) פסק דבמקום שיש חוק מהמדינה שלא להרעיש מאוחר בלילה במקום מגורים [כגון במקומות שלנו אחרי 11:00 בלילה] סור מצד הדין להרעיש בשעות אלו, ולכן אין להרעיש בשמחות וכדומה בשעות אלו. [ולמעשה מה שהביא שם שאם יכול לעשות במקום אחר כמ"ש בט"ז שאין היתר לגרום רעש, מ"מ הרבה מקרים אין באמת מקום אחר לעשות את הבנייה כגון שאחד בונה סוכה במרפסת שלו והכל לפי הענין].

ובשו"ת מנחת פרי שם כתב דהגם שכתב בספרו מנחת פרי הל' סוכה (סימן תרכ"ה) דאפשר דבניית הסוכה נמי מצוה, אך אין להתיר בכה"ג משום כך כיון שהחתם סופר שם כתב דוקא אם מוטל על הציבור, ולכן החמיר בכה"ג, ולא הבין כמ"ש בשו"ת אבני ישפה שכל ישראל ערבין אלא אדרבה שמצות בניית סוכה לא הוי מצוה שמוטלת הציבור, ואין השכנים חייבים לקבל עליהם היזק זה משום צוה דרמיא עליו, והביא עוד שראה מהגר"נ קרליץ זצ"ל דעכ"פ בשעות המקובלות למנוחה ביום ובלילה ביד השכנים לעכב, ובר מן דין יכול לבנות את הסוכה ביום על ידי שישכור פועל וכדומה.

עוד ראיתי יסוד חשוב מוכרע למעשה בספר החשוב משפט צדק הל' שכנים (סימן כ"ד סעיף ז') שכתב דרעש בלילה או בשעות המנוחה אסור ולפעמים אפילו דיבורים לא

שערי יוסף - סוכות

ח. אם יש מצוה בעשיית הסוכה

הנה אעפ"י שהאריכו בזה רבים, מ"מ קימ"ל דאין בית מדרש בלא חידוש, ואשנה פרשתא דא, כפי יד ה' הטובה עלי. ובס"ד יצא לי בענין יותר מ20 נפק"מ בחקירה זו.

הנה ידוע מה שהאריכו ודנו הפוסקים בדין עשיית הסוכה האם הוי מצוה או רק הכשר מצוה, וידוע הראיה מהגמ' במכות דף ח' ע"א, א"ל ההוא מרבנן לרבא ממאי דמחטבת עצים דרשות דלמא מחטבת עצים דסוכה ומחטבת עצים דמערכה ואפ"ה אמר רחמנא ליגלי, וכתב שם רש"י בזה"ל: אין החטיבה מצוה אלא עשיית הסוכה, עכ"ד, ומוכח שיש מצוה בעשיית הסוכה, ולא רק בעשיית הסוכה אלא בחטיבת העצים לסוכה, וכל הכשרי הסוכה, וכן כתב בערוך לנר שם להוכיח מדברי רש"י, וכתב שם בביאור דבריו שהרי כתיב בתורה חג הסוכות תעשה לך ומבואר שמלבד המצוה להיות בסוכה, יש מצוה לעשות סוכה.

וז"ל הערוך לנר: הא דפשיטא לרש"י דעשיית סוכה חשיב טפי מצוה מהחטבה אף דהעשייה ג"כ אינה רק לצורך מצוה הבאה אחריה דהיינו הישיבה בסוכה, י"ל דהעשייה שפיר נחשבת מצוה לעצמה ולא הכשר מצוה לבד כמו החטבה, דהא מברכין על עשיית סוכה שהחיינו כדאמרין בסוכה (מו, א), ולחד מ"ד בירושלמי מברכין גם לעשות סוכה כמש"כ התוס'. והא דבאמת נחשבת העשייה מצוה, י"ל משום דהתורה כתבה וצותה העשייה כדכתיב חג הסוכות תעשה לך דהיינו העשייה ולא הישיבה, שהרי בסוכה (כז ב) דרשינן מיני' למר עשה סוכה הראוי' לז' ולמר עשה סוכה בחג. ובהכי א"ש ג"כ מה דהכא חשיב החטבה רק להכשר מצוה ולא למצוה ואילו בחולין (ז א) חשבינן להאי דדרי חטי דפיסחא דבמצוה קעסיק, והרי זה ודאי ג"כ אינו רק הכשר

לעשות ממנה מצה ולאכלה בליל פסח. ולפ"ז א"ש, דשאני התם כיון דבפי' כתיבי ציווי השמירה כמש"כ רש"י שם דכתיב ושמרתם את המצות א"כ כשנושא החטים ושומרם מקיים מצות הכתוב אבל חטיבה דלא כתיב בקרא לא הוי רק הכשר מצוה עכ"ד.

ובשו"ת אבני נזר (או"ח סימן תנט אות י) כתב, מה שכתב עוד דעשיית הסוכה אינה מצוה כלל, ובש"ס מכות (דף ח ע"א) הואיל אם מצא חרוש אינו חורש חרישה לאו מצוה, והכא נמי כיון דסוכת גנב"ך כשירה עשייתה לאו מצוה הוא. ודאי מסברא הי' נראה כן, אבל מה נעשה דלשון המשנה בשבועות (דף כ"ט ע"א) נשבע לבטל את המצוה שלא לעשות סוכה. כמו שהביא כת"ר בעצמו: ומה שכתב מספר הון עשיר דפירושו שלא לישב, אין זה פירוש של עשות, ומה יעשה להא דבספר תקוני זוהר תיקון שבעין קל"א וכל פקודין דעשי' דסוכה ולולב תליין בידין יעוין שם. וברש"י מכות (דף ח ע"א) מפורש דעשיית סוכה היא גופה מצוה. ומה שכתב כבוד תורתו ליישב דברי רש"י, דרש"י ס"ל הזמנה לגוף מצוה מילתא ודמי נמי לגוף קדושה, וסבירא לי' נמי דאינו יוצא בסוכה אלא אם כן חל שם שמים עליו, ובסוכת גנב"ך קדושת' ומצוות' באים כאחת, ממילא כשעושה לשם סוכה נתקדש בשעת עשי' מה שמקדשו חשיב מצוה שעל כן צריך לקדשו, רק בסוכת גנב"ך הקידוש בשעת ישיבה ומכל מקום מאחר שצריך לקדשו חשיב הקידוש מצוה, וכשמתקדש על ידי עשי' חשיב העשי' מצוה דפח"ח. אבל אינו עולה לדעת רש"י.

ועוד כתב שם אך מה שכתב שאינו יוצא אלא אם כן נתקדשה הסוכה פשיטא שהרי"ף והרמב"ן שכתבו בפרק המביא (ביצה ל ע"ב) דמהני תנאי דאיני בודל בעצי סוכה, ורש"י כתב שם דלא מהני משום דעל כרחו הוא בודל

שערי יוסף - סוכות

לעשות סוכה, אלא דסו"ס ראה בשלמי נדרים שם בד"ה סוכה שאני עושה, מש"כ בזה.

וכן ראה בשו"ת הריב"ש (סימן שלד) שכתב שעשיית הסוכה היא ממכשירי מצוות הסוכה, וכתב שם שזה מה שאיתא בגמ' בנדרים שן אמר קונם סוכה שאני עושה שהכוונה לישיבה בסוכה והיינו דהוי הכשר מצוה, וכה"ג נראה מדברי החת"ס יו"ד סימן רע"א ע"ש.

ובלא"ה י"ל דמדברי הראשונים משמע שם שגם דין עשיית הסוכה אינו אלא הכשר מצוה, וכמו שמשמע שם מדברי המאירי והריטב"א שאם הרג בחטיבת עצים לסוכה יגלה בשוגג, ומוכח דהוא רק הכשר מצוה, אלא דמדברי התוס' שאנן מוכח שהוא מצוה ולכן הוא לא יגלה, ומוכח דהוא מצוה ולא רק הכשר מצוה.

הוכחות מדברי הראשונים

וכהאי יסודא דהוא מצוה כן מוכח מדברי הרמב"ן עה"ת (שמות יג טז) שכתב בזה"ל: ונעשה סכה בכל שנה עכ"ד, ומוכח דהוא מצוה, וכן משמע בתשובת רב נטרונאי גאון, וכן כתב בספר המנהיג.

והנצי"ב בהעמק השאלה (קסט) כתב להוכיח מהפסוק (דברים ט זיג) חג הסכת תעשה לך שיש מצוה בעשיית הסוכה, וכתב שם דהכי יש להוכיח מהשאלות דאיתא שם, דמחייבין ב"י למיעבד מטללתא ומיתב בה ז' יומי דכתיב חג הסכות תעשה. ע"ש מה שדן בזה ואח"כ כתב להוכיח מהגמ' במכות דף ח' שדין מצוה בו יותר מבשלוחו אינו אלא בהכנה שמפורשת בתורה, ע"ש ולכן סוכה שמפורש בתורה חשיב מצוה, וכמו שכתב רש"י שם ובריטב"א ע"ש באריכות מש"כ בכ"ז, והנה בעיקר דבריו יש שהקשו דא"כ אמאי לא מברכים עליה בשעת עשייתה, וי"ל בזה ע"פ דברי הרמב"ם

מהם כמו איסור סתירת אוהל. הרי דאם לאו איסור סתירת אוהל הי' מהני תנאי, הרי דיוצא ידי סוכה אף שאינו מתקדש. ומוכח מדבריו שהוא לאו מצוה.

האם יש חיוב לעשות בערב שבת סוכה

ובעיקר דבריו ראה שדן שם האם השבת מפסקת בין יום הכיפורים לסוכות שדעת האבנ"ז שחייב לעשות לפני שבת משום דאין מעבירין על המצוות וכו' אבל הביא שם בחלקת יואב שאין העשיה מצוה ע"ש בכל תשובותיו. והוא עוד נפק"מ בהא, וכן בענין זה כתב עוד בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ד סימן נה) שא"צ להקדים והיינו משום דאין מצוה בעשיית הסוכה, וכן ראה עוד בילקו"י (עמ' צב) שהביא את דברי המהרי"ל שבמוצאי יוה"כ מיד יעשה סוכה ואפילו אם זה בערב שבת ואין בזה משום אין מעבירין על המצוות אל משום זירוז בעלמא.

ובעיקר דבריו שמה שאין מצוה בעשיית הסוכה, והרי סו"ס רש"י כתב דיש מצוה בעשיית הסוכה, וכתב בהאי ענינא במנחת אשר (מועדים - סוכות סימו כז) שאין כוונת דברי רש"י לעשיית הסוכה אלא לישיבת הסוכה שבזה איכא מצוה, וכתב להוכיח כן מהא דאמרין במס' נדרים דף טז קונם סוכה שאני עושה, ובגמ' שם אמרו ישיבת סוכה עלי וכו' ומוכח שעיקר דין עשיה היינו לישיבת הסוכה, וכן יש להוכיח מהא דאיתא במס' כתובות דף פו ובמס' חולין דף קלב ע"ב תנאי בד"א במצוות ל"ת אבל במצוות עשה כגון אומרים עשה סוכה ואינו עושה לולב ואינו עושה וכו' מכין אותו עד שתצא נפשו וכו', ומוכח שאף שעיקר הכוונה לישיבה ונקטו לשון עשיה שהרי אם לא יעשה לא יוכל לשבת, וא"כ י"ל דזה כוונת רש"י. אלא דאדרבה י"ל דמהגמ' בנדרים מוכח דיש מצוה

שערי יוסף - סוכות

ישנה כל שעשאה קודם לחג שלשים יום אבל אם עשאה לשם חג אפילו מתחילת השנה כשרה, ובגמ' שם הקשתה, מ"ט דבית שמאי אמר קרא חג הסוכות שבעת ימים לה' סוכה העשויה לשם חג בעינן ובית הלל ההוא מיבעי ליה לכדרב ששת דאמר רב ששת משום ר"ע מנין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה ת"ל חג הסוכות שבעת ימים לה' ותניא רבי יהודה בן בתירה אומר כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה שנאמר חג הסוכות שבעת ימים לה' מה חג לה' אף סוכה לה' ובית שמאי נמי מיבעי ליה להכי אין הכי נמי אלא מאי טעמייהו דבית שמאי כתיב קרא אחרינא חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים סוכה העשויה לשם חג בעינן וכו' ע"ש כל המשא ומתן בגמ'.

והנה איכא להוכיח מהא דלשיטת ב"ה אין צריך לבנות את הסוכה לשם חג או למצוה אלא רק לצניעות, וכתבו בראשונים שם (ר"ח תוס' והרא"ש והראב"ה והמרדכי והאור"ז והאור"ח ובכל בו) ע"פ הירושלמי שצריך לחדש בה דבר, ונח' בראשונים מהו דרגת ההידור, דהנה בר"ן ובריטב"א ובמאירי כתבו שהוא למצוה מן המוכחר, אולם בעל העיטור (בהל' סוכה שער ד') וכן בספר הפרדס לרש"י כתבו שהוא לעיכובא שאם לא חידש בה דבר הסוכה פסולה, אולם בכלל מדברי הרמב"ם והרי"ף שלא הביאו האי דינא וכתבו באחרונים דמוכח מדבריהם שחלקו על כל הראשונים דאין צריך לחדש בה דבר, כי כל דברי הירושלמי קאי לפי ב"ש, ולכאורה י"ל דהאי מח' תליא האם איכא מצוה להכין הסוכה, דלפי הרמב"ן דאיכא מצוה לעשות סוכה כל שנה, א"כ צריך לחדש בה דבר שתהיה כאן עשיה לשם סוכה [ולכאורה הוא כעין לחדש בה דבר של תפילת נדבה] אבל הרמב"ם והרי"ף ס"ל דלא כשיטת הירושלמי וכיון ס"ל

בהל' ברכות פרק י"א ה"ח שדוקא מצוה שעשייתה היא גמר חיובה מברך בשעת עשייתה כמו שחיטה אבל סוכה שעשייתה אינה גמר חיובה אין מברכים עליה.

ובספר החרדים (פ"ו ממ"ע) כתב וז"ל: במצות סוכה יש ב' צוואות א' תלויה בידים היינו עשייתה והשנית הישיבה בה ותלויה ברגלים והיא עיקר המצוה וגמר שלה עכ"ד, אולם ראה בשו"ת הרשב"ש (סימן שלד) שלא כדברי החרדים וע"ע בשו"ת הרא"ש (כלל סח סימן כז בד"ה ומה אני ובד"ה לשון אברהם) ע"ש. והנה בב"י (או"ח סימן יד) הביא שיטת מהר"מ להניח לנשים לעשות ציצית, שמי שפטור מהדבר אינו פוטר אחרים, והקשה שם הב"י הרי סוכה גנב"ך כשרה וכדאיתא בסוכה דף ח' ע"ב, ובשו"ת חת"ס (יו"ד סימן רע"א) כתב ליישב שבסוכה הישיבה היא המצוה ולא העשייה ולכן סוכת גנב"ך כשרה, משא"כ בציצית העשיה היא מן המצוה, ומבואר דסוכה מצוותה היא הישיבה ולא העשייה.

וכן יש להוכיח מדברי האור זרוע (סימן יא) שכתב בזה"ל: ומעינין המילה נראה דאין האב חייב למול בנו אלא לעסוק שיהא מהול כו' או בסוכה דכתיב חג הסוכות תעשה ודרשינן תעשה ולא מן העשוי א"כ ע"כ קאי תעשה אסוכה שחייב בעצמו לעשות סוכה כו' אלא כל הני עיקר מצוותן אינו העשייה אלא מה שהמילה חתומה בבשרו וכן ישיבתו בסוכה עכ"ל, ומוכח דאין מצוה בעצם העשיה, וע"ע בשו"ת הרמב"ם (סימן נ') דאין מצוה מצד עצמה בעשיית הסוכה ע"ש.

סוכה ישנה

והנה איכא להוכיח בכ"ז מהא דאיתא בגמ' בסוכה דף ט' ע"א, סוכה ישנה בית שמאי פוסלין בית הלל מכשירין ואיזו היא סוכה

שערי יוסף - סוכות

סוכה אות לט) שהביא מהר"י מקורביל שאין מברכים על עשיית סוכה משום שאינה גמר המצוה (כרמב"ם שהו"ד לעיל).

וביאר, "ועכ"פ שפיר לומר דגם בעשיית סוכה שלמד האורחות חיים מציצית ומזוזה ליכא מצוה כלל בעשייתה, וכדברי הח"ס, ומה שנקט בלשונו 'שאיין העשיה גמר המצוה' יש להעמיס בכוונתו דאף שגמר העשיה מ"מ אין בזה מצוה, דאיין בעשיה משום מצוה ודו"ק".

ומבאר עוד: ומ"ש באבני נזר או"ח סי' תנ"ט להוכיח מלשון המשנה שבועות כ"ט ע"א נשבע לבטל את המצוה שלא לעשות סוכה עיי"ש. הנה לענ"ד להעמיד דברי הח"ס די"ל דמיירי בענין שאינו יכול לצאת בסוכת חבירו ועומד להתבטל לגמרי ממצות סוכה, שבכה"ג יש עליו חיוב בעשיית סוכה מחמת חובת השתדלותו לקיים מצות ישיבה בסוכה. ושור"ר בהון עשיר שבועות פ"ג מ"ח, שציינו ג"כ באבני"ז שם וז"ל, נשבע לבטל המצוה שלא לעשות סוכה פי' שלא לעשות מצות סוכה דהיינו ישיבתה דהא אין מצוה תלויה בעשייתה אלא בישיבתה דכתיב בסכת תשבו עכ"ל.

"ובגוף הדבר כבר האריכו האחרונים טובא, ותליא במחלוקת הש"ס דילן במנחות מ"ב ע"א ובתוס' שם ע"ב ד"ה ואלו עם הירושלמי ברכות פרק הרוואה ה"ג הובא בתוס' סוכה מ"ו ד"ה העושה, ולהלכה נקטינן כש"ס דילן עי' בטושו"ע סי' תרמ"א סעיף א' ובט"ז שם ובלבוש ופמ"ג ואכמ"ל. ויעויין בשו"ת מהר"ח א"ז סי' י"א שכתב ג"כ שאין העשיה מצוה. והגם שכתב שהכתוב וחג הסוכות תעשה קאי אעשיה ודלא כמ"ש החת"ס, מ"מ כתב דעיקר מצותן אינו העשייה אלא שהמילה תהיה חתומה בבשרו וכן ישיבתו בסוכה וכו' עיי"ש, ונראה ביסוד דבריו דס"ל דמצוה

דאיין דין לעשות סוכה, והיינו נראה דהירושלמי לשיטתו דהסוכה היא מצוה ולכן צריך שיהיה פה איזה עשיה משא"כ לבבלי, וזה מה שס"ל לרמב"ם ולרי"ף, ולפי"ז היה ניתן לומר גם שמה שהראשונים נחלקו אם זה מעכב או לא מעכב לחדש בה דבר, נח' האם הוי הכשר מצוה, או מצוה בעלמא, אולם קשה לומר כן, וצ"ל דנח' בגדר העשיית סוכה, אלא דבדעת השו"ע יש לדון, דהנה בשו"ע סימן תרל"ו, כתב סוכה ישנה דהיינו שעשאה קודם שיכנסו שלושים יום שלפני החג כשרה ובלבד שיחדש בה דבר עתה בגופה לשם החג וכו' ואם עשאה לשם החג אפילו מתחלת השנה כשרה בלא חידוש, ומוכח לכאורה מדברי השו"ע שהחידוש הוא לעיכובא, וכיון שכן מוכח דאיכא מצוה בעשיית הסוכה לכאורה, [וע"ע בשו"ת יחו"ד ח"ו סימן מא מש"כ עוד לדון בדעת השו"ע דהחידוש הוא לעיכובא] אלא דלדינא בט"ז ובברכ"י ובח"א ובמשנ"ב פסקו שאינו מעכב, והנה נראה דהמשנ"ב פסק הכי דהלכה כבבלי, ולפי"ז צ"ע דברי השו"ע לא פסק כבבלי כמו שפסק לענין ברכת שהחיינו.

ובעיקר מש"כ מצאתי שכן כתב בשו"ת בנין שלמה (סימן מג) כתב לדון בכל דין סוכה ישנה, שבענין שתהא נעשת ע"י אדם ותהיה לצל בודאי נחשב למצוה וכמ"ש ברש"י, והביא שם דברי השאילתות ושם כתב שבע"כ שטעם הירושלמי שסוכה ישנה צריך לחדש בה דבר כיון שיש מצוה בעשיית הסוכה, וכתב שם שלכן כתב הר"ן שאינו אלא למצוה מן המובחר בעלמא היינו כדי שיקיים את המצוה בעצמו ולכן סו"ס צריך לחדש בה דבר.

ובשו"ת דברי יציב (או"ח סי' ריז אות ג) דייק מדברי החת"ס שאין בעשיית סוכה מצוה, ודבריו צ"ב. וביאר בזה הארחות חיים (הל'

שערי יוסף - סוכות

בר בא בשם רב וזמן מכיון שחשיכה מהו
שיהא צריך להזכיר זמן רב הושעיה אמר צריך
להזכיר זמן. רבי אילא אמר צריך להזכיר זמן.
רבי זבידה אמר צריך להזכיר זמן. רבי חייה בר
אדא עביד לה שמועה: רבי זעורה רבי יצחק
בר נחמן בשם רבי הושעיה רבי יודה בר פזי
בשם רבי חמה אבוי דרבי אושעיה מכיון
שחשיכה צריך להזכיר זמן. ע"כ, ומוכח דיש
מצוה בעצם עשיית הסוכה, אלא דנראה דכ"ז
דעת הירושלמי, אבל מדברי הבבלי בסוכה דף
מא ע"א לא נראה הכי, וכן מוכח ממה דאיתא
במסכת מנחות דף מב ע"ב כל מצוה שעשייתה
לאו גמר מצוה אין מברכים עליה, ולכן מסקינן
שאין מברכים על עשיית הסוכה, וכתבו שם
בתוס' בד"ה ואילו, פ' הרואה ירושלמי מצריך
לברך אעשיית ציצית סוכה ותפילין ובערוך
הביאו וחולק על הש"ס שלנו, ומוכח דדעת
הבבלי דאין לברך, ובע"כ לכאורה שאין מצוה
בעשיית הסוכה.

וכן כתב לבאר שתלי בהא בשו"ת מנחת אלעזר
(ח"ד סימן נה) יעו"ש בכ"ד וכתב שכיון דהוא
מח' בין הבבלי לירושלמי פשיטא דהלכה
כבבלי וכמו שפסק בשו"ע או"ח סימן תרמ"א
ס"א ע"ש. וכן כתב בביאור הלכה סו"ס תרנ"ו
דהוא מח' בבלי וירושלמי שלפי הבבלי הוא
רק הכשר מצוה משא"כ לירושלמי דהוא
מצוה.

ובעיקר מח' הבבלי והירושלמי כתב בשו"ת
להורות נתן (ח"ב סי' מח) ביאר שמחלוקת
הבבלי והירושלמי היא לשיטתם, שלפי
המהרש"א (סוכה מו, א) "דאמרו בירושלמי
דהעושה סוכה לאחר מברך לעשות סוכה
לשמה, היינו משום דס"ל כשיטת בית שמאי
בסוכה (ט, א) דבעינן שיעשה סוכה לשמה,
ולכן בשלמא אם הוא עושה סוכה לעצמו אין
צריך לומר בברכתו שעושה הסוכה לשמה,

הנמשכת א"א לחלקה לשנים, העשיה לחוד
וקיום המצוה לחוד, אלא דעיקר המצוה הוא
שישב בסוכה ושהמילה תהיה חתומה בבשרו
ודו"ק כי קצרתיו".

ובשו"ת משנה הלכות (ח"ח סי' רלז, ח"י סי'
עב) כתב בזה: "הנה מבואר דעשיית סוכה
לכ"ע מצוה הוא והש"ס בבלי מודה
להירושלמי דעשיית סוכה מצוה הוא, ולא
פליגי אלא לענין ברכה דלהירושלמי מברכין
על עשייתה אף דאין עשייתה גמר מצוה
ולש"ס בבלי אין מברכין לפי שאין עשייתה
גמר מצוה ומדנתנו טעם שאין העשייה גמר
מצוה מבואר דמצוה מיהו הוה אלא דלא הוה
גמר מצוה ואגמר מצוה הוא דמברכין". ותמה
על האחרונים שעסקו בשאלה שלא הביאו
מחלוקת בבלי וירושלמי זו.

אנשים שאין להם בית

הנה אם יש במצוה בעשיית סוכה י"ל דהוי
חיובא אף על אדם שאין לו בית, וראה כה"ג
ברי"צ גיאת שהביא תשובת רב האי גאון על
אותם אנשים אשר אוכלים בסוכת בית הכנסת
ולא בונים סוכה ואע"פ שהם יושבים בסוכה
ומקיימים מצוה הם לא יצאו לגמרי ידי חובה
משום שצריך האדם לבנות סוכה שתהא שם
דירתו ז' ימים.

ברכת שהחיינו

והנה יש להוכיח דין זה מדברי הירושלמי
שהנה בירושלמי במסכת ברכות פרק ט' ה"ג,
וכן במסכת סוכה פ"א ה"ב, כתב בזה"ל:
העושה סוכה לעצמו מהו אומר: ברוך אקב"ו
לעשות סוכה. לאחר: לעשות סוכה לשמו.
נכנס לישב בה אומר: ברוך אקב"ו לישב
בסוכה. משהוא מברך עליה בלילי יום טוב
הראשון אינו צריך לברך עליה עוד מעתה. חנין

שערי יוסף - סוכות

דכן הוי מצוה, אלא רק מטעם זה. אלא שבשו"ת משנה הלכות כתב בזה דאין מח' בין הבבלי לירושלמי ולפי שניהם הוי מצוה, ואיני יודע לעת עתה מקומו.

האם צריך להיות בביתו ביום הראשון של סוכות

והנה לפי דברי הירושלמי כתב בשלמי תודה (סימן ח' אות ב') בשם יש מי שהעירו שמי שעשה סוכה לעצמו ונתחייב לברך שהחיינו על העשיה לא יאכל בליל יו"ט הראשון אצל אחרים בסוכה שלהם, אלא יאכל ויקדש בביתו בסוכה שעשה לעצמו שהרי ברכת הזמן שמברך בשעת הקידוש צריך לעלות לו גם על עשיית הסוכה שעשה ולא רק על עצם היום ולא על מצות האכילה בסוכה וא"כ אם יאכל אצל אחרים ואינו משתמש בסוכתו בזמן הברכה לא יעלה לו הברכה על עשיית סוכתו שהרי אין הסוכה לפניו ואינו משתמש בה והאיך יעלה הברכה על עשיית סוכתו והרי מדינא צריך לברך אף על העשייה לכן טוב יותר שיאכל בסוכתו כדי שיעלה לו הברכה אף על סוכתו שעשה.

ויעו"ש שאמר לו הגרא"ל שטיינמן (שליט"א) דמסתמא אין קפידא בזה משום דמה שהנהיגו לסמוך על זמן שאומר בשעת הקידוש ולא לברך בשעת העשייה אין זה משום שקבעו לברך את הברכה על העשייה בזמן תחלת ההשתמשות בסוכה שעשה כמו גבי קנה בגד חדש וכיו"ב שהרי ההשתמשות הוא משעה שנכנס לסוכה ואינו מברך מיד בכניסתו אף אם נכנס בה שעה אחת קודם הקידוש ואע"פ שכבר התחיל מיד בקיום המצוה מ"מ כיון שאין הכל בקיאים בכך לא תיקנו לברך אז וכנ"ל אלא מה שהנהיגו לברך בשעת הקידוש הוא משום דכיון שהקידוש הוא זמן קבוע לברכת שהחיינו על החג, וא"כ הנהיגו שגם

דמעשיו שיושב בסוכה ומברך לישיב בסוכה מוכיחין שעשאה לשמה". ומבואר לפי הירושלמי שצריך שבניית הסוכה תהיה לשמה. והנה ברש"י (שבת קלא, א) כתב "דקצירת העומר כיון דמצוה לקצור לשמה דכתיב "וקצרתם" "והבאתם" הלכך קצירה גופא מצוה היא ומאחר וכל דבר שצריך לעשותו "לשמה", הרי זה מוכיח שיש בעשייתו מצוה, לכן לדעת הירושלמי שנקט כבית שמאי שצריך עשייה לשמה בסוכה, יש מצוה בעשיית הסוכה, ולכן צריך לברך על עשייתה. משא"כ הבבלי שפסק כדעת בית הלל שלא צריך "לשמה" בעשיית סוכה, ולכן סוכת עכו"ם כשירה כי אין מצוה בעשייתה, ולכן אין צריך לברך על עשייתה עכ"ד.

והנה לדינא כתב בטור (או"ח סימן תרמא) "העושה סוכה לעצמו אין צריך לברך על עשייתה, אף על גב דגרסינן בירושלמי ברכות (פרק ט' הלכה ג) העושה סוכה לעצמו מברך אקב"ו לעשות סוכה עשאה לחבירו מברך על עשיית סוכה, סמכינן אגמרא דידן דקאמר שאינו צריך לברך על עשייתה אבל שהחיינו היה ראוי לברך, דתניא (סוכה מו, א) העושה סוכה לעצמו מברך שהחיינו, נכנס לישב מברך בא"י אמ"ה אקב"ו לישב בסוכה, אלא דמסדרינן ליה אכסא וזמן של הכוס פוטר גם דסוכה". ובמרדכי כתב (סוכה פרק לולב וערבה רמז תשסט) והו"ד בב"י סי' תרמא וז"ל: "והאידנא לא מברכינן שהחיינו אעשיית סוכה כמו שעשו בימי החכמים התנאים ואמוראים. וי"ל לפי שאז כל אחד ואחד עשה לעצמו לפיכך היה מברך, אבל עתה שאחד עושה לק' אין נראה שיברך העושה והשאר לא יברכו וסומכין אהא דאמרי' פרק לולב (הגזול) [וערבה] רב כהנא מסדר להו אכסא דברכתא וכן עמא דבר". ומוכח דמעיקרא כן יש לברך אבל כיון שעושה אחד לק' אין לברך, וה"ט

שערי יוסף - סוכות

בסוכת אחרים לא יברך שנית שהחיינו, שהרי עיקר ברכת שהחיינו אינה על עשיית הסוכה גרידא, כי אם על השמחה במצות סוכה בחג, אלא שהשמחה מתחלת כבר משעת העשייה, ולכן היה ראוי לברך אז שהחיינו, אלא דאנן מברכין בשעת הישיבה בה שאז שמח בקיום המצוה ממש, וכמו שכתבו הראשונים (סוכה מו.) דסמכין אדרב כהנא דמסדר לכולהו אכסא כמבואר שם בגמרא, שמברכים שהחיינו על הסוכה בעת שיוצאים בה, ובברכה אחת יוצאים גם על הרגל, ומטעם זה נהוג עלמא דמי שאינו אוכל בליל א' דסוכות בבית, וכרגיל בילדים אצל הוריהם, מברך שהחיינו בשעת הקידוש, ואינו חוזר ומברך שהחיינו כשנכנס לסוכת עצמו לאכילה או שינה. דעיקר ברכת שהחיינו הוא על השמחה במצות סוכה בחג, ומצי לברכה בסוכת חבירו כשמקיים בה מצות ישיבה בסוכה.

ובמקראי קודש (סוכות ח"א סימן כה) כתב לדון בזה ע"ש שכתב שלכאורה מדברי הרמ"א (סי' תרמא) נראה דהשהחיינו בקידוש אינו פוטר את הישיבה שיושב אח"כ בסוכתו, וצריך לברך על סוכתו דייקא. וע"ע בבכור"י (תרסב סק"ב). וע"ע בשו"ת משנת יוסף (ח"ז סימן קיט), שברכת הזמן דסוכה אינו אחפצא דסוכה שלו, אלא על מצות סוכה שהולך לקיים, ושפיר יצא ידי חובתו בשהחיינו שבירך בסוכה שאכל בה בליל א' דסוכות, על הרגל, ועל כל הסוכות שישב בהן בחג, עיי"ש באריכות. וע"ע בגם אני אודך תשובות משנת אהרון ח"ב סוכות עמ' קכא ע"ש.

מדוע המשנה בסוכה פתחה בה' סוכה

והנה באחרונים כתבו להוכיח שאם אין מצוה בעשיית הסוכה מדוע המשנה פתחה בה' סוכה, בדין סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה, והנה יש לדחות בהא

הברכה שצריך לברך על העשייה ועל הסוכה יצא בברכת שהחיינו שמברך בקידוש והיינו מאי דסמכו אדרב כהנא דמסדר להו אכסא דקדושא וא"כ מסתברא שבברכה זו שמברך בשעת הקידוש יוצא בכל ענין על חיוב ברכת שהחיינו שצריך לברך על העשייה כי הברכה קאי על עשיית הסוכה שעשה ולא על סוכה זו שיושב ומשתמש בה עכשיו כי לא תיקנו לברך את הברכה של העשייה בזמן תחלת ההשתמשות דוקא וא"כ אף אם אוכל בסוכה של חבירו נמי עולה לו ברכת הזמן שמברך בקידוש אף על חובת ברכה שחייב לברך על עשיית הסוכה ואע"פ שאינו יושב בסוכתו בעת הברכה ואינו משתמש בה עכ"ד.

עוד כתב שם הגר"צ פלמן זצוק"ל לדחות, ע"פ דברי התוס' בסוכה בדף מו ע"א בד"ה כנס לישב בה שכתבו שאם בירך שהחיינו בשעת עשיית הסוכה אין צריך לחזור ולברך שהחיינו בשביל המועד שבלילה כמו שמברכים על הזמן כיון שסוכה מחמת חג קאתיא ע"ש וכיון שכן שכיון שמברך על מצות ישיבת בסוכה עולה לו הברכה גם על סוכתו, עוד ראה מש"כ לישב באופן שלישי שאף למ"ד שמברכים הברכה הוא על קיום המצוה שלאחר מכן ולכן שפיר יוצא יד"ח.

ומצאתי גם בחוט שני (סוכות עמ' רסט) וז"ל הגרנ"ק שם, אפשר לברך שהחיינו בליל יו"ט ראשון גם בסוכתו של חבירו, דברכת שהחיינו קאי על העשיית הסוכה ועל היו"ט ועל מצות סוכה, כלומר על כל מצות סוכה פרטיה ודקדוקיה, ולכן אפשר להתחיל לברך שהחיינו מזמן עשיית הסוכה, ואם לא בירך אז, מברך בחג, א"כ גם כשנמצא בסוכת חבירו שפיר מברך על פרטי מצות סוכה עכ"ד.

וכן הוא לדינא בהליכות שלמה (סוכות, פ"ט הערה יב) הו"ד מרן הגרשז"א דכשבירך

שערי יוסף - סוכות

יהיה עברייני, לא רק מעשה הסיכון אלא גם בהליכתו לקצור או לקנות סכך כשר, ולא רק הסכך אלא גם קרשים לעשות הדפנות. והוא גם מעשה מצוה לעניין החיוב שעליו מוטל קודם החג - אף שעדיין ליכא מעשה המצווה ממש דהוא הישיבה בה, מכל מקום מוטל עליו חיוב - לראות שיהיה לו סוכה והוא כמו כל מצוות התורה, שאיכא חיוב על האדם להשתדל ולהשיג שיהיה לו חפץ המצוה כדי שיוכל לקיים המצוה. ולא גרע סוכה בזה, שמחוייב לראות שיהיה לו סוכה שיוכל לקיים המצוה בחג. וממילא כשלא יהיה לו סוכה אם לא יסכך בעצמו, יהיה מחוייב לסכך בעצמו כדי שיהיה לו המציאות לקיים מצות ישיבתו באכילה ושינה בסוכה בחג. אבל החיוב והמצוה ממש שעליו, אינו כלל על הבניין והסיכון. שלכן אם איכא סוכה שעשאוה גנב"ך, שנזדמן שסיככוה בסכך כשר כדין, ובדפנות כדין, ושנתנו לו רשות לאכול ולישן שם, ליכא שום חיסרון. וכן ליכא שום חיסרון בקציצת הלולב מן הדקל לעצם המצוה, שלכן ליכא שום חיסרון בקציצת נכרים ונשים. עכ"ל וע"ש מה שמחלק לענין אגד, וכיון שכן מוכח דאי"ז אלא הכשר מצוה דאם הוה מצוה בעצמו הרי הוא חיוב על האנשים, אלא דאכתי י"ל דהוה כאינו מצוה ועושה, אלא דהיכא דיש איש ברור דיהיה החיוב על האיש.

זריזין מקדימין למצוות

הנה הרמ"א כתב בסימן תרכ"ד סעיף ה' בזה"ל: והמדקדקים מתחילים מיד במוצאי יום כיפור בעשיית הסוכה כדי לצאת ממצוה אל מצוה (מהרי"ל ומנהגים והגהות מיימוני פרק ב' דברכות מהרי"ו), והרמ"א בסימן תרכ"ה ס"א כתב לאחר מש"כ שם השו"ע, "בסוכות תשבו שבעת ימים" וגו' כי בסוכות הושבתי את בני ישראל הם ענני הכבוד

ע"פ מש"כ המהרי"ץ חיות להקשוץ מדוע לא הקדים התנא ואמר שיש חיוב לעשות סוכה, אלא פתח בפרטי הדין כיצד צריך לעשות את הסוכה, וכפי שגם מסכת שבת נפתחה במשנה "יציאות השבת שתיים שהן ארבע", ולא נאמר קודם לכן איסור הוצאה מרשות לרשות בשבת. ותירץ שם המהרי"ץ חיות: "ולא הזכיר חיוב עשיית הסוכה מפני שעיקר מצות שבת וסוכה ידועים ומפורסמים ונהוגים אצל העם בכלל ובפרט, ואין ענין נפלא ונעלם מהם, והיינו שהמשנה תניח שענייני התורה והקבלה הנהוגים בכל עת ידועים לכל, לכן לא תחזור עליהם רק תעסוק להודיע ולהורות לחכמים אותם המקרים הנעלמים מעיני ההמון".

ובע"כ דלפי דבריו אין הוכחה להא, עוד ראיתי שכתבו לומר ע"פ מש"כ הפורת יוסף שדין ד' מינים פעמים שאינם נוהגים מן התורה בגבולים וכגון שחל יו"ט בשבת, משא"כ מצות סוכה שהיא תמיד מדאורייתא. עוד ראיתי שתוצו שהקדים התנא הלכות סוכה שזה השם של המסכת. אלא דזה גופא קשה מדוע זה שמה רק משום שפתח התנא בהל' סוכה' ובע"כ די"ל תירוץ הפורת יוסף. וע"ע בחשו"קי חמד ריש מסכת סוכה מש"כ בזה בשם הגריש"א לפי דברי השאילתות דכיון שיש מצוה בעשיית הסוכה ונעלם ממנו דעת הערוך לנר וע"ע.

האם נשים יכול לסכך

והנה הוכיחו מסוכת גנב"ך שמבואר שאשה כשרה לעשות סוכה, ובהאי טעמא מצינו שכתב לבאר בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה סימן מ אות ג) כתב לדינא שם להתיר, "והוא מטעם שאין במעשה הסיכון עניין עשיית מצוה, אלא יצירת סוכה שיוכל לקיים בה המצוה. אלא שמצד המציאות כדי שיהיה אפשר לו לקיים - יש עליו מצוה, וגם חיוב דלא

שערי יוסף - סוכות

פריה ורביה מ"מ כיון שאפשר לקיים את המצוה בלא קידושין מברכים ברכת השבב אבל הרמב"ם בפ"א מהלכות אישות הלכה א' וב' כתב וז"ל קודם מתן תורה אדם פוגע אשה בשוק אם רוצה הוא והיא לישא אותה מכניסה לביתו ובוועלה בינו לבין עצמה ותהיה לו לאשה שנאמר כי יקח איש אשה ובא אליה וכתב עוד וליקוחין אלו מצות עשה של תורה הם, וכן מפורש בספר המצות להרמב"ם, ולכאורה מבואר ברמב"ם דלא כרא"ש שהקידושין בעצמם הם מצות עשה ולמד זאת מדכתיב כי יקח איש אשה שזה ציווי אבל הרא"ש למד שהכוונה כי יקח שאם אתה רוצה דהוי מצוה קיומית, ואפ"ה הוי בהא דין מצוה בו יותר מבשלוחו, וכמו כן מוכח מדברי המהרי"ט לענין אב שמקדש את בתו דאף דהוי רק הכנה למצוה איכא הדין מצוה בו יותר מבשלוחו.

והנה במועדים וזמנים (ח"א סימן פ') כתב שהנפק"מ אם יש מצוה בעשיית הסוכה לדין מצוה בו יותר מבשלוחו, וכתב שם שאף שמצינו בפ"ק דקידושין שאפילו בהכנות לסעודה דשבת איכא דין מצוה בו יותר מבשלוחו כתב שהתם ההכנה והתכוננות לשבת היא חלק ממצות השבת אבל במכשירין בעלמא ודאי אין דין מצוה בו יותר מבשלוחו, ועיקר דבריו הם ע"פ מה שידוע ממרן הגרי"ז דיש כבוד שבת ויש עונג שבת, והכא בער"ש מקיימים דין עונג שבת ולכן אין להוכיח להכשר מצוה, או כמ"ש בנצי"ב שם.

אלא דבעיקר דין מצוה בו יותר מבשלוחו ראה מש"כ בקונטרס שערי יוסף בדין מצוה בו יותר מבשלוחו, שנח' הפוסקים האם דין מצוה בו יותר מבשלוחו נאמר רק בשבת ובאשה או בשאר המצוות, וקודם נבאר דעיקר הסברא דיאמר רק בשניהם, דהנה יש לבאר דשניהם

שהקיפם בהם לבל יכם שרב ושמשי. כתב ע"ז ומצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום כפור, דמצוה הבאה לידו אל יחמיצנה, ומקור דבריו הם מהמהרי"ל, ומוכח מכ"ז דהוא מצוה דאם הוא לא מצוה מדוע חשיב האי דינא דלצאת ממצוה למצוה.

מצוה בו יותר מבשלוחו

ועוד יש לדון בהא נפק"מ האם הוי מצוה או לא, האם אמרינן בהא דין מצוה בו יותר מבשלוחו דאם הוי מצוה א"כ שייך בו דין מצוה בו יותר מבשלוחו אבל אם לא הוי אלא הכשר מצוה לכאורה לא שייך האי דינא דהכשר מצוה בו יותר מבשלוחו, אלא דסו"ס יש להוכיח דהנה בגמ' בקידושין דף מא ע"א אמרינן מצוה בו יותר מבשלוחו, והנה התם באשה כתבו לדון למה הוי מצוה בו יותר מבשלוחו, דהנה לענין מצות קידושין ידוע שהנה הרא"ש בכתובות בפ"א סימן יב מקשה למה מברכים אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות ואסר לנו את הארוסות שיתקנו אשר קדשנו במצותיו וצונו לקדש את האשה כשאר המצות. ועוד קשה בשחיטה הנוסח בברכה מה שהתירה ויש בזה מצוה כגון שחיטה שלא מברכים על זה שאסר לנו אבר מן החי א"כ גם כאן נברך על מה שמותר ולא על מה שאסור ועוד קשה למה בברכה מקדימים חופה לקידושין הרי קודם כל קידושין ואח"כ חופה. ומתרץ הרא"ש שברכה זו אינה ברכה לעשית המצוה כי פריה ורביה היינו קיום המצוה ואם לקח פילגש אע"ג שאין קידושין משום שהקידושין אינם הכרח למצות פריה ורביה אף שזה לא דרך של התורה לכתחילה מ"מ אינו מחויב יותר לקיים מצות פריה ורביה וכן הנושא זקינה או אילונית או עקרה וכן סריס חמה שנשא מברכים ברכת חתנים כיון שמ"מ אין חיוב במצוה זו ואף בנושא אשה לשם

שערי יוסף - סוכות

ר"נ סק"ב שנאמר דין זה בכל המצות. וכתב לעיין בשערי תשובה בסימן ר"נ ושם כתב דברי הגמרא בברכות דף טז ע"א בהא דרבי אמי ורבי אסי קטרי גננא לר"א ופירש שם רש"י קושרים לו חופה להשיאו אשה ומבואר שעשו זאת בעצמן ומכאן ג"כ נלמד לכל מקום מצוה בו יותר מבשלוcho אך אינו ראייה מוכחת ודו"ק.

ועוד כתב הפתחי תשובה ועיין בכתובות בפרק מציאת האשה דף סז ע"א שדרשו על הפסוק "אשר יחסר לו" אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו אמרו עליו על הלל הזקן שלקח לעני בן טובים אחד סוס לרכוב עליו ועבר לרוץ לפניו פעם אחת לא מצא עבד לרוץ לפניו ורץ לפניו שלשה מילין וצריך להבין הוכחתו וצריך לבאר שההוכחה היא שאפשר לעשות מלאכות בעצמו ואין לחוש על כבודו של האדם.

ועיין עוד במה שכתב בתשובות מהר"ח או"ז (סימן קכ"ח) וז"ל: תנן האיש מקדש בו ובשלוcho ואמרין בגמ' מצוה בו יותר מבשלוcho וא"כ בשחיטה ובהפרשת חלה נאמר בו ולא יעשה שליח לשחוט בהמתו ולהפריש חלה מעיסתו וכו', וכתב ליישב שם וז"ל: ודווקא בקידושין מצוה בו יותר מבשלוcho שאין השליח נהנה מן הקידושין כלום ואדרבא נפסד שנאסרת עליו אבל בשחיטה והפרשת חלה וכיוצא בהם לא יהא מצוה בו יותר מבשלוcho כאשר נהגו כל רבותינו וכל העולם אעפ"י שבקיאים בהלכות שחיטה נותנים לחזן לשחוט וכן יהא גם בהפרשת חלה וללמד את בנו תורה שבתחלה משכירים מלמדים ואין האב עצמו מלמד וכן יהא גם במילה שאפילו האב אומן יכול לכתחילה לומר לאחר למול ואעפ"י שבמילה אין המוהל נהנה גם אבי הבן אינו נהנה והרי

דמי להדדי, וכמו שהבאנו שם דיש לבאר דשניהם ענין אחד בקדושה והבן ע"ש, דהנה בעיקר האי ענינא האם הוא נאמר בכל המצוות או לא.

דהנה בתוס' ר"י הזקן (קידושין דף מא.) כתב וז"ל: כל מצוה המוטלת עליו יעשה בגופו ולא ע"י שליח עכ"ל, וכן נראה מדברי רבינו חננאל במסכת שבת דף קי"ט משום דקיום המצוות באדם עצמו טפי עדיף יותר מע"י שליח עכ"ל. משמע שה"ה בכל המצוות.

וכן כתב במג"א (סימן רנ סק"ב) דהוא הדין בכל המצוות שיש את הדין של מצוה בו יותר מבשלוcho, וכן נקט בבאר היטב שם לדינא, וכן כתב המשנה ברורה (בסימן רנ סק"ט) להלכה דה"ה בכל המצוות. אמנם בשער הציון שם באות ט' כתב וז"ל: ונראה דלא שייך בזה לומר מצוה שיוכל לעשות על ידי אחרים אין מבטלין התלמוד אפילו לזמן מועט והכא הלא יכל לעשות על ידי שלוחו דעדיף ממי שהוא אחר לגמרי יש לומר דווקא מצוה שאין מוטלת על גופו כגון שיפסיק באמצע הלימוד לילך לגמול חסד עם איזה אדם במקום שאחר יוכל לעשות עמו הטובה ההיא מה שאין כן בזה שהכבוד שבת מוטלת על גופו וממילא מצוה בו יותר מבשלוcho אי נמי דדוקא לענין כבוד שבת אמרינן כן מה שאין כן לענין שאר מצוות אם הוא תלמיד חכם ונוגע לביטול תורה וצריך עיון. וביאר הגר"ח קניבסקי שליט"א והו"ד בספר בתורתו יהגה (ח"ב בתשובות עמוד 35) שהספק הוא האם מותר לו לעשות זאת בעצמו אבל בודאי שמותר לו להבטל מלימודו.

וכן כתב בפתחי תשובה (אבן העזר סימן לה סק"ב) לדחות דברי הסוברים שדין זה נאמר רק בקידושין ובהכנה לשבת, אלא שנאמר בכל המצוות וכתב שמוכח כן מכמה סוגיות בש"ס ועוד כתב שאישתמטיה דברי המג"א בסימן

שערי יוסף - סוכות

ההכנה ע"י שליח אף דגוף הכיבוד של הנאות הסעודה והעונג עצמו והמאכל והמשתה היה נקח במעות המשלח הרי יש באמת למשלח חלק בגוף המצוה של העונג אבל באמת במצות טורח ההכנה דמצוה זו אין ענינה של ממון רק דהיא ממוטלת על גופו של אדם בעצמו וכו' ולפיכך רק בשתי מצות האלה מצינו דהקפידו חז"ל על עשיתן כתחילה שיהיה על כל אדם בגופו ובעצמו. עכ"ל.

וכן כתב המשנת אברהם (שער כתיבת ס"ת בביאורים סוסו"ק לה) בשם הגאון מהרש"ק בסוף ספר סת"ם סימן לג וז"ל: הנה מצוה בו לא מצינו רק בפ"ב דקידושין גבי קידושין וגבי שבת ומזה למדו הפוסקים לכמה דברים ולעניות דעתי אין ראיה מזה לעלמא ע"ש מה שמאריך בענין זה כותב בהמשך שבתרומה לא שייך את הדין של מצוה בו יותר מבשלוחו שהנה הגמרא בנדריים מסתפקת האם אדם מפריש תרומה עבור חברו אם הו' תרומה דבעינן שהשליח לדעתכם או לא ולכאורה מה הוא הספק הרי כיון שיש את הדין של מצוה בו יותר מבשלוחו א"כ הוי חובה עבורו הפרשת התרומה וא"כ למה שיהיה הו"א שיהיה שליחות להפרשת תרומה וכותב כיון שהגמרא מסיקה שלא בעינן את דעתו משמע שאין בעיה מצד הדין של מצוה בו יותר מבשלוחו. ובשו"ת שנות חיים (סימן לג) כתב שרק בקידושין ובהכנת צרכי שבת אומרים מצוה בו יותר מבשלוחו.

ובשדי חמד בדברי חכמים (סימן מג) הביא את דברי התבואות שור שכתב להוכיח מן הגמרא במנחות דף לג ע"א שאיתא ריש גותא בנא ביתא אמר ליה לרב נחמן קבע לי מזוזתא משמע שלא מקפיד משום מצוה בו יותר מבשלוחו ולעניות דעתי יש לדחות ראיתו שמה ששם לא עשה המצוה בעצמו כיבד את רב חמן

שניהם שוים עכ"ל. ומוכח דלדינא הוא דוקא בשניהם.

וכדעתו כן כתב ביד המלך (עה"ר הלכות שבת פ"ל) וביאר בהא בז"ל: ויונה בזה הערה עצומה שיש להעיר דלמה לא מצינו הא דמצוה בו יותר מבשלוחו בשאר מצוה זולת בשני ממקומות האלה בהכנות כיבוד שבת ובקידושי אשה ולמה לא נאמר זה גם בהשבת גזל ועשיות מעקה והענקה ומזוזה וכדומה דמצות עשיתן הוא בבעלים עצמם יותר מבשלוחם. ואולם לפי מה שביארתי יש סברא לחלק ולומר דכל מצוה אשר א"א להיות קיומה רק בחפץ או בממון של הבעלים אזי במצות כאלה אין קפידא אם נעשה ע"י הבעלים בעצמם או ע"י השלוחים ומשום דבכל אופן עכ"פ עיקר המצוה נעשית בשל הבעלים ושלוחו של אדם כמותו משא"כ במצות הכנת כיבוד שבת ובמצות קידושי אשה דשתי אלה אם הם נעשים ע"י שליח אף דגם בהם מהני גוף העשיה ויצא ממנה תועלת פעולתה כאילו עשאוה הבעלים בעצמם ומשום דלענין עצם השליחות אין חילוק בכלל זה דשלוחו של אדם כמותו בין מצוה למצוה בכל זאת לענין שכר מצוה וחוב עשיתה לכתחילה בבעלים בעצמם יותר מבשלוחם משום דבשתי אלה אם נעשים ע"י השליח אין למשלח שום חלק ואחווה בעשיות המצוה כלל.

דבקידושי אשה בכסף אין קפידא שיהיה כסף קידושין של המקדש דוקא דגם איש אחר שנתן כסף קידושין לאשה ואמר לה התקדשי לפלוני הרי היא מקודשת מדין עבד כנעני וכו' ע"ש וכמו כן במצות הכנת כיבוד שבת דכיון דטרחות ההכנה נחשבת למצוה בפני עצמה לכן אם נעשה ההכנה זו ע"י שליח ההכנה נתשבת למצוה בפני עצמה לכן אם נעשה

שערי יוסף - סוכות

ששולח שליחים לבדוק בשאר מקומות כיון שקיים את בחזר אחר את מצות הבדיקה יש את המעלה של מצוה בו יותר מבשלוחו, וע"ש עוד במש"כ להאריך בקונטרס הנ"ל, ובמש"כ בספר יקה מצות על דין מצוה בו יותר מבשלוחו.

והנה מ"מ לדינא י"ל כמו שכתב המשנ"ב דה"ה כן בכל המצוות, והכי מסתבר ביותר לפי טעמי הדין דמצוה בו יותר מבשלוחו, דהנה בטעמים דהאי דינא, דהנה רש"י בקידושין דף מא ע"א בד"ה מצוה כתב, דכי עסיק גופו במצות מקבל שכר טפי כלומר שיש שכר יותר גדול. וכן נראה מדברי מאירי בקידושין שם שס"ל כרש"י שכתב וז"ל: אלא שמ"מ מצוה בה יותר מבשלוחה שכל שהוא בעצמו נעשית המצוה על ידו שכרו מרובה ע"ש והנה צריך לחקור מדוע נוסף לו שכר מתי שהוא טורח בגופו במצוה האם משום שהוא עוסק בגופו אז יש לו יותר טירחא ולכן יש לו שכר או משום שעוסק במצוה מגלה בדעתו שנוח לו במצות ה' ולכן זה סיבה שיקבל יותר שכר שאז נעשית המצוה בשלימות ולכן מגיע לו ע"ז שכר מרובה. ואפשר לומר שמקבל יותר שכר מטעם שניהם. וא"כ נראה דה"ה בכל המצוות.

וכן י"ל לפי מש"כ בספר תבואות שור (סימן כ"ח סקי"ג) שנראה כמבזה את המצוה ואינו רוצה לטרוח בגופו ולכן אין המצוה חשובה בעינו כאילו טרח בעצמו, וא"כ ה"ה בכל המצוות.

וכן לפי מש"כ בשו"ת עונג יו"ט (ח"א חיו"ד סימן נג בהגה"ה) שמה שאומרים מצוה בו יותר מבשלוחו משום חביבות המצוה בעלמא דהיינו זה מעלה בגוף המצוה והוכיח כן מן הגמרא בשבת דף קלג ע"א האי בשר מאי עביד ליה אמר כב עמרם באומר לקוץ בהרתו הוא מתכיון תינח גדול קטן מאי איכא למימר

חתנו ואם לכבוד המצוה באחרים אין בעיה של מצוה בו יותר מבשלוחו שכן מבואר בתבואות שור סימן כ"ח סקי"ג כתב שכל הטעם מה שיש את הדין של מצוה בו יותר מבשלוחו משום כדי שלא יהי מצות בזיות עליו אבל מתי שהוא נותן את המצוה לאחר לכבדו והוא שמח בהז אין לחשוש לדין של מצוה וב יותר מבשלוחו וא"כ נדחה ראייתו של התבואות שור ליד המלך.

ועוד דחה בחכמת אדם בקונטרס בינת האדם (שער או"ה סימן ז') דלא ידע ר"ג לקבוע מזוזה ודחה ראייתו השדי חמד שם שאם יש נדודנוד איסור בדבר הו"ל לרב נחמן ללמוד עמו את סדר הקביעה ולא להסכים לקבועה עבורו. ועוד, היה נראה לעניות דעתי לדחות וכי יעלה על הדעת שריש גלותא לא ידע צורת קביעתה והברכה. אומנם לפי מה שפירש בספר חכמת אדם עמוד רנט שהיה שם הרבה חדרים פתוחים זה זה לצד זה ולא ידע איזה צד ימין ועין עוד בפירוש בית הבחירה למאירי על הגמרא שם.

ויש להוכיח ג"כ מדעת השו"ע שאין שייך דין של מצוה בו יותר מבשלוחו בשאר מצות בסימן תל"ב ס"ב כתב לענין בדיקת חמץ שהוא יבדוק את ביתו ושאר מקומות אחרים או בני ביתו יסתמכו על ברכתו ויבדקו ואם היה דעת מרן השו"ע ששייך דין של מצוה בו יותר מבשלוחו בשאר מצות היה למרן הב"י להביא שעדיף שיבדוק בעצמו משום שמצוה בו יותר מבשלוחו ומזה שלא כתב את המעלה של מצוה בו יותר מבשלוחו ש"מ שלא שייך האי דינא בשאר מצות והחק יעקב באות יב כתב שאמנם שיכול לשלוח שליחים עדיף שהוא בעצמו יבדוק משום שמצוה בו יותר מבשלוחו, וא"כ אפשר לומר שבאמת דעת השו"ע שיש דין של מצוה בו יותר מבשלוחו בכל המצות ומה

שערי יוסף - סוכות

מברך אקב"ו לעשות סוכה ולכן מקפידים לעשות ע"י עצמם. וראה עוד בשו"ת משנה הלכות (חלק יג סימן קעב) כתב שהעסוק בתורה ובא לפניו זמן עשיית סוכה הרי יש עליו חיוב מצות סוכה לעשות ולקיים ואם לא ילך לעשות סוכה ואפי' יעשה שליח לעשות סוכה שלא יתבטל מן הלימוד הרי הוא לומד שלא לעשות אף דשלוחו של אדם כמותו מ"מ חסר מעשה המצוה וע"י שלוחו חסר מעשה המצוה בגופו והעושה שליח חסר המעשה ולכן מצוה בו יותר מבשלוחו והאי מצוה חסר הוא ולכן פריך ולא מודה רשב"י שמפסיקין לעשות סוכה ובזה א"ש מאי דאי' במהרי"ל שרבו לא רצה להפסיק מעשיית סוכה אפי' לשמוע ד"ת וקשה והלא היו יכולין לעשות ע"י שליח אלא דהרי הוא ירושלמי מפורש שמפסיקים לעשות סוכה ולעשות לולב וזה מבטלין ת"ת לזה ע"כ, ואי"ז דבריו מוכרחים.

זקן ואינו לפי כבודו לבנות הסוכה

הנה כתב בשו"ת חוות יאיר (סימן רה) כתב שם בתו"ד, בזה"ל: ובזה נתיישב קצת על שת"ח וגדולי הדור מטפלין בעצמם בעשיית סוכה אף ברשות הרבים וכו' מפני שסוכה קצת קדושה יש בה כמ"ש רז"ל שחל שם שמים על הסוכה כל שבעה כשם שחל על החגיגה וכו' עכ"ל, וע"ע בשו"ת יד אליהו (ח"ב אות ב' סקי"ד בהג"ה) מש"כ לבאר עפ"י דברי רבי יהודה בן בתירה לבאר הלשון שכשם שחל ש"ש על החגיגה וכו' שהאריכות בזה, דלא תימא נהי דעצי סוכה שם הקדש עליהם, מ"מ לא עדיף מקדשי בדק הבית במקדיש עצים ואבנים שמותר לפדותם ויוצאים לחולין כי אין בהם קדושת מזבח לזה אמרינן מנין שכשם שחל ש"ש על החגיגה בקדושת הגוף שאין להם פדיון עוד כך חל ש"ש על הסוכה כנ"ל ע"ש.

אמר ב משרשיא באומר אבי הבן לקוץ בהרת הוא מתכיון ואי איכא אחר ליעבד אחר דאמר ר"ש בן לקיש כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב ואם לאו יבוא עשה וידחה לא תעשה, דליכא אחר ע"ש ואם נאמר שזה חיוב בעצמו לעשות איך אדם אחר יעשנה אלא מוכח שאין חיוב בעצמו לעשות את המצוה אלא המצוה שיהא בנו מהול ויש יותר חביבות שעושה את המצוה בעצמו.

ובמהר"י ענגיל בגליוני הש"ס (גיטין דף נב.) מבואר הטעם שהרי במסכת קידושין דף לא ע"א גדול המצוה ועושה יותר ממי שאינו מצוה ועושה ולפי"ז כיון שהאדם מצוה לעשות בעצמו את המצוה ושלחו אינו מצוה אל מקים את המצוה מחמת ציווי של המשלח וא"כ ודאי שמצוה שיעשה את המצוה בעצמו ולא ע"י שלוחו.

אלא דיש לדון לפי מש"כ בשו"ת מהר"י מברונא (סימן רט) מבואר שהטעם הוא שעדיף לעשות המצוה בו יותר מע"י שלוחו בשביל הברכות ושאר הטעמים עכ"ל. וא"כ כ"ז היכא דאיכא ברכה, אבל הכא דליכא ברכה לא, ויש לדון עוד בזה.

ומ"מ הרי לענין סוכה נראה עוד מדברי הפוסקים שיש בו דין מצוה בו יותר מבשלוחו וכמו שכתב בשדי חמד (מערכת מ' כלל נח) שעדיף שיבנה בעצמו כשיוכל ולא יעשה ע"י שליח שהרי הרי עדיף לעשות המצוה בעצמו שמראה שהמצוה חביבה עליו ולא בזויה עליו לפי שיטת רש"י ע"ש.

וכן ראה עוד בשו"ת גינת ורדים (חיו"ד כלל ב' סימן ו') כתב בתו"ד שמנהג בני אדם שמקפידים בעשיית סוכה לא מצוה שיש מצוה בעשייתה כדאמרינן בגמ' העושה סוכה לעצמו

שערי יוסף - סוכות

וראה עוד מש"כ מרן החבי"ף בתורה וחיים (מערכה ז' אות מט) כשעוסקין בלימוד הלכות טוב לעיין בכוח טוב לעיין בכוח טוב כי עסק הלכה לשבר הקליפות סוד הקושיות וצריך שיטרח לשבר כוחו ול התישין ובזה ישבר את הקליפות וגם כדי לבטל את החימום הטמא של היצר הרע צריך לבטלו בחמימות קדושה ולכן החמימות בפלפול התורה היא מצוה בפני עצמה כי על ידה מבטל את חימום היצר הרע המבטלו מהתורה והממצוות ואין לך מצוה גדולה מזו עכ"ד יע"ש.

ובבא"ח (סדר צו הלכה כב) כתב, שהרא"ש ז"ל היה משתדל בעשיית מצת מצוה בכבודו ובעצמו וכן ראוי לכל לעשות, ואמר רבינו האריז"ל שהמטריח עצמו במצת מצוה, עד שמזיע יועיל לתיקון הקרי עכ"ד, והנה לא מבואר מדבריו האם הוא בכל המצוות, אולם כתב מהר"י קצין בספר אור החיים (חלק תיקוני התשובה דף ריג אות ה) שהזיעה בכל המצוות מועילה.

בניית הסוכה בשמש לכתחילה

והנה בענין זה אמר לן הגאון רבי אלחנן פרינץ שליט"א בעמח"ס שו"ת אבני דרך ט"ז חלקים. שיש להסתפק שהרי כיון שיש ענין ביותר להזיע במצוות לפי מש"כ האריז"ל, א"כ יש לדון שיהיה מצוה לבנות את הסוכה בצהרים, שהרי אז הוא יותר מזיע, ואף שיש דין לבנות הסוכה בלילה וכמו שכתב הרמ"א במוצאי יו"כ משום אל חיל או כמ"ש שאז הוא זמן המצוה, מ"מ יש לדון שהרי סו"ס אין דין לבנות את כל הסוכה בלילה, וא"כ יכול לבנות קצת ביום.

אלא דמאי י"ל דעיקר הענין לבנות סוכה הוא בסכך, וכמ"ש מרן החבי"ף שאת הסכך לא

וכן כתב לדינא, מרן החיד"א במחזיק ברכה (סימן תרמא סק"ג) שהגם דקימ"ל שכיון שנתמנה אדם פרנס על הציבור, אסור לעשות מלאכה בפני ג', מ"מ לעשות סוכה שרי והוא פשוט מהש"ס והפוסקים, וכן כתב בבאר יעקב (חו"מ סימן ח) שכל האיסור הוא דוקא שלא יתבזה אבל הכא שבח הוא לו ע"ש, ומוכח לכאורה דהוא מצוה, דאם הוא רק הכשר מצוה, א"כ סו"ס אמאי יכול להתבזות משום זה, ובע"כ דהוא מצוה.

ראוי להזיע בשעת בניית הסוכה

הנה כתב בספר משנת חסידים (מסכת התשובה פ"י משנה יא) וז"ל: לתקן עון הקרי, מועיל הזיעה אשר יזיע בעסק המצוות כגון מצה של מצוה ונשיאת הארון בכתף לקבור המת, והדומה להם, וכן הביא הט"ז (או"ח סימן תס סק"ב), וכן כתב בספר אבן ישראל (כבוד ועונג אות ז') שהזיעה שהאדם מזיע בצרכי השבת הם סגולה למחיקת העונות כמו הדמעות, ולכן צריך לטרוח הרבה בשביל כבוד השבת ע"ש, וכן כתב בכף החיים (סימן ר"נ סק"ו) ע"ש.

ובספר קדושתו של אהרן על מהר"א מבעלזא זצוק"ל (עמ' קסח) כתב שלאחר שהרב השתקע בארץ ישראל הביאו לו טלית חדשה ציוה למסור לכביסה את הטלית הישנה ושמח שיכול לקיים מצות חז"ל שדרשו על הפסוק זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצוות עשה לפניו סוכה נאה וכו' ציצית נאה (שבת קלג:). ואמר שבחוק לארץ לא נהגו לכבס את הטלית כי שם קוברים את המת כשהוא עטוף בטליתו ולא רצו לכבס את הזיעה שעל אבל כאן בארץ ישראל אין נוהגים כך בקבורה ואפשר לכבס את הטלית שתהיה נקיה ונאה.

שערי יוסף - סוכות

ומ"מ בע"כ דלא מצינו שאף אחד יאמר לבנות את הסוכה בצהרים, אולי מוכח שבעשית הסוכה א"ז מצוה בעצמה אלא רק הכשר מצוה.

וכמו כן עתה נתעוררתי לומר שהרי אם הדין של זיעה של מצוה למחוק את העוונות, מהני בכל המצוות, א"כ י"ל שהאדם שישב בסוכה והרי הוא מצטער שיתחייב בסוכה, ואפ"ה הדין הוא שפטור, אלא שבסוכה הוא ענין אחר, למה יש פטור של מצטער. אולם ששוחתי ע"כ עם הגאון רבי אלחנן פרינץ שליט"א אמר לי דהרי אין ללבוש סוודר בקיץ, להזיע בשביל המצוה.

אם ירד לו דם מעשיית הסוכה האם חשיב דם מצוה

עוד יש לדון נפק"מ אם ירד לו דם בזמן עשיית הסוכה האם נחשב כדם של מצוה, כמו קרבן עולה, דאיתא במס' חולין דף ז' ע"ב ואמר ר' חנינא אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא א"כ מכריזין עליו מלמעלה שנאמר מה' מצעדי גבר כוננו ואדם מה יבין דרכו א"ר אלעזר דם ניקוף מרצה כדם עולה אמר רבא בגודל ימין ובניקוף שני והוא דקאזיל לדבר מצוה, וכן איתא בילקוט שמעוני תהלים (רמז תשל) ע"ש, וא"כ י"ל דה"ה לענין מצות סוכה, דחשיב דם ניקוף, אלא דמדברי הגמ' שם דקאמרה והוא דקאזיל לדבר מצוה, מוכח דאפילו הכשר מצוה, וא"כ אין בהא נפק"מ לענין סוכה, דגם אם לא הוי מצוה סו"ס הוי הכשר מצוה, וגם ע"ז נאמר דין דם ניקוף.

הרהור עשיית סוכה במקומות המטונפים

הנה כתב בשו"ת הלכות קטנות (ח"ב סימן נז) שאין להרהר על עשיית הסוכה והכנתה במקומות המטונפים שאסור להרהר שם

ישים גוי, כי הוא עיקר הסוכה, וא"כ בודאי מש"כ הרמ"א שיש לבנות את הסוכה שיבנה בלילה, ולכאורה ה"ה כולה, ומ"מ גם י"ל שמה שיש ענין להזיע הרי היום בארץ ישראל בהרבה מקומות אפשר להזיע גם בלילה, וגם אם לא, ענין בנית הסוכה במוצאי יו"כ עולה על ענין זה. וכמו כן י"ל שיכול להזיע בנוי סוכה, שהוא חלק ממצות הסוכה, וזה בודאי לכאורה יכול לבנות ביום ולא בלילה.

ומ"מ י"ל דאין חיוב למצוא את הזיעה, אלא שהזיעה שתוצר ממילא תמחוק את העוונות, דהרי עיקרא דהאי מילתא איתא בספר משנת חסידים (מסכת התשובה פ"י משנה יא) וז"ל: לתקן עון הקרי, מועיל הזיעה אשר יזיע בעסק המצוות כגון מצה של מצוה ונשיאת הארון בכתף לקבור המת, והדומה להם, וכן הביא הט"ז (או"ח סימן תס סק"ב), ומוכח מלשונו אשר יזיע, כלומר ממה שיבוא ממילא.

אלא דמאידך משמע דיש להוכיח שמש"כ מרן החבי"ף בתורה וחיים (מערכה ז' אות מט) כשעוסקין בלימוד הלכות טוב לעיין בכוח טוב לעיין בכוח טוב לעיין בכוח עד שיהיה נלאה מאוד ומזיע כי עסק הלכה לשבר הקליפות סוד הקושיות וצריך שיטרח לשבר כוחו ול התישין ובזה ישבר את הקליפות וגם כדי לבטל את החימום הטמא של היצר הרע צריך לבטלו בחמימות קדושה ולכן החמימות בפלפול התורה היא מצוה בפני עצמה כי על ידה מבטל את חימום היצר הרע המבטלו מהתורה והממצוות ואין לך מצוה גדולה מזו עכ"ד יע"ש. ובבא"ח (סדר צו הלכה כב) כתב, שהרא"ש ז"ל היה משתדל בעשיית מצת מצוה בכבודו ובעצמו וכן ראוי לכל לעשות, ואמר רבינו האריז"ל שהמטריח עצמו במצת מצוה, עד שמזיע יועיל לתיקון הקרי עכ"ד, ומוכח שיש ענין להרויח את הזיעה.

שערי יוסף - סוכות

פסק שסוכת עכו"ם כשרה אף שלא נעשית ככוונה ואין ישראל עומד ע"ג ולכן פסק שסוכת גוי כשרה.

וראה עוד בפרי מגדים (סימן יד א"א סק"א) כתב בעשיית הסוכה הדין דמצוה בו יותר מבשלוחו אבל בערב שבת אחר חצות מקיים המצוה ע"י העכו"ם, ומוכח שאין העשיה מן המצוה. ומוכח דליכא איסורא בשעת הדחק.

ומ"מ יש ליישב דעת החבי"ף דהרי כתבנו דלפי הירושלמי שיש ברכת שהחיינו בע"כ דאיכא מצוה בעשיית הסוכה, והנה בהגהות פני אריה על הירושלמי (ברכות פ"ט ה"ג) כתב שהירושלמי ס"ל דאיכא איסור לעשות סוכה ע"י גוי, וראיה לזה מהא דהירושלמי לא הזכיר סוכת גנב"ך כשרה כמו הבבלי, וא"כ בע"כ דהירושלמי לשיטתו, וא"כ סו"ס א"ש דעת החבי"ף דסוכת גוי פסולה, אלא דסו"ס קשה מדוע החבי"ף פסק כירושלמי ולא כבבלי וכדקימ"ל לדינא, אלא די"ל למעליותא קאמר לקדושת הסוכה שתעשה ע"י יהודי ולא ע"י גוי, כמו שאין גוי נכנס לסוכה, וכמו שהארכנו בזה בקונטרס שיח יוסף ח"ד סימן ט"ז ע"ש.

ושוב מצאתי שמה שאין לעשות את הסוכה ע"י גוי כן כתב מרן החיד"א בכף אחת (כד אזהרות לסוכות) ושם כתב בזה"ל: ישתדל בסוכה בעצמו ועל כל פנים מוטב שיזהר שלא תהיה עשויה על ידי גוי ובפרט הסכך וישתדל לקנות ד' מינין ואתרוג משובח ולפרוע קודם החג לצאת ידי חובתו אליבא דכולי עלמא שיקנה ד' מינין בקנין דאורייתא עכ"ד, ומוכח דאין לעשות ע"י גוי, וי"ל דהוא משום הקדושה, והוא ע"פ הסוד, וכן ראה ללמדת ימים (חג הסוכות פ"א) שכתב, רבים מאנשי מעשה נזהרו לעשותה כולה תכף ומיד במוצאי יום הכפורים והטעם מפני כי במוצאי יום הכפורים אין לך אדם מישראל שאינו טהור

בד"ת, וכן כתב בבית השואבה (אות ד'), וכן בכה"ח (סימן תרכ"ה סקי"ב) שיזהר בהא, ובע"כ דהוא הוי מצוה, דאם לא הוי אלא הכשר מצוה, א"כ מאי איסורא איכא בהא.

בניית סוכה ע"י גוי

וכן יהיה נפק"מ לגבי בניית סוכה ע"י גוי שאם הוי מצוה א"כ לא מהני לבנות ע"י גוי שהרי לא מהני בו דין שליחות לכאורה, דהרי בב"מ דף עא ע"ב דרשה הגמ' כן תרימו אתם ולמה כתיב גם אתם אלא לרבות שלוחכם ומה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית, וא"כ מבואר דאין שליחות לגוי, וכ"כ הרמב"ם בהל' שלוחין פ"ב ה"א אין הגוי נעשה שליח לדבר מן הדברים שבעולם וכן כתב בשו"ע חו"מ סימן קפח ס"א ע"ש, וא"כ לכאורה ה"ה לענין עשיית הסוכה, אלא דאפש"ל ע"פ מש"כ בשערי יושר (שער ז' אות ז') שיש חילוק בין דין עשיה למצוה בחלות, וא"כ הכא דאינו חלות אלא רק עשיה גרידא א"כ לכאורה גוי אינו יכול להיות שליח, ומש"כ הרמב"ם והשו"ע היינו דוקא היכא דאיכא חלות, אבל עשיית מעשה גרידא כמעשה קוף מדוע לא יהיה מהני הא סו"ס איכא כאן סוכה, וע"ע במש"כ להביא בשיעורי רבי יצחק ע"פ האיש מקדש, ובקונטרס שיח יוסף ח"א עמ' נב. ומ"מ לדינא מותר לבנות את הסוכה ע"י גוי כן כתב בביכורי יעקב סימן תרל"ה סק"ב וכן כתב בכה"ח שם אות ח' יעו"ש.

אלא דראיתי שכתב מרן החבי"ף בשו"ת לב חיים (ח"ב סימן רט) שאם הגוי עושה סוכה ואין ישראל עומד ע"ג ובלתי שום כונה ובודאי שהיא פסולה אבל אם יתבטל ממצות עשה יש להקל בגוי פועל בסשכר וישראל עומד על גביו, והשיג עליו בשדי חמד (ח"ט אסיפת דינים מערכת סוכה סימן ב' אות ג' ד"צ ע"ד) שהדברים תמוהים שהרי בשו"ע סימן תרל"ה

שערי יוסף - סוכות

הסוכה, וכמ"ש בשו"ת לב חיים ח"ב סימן רט בד"ה ולענין ובשדי חמד מערכת סוכה סימן ב' ג בשם החמדת ימים בהל' סוכה שלא לסכך את הסוכה ע"י גוי יען כי קדושתה רבה מאוד וכו' יעו"ש, ואמנם בשו"ת לב חיים ח"ב סימן רט כתב שמיש בנה את סוכתו ע"י הגוי סוכתו פסולה, והביא ראייה מהטור סימן תס בשם השאלות דרב אחאי שאין ללוש ולאפות מצה ע"י גוי רק א"א בענין אחר, כתבו האחרונים שמותר שילוש בפני הישראל יעו"ש, ובשדי חמד שם תמה ע"ז שהרי הלכה רווחת בגמ' בסוכה דף ח' ע"ב שסוכת גנב"ך כשרה [וכן יש להקשות ממנחות דף מב ע"א] ובשו"ע שסוכת גנב"ך כשרה יעו"ש וכן האריך לדינא בשו"ת יחזקאל דעת ח"ו סימן מא יעו"ש. וכן כתב בשו"ת עשה לך רב (ח"ז סימן קפה) שכתב שבדיעבד יבנה הגוי את סוכתו של היהודי, וביחוד"ד שם כתב שבדיעבד אם לא חידש כשרה, וע"ע בשו"ת אבני דרך ח"א סימן צד מש"כ בזה. ובספר הלכות חג בחג סוכה עמ' כג כתב ע"פ דברי המחנה אפרים שלוחים סימן יא ובאמרי בינה פסח סימן טו בד"ה ובאמת שבפועל גוי יש שליחות דידו כבעל הבית.

ולענין קישוט הסוכה כתב בחשוקי חמד עמ"ס סוכה דף כט ע"ב, חשוקי חמד סוכה דף כט עמוד ב, שאלה. זקן שיש לו משרת נכרי בבית ועושה לו את כל צרכיו, האם ראוי שהוא יתלה את הנוי סוכה, או שמא עדיף שישכור יהודי בכסף כדי שיתלה לו את הנוי סוכה? עוד יש להסתפק האם ראוי שהאשה תתלה את הנוי סוכה, או שמא עדיף שהאיש יתלה את הנוי?

תשובה. כתב הרמ"א (סימן תרמט ס"א) לולב שאגדו כותי ועשאו כשר. והקשה המג"א (סק"ח) דמשמע דלכתחילה לא יאגדנו עכו"ם, וצ"ע דהא קיי"ל לולב אין צריך אגד, וא"כ

ומזורז ומלובן מיום הקדוש והטהור באופן שיוסיפו תת כוחה לעשותה בגוף טהור ונקי כדי להשרות שכנה במעשה ידיהם יפירוש עליהם סוכת רחמים ושלום וע"י סגולת עשיית הסוכה בקדושה ובטהרה זוכה לעשות לו סוכה רוחנית בגן עדן ולעתיד לבא ועל כל פנים יהא זהיר לבל יעשנה על ידי גוי אלא על ידי בר ישראל יען כי קדושתה רבה היא מאד וכשם שהזהירו שלא לסכך בדברים המקבילים טומאה מטעם כי כל ענין הסוכה היא להעביר גלולים והטומאה כאשר ביארנו לעיל על כן לא יבא בה ערל וטמא עכ"ד, ומוכח דהוא משום הקדושה של הסוכה, ומ"מ לדינא ברור דמהני ע"י גוי, כי הלכה כתלמוד.

וראה עוד בבכורי יעקב שכתב שלא יעשה ע"י גוי ואשה וקטן פחות מ"ג וזה הוא לכתחילה וגם דוקא בסכך אבל בדפנות אין קפידא ע"ש, ומבוא מהגר"ח מבריסק שהיה מקפיד שקטן לא יסכך וחשש לזה גם בדיעבד ואפילו שסתמא כשר מ"מ קטן הוי כמתעסק וגרע טפי וכמבואר בתוס' בזבחים דף ב ע"ב בד"ה זבחים בסתם לשמן, והחמיר בזה שאפילו קטן בן י"ג שנים לא סמך לומר שיש לו שערות ואין לו עדין חתימת זקן. ומ"מ יש מקום להחמיר כן כתב מרן החיד"א בספר עבודת הקודש כף אחת סימן כד אות ב', וכן כתב בספר סוכת ציון (עמ' עד) הגרב"צ מוצפי שליט"א שע"פ הקבלה אין לתת לגוי לבנות את הסוכה, ואם אין מי שיבנה את הדפנות מותר ע"י גוי. ועיין עוד במה שכתבתי בקונ' שערי יוסף הלכות העסקת עובד זר בבית הישראל עמ' 56.

ומ"מ לענין סיכוך הסוכה כתב בספר ביכורי יעקב סימן תרל"ה סק"ב שלא יסכך סוכתו לכתחילה ע"י הגוי והביאו בכה"ח שם סק"ח, ובחזו"ע סוכות עמ' נז כתב שאין דבריהם אלא ממידת חסידות ולדינא גוי יכול לסכך גם את

שערי יוסף - סוכות

שצריך נוי זה לעכב גם בדיעבד לפי רש"י, נוי כזה אסור לנכרי לעשות לכתחילה ורק בדיעבד כשר. עוד נראה דאפילו לפי מה שכתב החת"ס בדעת רש"י שיש חילוק בין איגוד שאינו גוף המצוה, ליבש שהוא גוף המצוה, על כרחך צריך לומר שיש עוד דרגה נחותה מזה והוא נוי סוכה, והראיה שכתב השו"ע (סימן תרנא ס"ו) לא יברך שהחיינו בשעת עשיית הלולב, אלא בשעת נטילתו. וכתב המשנ"ב (ס"ק כט) אף על גב דמן הדין היה ראוי לברך שהחיינו תיכף בשעת עשיית הלולב דהיינו בשעה שאוגדו. ואילו בנוי סוכה פשוט שאי אפשר לברך שהחיינו בשעת עשיית הנוי.

ועוד ראיה שכתב הטור (סימן תרנא) בשם רש"י דאף על גב דאין צריך אגד, מ"מ לכתחילה חובה לאגדו, משום 'זה א - לי ואנוהו' התנאה לפניו במצות, ולא אמרינן כן בסוכה. עכ"ד. ובחזו"ע סוכות עמ' סה הזכיר סברא זו יעו"ש.

האם סוכה קודמת ללולב

הנה בפרי מגדים (סימן תרנ"א סק"א בא"א) כתב שסוכה קודמת ללולב, אבל בספר מטה אפרים (סימן תרכה) כתב לדון בכה"ג שנמצא בערב סוכות ויכול לילך למקום שיש בו סוכה ואין בו ארבעת המינים או למקום שיש בו ארבעת המינים ואין בו סוכה, וכתב שם לדינא דילך למקום הסוכה כיון שחיוב קדים בערב משא"כ בארבעת מינים חיובה רק למחרת. אך כתב שם די"ל שזה דוקא כשכבר הגיע זמן המצוה עבדינן זו שהגיעה זמנה, אבל בערב סוכות י"ל דשניהם שקולים, וכתב דלפי"ז י"ל דארבעת המינים עדיפי משום דמחייבי מדרבנן כל ז' משא"כ סוכה דאי בעי לא אכיל, ושוכ כתב שגם בסוכה כשאוכל מקיים המצוה כל שבעה ומברך עליה ומסיק שאין בידו להכריע ולכן לאיזו שירצה ילך. ולכאורה יש

האגד אינו מן המצוה? וצ"ל כיון שהוא נוי למצוה חשוב כמצוה עצמו. והוסיף המשנ"ב (ס"ק יד) ומטעם זה גם אשה לא תאגוד הלולב לכתחילה. ובשער הציון (ס"ק טו) הוסיף דגם קטן פחות מי"ג שנים לא יאגדנו לכתחילה. ולכאורה לפי זה לכתחילה עדיף לייפות את הסוכה ע"י יהודי שהוא גדול משום שנוי סוכה הוא נוי למצוה, והוי חלק מהמצוה.

ונראה דשאני נוי סוכה מאיגוד הלולב, דהנה התוס' בסוכה דף כט ע"ב (ד"ה לולב) תמהו על רש"י שפוסל לולב יבש מחמת 'זה א - לי ואנוהו', דהא לרבנן אמרינן שלולב צריך לאגדו משום 'זה א - לי ואנוהו' ואם לא אגדו כשר, וכתב הכפות תמרים שיש לחלק בין ההידור של איגוד ליבש. ובחידושי חת"ס ביאר דבריו, שקיים הידור שהוא במצוה עצמה כגון שהד' מינים יהיו מהודרים, וההידור הזה מעכב, אבל מי שכבר קנה ד' מינים כולם מהודרים בעצמותן, אין עיכוב שיהדרהו מבחוץ לאגדו בגימוניות של זהב או לאגדו כלל, כמו שהמביא קרבן בהמה מצוה להביא מובחר שבבהמותיו, ואפילו שחט כחושה מצוה אפילו בשבת להביא אחרת שמינה, משום הידור מצוה, ומכל מקום אינו מעכב לחפות קרני השור בזהב, כמו שעשו מביאי בכורים להידור מצוה והכא נמי דכוותיה.

אולם התוס' שהקשו על רש"י מאי שנא יבש שפסול, ומאי שנא איגוד הלולב שאינו מעכב בדיעבד, על כרחך דסבירא ליה דהאיגוד הוא גם חלק בגוף המצוה ולא יפוי מהחוץ, וכנראה שההידור הוא בזה שמקרב את המינים, שיש בזה ענין פנימי במצוה להיות אחד ואינו גדר יפוי כמו נוי סוכה, ולפי זה מיושב שפיר שנוי סוכה מותר באמת לעשותו ע"י נכרי משום שהוא נוי חיצוני ויפוי מן הצד, משא"כ אגוד שהוא ענין פנימי בעצם המצוה, שהתוס' הבינו

שערי יוסף - סוכות

לבנות את הסוכה בעצמו בלא שליח או לקטוף אתרוג

עוד נפק"מ י"ל ע"פ מש"כ בחשוקי חמד (דף ב' ע"א) לדון האם יכול לבנות את הסוכה בעצמו בלא שליח או לקטוף אתרוג, ושם כתב שיעשה את הסוכה בעצמו ואת האתרוג יקנה ע"י שליח שכתב שהרי מצינו לכמה ראשונים דיש מצוה בעשיית הסוכה. ושם כתב עוד מרן הגר"י זילברשטין שליט"א שאף שיש חולקים ואומרים שאין מצוה בעשיית הסוכה מ"מ כתב שם שהרי כיון שיש מצוה בעשיית הסוכה, ואילו בקניית ד' מינים לכו"ע אי"ז מצוה רק הכשר מצוה, לכן לדינא יש לבנות את הסוכה.

האם בעשיית הסוכה יש לכוון למצוה דאורייתא

הנה יש לדון האם יש לכוון בשעת עשיית הסוכה שמקיים מצוה דאורייתא, ולכאורה הוא תלוי בהאי פלוגתא האם איכא מצוה בעשיית הסוכה, או דליכא מצוה, ודן בזה בכה"ח (סימן תרכה סק"א) וכתב, שמצוה לעשות הסוכה ולכן כתב שם שקודם שיתן הסכך על הסוכה יאמר לשם יחוד וכו' הריני בא לקיים מצות סוכה וכמו שכתב חג הסוכות תעשה לך לתקן שורש מצוה זו וכו' ע"ש כל דבריו, אולם בילקו"י (עמ' פה) כתב שיש בזה חשש של בל תוסיף, אולם לענ"ד אכתי איכא למימר דגם אי נימא כיון די"א שאין מצוה בעשיית הסוכה, מ"מ הוי הכשר מצוה והכשר מצוה לענין זה חשיב כמצוה, וא"כ סו"ס למה איכא כאן דין בל תוסיף.

לשם יחוד בסוכה

ראיתי בגליון אמרי יעקב מס' ו. שסיפר הגאון האדיר רבי יעקב חיים סופר שליט"א, כי תלמידים מהישיבה בפורת יוסף הניחו את

לתלות נידון במש"כ בשו"ת רע"א מהדו"ק סימן סח, וע"ש מה שהביא מהמראות הצובאות, ובדברי החזו"א אה"ע סימן קמח כמראות הצבאות ע"ש, ומ"מ מכ"ז יש לתלות ולדון בחיוב סוכה האם הוא מצוה לעשות סוכה או לא, דאם איכא מצוה לעשות סוכה לכאורה בודאי דקודם לעשות סוכה דהרי הוא חיוב דרמית עליה, ובע"כ דליכא מצוה לעשות סוכה.

מי שיודע שלא יהיה בסוכתו האם חייב לבנות סוכה

הנה האי נידון לכאורה יש לתלותו האם יש מצוה בעשיית הסוכה או לא, וכן כתב האי נפק"מ בשו"ת מעשה נסים ח"א סימן כו אות ד' ע"ש, דהנה בהאי דינא כתב בחשוקי חמד עמ"ס סוכה (עמ' כד) דיש להסתפק לפי השיטות שיש מצוה בעשיית הסוכה מהי ההלכה כשהחולה יודע שלא יחיה עד הסוכות או שדנוהו בית דין של נכרים למיתה האם גם בכה"ג יש מצוה לעשות סוכה כי אולי כל המצוה של העשיה היא רק כשאחר כך ישב בסוכה משא"כ כשלא ישב בסוכה אין מצוה לעשותה ויעוין בספר נפש חיה ליבי ראובן מרגליות סימן תרכה שכתב בפשיטות שיש לך לבנות סוכה למרות שלא יוכל לשבת בה לא הוא ולא בני ביתו כיון שסוף סוף עשיית הסוכה היא מצוה וצ"ע. עכ"ד, וע"ע בילקו"י (תשע"ד עמ' קא) מש"כ בזה.

וראה עוד בספר שערי חג הסוכות להגר"י שטזנר שליט"א (עמ' ב) שהביא שבספר נפש חיה מרגליות (סימן תרכ"ה ס"א) כתב לדהיא דגם בכה"ג מחויב לבנות סוכה ובע"כ דמוכח דהסוכה היא מצוה עצמה.

שערי יוסף - סוכות

שהשבועה חלה עליו דהא ודאי שאין מצוה בעשיית הסוכה ע"ש.

האם יש לחזור על הפתחים בשביל סוכה

עוד נפק"מ ראיתי שכתב בשו"ת מעשה נסים (שם אות טז) שהרי יש נידון בפוסקים האם האדם צריך לחזור על הפתחים בשביל המצוות, וא"כ י"ל ה"ה הכא, ע"ש שהאריך בזה, ובעיקר דין לחזור על המצוות יש בזה אריכות גדולה ואכמ"ל, אבל לענ"ד י"ל דממה נפשך אי"ז קשור לבניית הסוכה ודו"ק.

האם חשיב חטף לחבירו מצוה

עוד כתב שם במעשה נסים (אות יז) נפק"מ האם חשיב שחטף לחבירו מצוה שצריך לשלם י' זהובים, וע"ש מה שהאריך בזה אם זה שייך היום, ולענ"ד יש לדון האם גם הכשר מצוה יחשב שחטף לחבירו י' זהובים, מחמת מעלת המצוה.

האם הוי עשה שידחה ל"ת

עוד כתב שם נפק"מ בהא דאמרינן ביבמות דף ג' ע"ב שעשה דוחה לא תעשה א"א לקיים את שניהם, א"כ יש לדון הכא, דהרי דין זה אינו נאמר בהכשר מצוה וכמו שכתבו התוס' ביבמות דף ו' בד"ה שכן, וא"כ יהיה נפק"מ בזה, ע"ש מה שהאריך בזה.

האם חשיב מצוה היכא דיש גזל שינה

יש לדון עוד האם הוי מצוה א"כ לא שייך לעכב ע"ז מקול הסוכה, כיון דסו"ס הוה מצוה, אבל אם הוה הכשר מצוה, אולי השכנים יכולים עכב, ובהאי ענינא ראה מה שהארכנו בקובץ באר התורה מס' 65, ובדברי עמ"ס ב"ב שיצא בקרוב, עוד בדין גזל שינה ראה מש"כ בספר שערי יוסף אורחות הישיבה סימן א'.

הסכך בסוכה של חכם יהודה צדקה זצ"ל, אחר כך שאל אותם חכם יהודה, האם אמרו קודם את ה"לשם יחוד" של הבן איש חי (המובא בספר לשון חכמים) וכשאמרו לו שלא אמרו, אמר להם להוריד שוב את הסכך ולסכך את הסוכה מחדש אחרי שיאמרו את ה"לשם יחוד".

והנה זה כמו שכתב בכה"ח הנ"ל, אולם לענ"ד אכתי איכא למימר דגם אי נימא כיון די"א שאין מצוה בעשיית הסוכה, מ"מ הוי הכשר מצוה והכשר מצוה לענין זה חשיב כמצוה, וא"כ סו"ס למה לא שייך למימר דין בל תוסיף. אבל להוריד את הסכך בשביל זה, ושזה מעכב הוא חידוש גדול, ויל"ע מגליה. וכתב לי בזה מוציא לאור הגליון הנ"ל שהוא חסידותו של רב יהודה אבל אינו מעכב.

האם חשיב נשבע לדבר מצוה

הנה י"ל נפק"מ האם הוי מצוה או לא, האם חשיב נשבע לבטל מצוה דאין השבועה חלה, והנה מצינו נידון זה כבר להדיא בשו"ת הרשב"ש (סימן א') שכתב שהנשבע או הנודר לעלות לאר"י כמו שכתב שם שאין העליה עצמה מצוה אלא רק הכשר מצוה לפיכך יכול השואל להשאל על שבועתו או על נדרו, ואינו כנשבע לקיים את המצוה שאינו יכול להשאל על שבועתו, למה הדבר דומה למי שנשבע שלא יעשה סוכה ששבועתו חלה לפי שאין עשיית הסוכה אלא הכשר מצוה והסיבה המקדימה למצוה ע"ש, ומוכח דאינו אלא הכשר מצוה, וי"ל דלשיטות דהוא מצוה א"כ כן חשיב נשבע לדבר מצוה. ועוד בענין זה ראה עוד בשו"ת מנחת אלעזר (שם) שכתב לחלוק ע"ד האבני נזר שיש מצוה בעצם עשיית הסוכה מהא דתנן נשבע לבטל את המצוה והיינו עשיית הסוכה, וכתב המנח"א

שערי יוסף - סוכות

וכתב בזה, ששאלו האי ספיקא למרן הגר"א ל שטיינמן זצ"ל ציצית וסוכה הי מיניהו עדיף, והשיב דציצית עדיף משום ששקולה מצות ציצית כנגד כל המצוות. והביא שם עוד מש"כ בתורת חיים (ע"ז דף ג'). כתב וז"ל: מצוה קלה יש לי וסוכה שמה, אף על גב דכמה מצות קלות איכא יש לומר שהוא יתברך רוצה ליתן להן מצוה אחת ששקולה ככל המצות לפי שהן רוצים לקבל שכר על כל המצות כישראל שהרי אמרו תנה לנו מראש ונעשנה משמע כל התורה כולה ומצות סוכה שקולה ככל המצות כמו שיסד הפייט ביוצר דסוכות וה"ק מצוה קלה יש לי ששקולה ככל המצות וסוכה שמה כלומר אף על גב דכמה מצות יש לי ששקולות ככל המצות כגון שבת ומילה וציצית אלא שהן חמורות דשבת יש בה חסרון כיס כיון דיושב בטל ממלאכתו וכן ציצית לפישתכלת דמים יקרים ויש בה טורח גדול לחזור אחריה ומילה יש בה צער גדול אבל סוכה שקולה וקלה לכו ועשו אותה, עכ"ל, ומבואר בדבריו שגם סוכה שקולה כנגד כל המצוות, ומש"כ שנמצא כן בפייט הוא בפייט של יום שני של סוכות בשחרית בקדושה יעו"ש.

כמה חקירות לשיטות דיש מצוה לעשות סוכה

והנה ראיתי בילקו"י (סוכה עמ' פב) שכתב שיש לחקור כמה חקירות לשיטה שיש מצוה בעשיית הסוכה, א' אם המצוה היא כל השנה או רק ל' יום סמוך לחג או ממוצאי יום הכיפורים, ב' אם המצוה היא רק בהעמדת הסוכה ממש או גם בחטיבת העצים וכל הנצרך לזה, ג' ואם המצוה היא בכל הסוכה או רק בהנחת הסכך, ד' ועוד יל"ע אם המצוה היא רק למי שאין לו סוכה או גם למי שיש לו סוכה ובפרט אם היא סוכה קטנה וכדו', ה' יל"ע אם המצוה בעצם העשיה בפועל או די במה

ובמש"כ לן בעל האוהל יעקב שליט"א ועיינ עוד במש"כ בזה לעיל.

מצות השבת אבידה ובניית סוכה

עוד יש לדון נפק"מ בהא ע"פ מה שכתב לחקור בגם אני אורך תשובות משנת אהרון בעניני סוכות ח"ב סימן ב' מה קודם, ולכאורה הא תליא בהא דאם הוא הכשר מצוה א"כ מצות השבת אבידה קודמת ואם הוא מצוה לכאורה מצות בניית הסוכה קודמת.

אונן בבניית הסוכה

עוד חשבתי עתה די"ל עוד נפק"מ היכא דהוא אונן האם יכול לבנות סוכה, דאם הוא מצוה אסור, אבל אם הוא רק הכשר מצוה ואפשר לעשותו ע"י מעשה קוף, א"כ יש לדון שגם אונן יכול לבנות סוכה, ולענין אבל ראה בקיצור הלכות המועדים סוכה פ"א ה"ג, שכתב שם שאבל בתך שבעה שאין לו מי שיעשה את הסוכה מותר בעצמו לעשות הסוכה, ומקור דבריו מספר שדה חיים דיני אבילות ביוהכ"פ אות ט"ו, וע"ע בקובץ תשובות להגריש"א ח"ה יור"ד סימן קעז ג' וה' שדן לענין הקמת הסוכה תוך ג' ימים.

ציצית או סוכה

עוד יש לומר עוד נפק"מ שיש לפניו או מצוה ציצית או סוכה, כמו ראיתי שכתב לדון בגליון מעדני כהן (מס' 55) הגאון רבי נפתלי קופשיץ שליט"א מראשי ישיבת בית מדרש עליון, וראש ישיבת דעת משה בעיה"ק ירושלים תובב"א, האם שיש לו או סוכה או ציצית מה קודם יעו"ש, ולכאורה י"ל דתליא בחקירה הנ"ל האם הוי הכשר מצוה או שיש מצוה בעשיית הסוכה.

שערי יוסף - סוכות

הוא בהעמדת הסוכה, וכמו שכתב בערוך לנר דדרשינן מחג הסוכות תעשה לך.

ולענין החקירה השישית האם בעינן לקנות סוכה מוכנת, הנה אף דכתיב חג הסוכות תעשה לך, י"ל דאעפ"כ כיון שיש ענין שיהיה סוכה א"כ שמביא סוכה מוכנת ה"ה.

ט. דיני הכוונה בישיבה בסוכה

הנה לענין דיני הכוונה בישיבת הסוכה, שאני מצוות סוכה (ועוד כמה מצוות כמו תפילין וציצית) משאר המצוות, דבשאר המצוות בעינן רק הכוונה גרידא לצאת יד"ח, אבל במצוות סוכה התחדש דחוץ מן הכוונה דבעינן לצאת יד"ח, צריך גם לכוין את טעם המצוה כנאמר בתורה (ויקרא כג, מג) "למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים", כן כתב הב"ח (בסימן תרכ"ה, ס"ח ס"ז) שכך צריך לכוין, והנה יש שנקטו שגדר כוונות אלו הם ב' כוונות נפרדות אחד מן השני, אולם לכאורה זה כוונת אחת לצאת יד"ח משום שמקיים את המצווה למען ידעו דורתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל, וזה כל עיקר כוונת המצוה.

והנה באחרונים (עיין בשו"ת אור לציון ח"ד עמ' קלה) הביאו להוכיח כדברי הב"ח מהא דכתב מרן בשו"ע בסימן תרכ"ה סימן שלם "בסכת שתבו שבעת ימים וגו' כי בסכות הושבתי את בני ישראל הם ענני כבוד שהקיפם בהם לבל יכם שרב ושמש", ולכאורה קשה מה בא מרן השו"ע להשמעינו בסימן זה, ובע"כ דמרן ס"ל דבעינן לכוין אותו כוונה.

אולם כשלמדתי דבר זה מדברי האחרונים עם זקני הגרא"פ טהרני שליט"א, אמר לי דלכאורה דבר זה קשה דאם הכוונה מעכבת, א"כ מדוע מרן השו"ע לא ביאר דין זה, ועוד

שדואג שתיעשה המצוה והעיקר שמתקיימת התוצאה של המצוה על ידי השתדלותו, ו' גם יש לחקור אם צריך בדוקא לבנות סוכה או דילמא די אם קונה סוכה מוכנה וגם בזה מקיים מצות עשיית סוכה לדעת הסוברים שיש בזה מצוה דהיינו האם יש ענין בעצם העשיה או"ד העיקר רק שתהיה לו סוכה מוכנה לכל ז' ימי החג ויעקור מביתו הקבוע לדירת עראי שלו כל ז' הימים.

והנה לענין חקירתו הראשונה לכאורה י"ל דתלוי מתי חל החיוב לבנות סוכה, דהנה לפי דברי הרמ"א בסימן תרכ"ד שיש חיוב לבנות סוכה ממוצאי יום כיפור א"כ י"ל דלדבריו רק אז חל החיוב, ועוד י"ל דלכל הפחות החיוב חל משלושים יום וכמו דאיתא במס' פסחים דף ו' ע"א שלושים יום קודם החג וכו'.

ולענין חקירתו השניה מדברי הגמ' במכות להדיא משמע שגם החיוב לחטוב עצים וכו' א"צ, וכמ"ש לדון בזה לעיל, מדברי הראשונים שם, ולענין חקירתו הג' האם המצוה בכל הסוכה או בהנחת הסכך, הנה יש להוכיח כן מדברי החבי"ף שהבאנו לעיל שגוי יכול להכין את הסוכה חוץ מהסכך, אבל מ"מ לענין המצוה דס"ל שהכל הכשר, וכ"ש לפי דברי הגמ' שסוכות סוכות סוכות היינו לדפנות, א"כ י"ל דסו"ס חשיב מצוה, ועוד דבלא זה לא הוי חג הסוכות תעשה לך ופשוט.

ולענין החקירה הרביעית רק למי שאין לו סוכה, הנה נראה שהחיוב הוא לבנות סוכה של תשבו כעין תדורו ולכן אם יש לו סוכה קטנה הוא צריך לבנות סוכה גדולה שיכול להשתמש שם כדבעי.

ולענין החקירה החמישית האם המצוה בפועל או התוצאה, הנה מדברי הגמ' במכות מוכח שהענין הוא הפעולה, וא"כ י"ל דסו"ס דהענין

שערי יוסף - סוכות

טעם המצוה לא יצא יד"ח, ועי"ש טעמו משום דכוין שכן ציותה התורה א"כ י"ל דאפילו בדעיבד הדין הוא שלא יצא, והוכיח דין זה מהא דאמרינן במס' פסחים (קטז ע"א) כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא יד"ח.

אם כוונה זו בכל שבעת ימי החג - והנה גם מדברי הביכורי יעקב דס"ל דהאי כוונה מעכבת, כתב שם בספרו בזה"ל: ולכן אם אכל בלילה ראשונה בסוכה בלא כוונה זו יש להחמיר לאכול שוב כזית בכוונה ועכ"פ יזהר כל אחד ללמד ולספר ולבני ביתו בלילה הראשונה כוונת מצות סוכה כמו שצריך ללמד להם טעם המצות בליל פסח ע"כ, [ובדרך אגב משמע דיש להזהיר ע"כ את בני ביתו, ומה"ט יש שהיו נוהגים לתלות פתק שבו כתוב הכוונה, וכן נהג רבינו מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל, והובא בספר ומזקנים אתבונן, וע"ע כאיל תערוג].

ומשמע דדין זה לעיכובא רק בלילה הראשון, והטעם דרק אז ילפינן בגמ' בסוכה (דף כז ע"א) ט"ו ט"ו מחג המצות, דבעינן לאכול כזית כמוב חג הסוכות, אבל בשאר ימי החג דאין חובה א"כ לא בעינן בכלל לכוין האי כוונה, ולא הוי לעיכובא, ומשמע מלשון הביכורי יעקב דאף אין דין לכתחילה, ואולי אף דמקיים מצוה בישיבה בסוכה, מ"מ הכל נמשך מהאי כוונה ביום הראשון, אלא דמשמע בכלל דאין צריך לזה כלל.

וכן מוכח ממש"כ זקני מרן החיד"א זל"ה בספרו "שמחת הרגל" (על רות) שהביא מעשה בזה"ל: עובדא שהר"ר משה הררי אחד מרבני צובה אחר שאכל והלך לישון נזכר שלא אכל כזית לשם חובה כמו כזית מצה ולבש ובירך ברכת המוציא ואכל בכוונה כזית בסוכה לשם חובה דמצות צריכות כוונה ע"ש. (וע"ע בשם הגדולים בסוף הקונטרס שם).

אני מוסיף ומקשה מדוע השו"ע לא כתב דין שהרי בשו"ע בהל' תפילין בסימן כ"ה סעיף ה' יכון בהנחתם שצונו הקב"ה להניח ארבע פרשיות אלו שיש בהם יחוד שמו וכו', וע"ז כתב הב"ח שהטעם לזה מזה דכתבה התורה והיה לך לאות על ירך וגו' ולמען תהיה תורת ה' בפיך וכו'.

וא"כ צריך לכוין במצוה, את טעמי המצוה, וא"כ קשה א"כ מדוע מרן השו"ע לא כתב דין זה, כמו במצות תפילין ובע"כ דלא ס"ל האי דיניה כלל. [והנה הבני יששכר זי"ע בספר דרך פקודיך שהנה דוקא בתפילין בסימן כ"ה סעיף ה' ובציצית סימן ח' ס"ח כתב מרן את הטעם ובע"כ שמרן בא לרמז לנו שבשלושתם הכוונה מעכבת, וכע"ז כתב הב"ח שם שמזה שמרן כתב בג' מקומות אלו את הטעמים בע"כ שבא להורות שצריך לכוין, אבל אכתי צ"ב מדוע לא נקט כן].

והנה לפי"ז אי נימא שמרן השו"ע לא כתב האי דיניה א"כ כנראה דס"ל דהאי כוונה לא מעכבת כלל, אלא דצריך למצוא לזה תנא דמסייע לן ובית אב, אם ס"ל לשו"ע דלא מעכבת האי כוונה כלל.

והנה נח' באחרונים בדעת הב"ח האם כוונה זאת לעיכובא, ואם לא כוין האי כוונה האם הוא יצא יד"ח או לא יצא יד"ח, דהנה שיטת הפרי מגדים שצריך לכוין כן ואם לא כיון בדיעבד הדין הוא שיצא יד"ח, וכשיטת הפרי מגדים, כן כתב בביאור הגר"א, ובעלת תמיד, וכן כתב במשנ"ב (סימן תרכ"ה סק"א) שבדעיבד יצא יד"ח, וכן כתב הגר"ע יוסף זצ"ל בחזו"ע (עמוד צ"ז בהערות) ובשו"ת אור לציון (שם) ג"כ פסק הכי דיצא יד"ח.

אבל הביכורי יעקב (סימן תרכ"ה סק"ג) כתב לחלוק על הפרי מגדים וס"ל שאם לא כוין את

שערי יוסף - סוכות

יצא יד"ח בדעיבד, וכן כתב במשנ"ב (סימן ס' סק"י) וכמו שפסק בחיי אדם.

והנה יש לדון במצוות סוכה האם חשיב מה שנכנס לסוכה האם חשיב כן לשם מצוות סוכה, והנה לכאורה את הכוונה של למען אף אם מעשיו מוכיחים כגון שמניח תפילין, מ"מ הרי אין מכיין את טעם המצוה, וכל מה דיצא יד"ח לגבי לצאת יד"ח המצוה, ודו"ק בזה.

וראה מש"כ בהליכות מועד (ירח האיתנים עמ' שנד) שכתב בזה לחלק בין המקרים, שתלוי אם יושב בסוכה שבגג הבנין או בחננית הבנין ואוכל או יושב שם בזה מעשיו מוכיחים שעושה לשם מצוה, דלשם מה יורגד מביתו למטה או עולה למעלה אם לא כדי לקיים את המצוה, אלא ודאי שעושה כן לשם מצוה, ולכן אם לא כוין את המצוה יצא יד"ח, אולם אם סוכתו נמצאת במפרסת, וגם במשך השנה ימות השנה רגיל לצאת למפרסת כדי לאכול ולשתות וא"כ שבחג הסוכות יוצא לאכול בבוקר או בערב בזה לא שייך לומר מעשיו מוכיחים לשם מצוה, א"כ כוין שעושה כן במשך ימי השנה, לא יצא יד"ח כי בכה"ג אין מעשיו מוכיחים, ואפילו שיש סכך אין מעשיו מוכיחים עכ"ד.

אלא דלענ"ד לא הבנתי דבריו כלל וכלל, דהרי סו"ס רואים שהוא מייפה את המרפסת ושם שם דפנות וסכך ומנרות ומאורר או מתקין שם מזגן נייד וכדו', א"כ מה שעכשיו הולך לסוכה משום שהוא רוצה עכשיו לקיים מצות סוכה, וא"כ שפיר לכאורה שייך לומר דסתמא הוי לשם מצוה, ולכן לכאורה בדעיבד יצא יד"ח משום הכוונה לצאת ידח.

אלא דאיני ידוע כלל בזה, דאף אם נאמר שכבר יצא יד"ח משום הכוונה שיוצא יד"ח, מ"מ הרי ליכא את הכוונה למען ידעו וכו', כי הך תליא

אלא דלפי"ז אי נימא דכל הכוונה שבעינן רק בלילה הראשון דאז חיובא מה"ת, לאכול כזית לחם בסוכה, א"כ יש להעיר ממש"כ הפוסקים שכל פעם שנכנס לסוכה צריך לכוין האי כוונה, ומשמע דהוא דין כל שבעה.

ועיין עוד במועדם וזמנים (חלק ו' סימן ס"ט) שכתב מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א שכתב שאף אם הוא לא כוין בלילה הראשון בכזית הראשון הוא יצא יד"ח, ובריש דבריו כתב לפי דברי הר"ן בסוף ר"ה (יא: מדפי הרי"ף) שחשיב כמתעסק כי התכוין למצות סוכה, אבל לא למצות לילה הראשון, והוכיח שם מהמעשה שהביא החיד"א דכן זה מעכב, אולם כתב להוכיח מדברי הרמב"ם בהל' סוכה (פ"ו ה"ז) שכתב "חובה" ואלו הרמב"ם בהל' חמץ ומצה (פ"ו ה"א) כתב "מצות עשה" משמע דשם איכא מצות עשה, ולכן הכא יצא יד"ח, אולם ראה בהליכות שלמה (פ"ט דבר הלכה אות א') שג"כ נראה מדבריו דס"ל דלא יצא יד"ח.

אלא דלכאורה י"ל דבאמת אין הכא נמי איכא דין לכוין כל שעה, אך מלבד זה איכא עוד דין לכוין בלילה הראשון דהוא רוצה לצאת יד"ח המצוה דאכילת כזית לחם, בסוכה, וזה משהו נוסף, מלבד כוונת הלמען כל שבעת ימי החג, כן נראה לכאורה, אלא דעי' עוד לקמן בפלוגתת הרמב"ם והר"ח עי"ש, ואולי לפי"ז ישתנה הגדרתו.

מצוות צריכות כוונה – האם בסוכה מוכח ממעשהו שרוצה לצאת יד"ח - והנה בעיקר הך דינא דאיכא את הכוונה הרגילה דצריך לכוין לצאת יד"ח, הנה נח' הפוסקים האם מצוות צריכות כוונה או לא צריכות כוונה, והובאו ב'הדעות בשו"ע, והנה בחיי אדם (ח"א כלל ס"ד ס"ט) כתב דהאי כוונה לעיכבא, אלא א"כ מעשיו מוכיחים שעשה כן לשם המצווה שאז

שערי יוסף - סוכות

בהל' נדרים סמן כ"ה] שבסוכה עיקר ההנאה דהיינו צא מדירת קבע ושב בדירת עראי, וא"כ זה גופא ההנאה דהיינו עצם זה שיוצא לדירת עראי, חשיב דנהנה מהסוכה, ובעצם זה הוא מקיים מצות סוכה, (וע"ע בשו"ת רע"א מהדו"ת סי' קל"ח), א"כ כל יציאה לסוכה לכאורה מוכח דהוא בא לקיים מצוה, וא"כ לפי דברי האחרונים הנ"ל אין לחלק בין מצות סוכה למצות אכילת מצה.

בדברי הב"ח מוכח דבעינן ב' כוונות בלמען -
והנה מה שכתבו האחרונים להוכיח מדברי מרן בשו"ע בסימן תרכ"ה סעיף א' הביא את דברי הטור שציונו ה' לעשות סוכה זכר לענני הכבוד שהקיפו את בני"מ מן השרב ומן השמש, ולכאורה משמע שזה כוונה אחת, אבל כבר כתב במג"א ובשו"ע הרב והביאו המשנ"ב בסק"א שצריך לכוין ב' כוונות א' זכר לענני הכבוד ב' זכר ליצ"מ ומ"מ אם כוין לצאת יצא יד"ח, ומשמע שאין הכוונה מעכבת.

גדר וזמן כוונת הלמען - אך מה שכן צריך להבין מה גדר השיעור שהרי ברור שא"צ כל שניה ושניה לכוין בלמען אלא יש דין שבעשיית המצווה הוא יכון את טעם המצוה אע"פ שכל שניה ושניה יש לו מצוה ודגמת לימוד תורה שצריך ללמוד תורה לשמה וכמו שכתב בנפש החיים ש"ד פג' ד' ומ"מ א"צ לכוין כל דקה אלא הינו שכך נחשוב שזה מטרת הלימוד וה"ה שכך נחשוב שזה מטרת הסוכה וא"כ מספיק לחשוב ע"ז איזה פעם ביום.

ונראה כן אף לדעת הביכורי יעקב שזה מעכב מ"מ הגדר בזה שמספיק לזה פעם ביום אלא א"כ לא היה בסוכה הרבה זמן כגון שהלך להתפלל התפילות או ללמוד ואח"כ נכנס לסוכה שהיו היסוד הדעת גמור ואז צריך לברך לישב בסוכה אז גם יצטרך לכוין הכוונה.

בהלך והוי כוונה אחת, ועוד דאף דהוי ב' כוונות מ"מ כל כוונה מעכבת את חברתה, אלא בע"כ דכל הלכתא זו לא נאמרה ביום הראשון, לפום מה שכתבנו להוכיח מדברי הביכורי יעקב.

והנה בביאור הלכה (סימן ס' בד"ה וי"א דמצות צריכות כוונה) כתב: ודע דכ"ז הוא בשאר המצוות אבל מצוה התלוי באכילה כגון כזית מצה בפסח וה"ה אכילת כזית בסוכה בלילה הראשונה דעת השו"ע לקמן בסימן תע"ה ס"ד דיצא בדעיבד אפילו אם לא כוין והב"ח מחמיר שם גם בזה עי"ש, ועין בב"ח ובפרמ"ג בסימן ח' ובסימן תרכ"ה דמשמע מדבריהם דמצות ציצית וסכה הכוונה בהם לעיכבוא כמו בשאר המצוות ולפ"ז אם קראוהו לתורה ולוקח טליתו או טלית הקהל לעלות לבימה שאז זמנו בהול ומסתמא אינו מכויז אז בלבישתו לקיים המ"ע של ציצית ממילא עובר בזה על המ"ע אם לא כשמכוין לשם מצוה ואז יוכל לברך ג"כ, והעולם אינם נזהרין בזה ואולי וכו'. עכ"ד. הרי לן מדברי הביה"ל שיצא יד"ח אף בסוכה, והדבר להדיא מוכח דכוין שיושב בסוכה בכל מקום שתהיה הרי הדין בזה דהוא כמכוין בסתמא לצאת יד"ח, ולא אכפ"ל איפה הסוכה תהיה.

אולם ראה בשו"ת מנחת שלמה (תנינא סימן ה' אות ה') וכיוצא בזה ידוע שחילק מרן הגר"ח מבריסק, לחלק בין אכילת מצה לאכילה בסוכה, שבמצה סו"ס הרי הוא נהנה מהאכילה, משא"כ בסוכה הרי הוא לא נהנה מהסכך ומהסוכה, ולא יודע ומוכח דמה שאכול בסוכה זה לשם מצות סוכה.

אלא דצ"ע בעיקר דין זה דהנה בשו"ת עונג יו"ט (או"ח סימן נ') ובשו"ת חמדת שלמה שכתבו לייסד בעיקר דין מצות לאו להנות נתנו במצוות סוכה, [ליישוב קושית המחנה אפרים

שערי יוסף - סוכות

לשם יחוד. מ"מ לכו"ע הכא יצטרכו לומר לשם יחוד כדי לכוין את הכוונה שצריך לכוין בסוכות א' זכר ליצ"מ ב' זכר לענני הכבוד, ואם כוין לצאת יד"ח יצא כדברי המשנ"ב, ומסתמא צריך לכוין כן כל היסח הדעת מן הסוכה.

ומצאתי אח"כ בהליכות שלמה על המועדים להגרש"ז א' צוק"ל (פרק ששה עשר אות א') שיש להזהר בכל שעה שהוא בא לאכול או לישון בסוכה צריך לכוין לשם קיום המצוה, ומ"מ א"צ לכוין כל הזמן משום שסגי במה שמתכוין בתחילת המצוה ואמרינן דכל מה דעביד על דעת ראשונה הוא עושה, ועי"ש בנושא זה באורחות הלכה ובדבר הלכה.

ובקובץ דרכי הוראה (ח"ו הל' סוכה פרק שלישי ה"א) הובא שא"צ לכוין בכל פעם ופעם כשנכנס, והטעם שכוין שנתכוין בפעם הראשונה שנכנס לסוכה, בלילה הראשונה ונתכוין כל הז' ימים שישב בסוכה סגי בהכי, והכל הולך אחר כוונתו הראשונה, והביא שם ראייה לפום מש"כ הגאב"ד ר' אשר וייס שליט"א, שגדר מצות סוכה היא מצוה אחת לכל הימים סגי בזה.

אמנם כל דבריו לפום מה שחידש שגדר מצות סוכה הוי מצוה חדא של ישיבת סוכה והוי מצוה חיובית, אמנם עי' בשיח יוסף ח"ד בעניני סוכות סימן ו' מה שהארכנו בזה, אם הוי מצוה קיומית כל שבעה או כל הוי מצוה חיובית, ואם הוי מצוה קיומית, א"ש שכל פעם ופעם כשנכנס לסוכה צריך לכוין על המצוה שמברך עכשיו, ולפי"ז נראה שהגדר בכוונה כל כניסה חשובה אפ' כניסה שאינו מברך עליה לישב בסוכה לפי מנהג בני ספרד.

והנה שוב ראיתי שנשאל מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א (בקונטרס אשיחה) האם הנכנס

והנה מדברי הב"ח והמשנ"ב בסימן ח' משמע שמה הכוונה זה רק בשעת הליכה בציצית או בתפילין בלבישתן והנה אם אחד שכח לכוין בלבישת תפילין ונזכר דקה אחת לפני שהוריד את התפילין שלא כוין את הלמען ועכשיו מכוין ברור שיוצא יד"ח, אבל יהיה חילוק בין תפילין לסוכה דסוכה אם לא כוין ונזכר דקה אחת לפני שיוצא מן הסוכה.

א"כ י"ל שעד עכשיו שלא כוין חשיב שאכל בחוץ בלא סוכה כי הישיבה נעשתה בלא הכוונה של ב' הכוונות וע"ז כבר דן בשו"ת מנחת שלמה קמא ח"א ס"א, משא"כ בתפילין גם אם לא כוין את הכוונה הצריכה אז לא עשה מעשה עבירה אלא כוין לצאת יד"ח, משא"כ בסוכה חשיב שאכל בלא סוכה והכוונה השתא לא תתקן את מה שאכל בלא כוונה.

הוכחה מהבא"ח ודין לשם יחוד - והנה כתב כבר הבן איש חי (ש"ר פרשת האזינו אות ז') "בכל לילה קודם שיכנס לסוכה יאמר לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו' כמו שציונו ה' אלוקינו ע"י משה רבינו ע"ה בסוכות תשבו וכו' ועי"ש עוד שכתב לומר את כל הפסוק, ומשמע מדבריו שצריך להגיד כל לילה ותו לא מיד, דהיינו שכוונה זאת מספיקה.

אמנם בכף החיים (סימן תרכ"ה סק"ג) כתב כדברי המשנ"ב וש"פ וע"ז כתב "וע"כ כשיבא לישב בסוכה בין ביום בין בלילה קודם הסעודה יש לומר לשם יחוד וכו' ". ומשמע מדבריו שכל קביעות סעודה וכמ"ש הפוסקים ואכמ"ל, א"כ אז יש לכוין וסגי. ונראה דהנה מפורסמת המח' בין הנודע ביהודה תנינא ח"א או"ח סימן ק"ז וכן בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סו"ס א' שכתבו שלא לומר לשם יחוד לפני כל מצוה ומרן החיד"א במורה אצבע סימן א' אות א' הביא מהזהר שכן צריך לומר

שערי יוסף - סוכות

מצה בפסח והוא הדין אכילת כזית כסוכה בלילה ראשונה דעת השולחן ערוך לקמן כסימן תעה סעיד ד דיצא בדיעבד אפילו אם לא כוין והב"ח מחמיר שם גם בזה עין שם. בב"ח ובפרי מגדים בסימן ח ובסימן תרכה דמשמע מדבריהם דמצות ציצית וסוכה הכוונה בהם לעיכובא כמו בשאר המצוות ולפי זה אם קראוהו לתורה ולוקח טליתו או טלית הקהל לעלות לבימה שאז זמנו בהול ומסתמא אינו מכיוו אז בלבישתו לקיים המ"ע של ציצית ממילא עובר בזה על המ"ע אם לא כשמכוין לשם מצוה ואז יוכל לברך ג"כ, והעולם אינם נזהרין בזה ואולי וכו' עכ"ד, ומשמע להדיא מדבריו שעובר בזה על המצות עשה.

אבל בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סימן א' אות א') כתב בתחילה לחלוק על דברי המשנ"ב שמ"מ לא נקרא שביטל את המצוה, והוכיח דין זה מהא דכתב במנחת חינוך (מצוה שכ"ה) לענין סוכה וציצית שעשאו בכה"ג דהוי מצוה הבאה בעבירה, דהדין הוא דחשיב כאילו לא עשה כלל, וא"כ כתב הגרש"ז דה"ה הכא, אלא דעי"ש שהתוס' פליג ע"ז, וא"כ תליא בפלוגתת הראשונים בדין מצוה הבאה בעבירה לפי דברי הגרש"ז דהכא תלוי בגדרי דין מצוה הבאה בעבירה.

אולם למעשה הגרש"ז כתב בזה דאכתי אולי אפשר דאיכא לחלק בין מצוה הבאה בעבירה להיכא דלא כוין הכוונה הראויה למצוה, דבמצוה הבאה בעבירה אין מצוה ולא חפצא דמצוה, משא"כ הכא דהסוכה נמצאת אלא דרק אם הוא יכוין למצוה אמרינן שיצא יד"ח, אבל אין זה נקרא שלא עשה מצוה, ועבר על המצוה.

ועי"ש שכתב הגרש"ז לפי"ז שבכה"ג שאמר בפירוש שאינו מכיוו מ"מ אין ביטול המצוה,

לסוכה והוציא דבר וכדומה, האם קיים מצוות סוכה, והשיב הגר"ח"ק: אם כוין למצוה: והיינו דכוין שמצוות צריכות כוונה, א"כ בעינן שתהיה כוונה למצוה, וא"כ כוין דהכא מלבד הכוונה הרגילה דבעינן למצוה, בעינן הכוונה למען וכו', א"כ שפיר בכל פעם שנכנס לפי שיטת הגר"ח בעינן לכוין לזה.

וכשיטת הגר"ח"ק כן ראיתי שהובא בקובץ מה טובו אהליך יעקב ח"ד (עמ' קלב) מהגאון הצדיק המקובל רבי שריה דבילצקי זצוק"ל, בזה"ל: ראוי להשתדל לכוין כל פעם שנכנס לשבת בסוכה זכר לענני כבוד וזכר ליציאת מצרים ולא רק כשנכנס פעם ראשונה בליל יו"ט ראשון של סוכות ולשם מצות סוכה חייבים לכוין כל פעם ע"כ, ומבואר כדברי הגר"ח"ק, אלא דמבואר מדבריו דראוי להשתדל ולא הוי חובה גמורה.

אם לא כוין האם חשיב שמבטל את המצוה - יש לחקור אם לא כוין את הכוונה האם חשיב שביטל את המצוה וכאילו עבר על העשה, או דלמא דלא קיים מצוה, אבל אינו חשוב שביטל את המצוה, והנה כבר מצינו שהסתפק בזה הקובץ שיעורים (כתובות אות רנ) לענין ציצית אם הוא לא כוין האם הוא ביטל את המצוה או שלא קיים מצוה אבל לא נקרא שביטל מצוה וכן יש לחקור לענין כל המצוות שבעינן כוונה.

והנה המשנ"ב בביאור הלכה בסימן ס' בד"ה ויש אומרים מצות צריכות כוונה, כתבך פירוש מן התורה כן כתב הרשב"ם להדיא בפסחים דף קיד ע"ב ד"ה אף על גב, וכן משמע פשטיה דסוגיא בראש השנה דף כח ע"ב בגמרא אבל זכרון תרועה כתיב וכו' משמע דפלוגתייהו בדאורייתא וכן כתב הלבוש ושאר אחרונים דלא כהפרי מגרים שמסתפק בזה, ודע דכל זה הוא בשארי המצוות אבל מצוה שהחלק באכילה כגון כזית

שערי יוסף - סוכות

תלי בגדר הכוונה במצוה - ובקונ' שיח יוסף (ח"א עמ' נ"ד) כתבנו בזה, שנראה שדבריהם תלויים בחקירה האם הכוונה זה חלק מגוף מעשה המצוה או דלמא שהכוונה זה תנאי במצוה וזה דבר נפרד מן המצוה. והנה דעת הרמב"ם שבדבר שנהנה גופה הכל מודים שאין צריך כוונה ולכן באכילת מצה יוצא ידי חובתו אף שאין מכוין למצוה ולכאורה צ"ב מדוע א"צ כוונה בדבר שיש מעשה של הגוף מ"ש מכל המצות.

ולכאורה זה תלוי בביאור איך נאמר את הגדר במצות צריכות כוונה שאם נאמר שהכוונה נצרכת להגדרת מעשה המצוה י"ל שדוקא שהמצוה הקיימת בפעולה כמו בשופר אבל באכילה שגדר מעשה המצוה הוא מעשה אכילה א"כ י"ל שאכן צריך בזה כוונה כ"ז לדעת הרמב"ם אבל להחולקים עליו כמו שהביא הביאור הלכה דעות בזה סוברים שהכוונה הוא דר בפני עצמו א"כ זה לא תלוי מה אתה עושה עכשיו אלא במצוה.

ואם נאמר שכך דעת הרמב"ם לכאורה יצא שהוא הדין לסוכה שלא בעי כוונה כוין שזה מעשה אכילה אבל קשה בסוכה זה אל תלוי בהנאת הגוף אלא במעשה האכילה בסוכה.

האם איכא מצות עשה לאכול כזית מה"ת בלילה הראשון - וההוכחה לכך תלוי במעשה אכילה לפי דעת הרמב"ם מהא שכתב הרמב"ם בהלכות סוכה בפ"ו ה"ז שאכילה בלילי יו"ט הראשון דסוכה חובה אפי' אכל כזית פת יצא ידי חובה מכאן ואילך רשות רצה לאכול סעודה בסוכה רצה אינו אוכל כל שבעה אלא פירות או קליות חוץ לסוכה אבל כגון אכילת מצה בפסח עכ"ל.

מבואר מדעתו שאכילה בסוכה אינה בסוכה חובה אלא בלילה הראשון לאכול וכן כתב

דהא סו"ס הוא נמצא בסוכה, אלא דזה חידוש גדול לענ"ד דהרי אומר דאינו מכוין למצוה וא"כ הוא ואמר בדעתו דלא רוצה לצאת יד"ח, וא"כ כן חשיב שהוא מבטל את המצוה בידים.

אלא דעי"ש עוד בדברי הגרש"ז שכתב לחלק בין ציצית לסוכה, ותו"ד הם שבסוכה בעינן שיהא תשבו כעין תדורו וא"כ צריך כוונה, וז"ל: וקניון דאתינן להכי חושבני דבעיקר החקירה שאנו מסופקים בה אפשר דיש לחלק בין סוכה לציצית דנהי דבציצית יכולים שפיר לומר על הלוש בלא כוונה דמצוה לא הוי אבל עבירה נמי לא הוי היינו משום דליכא כלל חובת גברא ללבוש בגד שיש בו ציצית ולכן מה שנוגע להיתר הלבישה הרי זה דומה למצות כסוי הדם שאם כיסה שלא במתכוין או כיסהו הרוח דאע"ג שלא עשה מצוה אפי"ה אינו חייב לגלותו כיון שהדם עכ"פ מכוסה כך גם כאן אינו נאסר בלבישתו כיון שיש בו ציצית מה שאין כן בסוכה דאיכא נמי חובת גברא של בסכות תשבו שבעת ימים כעין תדורו בבית וחייב להתנהג בכל שבעת הימים עם סוכתו כבית ומיד כשרוצה לעשות דבר שאין רגילין לעשותו אלא בתוך בית כגון לאכול אכילת קבע או לישון מתחייב תיכף במצות סוכה וחייב בישיבתה וכיון שכן אפשר דהואיל וכל שאינו מחכוין אינו עושה כלל שום מצוה הו"ל כמניח תפלין בלא כוונה דחשיב שפיר כקרקפתא דלא מנח תפלין כיון שלא מעשה ההנחה הוא העיקר אלא קיום המצוה הוא עיקר וה"נ בסוכה והדבר צריך הכרע עכ"ד.

אלא דזה קשה לכאורה לענ"ד דהרי אף דבעינן תשבו כעין תדורו עצם זה שיוצא החוצה אל הסוכה חשיב שעושה מצוה, וכמ"ש לעיל, דעצם היציאה לסוכה חשיב דהוא עושה מצוה.

שערי יוסף - סוכות

המצוה לשם ה' יתברך ולא למשהו אחר או דלמא שצריך כוונה שצריך לצאת ידי חובת המצוה. וא"כ הרמב"ם ס"ל שלא בעי כוונה משום שכבר במעשה אכילתו וישיבתו בסוכה ניכר שעושה מצוה וסגי בזה.

י. מצות סוכה האם הוי מצוה חיובית או קיומית

הנה מנחת חינוך (מצוה שכ"ה אות ט' י') כותב שבמצוות סוכה איכא ב' דינים שבלילה הראשון של סוכות איכא מצוה לאכול כזית בסוכה ומחויב לחזור על סוכה בשביל זה ואם לא מקיים אכילה בסוכה בלילה הראשון עובר על מצוה עשה. אבל בשאר לילות אם רוצה אוכל ומקים מצוה ואם אינו רוצה אינו אוכל או יושב בסוכה, אבל אין עליו חיוב להיות בסוכה והוי רק מצוה קיומית.

וכתב בזה המנ"ח נפק"מ דהנה מבואר בגמ' בסוכה ריש פרק שלישי שסוכה גזולה פסולה משום דהוי מצוה הבאה בעבירה, והטעם כתב המנ"ח דלא הוי רצון ה' כיון שאין קטיגור נעשה סניגור, וזה מבואר בכמה דוכתי בגמ', וא"כ בלילה הראשון אם ישב בסוכה גזולה לא יצא יד"ח כיון שיש לו מצוה לשבת בסוכה א"כ הוא ביטל את המצוה, אבל בשאר הימים גם אם ישב בסוכה גזולה, נקרא כי לא אכל ואז אין עליו חובה לקיים אבל אי"ז נקרא כאילו ביטל את המצוה והוי כמי שאינו לבש שום בגד, ולפי"ז כתב שיהיה נפק"מ לדין שמכין אותו מכת מרדות עד שתצא נפשו שאם שאם בלילה הראשון נקרא שביטל מצוה סוכה ומכין אותו, אבל בשאר הלילות נקרא כמי שאינו לובש שום בגד של ד' כנפות, וא"כ לא יכו אותו כיון שהוה מצוה קיומית.

והאחרונים דחו את דבריו מהצד שמה שסוכה גזולה פסולה אינו צד שלא הוי רצון ה' והסוכה

"אכילה בסוכה מצוה" משמע מדבריו שעיקר מצות סוכה אינה אלא באכילה והישיבה בסוכה היא חובה ככתב בפ"ו הל"ה. אמנם צ"ב מ"ש לענין פסח שכתב הרמב"ם שגדר אכילת מצה היא רק בלילה ראשון ומכאן ואילך הויא רשות א"כ נאמר כך לענין הישיבה בסוכה אלא צ"ל ששאני דין סוכה שיש בה ב' דינים א' אכילה בלילה הראשון ב' ישיבה כל ז'.

אבל מדברי רבינו חננאל בסוכה (דף כז ע"א) כתב וז"ל: ר' אליעזר אומר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה אחת ביום ואחת בלילה וחכ"א אין לדבר קצבה אינו חייב אלא ליל יו"ט הראשון בלבד כרבי שמעון בן יהוצדק דאמר נאמר חמשה עשר בחג המצות אכילת מצה ונאמר בחמשה עשר בחג הסוכות ישיבה כעין דירה מה חג המצות אכילת מצה בלילה הראשון חובה שנא' בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה אף בחג הסוכות ישיבה כעין דירה באכילה בסוכה מכאן ואילך רשות דמצוה. עכ"ל, ומבואר מדבריו שהאכילה היא חלק מישיבת הסוכה.

וצ"ב לבאר במאי פליגי, ויש להסביר ע"פ חקירה מה הגדר במצות אכילה בלילה הראשון האם זה חלק ממצות ישיבת הסוכה וזה נכלל בקיום המצוה או דלמא עיקר המצוה זה מצות אכילה. שר"ח ס"ל כצד ב' שעיקר המצוה זה אכילה בסוכה אבל הרמב"ם סובר שזה בשביל קיום מצות סוכה האכילה אבל באמת יש כאן שני דינים נפרדים וא"כ לדברי הרמב"ם סגי בכזית ורק בכזית הוא מקיים מצוה ואם אוכל יותר לא מקיים צוה אבל לר"ח יהיה לו מצוה על כל כזית וכזית. ובע"כ צריך לבאר דברי הרמב"ם באופן אחר שהנה יש לחקור בגדר מצוות צריכות כוונה בשביל מה מצוות צריכות כוונה האם שצריך לעשות את

שערי יוסף - סוכות

רבו יש להאריך בזה ואכמ"ל וכבר ביארנו בזה במק"א.

וראיתי שבקובץ דרכי הוראה (ח"ו סימן א') שכתב הרב אשר וייס שליט"א להוכיח מהגמ' בסוכה דף כח ע"ב כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי וכו'. ואח"כ איתא בגמ' ת"ר כל שבעת הימים אדם סוכתו קבע וביתו עראי כיצד היו לו כלים נאים מעלן לסוכה מצעות נאות מעלן לסוכה אוכל ושותה ומטייל בסוכה מה"מ דת"ר תשבו כעין תדורו מכאן אמרו כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו קבע וביתו עראי כיצד היו לו כלים נאים מעלן לסוכה מצעות נאות מעלן לסוכה אוכל ושות' ומטייל בסוכה ומשנן בסוכה וכו', ומבואר שסוכה לא הוי רק לאכילה אלא הוי סוכה לדירה שהוי ממש כביתו כל שבעה, ויש מצוה להיות שם כל הזמן.

ובפני יהושע (סוכה דף כה' ע"א בד"ה במשנה שלוחי מצוה וכו'), הקשה מדוע צריך ריבוי מיוחד במצות סוכה ששלוח מצוה פטורין מן הסוכה הרי הוי כלל ידוע ששלוחי מצוה פטורין מן המצוה. ותירץ בזה הפנ"י כמה תירוצים ואחר התירוצים תירץ שבסוכה איכא רבותא שאע"ג שבכל שעה ושעה שנמצא חוץ לסוכה עובר על מצות עשה של סוכה. ומתירוצו שאח"כ משמע שבא לומר שעצם זה שנמצא חוץ לסוכה עובר על מצות עשה משמע שהוי מצוה חיובית להיות כל הזמן בסוכה.

ובכף החיים (סימן תרל"ט ס"ק י"ב), בשם סידור יעב"ץ (אות א') וז"ל דעל כל רגע ששוהא בביתו בלי הכרח עובר בעשה ובכל רגע ששוהא בסוכה מקיים עשה עכ"ל, משמע מדבריו שאיכא חיובא להיות בסוכה כל רגע ורגע, ואל"כ עובר על מצות עשה, כיון שנמצא חוץ לסוכה והטעם דבעי להיות תשבו כעין

האי סוכה כשירה, אלא שסוכה זו לא חשיבא סוכה ולא הוי חפצא של סוכה והוי כסוכה שלא הוי מגידולי קרקע או שהוי סכך פסול, וזה הפסול של מצוה הבאה בעבירה, ולפי"ז כתבו שא"כ כן למעשה נקרא שעובר על המצוה כיון שהשתא רוצה לאכול.

ועדיין קשה דברי המנ"ח דגם אי נימא כדבריו שזה הפשט בסוכה גזולה שלא יוצא שהוה מצוה הבאה בעבירה וא"כ אינו רצון ה', מ"מ אכתי למה יחשב כאילו לא אכל וכאילו לא לבש בגד של ד' כנפות שהרי למעשה הוה אכל, ואם הוה אכל הוה חייב במצות סוכה, וא"כ מדוע לא נימא שלא נקרא שלא עבר על רצון ה' כיון שהוה רק מצוה קיומית, הרי למעשה אכתי יש לו חובת אכילה בסוכה וסוכה כזאת שאינו רצון ה' לא חשיבא סוכה, גם אי נימא שלא הוי פסול במהות מ"מ לא הוי רצון ה', והוה לא קיים את הדין ודו"ק.

אמנם דבריו מאוד תמוהים גם במש"כ שסוכה הוי מצוה קיומית ואין שום חיוב להיות בסוכה כל הזמן, הרי מצינו מלא נדונים בפוסקים למעט ככל האפשר לצאת מן הסוכה, ומשמע שהוי מצוה חיובית שכמה שאפשר שלא לצאת מן הסוכה, ואם הוי מצוה קיומית מאי אכפת לן, ובע"כ שהוי מצוה חיובית.

ויהיה נפק"מ אם הוה מצוה חיובית או קיומית לשבת כל שבעה בסוכה, דהנה ראיתי שהקשה הגאון ר' אלחנן פרץ שליט"א שאיך כתוב להקביל פני רבו בחג, הרי כיון שמצוים להיות בסוכה כל שבעה א"כ איך הותר לבטל מצות סוכה בעבור זה, ואם נימא כמו דברי המנ"ח שהוי מצוה קיומית כל שבעה, א"כ א"ש שאין עליו מצוה חיובית להיות בסוכה כל שבעה, אבל אם הוי מצוה חיובית שפיר קשה איך יבטל מצות סוכה בעבור זה, ובזה י"ל שהוי מצוה להקביל פני רבו, אבל בגדר הקבלת פני

שערי יוסף - סוכות

וצ"ב מהמעשה רב אצל מרן החזו"א שהחזו"א אמר לקה"י דהוה כבית האסורים וגם דלא הוי תשבו כעין תדורו.

והנה מובא ביאור בספר תורת המועדים על השונה הלכות (סימן תרל"ט סק"א), ממרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, שביאר את דברי האבודרהם שכל רגע ורגע שיכול להיות בסוכה עובר על מצות עשה, שביאר שברור שאין הכוונה להיות בסוכה כפשוטו כל הזמן אף שאם היה בבית היה יוצא כל הזמן, הרי זה לא תשבו כעין תדורו, (וסוכה לא הוי בית האסורים כמו שהגדיר החזו"א), אלא כוונת האבודרהם כשאין לו מניעה להיות בסוכה אסור לו להיות מחוץ לסוכה משום שמפסיד מצות עשה, וכמו שמצינו לענין ציצית שמענישים על ביטולה בעידנא דריתחיה, אמנם למעשה דבריו דלא כהקה"י אביו, אלא כהחזו"א, ואין דבריו כמו שכתבו חלק מן האחרונים שיש דין להיות כל הזמן, אמנם י"ל דגם לפי האחרונים וכמו שהביא הכף החיים מסידור יעב"ץ וממש"כ החיד"א בספרו שמחת הרגל, מ"מ הרי לפעמים צריך לצאת לכמה צרכים, וע"ז התכיון דהגר"ח"ק שלא יענש ע"ז, אמנם ממשמעות דבריו של הגר"ח"ק שליט"א נאפשר שיהיה מותר לצאת ולטילל חוץ לסוכה דהוי תשבו כעין תדורו

כל רגע בסוכה הוא מצוה - כתב בספר מצות זמניות (שער שלישי), יש ליזהר מהתרשל אפילו שעה מזן הסוכה, וכן ראה עוד מש"כ בספר המהרי"ל (דף נב ע"א) כל שעה שהוא יושב מקיים בסוכות תשבו שבעת ימים, וע"ע באבודרהם.

ובספר הקדוש יסוד ושורש העבודה (שער האיתן פרק יב) כתב להוכיח מדברי האבודרהם שאפילו ישיבה או הליכה מעט הנקרא טיול בגמרא צריך דוקא בסוכה ועל כל

תדרו וזה יהיה דירתו ופשוט. וע"ע במש"כ בנושא זה בקונטרס שיח יוסף (ח"ב בקובץ בעניני סוכות עמ' 111) והבאנו שם את רע"א בסוכה דף כה שכתב שגדר מצות סוכה, הוי כשב ואל תעשה כלומר שאין חיוב להיות כל רגע ורגע בסוכה.

אלא שאם רוצה לאכול או לישון חייב להכנס ולעשות זאת בסוכה, ואז מקיים מצות עשה, והבאנו שם שכ"כ בשו"ת מהר"ם שי"ק חאו"ח סימן שכ"ג, ובשו"ת מהרש"ם ח"א סימן ר"ט, וכ"כ בשו"ת התשב"ץ ח"א סימן ק'.

וביסוד ושורש העבודה (שער האיתון פרק י"ב) כתב בשם האבודרהם שכל רגע ורגע שיכול האדם להיות בסוכה והוא לא נמצא בה הרי הוא מבטל עשה, ומשמע לכאורה כמו השיטות הפנ"י ועוד שסוכה הוי חיוב כל רגע ורגע. אמנם הנה ידועים דברי החזו"א והביאו בספר סוכת חיים (עמ' שכד') שסוכה אינה בית האסורים, ובמק"א מבואר יותר דמרן הקה"י זלל"ה אמר לחזו"א שיש רב אחד שאינו יוצא מן הסוכה כלל, מרוב חשקו שלא להפסיד רגע של מצות סוכה, ואמר ע"ז החזו"א זצוק"ל דהוי כבית הסוהר וגם אינו כעין תדרו, והנה למעשה כן נהגו צדיקים וקדושי עליון.

וכך היה נוהג הסידינא בבא סאלי זי"ע להיות בסוכתו כל שבעת ימי החג, וכך מובא בכף החיים (ס"ק מ"ג) כתב בשם ספר שמחת הרגל למרן החיד"א זי"ע וז"ל יראי שמים כמעט אין נכנסים לבתיהם כל עיקר רק שבתם וקימתם בסוכה עכ"ל, וכן הובא בדברי חיים ושלום (אות תשס"ט), וכן הובא באורחות רבינו (ח"ב עמ' רכ"ב) שכן נהג הגר"י קניבסקי זצ"ל, וז"ל מו"ר זצוק"ל דקדק לשבת בסוכה כל הסוכות ויצא רק לביהכ"נ או לצורך הכרחי וכו' עיי"ש שאח"כ שהיה חלש התפלל בביתו,

שערי יוסף - סוכות

אל בית הכנסת וחיבים ליכנס דרך זה וא"כ עוברים תחת הסוכה, האם מקיימים בזה מצות סוכה, לכאורה יש צד לומר שמקיימים מצות סוכה, ולכאורה לא בעינן לכך כונה לשיטה שמצות אין צריכות כוונה וגם אם צריכות כוונה אם מכיון לכאורה מקיים מצות סוכה, אלא די"ל כיון שהוא גם מעבר א"כ י"ל שכיון רובא עברי בה ולא נמצאים ושוהים בהאי סוכה, א"כ אין כאן מציאות של מצות ישיבת סוכה, וא"כ י"ל שגם לנוהגים לברך על כניסה וכניסה על כזאת כניסה י"ל שא"צ לברך.

אמנם הרי בסוכה כתבנו בסימן א' שמלבד הכוונה של מצות ישיבת סוכה צריך כוונה של הלמען א"כ י"ל שכל עוד שלא כיון לא יצא, אף שכיון בסתמא לצאת יד"ח, אמנם הבאנו כבר את דעת המשנ"ב שאי"ז מעכב ואם לא כיון כך יצא יד"ח, אך י"ל לפום מה שהבאנו שם לפי דעת הגאב"ד ר' אשר וייס שליט"א שאם כיון ביום הראשון כיון שמצות סוכה הוי מצוה חדא א"כ, אם כיון ביום הראשון עוזר לכל שבעה, וא"כ י"ל שתו א"צ לכוון כונתה למען ודו"ק, אלא א"כ עובר דרך שם בליל א' דסוכות.

אמנם י"ל ראייה לכך דהרי עיקר מצות סוכה נתקנה בדוקא בדין תשבו כעין תדורו, וא"כ כיון דהוה גם מעבר העובר שם ולא התעכב שם א"צ לברך, כיון שלא הוה כדן תשבו כעין תדורו.

רגע ששוהה בביתו בלי הכרח עובר בעשה, ובכל רגע ששוהה בסוכה מקיים מצות עשה, אולם במועדים וזמנים (ח"ו סימן סה) כתב הגר"מ שטנבוך לדחות את דבריו, וכתב שאמנם מקיים מצות עשה על כל רגע אבל אינו חוב ממש ואינו מבטל עשה.

ובספר תולדות יעקב הביא שהקה"י היה מספר, בשם מרן החזו"א שהיה אחד שנהג שלא לצאת כלל מן הסוכה והיה מפקפק בזה שאי"ז כעין תדורו אלא כמו ישיבת בית הסוהר, ובספר אורחות רבינו (ח"ב עמ' רכב) כתב שהחזו"א היה יצא כל יום לטיוליו הקבועים מטעמי בריאות וכל טיול נמשך יותר משעה ויצא לפעמים ב' או ג' פעמים, ועוד הביאו שם שהקה"י דקדק לשבת בסוכה על הסוכות ויצא רק לבית הכנסת או לצורך הכרחי.

חידוש הגרשז"א - הביאו בשם הגרשז"א זצוק"ל שאף שכל רגע שהאדם יושב בסוכה הוא מקיים מצוה, מ"מ הדין של תשבו הוא כפשוטו כדרך שאדם רגיל לדור בביתו מרצונו הטוב בלי שום הבטלת שכר, וכאילו מפורש אמרה תורה להתנהג בחג בענין הסוכה, כדרך רוב אהנשים לנהוג בבית בכל ימות השנה, עכ"ד, ומ"מ מבואר מדבריו דעל עצם זה יש שכר, אבל מ"מ נראה דברור שיש ענין להשאר בסוכה ככל היותר, וכמו שכתב בצפנת פענח (ו' ב) כל זמן שהוא יושב בה הוא מקיים מצוה, ועיקר המצוה היא הנאת הגוף של ישיבה. ומ"מ ישתדל כל היכא דיחייב את עצמו לזה.

העובר בדרכו דרך הסוכה האם מקיים מצוה ונפק"מ לברכה לפי הפוסקים שמברכים על מצות סוכה בכל כניסה וכניסה.

נסתפקתי בסוכה שעוברים דרכה, וראיתי כן בכמה בתי כנסיות שעשו הסוכה בדרך המוביל

שערי יוסף - סוכות

יא. הערות ובירורים ותשובות על סדר השו"ע סימן תרל"ט

סעיף א'

א. כיצד מצות ישיבה בסוכה שיהיה אוכל ושותה (וישן ומטייל) (טור) ודר בסוכה כל שבעת הימים בין ביום ובין בלילה כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה וכל שבעת ימים עושה אדם את ביתו עראי ואת סוכתו קבע כיצד כלים הנאים ומצעות הנאות בסוכה וכלי שתיה כגון אשישות וכוסות בסוכה אבל כלי אכילה (לאחר האכילה) (טור) כגון קדירות וקערות חוץ לסוכה המנורה בסוכה ואם היתה סוכה קטנה מניחה חוץ לסוכה. הגה, ואל יעשה שום תשמיש בזוי בסוכה כדי שלא יהיו מצות בזויות עליו (בית יוסף בשם אורחות חיים).

וכתב במשנ"ב שהמחצית השקל כתב ביאור אחר בדברי המג"א, ובמחצית השקל כתב שמש"כ במג"א שאפשר לברך, הינו שבדיעבד אם עבר בנהר יכול לברך, וכתב שם אי"ז נחשב כמצוה הבאה בעבירה, והטעם משום שיש לסמוך על הראשונים שס"ל שמותר לעלות על ספינה בשבת אם נוסעת ע"י גוי.

ונראה לומר שאף לפי הראשונים שאסור לעלות על ספינה בשבת שפיר אי"ז חשיב מצוה הבאה בעבירה, שהרי כתב המנ"ח במצוה שכ"ה (אות י) שמה שסוכה פסולה משום מצוה הבאה בעבירה משום שאי"ז רצון ה' ואין קטיגור נעשה סניגור, וא"כ הכא לא שייך האי טעמא שהרי אע"פ שאדם מסע בשבת ע"י איסורים דאוריתא והגיע למקום שיש שם סוכה, ההכשר לסוכה נעשה בעבירה, אבל למעשה הישיבה בסוכה אינו שום מעשה חפצא של פסול בסוכה, אמנם אם זה לא רצון ה', יהיה מקום לפסול, אבל מ"מ כזה פסול הוא רק שאין כאן רצון ה' בגוף המצוה.

ולפום מש"כ האחרונים עוד יותר א"ש למה כזאת פסולה לא יהיה בה פסול של מצוה הבאה בעבירה, שהרי כתבו ששם מצוה הבאה בעבירה הוי כמו סכך פסול, אבל הכא אין סכך פסול דרק הגברא עשה עבירה לפני זה ודו"ק.

א. עשיית מעבר הנהר ולעבור אליה ע"י גוי

בדין מי שא"א לו לסוכה אלא מעבר לנהר הביא המשנ"ב (סימן תרל"ט סק"א) שאם צריך לעבור ע"י ספינה קטנה או ע"י מעוברת הביא את שיטת החיי אדם (סוף כלל קמ"ו) מקל לעבור ע"י גוי שיעביר את המעבורת והטעם כתב שם משום שהוא לדבר מצוה.

אבל המג"א בסימן תרי"ג והפר"ח שם וכן משמע שם בביאור הגר"א וכן כתב שם הפרי מגדי והברכי יוסף בסימן של"ט בשם הרבה מן האחרונים, שכתבו להחמיר בזה אף שהיו לדבר מצוה, ומשמע הכא שנקט כדברי האחרונים שמחמירים בזה.

ובמשנ"ב (סימן תקפ"ו ס"ק פ"ה) דן בענין זה לענין שופר שהח"א מקל לעבור בספינה שנעשה ע"י גוי בלא סיוע ישראל, וכתב לעין הכא שהרבה מן האחרונים בזה, ומשמע שנקט להחמיר, ובמשנ"ב (סימן של"ט ס"ק ל"ו) הביא המח' ומשמע מדבריו שנקט כחיי אדם עי"ש. ומ"מ כתב המשנ"ב בשער הציון (סק"א) שבנשמת אדם על החיי אדם כתב שמקור דברי הח"א הוא מדברי המגן אברהם בריש הסימן הכא, והקשה ע"ז הח"ח שהרי במג"א בהדיא כתב שאסור לעבור ע"י מעבורת או ספינה ע"י גוי.

שערי יוסף - סוכות

וע"ע בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סימן צה אות ב')
מש"כ עוד בענין זה. יעו"ש.

ב. בדין טיול בסוכה

במש"כ הטור והובא בסוגרים על השו"ע
שכיצד מצות ישיבת סוכה שיהיה אוכל ושותה
וישן ומטייל, והנה צ"ב מדוע מרן לא כתב
לשון הטור בשלמותו, שגם וישן ומטייל, והנה
הדין שאין ישן חוץ לסוכה כך כבר משמע
בלשון מרן בסעיף ב' שכתב שאין ישנים חוץ
לסוכה אפ' שנת עראי, ומשמע שישנים בתוך
הסוכה. אבל מטייל צ"ב מדוע מרן לא כתב דין
זה שצריך לטייל את יטייל בתוך הסוכה.

והנה נח' בזה הראשונים, שבתוס' רבי יהודה
החסיד במס' ברכות (דף יא ע"ב) כתב שאינו
עובר על איסור טיול כשמטייל חוץ לסוכה
והטעם מחמת שטיול אינו כאכילה ושתייה,
שאדם אוכל בתוך ביתו, דהרי טיול הוא
שהאדם מטייל מחוץ לביתו.

אבל בבעל המאור במס' פסחים (דף כז ע"א
מדפי הרי"ף) וברבינו מנוח (פ"ו מהל' וסוכה
ה"ט) משמע מדבריהם שהחיוב לטייל בסוכה
הוא כמו אכילה ושתייה, וכן משמע מדברי
המאירי בסוכה (דף כט ע"א) שכתב שא"צ
להוציא את הצלחות אלא בגמר הסעודה,
משום שאז צריך הוא לישון ולטייל בסוכה,
משמע מדבריו דבעינן לטייל בתוך הסוכה.

ולכאורה צ"ב טעם מדוע שיהא בעינן לטייל
בסוכה הרי בדרך כלל טיול הוא בחוץ, וצ"ל
דהכוונה בדבריהם טיול להוריד האכילה והוא
טיול קצר, וע"כ יש חיוב לעשותו בתוך סוכתו
באם יש לו מקום.

והנה אח"כ ראיתי בגליון מים חיים (גליון
349) שהביא מה שנהג מרן הגראי"ל שטינמן

זצוק"ל שהוא נהג ללכת ד' אמות אחרי
האכילה, וכמבואר בגמ' במס' בבא מציעא (דף
קיג ע"א) שלאחר האכילה לא ישן עד שילך ד'
אמות לפני שהולך לישכב, וע"כ הקפיד
הגראי"ל שלא לעשות את ההליכה של הד'
אמות מחוץ לסוכה, שהרי יוצא כמה דקות מן
הסוכה, וע"כ עשה סיבוב ד' אמות בתוך
הסוכה כדי לא להפסיד כמה רגעים של מצות
עשה, ומוכח ממה שנהג כמו השיטה שטיול
להוריד האכילה זה בסוכה, ולא טיול לשם
טיול ברחובות העיר, (ועין מש"כ בזה זקני
הגרא"פ טהרני שליט"א בספר אורה של שבת,
פ"ב בגנות טיולים אלו).

והנה את מנהג הגראי"ל כן הביאו בכאיל
תערוג על המועדים, וכתבו שם בהערות שא"א
לומר שמה שכתב הרמ"א מטייל זה כמו שנהג
מרן זצוק"ל משום שהוא עצמו פירש במק"א
דהכוונה מטייל הינו משחק, אך מה שפירש
בביאור מטיל צ"ב גדול כדלקמן.

ויש להביא ראיה לדברינו ממש"כ בספר יסוד
ושרש העבודה פ"ב וז"ל וטיול הוא כמו
שהולך אדם לפעמים הילך והילך ולפעמים
הוא יושב אף שלא בשעת אכילה ושתייה וכו',
עכ"ל, ועי"ש שסיע לדבריו מהאבודרהם,
ומוכח מדבריו שהכוונה טיול בתוך הסוכה,
משום שרגילים לעשות כזה טיול בתוך ביתו,
אלא שהוא כתב אפילו שלא בשעת האכילה
וצ"ע.

והנה י"ל שאיכא חידוש שאע"פ שבדרך כלל
טיול זה חוץ לביתו, מ"מ הכא הכוונה בתוך
הסוכה משום שהרי יש מצוה חיובית להיות כל
רגע ורגע בסוכה, וכמ"ש לעיל בסימן ו' לדון
בזה וא"כ עדיף להחמיר כל רגע ורגע להיות
בסוכה, ואע"פ שסוכה היא לא בית האסורים,
וא"כ י"ל האדם כן יטיל בחוץ, מ"מ עדיפא

שערי יוסף - סוכות

יום כגון ר' שמואל בר שילת דאכיל ושתי מדיליה וגני בטולא דאפדניה וביאר שם בשטמ"ק וז"ל הטיילין אינו לשון טיול אלא ע"ש שדרים בטולא דפדנייהו בלא עמל עכ"ל, וכ"כ שם בתוס', וא"כ כתב בילקוט יוסף שזה הכונה טיול דהינו לנוח מן הצל, וכ"כ בתוספת ביכורים סימן תר"מ, וכ"כ בפסקי תשובות (ריש סימן תרל"ט).

ולפי זה ישב התוס' ביכורים מה שהקשה בחידושי הרמב"ן בסוכה על מה שכתוב ומטייל בסוכה וקשה הרי הסוכה הזאת אינה ראויה לטיול, שהרי סוכה כשירה ז' על ז', ותירץ התוס' ביכורים שאי נימא שהכוונה לנוח מן הצל א"ש.

אמנם מקושית הרמב"ן לא משמע הכי, וכמו שהוכחנו מהאבני נזר (שנביא לקמן) וע"כ כמ"ש, אלא שלפעמים הכוונה טיולן לנוח כמו שהיה בגמ' בכתובות, והכא לנוח בסוכה, ברור שצריך לנוח בסוכה הרי תשבו כעין תדרו, והיה אפשר"ל שבסוכה איכא קצת שמש וא"כ אינו חשוב לנוח מן הצל.

ועוד ראיתי ביאור בשם הגרש"מ דיסקין זצ"ל והובא בספר שלהי דקייטא (עמ' שעב') שאמר דהנה כתוב בבריתא ומטייל בסוכה וצ"ב מ"ש טיול בבית ומ"ש טיול בסוכה, ועוד איתא שהקב"ה אמר לירבעם בן נבט בא אני ואתה ובן ישי לטייל בגן עדן וצ"ב וכי בגן עדן יש שבילים לטייל בהם, אלא ביאר שטיול אינו לשון טיול שמקובל בימינו אלא נקרא לעשות משהו באיזה מקום, ונקרא לבלות ודו"ק.

אמנם נראה לומר שבהכרח הכוונה טיול כמ"ש שהינו טיול להוריד האכילה וכמו שנהג הגראי"ל ואותו טיול יעשה בתוך סוכתו, והראיה ממה שכתב בשו"ת אבני נזר (סי' ת"פ

להיות בתוך הסוכה ואע"פ שזה דלא תשבו כעין תדרו.

י"ל ע"פ מש"כ לבאר בקונ' שיח יוסף ח"ד סימן ח' שבסוכה נאמר דין תשבו כעין תדרו, וחזק מזה איכא דין של קדושת וחשיבות מצות הסוכה להיות בצילא דמהימנותא וא"כ י"ל שלכן איכא עדיפות וחיוב להיות בתוך הסוכה אף בשעת הטיול, אם יכול לעשות טיול בסוכתו.

אמנם בתשובות אביגדור הלוי או"ח סימן תרל"ט שאלו להגאון האדיר רבי אביגדור נבנצל שליט"א מה הביטוי של לטייל בסוכה הרי בעינן לכך וכה גדולה, וביאר דבר מחודש שהכוונה לטייל להסתופף בצל, (טולא), וכתבו שם ללעין בספר מנחת ש"י ואבן עזרא (נחמיה ג' טו') ובתוס' בכתובות דף סא ע"ב (ד"ה טיילין). ובספר תורת הסוכה עמ' ערב כתב לחדש שמא י"ל טיול דאין הכוונה שהאדם עושה סיבוב, אל מה שהאדם יושב בביתו ומבלה את זמנו במנוחה, וכזה דבר האדם רגיל לעשות בתוך ביתו, ועי"ש שנדחק בדבריו.

וע"פ שני ספרים אלו נראה לומר דהוי מנוחה מאמצע ענין לנוח מן הצל, והינו להתעכב ולנוח כ"כ בספר שבילי דוד, ועל פי זה מובן, מש"כ בשו"ע הרב (סעיף ט"ו) וז"ל ואפי' אם אינו רוצה לאכול בסוכה זו אלא שנכנס לתוכה לישן ולטייל צריך לברך לישב בסוכה שאין שינה וטיול שבסוכה זו נפטרין בברכה שבירך בסוכה אחרת עכ"ל, ומשמע מדבריו דהכוונה לנוח ודו"ק.

ואח"כ ראיתי שכ"כ בספר ילקוט יוסף על (הל' סוכה עמ' תערג') שביאר ע"פ מש"כ בספר הערוך עך טייל שביאר את דברי הגמ' בכתובות דף סב ע"א שאיתא שם הטיילין בכל

שערי יוסף - סוכות

מקום מצוה אע"פ שהוא מדבר דיבורי חול שמותרים לדבר.

אמנם נראה דדין זה אינו מוסכם כ"כ בפוסקים דהנה בכף החיים שם סק"ה, והרוצה לדבר שמועות עם חבריו ילך לסוכה, דרכי משה אות א' בשם מהרי"ל, וכן כתב בט"ז סק"א, ולכאורה שמועות הינו דברי חול, דע"ז מביא בכף החיים, והשל"ה כתב [דף רמה ע"א, בשם ראשית חכמה שער הקדושה פרק י"ד] מנהג מורי שלא לדבר בסוכה אלא בדברי תורה, והיינו שמועות ששמע מגדולי החכמים, והביאו באלה רבה אות א', וכ"ש שלא לדבר דברים בטלים שזה אסור חוץ לסוכה, וא"כ כתב שדברים בטלים אסור חוץ לסוכה הינו סתם מדין דיבורים אסורים, אבל דיבורים שלא אסורים אלא מותרים אך הם לא דברי תורה, וא"כ יוצא שיש מח' בגוף דבריו של השער הציון האם מותר דברים מותרים בתוך הסוכה.

והח"ח מחדש שאף שלמעשה יש דיבורים מותרים ועדיף לדבר דיבורי קדושה בתוך הסוכה, מ"מ כיון שיש מצוה דאורייתא דישיבה בסוכה יש עדיפות לדבר אף דיבורים מותרים בתוך הסוכה, וצ"ב השיטה החולקת הרי למעשה מקום מצוה דאורייתא, ויש דין ומצוה של תשבו כעין תדורו.

ונראה דהנה כבר דנו הפוסקים אם מה דכתיב בקרא, בסוכות תשבו שבעת ימים האם הוי מצוה חיובית או דלמא דהוי רשות. במשנה בסוכה דף כח כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו קבע וביתו עראי משמע שזה חיוב גמור, וכן מבואר ברמב"ם שמצותה כל שבעה דאיתא ברמב"ם פ"ו ה"ה מהלכות סוכה כיצד היא מצות ישיבת סוכה שיהא אוכל ושותה ודר בסוכה כל שבעת הימים בין ביום ובין בלילה וכו' וכן ברמב"ם בספר המצוות מצוה קס"ח היא שצונו לישיב בסוכה שבעת ימים בימי החג

ס"ק ב') כתב שאף דמבואר בשו"ע דבענין שתהא הסוכה ראויה לאכילה ושינה ואי לא ראויה לשינה אף לאכילה פסולה אבל לא בענין שתהא ראויה לכל שאר הדברים שמקימים על ידם מצות ישיבת סוכה אלא רק לאותם דברים שמחויבים בסוכה וראייתו שהרי אחד מאופני קיום מצות ישיבת סוכה הוא מטיילין והרי בסוכה ז' על ז' בגובה י' א"א לקים טיול ואפי"ה כשירה לאכילה ושינה. ומבואר שפירש מטיילין ללכת הנה והנה כמו שהרגילות בלשוננו לקרות טיול דהינו ללכת והינו טיול להוריד האכילה ולא טיול כמו שאנחנו קוראים לזה לגמרי.

והראיה לזה ממה שראיתי מובא על מרן הגרי"ז זל"ה, שראוהו מתהלך בסוכתו מצד לצד ושאלוהו לפשר הדבר וענה הלוא הוא מבואר בגמ' דמטיילין בסוכה (ספר אש פנחס להגר"פ הירשפרונג ממנטריאול שהוא ראה ושאל), ומבואר שהינו ממש טיול, וצ"ל דנהג כמו הגראי"ל וזה הכוונה טיול. וע"ע בספר דחזיתיה לרבי מאיר ח"א מש"כ בזה.

ג. בדין דיבורי חול המותרים בסוכה

בשו"ע בסימן תרל"ט כתב כיצד מצות ישיבה בסכה, שיהיה אוכל ושותה וישן ומטיל ודר בסכה כל שבעת ימים, בין ביום ובין בלילה, כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה, וכו', וכתב במשנ"ב בסק"ב ולפי שקדושת הסוכה גדולה מאד, ראוי למעט בה בדברי חול ולדבר בה כי אם קדשה ותורה, וכ"ש שיהיה זהיר מלדבר שם לשון הרע ורכילות ושאר דברים האסורים.

וכתב בשער הציון שמקורו משל"ה ואחרונים, מ"מ שהוא כתב בשער הציון שהוא צריך לדבר באיזה עניני עסק, אין לו לצאת בשביל זה מן הסוכה, משום שבעצם הישיבה הוא

שערי יוסף - סוכות

להזהר בקדושתה, ולא כמו דבר שצריך בהכרח.

ע"כ, ומבואר ממדבריו שדין מצות סוכה הוי מצוה חיובית.

ד. לא לדבר לשון הרע בסוכה

הנה באיסור לדבר לשון הרע אין צורך להרחיב, ומ"מ בחומרת דיבור לשון הרע בסוכה מצינו לבאר בזה על מאי דכתיב בתהלים (לא כא) תצפנם בסוכה מריב לשונות, וכתב בדברי אליהו להגר"א מוילנא זצ"ל מצות סוכה הוא להכניע יצרא דלשון הרע להיות כי בשם סוכה נמצאו בו ארבעה אותיות מארבעה מוצאות הפה הס' שהוא מהשנים הו' שהוא מהשפתים הכי שהוא מהחך הה' שהוא מהגרון וממוצא דטלנ"ת שהוא מהלשון אין בו וזהו מפני שהד' מוצאות אלו מסבבות את הלשון ושומרים אותו לבל יפרוץ בלשון הרע וזה שאמר הכתוב תצפנם בסוכה' מריב לשונות עכ"ד.

ועוד כתב במשנ"ב (סימן תרל"ט סק"ב) בענין זה, וז"ל: ולפי שקדושת הסוכה גדולה מאוד ראוי למעט בה בדברי חול ולדבר בה כי אם קדושה ותורה וכ"ש שיהיה זהיר מלדבר שם לשון הרע ורכילות ושאר דיבורים האסורים עכ"ל, והביא בספר בירורי חיים (ח"ד עמ' קמד) שהעיר הגאון רבי זאב כהן שליט"א שלכאורה קשה מה המשנ"ב בא לומר שיזהר מלדבר לשון הרע, בסוכה ולמה לא אמר שיזהר מלאכול ד"א, ואמר שי"ל שבא לומר דמאחר דהסוכה הוי מקום קדוש ומשו"ה יש למעט בה בדברי חול כ"ש בלשון הרע דלבר מחומר האיסור שבה הרי הוי נמי זלזול בקדושת הסוכה ורקן מאחר דסוכה אנו עושים זכר לענני הכבוד כמבואר בשו"ע סימן מרנ"א ועיין בב"ח שם, והא ענני הכבוד מסמל אחדות ולשון הרע שמדבר על חברו רע הרי הוי היפך אחדות ומשו"ה טפי איכא ליזהר מלדבר בסוכה לשון הרע ותו הא בסוכה הכל שוין דגם

ובפנ"י בסוכה דף כה כתב שיש חיוב כל רגע ורגע להיות בסוכה וכל רגע שאינו בסוכה עובר במצות עשה וכן הכה"ח סי' תרל"ט ס"ק י"ב הביא שבסידור יעב"ץ כתב כן.

אבל רע"א (סוכה דף כה) כתב שסוכה זה גדר של שב ואל תעשה כלומר שאין חיוב כל רגע להיות בסוכה וכן נקט המנ"ח (מצוה שכ"ה ח) כתב שבשאר ימי החג אין חיוב להיות בסוכה אלא שאם רוצה לאכול או לישון חייב להכנס לסוכה ואז מקיים מצות עשה וכן כתבו בשו"ת מהר"מ שיק או"ח סי' שכ"ג ובשו"ת מהרש"ם ח"א סי' ר"ט וכן כתב בשו"ת תשב"ץ ח"א סי' ק'. וא"כ אפשר"ל שהי"א ס"ל שעדיף לדבר בחוץ דיבורים שאינם של קדושה והטעם שאין חיוב להיות בסוכה כל שבעה.

ואפשר"ל שכולם מודים שהוי מצוה חיובית, אבל אם רוצה לדבר דברי חולין מותרים יעשה את זה בחוץ והטעם בזה כמו שכתב בכף החיים פלאג"י כך באות כ"ה כתב והרב החסיד שלמי חגיגה העיד על מורו הרב משה קורדובירו שלא היה מדבר בסוכה אלא בדברי תורה בלבד וישער דהוא כקדושת בית הכנסת עכ"ד. ועיין עוד בשו"ת בית דוד וצריך לשבת בסוכה באימה וביראה, ובענוה יתרה.

ובספר יוסף לקח תמה בדברי הכף החיים שהרי הדיבור לא גרע משינה בסוכה שלא עושה כלום, ומותר א"כ ג"כ הכא יהיה מותר, ונראה לבאר ע"פ דברי הרמב"ם הידוע בהל' דעות שכל מה שאוכל ושותה וישן, הכל זה לשם שמים שיהיה לו כוח ואפשרות לעבוד את השי"ת, וא"כ י"ל שמה שהותר תשבו כעין תדורו, אבל בסוכה יש ג"כ קדושה, וא"כ צריך

שערי יוסף - סוכות

שקדושת הסוכה גדולה מאד, ראוי למעט בה דברי חול ולדבר בה כי אם קדשה ותורה, וכ"ש שיהיה זהיר מלדבר שם לשון הרע ורכילות ושאר דברים האסורים.

וכתב בשער הציון שמקורו מהשל"ה ואחרונים, מ"מ שהוא כתב בשער הציון שהוא צריך לדבר באיזה עניני עסק, אין לו לצאת בשביל זה מן הסוכה, משום שבעצם הישיבה הוא מקים מצוה אע"פ שהוא מדבר דיבורי חול שמותרים לדבר.

אמנם נראה דדין זה אינו מוסכם כ"כ בפוסקים דהנה בכף החיים שם סק"ה כתב, והרוצה לדבר שמועות עם חבריו ילך לסוכה, דרכי משה אות א' בשם מהרי"ל, וכן כתב בט"ז סק"א, ולכאורה שמועות הינו דברי חול, דע"ז מביא בכף החיים, והשל"ה כתב [דף רמה ע"א, בשם ראשית חכמה שער הקדושה פרק י"ד] מנהג מורי שלא לדבר בסוכה אלא בדברי תורה, והביאו אליה רבה אות א', וכ"ש שלא לדבר דברים בטלים שזה אסור חוץ לסוכה, וא"כ כתב שדברים בטלים אסור חוץ לסוכה הינו סתם מדין דיבורים אסורים, אבל דיבורים שלא אסורים אלא מותרים אך הם לא דברי תורה, וא"כ יוצא שיש מח' בגוף דבריו של השער הציון האם מותר דברים מותרים בתוך הסוכה.

והח"ח מחדש שאף שלמעשה יש דיבורים מותרים ועדיף לדבר דיבורי קדושה בתוך הסוכה, מ"מ כיון שיש מצוה דאורייתא של ישיבה בסוכה יש עדיפות לדבר אף דיבורים מותרים בתוך הסוכה, וצ"ב השיטה החולקת הרי למעשה מקיים מצוה דאורייתא, ויש דין ומצוה של תשבו כעין תדורו. וראה עוד מש"כ בזה בשיח יוסף ח"ב בקובץ בעניני סוכות סימן ב' עי"ש. [והנה יש לדון מה הדין בדיבורי חול שחייבים לדבר כמו שהביא באורחות

העשיר יושב בדירת עראי וכיון שכן אין לו מה לקנאות בחבירו ולדבר בו סרה עכ"ד. ויש להחמיר ע"ז ביתר שאת, שהרי ע"י כן עובר על הרבה לאוין, וכמו שהאריך בזה המשנ"ב בחיבורו הגדול חפץ חיים, ושמירת הלשון.

[ובעניין זה שלא נזכר בשו"ע איסור לשון הרע, כתב שם הגרש"ש סגל שליט"א, שכתב חכם אחד דבספרי תלמידי בעש"ט איתא כי בזמנם היו הדברים פשוטים וברורים לכל ואיסור לשון הרע וכדומה היה כמו איסור אכילת דבר אחר אבל לאחר מכן נתחזק יצרא דמדות רעות לכן הוצרכו הספרים הקדושים להאריך בגנותם, והוא כענין מה שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות (מנחות פ"ד מ"א) לפי שהיו הדברים האלו מפורסמים בזמן חיבור המשנה והיו ענינים ידועים ונהוגים ביד כל אדם פרט וכלל ואין ענין מהם נפלא משום אדם ועל כן לא ראה התנא לדבר בהן' ע"כ. אולם ראה בטור או"ח סימן רל"א שהוזכר האי איסורא וז"ל: ויהיו כל מעשיך לשם שמים אפילו דברים של רשות כגון האכילה והשתיה וההליכה והישיבה והקימה וכו' והשיחה השיחה כיצד אין צריך לומר שלא לספר לשון הרע ונבלות הפה וכו' ע"כ וכן הובא בשו"ע חו"מ (סימן יא ס"א) ואין שליח ביי"ד חייב באמירת דברים משום לשון הרע ע"כ והיינו ראין לשליח ביי"ד איסור לשון הרע בסיפור הדברים שראה, וע"ע בענין זה מש"כ להביא מזקני מרן הגר"א פורת טהרני שליט"א בקובץ פניני חכמה ומוסר].

ה. בדין קריאת עיתונים בסוכה

הנה בשו"ע (סימן תרל"ט) כתב "כיצד מצות ישיבה בסכה, שיהיה אוכל ושותה וישן ומטיל ודר בסכה כל שבעת ימים, בין ביום ובין בלילה, כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה, וכו', ". וכתב במשנ"ב בסק"ב ולפי

שערי יוסף - סוכות

שהאדם עושה בביתו, מ"מ אין לעשות כן מחמת גודל קדושתה, אף דהוי עיתונים חרדים לגמרי, מ"מ אין זה מכבוד הסוכה, וכן כתב הגאון רבי יהודה טשזנר שליט"א בספרו שערי חג הסוכות (עמ' י"ב) שאין להכניס עיתונים לסוכה.

והנה לפי המבואר לעיל שהבאנו מח' לענין דיבורי חול בסוכה, א"כ לכאורה ה"ה להכא, אלא דאפשר דיש לחלק בין דיבורי חול שעצם הדיבורים זה חילול קדושת הסוכה, משא"כ בקריאת עיתונים וכוד' שרק קורא בעלמא ואינו מדבר, אינו חמור כ"כ, אלא דעדין אפשר דעצם זה שזה דבר חול איכא לאסור.

וראה עוד מש"כ בספר הקדוש ראשית חכמה (שער הקדושה פי"ד) שמביא מנהג מורו ורבו הקדוש הרמ"ק זצ"ל וזל"ק וכן הי' מנהג מורי ע"ה שלא לדבר בתוך הסוכה בימי חג הסוכות אלא בדברי תורה כי מצות סוכה קדושתה גדולה, ועוד שעצי סוכה חל עליהם קדושה ואסורה כל ז' כמו שאמרו רז"ל סוכה ט' ע"א רכן מצינו שפי' רשב"י ע"ה שהאבות באים לסוכה ואמר כי הא דרב המנונא סבא כו' ואמר נזמן לאושפיזין ולעיל מזה קרא לסוכה צלא דמהימנותא ואמר כל מאן דיתיב תחוח צלא דמהימנותא הרי שאדם בתוך הסוכה מוקף מאויר קדושה וכמה קדושות יש בה כמבואר ולכן ראוי להתרחק משיחה והיתול אלא יקיים וגילו ברעדה כי מקום רמז הסוכה היא שמחה ורעדה דמינה דינין מתערין וימי חג הסוכות הם דין והעד כי בליל הושענא הוא חותם הדין עי"ש עוד.

ועיין עוד בספר בשבילי המנהג (ח"ב עמ' קה) שהביא שאין להכניס לסוכה עיתונים שאין רוח חכמים נוחה הימנו, [ובעיקר האיסור להחזיק ולקרוא בעיתונים פסולים הארכנו במק"א] ומשמע שעיתונים כשרים ליכא בזה

יושר בשם החזו"א שיש לדבר כ"א עשר דקות, האם יש לדבר את זה בסוכה, או לא ולכאורה כיון שזה מוצרך שפיר דמי או דלמא לא, ובגדר זה שאיכא חיוב לדבר דברים בטלים הארכתי בזה בספרי שערי יוסף אורחות הישיבה ואכמל"ו].

והנה כתב בשו"ת אור לציון (ח"ד פרק כ"ט בהערה א') ויש לדעת שמעלת ישיבת סוכה גדולה עד מאוד שאנו יושבים תחת צילא דמהימנותא כמובא בזה"ק (פרשת אמור דף ק"ג ע"א) והוא דבר נפלא מאוד שהקדושה חופפת עלינו בישיבתנו בסוכה.

ומן הראוי היה ללבוש חרדת קודש כשנכנסים לסוכה כמו שנכנסים לבית הכנסת בטלית ותפילין בקדושה ונראה יותר שהכניסה לסוכה מעלתה יותר מהתעטפות בטלית שכאן הקדושה חופפת את כל האדם וכבר הפליגו צדיקים במעלת ישיבת סוכה שמקיימים אותה בכל הגוף ואפילו עם הנעלים (ראה שפתי צדיק סוכות אות א'). [א.ה וידוע מה שאמר הגר"א על הפסוק סוכו בציון, דב' מצוות האדם מקיימם בכל גופו, א' ישוב א"י, ב' מצות סוכה, וזה מש"כ סוכו דהיינו וציון, והובאו הדברים].

ונראה שקדושת הסוכה קרובה לקדושת בית הכנסת וראוי להמנע מלדבר בה דברים בטלים וראה גם בספר מועד לכל חי (סימן כ' אות כ"ה) ובפלא יועץ (ערך סוכה) וכן לא יכניס שם עיתונים וכן מכשירים המשמיעים דברי חול ולא יאבד זמנו לריק וינצל הזמן חלקו ללימוד תורה וחלקו לשמחת חג וראוי ללמוד בסוכות יותר מבשאר ימים עכ"ד.

מבואר דעת רבינו האול"צ לא להכניס לסוכה עיתונים וכל דברים שמשמיעים דברי חול, ואע"פ שיש לומר בזה תשבו כעין תדורו, וכמו

שערי יוסף - סוכות

שאכלו מהם מותר להניחם בסוכה, עכ"ד, וכן כתבו התוס' בסוכה דף כט ע"א, וכ"כ המרדכי (סימן תשמ"ה) בשם יש מפרשים ורש"י פירש מאני מיכלא, קערות לאחר שאכלו בהן צריך להוציאן מן הסוכה משום מאיסותא, וכ"כ בספר המצות הגדול (עשין מג). והיינו משום ביזוי לסוכה, אולם מדעת הבה"ג משמע משום תשבו כעין תדורו, וכן כתב ברמב"ם בהל' סוכה פ"ו ה"ה, אבל כלי אכילה כגון קדרות וקערות חוץ לסוכה, ומשמע שהוא מדין תשבו כעין תדורו.

והנה היום לדינא הרי עושים את הכל בבית, א"כ לכאורה ה"ה בסוכה יהיה מותר לעשות, שהרי פעם הרי החצר היתה המטבח, אבל היום י"ל שאעפ"כ המטבח יהיה כמו חצר, אבל הסוכה תהיה כמו שולחנו בסלון וכמו שעל שולחנו בסלון לא היה מניח קערות של בצד ה"ה בסוכה.

ז. ביאור דין כבוד הסוכה

כתב בשו"ע (סימן תרל"ט סעיף א') ע"פ דברי הגמ' בסוכה דף כח וכת' עי"ש ובטור שם, וז"ל מרן כיצד מצות ישיבה בסוכה שיהי אכול ושותה (וישן ומטיל לשון הטור), ודר בסוכה של שבעת הימים בין ביום ובין בלילה, כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה, וכל שבעת הימים אדם עושה את ביתו עראי ואת סוכתו קבע, כיצד כלים הנאים ומצעות הנאות בסוכה וכלי שתיה כגון אשישות וכוסות בסכה אבל כלי אכילה (לאחר אכילה לשון הטור), כגון קדרות וקערות חוץ לסוכה המנורה בוסכה ואם היתה סוכה קטנה מניחה חוץ לסוכה עכ"ל.

והנה במשנ"ב סק"ד כתב וכלל הדבר כל שאין דרכו להיות בדירתו שדר בה אין לו להחזיק בסוכה. דהגדר בזה דהוי תשבו כעין תדורו,

איסור, ורק עיתונים שאין רוח חכמים נוחם מהם, שע"ז אמר השפ"א שאת זה אסור אפילו להחזיק ביד. והנה בשו"ת שלמת חיים (סימן שעג) נשאל הגרי"ח זולנפד זצ"ל על הסתירה שיש בין דברי האחרונים שהזהירו לנהוג בקדושה בסוכה ובין דברי הדרכי משה שכתב לשחוק קוביאות בסוכה והשיב בוודאי ראוי ליזהר בקדושה אבל אותם שאין נזהרים בשחוק טוב יותר שישחקו בסוכה מלילך למקום אחר דהוי כענין תשבו כעין תדורו עכ"ל, וא"כ ה"ה בכה"ג באחד שאינו יכול ללמוד כל הזמן, עדיף שיקרא את העיתונים בסוכה, אבל שלא יעשה את זה עיקר ודו"ק בזה.

ו. יסוד האיסור להכניס כלי אכילה לסוכה

איתא בסוכה דף כח ע"ב, כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי ובגמ' שם כיצד היו לו כלים נאים מעלן לסוכה מצעות נאות מעלן לסוכה אוכל ושותה ומטייל בסוכה דתנו רבנן תשבו כעין תדורו ומשנן בסוכה איני והאמר רבא מקרא ומתנא במטלתא ותנוי בר ממטלתא לא קשיא הא במגרס הא בעיוני כי הא דרבא ורמי בר חמא כי הווי קיימי מקמיה דרב חסדא מרהטי בגמרא בהדי הדדי והדר מעייני בסברא אמר רבא מאני משתיא במטלתא מאני מיכלא בר ממטלתא חצבא ושחיל בר ממטלתא ושרגא במטלתא ואמרי לה בר ממטלתא ולא פליגי הא בסוכה גדולה הא בסוכה קטנה ע"כ.

וכתב הראב"ה (סימן תרמ"א) ובשו"ת תמים דעים (סימן קפב) בשם הבה"ג, מאני מיכלא אגן ועריבה שלשין בהן ומחמיצים את הבצק וכלים אלו אין דרכם להיות בבית דירה הילכך לא הוי תשבו כעין תדורו דלאו אורח ארעא לעיולי מאני מיכלא אלו לבית דירה שאין מקומם אל בבית האופים, אבל קערות לאחר

שערי יוסף - סוכות

וכתב האגרות משה שנוי סוכה וקישוטים אינו קשור לדין הסוכה, שהרי אף מי שאינו רגיל לקשט כותלי ביתו אף לא לשבת ויו"ט יש לו ליפות ולקשט כותלי סוכתו משום חשיבות המצוה כמו שמפורש בבריתא בסוכה דף י' עיטרו בקרמין ובסדינין המצוירין, וכמו שאיתא בשו"ע סימן תרל"ח.

[ובמה שדן בזה דנו בזה פוסקי זממנו האם הידור מצוה בסוכה האם זה דין בעשיה שצריך לעשות סוכה נאה או דלמא שזה גם דין בישיבה שצריך לשבת בסוכה יותר נאה, הגר"ח קניבסקי סובר שהוי דין בעשיה, אבל הגראי"ל שטינמן סובר שהוי דין בישיבה, ולפי דברי האגרות משה, שזה לא דין בעשיה אלא בחשיבות המצוה והסוכה ואכמ"ל].

ומבואר מדברי האגרות משה כמ"ש שכל הדין של תשבו כעין תדורו הוא דין בישיבת הסוכה, אבל בעשיית הסוכה, וכבדו הסוכה וחלק מדרך התנהגות האדם בסוכה, הוא דין נפרד שבענין נוי מחמת חשיבות וקדושת הסוכה וכמ"ש להוכיח מדברי המשנ"ב והפוסקים.

ח. השהיית כלי אכילה בסוכה

הנה בשו"ע ס"א כתב בזה לדינא, וכלי שתיה כגון אשישות וכוסות בסוכה אבל כלי אכילה (לאחר האכילה) (טור) כגון קדירות וקערות חוץ לסוכה המנורה בסוכה ואם היתה סוכה קטנה מניחה חוץ לסוכה.

ובמשנ"ב סק"ו כתב שבדיעבד שהכניסו לסוכה כאלה כלים אין הסוכה נפסלת.

ט. להכניס לסוכה קדירה בשעת האכילה לרוקן לשם את האוכל

בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ה סימן קצט אות ב) כתב שהאי דינא תלוי במח' הראשונים

ולפי"ז כל מה שעושה בדירתו יכול לעשות בביתו, והנה לכאורה יהיה תלוי כל אדם לפי מה שהוא. ובמשנ"ב (סק"ט) הביא בשם הח"א ואסור להשתין בסוכה אפי' שעושה כן בביתו, וצ"ב מדוע הרי בביתו כך עושה.

ובסק"ב כתב המשנ"ב ולפי שקדושת הסוכה גדולה אמוד ראוי למעט בדברי חל ולדבר בה כי אם דברי קדושה ותורה וכ"ש וכו', וצ"ב מדוע הרי בביתו ג"כ הוא עושה כן, והרי כתב בסק"ד שהכלל הוא דכל מה שהוא עושה בביתו יעשה כן בסוכתו.

ונראה דהגדר בזה שנאמר בדין ישיבת סוכה ב' דינים, א' דין תשבו כעין תדורו לענין שכל מה שעושה בביתו צריך לעשות בסוכתו, וחוצ' מזה נאמר עוד דין שהסוכה נקראת קדושה ונקראת צילא דמהימנותא.

וע"כ יש לנהוג בה כבית המקדש, כי שכינה שריא ביה, וע"כ יש דברים שלא מתאימים לנהוג בתוך הסוכה, וע"כ ראוי כמה שפחות לא לדבר דיבורי חול וכמ"ש המשנ"ב בסק"ב שהרי בריש דבריו כתב שצריך לנהוג בסוכה כמו בכל השנה, וע"ז כתב שאסור לדבר וכתב הטעם לפי שקדושת הסוכה גדולה מאוד וכו'.

והנה ראיתי מכתב מכת"י של פוסק הדור בעל האגרות משה זצ"ל, שכתב שיש מי שפרסמו שאין לעשות נוי סוכה מדברים שאין דרך להשתמש בבית דבעינן כעין תדורו, וכתב האגרות משה והנהכ עין תדורו לא שייך לדין עשיית הסוכה אלא רק לדין הישיבה בסוכה וכמבואר שם בגמ' בסוכה דף כח' שכל שבעת הימים עושה ביתו עראי וסוכתו קבע, ור"א דורש שחייב לאכול י"ד סעודות בסוכה ומוכח שזה רק דין בישיבה.

שערי יוסף - סוכות

שמותר משום שעושה את זה עתה לצורך הסוכה, וכן דעת הגר"ש קמנצקי והו"ד בקובץ הלכות סוכה (עמ' קפב). יעו"ש. ועיין עוד בגם אני אודך מתשובתי חלק ב' סימן קכה אות טו.

יב. להניח את הכלים בחלון הסוכה

הנה יש לדון אם הסוכה שלו במרפסת ויש ליד זה חלון האם מותר לו לשים שם את הכלים שמצד אחד אינו סוכה, ומאידך הרי הוא חלק מהסוכה, והנה מצינו בפוסקים שכתבו לדון מה הדין להניח קערות מתחת לדופן עקומה של הסוכה, שכת בביכורי יעקב (סק"י) שאם יש לו לסוכה ג' דפנות בלא הדופן עקומה והוא מניח שם בלא לעבור בדרכו מתחת לסכך של הסוכה מותר הדבר מפני שדופן עקומה אינה נצרכת לסוכה ואינה נחשבת כדופן עקומה שלה, משא"ם יש רק ב' דפנות וכו' ע"ש, וא"כ נראה דה"ה אולי יש להתיר. וע"ע בענין דופן עקומה בהליכות שלמה סוכות פ"ז דבר הלכה אות לג, ובארחות רבינו ח"ב עמ' רכד בשם הקה"י ע"ש.

ועוד בענין זה ראה מה שנשאל מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א בספר ארבעת המינים כהלכתם (עמ' קסו) האם סוכה שהיא בתוך הבית ויש קירות מהחדר שהסוכה שם שאינם מן הסוכה ואין מעליהם סכך, האם במקום זה מותר להכניס קדירות וכדו' כיון שאין שם דין סוכה לענין לצאת ידי חובה. וענה הגר"ח, אם הקירות לא שייכים לסוכה מותר עכ"ד.

ואמנם הרה"ג אופיר מלכא שליט"א כתב בספר הליכות מועד (עמ' שסא) שישנה אפשרות להכניס פלטה וסירים לסוכה באופן שיניחם על שולחן בפינת הסוכה וכנגדם מתחת לסכך ישים סדין שגודלו 32 ס"מ על 32 ס"מ ובכך אין איסור שהרי זה מקום פסול,

שלפי שיטת הבה"ג ור"ת והרמב"ם בפ"ו מהל' סוכה ה"ה שהדין הוא משום תשבו כיון תדורו מותר, שהרי כיון שלפעמים גם בביתו מכניס הקדירה לסלון כדי להעלות ממנה לקערה ולהניחה על השולחן אין חסר כאן בתשבו כעין תדורו, ורק להשאירם אח"כ על השולחן אי"ז הדרך, אבל לשיטת רש"י שהאיסור הוא משום בזיון יש איסור.

וכתב שם, ולמעשה נראה שראוי לזהר בסוכה שלא להכניס הקדירה כלל לסוכה וכמ"ש המ"ב סי' תרל"ט ס"ק ה' שהעולם נזהרין בזה, ועוד הוסיף שם ושמעתי שהאדמו"ר הקדוש רבי חיים מצאנז זצ"ל נזהר מאד להוציא הקערה עצמה מיד כשגמר לאכול ולא להשהותו כלל בסוכה עכ"ד.

י. הוצאות צלחות שסיימו לאכול בהן

יש לדון האם צריך לפנות ישר את הצלחות שסיימו לאכול בהן מן הסוכה, שהרי גם בביתו אין אדם מפנה אותם מיד, ובחוט שני (סוכות עמ' רלח) כתב בזה לדינא, שהוא משעה שמסיימים כל בני הסעודה לאכול ואין צריך כל אחד שמסיים לאכול להוציא את כליו מיד, וע"ע בביכורי יעקב סקי"א.

אלא לדינא ראה במאירי (סוכה דף כט ע"א) שאין צריך להוציאם אלא בגמר הסעודה, מפני שאז הוא צריך ללכת לישון וללמוד שם וכלי המאכל מפריעים לו, וא"כ יש לנהוג בזה כמו שנוהג בביתו.

יא. האם מותר לפנות את הכלים לאחר סעודה שלישית משום איסור מכין

והנה יש לדון האם מותר לפנות את הכלים לאחר סעודה שלישית משום דין מכין, והביא בזה בספר ארבעת המינים כהלכתם בשם הגר"מ גרוס שהביא מהגר"ש אלישיב זצוק"ל

שערי יוסף - סוכות

אפרים (ח"א סימן תכא סקי"ח) בשם מרן הגר"מ פינשטיין זצוק"ל שמכיון שאין רגילות ליטול ידיו לסעודה בביתו בחדר האכילה גם בסוכה לא יטול משום דין תשבו כעין תדורו.

אולם בחוט שני (סוכות פי"א סק"ב) הו"ד מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל שנטילת ידים לסעודה שרי ליטול בסוכה אבל נטילת ידים שחרית אם יש לו מים סמוך ד' אמות למיטתו יטול מחוץ לסוכה כיון ששורה על המים רוח רעה ומיחזי לאנשים כתשמיש בזוי ואם אין לו מים סמוך ד' אמות למיטתו יטול בסוכה.

ודעת הגרשז"א בהליכות שלמה (סוכות פ"ז אורחות הלכה הערה 88) שנמנע מליטול ידיו בסוכה בין נטילת ידיים של שחרית ובין נטילת ידים לסעודה.

ודעת מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א והו"ד בספר ארבעת המינים כהלכתם (עמ' קסו) שמותר בין נט"י לפני האוכל או לאחר השינה.

טז. האם מותר להשתין בסוכה

כתב בספר לקט יושר (עמוד 144) הנהגות של רבו בעל התרומת הדשן שכתב שם עליו וז"ל: וזכורני עביט של מי רגלים שלו היה ספל של ברזל שקורין מאשין ביאקין היה עומד חוץ לסוכה כל הלילה, וכשהיה צריך לקטנים הביאו לו הספל ואח"כ נוטלו והעמידו חוץ לסוכה, ולפי דעתי משום מיאוס, וראיה שכתבו הפוסקים ואינו מניחים כלים דאכילה כלים דאכילה בסוכה עכ"ל, ומבואר שגם אסור להכניס את הכלי הזה ולהוציאו אח"כ לבחוץ. ויש לדון בדעתו שס"ל כשיטת רש"י שמותר להכניס קדרות וקערות לפני אכילה וכו'.

ומ"מ הוסיף שם בשם הביכורי יעקב סימן תרל"ט סק"י ובפתחא זוטא סר"ב שיהיה לסוכה ג' דפנות גם ללא הדופן שמאחורי אותו שולחן, והוסיף עוד בשם ספר סוכת שלם (סימן לט ס"י) בשם כמה פוסקים שלא די בהנחת סדין תחת הסכך אלא צריך לעשות מחיצה של י' טפחים בין הפלטה והסירים לסוכה משום מראית העין שנראה הכל בתוך הסוכה, והמחמיר תבוא עליו ברכה עכ"ד, ואמנם מש"כ ששייך בזה משום מראית העין יש לעיין בהא, ואכמל"ו.

יג. לשטוף כוסות וצנצנות בסוכה

הנה אין לשטוף קערות וכיו"ב אבל מותר לשטוף כוסות וצנצנות בסוכה, ובגדר כוסות כתב בבן איש חי (ש"א פרשת האזינו אות ט') שאוסר גם כלים של משקים ורק כלי קטן ביותר ששותים בו קופה אם הוא לבדו מותר, אולם בילקו"י (עמ' תרעג) כתב דלדינא יש להקל בזה, וע"ע בשו"ת דברי שלום מזרחי (ח"ה סימן כג) שמאן דלא קפיד לא קפדינן בהדיה ע"ש.

יד. האם מותר להניח פח בסוכה

כתב בשו"ת מנחת דוד (ח"א סימן יא) שאין להניח פח אשפה בסוכה למי שלא רגיל גם בביתו להניח פח אשפה, במקום האכילה, אבל הרגיל בכך גם בביתו יכול לעשות כן גם בסוכה.

טו. האם מותר ליטול ידים בסוכה

הנה בהאי ענינא מצינו פלוגתא דרבנן, שהנה בערוך השולחן (שם ס"ד) שבסוכה אסור ליטול את ידיו לסעודה משום שזהו תשמיש בזוי, אבל נטילת ידים שחרית שצריך ליטול סמוך למיטתו ותיכף מיד יוציא את הכלי מהסוכה, וכן כתב לדינא בשו"ת רבבות

שערי יוסף - סוכות

עוד הביא בסוכת שלם משו"ת ברכת חיים (סימן ד') דלא יכניס עביט לסוכה אלא יקח כלי עם מים שכאשר ישתין יתבטלו המי רגלים מיד ומה דאמרינן שלא יהיו מצות בזויות עליו הוא דוקא כשעושה בשאט נפש משא"כ כשנכנס לישן לקיים מצות סוכה ואח"כ נצרך להשתין ואיכא חשש סכנה שיצטנן אין זה מקרי מצות בזויות עליו אדרבא וכו'.

וע"ש עוד בשם באר משה (ח"ו סימו א וסימן ב) יכסה עצמו וע"ע בדעת תורה למהרש"ם סימן תרלט מתיר שכתב ואם מותר להשתין בסוכה בחיי אדם כתב דאסור וי"ל דמי שצריך לכך בלילה בעודו ישן יכסה את עצמו בסדין ושרי והרי מותר גם להשתין בתפלין בראשו עכ"ל ע"ש, והוא כהערת המנחת אלעזר ונראה מדברי מהרש"ם דמיירי בישן ללא בגדים ולפיכך כתב יכסה עצמו וכיוצא בנראה בתשובת לחם שלמה שהעתיק בסוכת שלם, עמוד שכח ע"ש.

יז. האם מותר להפיח בסוכה

עוד בהאי ענינא מצינו שכתב לדון בשו"ת אבני ישפה (ח"ה חאו"ח סימן פח ענף ג') שנסתפק בהאי ענינא, וכתב שהרי ברמ"א סי' תרל"ט סע' א' כתב שלא יעשה שום תשמיש בזוי בסוכה כדי שלא יהיו מצות בזויות עליו ולפ"ז נראה שגם אסור להפיח שהרי הוא תשמיש בזוי כיון שאסור להפיח בתפלין וכן אסור ללמוד תורה בזמן שיש ריח של הפחה של עצמו שכן כתב הרמ"א בסי' תרי"ט סע' ו' בדיני יום כפור שטוב לישון רחוק מן הארון, והטעם כתב במ"ב ס"ק ט"ו שהוא פן יבוא לידי הפחה הרי שאפילו בקרבת מקום קדוש אסור להפיח וכ"ש בתוך הסוכה שהוא בתוך המקום עצמו ויש לדחות רתוך בית הכנסת אין איסור להפיח ולכן גם אין איסור בסוכה אמנם מאידך הרי יש מצוה לישון בסוכה והרי אסור

וכן ראה בחיי אדם (כלל קמז אות ב) כתב להחמיר בזה, וז"ל: וכן לא יעשה בה תשמיש בזוי כגון שטיפת קדרות וכו' וכ"ש להשתין בה אפילו בכלי אע"ם שעשה כן בביתו עכ"ל, והיינו שעצם ההשתנה אסורה.

וכן ראה בספר ביכורי יעקב (סימן תרלט אות ט') כתב עביט של מי רגלים נ"ל שאסור להכניס בסוכה גם בלילה כששוכב שם וכו' וכ"ש שאסור לעשות צרכיו שם דכל שיש בידוי בדבר לא שייך להתיר משום תשבו כעין תדורו עכ"ל, וכן כתב להחמיר בזה במשנ"ב סימן תרל"ט סק"ט ובכה"ח סקכ"ג ובבא"ח (ש"א האזינו ה"ט). אלא מדברי הבא"ח מוכח דכל האיסור הוא רק ההשתנה אבל להכניס ולהוציא או להעביר את זה דרך שם אין איסור, וראה עוד בספר הלכות חג בחג (סוכות עמ' יג).

אולם מדברי מרן החבי"ף במועד לכל חי (סימן כ' אות כג) שציין לעיין בענין זה, אבל לא מוכח מדבריו לאסור ענין זה, וע"ע בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ד סימן עג) שהביא דברי התשורת שי (מהדו"ת סימן קכב) שאסור בזה ושמוטב שלא לישן בסוכה ממה שישן ויצטרך להשתין בכלי, והשיג עליו שהרי בתפלין ששרי להשתין בבית כסא עראי כשהן עליו כמ"ש בשו"ע סימן מג אע"פ שלשמש בהן אסור, א"כ בסוכה דשרי שימוש כל שכן להשתין וידע מגדולי עולם דישנו בסוכה אע"פ שידעו שיצטרכו להשתין בעביט.

וכן ראה עוד בספר סוכת שלם (עמוד שכח) משו"ת לחם שלמה (סימן קיב) דשרי, והביא ראייה שמותר להשתין בסוכה שאפילו הח"א והקיצור שו"ע שאסור מודים היכא שצריך מאוד ואיכא חשש בל תשקצו ואם יצא החוץ יצטנן יש להתיר.

שערי יוסף - סוכות

ועוד כתב שם שנראה ק"ו שהרי אין איסור להפיח כשאין התפילין עליו אע"פ שנמצאים באותו חדר שהוא נמצא בתוכו ואינן מכוסות וא"כ ק"ו הוא ומה תשמיש המטה שהוא אסור בפני התפילין מותר בסוכה, הפחה שמותרת בפני התפילין אינו דין שתהיה מותרת בסוכה. ועוד התיר ממה שהתירו להפיח בבית הכנסת שהרי הזהירו דוקא שהתפילין עליו, וכן הוכיח מש"כ הרמ"א בהל' יו"כ סימן תריט ס"ו שטוב לישון רחוק מהארון קודש, ובמשנ"ב סקט"ו כתב הטעם שמא יבוא להפיח, ומשמע דוקא קרוב לארון קודש, אבל אין איסור להפיח בבית הכנסת.

יח. ילד שמרטיב בסוכה האם מותר לו לישון בסוכה

כתב לדון בספר שתילי זיתים (עמ' קמ) שילד המרטיב במיטתו שאין חוש שהרי חובה עליו לישן בסוכה ושמא לא ירטיב, אלא שכתב לדון שם מה הדין בילד שמרטיב בכל יום האם רשאי לישן בסוכה ולהכניס את עצמו למצב של ביזיון או דלמא לא חשיב ביזיון אלא כשעושה בכוונה ולא כשהוא מרטיב לאונסו, וכן העלה שם, אבל סו"ס דן שם שאולי לאסור דהרי סו"ס יגרום לביזיון הסוכה ע"ש עוד, ולענ"ד כיון שהוא ילד ואינו בסוכה שלא ישן בסוכה, אבל מאידך י"ל דאי"ז ביזוי ממש כמו להשתין בכלי כיון דלא מינכר. ובכלל יש לדון בחיוב לחנך ילד לישן בסוכה. ועיין.

יט. האם מותר להחליף טיטול בסוכה

כתב בילקוט יוסף שם לדינא שאין להחליף טיטול בסוכה, והיינו טעמא משום שלא יהו מצוות בזויות עליו, כמו שכתב במשנ"ב שאסור להשתין בסוכה, וכן כתב בפסקי תשובות (עמ' שסו) וכן כתב בספר ברוך שאמר

לאדם לישון עם תפילין שמא יפיח בהם ואם כן חז"ל בטלו ממנו המצוה של תפילין בעת השינה כדי שלא לזלזל במצות תפילין וא"כ איך התירו לישון בסוכה שהרי גם כאן נאמר שמא יפיח ונמצא מזלזל בקדושת הסוכה ומשמע דמותר להפיח בסוכה.

וכתב שם לדחות דשאני שינה שהפחה באה לו לאדם בעל כרחו ואינו עושה מעשה בכוונת לבזות את הסוכה ודוקא תפילין שהם חמורים שהם גוף הקדושה החמירו אף בשינה אבל עדיין יש לומר שאסור להפיח בסוכה כשעושה זאת בכוונה והנה המשנ"ב בסי' תרל"ט מק"ט כתב שאסור להשתין בסוכה ואם כן נלמד ק"ו שהרי מותר להשתין עם תפילין כמבואר בשו"ע או"ח סי' מ"ג סע' א' ובכל אופן אסור להפיח עם תפילין סוכה שאסור אפילו להשתין בה ק"ו שאסור להפיח בה אמנם לפי המחמירים שאסור להשתין בתפילין אין הוכחה ע"ש ומ"ב ס"ק י"ב.

ולמעשה כתב שם סוף דבר לא מצאתי דבר מפורש בפוסקים וחוששני להחמיר שלא להפיח בסוכה אמנם מו"ר גאון אחד שליט"א אמר שמותר כי דרכו של אדם בכך ולא הוי בזוי לסוכה. עכ"ד, וכונתו בד"כ לגאון אחד למרן הגרי"ש אלישיב. וכן נראה לדינא.

וע"ע בקובץ אור תורה (חלק שכד עמ' רפו) במאמרו של הרב שמעון כהן, שלענ"ד יש להתיר בפשיטות, והראיה מהא שמותר לשמש מטתו בסוכה וכמו שפסק בבא"ח ש"ר האזינו אות א', ולעומת זאת הרי אסור לשמש בחדר שיש בו תפילין עד שיוציאם או שניחים בכלי בתוך כלי וכמו שפסק בשו"ע סימן מ' ס"ב, והטעם שהתירו לשמש ולא חשיב בידי משום שהוא בכלל תשבו כיון תדרו וא"כ ה"ה להפיח שהוא תשבו כעין תדורו.

שערי יוסף - סוכות

והנה בספר מקרי הלכות והליכות שכנים למרן הגר"י זילברשטין (תשובה ל) כתב שלתלות כביסה אין זה בזיון מאחר והוא שימוש ביתי, וכמו שמוכח בגמ' בסוכה דף י' ע"ב שבנימין עבדו של רב אשי נרטבה לו הכתונת במים ושטח אותה על גבי הסוכה ומשמע שאין כאן איסור של שימוש שלא בדרך בזיון. ולכן פסק שיותר לתות כביסה על המעקה אף שזה מצוה, ולכאורה ה"ה כאן, אבל יש לחלק, ולהחמיר. וכן כתבו להחמיר בקובץ דרכי הוראה ח"ו עמ' כח.

וראה עוד בספר חכו ממתקים (סוכה - עמ' שעב) שכתב שאף שישנם אנשים שיש להם מתקן מיוחד נייד לתליית כביסה ופעמים מניחים אותו בסלון מכל מקום אזלינן בתר רובא דאינשי וכיון דרובא דעלמא לא מניחים אותו בסלון לכן יש מקום לאסור.

כב. לחלוץ נעלים בסוכה

כתב בקובץ דרכי הוראה (ח"ו עמ' כח) שמהל' כבוד הסוכה שאין לחלוץ את נעליו ולהשאירם בסוכה שאין זה מכבוד הסוכה אולם כשהולך לנוח על ממיטתו מותר לחולצם סמוך למיטתו אך שאר מנעלים כשאני צריך לא להם ישאירם בסוכה ואם יש לו ארון מיוחד שבו מכניסם יש להקל. ושם בהערה ציינו לערוך השולחן ס"ד, וכתבו שהנה במשנ"ב סימן קכח סקט"ו הביא את דברי הפוסקים שכתבו שהכהנים שחולצים נעליהם כשעולים לדוכן שיצניעום תחת המנעלים, ועי' שיירי כנה"ג סק"ד שצויין שם בבאה"ט שעדיף טפי להניח את המנעלים חוץ לבית הכנסת מפני כבוד בית הכנסת ואע"ג דאין דין הסוכה כבית הכנסת מ"מ ודאי אין כבוד שיהיו בסוכה כמו בבית הכנסת.

(עמוד קלט), וע"ע בשו"ת באר משה ח"ו סימן א'.

אלא שראיתי בספר אור שבעת הימים (עמ' תקלד) שלכאורה עדין יש לחלק בגילאי התינקות שאם הוא קטן ממש שעדיין לא יכול לטעום דגן שאין מרחיקין מצואתו בשעת אמירת דברי תורה וכמ"ש בשו"ע סימן פ"א וע"ש, וכתב שם שביותר י"ל דלא קפדינן, כי מצינו בשו"ע סימן ע"ה ס"ד שכתב אסור לקרות כנגד ערות קטן, וכתב הרמ"א בהגה ויש מתירין כנגד ערות קטן כל זמן שאינו ראוי לביאה, ולפי"ז כתב שם שה"ה כאן.

ולמעשה נראה לדחות דבריו דהכא אינו לענין דין אמירת דברים שבקדושה, הכא הוי ענין של כבוד הסוכה, ואטו בבית הכנסת יהיה מותר להחליף טיטול, ולכן נראה לאסור, וכן ראה לדינא למרן גהר"ע יוסף זצוק"ל בחזון עובדיה סוכות (עמ' קכט) לאסור בין צרכים קטנים ובין גדולים יעו"ש עוד. וכן כתב בספר ילקוט אברך (עמ' ל) ע"ש.

כ. האם מותר להניק בסוכה

כתב בספר כי בא מועד (סוכות עמ' צו) שמותר להניק את התינוק בסוכה, אבל לענ"ד נראה שלשיטות שסוכה הוי כמו בית הכנסת יש לאסור.

כא. אסור לתלות כביסה בסוכה

כתב בשו"ת לב חיים (ח"ב סימן קמ) שאין לתלות כביסה בסוכה כדי לייבשה משום שנחשב כתשמיש בזוי. וכן כתב בספר מועד לכל חי (פרק ב' אות כד) שהרי אסור לתלות כביסה בגג בית הכנסת שזה בזיון וא"כ ה"ה לגבי סוכה שאין לעשות כן.

שערי יוסף - סוכות

בשׁו״ע או״ח סימן רמ סעיף יא, ובכנסת הגדולה שם, בומשנ״ב שם סקל״ט ובכה״ח (סקע״ה).

כו. נטילת צפרנים בסוכה

הנה יש לדון האם מותר ליטול ציפרונים בסוכה והנה לכאורה הוא ענין מיאוס והוא כמו שכתב הרמ״א שלא יעשה תשמיש בזוי וא״כ הכא, אלא שסו״ס יש להעיר ממה שאיתא בגמ' במו״ק דף יח ע״ב אמר רב שמן בר אבא הוה קאמינא קמיה דרבי יוחנן בבי מדרשא בחולו של מועד ושקלינהו לטופריה בשיניה וזרקניהו ש״מ תלת ש״מ וכו' ש״מ אין בהם מיאוס, וכתב שם רש״י אין בהם משום מאיסור משום מדשקל ליה בשיניה עכ״ד, והובא בשילטי גיבורים שם, ומוכח שאי״ז מיאוס, מיהו יש לדחות דהתם דוקא בידי וכו' שמשמע מרש״י, וכמו יש לחלק בהא בין ידיו לרגליו שידיו הוי פחות מיאוס משא״כ רגליו, וכ״ש שיש לאסור לשיטות שאי״ז רק מדין ביזוי הסוכה, אלא מדיני קדושת הסוכה. וראה בספר אור שבעת הימים עמ' תקלו במש״כ בזה להתיר בין בכלי בין ביד בפיו, אבל כתב שם שכ״ז ידיו אבל לא רגליו, אבל יש עוד לדון בהא. [ואמנם בזה כתב לי להעיר בזה הרה״ג ישעיהו שניידר שליט״א בני ברק, שהרי לא שייך לחתוך בשינים את ציפרוני הרגלים אבל אכתי אין ראיה ויש עוד להאריך בזה].

כז. לצחצח נעלים

יש לדון האם מותר לצחצח נעלים בסוכה, ולדינא ראה שם באור שבעת הימים לאסור, אבל מאידך י״ל דהוי פחות ביזוי, ולא הוי איסור כ״כ ולא הוי צחצוח נעלים כמו פעם, וכיון שכן נראה שאדרבה יעשה את זה בסוכה, וירויח מצות סוכה, ובענין האם מותר לצחצח

כג. תשמיש המיטה בסוכה

הנה בט״ז סק״ב כתב להתיר, וה״ד בביה״ל ד״ה ואל, וע״ע בבכור״י סק״ח שכם ע״פ האריז״ל יש לעשות כן בסוכה, אולם בכף החיים (שם סקכ״ב) הביא דעת הב״ד והש״ך עה״ת שאין לעשות זאת בסוכה, וז״ל הש״ך (פרשת אמור) ע״כ צריך לשבת בסוכה באימה ויראה בבושת וענוה, ולא ימשך אחר האכילה ושתיה שלא יבא לידי דברי נבילה ולא יכניס לתוכה ע״ש זהכזה היא צלא דמהימנותא וע״ז לית ליה מהימנותא ואז בורחת הקדושה ושבעה הצדיקים מקללים נמרצות וכו' ע״כ, וכן ראה בספר עיקרי הד״ט (או״ח סימן לב אות יב) שהביא משו״ת בית דוד לרבי יוסף דוד (סימן תמד) שאסור לשמש מיטתו בסוכה, אבל מ״מ לדינא הרבה פוסקים התירו לעשות את זה בסוכה.

וע״ע בשו״ת דברי יציה (או״ח ח״ב סימן רעד אות ג') שכתב להתיר ד״ז שהרי סו״ס הוא מקיים מצוה של פו״ר ועונה וכיון שכן לא הוי תשמיש בזוי בסוכה.

כד. לכסות את הפסוקים

ואם משמש מיטתו בסוכה, כתב בשו״ת רבבות אפרים (ח״ד עמ' רצה) שיש לכסות הפסוקים התלויים בסוכה כליב תוך כלי, וכן כתב בבירור הלכה (או״ח ח״ג) וכן כתב בספר הסוכה כהלכתה בשם הגרש״ק, אולם ראה בספר סוכת שלום בשם הבית ישראל (עדעלין לו) שפסוקים הנכתבים רק לנוי בעלמא לית בהו קדושה כלל ומכ״ש כשהם נדסו ולא בכתב יד שודאי מותר לשמש כנגדו.

כה. שלא יכנס אור הלבנה

וכן יש להזהר בזה שלא יכנס אור הלבנה, ובעיקר מה שיש להחמיר בזה, ראה מש״כ

שערי יוסף - סוכות

יזהר שלא לעשות את העבירה כדי שלא יתחלל קדושת הסוכה, והביא שם מש"כ בילקוט יוסף שכתב שהמשחק בקוביא מלבד האיסור לשחק בקוביא הרי הוא מחלל את קדושת הסוכה, אבל כתב שם לדינא שיעשה את זה בסוכה, וכתב שם שלא הבין כיצד למד הילקוט יוסף את דברי הביכורי יעקב.

וכתב שם עוד שמצד הסברא יש ב' ענינים, כי התורה לא אמרה אל תעשה עבירה בסוכה שהרי אין קשר בין שני הדברים, וכתב שם שפשוט לא שייך דין מצוה הבאה בעבירה כיון שאינו זקוק לעבירה כדי לקיים את המצוה, ולכן כתב שם שאין חיוב לצאת מן הוסכה אלא ישתדל בכל כוחו שלא לדבר דברים בטלים בסוכה.

כט. לשמוע רדיו בסוכה

יש לדון האם בכלל האי היתרא של דברים בטלים, יש לדון האם מותר להפעיל רדיו בסוכה, ולכאורה י"ל דסו"ס האי דינא נכלל בדין דברים בטלים בסוכה. אלא א"כ שומע שיעור תורה.

ל. להכניס נשק לסוכה

יש לדון האם מותר להכניס נשק לסוכה, ונראה ע"ד שדנו הפוסקים לענין בית הכנסת להתיר, היכא דלצורך, וה"ה כאן, וכ"ש בסוכות במקומות שצריכים שמירה, ויש אויבים שקמים עלינו לכלותינו.

לא. האם מותר להכניס מחשב לסוכה

יש לדון האם מותר להכניס מחשב לסוכה לצורך כתיבת דברי תורה, והנה בהאי ענינא אם מותר לכתוב בחול המועד חידו"ת ומה הדין במחשב ומה עדיף על מה, ראה מה שכתבנו בקונטרס שיח יוסף, ח"ב, ח"ח עמ'

נעלים בחול המועד ראה מש"כ באריכות בקונטרס שיח יוסף ח"ג, ובמש"כ לקמן בספר שערי יוסף חול המועד.

כח. משחק קלפים בסוכה

יש לדון אם מותר וראוי לשחק משחק קלפים בסוכה, וכתב בזה שו"ת אבני דרך ח"ז סימן קד אות א' ע"פ המשנ"ב סימן תרל"ט סק"ב לאסור ולכן לא ראוי לבני תורה לשחק בהם כלל וכ"ש בסוכה דהוי מקום קדוש, אולם כתב שם שילדים המשחקים רבעיות ראוי שישחקו בסוכה כמו שכתב הדרכי משה שמשחק הקלפים יהא בסוכה משום תשבו כעין תדורו, וכן כתב בשם מהר"י ווייל וכן כתב בחוט שני עמוד רלט ע"ש.

וכתב שם, שוודאי שמי שרגיל לשחק בביתו ישעה זאת בסוכתו שהרי לעולם ידמה עליו סוכתו כאילו הוא ביתו, וכמו שכתבו המהרי"ל (סוכות ד') ובלקט יושר (א' או"ח עמ' קיח) וכמוש העלה בשו"ת שלמת חיים (סימן שנג) וז"ל: בוודאי ראוי לזהר בקדושה אבל אותם שאין נזהרים בשחק טוב יותר שישחקו בסוכה מלילך למקום אחק דהוי תשבו כעין תדורו.

וע"ע שציין עוד למש"כ בשו"ת בית דוד סימן תמד על האיסור לעסוק בסוכה בדברים בטלים וביאר שם שיש לשבת בסוכה באימה ויראה ומשום כן העלה בביכורי יעקב (סימן תרלט סק"ב) שלא ישחק בקוביא בסוכה, וכן כתב ביערות דבש (דרוש א' יא א) ובחזו"ע (עמ' קמז).

ובשו"ת אבני ישפה (ח"ה סימן צ' אות ד') שהביא מש"כ הביכורי יעקב וכתב שם שאם הולך לעשות עבירה ולשחק הרי שצריך לעשות את העבירה בסוכה, ולכן כתב שם מאד

שערי יוסף - סוכות

ד"ת, וכתב בזה"ל: לא תביא אתנן זונה ומחיר
כלב בית ה' וכו' כי תועבת ה' גם שניהם עכ"ד,
וכן דעת אאמו"ר שליט"א שאין לשבת בבית
המדרש עם מחשב, כי אינו דרך הלימוד.

וכן מצאתי כדיתו בספר עטרת שלמה שכתב
הגר"ש זעפרני שליט"א וז"ל: עתה אומר את
שבליבי אשיחה וירוח ל', הנה עינינו התורה
בישראל תהילות להשי"ת והיכולות בנגישות
לספרים ובפרט ע"י מחשב הגדילו את
האפשרויות ואולם מאידך גיסא כבר המליצו
ואמרו אל תיקרי מחשב אלא מח שב ועוד
המליצו ואמרו עם הארץ יראת שבת עליו דהא
אינו יודע להשיב אלא מהמחשב ובשבת
שאינו יכול להפעילו ירא שמא ישאלוהו
ותיגלה ותראה בורותו וכמו"כ כשהכל נעשה
ע"י אחרים מתמעטת ונחלשת עמלה של תורה
ואחרון הכביד שנעשה לימוד התורה הק'
כלימוד באוניברסיטה להבדיל כשכל אחד
יושב לעצמו ולומד מול המסך ואין הת"ח
מתחדדים זה עם זה ובחבורה כמקדמת דנא
במשך כל הדורות וכמה רבתה עגמת נפש
לראות בתי מדרשות כשכל לומד יושב מול
המסך ואף קול דממה דקה לא ישמע הלזה
ייקרא לימודה של תורה הנקנית בדיבוק
חברים ובפלפולא דאורייתא חוששני לקרוא
עליהם חרב אל הבדים ונואלר וכדברי
המהרש"א שנעשו כגויים הלומדים תורה
ואחריתה מי ישורנו ואע"פ שידוע כי מכשיר
המחשב הינו בעל יכולת במדדים גדולים אשר
דרכו אפשר לקבל העשרה גדולה בתורה
ואולם כל זה נכון ואמיתי אך ורק כאשר
משמש כמכשיר המסייע לתורה ולא כגולם
הקם על יוצרו עכ"ד, וראה עוד בשו"ת אבני
דרך (ח"י סימן קכג) מה שהאריך בזה, ומ"מ
הכא שלומד בסוכתו הפרטית במחשב נראה
דאין זה שייך הטעמים הנ"ל.

קז, וביתר אריכות בקובץ באר התורה מס' 29
בדיני חול המועד ע"ש. ומ"מ כיון שהוא
האופן לכתובת חידו"ת א"כ י"ל דה"ה בסוכה
ואדרבה גם לומד תורה, וגם מקיים מצות סוכה
דאורייתא בכל רגע שכל גופו בסוכה. והרי גם
בבית מדרש אינו איסור, דהוי כמו כלי כתיבה,
ולכן אין איסור בזה, ובמק"א הארכנו בזה
כיצד כותבים במחשב, ונדפס בקובץ באר
התורה יעו"ש.

ועוד בענין זה האם מותר להכניס מחשב לבית
הכנסת או לבית המדרש לצורך כתיבה בו, ראה
בשו"ת מציון תצא תורה (ח"א תשובה כו)
שנשאל הגר"א נבנצל שליט"א בהא וענה
שמותר, אבל מ"מ ראה מה שציין למש"כ
בשו"ת דברי אור (ח"ד סימן יט) שנשאל בזה,
וכתב נראה שאין נכון ונאה להחזיקם בבית
המדרש ואף שמבואר בשו"ת מהרש"ג ח"ב
סי' קמב בדבר תנור להסיק ולהחם בבית
הכנסת דמותר ולא שייך כלל דהחת"ס
דהחדש אסור מן התורה בכל מקום בדברים
טובים שהם תועלת לגוף וראה שם סי' ט וכן
מותר לתלות שעון בבית הכנסת כמ"ש ספר
ישרי לב יו"ד מערכת ד' אות ב, ובשדי חמד
מערכת בית הכנסת סוף אות ח, וראה שו"ת
שואל ומשיב תליתאה ח"א סי' רצט, מכל
מקום כלי מחשב אף שהוא לתועלת אבל אינו
צורך להיות בבית המדרש וגם אינו נאה להיות
שם כמובן לכן יש להניחו בחדר מיוחד או
באוצר הספרים לחפש שם מה שצריך כגון
ספרים מראי מקומות וכיוצא ובאופן שאין
יכולים לראות ולהגיע שם לדברים אחרים של
חולין עכ"ל.

ועוד ראה מה שנשאל הגר"ח קניבסקי
שליט"א בקונטרס שערי שיח' (עמ' צה) וז"ל
השאלה: האם מותר להכניס לבית הכנסת
מחשב שיש בו חיבור לאינטרנט לצורך כתיבת

שערי יוסף - סוכות

ולברית הלשון ע"כ. וע"ע בזה בשל"ה הקדוש,
ובביכורי יעקב סימן תרל"ט סק"ב.

לה. לנשק ילדיו בסוכה

הנה בענין זה לכאורה י"ל דתלוי בדין הסוכה
האם האיסור הוא לא לעשות תשמיש בזוי או
דין קדושה כמו בית הכנסת, דהנה אי נימא
דהוא כמו בית הכנסת לכאורה יש לאסור,
דהנה בעיקר דינא כתב בשו"ע סימן צ"א ס"א
בהג"ה שאסור לנשק את בניו הקטנים בבית
הכנסת כדי לקבוע בלבו שאין אהבה כאהבת
המקום ב"ה עכ"ל, וא"כ אפשר דדוקא בית
הכנסת שאני, והכא אינו אסור דאינו מעין
הקדושה אלא משום להודיע וכו'. כן משמע
ומאריך בכף החיים (סימן צח סקי"ג) משמע
משום ביטול הכוונה. [וע"ע במש"כ בטעמים
אלו בשו"ת משנת יוסף (ח"ו סימן לא) ומ"מ
כ"ז אינו שייך הכא]. וע"ע במה שהארכתי בזה
בגם אני אודך מתשובתי ריש חלק ה' בכל
האיסור לנשק בבית הכנסת. יעו"ש ותרו"ן.

וכן העלה בגם אני אודך תשובות משנת אהרון
סוכות ח"א (עמ' קנה) וז"ל: ומעתה בענין
שאלתו אם מותר לנשק ילדיו בסוכה לפי ב'
הטעמים אין שום איסור נישוק בסוכה דלטעם
הרמ"א בהג"ה האיסור דנישוק לא נאמר
משום קדושת ביהכ"נ אלא מפני שצריך לקבוע
בלבו בתפלה שאין אהבה כאהבת המקום
ברוך הוא וכיון שהוא מדין תפלה פשיטא דלא
שייך בסוכה וגם הטעם המבואר בדרכי משה
שצריך להודיע ולהראות שאין אהבה אהרת
נאמר רק על בית הכנסת שצריך להראות
ולהודיע שהוא בית ה' מיוחד לעבודתו
ולאהבתו יתברך שמו ואין מראים שם שום
אהבה לבשר ודם ואילו בסוכה אמרינן תשבו
כעין תדורו שיעשה כל צרכיו בסוכה. עכ"ד.

לב. האם מותר להכניס לסוכה שולחן מחשב

ויש לדון עוד האם מותר להכניס לסוכה שולחן
מחשב, ובגם אני אודך תשובות בעל המשנת
אהרון ח"א בעניני סוכות סימן ל"א, נשאל
מהגר"ג רבינוביץ שליט"א מה הדין אם מכניס
לסוכה שולחן מחשב משום שאין לו מקום
לשולחן גדול, הנה נראה לענ"ד דהרי כיון
שהוא פינה את המחשב מבעוד יום, א"כ ברור
שמותר לו להכניס את השולחן לסוכה, כיון
דאין לו אפשרות אחרת, ועוד יש לדון בכה"ג
שיש לו סוכה גדולה ורצה להכניס את השולחן
מחשב עם המחשב שלו כדי שיוכל לכתוב
חידו"ת, ובכה"ג הוי תשבו כעין תדורו,
לכאורה אין בזה שום איסור. ואדרבה עדף
שיכתוב את החידו"ת בסוכה וע"י כן יהיה לו
גם מצות סוכה, ושאיני מבית מדרש שיש
לשמור על צורת בית המדרש כפי שמקובלנו
מדורי דורות כצורתו ולא לשנותו, משא"כ
בסוכה שבביתו ודו"ק בכ"ז.

לג. גז בסוכה

בספר ארבעת המינים כהלכתם (עמ' קסו)
הביא ששאל למרן שר התורה הגר"ח קניבסקי
שליט"א במי שעושה סוכה בביתו במטבח
האם עליו להוציא את הגז בימי החג. וענה
בזה"ל: טוב להוציא.

לד. לא לכעוס בסוכה

כתב באלף המגן במטה אפרים (סימן תרכ"ו
קונטרס אחרון סקכ"א וכ"ב). וכן יזהר מאוד
שלא יכעוס בסוכה משום דכל זה הוי בזיון
לסוכה ולקדושתה וישב בה בדרך ארץ כמו
שיושב בפלטין של מלך ולפני מלך ע"כ.
ובספה"ק כתבו דהיושב בסוכה מתקדש
ומתטהר גופו והוא תיקון לברית המאור

שערי יוסף - סוכות

לו. האם מותר להסתפר בסוכה

לכאורה לפי מש"כ הרמ"א שלא ינהג מנהג בזיון אסור, וכ"ש לפי הטעם שהוא כקדושת בית הכנסת, וראה עוד בגם אני אורך תשובות הרב משה חליוה שליט"א חלק י"א (עמ' לה) שכתב בזה, שלכאורה שתספורת גריע משטיפת צלחות, אבל כתב שם שהגר"י טשזנר שליט"א אמר לו שי"ל שתספורת לא הוה כתשמיש מבוזה רק שאינו דרך כבוד ע"ש, אבל י"ל דלטעם דבית הכנסת יש לאסור דהרי גם בבית הכנסת אסור, [וע"ע במש"כ בסוף קונטרס שיח יוסף ח"ו לענין חדרי שיעורים]. אמנם אין זה נוגע לדינא כ"כ כי הרי אסור להתספר בחול המועד, אבל מ"מ י"ל דסו"ס בכה"ג דמותר יש לדון, וכמו כן יש לדון האם מותר להתגלח בסוכה, ולכאורה זה פחות תשמיש בזיון דהרי סו"ס אדם עושה כן אף בסלון ביתו ועיין. [ועוד העיר לי הרה"ג ישעיהו שניידר שליט"א שהרי סו"ס כן הדרך להסתפר במקום שאוכלים, ופחמעה].

לז. בעלי חיים לסוכה

הנה בשו"ע ס"א כתב בזה לדינא, וכלי שתיה כגון אשיות וכוסות בסוכה אבל כלי אכילה (לאחר האכילה) (טור) כגון קדירות וקערות חוץ לסוכה המנורה בסוכה ואם היתה סוכה קטנה מניחה חוץ לסוכה. ובמשנ"ב סק"ו כתב שבדיעבד שהכניסו לסוכה כאלה כלים אין הסוכה נפסלת. ומ"מ מוכח דה"ה הכא שאינו לכבוד הסוכה בכל בעלי חיים, אלא דאכתי יש לדון בבעלי חיים שמכניסים לביתו.

אבל מ"מ יש לאסור לפי מש"כ בש"ך עה"ת פרשת אמור, שהרי ז' הצדיקים רמוזים שהם באים וישובים בסוכה ע"כ צריך לשבת בה

באימה ויראה וכו' וא"כ כיצד יתכן ע"י זה לשבת באימה ויראה ע"י בעלי חיים.

אולם בספר כי בא מועד (עמ' צג) כתב שמותר להכניס בעלי חיים לסוכה. אולם יש לדונם שלא להכניס גם בעלי חיים טמאים ככלבים וחתולים כשם שאין מכניסים אותם לבית הכנסת ואע"פ שקדושת בית הכנסת גדולה מקדושת הסוכה מ"מ יש להחמיר בזה, וראה בחזו"ע סוכות עמ' פג.

לח. האם מותר לזרוק דברים בסוכה

יש להסתפק האם מותר לזרוק דברים באויר הסוכה, דלכאורה כיון שהוא כמו בית הכנסת א"כ ה"ה בענין זה יש להחמיר, או דלמא דסו"ס הוא ענין שלא יהי מצות בזיון עליו אבל בזריקת דברים בסוכה מאחד לשני לא חשיב כ"כ בזיון.

והנה בהאי דינא לענין בית הכנסת אין הענין כ"כ מוסכם וברור, אבל מ"מ יש ללמוד דין זה, ממש"כ בשולחן ערוך (אור"ח הלכות בית הכנסת קנא, א) בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהם קלות ראש כגון שחוק והתול ושיחה בטילה ואין אוכלים ושותים בהם ולא מתקשטין בהם ולא מטיילין בהם וכו'.

ובמשנה ברורה (סק"א) קלות ראש - כי הם נקראים מקדש מעט כמו דכתיב ואהי להם למקדש מעט ובמקדש כתיב ואת מקדשי תיראו שיהא מוראו של השוכן בה עליו וכתב בסמ"ק שבעון קלות ראש בביהכ"נ נהפכין לבית ע"ג ח"ו. ועוד מדבריו (בסק"ב) - מזלזל בכבוד השכינה ואינו דומה החוטא בינו לבין עצמו לחוטא בפלטיין של מלך לפני המלך. עכ"ד, וא"כ ה"ה זריקת דברים אינו ראוי לפני המלך. ולענין זריקת סוכריות ע"ע בחשוקי חמד (יבמות סב, ב) וע"ע במה שהבאנו בהאי

שערי יוסף - סוכות

במקום מטונף בקונטרס שער יוסף הלכות ספיהע"מ ע"ש.

וכמו כן לענין סוכות כתב במשנ"ב (סימן תרל סק"ד) בשם הפמ"ג, שאותם אלה שעושים סוכה אצל בית הכסא ואשפה מפני שהמקום צר להם, וריח רע מגיע אליהם, מן התורה יוצא ידי חובתו אבל לא יברך ברכת המזון שם ואם יש לו מקום אחר בודאי לא יעשה שם סוכה. הריח רק רואה בית הכסא, ג"כ אסור. וראה עוד במשנ"ב (סי' פג סק"ה) דנכון לזהר כשעושה סוכה בחצר, שיעשה בענין שלא יהיה מכוון מחיצות בית הכסא נגד פתח הסוכה כשהוא פתוח, דאז יהיה צריך לזהר בזה בעת שמדבר דברי תורה ושאר דברי קדושה. ומ"מ בשעת הדחק שאינו יכול לעשות את פתח הסוכה אלא כנגד מחיצות בית הכסא, ואינו יכול לעשות את הסוכה במקום אחר, מותר לדבר דברי תורה כנגד בית הכסא משום ספק ספיקא, שיש אומרים שמחיצות בית הכסא אינן נחשבות כדבר מטונף ומותר לומר דברי תורה כנגדן, ויש אומרים דסגי בכך שהוא נמצא ברשות אחרת מהדבר המטונף.

ומ"מ אם אין ריח רע ויש רק צינו שאין רואים דרכו של הצואה וכו', ומכסה אותו לדוגמא בנייר כסף מהני.

ועוד י"ל ע"פ מש"כ בערוך השלחן (תרלט ס"ד) "וכן הבגדים שפושט אם אינם מכובדים לא יניחם בסוכה, ומקלו שהולך עמו אם אינו מכובד לא יעמידנו בסוכה, כללו של דבר, כל דבר שלא היה משהה בביתו בחדר הנאה שבו, לא ישהה דבר זה בסוכה", עכ"ל, ולכן הרי גם בביתו היה מכסהו לכן יש להחמיר בזה ככל האפשר.

ענינא תשובת הגאון רבי דן בנימין אבוחצירא שליט"א בקובץ באר התורה מס' 13 חנוכה עמ' 45. ובמה שהארכנו שם במקור זריקת מגבות על השמש שמדליק את הנרות חנוכה בבית הכנסת, ועוד בענין זריקת סוכריות בבית הכנסת, עי' בשו"ת מעדני יו"ט או"ח ח"ה סימן ל"ג שלא מצד האי דינא, עי"ש שדן משום מעמר, ומה המקור לזרוק לפני חתן וכלה, וכן מה הדין לענין בחור מצוה, ועי"ש גם לענין שמחת תורה. ומ"מ לענין הכא נראה דיש להחמיר, ועוד משום האושפיזין עילאין קדישין. ועוד יש לדון האם יש קדושת בית כהנסת אם כן אולי אסור להתקשט בסוכה כמו שאסור בבית הכנסת, ונראה דאינו כבית הכנסת לכל הדינים, ויש עוד להאריך.

לט. צינורות ניקוז בסוכה

ראיתי שדן הגאון רבי גמליאל רבינוביץ הכהן שליט"א מה הדין צינורות ניקוז בסוכה האם מותר, הנה חדא י"ל דיש להעמיד את הסוכה במקום שאין בו רוח ריח רע, שהרי אסור לקיים מצוות במקום מטונף, ולכן אם יש ריח רע אסור לבנות שם הסוכה, וכמו כן מצינו כן בדברי השל"ה הקדוש שיבנה את הסוכה במקום מטונף ואף שדנו הפוסקים האם מותר לעשות מצוות במקום מטונף הנה כתב בביה"ל (סימן תקפח ס"ב בד"ה שמע) שאין לקיימם שם משום שהכוונה לצאת ידי חובת המצוה נחשבת כדברי תורה ולכל הפחות בהרהור בדברי תורה שאסור במקום מטונף ועוד כתב שם שאף שקיום מצוה בלא מעשה מותר במקום מטונף כגון הליכה בטלית מצויצת אך קיום מצוה בפועל כמו תקיעת שופר אסור במקום מטונף משום שהיא נחשבת כעבודה ואין לעשות עבודת ה' בדרך בזיון ע"ש, וע"ע במש"כ לענין קיום מצוות

שערי יוסף - סוכות

מ. להטעין אופנים חשמליות בסוכה

עוד נשאלתי מהגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א, מח"ס 'גם אני אודך' ו'פרדס יוסף החדש' על המועדים. בזה"ל: אם מותר להכניס לסוכה אופניים חשמליות כדי להטעין הסוללות וכמו שאסור לעשות כן בביהכ"נ מפני קדושת המקום, כך אסור לעשות כן מפני קדושת הסוכה. ע"כ שאלתו.

הנה עיקר דינא לענין הטענת אופנים חשמליות בבית הכנסת הארכיו בהא הפוסקים, אבל חוץ מהאי דלא הוי כבוד בית הכנסת, שמענו על כמה מקרים שהטעינו אופנים חשמליות בבית הכנסת ונשרף הבית הכנסת מחמת זה ורק ספר התורה ניצל בנס, אבל מ"מ י"ל דהכא סו"ס הוי כביתו דהרי קימ"ל תשבו כעין תדורו, והרי גם בביתו היה עושה כן, ושפיר הכא סו"ס זה עתה ביתו, והבן.

מא. האם מותר לעשן סגריות בסוכה

הנה יש לדון האם מותר לעשן סגריות בסוכה, ולכאורה יש לדון דתלוי מה גדר דין סגריות לענין ברכה האם כמו אכילה ושתיה או כמו הנאה בעלמא, והוא נפק"מ לענין משלוח מנות אם חשיב כאוכל או לא, וכן האם מותר לעשן סיגריות קודם התפילה, וכן נפק"מ לגבי צום, והארכנו בזה במק"א, [והשי"ת יזכני לקבץ בזה את כל הדברים לפונדק אחד] והנה י"ל דתלוי אם יש דין קדושה כמו בבית הכנסת או לא, דהנה בעיקרא דהאי מילתא מצינו בהא מחלוקת לענין קפנדריא, דהנה ברי"ץ גיאות (דף צב) שכתב שמותר לעבור דרך הסוכה בשביל לקצר דרכו ולעשותו קפנדריא, וז"ל: דסוכה לאו כהר הבית היא ולא כבית הכנסת היא דתניא בהו ולא יעשה קפנדריא אלא כבית דמיא שדרין בתוכה מה בית אי מעביר דרך עליה לא מיפסל דמצות סוכה גופה בדירת

המחויב בה תליא לדור ולאכול ולשתות בתורה, וכל היכא דנמצא דר בתוכה בין בפתחי בית ועוברין דרך עליה, בין שמשתמשין בתוכה לבית ואיהו לא קפיד מצוותה קיימת ועומדת ע"כ, והטעם בזה שאי"ז כמו בית המדרש שאף שהרמ"א בסימן תרל"ט ס'א כתב ואל יעשה שום תשמיש בזוי בסוכה כדי שלא יהיו מצות בזויות עליו, אבל לא מצד הקדושה, וא"כ נראה שלכן נראה שאין איסור לעשות קיצור דרך בסוכה, אלא שמצינו בספר קמח סולת [שהיה בזמנו של הרב חיד"א ע"ה] (ליקוטים) שלסוכה יש קדושת בית הכנסת ויותר דסוכה דאורייתא וקדושת בית הכנסת רק מדרבנן וכיון שיש להקפיד על קדושת הסוכה, א"כ ה"ה לענין קפנדריא, וא"כ נראה לכאורה דה"ה לענין עישון סגריות.

אלא דבכלל האי מילתא לעשן בבית המדרש הוא מח' הפוסקים גדולה, דהנה בשו"ע (סימן קנ"א סעי' א') בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהם קלות ראש כגון שחוק והתול ושיחה בטילה ואין אוכלים ושותים בהם ולא מתקשטים בהם ולא מטיילין בהם וכו' ותלמידי חכמים ותלמידיהם מותרים לאכול ולשתות מדחק, וכתב הרמ"א בהגה וי"א דבית המדרש אפילו שלא מדחק שרי. ועי"ש במשנ"ב (סק"ז) מדחק היינו שהיה מקום דחוק לתלמידים והוצרכו לאכול שם, והמג"א כתב דלאנשים שלומדים בקביעות לעולם שעת הדחק הוא דאם יצטרך לאכול ולשתות בביתו ודאי יתבטל מלימודו, אבל אם אין לומדים בבית הכנסת ובבית המדרש אסורים לאכול ולשתות שם. וא"כ השתא דנימא דמותר לאכול בבתי כנסיות ובבתי מדרשות מחמת שלא יתבטל מלימודו יש לעי' האם ה"ה לענין סגריות, או דלמא דאיכא לחלק ביניהם

שערי יוסף - סוכות

דברי השע"ת דהרי בלא הטעמים האלו יש לאסור, אולם אפשר דמה דכתב שדמי לאכילה, וא"כ הותר רק לת"ח, ומה דהחשיב השע"ת דהוי כאכילה משום שאז נימא דהוי כאוכל נפש, ואז יהיה מותר לעשן ביו"ט (והפוסקים האריכו בארוכה האם מותר לעשן ביו"ט).

ג'. ובשו"ת מלמד להועיל (ח"א חאו"ח סימן טו) כתב לאסור דהרי אפילו הגויים מדקדקים בזה בבית תפילתם ואם נתיר לעשן בבית הכנסת יהיה בזה חילול ה', וכיוצא בזה כתב בשו"ת חתם סופר (חאו"ח סימן לא) שכל הגויים מקפידים בבית תפילתם יש לאסור גם אצלינו משום חילול ה', וכיוצא בזה דעת הגר"ש וואזנר זצ"ל לענין מה שנהגו החסידים להסתובב בתפילה הלך ושוב ולא היתה דעתו נוחה בזה משום שצריך ללמוד דין זה מהגוים, כמובא בספר רב רבנן עי"ש.

ד'. בשו"ת שארית יוסף (ח"ב חאו"ח ס"ג) כתב לאסור משום שע"י העשן שנמשך מן המעשן זה גורם לזלזול בקדושת בית הכנסת, וכתב שמי מעשן מחינן ביה ולא שייך לומר בזה מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין ועי"ש שהוסיף דאף שמצינו תלמידי חכמים שנוהגים לעשן ושכן עשו קדמונינו ובודאי שאם לא היה מן הדין היתר לא היו נוהגים כן חכמים הגדולים מ"מ יש לאסור ומה שנהגו כן משום ששם היה ביתם ולומדים בו רוב היום בקבע וכו' אבל אם בית הכנסת מיוחד לתפילה ואינם לומדים בבית המדרש זה יש לאסור.

ה'. והנה יש לדון מעור טעם לאסור משום שמשליך האפר לריצפה ואף אם יהיו מאפרות מ"מ אינו מכבוד בית המדרש, וכי בית המדרש בית קפה יקרא, וכיוצא בזה כתב לאסור בשו"ת אור לציון (ח"ב פרק מה הלכה נו) שאסור לעשן אם זורק את האפר על הרצפה,

ולאסור, ובדברי הפוסקים מצינו בזה מח' גדולה.

ואלו הם טעמי הפוסקים לאיסור: א'. המהר"ח פלאג"י בספר כף החיים (סימן מה אות ה') כתב להחמיר שלא לעשן בבית הכנסת משום דהוי בכלל קלות ראש ועי"ש שביאר כן בדברי הגאון יעב"ץ בשאלת יעבץ (ח"ב סימן ט') והביאו ביפה ללב (קונטרס יושר לבב אות ה') אולם גם בזה יש להעיר ולהשיג דהשאלה איך זה נעשה דאמנם שיש צעירים שמה שמעשנים מחמת קלות הראש, [ראה בשו"ת מרכבות מרגמן (ח"א סימן לו אות ב')] שכתב בדידי הוה עובדא ויקר מקרה והזדמנתי לאיזה משמר באחד מבתי הכנסיות בירושלים ת"ו ונאמנה היא עדותי זו שהיו שם כמה בחורי ישיבה שהוציאו סגריות ולמדו בקלות ראש מבהילה והנפש היפה סולדת עי"ש שהאריך באריכות מדברי הזוהר הקדוש בחומרת קלות ראש בבית הכנסת], אבל הרבה ת"ח ואברכים שמעשנים מחמת שזה צורך להם ולא נעשה בתור קלות ראש, אלא מאי דגדר להא גדר, כדי שאם נתיר יש שיבואו לכך לידי קלות ראש, ואולי כוונתו דמה שיש לאסור דהעישון הוא כקלות ראש, ויל"ע. וכן דעת הגר"נ קרליץ (והו"ד בספר זכרון משה עמ' עא) דהוי כקלות ראש יותר מאכילה ושתייה.

ב'. בשערי תשובה (סימן קנ"ד סק"ב) כתב לאסור משום דהוה כמו אכילה ושתייה וכמו דאכילה ושתייה יש לאסור ה"ה לעישון, אולם לפי"ז יצא דאם שריא לת"ח לאכול ולשתות בבית המדרש א"כ יהיה מותר ג"כ לעשן וכמו שהבאנו לעיל, ועי' גם בשו"ת מים חיים (משאש ח"א סימן סה) שכתב להקל שלא דמי לאכילה ולשתיה שדוקא אכילה ושתייה יש לאסור אבל לעשן הוא יותר קיל, וכיוצא בזה כתב בשו"ת יחוה דעת (ח"ב סימן יז) לדחות

שערי יוסף - סוכות

ז'). ולענ"ד נראה דמצד הסברא יש לאסור לעשן בבית הכנסת מחמת העשן, ואינו מכבוד בית הכנסת ובית המדרש שיהיה שם עשן שעולה, ואינו דומה לבית המקדש ששם היה עשן מחמת הקרבת הקרבנות והקרבת הקטורת, ואף שקדושת בית הכנסת נלמדה מבית המקדש כמובא במשנ"ב (סימן ק נ"א סק"א) דכתב ואהי להם למקדש מעט, דהיינו על בית הכנסת, ובמקדש כתיב ואת מקדשי תיראו שיהא מוראו של השוכן בה עליו, (וע"ע בחפץ חיים פתיחה עשין אות ז' שהביא מח' ראשונים אם מורא מקדש מה"ת או מדרבנן עי"ש, וע"ע בשדי חמד (כללים מערכת הבי"ת כלל מג).

ח'). בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ד סימן ז' סעיף ג' ח"ו אבן העזר סימן א' שאלה ב' – ח"א חאו"ח סוף סימן כד) ושם בח"ח כתב לו איזה אחד וזה תו"ד: שהנה ממה שכתב מרן בשו"ע, שמותרין לאכול ולשתות בהם מדוחק וממה שכתב מדוחק משמע שהוא דבר מגונה, ועכ"ז התירו להם שלא יתבטלו מהתורה גם במ"ש שם שעישון הסגריות הוא בגדר שחץ וגאווה איך יש לחשוד בת"ח שתורתו אמונתו וכו' מעשן להתגאות, ולכן אף לנשים יש להתיר להם לעשן ז"א באשה נשואה ומה שלא מעשנים בבית המשפט לא משום כבוד השופטים שמראים בפניהם עניני שחץ וגאווה אלא משום העישון מפריע לשופטים ואפילו אם השופט מעשן הוא מעשן לא בזמן המשפט וכו' ואף שנניח שהעישון הוא בגדר גאווה זה רק לחפשים ולא לת"ח עכ"ל השואל.

והשיב לו שם הישכיל עבדי זל"ה בזה"ל: מ"ש ממה שהתירו לת"ח ותלמידיהם לאכול ולשתות בבית הכנסת ובתי המדרש הנה כל בר בי רב מבין מעצמו המרחק שביניהם רחוק מזרח ממערב אכילה ושתיה הוא בכלל פיקוח

ואלו דבריו בזה"ל: וגם אין לזרוק אפר על הרצפה שהרי מצוה לכבד ולרבוץ את בתי הכנסיות ובתי המדרשות וכל שכן שלא לגרום בידים את ההיפך מזה, וכ"כ הגרש"ז אוירבעך זצוק"ל והו"ד בהליכות שלמה (תפילה עמ' רלא' דבר הלכה אות ב'), ובספר מעדני שלמה הביא מהגרש"ז בזה"ל: אמר מרן, דאף דמדינא יתכן שאין איסור בהשלכת בדלי סגריות על רצפת בית המדרש, ולא שייך לומר על זה שהוא דבר אסור, אבל אין לנהוג כן עכ"ד. וכ"כ הגר"ד שנק והו"ד בספר שלם בית ה' (עמ' קלג). והנה סיפר לי זקני הגאון הגדול רבי אליהו פורת טהרני שליט"א כשלמד בישיבת פוניב'ז היו מעשנים בהיכל בית המדרש ואת בדילי הסגריות והאפר היו זורקים על רצפת היכל ישיבת פוניב'ז, וכמו כן נהגו שם הראשי ישיבות לעשן, אבל מרן ראש הישיבה הגר"ש רוזובסקי זצוק"ל נהג לאסוף את האפר בתוך נייר ושם בפח, ולא היה שם את האפר על הרצפה, וכך כנראה נהגו שם ראשי הישיבה דישיבת פוניב'ז.

ו'). שהיום כיון שהרופאים אומרים שהנמצא בסביבות המעשן הוא ניזוק מחמת העשן יש מקום לאסור, כך כתב בשו"ת אגרות משה (חו"מ ח"ב סימן יח) וכן כתב בשו"ת ציץ אליעזר (חט"ו סימן לט) ובשו"ת עדות משה (ח"א סימן יב – ח"ב סימן כא) וכ"כ בשו"ת כרמי יהודה להגאון רבי יהודה שפירא מראשי כולל חזו"א ומגדולי תלמידי החזו"א (סימן קמ"ו) וטעמו משום היזקא דרבים. [וכע"ז עי' בקונטרס ידי כהן (שיח אברכים עמ' 17 הערה לה) הביא מהגר"ח אקרמן שליט"א שהיום שאסור לעשן במקומות ציבוריים יש לאסור גם בבית הכנסת ובית המדרש דלא תהא כהנת גרועה מפונדקית]. (וע"ע בשו"ת תשובות והנהגות ח"ז סימן קעז בד"ה וכעין זה).

שערי יוסף - סוכות

האנושית... כדי לשמור על רעננות והעומק המוחלט של הריכוז היה הרבה מעשו סיגירות בזו אחר זו..., [וראה שם עוד: הסיגירות בימים ההם היו נטולות פילטר וכיון שהרבה רבי שמעון היה צולל לעומקה של סברה, היה שוכח ממצב הסיגוריה וכשהסיגוריה עמדה להסתיים, הייתה חורכת את קצות אצבעותיו בלא שירגיש עיי"ש]. וא"כ נמצאנו למדים דעישון הוא חלק מהלימוד, וע"כ כמו שהותר לת"ח לאכול ולשתות בבית המדרש ה"ה גם לעשן.

אולם למעשה נקטו גם הרבה פוסקים שמותר לעשן בבית הכנסת כן כתב בערוך השולחן (סימן קנ"א סק"ה) וז"ל מיהו זה וודאי לעשן שם עלים מריחים כנהוג ולהעלות שם עשן וודאי איסור גמור יש בזה ואין לך קלות ראש גדול מזה ולא הותרה רק להיושבים ולומדים שם כל היום או חצי יום דזהו כאכילה אצלם ולכן מותר להם בבית המדרש ולא בבית הכנסת ושאר כל אדם איסור גמור הוא ולזה לא מהני תנאי, ראוי לגעור בהעושים כן עכ"ד. אתה הראת לדעת שאף שיש בזה קלות ראש מ"מ זה רק למי שאינו יושב ולומד, אבל מי שיושב ולומד יש להתיר כמו אכילה ושתיה שלא יתבטל מלימודו, ואף אם נתיר לת"ח יבואו הפוחזים והריקים אשר אינם לומדים בקושי, ורוב הזמן הם מדברים שם דברים בטלים וירשו לעצמם לעשן, מ"מ נימא בזה צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם.

וכן כתב להתיר בבן איש חי (שנה ראשונה פרשת ויקרא אות ה') וז"ל ושתית עשן הוא בכלל אכילה ושתיה דמותר והשמש של בית הכנסת אסור לשתות עשן בבית הכנסת הרי להדיא דאף שהתיר לת"ח לשמש לא התיר אפילו שהוא משמש את בית הכנסת, ולא חיישין שגם הבטלנים יבואו לעשן.

נפש א"א לאדם להתקיים בלא אכילה ושתיה והוא דבר חיוני לכל אדם לכן התירו לו משום שלא יתבטל מת"ת וזהו מדוחק ר"ל שלא יתבטל מת"ת בהליכתו וביאתו לביתו אף שלא כבוד לבית הכנסת ובית המדרש לאכול ולשתות שם מקום השארת השכינה וכתוב ממקדשי תיראו לעשותו מקום חול, אבל ענין העישון דלא שוה לכל בני אדם רק למפונקין מה מקום להתיר הוא יכול לצאת לחוץ ולעשן וכו' אבל בעישון יכול לקחת גמ' בחוץ ולעשן לא כן אכילה ושתיה א"א לאכול ולשתות בחוץ מפני עוברים ושבים וגם שצריך לקחת שלחן כסא ומנורה אם הוא בלילה, ואינו דומה לעישון שרבים מעשנים בחוץ ואינו גנאי עכ"ל, ועיי"ש באות ב' מש"כ להשיב כנגד מה שהוכיח לו השואל על עישון בבית המשפט.

אולם לאחר המחילה מכת"ר, אחר אלף המחילות, הנה ידוע בשער בת רבים שגדולי ראשי הישיבות נהגו לעשן באמצע הלימוד ועישנו ללא הפסקה תוך כדי מסירת השיעור, ותוך כדי הדיבור בלימוד ובפלפול עם הבחורים, וע"כ לא שייך לומר שיצאו בחוץ דהעישון היה חלק מהלימוד, ואדרבה הוא יותר הכרח מאכילה ושתיה, דאכילה ושתיה יש שעות מסודרות לאכול ואז יש לזה מקום קבוע משא"כ העישון, דאם יצא בחוץ יגרם לכך הרבה ביטול תורה.

וראה גם בספר "נפשי יצאה בדברו" (עמ' 347) שסיפר הגאון רבי זלמן רוטנברג זצ"ל ראש ישיבת בית מאיר על רבי שמעון שקופ זצוק"ל ראש ישיבת גרודנא בזה"ל רבי שמעון היה מכין את שיעורו במשך כמה שעות הוא היה מסתגר בחדר מיוחד צמוד לשורות הגמרא שעה רודפת שעה... הלילה כבר יורד על ליטא, עיניו של רבי שמעון היה עמומות, מערופלות, כשהיה קודח עד קצה היכולת השכלית

שערי יוסף - סוכות

(סימן ד'), ובשו"ת דובר שלום (טובים, ח"א סימן א'), וכ"כ בשו"ת ויצבור יוסף (ח"ב סימן כ') וכתב בזה"ל: ומ"מ אם אי אפשר אחרת ובלתי העישון יתבטל לגמרי מתלמוד תורה מחמת רגילותו יש לסמוך על האחרונים שהתירו אף להדליק הסיגריה מנר של בית הכנסת ובלבד שלא יגרם ביטול תורה עכ"ד. וע"ע במה שהארכנו בזה ובדין סגירות חשמליות בקונ' שיח יוסף ח"ז סימן א' ע"ש. ובעוד דוכתי.

וכיון שכן כיון שרוב הפוסקים מנו וגמרו להתיר בבית הכנסת מחמת לימודו, כ"ש בסוכה, שאף בה מצינו מח' אם מותר לעשן, וכ"ש שאם יעשן מחוץ לסוכה הרי הוא מפסיד מצות סוכה מדאורייתא, וכן כתב מרן הגר"י יוסף שליט"א בילקוט יוסף סוכה (עמ' תרעד) שמוטא לעשן סגירות בסוכה דהרי תשבו כעין תשדורו כתיב, וכתב שאף שהרי יש אוסרים וכמ"ש הגר"ח פלאגי' בספר החיים (סימן מה אות ה') ולכן מותר, וכמו שכתב בבא"ח (פרשת ויקרא אות ה') שסוכה שאני שמוטא לאכול ולשתות בה ולעשות בה כל צרכו, וכן כתב שכן מוכח ממש"כ בשערי תשובה (סימן קנ"ד סק"כ) שנתם טעם למה לאסור סגירות בבית הכנסת כי העישון נחשב כאכילה ושתיה וקי"ל שאין אוכלים ושותין בבית הכנסת ע"ש, והוסיך שכ"כ בשו"ת מלמד להועיל (חאו"ח סימן טו) ואילו בסוכה כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו קבע אוכל ושותה וישן בסוכה דכתיב תשבו כעין תדורו ולכן ה"ה לענין עישון סגירות דשרי.

אולם בענין זה מצאתי בשו"ת תולדות פרץ (או"ח סימן לז) שפתח בריש דבריו שפשיטא דשרי שהרי דתשבו כעין תדורו אלא ששוב כתב לאסור ע"פ מש"כ הרמ"א בסימן תרל"ט ס"א שאל יעשה אדם שום תשמיש בזוי בסוכה

וכן כתב בכף החיים (סימן קנ"א סק"א) כתב לאסור אולם אחר כן (סק"ט) כתב שמי שתלמיד חכם מותר לו לעשן כדי שלא יתבטל מלימודו, (ועי' בשו"ת מרכבות ארגמן (שם אות ד') שכתב שמה שהבן איש חי והכף החיים התירו כל זה בזמנם שלא היו מודעים שדבר זה גורם נזק בריאותי אפילו למי שאינו מעשן בעצמו אלא רק נושם את עשן הסיגריה וא"כ בודאי היום אין להתיר, ויש לדחות דהרי הנידון מצד בזיון וקדושת בית הכנסת ורואים דהם התירו ולא חשיב כקלות ראש, והם גם מודים שיש לאסור אם מפריע לרבים וכמ"ש באגרות משה, וכמו שכתב להאריך שם בשו"ת מרכבות ארגמן עי"ש).

וכן כתב להתיר בשו"ת יחווה דעת, (ח"ב סימן יז בסוף התשובה) להקל לתלמיד חכם בבית המדרש כל שרגילים בזה הרבה ואינם יכולים ללמוד מבלי לעשן ומשום דדמי לאכילה ושתיה שהתירו מדוחק והרי כתבו כמה אחרונים דכל כמה שיצטרך ללכת לעשן במק"א חשיב שעת הדחק, עכ"ד. וכן שנה אח"כ בהליכות עולם (ח"א עמ' רסה ס"ד), וכן כתב בילקוט יוסף (סימן קנא סעי' ד'), ועי"ש שכתב שכ"ז בתנאי שראשי הישיבה מסכימים לכך ואין העישון גורם הפרעה לאחרים, [וע"ע במשנת יוסף קובץ י' עמ' כא שכתב שם הגר"י יוסף שעל המשגיחים בישיבות הקדושות לשוחח עם התלמידים להמנע מלהתרגל לעשן], וכן כתב הגאון רבי דוד יוסף שליט"א בהלכה ברורה (סימן קנ"א סעיף ט').

וכן כתב רבינו האור לציון והו"ד בשו"ת אור לציון (ח"ב פרק מה הלכה נו) ועי"ש שכתב להתיר דוקא אם אינו משליך את האפר על הרצפה, וכ"כ בשו"ת ימי יוסף בתרא להגר"י ידיד זצ"ל (סימן ג') ובשו"ת מקוה המים (ח"ג סימן מ"ז אות ז'), וכ"כ בספר שאל לברוך

שערי יוסף - סוכות

מב. קפנדריא דרך הסוכה

הנה בענין זה שלא לעשות קיצור דרך בדרך הסוכה, הנה ברי"ץ גיאות (דף צב) שכתב שמותר לעבור דרך הסוכה בשביל לקצר דרכו ולעשותו קפנדריא, וז"ל: דסוכה לאו כהר הבית היא ולא כבית הכנסת היא דתניא בהו ולא יעשה קפנדריא אלא כבית דמיא שדרין בתוכה מה בית אי מעביר דרך עליה לא מיפסל דמצות סוכה גופה בדירת המחויב בה תליא לדור ולאכול ולשתות בתורה, וכל היכא דנמצא דר בתוכה בין בפתחי בית ועוברין דרך עליה, בין שמשמשין בתוכה לבית ואיהו לא קפיד מצוותה קיימת ועומדת ע"כ, והטעם בזה שאי"ז כמו בית המדרש שאף שהרמ"א בסימן תרל"ט ס' א כתב ואל יעשה שום תשמיש בזוי בסוכה כדי שלא יהיו מצות בזויות עליו, אבל לא מצד הקדושה, וא"כ נראה שלכן נראה שאין איסור לעשות קיצור דרך בסוכה, וכן הוא דעת המשנה הלכות זצ"ל וכפי שהובא בנתיבות ההלכה (חלק לב עמ' 146). וביותר ביאור נראה שעיקר הסברא בזה שלא שייך הא האי איסורא כיון שסו"ס הרי הוא עתה מקיים מצות סוכה כל רגע ורגע, וראה עוד מש"כ לדון בקונטרס שיח יוסף ח"ד בענין הסוכות שיש בקדמת בית הכנסת האם מקיימים שם מצות סוכה. וכן ראיתי שדעת הגר"ח קניבסקי להתיר לעשות קפנדריא לסוכה.

אולם מצינו בספר קמח סולת (ליקוטים) שלסוכה יש קדושת בית הכנסת ויותר דסוכה דאורייתא וקדושת בית הכנסת רק מדרבנן וכיון שיש להקפיד על קדושת הסוכה, א"כ ה"ה לענין קפנדריא, וראה עוד בחזון עובדיה (סוכות עמ' קמט) לאסור בזה וע"פ דברי הגמ' בברכות דף סג ע"א אמר רבא ביתו אקפנדריא קפיד איניש ארקיקה ומנעל לא קפיד, ולכן כיון שנאמר תשבו כעין תדורו יש להקפיד שלא

כדי שלא יהיו מצוות בזויות עליו וכתב הרב חיי אדם הובא במשנ"ב סק"א שאסור להשתין בסוכה אפילו בכלי אע"פ שעושה כן בביתו ע"ש וגם העישון לדעת הרה"ג ר' יצחק אלפיי זצ"ל בקונטרס היחיאלי בסדר התענית דיבור נקרא תשמיש בזוי שהזהיר שביום התענית דיבור לא יעשן אדם במקום הלימוד והנזקק לעשן יצא החוצה וסיים הרב תולדות פרץ וכן ראיתי רבים וכן שלמים רבנים גדולים וקדושי עליון שאינם נותנים לעשן בסוכה באומרם שיש בה שבעה אושפיזין עילאין אין להכניס קטורת זרה במקום קדוש עכ"ל. וכע"ז כתב בשו"ת עץ שתול או"ח ס' נ' להתיר לעשן בסוכה רק לצורך הלימוד כדרך שהתירו בבית המדרש ע"ש.

והנה התם שאני, וכן כתב לדחות בקובץ ויען שמואל (חלק כ' עמ' תקפו) שהביא שהרי בקונטרס היחלאי (בית השם דף סו אות ג') כתב בזה"ל: לא לעשן סיגארו בבית הכנסת ואם אינו יכול יצא לחוץ לשתות סיגארו בכדי שביום תשובה ותיקון גדול כזה לא יהיה בביהכ"נ קטורת זרה וימלא ביהכ"נ עשן ובפרט שלא לתת צער לאנשים כי כמה וכמה אנשים שאינם מעשנים ומצטערים מזה ואם ציער עצמו מעט במניעת העישון לא דבר גדול כי לתיקון זה של התענית דיבור צריך לסגף עצמו מעט וכו' עכ"ל אתה הראת לדעת כמה טעמים כתב למנוע העישון, א' כבוד ביהכ"נ ב' צער האנשים ג' לסגף עצמו והרי שני טעמים האחרונים לא שייכי בנ"ד וגם הטעם הראשון נראה שאינו אלא מצד חומרו של יום תשובה ותיקון גדול ובעלמא מצינו בו צד קולא בת"ח ותלמידיהם שרשאים לעשן בו, ולכן ה"ה לענין סוכה דיש להקל. ע"ש עוד.

שערי יוסף - סוכות

אברהם גנחובסקי זצ"ל (ח"א אות ר"ב, עמ' 382) כתב ידידי הגרש"א פיש שליט"א בזה"ל: "רבינו זצ"ל אמר שיש חידוש נפלא ברי"ץ גיאנות, אמנם לפני שאומרו הוא מבקש שיקיימוהו שאל"כ מוטב שיהיו שוגגין, והוא, דכמו שאין עושין קפנדריא בבית הכנסת, כמו כן אין עושין קפנדריא בסוכה", ע"כ.

והנה פסק זה הביא ג"כ בספר פסקי תשובות (או"ח סי' תרלט אות ג): "ואל יעשה שום תשמיש בזוי בסוכה שלא יהיו מצוות בזויות עליו. ובכלל זה שלא יעשנו קפנדריא כדי לקצר הילוכו ממקום למקום". ושם בהערה 11 ציין למה שכתב לעיל (סימן תרל"ה ע' 39), ושם כתב: "אין לעשות סוכה קפנדריא לקצר הדרך כמו לענין ביהכ"נ וביהמ"ד - ספר מאה שערים לרי"ץ גיאנות דף ע"ב בשם רב האי גאון", ע"כ.

אך הנה כבר נודע בשערים דטעות הדבר, וברי"ץ גיאנות מבואר להיפך ממש, דשם הביא שנשאל רב האי אם שרי להיכנס ולצאת דרך דפנות הסוכה. והנידון האם נפסלת בכך הסוכה מצד שבוקעים במחיצותיה, וע"ז השיב דהסוכה כשרה אבל מנהג העולם להחמיר בזה ולא נקל בפניהם כדי שלא יזלזלו בדפנות סוכה, עיי"ש בלשונו, כך שצ"ע מהיכא תיתי להו דיש איסור קפנדריא בסוכה.

אך הפליאה הגדולה, דשם בהמשך איתא להיפוך ממש, דאין איסור קפנדריא בסוכה משום שהיא אינה כהר הבית ובית כנסת. וכמבואר שם (עמוד צב) שנשאל רב האי באיזה אופן כשרה סוכה כשהיא סמוכה לבית, ובתחילה ביאר רב האי דאין הכוונה שחלל הבית הוא דופן לסוכה, אלא צריך שיהיו לסוכה דפנות כהלכתן עיי"ש, ולבתר הכי כתב בזה"ל: "ואנו אומרים דלא מיפסלא סוכה כשמשתמשת עם הבית, אי נמי כשהיה פתח בית פתוח לתוכה ועוברין דרך עליה, דסוכה

לעשות קפנדריא לקצר את הדרך סוכתו, וביותר י"ל ע"פ מש"כ הש"ך עה"ת (פ' אמור) שאסור לכהנים גוי לסוכה שיש השארת השכינה בסוכה ע"ש. וראה עוד בשו"ת יוסף לקח, מועדים (ח"ב סימן עו), מה שהשיג ע"ד החזו"ע.

וכן יש להתיר ע"פ מה שהביא בספר ארבעת המינים כהלכתם בעמ' קסז, שנשאל הגר"ח ק האם מותר לעבור בסוכה כדי לקצר דרכו כשצריך ללכת למקום שסמוך לסוכה, וענה בזה"ל: מותר. וא"כ ה"ה הכא.

ועוד בענין זה, כתב הגאון רבי חיים מלין שליט"א מח"ס שלמי חיים וש"א"ס, [והו"ד בקובץ באר התורה מס' 66] הנה קי"ל (רמ"א סי' תרלט ס"א) דאל יעשה שום תשמיש בזוי בסוכה, כדי שלא יהיו מצוות בזויות עליו (ב"י בשם ארחות חיים). ובפוסקים האריכו בכו"כ אופנים שאסור – וכגון לשטוף קערות בסוכה ולתלות בגדים לייבוש (חוש שני סוכות עמ' רלח), לירוק בסוכה (שו"ת לב חיים ח"ג סי' קמ), החלפת חיתול בסוכה (שו"ת רבבות אפרים ח"ז סי' קעב), וע"ע במ"ב שם בפרטי הדינים לגבי משחק בקלפים בסוכה.

והנה במ"ב שם הביא מהשל"ה הק' על גודל קדושת הסוכה, וע"ע בס' חמדת ימים (חג הסוכות, פרק ג) שכתב: "מזה יבחין כל בר שכל להבין ולהשכיל גודל קדושת הסוכה אשר כמעט היא כקדושת בית הכנסת, והעד על זה שאפילו על עצי הסוכה חל הקדושה ואסורין כל שמונה ימים כנזכר לעיל, ועל כן ראוי לירא ממנה כמוראת בית הכנסת בכל מכל כל לבד את אשר התירו לנו חכמים ז"ל, ואשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה", עכ"ל.

והנה חידוש גדול ראיתי בספר הנפלא "אגן הסהר" מתורתו ומשנתו של הגאון הגדול רבי

שערי יוסף - סוכות

לקצר דרכו כשעובר בתוך הסוכה, דהרי יש בה קדושה, או דאין בה איסור קפנדריא. והשיבני "מותר" [וכן השיב בס' בית מתתיהו ח"ג עמ' קיד].

וביאור הדברים בקצרה הוא, דהנה הא דאסור לעשות קפנדריא בביהכ"נ ילה"ס אם הוא משום שלא יכנסו לביהכ"נ שלא לדבר מצוה או דהטעם שלא לעשותו כמקום הפקר, דבברכות (סג, א) ילפי' ביהמ"ד כביתו, מה ביתו אקפנדריא קפיד איניש, ארמיקה ומנעל לא קפיד, אף ביהמ"ד כן. וא"כ א"נ דטעה"ד שאין להכנס לביהכ"נ אלא לדבר מצוה א"כ י"ל דרך בביהכ"נ יש דין מיוחד אבל לא בסוכה, אבל א"נ דלא לעשותו כמקום הפקר, יתכן דגם בסוכה אסור דהרי בדירה אדם קפיד שלא תהא דירתו כהפקר.

ובס' משנת יוסף (הל' ביהכ"נ סי' לא סק"ט) כתב דטעה"ד שלא יהיה הפקר, דהרי ילפי' מביתו ושם אי"ז משום בזיון (דא"כ רקיקה הו"א בזיון) אלא רק דלא יהא כהפקר. ולפי"ז אולי גם בסוכה, אך מאידך י"ל דכיון דתשבו כעין תדורו ודרך האיש בביתו לקצר דרכו מחדר לחדר הכ"נ בסוכה. אכן בס' סדר משנה (פי"א מתפלה ה") כתב דטעה"ד שאסור לאו משום שזה ביזוי וקלות ראש אלא שנכנס לביהכ"נ שלא לצורך מצוה.

ובחזו"ע (שם) כתב לאסור ע"פ ברכות הנ"ל דאמרי' מה ביתו אקפנדריא קפיד איניש, ולכן כיון דתשבו כעין תדורו א"כ יש להקפיד שלא לעשות. אך לכאור' יל"ד דכ"ז רק לאחרים, שאחרים לא יעשו ביתו כהפקר, אבל בעה"ב עצמו כן עושה קפנדריא.

ולמעשה פשוט דאין להשוות בין קדושת ביהכ"נ לקדושת הסוכה, דביהכ"נ הוא משום הקדושה, ובסוכה כל ההנהגות שיש בהם בעיקר

לאו כהר הבית היא ולא כבית הכנסת היא דתנינא בהו ולא יעשנה קפנדריא, אלא כבית דמיא שדרין בתוכה. מה בית אי מעביר דרך עליה לא מיפסל דמצות סוכה גופה בדירת המחויב בה תליא לדור ולאכול ולשתות בתוכה וכל היכא דנמצא דר בתוכה בין פתחי הבית פתוחים לתוכה ועוברין דרך עליה בין שמשתמשין מתוכה לבית ואיהו לא קפיד... מצותה קיימת ועומדת, עכ"ל.

א"כ לפי"ז אדרבה, לא רק שאין בידינו מקור לאסור, אלא יש בידינו מקור להתיר. ובאמת כן העיר ידידי הגרש"א פיש בהגהות בספר "אגן הסהר" (הערה 295) בשם הגרמ"מ קארפ שליט"א שהעירו דהמעייין בתוך דברי הרי"ץ גיאות יראה שם איפכא, וסיים שם: "ועכ"פ אין בדבריו שום משמעות לאיסור, אמנם בספר משנת יעקב סי' תרל"ח הביא בשם הפמ"ג שדין סוכה בקפנדריא כדין בית הכנסת, וכאמור מדברי הרי"ץ גיאות ל"מ כן, אך יש לדחות. ובעל דרך אמונה שליט"א מורה בזה להיתר, עכ"ל.

ובאמת בס' נטעי גבריא (סוכות פס"ג סי"ב) הביא דיש מי שכתב שאין לעשות הסוכה קפנדריא כמו ביהכ"נ, ובהע' יג כתב: "משנת יעקב סי' תר"ל בשם הפמ"ג (ולא מצאתי לע"ע)", עכ"ל. כך שגם לזה אין סמך ומקור קדום [ועיג"כ בחזו"ע סוכות עמ' קכט שכתב לאסור קפנדריא, וצ"ע כנ"ל, וראה להלן].

וראיתי בקובץ "מה טובו אהליך יעקב" (גליון ד עמ' פט אות טו) שדעת בעל ה"משנה הלכות" זצ"ל שמותר לעשות הסוכה קפנדריא, וכן שם (עמ' קלג) דעת הגה"צ רבי שריה דבילצקי זצ"ל.

וכן שאלתי מקמיה מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א בזה הלשון: "האם מותר

שערי יוסף - סוכות

אותם במטבח מפני שמכינים בו את צרכי האכילה, או במקום אחר שעתידיים להשתמש בו בלילה ולאחר מכן להדליק את החשמל בסוכה ולברך עליו ואף לכוון על הנרות.

מה. בדין כניסת גוי לתוך הסוכה

הנה בעניין כניסת גוי לסוכה, איתא בש"ך עה"ת בפרשת אמור סוד"ה ובזוהר, כתב שאסור להכניס עכו"ם לסוכה משום שהיא צילתא דמיהמנותא ועכו"ם לית ליה מיהמנותא, וגורם לסילוק הקדושה שיש בסוכה עי"ש. והביאו בשו"ת דברי יציב חאו"ח סימן רע"ד, וכ"ה בשו"ת בית דוד סימן תמ"ד דכתבו דאסור להכניס גוי לסוכה, וכן כתב בזה בספ' מעשה אורג על היוצר ליום ב' דסוכות ד"ה כי אקח.

והאדמו"ר רבי יצחק אייזיק מספינקא כותב שהוא דיבר עם אביו בעל אמרי יוסף מספינקא האם נכון להכניס עכו"ם לסוכה והסכים שלא להכניסו אלא שצריך לצאת אליו לחוץ הדבר היה בעת שבא דוור נכרי למסור איגרת חשובה עבור אביו והדוור עמד על כך שהוא צריך למסור את האיגרת דווקא לידי אביו ולא לשום אדם אחר ואביו שהה אז בסוכה. והוא שאל את אביו ע"כ שהשיב לו על פי דברי המשנה במסכת כלים פרק א' שהחיל מקודש שאין עכו"ם נכנסין לשם ואמר לו שסוכה ודאי קדושתה כחיל ולכן אין להכניס גוי לסוכה.

וראיתי מקשים לפי"ז דהנה איתא ביוצרות בפיוט יום ב' לסוכות מתפללים אלים כהשעין אב תחת עץ סוכה, וביאר בספר מטה לוי כשהשעין אברהם את המלאכים תחת עץ הסוכה, והרי המלאכים באו אל אברהם זה היה בחג הסוכות, ועין בגמ' ר"ה דף יא ע"א ושם מבואר בתוס' שהמלאכים באו אל אברהם בחג הסוכות. [ומשום זה זכו בניי למצות סוכה

משום ביזוי המצוה, כמבואר ברמ"א (שם). ועוי"ל דאפי' בביהכ"נ מבואר בשו"ע (סי' קנא ס"ה) דאם היה מעבר מקודם, ובנו שם ביהכ"נ מותר לעבור שם, וא"כ ה"ה בנד"ד אם החצר ששם סוכתו היא מעבר משני חדרים גם קודם סוכות, דשרי. ועוד י"ל שאם עובר ומכוין באותו רגע למצות סוכה א"כ שרי דאי"ז קפנדריא (כ"כ בס' תורת המועדים עמ' קג), וקיצרתי בכ"ז, ובמקו"א הארכתני בזה בס"ד. עכ"ד הגר"ח מלין.

מג. נרות בסוכה

הנה בשו"ע ס"א כתב, המנורה, בסוכה ואם היתה סוכה קטנה, מניחה חוץ לסוכה. ובמשנ"ב סק"ח, כתב בזה וז"ל: ואם היתה סוכה קטנה וכו' - אפילו אינה מצומצמת בשיעורה אלא שהיא קטנה כ"כ בענין שיש לחוש שמא יתקרב הנר לדופני הסוכה ותאחז בהן האור ותשרף סוכתו צריך להניחה חוץ לסוכה אפילו היא של זהב. ואם מטבעו הוא מצטער כשאוכל שלא במקום הנר יש להקל כשיעמיד הנר בעששית שקורין (לנטערנע) או במנורה (שקורין לאנפין) אם לא שהיא נמוכה מאוד ויש לחוש שיתקרב האור להסכך, ע"כ. ובשער הציון ס"ק יט, כתב, הב"ח כתב שעל ידי זה מבעית ונפיק מן הסוכה ועל כן גזרו רבנן שלא להכניסה לסוכה. והמגן אברהם כתבו שחששו שתשרף ותתבטל מצות סוכה. ושמעתי עתה מעשה ביהודי שמחמת כן נשרפה לו הסוכה.

מד. האם להדליק את הנרות שבת בסוכה

הנה דעת הגריש"א והו"ד בספר אשרי האיש (ח"ג פרק כו אות מה) שיש להדליק את הנרות בסוכה כדי שיאירו במקום האכילה, ואם א"א יש להדליקם בחדר סמוך באופן שיאירו לתוך הסוכה, ואף שזה אינו אפשרי יש להדליק

שערי יוסף - סוכות

שמילי דרבנן האבות לא קימו וכל מה שקימו קימו מילי דאורייתא, א"כ לפי"ז א"ש שהוה דין דרבנן, ולכן אברהם הכניסם תחת הסוכה.

ועוד י"ל שאין הכוונה שהכניסם ממש לתוך הסוכה, ואז גרם אברהם אבינו לסילוק השכינה, אלא השעינם תחת העץ של הסוכה מבחוץ, וח"ו שהכניסם לתוך הסוכה ממש, אלא שנענו ודו"ק. ושאמרתי קושיה זו לזקני מרן הגרא"פ טהרני שליט"א אמר לי דמה שעשה כן שהרי כתוב שא"א מגייר את הבנים וא"כ מה שעשה כדי להכניסם תחת כנפי שכינה, תחת הסוכה ולכן שרי.

ועוד י"ל לפי דברי הנפש החיים שהאבות קיימו אתהמצוות לפי שורש נשמתם וא"כ בזה א"ש, ועוד י"ל כיון שאין הקב"ה מביא תקלה לידי צדיק מ"מ כיון שהכניסם ולבסוף נתברר שהם מלאכים, אז למעשה לא היה תקלה ודחוק.

ועוד י"ל דמה דכתיב שם בפיוט אלים כהשעין אב תחת עץ הסוכה אין הכוונה אלים אל אברהם דהנה מצינו כמה פירושים במילה אילים דהנה במדרש שוחר טוב תהילים כט א' ביארו מאי דכתיב הבו לה' בני אלים מהו בני אלים מהו בני אלים בניהם של אותם כשנשחטים כאילים אברהם אמר אני שוחט ויצחק אמר אני נשחט, דהינו שהוה ישראל, וי"א שנקראו אילים בנ"י משום דכתיב ישעיה א' כט' וקרא להם אילי הצדק מטע ה' להתפאר, ולפי"ז ביארו מאי דכתיב בהושענות כהושעת אלים בלוד עמך בצאתך לישע עמך.

וא"כ לפי"ז י"ל שמה שהתכיון רבי אלעזר הקליר אלים כהשעין וכו' הכוונה היא למלאכים, וכמו שכתבו בעלי התוס' עה"ת בראשית פי"ב פ"ו, וכמו שביאר המטה לוי אבל אי נימא שהכוונה לבנ"י שנקראו אלים,

וכמו שאיתא במדרש רבה במדבר פרשה יד באברהם כתיב והשענו תחת העץ שעשה להם סוכה והקב"ה עשה סוכות לבניו ביציאתם ממצרים, ויקרא כג' מג' כי בסכות הושבתי את בני ישראל וגו', ובמדרש תנחומא וירא פרק ד אתה אמרת והשענו תחת העץ אני נותן להם מצות סוכה ובדומה בילקוט שמעוני בראשית רמז פב].

וא"כ צ"ב הרי לא"א נדמו לו כערבים, וא"כ איך הכניס גוים לסוכה והרי איתא בגמ' ביומא דף כח ע"ב שא"א קיים את כל המצוות ואפילו ע"ת, ובפרט לפי מה שכתב בזוהר הקדוש (ח"ג עמ' קא) וז"ל: על כן כתוב כל אזרח בישראל ישבו בסוכות כי כל מי שהוא משורש וגזע קדוש מישראל ישבו בסוכות תחת צל האמונה ומי שאינו מגזע שורש הקודש של ישראל לא ישב בהם.

ולפי"ז יסד רבי אליעזר הקליר בתפילה של יום שני של סוכות אזהרה לנכרי מהכנס לסוכה כדלקמן וזר לא יהיה במוצאותיה ונכר לא יעבור בתוצאותיה וערל לא ישותף במחיצותיה ועובד אלילים לא ירמוס בחצרותיה ולאום לא יערב בחוצותיה כי אם עמוסיו נוצרי עדותיה, עכ"ל, וא"כ אם בפייט עצמו מוזכר שזר לא יכנס לסוכה בע"כ א"א לומר שא"א הכניס זרים לסוכה. אומנם אי נימא כיון שא"א היה בתוך המצוה והתוך הסוכה א"כ י"ל שא"צ להפסיק מן המצוה אלא שהם יכנסו אליו, וכך ראיתי שכתב בספר גינת אגוז עמ' נד, אבל ממה שהיה מעשה אצל האמרי יוסף מספקינא מבואר שגם בכה"ג אסור להכניס גוי וא"כ אכתי קשה.

ובזה י"ל לדא דמה שהכניסם תחת הסוכה מיירי לאחר שאמרו שהם מלאכים, ועוד י"ל לפי מש"כ בקונטרס שיח יוסף ח"א בכמה מקומות בשם מרן החיד"א ובשו"ת הרדב"ז,

שערי יוסף - סוכות

עיי"ש, ומ"מ כדברי החקל יצחק בדין ביטול ברוב כ"כ הכסף נבחר עיי"ש.

וכתב לי הגאון ר' גמליאל רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך ופרדס יוסף החדש על המועדים, שכתב לתרץ תירוץ חדש ע"פ מה שכתב בזוהר הקדוש פרשת וירא דף ק' ע"ב שלאברהם אבינו היה אילן שבדק האורחים, שאם היה האורח הגון, היה נפתח ענפיו של האילן ומאהיל על האורח אם לא היה האורח הגון, אז לא נפתחו ונפרסו הענפים. ע"ש. ולפי זה י"ל שאם האורחים של אברהם היו גויים, ולא מלאכים, לא היה נפתח האילן, כדי לא להכשיל אברהם אבינו להכניס גוי לסוכה, באמצע חג הסוכות, וכיון שהיו מלאכים נפתח ונפרס האילן עליהם.

והנה הגאון רבי ברוך שרגא שליט"א בספר ברוך שאמר (סוכה עמ' קלט) כתב שאם מוכרח להכניס גוי לסוכה מפני דרכי שלום יכסה את הסכך בניילון ובזה אין מבזה את הסוכה, וכן כתב בפסקי תשובות (סימן תרלט אות ג) שיסגור את הגגגון שמעל הסוכה ואז אין הסוכה כשרה ואין חשש להכניס גוי.

ואולם בחזו"ע סוכות עמ' קכט כתב נכון להימנע מלהכניס נכרי לסוכה, ובע"כ דאינו פוסל את הסוכה, וכן בעיקר דברי הגר"ב שרגא והפסק"ת, כתב להעיר הגר"ב חותה שליט"א בספר כי בא מועד (סוכות עמ' צג) שהעיר על זה שאם הגוי מטפל בזקן או חולה אין זה פיטרון מעשי שהרי הגוי צריך לצאת ולבוא ואי אפשר לפסול את מקומו בלבד, ועוד שע"פ הפשט ישנם כמה ראיות שאין חשש כלל שהגוי נכנס לסוכה ומנן שהרי הגוי יכול לשמש כדופן לסוכה לכן נראה שאף קללה ע"פ הסוד לא תהיה לו כאיון שאינו מתכיון לבזות את האושפיזין, והביא שם ששלח לשאול את מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל

א"כ י"ל שהכוונה היא על בני"י ואז הכוונה שהקב"ה הכניס את בניו תחת הסוכה ודו"ק.

אמנם ראיתי ביאור נפלא שביאר הרה"ק רבי יצחק אייזיק מספינקא בספרו חקל יצחק (פרשת וירא ד"ה והשענו) כותב ע"כ דבר נפלא בדרך דרוש אברהם אבינו הכניס את המלאכים תחת עץ סוכה וזה לדעות שהיה זה בחג הסוכות אמנם הלכה פסוקה היא שאין עושין סוכה תחת האילן ומדוע אפוא אברהם אבינו לא הכניסם בסוכה ממש כי בוודאי הייתה לו סוכה כשירה.

ומתרץ על פי דברי רש"י על התורה שהמלאכים היו נדמין לו לאברהם כערביים ולכן נתן להם מים לרחוץ רגליהם ע"פ הגמ' בבא מציעא דף פה ומבאר שאברהם אבינו הסתפק האם הם עובדי אלילים ולא ידע האם להכניסם לסוכה ולכן נתחכם ועשה סוכה תחת האילן.

אמנם הוא הרבה סכך כשר יותר מהמחובר הפסול באופן שהסוכה תהיה כשרה וכך סבר אברהם אבינו ממה נפשך אם האורחים הם עובדי ה' הרי הענפים המחוברים התבטלו ברוב והסוכה כשירה ואילו אם הם ערביים הרי בבני נח אין דין שלביטול ברוב והסוכה פסולה כסוכה תחת האילן. וכבר כתבו הרבה מן האחרונים שהחידוש של אחרי רבים להטות נוהג רק בישראל פרי מגדים יו"ד סב משב"ז א נוב"י תנינא אע"ה מ"ב שו"ת חת"ס יו"ד יט מנחת חינוך מצוה ב ומצוה עח ועוד ואם כן ממה נפשך אם האורחים הם כשרים הרי הסוכה כשירה כי הסכך הפסול התבטל ברוב והוא הכניסם לסוכה כשירה ואם הם עובדי ע"ז הרי הסכך הפסול לא התבטל ולכן הסוכה פסולה וניתן להכניס גויים לתוכה. וע"ע בספר שמן ראש עמ' קפא' מה שמפלפל ודן בדבריו

שערי יוסף - סוכות

הנה מקור האי דינא דתשמישים בזוים, כתב בשו"ע סימן תרל"ט ס"א בזה"ל: . כיצד מצות ישיבה בסוכה שיהיה אוכל ושותה (וישן ומטייל) (טור) ודר בסוכה כל שבעת הימים בין ביום ובין בלילה כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה וכל שבעת ימים עושה אדם את ביתו עראי ואת סוכתו קבע כיצד כלים הנאים ומצעות הנאות בסוכה וכלי שתיה כגון אשיות וכוסות בסוכה אבל כלי אכילה (לאחר האכילה) (טור) כגון קדירות וקערות חוץ לסוכה המנורה בסוכה ואם היתה סוכה קטנה מניחה חוץ לסוכה. הגה, ואל יעשה שום תשמיש בזוי בסוכה כדי שלא יהיו מצות בזויות עליו (בית יוסף בשם אורחות חיים): ע"כ.

ויש לדון הכא אם נקרא תשמיש בזוי או לא, הנה סו"ס הוי רק נטילת דגימה ותו לא מידי, וכיון שכן לכאורה ליכא בהא שום תשמיש בזוי, ולא גרע ממש"כ במשנ"ב סק"ט כגון שטיפת קערות כו' וברור דלא דמי להשתין בסוכה שכתב במשנ"ב שאסור, ועוד אדרבה הרי מקיים מצות ככל אשר ירוך כאשר הורו גדולי ישראל לעשות בדיקות, [ודלא כטועים בזה ואכמ"ל] וכיון שכן אין שום מניעה לעשות בדיקת קורונה בסוכה.

בברכת התורה

יוסף אביטבול

והורה להתיר ולא הצריך לפסול את מקום ישיבת הגוי יעו"ש, וראה עוד בספר סוכת ציון להגר"מ מוצפי שליט"א (עמ' קט) שכתב שבאיש ציבור או רב מפורסם שבאים עליו אורחים שונים ובכללם גוים הנוהגים להקל יש לו על מי שיסמוכו, יעו"ש, וע"ע בספר מלכים אומניך (עמ' שמה) שכתב מרן הגר"י זילברשטין שליט"א שיש להתיר להכניס גוי לסוכה במקום חשש איבה. וע"ע בשו"ת רבבות אפרים (ח"ז סימן קעט) שנשאל ביהודי שיש לו חנות עם שותף עכו"ם ובא העכו"ם למסור ליהודי דבר בביתו בחול המועד סוכות האם יכול להזמין, וכתב שאין להכניסו כי העכו"ם לא ידע על הסוכה ולא הוה חשש איבה יעו"ש. [וע"ע בשו"ת אבני ישפה ח"ה סימן נא אות ד'].

מו. לעשות בדיקת קורונה בסוכה

יום ד' י"ב תשרי תשפ"א

לכבוד הגאון האדיר רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך ושא"ס שלו' רב.

במה ששאל בזה"ל: אם באים לביתו לבדוק אם יש לו קורונה ח"ו, האם מותר לעשות הבדיקה בסוכה, או שזה תשמיש בזוי בסוכה, ויעשה הבדיקה בבית, ולא בסוכה ע"כ שאלתו.

שערי יוסף - סוכות

סעיף ב'

ב. אוכלים ושותים וישנים בסוכה כל שבעה בין ביום בין בלילה ואין ישנים חוץ לסוכה אפילו שינת עראי אבל מותר לאכול אכילת עראי חוץ לסוכה וכמה אכילת עראי כביצה מפת ומותר לשתות מים ויין ולאכול פירות (ואפילו קבע עליהו) (דברי עצמו) חוץ לסוכה ומי שיחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסוכה אפילו מים הרי זה משובח ותבשיל העשוי מחמשת מינים אם קובע עליו חשיב קבע וצריך סוכה.

הגה: ומה שנוהגין להקל עכשיו בשינה שאין ישנים בסוכה רק המדקדקין במצות יש אומרים משום צינה דיש צער לישן במקומות הקרים (מרדכי פרק הישן) ולי נראה משום דמצות סוכה איש וביתו איש ואשתו כדרך שהוא דר כל השנה ובמקום שלא יוכל לישן עם אשתו שאין לו סוכה מיוחדת פטור וטוב להחמיר ולהיות שם עם אשתו כמו שהוא דר כל השנה אם אפשר להיות לו סוכה מיוחדת:

א. בדין חיוב לישון בסוכה – ואין להקל בזה משום אור המקיף

כתב מרן בשו"ע בסימן תרל"ט בסעיף ב' וישנים בסוכה כל ז' בין ביום ובין בלילה, ואין לחוש לשום דבר, והטעם משום תשבו כעין תדורו, כעין תדרו, ואע"פ שבגמרא בסוכה נג ע"א שבזמן בית המקדש היו מנמני אכתפי דהדידי ולא ראו שינה בעיניהם, מ"מ יש דין שינה, אחר שחרב המקדש והתבטל דין שמחת בית השואבה דמקדש, וזה מה שכתב הכא השו"ע.

ואין לטעון שיש איזה אור המקיף כמו שטוענים איזה אחדים, שהרי אם מרן השו"ע כותב שיש חובה לישון הולכים אחריו, וכבר מבואר מעשה בשם הגר"א שהיה בבית האסורים בסוכות ועשה כל דבר שלא יפול שינה על עיניו כל חג הסוכות, ומי אנו שנעה אחריו ונאמר שיש פטור דאור המקיף, וזה יעכב, וכתב איזה אחד שאע"פ שאנחנו לא מרגישים מ"מ כיון שרבותיהם מרגישים אנו הולכים אחריהם, ללכת אחרי הרב, והלא נלך אחרי השו"ע ואחרי הגר"א.

וכבר ידוע שצוח ע"ז מרן הגר"א מ"מ שך זצוק"ל שהוא עוקר מצוה מן התורה, וא"כ ברור ובודאי שיש מצוה לישון בתוך הסוכה, והרי כבר כתב כך השו"ע הרב בסק"ד שיש חובה לישון בסוכה, ועין בספר שערי המועדים שמחפש בכל מיני אפשריות לדחות סיבה זו ולכאורה הרי סביו לא הרגיש וכתב בספרו לישון בסוכה, ואיך יוצא נגד מנהג אבותיו, והרי כתוב ואל תיטוש תורת אמך.

ואף את"ל דהוי מנהג ומנהג ישראל דין הוא, הרי מפורש להדיא בפוסקים שכל מנהג שהוא אחר מרן לאו מנהג הוא, וא"כ א"א לחדש מנהגי אחרי פסקי מרן הבית יוסף, וכ"ש אחרי זקנו בעל התניא, שמכונה הגר"ז במשנ"ב, וכתב בשו"ע הרב לדינא שיש לישון בסוכה.

ועוד שהרי מבואר להדיא בספרים שיש בסוכה אור המקיף, וכמו שלאכול יש חיוב, אע"פ שאין זה צורכי שמים, אלא מסייע לאדם ה"ה שינה, דין הוא שלא יפריע אור המקיף, כדין אכילה, ומ"ש. ואדרבה הרי מה האור המקיף עושה שהאור ממשיך כוח על האדם, ולקדש אותו, א"כ כל ישיבה וכל שינה והשארות בסוכה, י"ל דהוי משפיע יותר קדושה על האדם, וזה כל ענין הסוכה.

שערי יוסף - סוכות

פטור וטוב להחמיר ולהיות שם עם אשתו כמו שהוא דר כל השנה אם אפשר להיות לו סוכה מיוחדת.

ג. בדברי הרמ"א שיש להקל משום אשתו

בעיקר דברי הרמ"א כתב להקשות בט"ז (סימן תרל"ט סק"ט) ובמג"א (סימן תרל"ט סק"ח) סתירה בדברי הרמ"א שבסימן תרמ סעיף ד' בהגהה כתב שאם עשה סוכה במקום שאינו יכול לשבת שם אף ידי אכילה לא יצא, וא"כ אם אין לו סוכה במקום שאינו יכול לישן שם אף ידי אכילה לא יצא וא"כ אם אין לו סוכה מיוחדת לא יצא כלל, ובשו"ת בית שערים (או"ח סימן שלו) כתב לתרץ, שבסימן תרמ אין הסוכה ראויה לשום אדם לישן שם ולכן הסוכה פסולה ואינו יוצא יד"ח גם באכילה, אבל כאן הסוכה כשרה לרווק שאין לו אשה שיכול לישן שם וא"כ כשרה לכל אדם.

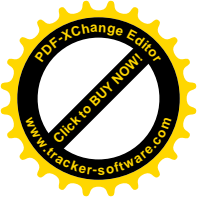
וראה עוד בא"א (בוטשאטש סימן תרל"ט ס"ב) שכתב שלפום ריהטא לא שייך טעם זה בגדולים שאין להם נשים או בגדולים שנשותיהם אינן עמהם ואולי י"ל כיון דלגבי רובא דעלמא במדינות אלו הקרים יש קולא מצד כעין תדורו שייך כן על כולם עכ"ל.

ועיין עוד בא"א בוטשאטש (מהדורא תנינא סי' תרל"ט) שכתב שהלימוד זכות שכתב הרמ"א שמקילים בשינה שייך גם בהסוכות שבהם תנורים של בית החורף ומסיקים בהם כי מ"מ אין מוטל על הנשים ללון שם כי מ"מ הדירה משונה מכפי דרך דירות בני אדם בכל השנה כי יש רוחות נושבות דרך הסכך וקר ג"כ עי"ז ואין ההיסק מועיל להציגה כמו בבית ממש גם יש תמיד חשש שמא ירד גשם באמצע השינה וגם כשיש שם גג שיכולים לכסות מפני הגשם עד שהולכים לכסות יש גשם על הגוף

אולם בדין אור המקיף מצאתי עתה בספר דברי חיים על מועדים [לסוכות] שכתב שם בזה"ל: ובאמת זאת היא עיקר מצות סוכה, תשבו כעין תדורו (סוכה כח ע"ב) וידע שהחסד עליון חופף עליו בכל מקום שהוא, אחרי שיצאנו בדימוס ביום הכפורים ובטהרה, ואנחנו חלק ה' חופף עלינו בחמלתו, ואף אם אינו מקיים בפועל הסוכה מחמת שהוא פטור ממנה מכל מקום הוא יושב בצל קדושת הסוכה, שזאת הוא עצם המצוה תשבו כעין תדורו, כמו שהוא נוהג בביתו שלפעמים הולך ממנה, אף על פי כן נקרא ביתו גם שהוא רחוק ממנו, כמו כן הסוכה וצל הקדושה חופף עלינו גם שאינו בפועל תחת הסוכה מכל מקום מקרי סוכתו, ולזה נקרא (ע"ז ג.) מצוה קלה, שאין בו טורח, שאין החיוב דוקא לשבת בפועל, ובאם הוא מצטער פטור (סוכה כו.) והוי כיושב בסוכה וכו', וכמו שכתבתי לרמז שהחסד השם יתברך חופף עלינו בכל מקום, אפילו המצטער היושב חוץ לסוכה כאלו הוא בסוכה, מחמת גודל הדביקות שהוא בנפש הישראלי והשתוקקותו להשם ב"ה וב"ש ויתעלה זכרו, ואינו עושה המצוה משום טעם בעולם רק לנחת לפניו יתברך, ואם הוא יתברך פטור מהמצוה מקבלים במחשבתם כאלו עשו" עכ"ל, וא"כ מכאן יש סמך לאור המקיף, שיש שלמדו מזה להקל במצות ישיבה בסוכה.

ב. דברי הרמ"א במקום צינה

הנה על מש"כ בשו"ע אוכלים ושותים וישנים בסוכה, אולם כתב הרמ"א ומה שנוהגין להקל עכשיו בשינה שאין ישנים בסוכה רק המדקדקין במצות יש אומרים משום צינה דיש צער לישן במקומות הקרים (מרדכי פרק הישן) ולי נראה משום דמצות סוכה איש וביתו איש ואשתו כדרך שהוא דר כל השנה ובמקום שלא יוכל לישן עם אשתו שאין לו סוכה מיוחדת

שערי יוסף - סוכות

והעוסק במצוה פטור מן המצוה, והעיר הנשמת אדם (כלל קמז סק"א) שלהלכה מצות ושימח אינה נוהגת אלא בשנה ראשונה וא"א לפטור מטעם זה את העולם שישנים אף לאחר שנה זו מחוץ לסוכה, וכתב בדברי יציב שיוצא שבשנה הראשונה אף הוא יודה שפטור ובפרט לפי הרמ"א יש לימוד זכות על כל העולם ע"ש באריכות עוד מש"כ להוכיח שהוא משום שמחה, ובשו"ת רבבות אפרים (ח"ה סימן תז) הביא כל דבריו ע"ש, ושם הביא עוד מש"ע הרב משה פישר שכתב לו שלא מצינו חילוק דין בשנה ראשונה אלא לענין יציאה בצבא, ולכן אם יש לו סוכה מיוחדת חייב לישון עם אשתו גם בשנים הבאות ע"ש עוד. וע"ע בשו"ת ויברך דוד (ח"א סימן עח).

אולם יש מחמירים בזה, והוא ע"פ מש"כ בבכורי יעקב (סמן תרלט סקי"ח) שכתב, ולכן החרד על דבר ה' לא ימנע מלישון בסוכה אפילו אין אשתו עמו ומסתמא נשים צדקניות הן שרוצות לזכות בעליהן ומוחלות על ביטול עונג שלהן עכ"ד, ולכן יש מחמירים בזה וכן כתב בשו"ת חוקי חיים (ח"ו סימן צב) וכן הוא דעת שר התורה הגר"א וייס שליט"א והובא בקובץ דרכי הוראה (ח"ו סימן ה' אות א'), ובשלמי מועד (עמ' קיד) כתב לדחות סברת הדברי יציב ע"ש. ובשו"ת ודרשת וחקרת (ח"ד סימן כג אות ה') כתב שטוב להחמיר בזה, אבל טוב לפייסה שתסכים שיקיים מצותו כדין.

ו. אם אשתו מפחדת לישון לבד

הנה יש לדון אם אשתו מפחדת שישן לבד שישן עמה, וכן כתב להקל בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ד סימן קסה) וז"ל: אשה שאין לה מקום בסוכה למטה או שאינה רוצה ולא יכולה להיות בסוכה ודורשת שבעלה יישאר אצלה שמעתי הוראה כיון שאין אצלה שום

וכן על הכלים ויש עי"ז צער ופחד ואין מוטל עליה לישן שם.

ד. בדעת הגר"א

והנה דעת והמג"א (תרלט סק"ח) שאין בזה פטור אלא הוה ליה ממצטער שאינו יכול לישון, ולפי"ז אם אינו מצטער שאין לו זמן עונה וכו' אין לו לפטור את עצמו מן השינה, וכן כתב במשנ"ב (סימן תרלט סקי"ח).

אולם בט"ז (סימן תרלט סק"ט) כתב שהטעם שיש להקל בזה, משום דהרי קימ"ל ששלוחי מצוה פטורין מן הסוכה וא"כ אם אינו רוצה לפרוש מן אשתו מקרי דבר מצוה ופטור מן הסוכה ואפילו אם אינה טהורה מ"מ שייך שמחה כשבעלה בחדר, וע"ע בשו"ת מקדש ישראל (סוכות עמ' פג)

ובמשנ"ב (סקי"ח) הסיק בזה, ובביאור הגר"א חולק ע"ז דלא מיפטר משום זה וגם במ"א מסיק דמשום זה לא מיפטר ולימד זכות אחר על העולם משום דהו"ל מצטער כשאין יכול לישן שם עם אשתו, והנה לפי טעם זה אם אין מצטער כגון שאין אצלו זמן עונה עכשיו אין לו לפטור עצמו מן השינה. ומשמע מכמה אחרונים דמאן דא"א לו לישן עם אשתו בסוכה דאין לו סוכה מיוחדת לא יבטל זמן עונה וליל טבילה ואין לחייבו לאחר שנזדווג עם אשתו שיחזור לסוכתו אלא ישן בביתו עד עמוד השחר עכ"ד.

ה. מה הדין בשנה ראשונה

והנה בשו"ת דברי יציב (או"ח ח"ב סימן רעד) כתב להקל לחתן בשנה ראשונה שלא לישון בסוכה, ויסוד דבריו הוא ע"פ מש"כ הט"ז סימן תרלט סק"ט שהטעם שהאנשים נוהגים לישון מחוץ לסוכה הוא מפני שהם עוסקים במצוה לשמח את נשותיהם יחד עמהם

שערי יוסף - סוכות

וצ"ל דמאחר וכעת אינה חשה בצירים לכן אינה נחשבת כחולה והבעל לא נחשב כמשמש חולה אמנם יכול הבעל לומר דאין זה תשבו כעין תדורו שהרי בשאר ימות השנה לא היה יורד לישן בחצר כי לא היה עוזב את אשתו לבדה בבית אך כנראה שאין בזה בעיה תשבו כעין תדורו כי לא מודדים את הדבר באופן פרטי אלא את הציבור כולו וכדי לפטור את האדם מלישב בסוכה צריך שיהיה מצב שכל העולם כולו לא היה אוכל בסוכה באופן כזה.

ואמר לו הגר"ק שליט"א הגע עצמך אדם זקן שיש לו יאהרצייט והוא צריך לעבור לפני התיבה בליל יו"ט של סוכות וסוכתו היא על הגג בגובה של חמש קומות ובימות כל השנה לא היה עולה רגלי לגג בשום פנים ואופן אלא היה ישן למטה במקום כלשהו האם נאמר שגם בסוכות פטור מלעלות לסוכתו דתשבו כעין תדורו והרי בשאר ימות השנה לא היה עולה לגג והדעת נותנת שאין לזקן פטור של תשבו כעין תדורו כי הוא אדם פרטי שקשה לו ואין מכאן ראייה לגבי כל העולם כולו והמודד הוא כל העולם כולו ה"ה בעניננו עוד אמר לו הגר"ק שליט"א שנאמר בערכין דף טז בהכאה דדביתהו מר סבר כיון דלדידיה לא מצער ליה מאי נפקא ליה מיניה ומר סבר אתי לאטרודי הרי שלפעמים הכאה דאשתו לא כל כך איכפת לו לכן אין לו פטור של מצטער כשהיא מצטערת ע"כ אמנם נראה שבחודש תשיעי להריונה וכבר התחילה להרגיש צירים וכד' וצריכה אותו מיד אם יש משהו מסתבר לומר שאז הוא כן בגדר של משמש חולה שפטור מן הסוכה וכן"ל. עכ"ד הגרי"ז שליט"א.

וכן כתב להקל בילקוט יוסף (סוכה עמ' תשכא), וז"ל: כשהסוכה מיוחדת לבעל הבית טוב שיישן עם אשתו בסוכה כמו שכתוב

סיבה רצינית לפחד אין לו לבטל משום כך מצות סוכה אבל לענ"ד נראה שפטור ודינו הוא כמו במשמי חולה שפטור ולא מיבעיא אי נימא דפטור משמשי חולה הוא מדין דתשבו כעין תדורו וגם בביתו היה עוזב דירתו כשצריכים אותו לשמש לחולה ולכן פטור עי' שע"ת סי' תר"מ סק"ב כ"ש כאן שאם אשתו בצער ועצבנות היה עוזב את דירתו ובלבד שתירגע גם כאן עביד הכי וגם אי נימא כמש"כ המ"ב שם סק"ז בשם הלבוש שהפטור במשמי חולה הוא מדין עוסק במצוה נראה שגם כאן העצבים ואי השינה של אשתו הוי כחולה להצריך ליווי ומצותו בכך ופטור מסוכה, וכל זה באשה דיודעת שמבטלת אותו ממצות סוכה ומ"מ מרגישה שאי אפשר לה בלעדיו מרוב פחד אזי גם הוא פטור אבל אם לפעמים נותנת לו רשות לצורך גדול צורך זה לא גרע וטוב להשפיע עליה שתסכים כשאין מקום לפחד ושוב יש לו לקיים מצות סוכה. עכ"ד, ויעו"ש עוד שדן במועדים וזמנים ח"א סימן פח האם האשה שפטורה ממצות סוכה חייבת לישון בסוכה כדי שבעלה יקיים מצות סוכה, ומ"מ כתב שם שעכ"פ גם אם היא פטורה, הרי היא מקיימת בזה מצוות חסד. ובספר שמחת ישראל (עמ' ער) בהיא שהגר"ק כתב לו שיש לדון אם הוא פטור בגלל זה או לא.

ומרן הגר"י זילברשטין שליט"א דן להקל בזה שאולי כהיא כחולה, ראה בקובץ משלחן מלכים (ח"ה עמ' רז) שנשאל הגרי"ז באשה הרה שפוחדת לישן לבדה בבית כשבעלה בסוכה שהגרי"ש שליט"א השיב שלבעל אין פטור דמצטער וחייב לישן בסוכה ואם קשה לאשתו תלך לישן עמו בסוכה ועי' שם שכתב הגר"י זילברשטין שליט"א ובכ"ז הדברים מחודשים, כי אולי דינו כמשמשי חולה שהרי היא כחולה מאחר שהיא עלולה ללדת כל שעה

שערי יוסף - סוכות

סכנה או כמצטער מן הסוכה שפטור מן הסוכה שאין לכל אדם כרים וכסתות שיוכל להבאים לתוך הסוכה, ואפילו יש לו אין כל אדם יכול לטרוח בכל לילה להביאם שם ולמחר לפנותם ואין לך מצטער גדול מזה, וכן כתב בשו"ע הרב סימן תרל"ט ס"ח.

וכן מבואר מתוך דברי הערוך השולחן (סימן תרל"ט ס"א) שבמדינות הצפוניות שלנו רוב שנים הזמן קר מאד בסוכות ואין לך מצטער יותר גדול מזה, וכמה פעמים אפשר להנזק שישן שם.

עוד יש לומר ע"פ מה שהביאו בשם הגרשז"א שאמר בדרך מליצה, שהרי כתוב ויהיה בשלם סוכו ומעונתו בציון. שלימות קיום מצות סוכה היא רק לדריים בציון, [הובא בהליכות שלמה פ"ח אורחות הלכה הערה 16].

עוד י"ל שהקילו בזה משום הגוים שהזיקו ליהודים.

עוד י"ל שלא התרגלו בזה משום שע"פ רוב ירד גשם רב כבר בהרבה ארצות.

וראה עוד בספר נהר מצרים שכתב שגם במצרים יש מקילין שלא לישן בסוכה כי אורי מצרים רע מאוד ומזיק ויש ח"ו סכנה דבבר אם יתקרה. ולכן כ"ז בחו"ל אבל באר"י כן, וכן ראה מש"כ עוד בכה"ח (סקמ"ג) שהביא בשם שמחת הרגל להרב החיד"א על מנהג אר"י שאויר הארץ טוב והחורף על הרוב הוא מאוחר שישנים בסוכה. ומשו"ה יש לדון אם יש חיוב להיות בסוכות בארץ ישראל, ויש לדון ממש"כ בזה בקובץ באר התורה מס' קכט יעו"ש לגבי המעלה להיות בארץ ישראל בימים נוראים דע"י כן נמחלים כל עוונותיו, וא"כ שנמצא בארץ הקודש יהיה גם בסוכות.

בסוכות תשבו תשבו כעין תדורו מה דירה איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו אבל אין זה מעכב המצוה ולכן אם קשה לאשתו לישון בסוכה האיש ישן לבדו בסוכה אך בליל טבילה או בליל עונה מותר לישן חוץ לסוכה אם אין לו מקום צנוע בסוכה. ע"כ. יעו"ש בהערות באריכות דבריו. וכן הוא דעת הגר"ח פשיינברג צוק"ל והו"ד בספר ישמח לב (ח"א עמ' רסא) שאם אשתו מצטערת מכך שאינו ישן עמה בשנה ראשונה פטור מלישון בסוכה.

ונראה שאם יכול לעשות סוכה במרפסת ביתו ולישון שם, כך שאשתו לא תפחד, וכך יכול לקיים שניהם. ואמנם יש לדון כמה כס יש חיוב להוציא ע"ז.

ז. בחו"ל הקלו מפני כמה טעמים

והנה מצינו שמה שהקילו בעיקר בזה בחו"ל הוא משום הקור, וכמו שמוכח ממש"כ בשו"ת בית ישראל (סימן עט), וראה שם עוד חידוש לדינא שמי שמקפיד על הדבר ומפחד ממנו לבסוף מגיע אליו, ושם הקשה מה הטעם להחמיר הרי כתוב באיוב (ג' כד) כי פחד פחדתי ויאיתיני ואשר יגרתי יבא לי הרי להדיא מן הדבר שאדם ירא לנפשו שלא יבוא עליו מזה גופא קרוב הדבר שיבוא עליו מחמת פחדו א"כ זהו רבונתא דהמדקדקים כי הם אינם יראים מהצינה כי מאחר דמקיימי המצוה כראוי באהבה א"כ ממילא הם שומרי מצוה שלא ידעו דבר רע ולא יזיק להם הצינה משא"כ המון העם חוששין ומפחדין מצינה א"כ יוכל לפגוע בהם ומשו"ה פטורים. [ובעיקר הדין של שומר מצוה לא ידע דבר רע הארכתי בספר שערי יוסף בהל' נגיף הקורונה ח"א].

וכן ראה עוד בלבוש (סימן תר"מ ס"ד) שכתב, שכיון שיראים מן הצינה הוי כחולה שאין בו

שערי יוסף - סוכות

ח. האם יש חיוב להביא תנור

והנה בארצות שקר מאוד י"ל שאם ישים תנור חימום ואפשר לו בכך יש לו חיוב דלמה לאיפטורי נפשיה ממצוה יקרה זו של שינה בסוכה, וראה בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ד לקט מנהגים מהגר"ח עמ' תמו אות עז) שכן נהג רבינו הח"ח, והגר"ח מבריסק משום שיהיה תשבו כעין תדורו, שבביתו אם היה קר כה"ג לכן יש חיוב לחמם, ועוד שהרי מצינו על גדולי הדור שדקדקו לישון בסוכה אף שאם אנוסים, וכן נהג הגר"מ פינשטיין זצ"ל והבא בשמועות משה (סימן תרל"ט סק"ב) שלאביו היתה מסירות נפש ע"ז, וכן הובא בתולדות יצחק (עמ' טו) שהגר"א סקפטור זצ"ל לא חלד לישון בסוכה גם בלילות הקרים.

ט. האם יש חיוב לשים מזגן בשינה

וכנ"ל יש לדון מה הדין באדם שמצטער משום החום מחמת שינה, וכן מחמת לימוד דהנה לכאורה בכה"ג פטור דהנה כתב במשנ"ב (תרל"ט סק"ט) שאם מצטער ללמוד בסוכה מחמת הקור פטור, וא"כ נלמד מזה דה"ה הכא בכה"ג שמצטער מהחום עד שאינו יכול ללמוד ולהתרכז מחמת כן שפטור, ולכאורה מוכח דאינו חייב לשים בסוכה מזגן.

ובפרי מגדים (משב"ז ס"ק י"ג) כתב שאשרי לו מי שמסדר סוכה כדבעי שיוכל לעשות שם כל צרכיו, וללמוד שם, והנה משמע בזה דרך אשרי לו אבל ליכא בהא חיוב, ואיכא בזה רק מעלה גדולה, כמו שנוהגים בזה הרבה גדולי הדור וצדיקים שלא לצאת מהסוכה חוץ מתפילות, ויש כאלה שאף מתפללים בסוכה, [ויש שהתירו עוד להטיל מים בסוכה לתוך כלי עם רביעית מים, עי' פסק"ת תרל"ט]. ומ"מ משמע משיטתו דלא הוי רק הידור בעלמא ולא הוי חיוב.

והנה כתב הביכורי יעקב (סימן תרל"ט ס"ק ב') ד'צינה ודאי מקרי ג"כ צער אם אינו יכול להתחמם ע"י בגדים או תנור וכדומה' ע"כ ומבואר דדוקא אם אינו יכול להתחמם בתנור מצטער, וא"כ ה"ה הכא חייב לשים מזגן בסוכה.

והנה יש שהקשו מדברי המשנ"ב שהבאנו למה שכתב בבית"ל (סימן תר"מ בד"ה מפני) שאם יש לו מקום בסוכה להניח את הכרים וכסתות כל ימי החג מחוייב להביאם לסוכה והניחם שם, ולא נוכל לפוטרו מהטעם דצינה ע"כ, וא"כ מוכח דכן איכא חיוב, וא"כ ה"ה לענין מזגן בסוכה.

ובע"כ דיש לחלק בין כרים וכסתות שחייב להביאם דזה חלק מתשמישי הבית שאדם יושן בכרים וכסתות, משא"כ היכא דאין זה בידו כגון שקר לו ואינו יכול ללמוד ולהתרכז את זה כבר אינו חייב לעשות.

והנה מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א בספרו מועדים וזמנים (ח"ח בליקוטי הערות לח"ב סימן ק"ז) יש להעיר בענין פטור מצטער מחמת קור שנהגו לא לישון בסוכה ותמהני הלא אפשר להכניס שם מערכת חימום בבית שאם קר לו ה"ה מכניס חימום מאלקטרי חשמל א"כ בסוכה למה פטור יכניס שם חימום ויכול לישון בסוכה אפילו אם קר, וכתב לבאר: ונראה כמו שביארנו במועדים וזמנים ח"א סימן פ"ט בשם האו"ז דאף שאפשר לסכך בסכך עבה עד שאין גשמים יורדים לתוכו דכשר לרוב הפוסקים או לרבינו תם אפשר לפרוס סדין כשיש סכך כשר וא"כ יכול הוא לקיים מצות סוכה גם בשעת ירידת גשמים ומ"מ פטור חזינן שהתורה הכשירה לסכך בפסולת גורן ויקב ואיו צורד לפעולות אלו ודי בצורת עראי וא"כ יש לומר דהוא הדין שאינו חייב לתקן חימום חשמלי לדירת עראי שאין

שערי יוסף - סוכות

בלי מזגן האם יש שם הדין של מצטער פטור מן הסוכה והשיב שאם אחד יושב כשיורד גשם הרי זה שוטה אבל אחד שיושב שם כשחם לו משום שרוצה לקיים המצוה אפילו אם יש לו צער זה מאד טוב זה חשוב מאד ע"כ, ומבואר דאין בזה פטור של מצטער ולכן אם חם לו יקנה מזגן, בשבילו, וכמו דאמרין דאין אחד שלא רוצה להוציא כסף לנסוע לאביו כי כיבוד הורים משל אב, מ"מ הדין בזה שילך ברגל, וכה"ג הובא שכתב הגר"מ מאזוז שליט"א בגליון בית נאמן (סוכות תש"פ) שאחד שחם לו יביא מאורר וכדו' שהרי אבותינו ישבו בחום, ואפ"ה קיימו מצות סוכה.

והנה אני לענ"ד היה נראה לומר ב' חילוקים בין פעם להיום שהיום יהיה חובה לשים מזגן בתוך הסוכה, הנה הפוסקים שלא חייבו מזגן בסוכה הם לא נולדו לתוך המזגן, וא"כ אמרו הרי אפשר לקיים מצות סוכה בלא מזגן ולכן חייב לשבת בסוכה אף שמצטער, אבל אנן שהורגלנו בכך, ולא שייך בלא מזגן ואם לא הבן אדם נהיה לו טירוף הדעת מזה, א"כ נקרא מצטער, אך מ"מ ראוי וחובה להביא מזגן נייד או מאורר וכדו', [ושוב ראיתי בספר המועדים כהלכתם (עמ' קעה) שכתב כע"ז מה שכתבנו, וכיום יש מקומות חמים שהתרגלו מאוד למזגנים ובודאי היווצאים מהחדר הרגיל לחדר אחר שיש בו מזגן ובימים חמים הרי ממש ברכתו לבטלה אם נמצא בסוכה בחום גדול ואף שביארנו לקמן סי' י"ז הע' ל"א שאין חיוב לעשות פעולות מיוחדות למנוע צער שבא מאליו מ"מ יש לחוש מאוד לברכה לבטלה בימים חמים וכשמסופק אם החום כבר פוטר מהסוכה עכ"ד].

ועוד שהיום טוענים החוקרים שהגלובוס מתחמם יותר מהרגיל, וא"כ החום דהיום

הדרך לסדר כן לדירת עראי לבד ולפי זה אם נמצא מערכת חשמל בסמוך לסוכה שיכול להכניס המחמם בנקל באופן שאפילו בדירת עראי היה מכניס כה"ג שוב אין יסוד לפוטרו מלעשות כן בסוכה ואף שפטור מלסדר מערכת חימום חשמלית לסוכות לבד כיון שלדירת עראי לא שביד כן מ"מ במקום שהסוכה סמוך ממש לביתו ויכול לקבוע החימום לסוכתו בנקל מסבירא חייב לתקן סוכתו גם לז' ימים ויחמם הסוכה כמו דעביד לדירת עראי כה"ג ש"ז עדיין צ"ב ולהעיר לבד באתי, עכ"ד, וא"כ לפי דבריו דהיום בקל מאוד אפשר להביא מזגן נייד, וכדו', א"כ יהיו חייבים לשים מזגן נייד. ואולם יש לדון עד כמה החיוב בזה להוציא ממון.

וע"ע במשא המלך (סימן תר"מ על הביה"ל שם) שדן בזה ודעתו לחייב מזגן, אם לא סגי לו במאורר, והקשה ע"ז הרי שתבו כעין תדורו ואדם לשבע ימים לא היה משלם מזגן ועי"ש עוד מה שדן בזה, ולענ"ד נראה דיש לדחות סברא זו דאף שאדם לא היה מוציא כסף לקנות מזגן לשבעה ימים, אבל מ"מ אם היה יוצא לטיול וכדו' היה שמקיע איזה מזגן נייד וכדו' או משכיר וא"כ ברור לכאורה דיש חיוב לקנות ודו"ק. [ובדרך אגב הביא מש"כ בספר וישמע משה (ח"א עמ' רה) מה שנשאל מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, שאלתי מי שגנב מזגן לסוכתו רח"ל האם נחשבת הישיבה בסוכה למצוה הבאה בעבירה והשיב שהיא מצוה לחוד ועבירה לחוד כיון דהישיבה בסוכה לא שייכת לגניבת המזגן כלל, ע"כ, אולם היה נראה דכיון דהמזגן מישך ששיך לסוכה היום ובלי מזגן ביום קשה לשבת בסוכה, אז אולי כן יש פה איזה סרך של מצוה הבאה בעבירה].

ובספר וישמע משה (ח"א עמ' תרח) הובא שנשאל בזה הגריש"א: בזה"ל: שאלתי סוכה

שערי יוסף - סוכות

ולמעשה נראה דאיכא בזה גם חוב גם לפום מה שהבאנו לחלק בברי המשנ"ב בין ללמוד בסוכה לכרים וכסתות, וא"כ לכאורה י"ל דמזגן בסוכה שמי לכרים וכסתות היום דא"א בלא זה.

וגם הובא שכתב הגאון הגדול רבי מרדכי גרוס שליט"א וז"ל ובדבר אם חשיבא לראוי לשינה במקום שאפשר להכניס מזגן דיברתי עם הגרש"א זצוק"ל והסכים עמי שחשיבא ראוי כי דבר זה הוא הדרך כיום ומה"ט נראה שאין כיום פטור מצטער מחמת חום כי בנקל אפשר להביא מזגן לשם עכ"ד. (אד"ש).

ושוב מצאתי בשו"ת מעין אומר (ח"ג פרק ו' סימן י"ט) שנשאל בזה הגר"ע יוסף זצוק"ל באדם שגר בטבריה כשאר מאוד חם שם ביום, ואם רוצה לנוח בצהרים חייב מזגן, וענה בזה שחייב. ויעו"ש בהערה עוד מש"כ בזה הגר"ד נקי.

ובחוט שני (סוכות עמ' רמח) אדם שסוכתו במקום קר או חם באופן שהוא מצטער לפטור מן הסוכה האס צריך להוציא מממונו כלי לקנות מזגן או תנור כלי שלא יהיה מצטער ויתחייב במצות סוכה ומסתברא לאס הוא במקום שסיבת המצטער הוא כל הזמן הן ביום הן בלילה כל ימות הסוכה הרי אין לו סוכה ואס אין לו אפשרות לבנות במקום אחר שאינו מצטער שם הרי חייב לבנות סוכה באופן שיכול לקיים בה מצות סוכה וחייב להוציא הוצאות לזה כמו שמוציא על עצם הסוכה או שאר המצוות אך אס יכול לקיים מצות סוכה בסוכה זו בזמנים שונים כגון ביום שאין שם צינה כל כך ואינו מצטער או בלילה במקומות החמים שאז אינו מצטער וכיוצ"ב ממילא יש לו סוכה רק לאינו כל הזמן ובכה"ג אינו חוט צריך להוציא הוצאות כדי לעשות את הסוכה שלא יצטער בה כל משך השבעת ימים לסוף

שאני, וע"כ אפשר שנקרא מצטער ופטור, כמו שהיה א"א פטור מהכנסת אורחים שהחמה יצאה מנרתיקה, ומ"מ אנו אין מצערים כי שמש מרפא לצדיקים ואנו אין בועטים בסוכה כמו הגוים כמבואר בגמ' במסכת עבודה זרה דף ג' שהם בעטו בסוכה ויצאו, ואנן אל נבעט אלא נשתדל במצוות ונביא מאורר או מזגן נידי או כל מידי דמהני ודו"ק.

וראה עוד מה שהובא במבשר התורני (מס' 250) מבעל הפסקי תשובות שליט"א בראיון בהל' סוכות שאמר: ישנם רבים שמהדרים לבנות מטבח של פסח ומוזילים לשם כך דמים מרובים צריך לזכור כי באותה מידה ולא פחות יש להדר ולהשקיע בהקמתה של הסוכה כדת וכדין להקפיד שלא יחסר בה מאומה כך שתוכל להוות תחליף מושלם לבית בימי החג בוודאי שבערי השפלה ובמקומות החמים ראוי ומהודר להכניס מזגן לתוך הסוכה כדי לאפשר את הישיבה בה בכל שעות היממה וייתכן שיש בכך חובת השתדלות גמורה, ע"כ דבריו, ומכאן נלמד שלהשקיע קצת כסף כדי לקיים את המצוה היקרה והחשובה אשר שהיה בסוכה כל רגע חשובה מאוד שהאדם ישקיע ע"ז קצת כסף. וע"ע בקובץ פסקים ותשובות (עמ' קע) שהאריך בדרשת תשובה שראוי להיות בסוכה תשבו כעין תדורו, ולכן עדיף שיהיה מזגן בסוכה.

וצא ולמד ממה שהובא בספר הסוכה השלם (במילואים לפרק כ"ה) שהחפץ חיים היה מכניס תנור חימום לסוכתו כדי שיוכל לישון שם וכן נהג הגר"ח מבריסק, והובא גם בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ד עמ' תמו) והיינו שאף בזמנם דאגו שיכלו לשהות בסוכה, ואף שהבאנו לעיל מדברי המשנ"ב שאין בזה חיוב מ"מ יש בזה מעלה גדולה, וכמו שהבאנו גם מהפרי מגדים והביכורי יעקב, כדלעיל.

שערי יוסף - סוכות

ב' משום שמא לא יישן שהרי אין בידו לישן כל שעה שירצה והוי ברכה לבטלה, וכן כתב רבינו פרץ בהגהות סמ"ק (סו"ס צג) וז"ל: ואותם שמברכים לישב בסוכה ואין אוכלים שם רק יושבים שעה אחת טועים גמורים הם דתשבו כעין תדורו בעינן וקרוב אני לומר שמברכים ברכה לבטלה עכ"ד.

אולם דעת הבה"ג אינה כן, וכמו שכתב במרדכי (סוכה סימן תשסה) וז"ל: כתב בעל הלכות גדולות כתב, שאפילו נכנס ויוצא בסוכה עשר פעמים ביום צריך לברך לישב בסוכה וכו' אבל רבינו תם חולק ואומר שברכת לישב בסוכה שבסעודה פוטרת כל דבר טיול ושינה מסעודה לסעודה וכן עמא דבר ע"כ. וכן דעת הרי"ף בסוכה דף מו ע"א וכן דעת הרמב"ם פ"ו מהל' סוכה הי"ב ועוד ראשונים, ומ"מ יש לומר בזה דהוי ספק ברכות להקל, וכמו שמשמע מהשו"ע שכתב לברך רק על האכילה.

וכן ראה בגינת ורדים (כלל ד' סוף סימן ו') שכבר ביטלוה לברכה זו כשנכנס לישב בסוכה עכ"ד, אולם בספר יריעות האהל (ח"ב דף רלא ע"א) השיג עליו שאין זה ביטל רק מנהג שנהגו כר"ת ע"ש, ומ"מ בשו"ת יחטוה דעת (ח"ה עמ' ריג) כתב לדחות דבריו ע"ש שלדינא אין לברך, וכ"כ בילקו"י (סוכה עמ' תשנ). וע"ע בלבוש סימן תרל"ט ס"ב.

וכתב בשו"ת ויען יוסף (או"ח ח"ג סימן שעה) שלא לדמות לברכת המפיל שכתב בחיי אדם (כלל לה סעיף ב) שאפילו שלא יוכל לישון מ"מ לא הוי ברכה לבטלה, משום שהתם על טבע העולם מברכין כמו שכתבו הפוסקים, ועי' מחצית השקל בסי' רל"ט ס"ק ג' משא"כ הכא דהברכה הוא על קיום המצוה וגם לא דמי לביעור חמץ דהמצוה הוא לחפש וכיון שחיפש אף אם לא מצא לא הוי ברכה לבטלה

סוף יש לו סוכה אלא דיש זמנים דהוי מצטער עי"ש עוד. וע"ע בהליכות שלמה (פ"ט אות ל"ז).

ובדולה ומשקה (עמ' 253) נשאל מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א האם איכא חיוב לשים מזגן בסוכה, וענה הגר"ח: כרצונך, ויל"ע מה ס"ל לדינא.

וראה ובווי העמודים וחשוקיהם (סוכות שאלה א') שנשאל הגר"י זילברשטין שליט"א מה עדיף סוכה מרווחת בלא מזגן או סוכה קטנה עם מזגן, עי' שנראה שכיון שבסוכות המצב כבר אורירי א"כ אינו חייב מזגן בסוכה, ועוד עדיף סוכה גדולה בלא מזגן כי יכול לטייל שם, אלא דזה חידוש הרי מזגן עדיף, כי החום גדול. ואולי הגרי"ז לשיטתו בגדר מצטער דאזלינן בתר העולם.

י. מי שקונה מזגן האם הוי בכלל הוצאות שבת ויו"ט

כתב בספר שמחת ישראל (עמ' רסח) שכתב לו מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שמי שקנה מזגן נחשב בכלל הוצאות שבת ויו"ט שהקב"ה מחזיר. [ובמק"א הארכתני בכל דין הוצאות שבת חוזרות].

יא. למה לא מברכים על שינה בסוכה

הנה יש לדון למה לא מברכים על שינה בסוכה, ולכאורה י"ל שברכת האכילה שמברכין לישב פוטרנו, או דלמא משום שמא לא ישן ותהיה ברכתו לבטלה, כמו ברכת המפיל שמרן הגרי"ז הלוי זצ"ל החמיר שלא לברך, ובתוס' בברכות דף יא ע"ב הקשו כן מדוע אין מברכים לישן בסוכה, וכתבו שם ' שברכת האכילה שמברכים לישב בסוכה על האכילה פוטרנו,

שערי יוסף - סוכות

יג. מה הדין בין ברכיו

יש לדון האם מותר לישון בין ברכיו, וכתב בזה בפרי מגדים (סימן תרל"ט משב"ז סק"ב) לאסור, וכן הסיר לדינא בביה"ל (ס"ב בד"ה אפילו שנת עראי).

ובכה"ג אסור אפילו ששם שומר, כן כתב במקור חיים (סימן תרל"ט ס"ב), וכן כתב בספר שמחת ישראל (עמ' רסד) שכן כתב לן מרן הגר"ח ק.

יד. מה הדין שיושן תיר ולא תיר

כתב בשו"ת שבט הקהתי (ח"ג סימן קצג) שמי שמתנמנם דהיינו נים ולא נים תיר ולא תיר שיוצא יד"ח בקריאת המגילה וכדו' שמותר שאינו נקרא אפילו שינת עראי וכו' עכ"ד, ויש להוכיח כן מהגמ' בסוכה שאומרת שבבית המקדש היו תיר ולא תיר.

טו. מי שנוח לו לישון יותר בבית

הנה יש אנשים שמפונקים ונוח להם לישון בביתם מחמת טעמי נוחות, אפילו הכי חייבים בסוכה, ולא חשיבי כמצטערים, כן כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סימן צג) שרק מצטער פטור מן הסוכה אבל אם אינו מצטער אלא שאין נוח לו אין היתר לצאת מהסוכה וכתב לדייק כן מדברי המג"א בסי' תר"מ ס"ק י"ד שכתב דאם צריך לילך לדבר מצוה ואם ישן בסוכה יהא קשה לו למחר לעשות המצוה מותר לישון מחוץ לסוכה בלילה אע"פ שאינו הולך בלילה ומשמע דאם לא יפריע לו לקיים המצוה יש לו לישון בסוכה הרי לן שבשביל הנאת שינה שלא יהא יגע למחר היה אסור ורק משום שמבטל קיום המצוה.

ולכאורה אי תקשי אף אם לא ישן מ"מ קיים מצוה בישיבה בה, זה אינו דהישיבה הוא טפל לאכילה ועל האכילה כבר בירך ורק על השינה שהוא חשיבות בפני עצמו י"ל דלא נפטר בברכת האכילה ואי לאו החשש שמא לא ישן הו"ל לקבוע ברכה בפני עצמה אבל אם לא ישן ורק יתעכב שם על זה כבר יצא בברכת האכילה שכולל גם את הישיבה בה. יעו"ש, ואמנם בעיקר דין ברכת המפיל תליא האם הוי ברכת השבח והודאה או ברכת הנהנין והארכנו בזה בגליון באר ההלכה מס' 10 יעו"ש באריכות.

יב. להחמיר בשינה אפילו בשינת עראי

יש להקשות למה מחמירים בשינה אפילו עראי, ועיקר הסברא בזה משום שכל שינה אפילו מעט מיישבת את הנפש, וכן הוא בחידושי הריטב"א בסוכה שכתב בזה"ל: שכל שינה חשובה קבע ואין לה שעור לקבע עכ"ד, וכן הוא בשבולי הלקט (סימן שדמ) שינה כל שהיא מיקרי קבע, וכן הוא בביכורי יעקב (שם סקי"ג) שהואיל וכאן איסורו משום שאין קבע לשינה אף בפחות מק' אמה אסור.

עוד כתב בזה בשו"ת חסד יהושע (ח"ג) לבאר ע"ד האגדה, שמחמירים יותר בשינה שהרי מבואר בגמ' בתענית דף כד ע"ב שרבא התפלל על גשמים ואתא אבוה איתחוויה ליה בחלמא וא"ל מי איכא דמיטרח כלפי שמיא כולי האי א"ל שני דוכתך שני דוכתיה למחר אשכחיה דמרשם פורייה בסכיני שרצו המזיקין להזיקו ע"ש וע"כ לאחר הימים הקדושים שהטריחו ישראל כלפי שמיא בתפילתם נצטוו במצות סוכה להרחיק נדוד ולהחליף מקום כדי שלא ינזקו ח"ו א"כ י"ל כיון דבעובדא עם רבא חזינן דעיקר סכנת היזק הוא בשעת שינה ע"כ רבא לשיטתו החמיר לענין שינה דאפילו שינת עראי אסור כדי לסלק סכנת היזק מכל וכל.

שערי יוסף - סוכות

טז. מי שיודע שילך לשיעור וירדם

הנה ראיתי בשם מרן הגר"י זילברשטין שליט"א שבכה"ג אין איסור, אולם לכתחילה עליו להשתדל ולשמוע ולהאזין ואם לא יעלה בידו אין בו עוון משום שהוא תשבו כעין תדורו וגם בלכ ימות השנה אדם נרדם שהוא עייף בבית הכנסת ולא מקפיד להרדם דוקא בבית, כן כתב בחשוקי חמד (סוכה עמ' קעד) אולם דעת הגריש"א והו"ד בקוץ זמן שמחתנו (עמ' ד) שמי שיודע בכך ישים לעצמו שומר שלא ירדם, ועוד מצינו בהאי ענינא דעת הגרשז"א (שם) שאסור ללכת לאותו שיעור.

יז. מי שנוסע בדרך האם חייב בסוכה

הנה בקובץ מבית הלוי (תשרי תשנ"ג) הובא דעת מרן השבט הלוי זצ"ל שמי שבאמצע נסיעה וחוטפתו שינה מחמת עייפות א"צ להקיצו, וכן מי שנרדם בבית הכנסת אין חיוב להקיצו, וכן הובא שם בשם מרן הגריש"א שהנוסע מחוץ לעיר יכול לישון בדרך, וי"ל דשרי דהוא בכלל הולכי דרכים, אולם נראה שכ"ז דוקא היכא שנוסע למטרה אבל לא נוסע לשם טיול, אבל מאידך י"ל דסו"ס יהיה פטור דהוי תשבו כעין תדורו דהרי כמו שבביתו יוצא החוצה לכאורה א"כ ה"ה כאן.

ושוב מצאתי כהאי סברא בחוט שני (סוכות עמ' רלט) שאדם שתוקפתו שינה בבית המדרש או בנסיעה בדרך מותר לו לנמנם שם, משום דהוא כעין תשבו כעין תדורו שכך הרי היה נוהג בשאר ימות השנה.

יח. אם יש חיוב להעיר את חברו שנרדם

הנה בבן איש חי (ש"א האזינו ה"ח) וכן בשו"ת קרן לדוד (סימן יח) וכן בשו"ת מהרי"ל דיסקין (קונט"א אות צז) וכן הוא דעת הגריש"א שבכל רגע ורגע שישן הרי סו"ס הוא

לא מקיים מצות סוכה ועובר איסורק וצריך להעיר אותו, וכ"כ הגר"ש"ד בקיצור הלכות המועדים הל' סוכות, ודעת מרן הגרש"ק שאינו חייב להעירו אבל יש ענין להעירו,

יט. מה הדין להעיר את אביו

כתב בקובץ שערי הוראה (קובץ ד' עמוד פז) שכתב הגרש"ק שאפילו אם הוא אביו יש להעירו, שמצו הקא עביד דבודאי נוחא ליה, ויש להוסיף דהיינו כמו שמבואר בספר חסידים והביאו בחיי אדם (כלל סז סעיף יא במה שמביא מספר חסידים מצוה שלז) כתב שאין להעיר את אביו, אבל אם בא ריוח לאביו ואם לא יקיץ אותו יותר מצטער מפני מניעת הריוח, מצוה להקיצו מאחר שאביו שמח בזה, וכן כשמקיצו ללכת לבית הכנסת או לדבר מצוה, שכולם חייבים בכבוד המקום. עיי"ש, והוכיח מרן הגר"י זילברשטין שליט"א בחשוקי חמד עמ"ס בבא קמא (דף לב ע"ב) שלכאורה לגבי דבר מצוה מיירי כשאביו אינו שמח שמעירים אותו דאל"ה הרי אף שלא לדבר מצוה מותר להעירו, וא"כ אמאי יעירנו, הרי אביו פטור מן המצות ואם מעירו עובר על עשה, אלא על כרחך דסבירא שיש מצוה להעיר את הישן כדי לקיים מצוה. ע"ש.

אולם בבכורי יעקב (סימן תרלט סקל"ד וסקל"ז) שמצטער פטור מן הסוכה שאינו רגיל בכך לשוב לביתו כשישן חוץ לביתו ולכן הוי תשבו כעין תדורו, וכן פסק בשו"ת משנה הלכות (חלק ט"ו סימן קצד), ומ"מ מוכח דאינו מטעם שישן פטור אלא משום מצטער, אולם דעת הגרשז"א שאין חיוב משום דישן לאו בר חיובא וכמו שכתב הבליות שלמה (פ"ט זעיף יז) דישן לאו בר חיובא וכן הוא דעת הגר"ש וואזנר והו"ד בקובץ מבית לוי (תשרי עמ' סה) ע"ש, ובעיקר חידוש דבריו להוציא ישן מן הסוכה יתבאר לקמן.

שערי יוסף - סוכות

כ. מה הדין אם ילדיו נרדמו מחוץ לסוכה

ויש לדון אם ילדיו נרדמו מחוץ לסוכה האם יש חיוב חינוך להעירם, בספר תורת המועדים (סימן תרל"ט ס"ב) הביא בשם מרן הגר"ק שאם נרדמו הילדים באיסור מחוץ לסוכה מוטל על האב לקחת אותם לסוכה מדין חינוך, ע"ש, והוא חידוש דבכה"ג מוטל דין חינוך, וכ"ש לפי דעת הגרשז"א דאין להחמיר בזה. וע"ע בספר חינוך הבנים כהלכתו להג"ר אליעזר רבינוביץ שליט"א מש"כ בזה.

כא. אחד שנותר בסוכה מה הדין

נשאלתי מאת הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך וש"א"ס. על אחד שמשתעל ומפריע לאחרים לישון, אם פטור מסוכה ע"כ שאלתו, וכתבתי לו כך, אם מיירי בשותפין הרי צריך לברר ד"ז מראש, והאם שייך בזה דין גזל שינה לכאורה יש לתלות בדין גזל שינה, וראה מה שהארכנו בכ"ז בספר שערי יוסף אורחות הישיבה סימן א' ע"ש, ומ"מ אם לא ידע או שזה אחד מבני משפחתו האם הוא נפטר ממצות סוכה, לכאורה י"ל דכיון שהוא מצטער הרי הוא פטור ממצות סוכה כיון שהוא מצטער שלא יכול לישון בסוכה.

ומצאתי בקובץ ווי העמודים (חלק י' עמ' ע) שנשאל מרן הגר"י זילברשטין שליט"א, בזה"ל: שאלה - אנחנו ארבעה אחים וכולם רוצים לישון בסוכה יש לי אח נפלא ממש אך בלילה כשהוא יושן הוא נוחר מאד חזק ועל ידי זה אנחנו לא יכולים לישון גם אם נכניס אטמים באוזנים השאלה היא האם אפשר לבקש מאחינו שלא יישן בסוכה כדי ששלשתנו נוכל לישון בסוכה, וענה בזה, תשובה נראה שהאח הנוחר ישן בסוכה כיון שהוא חייב בסוכה אבל שאר האחים לא יישנו

בסוכה כי הם פטורים מחמת שהם מצטערים בשנתם בסוכה אבל האח הנוחר אינו מצטער והוא חייב בסוכה ע"כ תשובתו, וא"כ ה"ה הכא בנ"ד.

כב. לישון לבד בסוכה

במעשה רב (אות רכא) מובא ששאלו להגר"א אם רשאי לישון יחיד בסוכה והשיב דשומר מצוה לא לא ידע דבר רע עכ"ד, וכן הביא בביכורי יעקב (סימן תרל"ט ס"ק י"ח), והביאו שכע"ז כתב השער הציון (סימן רל"ט ס"ק י"ז) שכתב לענין היושן בחדר יחידי שצריך לפתוח הדלת כדי שלא יהיה בכלל הישן יחידי בלילה אבל אם ע"ז יש חשש שיעבור על איסור יחוד לא יפתח את הלת ולא יגיע לו ום ריעותא כי שומר מצוה לא יע דבר רע עכ"ד, ומוכח שס"ל כדברי הגר"א.

ובשו"ת דובב מישרים (ח"א סימן ע"ט) הסתפק בתחילה האם מותר לישון יחידי בסוכה ואח"כ כתב שהרי מובא במדרש ברוקח הגדול (הל' סוכה אות רי"ט) וסוכה תהיה לצל יומם אמר רבי לוי כל מי שהוא מקיים מצות סוכה בעוה"ז הקב"ה מיסך עליו מן המזיקין שכן הוא אומר באברתו יסך לך ותחת כנפיו תחסה וכו' ע"ש וא"כ כתב הדובב מישרים שאין לפחד, ואח"כ הביא שכן מביאים במ הגר"א.

אמנם יש שהביאו שיהיה טעם לפטור שכיון שסוכה הוי תשבו כעין תדרו כמו שבבית הוא לא יושן יחידי ה"ה גם בסוכה יהיה פטור, ואינו נכון דאף שתשבו כעין תדרו כיון שמצות סוכה מגינה עליו א"כ אין לו שום חשש, חוץ אם יש לו פחד לישון לבד, שבכה"ג הוי מצטער ופטור מן הסוכה ודו"ק.

שערי יוסף - סוכות

טירחא א"כ אז זה לא בהכרח שיעשה א"כ לכן כבר לא היה צריך לקרוא להגר"ח קניבסקי שליט"א.

אמנם מש"כ לחלק בין הגמ פסחים להכא, יל שפיר הוי חילוק נכון דהנמה כתב הרמ"א (סימן תנה ס"א) אין לשפוך מיים שלנו מכח מת או מכח תקופה הנופלת, וכתב ע"ז המגא בסק"ז דשומר מצוה לא ידע דבר רע, והקשה ע"ז בשו"ת בית דוד (בהל' גוסס סימן קס"א) ממ"ש בירושלמי בתרומות פ"ח דאחד שתנה מיים מגולין בערב יו"כ ומת ואל אמרינן שומר מצוה לא ידע דבר רע.

ובספר משנת האיר יוסף כתב לחלק בין סכנה שהיא בטבע שבזה חייב לשמור את עצמו ולא אמרינן שומר מצוה אל ידע דבר רע משא"כ בסכנה סגולית כמעשה דכשפים ושדים ורוחות רעות ומזלות שהם ענינא דשמיא שבזה כן אמרינן שומר מצוה לא ידע דבר רע אין לחיצונים אחיזה בדברי קדושה, וא"כ שפיר מובן החילוק שכתבנו שבזוגות שם הוי מציאות משא"כ הכא לא הוי אלא סכנה סגולית ולכן ע"ז אמרינן שומר מצוה לא ידע דבר רע. ולפי"ז יהיה חילוק בין תירוצי הגרא"ל שיהיה חיוב לדאוג שעוד אחד ישן אתו, לבין מש"כ לחלק שאם ידע שיהיה משהו שיסכים ברצון לישון איתו א"כ יהיה חיוב אבל לפי דברינו אין שום חיוב לדאוג לכך כיון שכאן הוי בר סגולי ודו"ק.

מה שיש עוד לדון דהנה בספר אוצר החיים (הודפס בשנת תרפ"ט עמ' 88) הקשה ע"ז דאם אמרינן שבעושה מצוה לא ידע דבר רע, קשה מהא דאמרינן בברכות שצריך להמתין לחבירו אחר תפילת ערבית בבבית הכנסת שחוץ לעיר הרי אמרינן ששומר מצוה לא ידע דבר רע.

והנה יש שהעירו מהסוגיא בפסחים (דף קט ע"ב) שעל ד' כוסות איך תקנו הרי אתי לבוא לידי סכנה מחמת החשש של זוגות, והרי שם זה מצוה. והגרא"ל שטינמן זצוק"ל בימלא פי תהילתך (עיונים בתפילה עמ' תמא') תירץ ע"ז ששם בד' כוסות יכול לשתות עוד דברים וא"כ המצוה אל מוכרחת שתעשה ע"י זוגות משא"כ לישון יחידי אם אינו יכול לקחת אדם אחר או שאינו מוכרח שמשוהו יכול לישון אצלו, א"כ הוי דבר שבהכרח. ולפי"ז יצא שאם הוא יכול לבקש ממשוהו שישן איתו ויודע שבודאי יסכים יהיה חייב לקרוא לו, אמנם היה אפשר לחלק שהתם בזוגות גם שיש מצוה הסכנה קיימת, משא"כ הכא זה רק חשש, ודוחק.

אמנם מובא מעשה שהיה אצל מרן החזו"א שהבחור שהיה אמור לישון אצל החזו"א לא הגיע ואל רצה לישון יחידי, וקרה החזו"א להגר"ח קניבסקי שישן אצלו והגר"ח כבר ישן, ואח"כ נזכר החזו"א שבמעשה רב כתוב שאפשר לישון יחידי בסוכה, ומוכח ממעשה דהחזו"א, שאחרי שנזכר בדברי הגר"א יכל לישון לבד, ומשמע שלא היה צריך בהכרח שעוד אחד ישן אתו אע"פ שהיה אפשר לו. והובא באורחות רבינו (ח"ב עמ' רכד') מביא שהחזו"א והקה"י לא ישנו לבד בסוכה, והקפידו ע"כ, ומוכח שיש חיוב, ומוכח ממעשה שהבאנו דלא כמו שהיה אצל החזו"א, ויש לעין מה יהיה דעתו לדינא, ואולי י"ל שא"צ לטרוח אבל אם יש משהו כן בעיניו, ועין בד"ה הבא ודו"ק, אבל בספר אלא (עמ' ריב') הביא שמרן הגר"ח אמר שא"צ לישון שנים ואפשר לישון יחיד, וא"ל שכן נהג החזו"א, ומסתמא זה ע"פ מעשה זה. וע"ז י"ל שכיון שהיה אפשר לו לכן קרא לבחור שתמיד ישן אתו, וזה לא היה ע"י טירחא, אך כיון שהיה צריך לקרוא להגר"ח שזה יעשה ע"י

שערי יוסף - סוכות

ונדפסו הדברים בקובץ באר התורה מס' 65
ע"ש. ואני לענ"ד כתבתי.

כג. להוציא ישן מן הסוכה

הנה ידוע חידוש מרן הגרשז"א זצוק"ל בעל
המנחת שלמה, שמותר להוציא ישן מן הסוכה,
ועיקרי הדברים מובאים בספר הליכות שלמה
(תשרי – אדר, עמ' קסו) הובא בזה"ל: מי
שנרדם לאונסו חוץ לסוכה, אין צריכים
להקיצו הואיל והישן פטור מן המצוות,
ומטעם זה נראה שמותר מעיקר הדין להוציא
אדם בשעת שינתו מן הסוכה. וביאר שם בדבר
הלכה (אות לב) שהרי לא אסרה תורה את
הישיבה חוץ לסוכה, אלא רק ציותה שכל
ישיבה קבועה ובכללה שינה תהא בסוכה,
וכיון דבשעת שינתו חשיב האדם כמו שוטה
גמור ולא בר חיובא הוא כלל, ע"כ דמה
שציותה תורה שתהא השינה בחג הסוכות
בסוכה היינו רק לאדם נייעור בשעה שנשכב
לישן אבל לא בשעה שהוא כבר ישן, וכתב שם
שלא דמי למתנמנם או שיכור שאפילו אינו
מיושב בדעתו ולא יכול לדבר כראוי מ"מ מהני
לענין ברהמ"ז, דשאני התם שרק שכלו פגום
אבל כשמדבר הרי הדיבור לרצונו של המדבר
משא"כ בישן ממש אינו חייב באותה שעה
כלל במצוות.

וכיון שכן הוסיף שם באות לג, דכיון דלאו בר
חיובא הוא כנ"ל נראה שאין המוציא מבטלו
מקיום מצוה, אלא דאעפ"כ אם כשנשכב
לישון יודע הוא יודע שמפאת חוסר מקום
וכדו' יש שרוצים להוציא לאחר שירדם, נראה
שאין לו לשכב שם באופן זה.

והנה שם בארחות הלכה הערה מס' 111 כמה
הערות שהעירו למרן הגרשז"א ע"ד, א). נשאל
חייבים להקיצו כשפסקו הגשמים וכן דעת
הר"ן להלכה והביאוהו הב"י בסי תרלט

וע"ז ראיתי בקובץ דרכי הוראה (ח"ו עמ' לז')
שכתב לתרץ ששם שכיח היזקא אטבל שינה
יחיד אינה סכנה כמו בשדה, ודבריו צ"ב חדא
שהרי גם מה שאמרינן שבסוכה מותר לישון
יחיד בלילה מירי גם בבית שבשדה, וי"א
שהאיסור גם לפי הקבלה בבית שבעיר, וגם
שיטה זו נהגו להחמיר, וא"כ כיון שאיירי גם
על שדה לכו"ע א"כ מ"ש התם מהכא הרי גם
הכא שכיח היזקא. אלא שיש לחלק כמ"ש
שהכא הוי סכנה מחמת דבר סגולי והיכא שיש
קדושה אין כוחות הס"א יכולים להדבק אל
המצוה, משא"כ בדין שממתין לחבירו הוי
מציאות דהיזקא אע"ג דהוי דבר מצוה והבן.

ולפי"ז יצא שהיכא דקביע היזקא אין לישון
יחידי בסוכה, וכ"כ בשו"ת יפה לב (ח"ב סימן
א'), והטעם משום שאין סומכין על הנס, וכ"כ
הכף החיים (ס"ק י"ג).

והנה ברוקח כי היושב בסוכה שמור מן
המזיקין, והביאו בגליוני הש"ס (סוכה דף כז
ע"ב), וזה כעין מש"כ בפסיקתא דר"כ (פסקא
כ"ט) " כל המקיים מצוות סוכה בעוה"ז
הקב"ה מסיך עליו מן המזיקים שלא יזיקון
אותו, שכסן הוא אומר באברתו יסך לך ותחת
כנפיו תחסה ", ולפי"ז חידש השם שמואל
בסוכות (דף קמח ע"א) שמביא בשם אביו
האבני נזר זצ"ל שהישן בסוכה א"צ לקרות
קר"ש שעל המיטה רק פרשה ראשונה, וברכת
המפיל כעין לילה ראשון של פסח שנקרא ליל
שימורים ששמור מן המזיקים, א"כ א"צ לומר
את כל הנוסח של קר"ש כמו שאומרים בכל
לילה רגיל. ואמנם אי"ז פשוט כ"כ לדינא וראה
מה שהארכתי בזה בגא"א מתשובתי חלק ב'
סימן סב.

ואף שאין שם אור כיון שיש לו מצות סוכה
ומסתמא יש עוד סוכות לידו, שלא חשיב שישן
יחידי, וכמו שהארכנו לכת"ר בתושבה אחרת

שערי יוסף - סוכות

המ"ב סי' תרל"ט סקי"א לענין הנרדם לאונסו חוץ לסוכה שכתב רק דלכשיקין ילך לסוכה ולא הזכיר החיוב להקיצו. עכ"ד.

והנה לכאורה היה ניתן להוכיח מדברי רש"י במסכת יבמות דף נד ע"א כותב, ישן אינו קונה ביבמה דישן לאו בר דעת הוא ואינו קנינו קנין עכ"ל, אולם תוס' שם כתבו כן והוסיפו משום שלא מכיון לביאה כלל עי"ש, אולם לדינא הב"י (אה"ע סימן קלח) הביא בשם הרא"ש בטעמא דישנה שלא מתגרשת משום דלית ביה דעה כלל וכן הביא שם הרשב"א, ומרן השו"ע בסימן נ"ה פסק שישן מצטרף למנין, אולם עי"ש בביה"ל, אבל מה שיש לחלק בזה דלענין קנינים וגירושין בעינן דעת ולכן התם אין קנין, משא"כ לענין חיובי מצות תמיד על האיש הישראלי יש חיובי מצוות, ולענין צירוף למנין שאני התם דבעינו עדה, ואף שישן יש עדה, והתם גם י"מ שלא איירי בישן ממש אלא מתנמנם ודו"ק.

אלא דראיתי עתה בערוך השולחן (סימן כח סעי' ו') שכתב לענין ישן בתפילין בזה"ל: שבשעת שינה פטור מן המצוות וחשיב כמת ומשום כך אין בזה קפידה של היסח הדעת במי שישן בתפילין כיון שבשעת שנתו אינו מצווה כלל במצוות עכ"ד, אלא שיתבאר מתוך דברינו שהוא מח' הפוסקים גדולה.

ובספר חיי אדם (כלל סז סעיף יא במה שמביא מספר חסידים מצוה שלז) כתב שאין להעיר את אביו, אבל אם בא ריוח לאביו ואם לא יקיץ אותו - יותר מצטער מפני מניעת הריוח, מצוה להקיצו מאחר שאביו שמח בזה, וכן כשמקיצו ללכת לבית הכנסת או לדבר מצוה, שכולם חייבים בכבוד המקום. עי"ש, והוכיח מרן הגר"י זילברשטין שליט"א בחשוקי חמד עמ"ס בבא קמא (דף לב ע"ב) שלכאורה לגבי דבר מצוה מיירי כשאביו אינו שמח שמעירים

והמ"מ פ"ו מסוכה ה"י ומה דקי"ל בסי' הנ"ל דא"צ להקיצו היינו רק משום טרחא או משום דהתחיל בהיתר עיין ב"י שם, והשיב דפשוט דלא דמי ואולי כוונתו דשאני התם שהוא נשכב מרצונו ומדעתו חוץ לסוכה ולכן נהי דהשתא מותר בכך מפני הגשמים מ"מ כיון דסו"ס זמן החיוב אתי ממילא לכשיפסקו הגשמים לא חשיב נשכב בהיתר גמור ולכן יש סברא לחייב להקיצו דהכל מתייחס לתחלת השכיבה. וכע"ז מבואר בשו"ת מהרי"ל דיסקין בקו"א אות צ"ז שהיתה בידיעה גמורה שהוא מחוץ לסוכה וז"ל: עיין תוי"ט פ"ק דסוכה מ"ו ובלבד שלא ישן תחתיו ותיורצו דחוק וכו' ויותר נראה דקמ"ל דסמוך לנסר שרי לישן ולא חיישינן שמא יתהפך כדחיישינן גבי תפלין בצדו והטעם דמה שעושה בעת שהוא ישן לית בי משום חוץ לסוכה ואף דלחד מ"ד חייש בשנית ארעי חוץ לסוכה משום שמא ירדם שאני התם ביון דכל עיקר ההיתר מעיקרא הי רק משום ארעי וא"כ כשירדם חיובא הוא להקיצו ולא משגחינן על מה שמצטער ביקיצה זו דהא לא בא כלל לישן זמן מה משאב בנסר זה כשיתהפך בשניתו תחת הנסר אין חובה כלל להקיצו דמצטער הוא אב ממילא גם הוא והעירו לפני מעיקרא יכול הוא לישן סמוך לנסר ואין לו לחוש לנפשו לאיסור כלל דוק עכ"ל הגרשז"א שם.

עוד הובא שם, (ב). והעירו לו ממש"כ במהרי"ל דיסקין עה"ת (פ' אמור) דהישן מערב החג חוץ לסוכה צריכין להקיצו כשקדש היום עי"ש, אך לא הדר ביה מדבריו ובאמת דברי מהר"ל דסותרים לכאור' זה את זה ולכן נראה דשאני התם דזמן החיוב ממילא אתי ולכן לא חשיב שנשכב לישן בהיתר גמור, וכ"כ במקראי קודש סוכה סימן ל"ד דבנדר"ד שנרדם לאונסו וכן בישן בתוך הסוכה ובא אחר להוציאו אין בכך כלום, וכ"מ קצת מדברי

שערי יוסף - סוכות

מנומנם ואינו יכול לקרוא בכוונה דמילתא דפשיטא שצריך לקרוא את כולה, וכן מבואר בתלמידי דרבינו יונה.

וכן פסק כתב מרן השו"ע (סימן ס"ג סעיף ה') בזה"ל: אם היה ישן מצערים אותו ומעירים אותו עד שיקרא פסוק ראשון והוא ער ממש, ומשמע דאין לפטור שום אדם שהוא ישן ואז הו"ל אנסו ואונס רחמנא פטריה, אלא יש חיוב להעירו, לקרוא קריאת שמע בזמנה שהיא מדאורייתא, אולם ראה שם להדיא בדברי הבית יוסף דלא איירי בישן אלא במתנמנם ולכן פטר מדין אונס, אולם סו"ס תלוי במח' הראשונים שאף שרש"י כתב מתנמנם מ"מ הרמב"ם כתב (פ"ב ה"ג) שאם היה ישן מצערים אותו ומעירים אותו כו' ומשמע שהוא ישן, [אולם בכסף משנה משמע דלא מייר בישן ממש שא"כ איך ממשיך לקרוא את שאר קר"ש אולם י"ל שהרמב"ם ס"ל שרק פסוק ראשון הוא חובה מה"ת] וכן משמע דפסק בשו"ע. שמעירים אותו, ועי' עוד לקמן בפלוגתת האחרונים בדברי השו"ע. אולם למעשה בב"י לא מיירי הכי, ובע"כ שאין זו הגירסא הנכונה בדברי השו"ע, ועי' לקמן בדברי בערוך השולחן.

ועוד יש לחלק ע"פ מש"כ רש"י בסוכה (דף כט. בד"ה אלא) ובב"י (סימן תרלט ס"ז) שמדובר לאחר שהגיע זמן חיובא דקר"ש ונתחייב כבר לקרוא ולכן יש חיוב להעירו. וגם מה שיש להוכיח דאין חייב לקרוא את הכל בכוונה, אבל מ"מ מוכח שחייב לקרוא אף פרשות דרבנן וא"כ ניתן להוכיח שיש להעיר אפילו למידי דרבנן, אך התם י"ל דכיון שהעירו אותו א"כ כבר נתחייב בדרבנן ודו"ק.

והנה שוב מצאתי שבשו"ת פלגי מים (סימן ס"ג) העיר לדעת הפוסקים שחובת קר"ש מדאורייתא היא רק בקריאת הפסוק הראשון

אותו דאל"ה הרי אף שלא לדבר מצוה מותר להעירו, וא"כ אמאי יעירנו, הרי אביו פטור מן המצות ואם מעירו עובר על עשה, אלא על כרחך דסבירא שיש מצוה להעיר את הישן כדי לקיים מצוה. ע"ש. וא"כ סו"ס דברי הגרשז"א אינם פשוטים.

וכן נחלק על דברי הגרשז"א הגר"נ קרליץ זצוק"ל והו"ד בספר חוט שני (סוכות עמ' קצב), כתב כך, אדם שהוא ישן, היו שדנו אם מותר להוציאו מן הסוכה, כדי שאחרים יישנו בסוכה, ויש שטענו שאדם ישן הוא אונס, ויש שטענו שישן פטור מכל המצוות, וכתב שם, והנה בשו"ע הלכות ק"ש (סימן ס"ג ס"ה) מובא מהרשב"א שאם היה ישן מצערים אותו ומעירים אותו עד שיקרא פסוק ראשון עי"ש, מבואר שישן חייב במצוות ולא דנים אותו כאונס, וכ"ש שלא דנים אותו כפטור מן המצוות, ואע"פ שאין לו בחירה בזמן שהוא ישן, אבל מה ששכב לישן ידע ששוכב לישון בסוכה הרי כל זמן שהוא ישן זהו המשך לתחלת שינתו בסוכה, ובודאי מי שמוציא אותו אדם ישן מן הסוכה הוא מבטל ממנו מצות עשה דסוכה דודאי הוא חייב בכל המצוות ואסור לעשות כן. וע"ע באריכות בחוט שני טבילת כלים עמ' צד ע"ש.

ובעיקר מש"כ להוכיח שם מהרשב"א, הנה איתא בגמרא בברכות (דף יג:) אמר ר"א בריה דר"ש בר מרתא משמיה דרב אמר שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד ונאנס בשינה יצא, אמר ליה רב נחמן לדרו עבדיה בפסוקא קמא צערן טפי לא תצערן, וכן מבואר ברמב"ם (פ"ב מהל' קר"ש) שאם היה ישן מצערים אותו עד שיקרא פסוק ראשון והוא ער ממש מכאן ואילך אין מצערים אותו כדי שיקרא והוא ער ממש שאע"פ שקורא ומתנמנם יצא, וכתב הרא"ש שהוא דאמר בגמרא ונאנס בשינה הינו שהוא

שערי יוסף - סוכות

לח) והביא את דברי השו"ע ומשמע שהוא הבין את דברי השו"ע כפשוטו, ויל"ע דהרי הב"י לא ס"ל הכי, ואולי נסתמך על דברי הרמב"ם, ע"ש, ואולי כידוע מרן הגר"ש וואזנר זצוק"ל היה מקפיד מאוד על ההשכמה, [עי' באריכות בספר הנפלא רב רבנן, וע"ע בספר הפוסק שי"ל ע"י הגר"ג רבינוביץ] וא"כ ס"ל שברור שחייב להעיר את חבירו ואולי נשאל על בן ישיבה, ועי' וכן הובא בשיחות קודש מבעל הויגד יעקב מפאפא זצ"ל (עמ' כו) שכן הורה כ"כ דודי הרה"ק מהר"א מבעלזא זיע"א.

וכן ראה בפסקי תשובות (סימן נח הערה 10) שהביא לעלים לתרופה שנדפס בלבוב בזמן הדברי חיים מאצנו זיע"א שיש חובה להעיר אדם משנתו אם עומד לעבור זמן קר"ש, זולת במקום חולי שעקב היקיצה עלול להכביד עליו חוליו. וכן כתב בספר נטעי גביראל (יו"ט ח"ב דף רסח) שכתב שמחוייב להעיר את חבירו כדי שלא יעבור עליו זמן קר"ש. ובשם הגר"א"ל שטיינמן זצוק"ל אמרו שאם בחור בר-מצוה ישן בבית הוריו והגיע זמן ק"ש וכו' בבוקר, צריך להעירו, אמנם לא לנדנד אותו, ואם הוא קם - הוא קם, ואם לא קם - לא קם. והנה התם הוא מדין חינוך שהאב חייב לחנך את בנו למצוות, ואינו ראייה לדין ישן האם הוא חייב במצות.

אבל ראה בשו"ת רבבות אפרים (חלק ו' סימן תו) שכתב שהישן עצמו אינו עובר איסור במה שישן בזמן קר"ש, דהנה המג"א (סימן כא סק"ב) הביא מה שכתב באריז"ל דצריך לישון עם ציצית בטליתו והביא ראייה להא מהגמ' במנחות (דף לו:): דאיתא התם שדו היה ערום בבית המרחץ ואמר שאין מה שיגן עליו, ואח"כ נזכר במילה, ואילו לא היה לובש ט"ק בלילה א"כ כבר בלילה היה צריך לפחד, וע"ש

וא"כ בקריאת כל הפרשה שאינה אלא מדרבנן למה צריך להעירו משנתו, הרי שיטת הש"ך (הבאנו אותה לקמן) שאין חיוב להעיר למידי דרבנן, וכן פסק הבאר היטב (שם), וכן הקשה לשיטת השו"ע הרב (סימן ס"ד ס"ו) שס"ל שצריך להקיץ את הישן לכל קריאת ג' פרשיות, ולהנ"ל מיושב שהרי כבר נתעורר.

וראה בספר חבצלת השרון (דברים עמ' תתקעו) שכתב ליישב שאף לדעת הש"ך כ"ז היינו דוקא באיסור דרבנן וע"פ מש"כ בנתיבות המשפט (סימן רל"ג סק"ג) שהעובר על איסור דרבנן אי"ז בכלל איסור ואי"ז כפרה, משא"כ לענין מצוה שאני ולכן יש להעירו אף למצוה דרבנן, אך הבאנו כמה פעמים שדעת הש"ך אינה להלכה (עי' בקונטרס שער התורה בענין חיזוק לימוד התורה בימי השובבי"ם). והנה מצאתי שבשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"ב סימן צז) כתב שאין להעיר בכלל את הישן שהישן אינו בר חיובא ופטור מן המצוות לגמרי, וס"ל כחילוקא שאירי דוקא במתנמנם, וכן מבואר בספר מקור חיים (סימן ס"ג אות ה') שהבין כן בדברי השו"ע שישן היינו מתנמנם עי"ש..

ועוד חידש בערוך השולחן (סימן ס"ס ס"ז) שלא גרס בשו"ע ישן אלא גרס במקום זה "מתנמנם", וכנראה שכתבו כן משום דס"ל שאין חיוב להעיר את הישן, וכדבריהם כן משמע בלבוש (סימן ס"ג ס"ה) שאם היה קורא פסוק ראשון ונאנס בנמנום שינה עד שאינו יכול לקרות בכוונה צריכים לנערו ולעוררו עד שיקרא פסוק ראשון והוא ער ממש וכו' עי"ש, ומשמע דלא מיירי בשינה גמורה. ומ"מ מכ"ז משמע דהוא פלוגתא גדולה האם ישן חייב במצוות או לא.

ולמעשה לענין דינא נראה שיש להעיר את חבירו וכן פסק בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סימן

שערי יוסף - סוכות

בין מצוה לאיסור, דסו"ס אם הוא אנוס הוא פטור מהכל.

ובעיקר הראיה מהבא"ח הנה בבן איש חי (פרשת האזינו שנה ראשונה אות ח') שכשרואה את חבירו מתנמנם חוץ לסוכה חייב להעיר אותו ומוכח דלא אמרינן אונס פטור. ויש להוכיח ממש"כ הרמ"א בסימן תר"ח ס"ב שמי שרואה את חבירו עובר על דבר המפורש חייב למחות בו, וא"כ יש להעירו. ובשדי חמד (מערכת יד כלל לד) כתב שאין לפטור ישן מדין אנוס, וכתב שישן נקרא מחויב במצוה ולא דמי לשוטה וע"כ כשלוש ציצית בשעת שינה מקיים מצוה וכמו כן כתב שם שאסור להוציא ישן בסוכה מן הסוכה דגם בשעת השינה מקיים מצוה ולא רק כשהולך לישון א"כ ההוא גברא שנרדם מחוץ לסוכה באיסור יש לעוררו, אף דהוי רק שנת עראי עיי"ש מש"כ לזה כמה ראיות.

וכן דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל (שבות יצחק סוכות פ"א אות ד) ומרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א והו"ד בספר מועדי הגר"ח (עמ' רלח), והיינו שאינו עובר איסור אבל סו"ס מפסיד מצות סוכה כל רגע. וכן פסק בחזו"ע (סוכות עמ' רא) עיי"ש.

והנה בספר הסוכה הביא מהגרשו"א עוד ראייה לענין הנ"ל, שמהא שבשדי חמד (מערכה יד כלל לב) כתב להוכיח מזה שחילקו הפוסקים בין הלן בלילה בטליתו שצריך לחזור ולברך כיון דלא קיים מצוה בלילה לבין הישן ביום בציצית שלכו"ע אינו חוזר ומברך, חזינן דגם הישן קיים מצוה, ע"ש עוד, ועל הוכחתו כתב לדחות מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ז עמ' ריז) שהא מהישן בציצית ביום שאינו חוזר ומברך ליכא להוכיח מיניה שגם בשעת שינה יש קיום מצוה, די"ל דליכא קיום מצוה בשעת השינה כיון דל"ל

במג"א, אולם י"ל וכמ"ש בקרן אורה במנחות (שם) דשאני ישן שאינו בר חיוב כלל משא"כ ערום דהוי בר חיוב עיי"ש, וא"כ אין להעיר את חבירו לקר"ש. [עוד אציין כאן מש"כ חקר בשו"ת התעוררות תשובה (ח"א סימן לו) מה הדין לשנות מהאמת אם רוצה לזרז את חבירו שלא יספיק זמן קר"ש, והתיר והוכיח כן מהגמ' בשבת דף קטז ע"א שמוכח שמותר לשנות כי היכי שלקבלו מיניה, וכן הוראה הגריש"א והו"ד בספר אשרי האיש (ח"א עמ' קצז), וע"ע בקונטרס ידי כהן קונטרס אמת לאמיתה פ"ב מש"כ בזה, עוד אוסיף מה שראיתי בגליון אליבא דהילכתא (ח"ב עמ' מס' 6) בשם מרן הגריש"א שאין לדלג פסוקי דזמרה בשביל להעיר את חבירו יושן אף שיפספס זמן קר"ש, ובמק"א הבאנו פסק של הגר"י פישל שליט"א שאין להעיר בחורים ועיי"כ ידלג פסוקי דזמרה, אבל לא מיירי שבחורים יפספסו זמן קר"ש, ולכן נראה שיכול ללכת להעיר בחורים ודו"ק].

והנה בתשובת מהרי"ל (סימן סט) כתב שכהן שהוא ישן ומת עמו באוהל צריכים להעירו ולהקיצו ולומר לו שיצא ואע"ג שהוא לא יודע מ"מ איסורא עביד בשוגג ואע"ג דאינו עושה מעשה איסורא איכא ולאחרני דידעי מצווה להפרישו עכ"ד, והרמ"א בחיו"ד (סימן שעב ס"א) הביאו, והנה אף שהיום זה רק דרבנן כי בלאו הכי אנן טמאי מתים, מ"מ משמע דאיכא חיוב להעירו, אולם כתב הש"ך (שם) שכל מה שדיבר המהרי"ל היינו דוקא בטומאה דאורייתא אבל בטומאה דרבנן א"צ להעירו. והנה בספר שבות יצחק (סוכות פ"א אות ב) ובשו"ת יד בתשובה (סי' יג אות ד) בשם הג"ר משה לרנר שליט"א כתבו שאין ראייה מזה שאפילו לענין דאורייתא יש חיוב דשאני התם דהוא איסור, אבל במנחת אשר (יובא לקמן) הביא מהא ראייה, ומשמע דס"ל דליכא לחלק

שערי יוסף - סוכות

אולם זה תלוי בדיוק בטעמים מדוע אסור לצאת מאר"י, אולם הגרנ"י העיר לי דסו"ס א"א לומר כן כוונת הבא"ח דא"כ היה צריך לכתוב בישן דהוא יותר חידוש דאע"פ שהוא ישן הוא פטור, אולם י"ל כ"ז אי נימא כהגרשז"א, אבל פשטות י"ל דלא כהגרשז"א ואז יש לומר כדברינו ועיין עוד].

ובדברי הגרשז"א דנו הפוסקים באריכות, ראה בשו"ת מאמר מרדכי (ח"ג סימן כב) שכתב שישן פטור מכל המצות כלל ואינו בר חיובא, ע"ש שלפי"ז ביאר את הגמרא בתענית (דף כג:) שחוני המעגל ישן שבעים שנה ואין עליו שום קפידא במה שנמנע מקיום המצוות, אולם אין להוכיח מחוני המעגל דהנה כתב הגר"י משאש בספרו אוצר המכתבים (ח"ב אלף קנג) הביא מש"כ הרשב"ץ בספרו מגן אבות (ח"ג) בענין החלומות שנשאל מדוע לא הוזכר מעשה פלאי זה כמו אליהו וכו' וכתב ששנתו של חוני היתה כמו שיקרה לחולים שמתגברת עליהם השינה מפני תגבורת ליחה לבנה לחה וקרה כי זהו סיבת השנה עי"ש, וע"ש שיש בזה איזה סוד.

וע"ע שציין שם למש"כ בספר פתח עינים להחכם הרופא ר' בן ציון רפאל הכהן פריצי על האגדות במסכת תענית שמצינו בספרי הרפואות שיש אנשים שישנים שנת תרדמה כמה שנים, וכתב שאף שזה שבעים שנה וזה נראה גוזמא מ"מ זה הביאור וע"כ ברור שחוני המעגל אין עליו שום קפידא, כי כך זה היה טבעו ודו"ק. וע"ע בספר פרחי כהונה (שם) שכתב שזה לא היה ממש כפשוטו ע"ש. וע"ע בספר תבונת השדה (תענית שם) לבעל השדה צופים שליט"א שהביא שישן שבעים שנה בין חורבן בית ראשון לבניית בית המקדש השני ובע"כ דהוא שאני, ואי"ז ראייה להכא.

דעת ואינו בר חיובא, אבל מעשה המצוה שייך גם בהיותו ישן שהרי גם בשנתו עשה מעשה ללבוש ט"ק, ולכן כשלא פשט הט"ק משנתו ביום כיון דלא הפסיק מעשה עשיית המצוה אזי כשניעור משנתו אינו כמתחיל לקיים המצוה מחדש אלא הוה המשך של קיום המצוה קודם השינה ולכן אינו חוזר ומברך. ע"ש עוד, ונביא עוד מדבריו לקמן.

אלא שכמו דעת הגרשז"א כן הובא בהליכו"ש (תפילה מילואים סימן יב הערה 5) שכן ס"ל להרב מפוניב'ז והורה כן הלכה למעשה, ועפ"י דבריו חידש שמי שנרדם חוץ לסוכה גם אין חיוב להעיר אותו כי הרי אינו בר חיובא פטור מן המצוות, וע"ש שפליג על הבא"ח.

והנה ידידי הגרנ"י בן שמעון שליט"א בעמח"ס שו"ת מעשה נסים ושא"ס, כתב להעיר על הגרשז"א כי הבא"ח כתב המנמנם חוץ לסוכה והרי כידוע יש חילוק גדול בין מנמנם לישן, עיין בגמ' מגילה (יח:) היכי דמי מנמנם אמר רב אשי נים ולא נים תיר ולא תיר דקרו ליה ועני ולא ידע לאהדורי סברא וכי מדכרו ליה מידכר, ולכן אם קרא את המגילה מנמנם יצא יד"ח. ועי' גם בגמ' תענית (יב.) וביבמות (נד.) ועוד. ולפי"ז יש לומר דאף הבן איש חי יודה שהישן בסוכה אין חייב להעירו משינתו כיון שהישן אינו בר חיובא, וכל דבריו אמורים רק במנמנם כאמור, וא"כ אדרבה מדברי הבא"ח יש ראייה להיפך. ע"כ הערתו, [והנה בתחילה כתבי לומר די"ל דכוונת הבא"ח דלא מבעי מתנמנם אלא גם ישן, והטעם משום מצות סוכה, שהרי פשיטא שהאדם מקיים את מצות סוכה גם שישן, וכמו שידוע שיש שני מצוות שבהם מקיפות את האדם בכל גופו סוכה ומצות ישוב אר"י, ולפי"ז יצא שמי שרוצה לצאת לחו"ל יכול לנסוע במטוס או ברכב כשהוא ישן, וזה קשה

שערי יוסף - סוכות

והנה בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ד סי' קסד) הקשה על הגרשז"א מדברי התוס' בברכות (יא:) שהביאו התוס' שאלה ששאל רבי יהודה החסיד את ר"ת למה אין מברכין על שינה בסוכה, ותירץ שיש חשש שמא לא ירדם ונמצאת ברכתו לבטלה, ולכאורה אם בשינה גופא ליכא מצוה, מאי קשיא להו, הלא אם ירדם אי"ז מצוה ורק על הזמן שהולך לישון יש חיוב להיות בסוכה, ועל כרחך שיש מצוה בעצם השינה, ולכן א"ש מה שהקשה רבי יהודה החסיד למה לא מברכים על השינה בסוכה. ובע"כ שיש מצוה בעצם השינה, [והנה עתה אני חושב דהנה ידוע שיטת חסידי חב"ד שלא יושנים בסוכה, ובשיח יוסף ח"ב בסופו בעניני סוכות הבאנו מאמר ארוך נגד אותה שיטה ומה שאמר עליהם מרן הגרא"מ שך זצוק"ל, ואולי לפי שיטת הגרשז"א שאין מצוה בעצם השינה, ע"כ ס"ל שליכא חיוב לישון בסוכה, ודוחק, ועוד שהשו"ע הרב בעצמו כותב שיש חיוב לישון בסוכה ויל"ע]. ועיין עוד בזה לעיל.

ובמנחת אשר (סוכות סימן לב, בראשית מהדו"ת סימן נז) הקשה על דברי הגרשז"א משבעה מקומות בש"ס שישן הוא בר חיובא, ולכן כתב בזה"ל: ולענ"ד נראה עיקר דישן דינו כבר חיובא וכבר דעת לכל דבר אלא שבשינתו אינו יכול לכוין בפועל וכל מעשיו הוי כאילו נעשו שלא במתכוין ועוד הלכה אית ביה שדינו כאונס שפטור מן המצוות, אך מ"מ דינו כבר חיובא ויש להפרישו מן העבירה כשם שיש להפריש כל מי שעובר עבירה בשוגג או באונס".

[והנה בספר שיעורי ליל שישי להגאון רבי יהודה כהן שליט"א מרבני ישיבת אור יהודה (ח"א עמ' תרסד) דן שגם להצד שהאדם מקיים מצוה בעודו ישן בסוכה מה הדין בגוונא

שהכניסו אדם שהלך לישון חוץ לסוכה אל תוך הסוכה האם מקיים מצוות בכה"ג מצוה כיון שלא העמיד עצמו לשינה ואי נימא דלא מקיים מצוה נמצא שיש אפשרות של שניים שישנים בסוכה האחד מקיים מצות סוכה ואילו חבירו לא מקיים ובכה"ג שאחד הלך לישון בסוכה והשני הכניסו אותו לסוכה כאשר היה ישן. ובשו"ת תשובות והנהגות (סוכות עמ' קכד) נשאל במי שהלך לישון בסוכה וראה גשם מטפטף וסגר הגג וישן ולאחר זמן התבהר ללא חשש גשם האם ראוי שאחרים יפתחו את גגו כדי לזכותו שיקיים מצות שינה בסוכה ובתחילה מביא שיש שרצו לתלות שאלה זו במחלוקת הפוסקים אם הישן מקיים מצוה או לא ולשיטות שהישן מקיים מצוה שפיר ראוי לפתוח גגו כדי לזכותו שיקיים מצות סוכה. אך כתב שלדעתו זה לא תלוי כלל במחלוקת הנ"ל אלא אף אי נימא שישן מקיים מצוה אף שהוא בלי דעת היינו דוקא אם בשעה שהולך לישון היה דעתו לישון בסוכה שאז מקיים מצוה גם כאשר הוא ישן כיון שהיה דעתו מתחילה לקיים מצות סוכה בזמן שהוא ישן אבל כשאין דעתו לישון בסוכה כלל וכגון בנידון דידן בזה ודאי אין מקיים מצוה במה שישן עתה בסוכה שהרי כל קיומה של מצוה זו היא בלא דעת והוי מתעסק. ולפי"ז העיר ידידי הגרנ"י ב"ש שיש לומר דה"ה בנידוננו אם הכניסו אדם לתוך הסוכה לא קיים בזה מצות סוכה שהרי כל קיום מצוה זו היה בלי דעת והוי מתעסק]. וע"ע בכ"ז מה שהאריך בשו"ת משנת יוסף ח"ו סימן קיח יעו"ש, וע"ע בשו"ת תשובות והנהגות ח"ד סימן קס"ד שכתב לחלוק ע"ד הגרשז"א שודאי גם בשעת השינה איכא קיום מצוה, ושם כתב עוד שאם עבר והוציא אדם ישן מן הסוכה כדי שהוא יוכל לישון הבסוכה לא נימא שכבר זכה בהא חבירו להשתמש בסוכה לישן בה לא הוה מצוה הבאה בעבירה ע"ש.

שערי יוסף - סוכות

כד. לשכב עם בניו הקטנים כדי להרדימם

והנה ראיתי שכתב להסתפק בספר מעשה כהן (עמ' תפט) שיש לדון במי שדרכו תמיד לשכב עם בניו הקטנים במיטותיהם כדי להרדימם ומפעם לפעם הוא נרדם שם עימהם אם מותר לו לעשות כן בביתו אף בסוכות משום תשבו כעין תדורו דודאי שכל אב יעבור לבית אחר לצורך הרדמת בנו אף כל השנה ולכא' אין דינו כביכ"נ ומשום שבביכ"נ הוא מייחד את המקום להיות לו לבית אך כשהוא מרדים את בנו בבית אחר הוא לא מייחד את המקום להיות לו לבית אלא הוא נכנס לבית של בנו כדי לעזור לבנו ומה עוד שיתכן שמצד נוחיותו העצמית הוא היה עושה כן אף ברחוב במקום שאין בני אדם ונמצא שבזה הוא ממש כהולכי דרכים ומותר לו לעשות כן אף בבית ולמעשה התיר לי בזה הגרנ"ק (שליט"א) אך הגרנ"ק שליט"א הסתפק בזה, עכ"ד, ולענ"ד דהעיקר לדינא להקל בזה.

כה. בדין האם בעינן להשאיר את השולחן בזמן השינה בסוכה

במשנה ברורה (סימן תר"מ ס"ק כ"ז) כתב דהנה איתא ברמ"א שם בשם התרומת הדשן סימן צ"ב, מי שלא יכול לישון בסוכה מחמת שצר לו בפשוט ידיו ורגליו הדין הוא דלא מיקרי מצטער, וחייב לישון שם אע"פ דצריך לכפוף ידיו ורגליו.

וכתב שם ע"ז במשנ"ב כתב וז"ל: אע"ג דצריך לכפוף ידיו ורגליו, הינו אף אם אין לו עצה האין לפשוט רגליו חוץ לסוכה, דבפשוט רגליו חוץ לסוכה לכ"ע לא מיקרי מצטער וחייב לישון שם, ואף שצריך להזהר שיהיה השלחן ג"כ בתוך הסוכה דאל"ה חישנין שמא ימשך אחר שולחנו וכדלעיל סימן תרל"ד.

ומבואר מדברי המשנ"ב שצריך להזהר שבשעת השינה יהיה שולחן משום דא"כ ימשך אחר שולחנו, וצ"ב מ"ט הרי למעשה בשעת השינה הוא יושן, ואין שיכא לומר שמא ימשך, דשם אירי שהוא באמצע לאכול.

ועוד העיר בזה מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל בספר זכרון שמואל (סימן כ"ט אות י"ב) שהרי בשער הציון בסימן תרל"ד ס"ק ז', כתב שם המשנ"ב שהאוכל בסוכה שאין בה שולחן באופן שאין שייך שימשך אחר שולחנו כגון שפיתו בידו, יוצא בזה ידי חובת מצות סוכה. וא"כ צ"ע מדוע החמיר המשנ"ב לענין סוכה בשעת השינה אע"פ שאין חשש שמא ימשך אחר שולחנו.

וכתבו האחרונים, הגר"י קלופט בדעת יואל (סימן ל"ד על סימן תר"מ), וכ"כ הגרש"ז בהליכות שלמה (סוכות פ"ט דבר הלכה אות כט' והערה 105), שיש טעות סופר במשנ"ב ובמקום לכתוב ואף כתוב ואך, ואם נימא שהכוונה ואף, א"כ כוונת המשנ"ב לומר שאף לענין אכילה גזרו חכמים שמא ימשך אחר שולחנו לענין אכילה לא גזרו. ולפי"ז יצא שאין שום חיוב להשאיר את השולחן בסוכה בעת השינה.

ולפי"ז הקשו האחרונים דהרי ידוע על הח"ח זצ"ל שהקפיד שיהיה השולחן בסוכה בעת שישן, כך הביא המועדים וזמנים (ח"א סימן פ"ז וח"ח סימן פ"ז), וכ"כ בחוט השני סוכות (פי"ב סק"ה) ומשנ"ב ביצחק יקרא, וא"כ אי נימא שזה הגירסא בדבריו צ"ב מדוע נהג כן.

אמנם הגר"מ שטרנבוך שליט"א כתב במועדים וזמנים שם שמה שנהג כן הח"ח, הסביר הח"ח שכיון שלפי הרמ"א צריכה להיות הסוכה כמו דירה, הראויה הן לשינה והן לאכילה יש להקפיד שתהיה כדירה עם

שערי יוסף - סוכות

ובע"כ י"ל שכן יש טעות סופר במשנ"ב וצריך לגרוס ואף, אך צ"ב הרי כן צריך שיהיה שולחן בתוך הסוכה, אלא י"ל שהיו חומרא שהחמיר הח"ח זצ"ל על עצמו, ועוד קשה שגם אם נגרוס ואף עדין קשה סו"ד של המשנ"ב. וגם א"א לומר שצ"ל שאיכא טעות סופר שהרי הפוסקים שהביאו שכן נהג הח"ח כתבו שלפ"ז צ"ל שאין טעות סופר במשנ"ב וא"כ צ"ע. ואח"כ ראיתי שבמשנ"ב ביצחק יקרא הביא ששאלו להח"ח למה נוהג לשים שולחן בתוך הסוכה אף בשעת השינה, וענה ע"ז הח"ח משום שכן כתב במשנ"ב והינו שא"צ לשנת הגירסא, וליכא טעות סופר במשנ"ב.

ובכאיל תערוג (מועדים עמ' תנז) הובא ממרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל, שאי"ז ט"ס ומה שנהג כן הח"ח משום שכן היה דעתו של המשנ"ב, והביא שכן אמר לו הג"ר שמואל גריינמן שכן ראה שהח"ח הקפיד ע"ז, ולפ"ז צ"ב מה שהערנו על דבריו ומה שהעיר הגר"ש רוזובסקי זל"ה.

והגר"נ קרליץ זצוק"ל כתב בחוט שני שא"צ שיהיה השולחן בסוכה בפועל אלא שצריך להיות גודל שהשולחן יכול ליכנס וזה ההגדרה בתשבו כעין תדורו, באופן שלא יגרר אחריו, וכתב שם שמה שנהג הח"ח משום שכן כתב במשנ"ב ואכתי צ"ב וכמ"ש.

ולפי דבריו יצא שאין דין שיהא בסוכה שולחן, והטעם ראיתי שכתב חתנו הגר"ש רוזנברג שליט"א שהרי לא בעינן שולחן שהרי יכול לאכול בלי שולחן וכל דבר שהוא טפח על טפח יהיה מהני כמו שולחן, ואין לזה שיעור, משא"כ מיטה.

ולדינא בילקוט יוסף (סוכות עמ' תשכ"ד) כתב שא"צ להשאיר בסוכה את השולחן בעת השינה, אמנם משמע מדבריו שכ"ז שאיין

שולחן אף בשעה שישן, והינו שהיו מדין תשבו כעין תדורו, וכן מביאים שכתב רש"י בספר הפרדס הגדול (סימן ל"ט) שאין לדור בסוכה שאין בה שולחן ומיטה כיון שבלי זה אינה נחשבת לדירה, וכן הביא באורחות רבינו (ח"ב עמ' רכט') שהטעם דבעינן שולחן בסוכה שאיכא דעת הריטב"א והר"ן בדעת הרי"ף שפוסק שגם בסוכה גדולה חשינן שמא ימשך כב"ש משום שבלי שולחן חסר בקבע, וכ"כ בערוך לנר בסוכה (דף ג ע"א), וכן דעת המלחמות פ"ק דסוכה (דף ג ע"ב מדפי הרי"ף), והטעם דמאחר שאינה ראויה לאכילה אינו ראויה לכל דבר.

ודעת רש"י ודברי הרמ"א תמוהים הרי מזה שסוכה ז טפחים על ז' טפחים בגובה י' טפח כשירה לסוכה ושם הרי א"א לכנס שניהם, וא"כ בע"כ שלא בעינן שולחן ומטה, ובע"כ היה מקום לומר שיש אפשרות שינה ויש אפשרות שולחן.

והיה מקום לומר שמה שנהג הח"ח כך לא שחיובא רמיא שיהיה סוכה כך, אלא משום כבוד הסוכה שיהיה שולחן בתוך הסוכה וזה מראה חשיבות בהנחת השולחן, וזה מדין קדושת וחשיבות הסוכה, וכמ"ש לחלק, אלא דצ"ע שהמועדים וזמנים כתב שהח"ח לא אמר שזה טעמו.

והנה לפי דברי האחרונים הנ"ל שכן נהג הח"ח יצא שאין שום טעות סופר במשנ"ב וצריך לגרוס ואך ולא ואף, אלא דצ"ב שאם טעמו של הח"ח כמו שהביא המועדים וזמנים, צ"ב תרתי מדוע כתב המשנ"ב הטעם שמא ימשך, ועוד למה לי מצד זה שיכתוב הטעם משום תשבו כעין תדורו, וכמו שאמר הח"ח בעצמו.

שערי יוסף - סוכות

הסוכה וקדושת הסוכה או מדין תשבו כעין תדורו כמו שבדירה איכא שולחן ה"ה בסוכה, ואע"פ שאפשר שסוכה תהיה ז"ט על ז"ט מ"מ יש לומר דהוי שולחן טפח וכמ"ש הפוסקים, וכ"כ שם המשנ"ב סק"א), וא"כ לדינא י"ל שצריך להשאיר את השולחן בסוכה, אמנם אם לא יהיה לו מקום לישון כגון שבני הבית מרובים י"ל שא"צ להשאיר השולחן וכמ"ש המג"א ובילוק", וכ"כ הגר"מ מאזוז (עלון בית נאמן מס' 34 אות יב') וע"ע בילקו"י מה שביאר בסוף אות י"ד ודו"ק.

אמנם למעשה עדיף להחמיר שיהיה שולחן אפ' קטן טפח שיהא ראוי לאכילה, וכמו שמשמע מהרבה ראשונים, אלא א"כ אין לו מקום אלא רק לישון, יש להסתמך על דברי הפוסקים כדהבאנו לעיל עי"ש.

כו. אכילת עראי מחוץ לסוכה

ובטעמא דהאי מילתא דמותר לאכול אכילת עראי מחוץ לסוכה, כתב במשנ"ב סק"ב, דזה לא חשיב לחייבו בסוכה דאף בביתו מצוי שאוכל עראי חוץ לביתו. וה"ה שמותר לטעום את התבשיל כמה פעמים ואפילו לבלוע חוץ לסוכה:.

כז. מהו אכילת עראי

ובעיקר מהו אכילת עראי, אעתיק בזה ההלכות מהילקוט יוסף (סוכות עמ' תרפב ואילך) בשאר ימי החג חוץ מלילה הראשון אינו חייב לאכול בסוכה ורק אם רצה לאכול פת יותר מכביצה שהוא כחמשים וארבע גרם ומעלה צריך לאכול בסוכה בין ביום בין בלילה ואסור לאכול סעודת קבע חוץ לסוכה ושיעור סעודת קבע הוא יותר מכביצה פת וכביצה היינו שיעור שמונה עשר דרהם שהם חמשים וארבע גרם אך לא יצמצם ל54 גרם, אלא או שיאכל

מקום לישון כל הצורך, אז יש לפנות את השולחן, והביא כן מהמג"א (בסק"ט) שאם הסוכה קטנה מסלק השולחן בעת השינה, ועי"ש שתמה על דברי המשנ"ב שבשעת השינה בעינן שולחן הרי אין חשש שבשעת השינה ימשך אחרי שולחנו, וכתב שכ"כ מרן זי"ע בחזון עובדיה (עמ' קמט') שאין יסוד ושורש לדברי המשנ"ב ואין להחמיר כלל להשאיר את השולחן בתוך הסוכה.

וע"ע בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ח סימן כ"ב), והסכים איתו שם בילקו"י כפי שכתב לבאר דברי המשנ"ב שאין כוונת המשנ"ב שהשולחן שם יהיה מונח שם לעיכובא אלא דמפרש את שיעור הסוכה שיהיה יכול לשבת שם עם השולחן, אבל לעולם לא חוששים שמא ימשך אחר השולחן בעת השינה, וכתב שכן מבואר בפרי מגדים מקור דברי המשנ"ב, וכ"כ בעוד פוסקים.

אמנם ק"ק לומר כך דהרי במשנ"ב לא משמע הכי שכתב אף שצריך להזהר שהשולחן יהיה ג"כ בתוך הסוכה משמע דבעינן שיהא ממש בתוך הסוכה, וכמו שאמר הח"ח שעושה כן משום שכך כתב במשנ"ב ובע"כ א"א לומר דהפשט כמו שכתב הצי"א והליקו"י.

וכן ראיתי עוד קושיה בדברי הציץ אליעזר בבאר שרים למרן הגאב"ד דזנבה הגאון ר' אברהם יפה שלזינגר שליט"א (מועדים - ח"א סימן פ"א) שהקשה שהרי מדברי הפרי מגדים ג"כ לא משמע כך שהרי בסק"ט בכותב את הערתו על המג"א שמיירי בעת השינה, דמה שהזכיר שולחן בעת השינה לומר שאם הניח כלים וושלחן בסוכה קטנה של של זע"ז לא יוצא בשינה כי א"א לישון שם עי"ש.

ובע"כ צ"ל לדינא כמו שנהג הח"ח שצריך להיות שולחן בסוכה, והטעם י"ל משום כבוד

שערי יוסף - סוכות

ומברך לישב בסוכה וטוב להחמיר היכא דאפשר לאכול 216 גרם דאיכא ספק ספיקא שמא שיעור קביעות סעודה הוא בשלש ביצים דהיינו גרם ואף אם תאמר דשיעור קביעות סעודה הוא בארבעה ביצים שמא מברכים לישב בסוכה על יותר מכביצה עוגה ובזה לא מצינו מנהג שלא לברך ואמנם אם אינו אוכל כשיעור הנ"ל אינו מברך לישב בסוכה ואפילו אם אכל העוגות אחר הקידוש של היום כדי שיחשב לו קידוש במקום סעודה לא יברך לישב בסוכה אלא אם כן קובע סעודתו כנזכר.

מי שאוכל סעודת קבע מתבשיל של חמשת מיני דגן כגון איטריות שיעור נ"ד דרהם חייב בסוכה דחשיב כאכילת קבע ויברך לישב בסוכה אולם לענין ברכת הנהנין מברך על תבשיל כזה ברכת בורא מיני מזונות ולאחריו על המחיה ואינו חייב בנטילת ידים ואינו מברך המוציא וברכת המזון שהרי אין לתבשיל זה צורת פת ואם אינו קובע סעודה עליו כל שאוכל יותר מכביצה חייב בסוכה אבל לא יברך לישב בסוכה ובפחות מכן פטור מן הסוכה.

האוכל מיני פירות אפילו אכל מהם שיעור אכילת קבע מן הדין פטור מן הסוכה וכך האוכל אורז או בשר או דגים או גבינה וביצים מן הדין פטור מן הסוכה וכן השותה מים או תה או קפה או חלב או מיץ פירות אפילו יותר מרביעית פטור מן הסוכה ובכל אופן שפטור מן הסוכה אם רצה להחמיר על עצמו ולאכול או לשתות בסוכה הרי זה משובח ותבוא עליו ברכה ובלבד שלא יברך לישב בסוכה כשפטור מן הסוכה שהיא ספק ברכה לבטלה ומנהג אחינו האשכנזים אינו כן ומכל מקום מי שנוהג על פי הדין ואינו מחמיר לאכול אכילת עראי דוקא בסוכה רשאי ולא נחשב כמי שאינו מדקדק במצוות.

פחות מחמשים גרם או שיאכל כששים גרם כדי שיוכל לברך לישב בסוכה לכל הדעות אך אם אינו רוצה לאכול פת אין לו חיוב לאכול בסוכה שהרי יכול לאכול פירות וירקות ומיני תבשיל שאין חייבים לאוכלם בסוכה וכך יכול לאכול אורז או בשר ודגים וגבינה וביצים ושאר מיני לפתן שאינם מחמשת מיני דגן ואפילו יאכל מהם הרבה ויקבע סעודתו עליהם פטור מן הסוכה וכן הדין באוכל פת פחות מכביצה שמותר לו אף לכתחלה לאכול חוץ לסוכה.

האוכל סעודתו בסוכה ולא היה דעתו לאכול שיעור כביצה פת ולכן לא בירך לישב בסוכה ושוב נמלך ורוצה לאכול יותר מכביצה יש לו לברך אז לישב בסוכה אף על פי שמכאן והלאה לא יאכל מלבד מה שאכל יותר מכביצה אלא הכל מצטרף ליותר מכביצה.

מי שקבע סעודה על פת פחות מכביצה ומביאים לו תבשיל אורז ושאר מאכלים באופן שיאכל וישבע מהם אין המאכלים מצטרפים עם הפת לעשותו אכילת קבע וכל שהפת הוא פחות מכביצה רשאי לאכול חוץ לסוכה ואם אכלו בסוכה אינו מברך לישב בסוכה.

האוכל עוגות פת הבאה בכסנין יותר משיעור כביצה חייב לאכול בסוכה אבל לא יברך לישב בסוכה ואף שיש כאן ספק ספיקא שמא קביעות סעודה הוא ביותר משיעור כביצה גינת ורדים חזו"ע סוכות עמוד קלד ושם מברכים לישב בסוכה על עוגה והרי במצוה של תורה מהני לסמוך על ספק ספיקא לברך מכל מקום כבר כתב החיד"א שלא ראה מעולם שנהגו לברך לישב בסוכה על עוגה ואם אוכל מהעוגה באופן שקובע סעודתו עליה שאוכל כשיעור שלש ביצים ומעלה שמשקלם חמשים וארבע דרהם כל דרהם כשלשה גרם והוא שיעור 162 גרם שאז חייב לאכול בסוכה

שערי יוסף - סוכות

השנות אליהו בברכות פ"א מ"ג שכתב שכל שהוא מצוה בעצם אלא שלא הצריכוהו חכמים לעשותו כגון שתית מים בסוכה אם עשה כן נתנים לו שכר על שעשה מצוה מן המובחר.

וכע"ז משמע בדברי הגרש"ז בהליכות שלמה סוכות פ"ט ה"ח שכתב שמי שנמצא סמוך לסוכתו ורוצה לשתות מים צריך להכנס לתוך הסוכה ולשתות את המים והטעם כיון שדרכם של אנשים שנמצאים סמוך לביתם אינם שותים מחוץ לבית אלא בתוך הבית, וא"כ יש לשתות בסוכה מדין תשובו כעין תדורו.

אלא שיש להעיר בדבריו, דלא שייך בזה תשובו כעין תדורו, דהרי אם הסוכה לביתו וא"כ גם בביתו היה שותה סמוך לביתו, אם היה לו איזה בית כמין סוכה ליד ביתו, וא"כ ע"כ נראה דמה שיש ענין שישתה בסוכה מחמת מצות הסוכה, וקדושת הסוכה, וע"כ יש ענין לשתות בביתו.

ולפי"ז שמחמיר על עצמו שלא לשתות מים חוץ לסוכה ואירע שאינו יכול לכנס לסוכה וצמא לשתות, אין לו להחמיר משום שכל הענין לשתות בסוכה שעכשיו יכול לעשות מצוה, וא"כ הכא הוא לא יכול לכנס לתוך הסוכה, וא"כ אין שום ענין לצער את עצמו, וכיוצא בה כתב בשו"ת עולת שמואל סימן צ"ח והביא דבריו הביה"ל בסימן תרל"ט ס"ז ד"ה וכל, שאם מצטער ומחמיר על עצמו ואינו שותה נקרא הדיוט.

אמנם במג"א ס"ק ט"ז מביא מהירושלמי שרב הונא החמיר על עצמו לא לשתות מים חוץ לסוכה, ומ"מ כתבו האחרונים ששם מדובר שלא הצטער מחמת כך, משא"כ שמצטער וע"י זה חסר לו בעונג יו"ט או בשמחה יש להקל לשתות מים מחוץ לסוכה היכא דמצטער.

יש אומרים שבשבת ויום טוב אף אכילת עראי נחשבת לאכילת קבע ואפילו כזית פת חייב בסוכה ויש חולקים ומתירים לאכול חוץ לסוכה עד כביצה פת אפילו בשבת ויום טוב וכן עיקר.

כח. בדברי השו"ע שיש להחמיר ולא לשתות מחוץ לסוכה אפילו מים

בסימן תרל"ט סעיף ב' אוכלים ושותים וישנים כל שבעה בסוכה בין ביום ובין בלילה וכו' ומותר לשתות מים ויין ולאכל פירות חוץ לסוכה, וכתב מרן ומי שיחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסוכה אפילו מים הרי זה משובח, וכתב המשנ"ב ס"ק י"ד וכ"ש פת דרך עראי שעדיף לאכול בתוך הסוכה.

והטעם שיש לשתות מים בסוכה כתב בשו"ת שואל ומשיב (מהדורה רביעאה ח"ג סימן י"א) שמשום כך גודר את עצמו שלא יבוא לאכול אכילת קבע מחוץ לסוכה.

אבל דעת מרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל הביאו הגר"מ שפירא זצ"ל בקונטרס הביאורים סוכה סימן י"ז שעדיף לשתות בסוכה משום שמקיים מצוה של ישיבה בסוכה בשתיה בסוכה.

ועוד מובא מהגרמ"ש שפירא זצ"ל ששמע ממרן הגרי"ז זצ"ל שפעם שהה בפסח עם אביו מרן הגר"ח זצ"ל בוורשא ושתה מים מחוץ לסוכה וכמה חסידים נשתוממו ממראה זה לראות את ר' וולוועל בנו של ר' חיים אשר ידוע היה כמחמיר גדול עומד ושותה מחוץ לסוכה ואכן ניגשו אל ר' וולוועל ושאלוהו היתכן מששמע אביו ר' חיים זצ"ל את תלונותיהם על בנו זעק אליו ואמר וועלועלעלע וועלועלעלע אל תשים לב לדבריהם אם לפי עיקר ההלכה אין בזה איסור יכול אתה להמשיך לשתות ע"כ. וכן משמע בדברי

שערי יוסף - סוכות

שמחת יו"ט, שכתב בהא בשו"ת עולת שמואל (סימן צ"ח) והביאו בביאור הלכה (סימן תרל"ט סעיף ז' בד"ה וכל הפטור מן הסוכה) שכתב דדווקא אם אינו מצטער רשאי להחמיר שלא לשתות מים חוץ לסוכה כמו רבן גמליאל שהחמיר על עצמו בדלי של מים ואמר העולם לסוכה, אבל אם מצטער הוי חילול יום טוב ואפילו בחול המועד חייב לכבדו ואסור להחמיר ואם מחמיר עליו נאמר כל הפטור מהדבר ועושהו נקרא הדיוט, והא דמבואר בירושלמי דרב הונא היה צמא למים ולא רצה לשתות דהויא חוץ לסוכה, מיירי שלא היה לו צער.

אבל בבכורי יעקב (סימן תר"מ ס"ק כ"ו) הוכיח מהירושלמי שאף במקום צער מותר להחמיר. וכן בהליכות שלמה (תשרי - אדר, מצות ישיבה סוכה פרק ט' ארחות הלכה הערה 46) דן במי שאין לפניו סוכה האם רשאי להצטער ולהמנע משתיית מים, רגילים העולם לומר דלאו שפיר קעביד, דיתכן שיש בכך איסור דמצטער ביו"ט לחינם.

אבל מהגמ' בירושלמי המובא במגן אברהם סימן תר"מ ס"ק ט"ז משמע שמותר, דאיתא התם דרב הונא היה הולך בדרך והיה צמא ולא רצה לשתות עד שנכנס לסוכה, משמע דאף במצטער וסובל מן הצמא רשאי להמנע מלשתות אע"פ שמצוה להיות בחג ולא להצטער.

ובספר "הליכות חיים" חג הסוכות (עמ' רי"ד) מביא סיפור שלא היה מקום בסוכתו של מרן בעל הדברי יציב זצוק"ל ובעת עריכת השולחן הבחין בכמה בחורים שראשם בתוך הסוכה וגופם מחוץ לסוכה והם שותים מהלחיים משהו, התחיל לדפוק על השולחן כאלו דפיקות חזקות ואמר אצלנו שתיית משהוא חוץ לסוכה הויא כמו משהוא חמץ בפסח ואין אני אומר

אבל בביכורי יעקב החמיר בכך אפ' שמצטער וכך כתב בסימן תר"מ ס"ק כ"ו שאפ' שהוא מצטער יש לו מעלה להמנע מאכילה ושתייה, וכן דעת הגרש"ז אויערבך זצוק"ל שלענין מים החמיר לעצמו והו"ד בנשמת אברהם (ח"א סימן תר"מ סק"ח) וע"ע בשו"ת מנחת שלמה ח"ב סימן נח אות לח.

ובספר אגן הסהר (ח"א עמ' 781) הובא מעשה מהגאון ר' אברהם גינחובסקי זצ"ל שבאחת השנים שהציע שתיה ללומדים אך ביקש שישתו בסוכה, ואז שאל אחד הלומדים הרי אין חיוב לשתות מים בסוכה, שהרי זה רק ממדת חסידות, וענה לו הגר"א גינחובסקי שגם אם אין חיוב אבל כדאי לנהוג כן כי בזה מחנך האדם את עצמו להתגבר על תאוותיו.

וע"ע מש"כ במעשה רב (סימן סב) כשהגאון ז"ל היה בבית האסורים נמנע מלהרדם שם למרות שעברו כמה ימים שלא ישן והצטער מאוד ע"ז, דהינו שאפ"ה יש להחמיר, אע"פ שהתם היה אנוס, וגם שם היה מעל דרך הטבע שהרי איתא בגמ' בנדרים דף טז האומר שבועה שלא אישן ג' ימים מלקין אותו וישן לאלתר מוכח שא"א להחזיק יותר מג' ימים בלא שינה וע"כ שהתם היה מעל דרך הטבע, וע"ע במילואים למע"ר במה שכתבו שם. וע"ע במש"כ בקונטרס שיח יוסף ח"ה לענין יעקב אבינו.

כט. מי שמצטער מחמת כך האם מותר לו לשתות מים מחוץ לסוכה משום שאסור להצטער ביו"ט

הנה ראיתי שכתבו בפוסקים לדון האם מותר להחמיר על עצמו לא לשתות יין חוץ לסוכה אפילו באופן שמצטער או דילמא רק באופן שאינו מצטער מותר להחמיר אבל באופן שמצטער אינו רשאי משום דמבטל מצות

שערי יוסף - סוכות

ל. בדין שתית מים או יין מחוץ לסוכה בשעת הסעודה

ובמקראי קודש (סוכות ח"א סימן ל"א) וכן משמע בשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ד ח"ג סימן י"א) ושו"ת בנין שלמה (סימן מ"א הל' יוה"כ ד"ה ראיתי) וכ"כ בספר לחם יהודה על הרמב"ם (פ"ו מהל' סוכה), ושו"ת רבינו יוסף מסלוצק (סימן כ"ב), וכן בפתחא זוטא (שם אות ה) שכתבו לחדש לפי דברי השער הציון הנ"ל דה"ה לענין אכילת עראי דאם הוא באמצע לאכול אכילת קבע בסוכה שיהיה אסור לו תוך כדי סעודתו לצאת חוץ לסוכה ולאכול אפ' אכילת עראי פחות מכזית.

והפסקי תשובות (בסימן תרל"ט הערה מס' 42) כתב לדייק מדברי השו"ע הרב בסו"ס סי"ז שכתב "אם ירצה לאכול כזית בסוכה וכביצה מצומצמת בתוך הבית הרשות בידו אלא שהמחמיר לאכול כל הסעודה בתוך הסוכה הר"ז משובח" מוכח שמדינא ליכא איסור באכילה וכל האיסור בשתיה. והשער הציון חולק על זה דכל האיסור בשתיה שמגיעה מחמת האכילה, וא"כ ה"ה בכה"ג האכילה מגיעה מחמת האכילה וע"כ יש לאסור.

אבל יש מקום לחלק שדוקא בשתיה שיש סוג שתיה כמו שכתב השער הציון שנגרר אחרי האכילה, אבל באכילת עראי אפש"ל שאין האכילה נגררת אחר אכילת הקבע, וכמו דבשתיה דאם אי"ז שתית קבע או עם אכילת עראי שי"ל שאין ע"ז חיוב סוכה. וברע"א בהגהות ס"ב משמע מדבריו שלאחר שאכל כזית בסוכה יכול לאכול עד כביצה חוץ לסוכה דהוי דין עראי משמע שאין דין לאכול בתוך הסוכה כיון דחשיבא עראי. ובמאירי בסוכה (דף כו ע"ב בד"ה אמר המאירי), לא חילק בזה בין אכילה לשתיה וכתב דאף האכילה נגררת אחר השתיה.

לכם בשביל עכשיו אלא כדי שתדעו להבא. יעו"ש עוד.

בשו"ע (סימן תרל"ט סעיף ב') כתב ואוכלים ושותים וישנים בסוכה כל שבעה בין ביום בין בלילה וכו' אבל מותר לאכול אכילת עראי חוץ לסוכה וכמה אכילת עראי כביצה מפת, ומותר לשתות מיים (ויין) ולאכול פרות (ואפילו קבע עליהו ד"ע) חוץ לסוכה וכו', וביאר במשנ"ב (שם סק"ג) שמש"כ הרמ"א ואפ' קבע עליהו קאי גם על יין וכמ"ש הדרכי משה אות ד'.

ובשער הציון סימן תרל"ט ס"ק כ"ט כתב שכן משמע בביאור הגר"א, וכתב השער הציון דהא דאיתא בגמ' בסוכה דף כח ע"ב, אוכלים ושותים חוץ לסוכה לא מירי בתוך הסעודה אלא לאחר סעודתו, אבל בתוך סעודתו אז מה ששותה צריך לשתות בתוך הסוכה משום שזה נכלל בתוך הסעודה, אבל שתיה לבד בלי אכילה לא חשיבא כדי לחייבו בסוכה, דתשבו כעין תדורו וא"כ אמר רחמנא, וא"כ שתיה בלי אכילה לא חשיבא לחייבו בסוכה, ולפי"ז כתב וז"ל: ואפשר דלפי"ז אף מים בתוך הסעודה אין כדאי לשתות חוץ לסוכה וצ"ע עכ"ד.

ומובא שהגר"ח מברסק זצ"ל לא חשש לזה, ועוד מובא מעשה שהיה עם הגרי"ז שמרן הגרי"ז זצ"ל שתה מים חוץ לסוכה והעירו לו מהשער הציון דכתב דאפשר שיש להחמיר, ושמע אביו הגר"ח מזה, והגיב דא"צ לחוש לזה לחייב לשתות מיים או יין בסעודה בסוכה.

ואפש"ל שגם הגר"ח והגרי"ז מודים לדברי השער הציון, אלא דיש חילוק בין שתית דבר שבאה מחמת האכילה שאז צריך לשתותה בתוך הסוכה, אבל דבר שאינו בא מחמת האכילה י"ל דלא בעי סוכה, וזה כתב המשנ"ב בפירוש בשער הציון (סימן תרל"ט ס"ק ל"ג) ע"ש.

שערי יוסף - סוכות

ועוד שהוא חיוב אכילה בסוכה מ"מ כמו שאמרו לענין משקין דאפילו מים דהוי שתיית עראי אם הוא בתוך הסעודה הויא זה בכלל הסעודה ומיקרי קבע ואסור לשתותו חוץ לסוכה הכי נמי לענין האוכל שבפיו אף שאין בו שיעור המחייב בסוכה דהא פחות מכביצה ועוד הוא מ"מ כיון שהוא בתוך הסעודה הוה גם זה בכלל הסעודה ונגרר בתר סעודת קבע ואסור לאכלו חוץ לסוכה ואם וכו', עי"ש עוד שכתב שראוי לשים לב ולהזהר ע"ז, ומוכח מדברי הגר"צ שכתב להחמיר בענין זה, ועי"ש מה שמאריך בענין זה.

וראיתי עוד חידוש דין דאם כבר סילק השולחן בסעודה ומביא עכשיו פירות אפשר לאכול את זה מחוץ לסוכה, והטעם י"ל פשוט משום דלא קשור לקבע דהסעודה, כ"כ בספר נטעי גבריא (על הל' חג הסוכות עמ' רמב') והטעם עי"ש באות י"ז שאיתא בסוכה דף כז ע"א תניא נמי הכי ואם השלים במיני תרגימא יצא, ובתוס' שם בד"ה במיני, וביומא דף ע"ט ע"ב.

אמנם אכתי יש להסתפק בזה הרי ברכת הזימון פוטר את הפירות וא"כ י"ל שיהיה חשיב כחלק מן הסעודה, אבל לפי מה שהבאנו מהשער הציון שכל מה ששתיה מחיבת סוכה מחמת שזב קבוע לסעודה א"כ בפירות יהיה תלוי אם קבוע לאכילה, וכן יש לדון מה הדין בגלידה וכדומה או קינוח, ובפשטות בא לעונג אבל אינו קשור לסעודה. [וע"ע בעירובין דף כב ע"א דאי כרבי יהודה קשיא לי הא דאמרי אינשי רווחא לבסימא שכיח כלומר שהמעיים מתרווחים לפנות מקום לדבר המתוק].

ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סימן ש"ה) כתב בזה, וש"ב הרה"ג רבי שמחה פינס ז"ל נסתפק בדבר שמצוי שיוצאים מהסוכה באמצע הסעודה ובפה נשאר עדיין שיורי אוכלין שלא בלע ובולע בחוץ אם מותר כיון שבתוך הסעודה אפילו מים צריכים לשתות בסוכה הוא הדין אפילו אכילה פחות מכזית תוך הסעודה חייבין ואם כן מה שנמצא בפיו תוך הסעודה חייב לבלוע בסוכה דוקא ורק שיירי אוכל בין השיניים וכדומה דלא חשיבי כלל פטור מסוכה עכ"ד.

אמנם לענ"ד לפום מש"כ השער הציון בסקל"ד שמשמע מדבריו שרק שתיה שהיא לאחר האכילה א"כ שתיה כזאת חשיבא ובעי סוכה, אבל האוכל בין שיניו לא חשיבא ולכאורה לא יהיה בעי סוכה.

ועי"ש שכתב הגר"מ שטרנבוך שליט"א, שאפשר שמה שחייב המשנ"ב בשתיה דוקא שיושב בביתו ושותה, אבל כשמפסיק את האכילה בסוכה ועומד והוי אכילת עראי אפשר שלא יהיה חייב בסוכה.

אמנם בשלמי תודה על סוכות (עמ' רי"ג) כתב להחמיר לענין אכילת עראי חוץ לסוכה, וכתב להחמיר גם בכה"ג שיוצא מן הסוכה ועדין האוכל בפיו ותו"ד הוא שמי שהוא באמצע הסעודה וצריך לצאת מן הסוכה לשם איזה ענין כגון שקראו לו בטלפון וכיו"ב לא יצא בעוד האוכל בפיו אלא יגמור תחלה האוכל שבפיו ואה"כ יצא וכן נהגו לדקדק בכך שלא לצאת באמצע הסעודה מן הסוכה בעוד האוכל בפיו אלא גומר מה שבפיו ואה"כ יוצא והטעם דאף שהאוכל שבפיו אין בו שיעור של כביצה

שערי יוסף - סוכות

סעיף ג'

ג. אכילה בסוכה בליל יום טוב הראשון חובה. אפילו אכל כזית פת יצא ידי חובתו, מכאן ואילך רשות רצה לאכול סעודה, סועד בסוכה רצה אינו אוכל כל שבעה אלא פירות וקליות חוץ לסוכה – אוכל, כדין אכילת מצה בפסח.

הגה, ולא יאכל בלילה הראשונה עד שיהא ודאי לילה (בית יוסף בשם אורחות חיים), ויאכל קודם חצות לילה (מהרי"ו ומהרי"ל). ולא יאכל ביום מחצות ואילך, כדי שיאכל בסוכה לתיאבון (מהרי"ל), דומיא דאכילת מצה:

א. חיוב אכילת פת בלילה הראשון

הנה במש"כ השו"ע שהחובה לאכול ביום הראשון כזית, הנה מקור האי דינא איתא בגמ' בסוכה דף כז ע"א דילפינן ט"ו ט"ו מחג המצות מה להלן לילה ראשון חובה מכאן ואילך רשות אף סוכה לילה ראשון חובה ומכאן ואילך רשות, ואיתא שם כך, מ"ט דר' אליעזר תשבו כעין תדורו מה דירה אחת ביום ואחת בלילה אף סוכה אחת ביום ואחת בלילה ורבנן כדירה מה דירה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל אף סוכה נמי אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל אי הכי אפי' לילי יום טוב ראשון נמי א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יהוצדק נאמר כאן חמשה עשר ונאמ' חמשה עשר בחד המצות מה להלן לילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות אף כאן לילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות והתם מנלן אמר קרא בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה.

ב. כמה צריך לאכול

הנה מצינו בהא מחלוקת בראשונים, שבבית יוסף שם, מ"ש רבינו אע"ג דשיעור אכילה בלא סוכה הוא כביצה וכו' כלומר מאחר דאוכל פחות מכביצה מותר לאכול חוץ לסוכה היה ראוי שלא יצא י"ח סוכה עד שיאכל כביצה, לכך כתב דשאני לילה הראשון כו'

ולבי מגמגם בזה דקאמר ואפי' לא בעי למיכל אלא כזית דאטו באי בעי תליא מלתא והול"ל לא מצי במקום לא בעי ועוד דהיא גופה מנ"ל דשאני ליל ראשון משאר לילות וטפי הוה עדיף ליה למינקט טעמא משום דכיון דגמר מחג המצות הוי שיעורא בכזית דומיא דמצה בליל פסח.

והר"ן כתב בפרק הישן וז"ל ביום טוב הראשון של סוכות גמרינן דמיחייב לאכול שיעור שהוא חייב לאכול בסוכה דאילו מדין י"ט סגי ליה לאכול כביצה עראי חוץ לסוכה דגמרינן מחג המצות דמחוייב לאכול שיעור המחוייב לאכול בסוכה ולפיכך נראה שהוא חייב לאכול יותר מכביצה אלא שי"א דכיון דגמרינן מחג המצות לגמרי גמרינן מיניה מה התם בכזית אף הכא בכזית ואע"ג דבשאר ימות החג כזית עראי הוא ורשאי לאוכלו חוץ לסוכה אפילו הכי בלילה הראשון כיון שהכתוב קבעו חובה לאכול בסוכה עשאו אכילת קבע ואחרים אומרים דלהכי גמרינן לילי יום טוב הראשון של חג מחג המצות לומר שאפילו ירדו גשמים חייב לאכול בסוכה אע"ג דמיפטר בשאר יומי עכ"ל.

וכתב שם עוד. וזה שלא כדברי הרשב"א שכתב בתשובה דנ"ל שאין המצטער ואם ירדו עליו גשמים עד שתסרח המקפה חייב לאכול

שערי יוסף - סוכות

ולענין פת הבאה בכיסנין הנה בפרי מגדים (א"א סקט"ו) וכן בביכור"י (סקי"ט) כתבו להחמיר דומיא דפסח ולכן לא יוצאים יד"ח בפת הבאה בכיסנין, משום שלגבי פסח היא פסולה משום שכתוב לחם עוני, וי"ל דהתם שאני לענין מהות דין מצה משא"כ הכא, ולכן בדיעבד כגון בחו"ל שאין להם עוד סוכות חוץ מבית הכנסת ואינם יכולים אלא לאכול שם ולא נוח להם לאכול שם, עדיף שיאכלו לכל הפחות פת הבאה בכיסנין.

והנה מצינו בהא לענין פסח, דהנה בב"ח (סימן תעא) כתב שאע"פ שאין יוצאים יד"ח במצה עשירה בליל פסח שנאמר לחם עוני זהו דוקא במצה שנילושה ביין שמן ודבש בלבד, בלי מים שכיון שאין מי פירות מחמיצין וא"א שתבא לידי חימוץ אין יוצאין בה ידי חובה, אבל אם נילושה ביין שמן ודבש עם מים יוצאים בה יד"ח ע"ש, וא"כ לדבריו יוצאים גם יד"ח בפת הבאה בכיסנין, אבל המג"א (סימן תע"א סק"ה) כתב לדחות דברי הב"ח, וכן הסכים עמו בחק יעקב (סימן תסב סק"ב). שלא יוצאים, אבל מ"מ אפשר"ל דהכא שאני דהכא לא בעינן לחם עוני.

וכן יש להוכיח ממש"כ הגר"ח בן עטר בספר ראשון לציון (ברכות דף לז ע"א) שכתב שפת שנילושה בשמן ודבש דהיינו פת הבאה בכיסנין שמברכים עליה במ"מ, לא אמרו שאינו יוצא בה יד"ח מצה אלא מטעם לחם עוני, וזה לחם עושר, הא לאו הכי יוצא בה ידי חובה מצה בפסח, ומהכא שמעינן שיוצאים יד"ח בכזית מצה העשויה כביקוג' שהוא אחד מן הפירושים בפירוש פת הבאה בכיסנין ומברך עליה המוציא אפילו אינו אוכל אלא כזית ממצה זו כי מצותה קובעת לה שם סעודה ע"ש, ומוכח שבבליה הראשון של חג הסוכות יוצא יד"ח בפת הבאה בכיסנין, וכן כתב

בסוכה אפילו בליל הראשון דתשבו כעין תדורו אמרינן ולעולם לא חייבה התורה לאכול בסוכה אלא כדרך שאדם עושה בביתו דאם איתא לא אפשר דלא לימרו הכי בגמ' ובסוף דבריו כתב ומי שמחייב עליו הראיה ואנו לא שמענו ולא ראינוהו. ע"כ, והיינו דיש חיוב אפילו היכא שירדו גשמים בלילה הראשון, וכן הוא שיטת הרא"ש בברכות (פ"ז סימן כג) שבבליה ראשונה יש חיוב אפילו יורדין גשמים חייב לאכול כזית בסוכה, אולם כדעת הרשב"א כן הוא שיטת הריטב"א שאם התנא כתב שאם ירדו גשמים פטור א"כ אין חילוק אפילו ביום הראשון, וכן משמע מתוס' בברכות דף מט ע"ב בד"ה אי בעי וכו'.

ומ"מ לענין השיעור אכילה, מוכח דעת הר"ן דבעינן לאכול יותר משיעור כביצה, וכן בתחילה הביא הריטב"א מרבו שבעינן יותר מכביצה כיון שהוא מדין סוכה, אבל לאחר מכן כתב שם בריטב"א שרבו חזר בו שכיון דגמרינן מחג המצות א"כ כמו ששם בעינן כזית ה"ה כאן, וכן כתב הטור, וכן פסק השו"ע לדינא שאפילו אכל כזית יצא ידי חובתו.

ג. אכילת פת או מזונות

הנה מדברי הגמ' בסוכה דף כז ע"א מוכח שבעינן פת, אולם בירושלמי פ"ב דסוכה ה"ז כתב דהוא בעיא דלא אפשר דא"כ אי בעינן דגן או אך במיני תרגימא, ובאור זרוע (ח"ב סימן שא) דאזלינן לחומרא ובעינן כזית פת, וכן כתב הרמב"ם בפ"ו מהל' סוכה ה"ז וז"ל: אכילה בלילי יום טוב הראשון בסוכה חובה. אפלו אכל כזית פת יצא ידי חובתו. מכאן ואילך רשות. רצה לאכול סעדה סועד בסוכה. רצה אינו אוכל כל שבעה אלא פרות או קליות חוץ לסכה אוכל כדין אכילת מצה בפסח עכ"ל, וכן כתב לדינא בשו"ע.

שערי יוסף - סוכות

במנ"ח מצוה י' לענין פסח וא"כ כ"ש לענין הכא.

אלא שלדינא ראה למרן החיד"א בשו"ת יוסף אומץ (סימן מח) שהעלה בזה"ל: ועלה מן הראש שאם אכל בסוכה כזית פת הבאה בכיסנין בלילה הראשון של החג בסוכה לא יצא ידי חובתו, ורק אם אכל כדי שיעור קביעת סעודה ובירך ברכת המזון יצא יד"ח, ולכן הטוב והישר שיאכל כזית פת ממש בסוכה בלילה הראשון דספקא דאורייתא לחומרא עכ"ד.

אולם הגאון רבי יעקב בן נאים מחבר שו"ת זרע יעקב בתשובה שכתב להגאון החיד"א והיא לו נדפסה בספר ככר לאדן (דף קע) כתב, שאף שראה לאיזה אחרונים דס"ל שכל פת שאין כזית ממנו טעון בהמ"ז אינו יוצא בו ידי חובת מצה ולא חובת כזית דגן בליל חג הסוכות דילפינן ט"ו ט"ו מחג המצות כיון שכזית ממנו אינו טעון בהמ"ז ואע"פ שאילו יאכל ממנו כדי קביעת סעודה מברך בהמ"ז לא מהני והביאו ראייה ממ"ש הרמב"ם בהל' חמץ ומצה פ"ו הלכה ה' וז"ל: זה הכלל כל שמברכים עליו בהמ"ז יוצא בו י"ח מצה וכו' ואינה ראייה כלל דהאי כלל קאי למצה אסורה ככל מ"ש בסוף פרק א' מהל' ברכות ולא קאי למין הפת דהא אמרינן בברכות לח האי כובא דארעא שעושים מקום חלל בכירה ונותנים בתוכו מים וקמח כמו שעושים באלפס רש"י מברכין עליה בורא מיני מזונות ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח שנאמר לחם עוני ע"ש ואפילו אם תמצא לומר דקאי גם על מין הפת מ"מ הכי קאמר כל דבר שהוא לחם ושייך בו דין בהמ"ז יוצאים בו י"ח אבל דבר שאינו לחם כלל כגון תבשיל מחמשת מיני דגן מ"מ לחם לא חשיב וקרא לחם כתיב ולכן נלע"ד שאפילו כזית מעיסה שנילושה בשמן ודבש דלכ"ע פת

הבא בכסנין הוא יוצא בו י"ח בלילה הראשון של חג הסוכות שאפילו תאמר שאין המצוה קובעתו לברכת המוציא ובהמ"ז אף שאיני סובר כן ולא כן אנכי עמדי מ"מ אין חובת מצה של ליל פסח וכזית דגן של לילה הראשון של החג תלויה בברכת המזון וכו' ולפע"ד אם אכל כזית מכובא דארעא דהיינו טרוקנין בליל א' דפסח או בליל א' של החג המצוה קובעתו ומברך המוציא וברכת המזון דמצוה דאורייתא לכ"ע קובעת וכו' עכ"ד.

אולם מרן החיד"א השיב לו בספרו ככר לאדן (סימן ד' דף קנד סע"א) בכבוד גדול, וז"ל: ועם כל זה העלה שהאוכל כזית פת הבא בכסנין בליל א' של החג אינו מברך לא ברכת סוכה ולא בהמ"ז ולא יצא ידי חובתו כי לכל הדברות עין רואה שיש צדדים לכאן ולכאן וכבר נודע כמה חששו רבוותא לספק ברכה וכו' את זה כתבתי לפע"ד ומר ניהו רבה עמו עוז ותושיה להכריע ואינו צריך לדידי ולמטלעתי ואחרי מי יצא מלך ישראל אחר אחד מבני פרעוש שלא הגיע לנמ"ל ולא באתי עד הלום אלא רק להשתחוות קמי יקר אורייתיה חיד"א ס"ט. ומבואר דעת מרן החיד"א שלענין פת הבאה בכסנין אין יוצאים ידי חובה בלילה הראשון של החג, וכן כתב בספר ייוסף אומץ סימן מח יעו"ש, וכן העלה לדינא בספר ערך השלחן סי' תרלט סק"ה ע"ש. ובמשנ"ב (שם ס"ק כא) הכריע לדינא, שבעינן פת ולא מיני תרגימא דספיקא דאורייתא הוא וגם לא פת כיסנין אלא פת גמור. עכ"ד.

וכתב בזה מרן הגרע"י בחזו"ע (עמ' קיט) הנה בבואי לשרת בקודש בעי"ת קהיר מצרים ראיתי שערוריה בפרוס החג תשרי תש"ט כי רק אחד מאלף עושה סוכה כדת ואילו כל שאר המון העם אינם עושים סוכה כלל אלא יש מהם

שערי יוסף - סוכות

בתי הכנסת ובתי המדרש מיועדים הם רק לתפלה ולעסוק בתורה ואין לבני העיר לסמוך על הסוכה שבבית הכנסת וכו' שהלא חייבים הם לאכול ולשתות כל ימי החג בסוכה ולישון ולדור בסוכה וכמו שאמרו חז"ל סוכה כח כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו קבע וביתו עראי אבל אם עושים סוכה בחצר בית הכנסת בשביל עוברי דרכים יפה הם עושים וכו' והובאו דבריהם בספר המנהיג הל' סוכה אות ח ובהלכות רי"צ אבן גיאת הל' סוכה עמוד פח ובשבולי הלקט סי' שמז ע"ש.

ושו"ר להרה"ג ר' אליהו חזן אב"ד דאלכנסדריא של מצרים בספר נוח שלום הל' סוכה שישב על מדוכה זו והביא דברי הריב"ש וכתב שיש להפך בזכותם כי עתה נשתנו סדרי בראשית של בניני העיר וא"א לעשות הסוכה אלא בגגות של הבתים וצריכים לעלות כמה מעלות קשות ורעות והגג משותף לכל בני הדירות ויש בהם אינם יהודים ואיכא למיחש לקלוקלא וכו' ע"ש. ע"ש עוד בחזו"ע, וא"כ אותם דברים שכתב י"ל על יושבי מדינתו. ולדינא הכריע שם בחזו"ע שיש לחוש לדבריהם לאכול פת ממש.

אולם בשעת הדחק יש להקל, וכן מצאתי עתה בשו"ת אור לציון ח"ד פרק כט ה"ו שיוצאים יד"ח אף בפת הבאה בכיסנין ע"ש באריכות גדולה במקורות.

ד. טיבול הכזית בלא סלטים

הנה בשו"ת יד אליהו (רגולר פסקים סימן יג) כתב לחדש שאין לאכול את הפת עם שאר מאכלים או לפתן וכדומה, וכן כתב מהר"י נג'אר בספר מועדי ה' (דף עח ע"ב) ע"ש. [ומ"מ מלח שאני, כן כתב בספר קיצור הלכות המועדים להגר"ש דבילצקי זצוק"ל עמ' קג ע"ש], אולם דעת הצ"ח (פסחים דף קח)

שאחר תפלת ערבית של ליל החג נכנסים לסוכה אשר נעשית בחצר בית הכנסת ושם שומעים קידוש וטועמים מאיזה עוגה אפילו פחות מכזית ותמהתי מאד שעד היכן מגיעה בורותם ועם הארצות שלהם כי לא ידעו ולא יבינו שיש מצות עשה באכילת פת בלילה הראשון של החג ובהתנהגותם מראים זלזול במצוה יקרה זו ועוד שבכל ימות החג אוכלים ושותים חוץ לסוכה ולא ישיתו אל לבם שזהו נגד התורה ודרשתי ברכים בישיבת אהבה ואחווה וברחוב היהודים במדרש רשב"י להודיעם גודל מצות סוכה ושכל אחד חייב לעשות סוכה לו ולבני ביתו בראש גגו כי גובה הבתים אינו אלא ארבע או חמש קומות לכל היותר והגרים בקומות העליונות עולים ויורדים בכל ימות השנה ולא מרגישים טירחא ועייפות ומדוע לא יטריחו עצמם לעלות לראש הגג לקיים מצות השי"ת ואנשים יראי שמים עשו כדברי וזכו במצוה ושאר המון העם נשארו במנהגם הקלוקל.

ועוד כתב שם, ומכה ישנה היא שמצינו להריב"ש בתשובה סי' שצד שכתב וז"ל: חי נפשי שראיתי בעירנו זאת רבים מעמי הארץ שאין עושים סוכה לחג ובכל ימות החג אוכלים ושותים בביתם חוץ לסוכה ורק בלילה הראשון של החג מקדשים באיזו סוכה או ששומעים הקידוש מפי המקדש שם והולכים להם ראה עתה איך הם טועים במצוה מפורסמת כזאת ואין אני חפץ לספר בגנותם של ישראל וכו' ע"ש וכל שכן בדור היתום הזה דעמא דארעא אזלא ומדלדלא וכבר נשאלו גם הגאונים רב נטרונאי גאון ורב האי גאון בשו"ת הגאונים שערי תשובה סי' שט אם יוצאים ידי חובה בעשיית סוכה שבחצר בית הכנסת והשיבו להם שאין חובה לעשות סוכה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אלא בביתם בחצריהם ובטירותם שנועדו לאכילה ושתיה ושינה אבל

שערי יוסף - סוכות

מלאכול לאכול גם במריחת חמאה וכדומה, וכן כתב בא"א (בוטשאטש, מהדו"ת סימן תרל"ט ס"ג) וכן כתב בערך שי (סימן תרלט) וכ"כ בשו"ת בית אבי ח"ב, וכן כתבו בשם הגר"ח מבריסק והו"ד בספר הליכות הגר"ח (עמ' צו) וכן הוא דעת הגרשז"א והו"ד בהליכות שלמה (פ"ט הערה ז') שאדרבה יותר הידור מצוה לאכול הכזית עם דבש או ליפתן ושכן נהג הגאון רבי דוד בהר"ן זצ"ל, ומ"מ כתבו שם בשם גהרשז"א שטוב לחוש למחמירים בזה ולכן יאכל ב' זיתים את הראשונה יאכל מתובלת והשניה לבדה עכ"ד. וכן כתב לדינא בשו"ת אור לציון (ח"ד עמ' קפג) שיכול לאכול את הכזית עם ליפתן ע"ש. וכתב שם הגרש"ד שאף שלכתחילה נהגו הרבה לטבול פרוסת המוציא בדבש מראש השנה עד שמיני עצרת והם טובלים גם הכזית הזה, אבל כדאי להחמיר ולחוש לדעת היד אליהו במצות עשה דאורייתא ולבטל בפרוסה זאת את המנהג להטביל בדבש.

ו. לא לישון בערב חג הסוכות

ברמ"א סע' ג', כתב, ולא יאכל ביום מחצות ואילך, כדי שיאכל בסוכה לתיאבון (מהרי"ל), דומיא דאכילת מצה, והנה יש לדון מה הדין לענין שינה.

הנה בענין כתב בלקט יושר לתלמידו של הבעל התרומת הדשן שאין לישון בערב סוכות אחר חצות כדי שיוכל לישון כלילה לתאבון.

ובעיקר דבריו ראה בספר בית מתתיהו ח"א סימן ז' אות יח בד"ה וכמו"כ, שהגר"ח ק' ענה לו לשאלה האם זה להלכה, בזה"ל: אולי ע"כ, וע"ע בזה בשו"ת משנת יוסף ח"א סו"ס ק"י, ובשלמי תודה סוכות סימן ב' במש"כ בזה, ובשו"ת דברי שלום ח"ה או"ח הערות והנהגות סימן פח במש"ע בזה.

ובילקוט יוסף (סוכה עמ' 126) ביא שי"א שטוב שלא לישון, וכתב שם שהרי עצם דבריו הם חידוש דבפשטות אין חיוב מצוה כליל ראשון של סוכות לישון בסוכה יותר משאר מצוות, וההיקש ט"ו ט"ו לא נאמר רק על אכילה שהרי אין מצוה לישון כליל פסח והוא

שמותר לאכול גם במריחת חמאה וכדומה, וכן כתב בא"א (בוטשאטש, מהדו"ת סימן תרל"ט ס"ג) וכן כתב בערך שי (סימן תרלט) וכ"כ בשו"ת בית אבי ח"ב, וכן כתבו בשם הגר"ח מבריסק והו"ד בספר הליכות הגר"ח (עמ' צו) וכן הוא דעת הגרשז"א והו"ד בהליכות שלמה (פ"ט הערה ז') שאדרבה יותר הידור מצוה לאכול הכזית עם דבש או ליפתן ושכן נהג הגאון רבי דוד בהר"ן זצ"ל, ומ"מ כתבו שם בשם גהרשז"א שטוב לחוש למחמירים בזה ולכן יאכל ב' זיתים את הראשונה יאכל מתובלת והשניה לבדה עכ"ד. וכן כתב לדינא בשו"ת אור לציון (ח"ד עמ' קפג) שיכול לאכול את הכזית עם ליפתן ע"ש. וכתב שם הגרש"ד שאף שלכתחילה נהגו הרבה לטבול פרוסת המוציא בדבש מראש השנה עד שמיני עצרת והם טובלים גם הכזית הזה, אבל כדאי להחמיר ולחוש לדעת היד אליהו במצות עשה דאורייתא ולבטל בפרוסה זאת את המנהג להטביל בדבש.

וכן נראה שנקט לדינא בחזון עובדיה (סוכות עמ' קטו) כתב לדינא, יש אומרים שכזית הפת הנאכל בסוכה צריך לאכול בלי לפתן ובלי שום תערובת שכיון שלמדנו חיוב זה מכזית המצה של ליל פסח ט"ו ט"ו מחג המצות מה המצה נאכלת לבדה בלי שום ליפתן משום דאיתי רשות ומבטל המצה (פסחים קטו). כך גם כזית הפת הנאכל בסוכה יש לאוכלו לבדו, ויש חולקים, ונכון לחוש להחמיר, ומ"מ מותר לטבול הפת במרק חם, או בדבש ואין בזה בית מיחוש, עכ"ד.

ה. כשיש לו אורחים עניים האם יכול להתעכב

הנה בשער הציון סקס"ז כתב חידוש גדול שאם הזמין אצלו אורחים עניים שמסתמא לא אכלו כל היום והם תאבים לאכול אם מעכבם

שערי יוסף - סוכות

מחמת הדברים שאמרנו ביטל עשה זה עכ"ל ודייקו מזה דמשמע דיש גם מצות שינה בלילה הראשון ושמזה יש לדון לגבי חולה שאינו אוכל דגן שאולי גם אכילת פת שקדים לחולה שאינו יכול לאכול פת לא גרע משינה שיש בזה מצוה וגם בערוגת הבושם סי' קצ כתב דלפי טעמם של חכמים משמע שמי שאינו אוכל בסוכה אלא פירות וכן אינו ישן בסוכה משום שמצטער אבל הוא יושב בסוכה קיים את המצוה ע"ש וצ"ע בלילה הראשון [חשוקי חמד סוכה כז.] ואינו מוכרח ואפשר שאותו גדול שהביא הריטב"א ובעל תרומת הדשן קיימי בחד שיטתא וצ"ע. עכ"ד הגרי"י.

ז. לישון בליל סוכות קודם חצות

ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"ז סימן עז) לחדש ע"פ מש"כ הריטב"א בסוכה דף כז ע"א וז"ל: שמעתי בשם גדול מגדולי הדור אשר בצרפת שהיה מחייב לישן בסוכה בלילה הראשון של סוכות ואפילו ירדו גשמים שינת עראי מיהת עכ"ל, [וע"ש בריטב"א שנחלק עליו], וכן ממש"כ בלקט היושר, שיש חיוב שינה בסוכה בלילה הא' אפילו שירדו גשמים, וכתב לבאר דהיינו כי עיקר המצוה היינו הדיור בסוכה, וא"כ ה"ה לענין שינה, ע"ש עוד מה שהביא מהגרא"ב פינקל זצ"ל שבעינין לישון קודם חצות.

והנה עיקרי דהברים מובאים בשולחן רבי אליהו ברוך (מועדים עמ' קלט) ששם כתב שלפי שיטה זו יש להחמיר ללכת לישון בסוכה בליל ט"ו קודם חצות הלילה דהא קי"ל כר"א בן עזריה שאכילת מצה הוא עד חצות, ועיין בפוסקים יש גם לאכול הפת בליל סוכות קודם חצות מחמת גז"ש דט"ו ט"ו מחג המצות וא"כ לפי דברי אחד מגדולי הדור שבצרפת דאף השינה נכלל בהך גז"ש הרי צריך לישן בסוכה לפני חצות. והובא שם עוד בהערה שהיה

חידוש גם לומר כן לענין שינה, אלא דלענ"ד אכתי י"ל דסו"ס הוי דין תשבו כעין תדורו, אלא דאכתי יש לומר שהרי גם בביתו אדם יכול להשאר ער כל הלילה.

וע"ש עוד בילקוט יוסף שהסיק לדינא, ונראה דרשאי אדם לכתחלה ללמוד כל הלילה בליל סוכות ולהתפלל ותיקין ורק אחרי כן לנוח ולא שמענו שיש חיוב או אפי' מצוה מיוחדת מן התורה לענין שינה בלילה הראשון של סוכות בסוכה וכן לענין אם ירדו גשמים לא שמענו שביליל סוכות ימתין מלישן אולי יפסקו הגשמים או שעכ"פ אם הקיץ וקם משינתו שיחזור לישן בסוכה דוקא וכן ללמוד בסוכה בליל ראשון או לשהות בסוכה וכו' לא שמענו שיש מצוה בזה יותר משאר ימים.

ועוד כתב שם, והניחא לפי מה שהביא הריטב"א סוכה כז ששמע מאחד מגדולי הדור אשר בצרפת שהיה מחייב לישן בסוכה בלילה הראשון של סוכות ואפילו ירדו גשמים שינת עראי מיהת ולא התירו לו לירד מן הסוכה אלא בשאר ימים שהם רשות אבל בלילה הראשונה הכתוב קבעו חובה מג"ש דט"ו ט"ו מחג המצות אבל כבר סיים הריטב"א והא ליתא כלל לפום מאי דכתיבנא שאין חיוב ליל הראשון אלא באכילה דומיא דליל ראשון של פסח דחיוב שינה לא אתי מהתם דלא מחייב בשינה ותו דא"כ היכי סתים לן תנא לקמן שאם ירדו גשמים יצאו מן הסוכה ולא חילק בין ליל הראשון לשאר ימים אלא ודאי דהא ליתא כלל ומה שכתבנו נכון ועיקר לכל מודה על האמת מפי מורי נר"ו ע"כ וע"ש דמפני זה די בכזית כמו התם.

ויש שרצו לדייק כן מדברי החינוך מצוה שכה שכתב והעובר על זה ולא אכל אכילה של פת בסוכה או שלא ישן בה ואפילו שינת ארעי והוא שלא יהיה חולה או מצטער או פטור

שערי יוסף - סוכות

האם חייב לאכול בסוכה שגשמים יורדים, האם יש איסור לאכל פת בערב סוכות שיאכל לתאבון, גם נפק"מ בדין מצוות צריכות כוונה.

ולענ"ד י"ל נפק"מ בהא האם דין השינה כמו האכילה וכמו שצריך לאכול קודם חצות ה"ה שינה, דאם נימא דהוא דין אכילה א"כ אכילה שאני, אבל אי נימא שהוא דין בדירה א"כ ה"ה שינה, אלא שלענין שינה עדין זה קשה קצת ועיין.

ט. האם חיוב אכילה בליל יו"ט ראשון או מדין סוכה

ועוד בענין זה ראיתי שכתב לחקור בילקוט יוסף (סוכה, עמ' תרנו), האם חיוב אכילה בליל יו"ט ראשון של סוכות הוא מצד היו"ט גרידא או שהוא חיוב מצד הסוכה. והביא בזה י"א נפק"מ:

(א). באשה ששכחה לומר יעלה ויבוא בליל החג בברכת המזון שאי נימא הוא מכח הסוכה א"כ נשים שאינן חייבות בסוכה אינן חוזרות, אבל הוא משום היו"ט ואינו קשור לדין אכילה בסוכה, א"כ כמו שאשה חייבת לאכול מצה בלילה פסח ה"ה בליל סוכות, ולכן תהיה חייבת לחזור, אבל מ"מ כתב שנקטינן בהא דספק ברכות להקל.

(ב). במצטער בליל סוכות, שאי נימא שחיוב האכילה בליל סוכות הוא מדין יו"ט כמו בפסח א"כ גם שמצטער חייב דומיא דאכילת מצה, אבל אם הוא מדין הסוכה מהאי דינא דתשבו כעין תדורו א"כ יש לפוטרו, וכן משמע בערוך השולחן סעיף יז ע"ש.

(ג). היכא שירדו גשמים והוי מצטער מן הסוכה ואוכל בביתו ביום הראשון האם חייב לאכול כזית פת מהגזירה שוה של ט"ו ט"ו מחג

עובדא ברב אחד שמרוב הכנה וההתרגשות ממצות נטילת לולב דיום א' דסוכות לא נרדם כל הלילה אכן לפי שיטה זו הפסיד בזה מצות שינה בסוכה ע"כ, ודבריו מחודשים עד למאוד, וע"ש עוד בתו"ה לדחות דבריו שהרי לכו"ע העיקר דיחשב הקביעות בסוכה דוקא באכילה ולא בשינה ע"ש.

וכהאי חומרא של הגרא"ב פינקל זצ"ל כן כתב בשו"ת להורות נתן (ח"ב סימן נ' אות ט) שיוצא דבר חדש לפי דברי הרמ"א שיאכל בסוכה קודם חצות לילה דומיא דמצה, א"כ לשיטה זו צריך לישון עכ"פ שיטת עראי קודם חצות דוקא, וע"ע בקובץ פנים מאירות חלק כו עמ' כה.

ח. האם מצות אכילה בסוכה היא מצות אכילה או חובת דירה

כתב בשיעורי רבי ברוך בער זצ"ל (ענינים סימן א') שיש לחקור בעיקר הילפותא, של ט"ו ט"ו מחג המצות, אם למדים שכמו שבמצה התם הרי המצה היא חפצא של מצוה, וכן גם בסוכה בליל ראשון האכילה גופא היינו הכזית של מצוה הוי גדר חפצא דמצוה, או דלמא שרק הסוכה הויא חפצא דמצוה ולמדין דחיוב וקיום מצות המצוה של ישיבת סוכה בלילה ראשון הוא ע"י אכילה, אבל לא שתהא האכילה עצמה חפצא של מצוה כמו בסוכה.

ושם כתב נפק"מ האם שייך במצות סוכה דין מצוה הבאה בעבירה, כגון אם אכל בלילה הראשון פת גזול שלפי הצד שהוא דין אכילה חשיב מצוה הבאה בעבירה, אבל לפי הצד דהוא דין דירה א"כ לא הוי מצוה הבאה בעבירה, ויש בזה עוד נפק"מ האם הוי חיוב אכילה בכזית או בכביצה ויותר, שלכאורה תליא במח' הראשונים שהבאנו לעיל כמה הוא חיוב אכילה, עוד נפק"מ לבאר מח' הראשונים

שערי יוסף - סוכות

ט). אי בעינן שהכזית יהיה לכם בדוקא, במנ"ח (מצוה שכה סקי"ג) כתב שכן, ומוכח דהוא מדין האכילה.

י). אם בעינן לכיון לצאת יד"ל מצות סוכה או רק לשם יו"ט, וע"ע בשו"ת בית שערים או"ח סימן של"ה.

יא). שיש לדון לפי מש"כ במנחת חינוך (מצוה שכה) שדין מצוה הבאה בעבירה הוא רק במצוה חיובית ולא במצוה קיומית דהא טעמא דהאי מילתא דאינו יוצא י"ח במצוה הבאה בעבירה הוא משום דהקב"ה אינו רוצה בכך ולא לרצון לפניו דסניגור יעשה קטיגור ואני ה' שונא גזל בעולה עיין בר"ן סוכה דף יד מדפי הרי"ף, והנה משום זה שייך שפיר לומר דלא יצא ידי המצוה כי זה אינו רצון הבורא יתברך וא"כ לא קיים המצוה וזה שייך שפיר במצוה חיובית כיון דלא יצא ידי חובת המצוה ממילא לא עשה המצוה וביטל המצוה כי זה בזה תליא, אבל במצוות שאינן חיוביות כגון ציצית וסוכה בשאר ימי החג אם הם באים בעבירה אמת דלא קיים רצון הבורא יתב' כי אין זה רצונו יתברך אבל מכל מקום לא ביטל המצוה רק דלא קיים והוה ליה כמי שאינו לובש בגד כלל או לא אכל כלל דלא קיים המצוה הכי נמי נהי דלא קיים המצוה כי לא לרצון לפניו בזה אבל מכל מקום לא ביטל ולא נוכל לדון אותו כמי שאוכל מחוץ לסוכה או שלובש בגד של ד' כנפות בלא ציציות כי באמת הוא לובש ציצית ואוכל בסוכה רק שאינו לרצון הבורא יתברך והוה ליה כאילו לא קיים המצוה אבל מכל מקום לא נוכל לדון אותו כאילו ביטל המצוה כיון דמכל מקום עושה את המצוה ע"ש.

ולפי"ז כתב שם, ששמע לדון שגם נידון זה הוא בכלל הנפ"מ בחקירה הנ"ל דאי נימא שהחיוב הוא מצד היום טוב הרי שאין אכילתו

המצות או שאינו חייב בזה, כיון שכל החיוב לאכול פת הוא מדין יו"ט.

ד). שאכל בליל החג בביתו ולא בסוכה, ושכח לומר יעלה ויבוא האם צריך לחזור או אינו צריך לחזור..

ה). נפק"מ במצטער הפטור מן הסוכה, שאכל בליל יו"ט של סוכות ובירך ברכת המזון ושכח להזכיר יעלה ויבוא אם צריך לחזור כדין מי ששכח להזכיר יעלה ויבוא שצריך לחזור בליל א' של סוכות דוקא וכמו שכתב מהרי"ח בבן איש חי (פ' חוקת או' כו) ובכה"ח (סי' קפח או' כד). ובשו"ת יבי"א ח"ו סי' כח או' א ובהשמטות לשם או נימא כיון שהוא פטור מן הסוכה א"צ לחזור.

ו). האם חייב לאכול בליל סוכות שיעור כביצה או כזית, שאם הוא מצד הסוכה בעי כביצה שתהיה אכילת קבע דבלא"ה אינו מחוייב בסוכה ואם הוא מצד יו"ט די בכזית, והוא תלוי במח' הראשונים, [א"ה לענ"ד נראה דתלוי האי פלוגתא בחקירה של רבי ברוך בער וע"ע].

ז). האם מותר לאכול בערב יו"ט משעה עשירית, שבדרכי משה סימן תרל"ד סק"ו הביא מהירושלמי, שהוה הכא כמו פסח, ובחזו"ע (סוכות עמ' קכא) חלק ע"ז, ולכאורה זה תלוי בזה.

ח). במי שאכל בערב יו"ט ושבע, האם בכ"ז חייב לאכול בליל סוכות שאם הוא משום הסוכה, מחוייב לדחוק את עצמו ולאכול לכל הפחות כזית בסוכה, אבל אם החיוב מצד היום שטוב ושמחת יו"ט כשהוא שבע אינו חייב לאכול בליל יו"ט.

שערי יוסף - סוכות

יא. איסור אכילה בערב סוכות

כתב הרמ"א בסעיף ג', ולא יאכל ביום רב סוכות מחצות ואילך כדי שיאכל בסוכה לתאבון דומיא דאכילת מצה, ומקור דין זה הוא מדברי הירושלמי בסוכה פ"ב ה"ז, וזה לשון הירושלמי, חברייא בעו אי מה להלן עד שיכנס למצה כשהוא תאווה אף כאן עד שיכנס לסוכה בתאווה, ולכן כתב באור זרוע (הלכות סוכה סימן שא) וכן במהרי"ל (סימן יח הל' סוכות) שאסור לאכול בערב סוכות ממש שעות ולמלעה.

והקשו בזה באחרונים מ'ש מערב פסח שכתב בשו"ע בסימן תע"א ס"א שאסור לאכול פת משעה עשירית ולמלעלה כדי שיאכל מצה לתאבון, וע"ז הרמ"א לא כתב מחצות ואילו כאן בערב סוכות אסר מחצות היום, ומ"ש הכא להחמיר.

וכתב במג"א (סקי"ב) שבפסח אינו יכול לאכול פת רק מצה עשירית אינו משיב כ"כ, משא"כ כאן אסור לאכול פת שהרי פת הוא משיב.

ובספר ביכורי יעקב (ס"ק כד) וכן בתשובת כתב סופר (או"ח סימן קיח) כתבו דהרמ"א מחלק בין פסח לסוכות דבליל פסח אוכלים המצה מאוחר אחר אמירת ההגדה ואם אסרו שם חכמים לאכול משעה עשירית א"כ בליל סוכות שאוכלים מוקדם תיכף בתחילת הלילה יש לנו לאסור כבר מחצות היום.

אולם בספר חק יעקב (סמן תע"א סק"א) וכן כתב בביאור הגר"א (שם) שהרמ"א סובר כדעת המהרי"ל שביין בפסח ובין בסוכות אסור לאכול מחצות היום, ומה שהרמ"א לא הגיה בהלכות פסח שאסור מחצות זהו משום שהרמ"א כתב כבר בסימן תמד ובסימן תסב

בליל סוכות מצד הסוכה והוי כמו כל יום טוב ומקיים המצוה של אכילה בליל ט"ו אף שהסוכה גזולה אבל אי נימא שהחיוב בליל ט"ו הוא מצד הסוכה ממילא כיון שהסוכה גזולה והיא מצוה חיובית לא יצא ידי חובה בסוכה גזולה והוה ליה כאילו אכל חוץ לסוכה ודו"ק, ע"ש עוד מה שהאריך בזה, ועוד בענין זה האם מצות סוכה חיובית או קיומית, הוא מח' הפוסקים.

י. איסור אכילה בלילה הראשון עד שיהיה ודאי לילה

הנה כתב ברמ"א ולא יאכל בלילה הראשונה עד שיהא ודאי לילה, ומקור דבריו הוא מהבית יוסף בשם האורחות חיים, וביאר במשנ"ב סקכ"ה דהרי אכילה סכה בלילה הראשונה הוא דומיא דאכילת מצה בליל פסח דכתיב ביה בערב תאכלו מצות והיינו משתחשך ואם ברוך בין השמשות ואכל כזית צריך לחזור ולאכול כזית בודאי לילה ודאי אבל ברכת לישב בסוכה לא יברך שנית דהרי קימ"ל ספק ברכות להקל.

ובספר דברי יחזקאל (סימן מה אות ה') הביא להעיר מהגר"ח מבריסק שמצה אין שייך לאוכלה לפני הלילה מפני שמצותה אינה אלא בלילה ואין דין תוספת יום טוב יכול להפוך את היום לילה משא"כ סוכה שמצותה שייכת גם ביום שאין טעם שזמן תוספת יו"ט לא יחשב כיו"ט עצמו לענין זה ויצא בו ידי מצות סוכה, ותירץ שם בדברי יחזקאל שהרמ"א כאן חשש לשיטת התוס' בכתובות דף מז ע"א שדין תוספת יו"ט אינו מחשיב את הזמן הזה כיו"ט לגבי כל דיני היו"ט אלא רק לגבי איסור עשיית מלאכה.

שערי יוסף - סוכות

ספק לכן הרמ"א לא הזכיר, וכ"ש שלחולה או זקה מותר.

ולדינא כתב במשנ"ב (תרל"ט סקכ"ז) שגם בערב סוכות מותר לאכול הכל עד שעה עשירית, ואחרי שעה עשירית אסור גם פת הבאה בכיסנין ותבשיל מחמת המינים והרבה ירקות ומעט יין כמו בער"פ שאסור דברים אלו,

וכתב בשו"ע סימן תרל"ט סעיף ג' "אכילה בסכה בליל יו"ט הראשון חובה אפילו אכל כזית פת יצא ידי חובתו מכאן ואילך רשות רצה לאכול סעודה סועד בסוכה רצה אינו אוכל כל שבעה אלא פירות וקליות חוץ לסוכה אוכל כדין אכילת מצה בפסח". ועי"ש עוד בהג"ה מש"כ בגדר דהוי כלילה ראשון דפסח, ומוכח שאין שום מצוה וענין לאכול פת כל שבעה בסוכה.

ועי"ש במשנ"ב ס"ק י"ט שהקשה שהרי בשבת ויו"ט מחיוב לאכול פת וא"כ כן שייך הכ"ת של אכילה בסוכה, וביאר שאפ' הכי אנו מחיוב לאכול בסוכה משום שכל מה שחייב דוקא אם אוכל יותר מכביצה אבל אם אוכל פחות ובזה יוצא ידי חובת אכילת פת בשבת וביו"ט, ומקור דבריו מהר"ן, ועי"ש מה שהקשה ע"ז הביה"ל, ומה שדנו בזה האחרונים.

וכתב המשנ"ב סימן כ"ד נסתפקתי לפי מה שידוע דעת הגר"א דמצווה לאכול מצה כל שבעת ימי הפסח כפשטיה דקרא שבעת ימים תאכל מצות, אלא דמצות עשה הוא רק בערב משא"כ אח"כ הוא רק מצוה בעלמא, אפשר דה"ה הכא מצוה לכתחילה לאכול פת כל שבעה ימים ולברך לישב בסוכה עכ"ד, ונראה כן לדינא משום שכתבו הפוסקים שיהיה שהוי ממש כדין פסח כיון דילפינן גז"ש ט"ו ט"ו מחג הסוכות.

שאינ אנו נוהגים לאכול מצה עשירה, ולכן הרמ"א לא הגיה ע"ש, אולם בפרי מגדים (משב"ז סק"א) הקשה ע"ז שאכי הרמ"א היה צריך לכתוב שבפסח אסור מחצות שהרי לחולה ולזקן אוכלים מצה עשירה וכמ"ש הרמ"א בסימן תסב ס"ד וכן נפק'מ' לאכול הרבה ירקות או שותה מעט יין שאסור כבר מחצות, וי"ל דסו"ס כיון דבגמ' בפסחים הוא

יב. האם יש חיוב להדר לאכול פת כל שבעה בסוכה

איתא בגמ' בסוכה דף כז ע"א רבי אליעזר אומר ארבע עשרה סעודות חייב אדם לאכול בסוכה אחת ביום ואחת בלילה וחכ"א אין לדבר קצבה חוץ מלילי יו"ט ראשון של חג בלבד ועוד אמר וכו', והגמ' מקשה מ"ט דר"א וכתבה מ"ט דר' אליעזר תשבו כעין תדורו מה דירה אחת ביום ואחת בלילב אף סוכה אחת ביום ואחת בלילה ורבנן כדירה מה דירה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל אף סוכה נמי אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל אי הכי אפי' לילי יום טוב ראשון נמי א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יהוצדק נאמר כאן חמשה עשר ונאמ' חמשה עשר בחג המצות מה להלן לילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות אף כאן לילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות והתם מנלן אמר קרא בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה, וכתב הטור סימן תרל"ט סעיף ג' כדברי רבנן וז"ל: אין קצבה לסעודות של סוכה אלא אם ירצה יאכל ואם לא ירצה לא יאכל שאין המצוה אלא כשיאכל שלא יאכל חוץ לסוכה, חוץ מליל יו"ט ראשון שהוא חובה לאכול בה, ואף אם ירדו גשמים לא יעצרנו הגשם ומיהו משאכל כזית דגן יצא וכו' עי"ש עוד בדין זה, ועי"ש בב"י שהביא בזה מח' רש"י ותוס'.

שערי יוסף - סוכות

כיון שאין האות באכילה רק בסוכה ואפילו בשאר מילי אין צריך להדר לקיים מצות אכילה ואף אי יש בזה מצוה קיומית אין מצוה לרדוף אחר מצוה קיומית כמ"ש ודו"ק היטב בזה. עכ"ד. אמנם אי נימא כמ"ש איכא בזה תוס' מצוה כיון שחביבה מצוה בשעתה חביבין ישראל שרודפים אחר אכילת כזית בסוכה של פת.

אמנם בגדר אכילת הפת בלילה הראשון הובא בטור סי' תרל"ט בד"מ אות ו' הביא מהמהר"ם דאסור לאכול משש שעות ולמעלה בערב סוכות דומיא דערב פסח וכתב ע"ז בד"מ וז"ל: וזה נראה לי חומרא בלי טעם דשאני אכילת מצה דאם יאכל לאחר חצות לא יאכל מצה בלילה לתיאבון אבל גבי סוכה אין המצוה באכילה שיצטרך לאכול לתיאבון דאף אם ישב בסוכה בלא אכילה מכל מקום קים מצות סוכה וכו' עי"ש. והביא ששוב מצא בירושלמי שצריך ליכנס לסוכה כשהוא בתאווה והביאו התוס' לירושלמי בפ"ב דסוכה דף כ"ז בד"ה תשבו וכתבו שהירושלמי מסתפק בזה ע"כ.

וצ"ב דברי הדרכי משה שהרי למעשה בלילה הראשון כן איכא מצוה באכילה, וא"כ מדוע כתב שכל המצוה רק בישיבת הסוכה בלבד, אלא מוכח שכל המצוה רק ישיבה אלא שהתורה ציותה לאכול בלילה הראשון מדין אכילה ולא מדין ישיבה, וא"כ לכן הדרכי משה אומר שצריך לאכול פת בלילה הראשון דסוכות כשהוא תאב. ולפי"ז הבין במועדים וזמנים שאיכא רק דין אכילה בלילה הראשון וזה תוס' דין של אכילה בלילה הראשון בסוכה.

אבל מדברי הב"ח שם בסימן תרל"ט משמע בגדר האכילה בלילה הראשון בזה"ל: שכיון שהכתוב קבעו חובה לאוכלו בסוכה עשאו אכילת קבע, ומשמע מדבריו שעצם האכילה

וע"ע במועדים וזמנים (ח"א סימן צ) שכתב להקשות על דברי המשנ"ב שמה שכתב שם המשנ"ב שמה שחידש רבינו הגר"א ששבעת ימים איכא מצוה משום דכתיב ששבעת ימים תאכל מצות זה גם מצוה, אבל בסוכה בין אוכל בין לא אוכל מקיים מצוה בעצם הישיבה וא"כ כל הזמן איכא מצוה, ודוקא שם איכא חידוש שבעת ימים תאכלו מצות ולכן שם זה מצוה קיומית שאם הוא לא יאכל אין לו מצוה משא"כ הכא.

אמנם היה מקום לומר דאף שבסוכה איכא מצוה בעצם הישיבה אבל כיון שאיכא מצוה בלילה הראשון ולומדים כן מחג המצות, א"כ מוכח שאף שיש כבר מצוה בישיבה מ"מ עצם האכילה של פת בסוכה יהיה כאן עוד מצוה, וא"כ לכן שייך לומר את ספיקו של הגר"א גם כאן שיהיה באכילת פת תוס' מצוה חוץ מדין ישיבה בסוכה.

ועי"ש שביאר במועדים וזמנים שצד הספק כיון שאיכא מצוה בלילה הראשון אז נמשך מזה מצוה קיומית לכל ימי החג, וזה ילך רק עם היסוד דמצוות סוכה היא מצוה אחת כלישנא דקרא שבעת ימים תשבו בסוכות.

ומ"מ כתב שם גם אי נימא שאיכא מצוה קיומית מ"מ אין חיוב לרדוף אחרי זה והטעם כתב שם שלא מצינו הידור להיות שוחט אף שכל פעם ששוחט בהמה, ומבואר בריש הלכות שחיטה שמקיים מצוה קיומית ורק בציצית שמביא לידי זכירה מצוה להביא עצמו לקיום המצוה והקב"ה מעניש בעידן ריתחא וכן בציצית גופא אף שבכל בגד מקיים עוד מ"ע מאחר שיש לו אחד נתקיימה מצות זכירה וסגי, ובמצה כל שבעה שמהדרין היינו מפני שאכילת מצה מיקרי אות כמבואר בראשונים שמהאי טעמא אין מצות תפילין ה"מ אבל בסוכה אף אי נימא שיש מצוה קיומית באכילה

שערי יוסף - סוכות

אבל לא מדין חיוב אכילת הפת, אלא שאז הוי גדר קביעות בסוכה וכמו שמשמע בלשון הטור, וא"כ י"ל ששפיר אין תוס' מצוה באכילה בסוכה אע"ג דע"ז איכא ברכה ודו"ק.

ובמנחת שלמה (סוכה - דף כא בד"ה אולם הסתפקתי) הסתפק בדברי הגר"א שיש מצוה באכילת מצות כל שבעה, האם הוי חיובא לאכול כזית כל יום, או דלמא שיש מצוה לאכול כל היום כמו בערב יו"כ שיש לאכול כל היום, וכתב הגרש"ז להוכיח מהא דכתבו שהגר"א נהג לאכול סעודה שלישית בשביעי של פסח, והרי כבר אכל ב' סעודות באותו יום, ובע"כ שיש מצוה לאכול כל היום, עכ"ד, ומה שהוכיח ממה שנהג הגר"א בשביעי של פסח יש לדחות ששאני התם שמה שנהג כן משום חביבות המצה, ולא מחמת אכילת מצה כל היום.

מ"מ מה שאיכא להוכיח מדברי הגרש"ז שאי נימא שיהיה מצוה לאכול כל היום וא"כ מסתפק המשנ"ב שה"ה בסוכות, ואז בע"כ איכא סברא שאז איכא ברכת לישב בסוכה.

בלילה הראשון מחשיבו לאכילת קבע ומהני לעצם דין ישיבת הסוכה, ולפי"ז יש מקום לומר שה"ה בשאר הימים שמקיים בישיבת הסוכה דין מהודר של תשבו כעין תדורו.

והנה חלוק דין הברכה של סוכה מאכילת מצה בפסח דאילו אכילת מצה רק בליל הסדר יו"ט הראשון מברכים אשר קדשנו במצותיו וציונו על אכילת מצה, משא"כ בסוכה מברכין אשר קדשנו במצותיו וציונו לישב בסוכה ואין האכילה הברכה אלא דין הישיבה בסוכה, והיה מקום לומר שבסוכה זה דין יותר חזק שהרי פסק מרן בשו"ע סימן תרל"ט סעיף ח' שרק בשעת אכילת פת מברכים לישב בסוכה, ומוכח שכל דין ישיבה בסוכה הוא בפת, וא"כ י"ל ששפיר יהיה מצוה בפת כל שבעה אף בלא חידוש הגר"א משא"כ בפסח אם אוכל מצה אינו מברך שציונו על אכילת מצה, ולפי הגאון יש לדון אי יש לברך וי"ל שכיון שהוה מצות קיומית, אין ע"ז ברכה של וציונו וצ"ע.

אבל מה שי"ל שגם בסוכה הגם שמברכים רק בשעת האכילה, מ"מ זה הגדר שאז קבעו לברכה שהוי ישיבה ודאית וישיבה קבועה,

שערי יוסף - סוכות

סעיף ד'

ד. כל שבעת הימים קורא (ולומד) בתוך הסוכה וכשמבין ומדקדק במה שיקרא (וילמוד, יכול ללמוד) חוץ לסוכה כדי שתהא דעתו מיושבת עליו.

המתפלל, רצה מתפלל בסוכה או חוץ לסוכה:

א. חיוב לימוד בסוכה

איתא בגמ' בסוכה דף כח ע"ב, ת"ר כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי כיצד היו לו כלים נאים מעלן לסוכה מצעות נאות מעלן לסוכה אוכל ושותה ומטייל בסוכה מה"מ דת"ר תשבו כעין תדורו מכאן אמרו כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו קבע וביתו עראי כיצד היו לו כלים נאים מעלן לסוכה מצעות נאות מעלן לסוכה אוכל ושות' ומטייל בסוכה ומשנן בסוכה איני והאמר רבא מקרא ומתנא במטללתא ותנוי בר ממטללתא ל"ק הא במגרס הא בעיוני. ופירש"י למגירס כלומר תרי גווני שינון הו' למיגרס גמרא הברורה לו כבר והיינו שמעתא צריך סוכה והיינו משנן, לעיוני בר ממטללתא.

ובר"ן כתב, ופרש"י ז"ל כדברי הריא"ף דעיוני דאית ביה טירחא בר ממטללתא דמשום דמצטער הוא ומצטער פטור מן הסוכה והאורי יפה לו להרחיב דעתו, ואית דאמרי איפכא דעיוני היינו קבע ובעי סוכה, ולחומרא עביד כתרוייהו כל היכא דלא מטריד, אבל אי מטריד הוה ליה מצטער ופטור מן הסוכה, עכ"ד, וברא"ש כתב והא לעיוני לעיוני צריך להתודד ולישב בישוד הדעת ומצטער הוא בסוכה עכ"ד.

ובשו"ע כתב לדינא בזה"ל: כל שבעת הימים קורא (ולומד) בתוך הסוכה וכשמבין ומדקדק במה שיקרא (וילמוד, יכול ללמוד) חוץ לסוכה כדי שתהא דעתו מיושבת עליו. עכ"ל, וכתב במשנ"ב סקכ"ח והכל לפי הענין דאם דעתו

מיושבת בסוכה שיש לו מנוחה שם לומד בסוכה [ולפעמים מצוי שיש קור ומצטער אם ישב שם הרבה לקרות ולעיין בלימודו הוא פטור]. ואם יש לו טורח רב להביא ספרים הרבה ללימודו בסוכה אפשר דפטור אכן אם יש לו מקום להניחם שם כל החג חייב דאין זה טורח.

ובחוט שני (שם סק"י) כתב, הא דאין חיוב לעשות סוכה שיוכל ללמוד במנוחה י"ל דמהות דירה הוא אכילה ושינה ואם עושים אותם חוץ לסוכה הרי הוא עושה מעשה של היפך הדירה בסוכה משא"כ שאר דברים שאינם ממהות הדירה ועל כן נמי אינו נכלל בחיוב עשיית הסוכה בשביל דברים שאינם ממהות הסוכה אלא אחר שיש לו סוכה אם יכול לעשות הלימוד בצורת דירה יעשה ואם לאו אין צריך שלימוד כזה יהיה בסוכה עכ"ד. וראה עוד בהליכות שלמה (ט הערה 93) שאף מי שהקובע ללמוד בסוכה צריך לברך לישב בסוכה.

והנה בדרישה כתב שם בשיטת רש"י שמה שצריך ללמוד עיון מחוץ לסוכה כיון שבני הבית מפריעים לו שם בעיונו ולכן בזמנינו שרוב בני אדם אינם בסוכה כי אם בשעת האכילה אף עיון צריך ללמוד בסוכה.

ומ"מ מצאתי בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ה סימן רה) שכתב, שלענ"ד נראה שלימודו בעיון לא נהגו כל השנה ללמוד בבית אלא בבית המדרש דהא מבואר בפרישה דהא שאין דעתו מיושב ללמוד בסוכה היינו מפני שבני ביתו

שערי יוסף - סוכות

עד מאד ומצוה לפרסם שכתב הטעם דלעיוני פטור הוא משום שהלמוד אשר על זה התואר הוא עצמו גופו של סוכה עי"ש בדבריו וזה ביאור חדש בדברי הגמ' שלימוד בעיון אינו צריך' כלל סוכה ואין זה פטור מן החיוב כדין מצטער וכיו"ב אלא היא עצמה סוכה היא והמכוון בזה נראה דשורש ענין סוכה הוא זכר לענני הכבוד וכן מצות סוכה היא מקפת כל האדם שזו מצוה יחידה שהאדם כולו נכנס בתוך המצוה וכן הוא לימוד התורה בעיון שכל כולו מתדבק בתורה והוא מוקף בענני הכבוד.

והנה ידועים דברי אדוננו הגר"א זי"ע עה"פ כי יצפנני בסוכו ביום רעה יסתירני בסתר אהליו וגו' דמי שיהא בסוכה ינצל ממלחמת גוג ומגוג דהיינו יום רעה ומלחמת גוג ומגוג תהא בסוכות כמ"ש הטור סי' ת"צ ולכן בשבת חול המועד הסוכות מפטירין מענין מלחמת גוג ומגוג, והגר"ח מוואלזין אמר בשם הגר"א שזה יהא ביום הושענא רבה במשך שלש שעות וזהו שאומרים בסדר ההושענות הושע נא שלש שעות ועתה אם נצרף דברי בעל העקידה הנ"ל נמצינו למדים דגם מי שלימודו בעיון יש בידו לינצל ממלחמת גוג ומגוג דהוא נמי זוכה להיקף ושמירה של ענני הכבוד אבל כל זה דוקא בלימוד בעיון שהיא גופא סוכה היא אבל לימוד בבקאות אין בזה בחינה של סוכה וענני הכבוד. עתכ"ד, ודפח"ח.

ג. הבאת ספרים לסוכה

יש לדון אם צריך הרבה ספרים ואינו יכול להביאם לסוכה האם חייב ללמוד שם או לא, או שאם יצטרך ספר יצטרך להכנס לביתו ויגרום לו הרבה טירחא, [או שאינו רוצה להביא הספרים לסוכה שמא ירד גשם, ויזיקו את הספרים] במג"א (סימן תרל"ט סקי"ג) כתב שאם יש לו טורח רב להביא הספרים ללמוד בסוכה אינו חייב ללמוד שם אלא א"כ יש לו

מטרידים אותו עי"ש וא"כ מה"ט גם בביתו כל השנה אין דעתו מיושבת ללמוד והולך ללמוד בבית המדרש.

והנה חיוב סוכה יסודה שתהא כדירת עראי וכמבואר להדיא בסוכה דף ב' ע"ב וא"כ רק מה שנוהג לעשות במשך כל השנה בביתו יש לו לעשות בסוכה בשבעת ימי החג שהסוכה היא דירתו עראי ולכן אוכל וישן ומטייל בסוכה שזהו דירתו אבל מה שלא נהגו לעשות בכל השנה בבית אם ירצה לדחוק א"ע ולעשותו בסוכה דוקא נמצא שנוהג קביעות בסוכה יותר מאשר בביתו והוא הסוכה כדירת קבע ואסור שהסוכה יסודה שהיא דירת עראי דוקא וכיון שלימוד בעיון אין נוהגים לעשות כן בבית לכן אם אין דעתו מיושבת ללמוד בעיון בסוכה ורוצה לדחוק א"ע ולקבוע לימודו בסוכה הרי בזה קובע עצמו בסוכה יותר מביתו ועושה סוכתו כקבע מדי וזה אסור משא"כ לענין תפלה או אכילת פירות ושתיית מים שענינים אלו רגילים לעשות גם בבית וגם מחוץ לבית גם בסוכה יכול לנהוג כרצונו והוי בכלל דירת עראי. ע"ש עוד.

וסיים שם לדינא, ומיהו בזמנינו שלומדים בעיון בבית צריך ללמוד גם בסוכה בעיון וכן מבואר בשעה"צ (ס"ק נ"ג) כמ"ש ושפיר בזה"ז אינו חוץ לסוכה רק בסוכה שזהו דירתו להקל במצות סוכה שהיא מצוה דאורייתא כל שבעה ראוי שיהיה עראי ואין להקל במצות סוכה שהיא מצוה דאורייתא כל שבעה.

ב. תורה היא כמו סוכה

ועוד בהאי ענינא ראיתי לצרף כאן במש"כ בהא הגאון רבי אליהו ברוך פינקל זצ"ל והו"ד בנתיבות ההלכה (חלק לו עמ' 26) לבאר האי ענינא דלפירש"י לעיוני הוא מצטער, והביא שבעל העקידה בפרשת אמור כתב דבר נפלא

שערי יוסף - סוכות

ובכ"מ שהזכירו הפו' לימוד או שינון בהל' סוכה השמיטו ובמקום אתד כ' להדיא דמקדש ולומד בביתו נראה שבמקומותיהם שאף לא ישנו בסוכה מחמת צינה מלבד המדקדקים לא היה נידון כלל על לימוד בסוכה אפי' בקביעות וגם לא שייך מש"כ הפו' גבי שינה שיכניס כרים וכסתות או להתכסות בבגדים רבים שלי"ז מפריע לו ללימודו, ומ"מ כ' הפמ"ג ובכו"ע סקכ"ה אשרי מי שיש לו סוכה מיוחדת עם תנור ויכול ללמוד שם כדרכו בדירה והוסיף הבכו"ע שיתחכם איך יכול לקיים מצות הבורא ית' ולא להפסד כמאמר המלאך שאמר לרב קטינא טצדקי עבדת למיפטר נפשך מציצית עי"ש וכמו כן במקום שחם בסוכה יש להביא לסוכה מאורר וכדו' הכל שיוכל לקיים מצות הבורא ית' כראוי. עכ"ד.

ה. האם מקום שתחת הסטנדר חשיב כתחת המיטה

הנה מצאתי בספר תשובות ישראל (ח"א עמ' תלב) שהביא ששאל למרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל, שאלתי למרן (שליט"א) כשיושב בסוכה ורגליו תחת השלחן והוי כתחת המטה, והשיב שבדרך כלל ליכא בשלחן עשרה טפחים ושאלתי איך הדין אם גבוה עשרה ומקום הנידון יל"ד דחשיב דרך ישיבה בכך משא"כ תחת המטה והשיב מרן שליט"א שיש לדון בזה ושאלתי למרן שליט"א כשיושב ולומד עם סטנדר בסוכה והסטנדר גבוה עשרה ורגליו תחת הסטנדר והוי כתחת המטה והשיב מרן שליט"א שאפשר ללמוד בסוכה באופן זה ולא ביאר הטעם.

ו. לימוד בסוכה ספרי קבלה

כתב מרן החבי"ף זצוק"ל בספרו מועד לכל חי (סימן כ' סעיף כז) שטוב ללמוד בסוכה בספרי

מקום להניחם כל ימי החג, וראה בא"ר שכתב לחלק שאם צריך להוציא הספרים תדיר מהבית לסוכה פטור אבל אם יכול להניחם שם לכל ימי החג לא חשיב טורח וצריך ללמוד בסוכה והו"ד בביכורי יעקב שם סקכ"ה, וכן כתב בחיי אדם ס"ה שאם יש לו טורח רב להעלותם לסוכה אפשר שפטור ואם יכול להניחם שם כל החג חייב, ובמשנ"ב שם סקכ"ט פסק כדבריהם ע"ש.

ד. הלומד בבית המדרש

הנה בשו"ע הרב (תרל"ט ס"ד) כתב שהלומד בבית המדרש פטור מסוכה, וטעמו שכיון שרגיל בכך אין חיוב שילמד בסוכה וזהו תשובו כעין תדורו, והנה אפשר דה"ט כיון דלומד במקום רבים, א"כ סו"ס י"ל שבזכות זה לומד יותר טוב, ויש לעורר על ישיבות בין הזמנים שעושים גם בסוכות והרי יכולים ללמוד בסוכה, וא"כ מפסידים בכך מצוה דאורייתא, אבל י"ל שבבית אינם יכולים ללמוד כ"כ טוב, וכיון שכן נימא תלמוד תורה כנגד כולם.

ובהאי ענינא מצאתי שבספר דרכי החיים (ח"ב עמ' שסו) מסופר על מרן הגרימ"ל שבמלחמת יוהכ"פ כשנשמעה אזקעה באמצע השיעור שמסר מו"ר בשבת חוה"מ סוכות עבר עם כולם ללמוד בסוכה כדי שתגן עליהם.

ובהלכות חג בחג (סוכה עמ' מא) כתב הגרמ"מ קראפ שליט"א, שמה וכמדומה שלא כתבו כן הפו' אע"פ שבודאי עיקר לימודם היה בבית המדרש דמיירו בלימודים שאדם לומד בביתו ובפרס בזמנם שעיקר לימודם היה ביל"פ ועוד שברגל משובחין האנשים שאין יוצאים מביתם כלל ברגל סוכה כז ועוסקים בתורה בביתם וממילא בחג בסוכתם וע"ז הנידון אם ילמד בביתו או בסוכה, ובדה"ח ראיתי שהשמיט במכוון כל דיני שינון בסוכה

שערי יוסף - סוכות

הנה מקור האי דינא דברכת מעין שבע, איתא במסכת שבת דף כד ע"א מבואר דטעם תקנת ברכת מעין שבע מחמת סכנה, שישנם אנשים המתאחרים בבית הכנסת, ויש לחוש שמא בחזרתם לבתיהם, יזיקום המזיקים. לכן תקנו רבותינו שיברכו ברכה מעין שבע, והקהל כולו יתעכב עוד מעט בבית הכנסת, וישובו כולם אל העיר ביחד ואז ליכא סכנה. ופסק בשו"ע (סימן רסח ס"ח) שיש לומר ברכת מעין שבת רק בבית הכנסת ולא בבית חתנים ובית האבלים. הנה במגן אברהם (סימן רס"ח סק"ד) כתב שבמקום שנהגו לאומרה אפילו בבית אבלים ובבית חתנים אין למחוס בידם, אבל בפרי מגדים (א"א שם) הקשה עליו דאין לנהוג כן דהרי זה חשש של ברכה לבטלה. ובט"ז (שם סק"ח) כתב שאותם אלו שקובעים מקום להתפלל למשך איזה ימים וכמו שרגילים לעשות בירידים זה דומה לבית הכנסת קבוע ויש לומר שם ברכה זו, והאליהו רבה (שם) כתב שזהו דוקא כאשר יש להם ספר תורה שם באותו מקום הקבוע לימים אלו, וכן פסק המשנ"ב (שם ס"ק כד).

והנה במש"כ הט"ז "איזה ימים", הנה בשו"ת מנחת יצחק (חלק י' סימן כ"א) הביא מספר קצות השולחן וכן השו"ע הרב, וכן בקיצור שו"ע שהכוונה לאיזה שבועות, שאי לא תימא הכי תיקשי בית חתנים ובית אבלים שגם שם קובעים מקום לתפילה על איזה ימים. ולפי זה יהיה מותר לומר ברכת מעין שבע גם הכא.

והנה כ"ז לפי דעת המשנ"ב אבל לפי דעות המוקבלים יש לאומרה בכל מקום, כן מצינו דעת המקובל מהר"ש שרעבי, בספרו נהר שלום (דף נח ע"ב), לענין ליל פסח שמאחר וברכת מעין שבע הוזכרה בפירוש בתלמוד, ולא מצאנו בדברי חז"ל שחילקו בברכה זו ואמרו שאין לאמרה בליל פסח. הלכך, יש

קבלה או בדרשות הקשורים לקבלה, והיינו משום הצילא דמהימנותא ע"ש, ויש להוסיף דע"י כן מבינים יותר טוב את לימוד הקבלה.

ויש לרמוז בזה עוד שנוי סוכה ר"ת סוד תורה כציצים ופרחים, שהנה הרי אומרים בפיוט בר יוחאי סוד תורה כציצים ופרחים, וזה הרמז ללמוד בסוכה קבלה, והוא הכוונה נוי סוכה, ואף שנוי סוכה לכאורה אינו בדיוק ציצים ופרחים, מ"מ ראה בספר הליכות קודש מהגה"ק בעל אור מלא מקאסאני זיע"א (פרק נו אות טו) שכתב בזה"ל: בנותיו של רבנו עשו ציורים ונויי סוכה שונים לדפנות הסוכה ולסכך הסוכה בדמות צפורים שונים ודמות כוכבים הנקרא שטערין מנייר מגוון כנהוג עכ"ד, ועוד בענין הקישוטים ונוי סוכה ראה מה שהארכנו בקונטרס שיח יוסף ח"ח ע"ש.

ז. תפילה בסוכה

הנה כתב בשו"ע לדינא, המתפלל רצה מתפלל בסכה או חוץ לסוכה.

וכתב במשנ"ב (שם סק"ל) ר"ל דבאיזה מקום שיש לו מנוחה יותר להתפלל בכונה שם יתפלל ואם היה לו בהכ"נ בעירו מניח סוכתו והולך לו לב"ה שכן בשאר ימות השנה ג"כ מניח דירתו והולך לו לבהכ"נ והבדלה מבדיל בסוכה שכן כל השנה מבדיל בביתו עכ"ד.

כשמתפללים בסוכה האם יש שם ברכת מעין

שבע בליל שבת

הנה נשאלתי ע"י הגאון האדיר רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך ושא"ס, האם כשמתפללים בסוכה מברכים שם ברכת מעין שבע בליל שבת קודש?

שערי יוסף - סוכות

השם יתברך. עכ"ד. וכן פסק בכף החיים, ואחריו נמשכו גדולי המקובלים, וכן פוסק הגאון רבי יעקב הלל שליט"א בעמח"ס שו"ת וישב הים וש"ס.

אולם ידוע דעת הגר"ע יוסף זצוק"ל בשו"ת יבי"א (חלק ב' או"ח סימן כ"ט וחלק ד' או"ח סימן כ"א) שפסק כשיטת השו"ע שאין לומר ברכת מעין שבע בבית האבלים ובבית החתנים, דאף שיש טעם ע"פ הסוד, מ"מ פשט וסוד, הלכה כפשט, ולכן הלכה היא כדעת השו"ע. [נכתב שם להשיג ע"ד הגר"ח פלאגי לענין אמירתו בליל פסח שהרי אף גדולי המקובלים חסידי בית אל, ובראשם הגאון מהר"י אלגאזי (אביו של המהרי"ט אלגאזי), פסקו בפשיטות שאין לומר ברכת מעין שבע בליל פסח שחל בשבת. וכדברי מרן השלחן ערוך. וכן רבינו מרן החיד"א שהיה קשור בעבותות בחבורת המקובלים שבדורו, כתב שאין לומר ברכת מעין שבע בליל פסח שחל בשבת. ואף כי גדול רבינו הרש"ש מאד, מכל מקום תורתנו הקדושה "לא בשמים היא", ואין לזוז מפסק מרן השלחן ערוך והפוסקים כלל ועיקר].

אולם לדעתו יש לדון מה הדין הכא האם הוא יודה להכרעת המשנ"ב לענין הירדים וה"ה בנידון דידן, אולם ראיתי שכתב לענין מניני החצרות ראיתי שכתב הגר"י יוסף במכתבו כך: אותם המתפללים באולם ביהכ"נ יאמרו בליל שבת ברכה מעין שבע כרגיל, אבל המתפללים בחדרים הסמוכים לאולם המרכזי, אין לומר שם ברכה מעין שבע, שהרי לא מתפללים שם במשך כל שבתות השנה. שאין אומרים ברכה זו אלא במקום קבוע לתפלה. ואם מתפללים בחדרים הסמוכים בכל שבתות השנה, אף אם אין שם ספר תורה מברכים ברכה מעין שבע. וכן אותם המארגנים מנינים

לאמרה בליל פסח שחל להיות בשבת. ומה שכתבו הראשונים שאין לאמרה, הוא מסברא בלבד. (וע"ע במה שהבאנו בזה באריכות בהגדה של פסח "יד יוסף").

וכן מפורש בשו"ת לב חיים (ח"ב סימן צה), הביא דברי רבינו הרש"ש, ותמה על כל רבותינו הראשונים, כיצד לא דקדקו מלשון הש"ס שיש לאמרה בכל ליל בשבת, וכדברי הרש"ש. ואף שהביא דברי כמה אחרונים שדחו דברי הרש"ש בזה על פי הפשט ועל פי הסוד, בכל זאת העלה שאם הרש"ש הורה כן, ודאי כן הוא על פי הסוד, כי הרב הרש"ש "היה גדול בנגלה ויותר ויותר בנסתר, שהיה רב גדול ומפורסם בקבלה עד שכמעט אמרו עליו כי קבלה בידם מה שהבטיח רבינו האר"י בעת סילוקו, שאם תזכו אבוא אליכם פעם אחרת, נתקיים הבטחתו זאת בהרב מהר"ש ז"ל, ומי הוא זה ואיזהו אשר יחלוק עליו".

וכן דעת הבן איש חי לאומרה בכל מקום והטעם כיון דלתקנה זו יש טעם ע"פ הסוד א"כ בכל מקום יש לאומרה, ולכן הפוסקים כמוהו יסתמכו על דבריו, והלכך אפש"ל ברכת מעין שבע, כן כתב בספרו בן איש חי (הלכות שנה שניה, פרשת וירא) וז"ל: ברכה מעין שבע, אין עיקר טעם שלה הוא מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, שנתקנה בשביל המתאחרין בבית הכנסת שבשדה, אלא באמת יש בה צורך גדול על פי הסוד, והוא במקום החזרה, לכן גם אם מתפללין ציבור בבית חתנים ואבלים וכיוצא, שאין שם ספר תורה, חייבין לומר ברכה מעין שבע, וכן פשט המנהג בעיר הקודש ירושלים, לאומרה בכל מקום שמתפללים בעשרה, אף על פי שאין שם ספר תורה, וזה המנהג נתפשט מזמן רבינו הרש"ש ז"ל, וכמו שכתב בספר פרי האדמה, וכן הנהגתי פה עירנו יכוננה עליון אמן, בעזרת

שערי יוסף - סוכות

שבתוך או ליד בית מדרשם היה סוכה ושם הם מתפללים. ועוד בכל חיוב תפילה בציבור ראה מה שהארכנו באריכות בספר גם אני אודך מתשובתי חלק א' סימן ה.

ט. תפילה בסוכה בעשרה או תפילה בחוץ ברוב עם

הנה נשאלתי מהגאון רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך וש"ס, בזה"ל: אם יש מנין בדיוק בסוכה, אולם מחוץ לסוכה מתפללים כשלושים אנשים, היכן יעדיף להתפלל, האם בסוכה בעשרה, או ברוב עם מחוץ לסוכה ע"כ שאלתו, הנה לכאורה עדיף שיתפלל בסוכה לרוב גודל מעלת הסוכה שמקיים מצוה כל רדע ורגע, ואף שנח' בזה הפוסקים בגדר החיוב, מ"מ הא מיהת לכו"ע מקיים מצוה דאורייתא, ועדיף על מעלת ברוב עם הדרת מלך. וכ"ש עתה בתקופת הקורונה שעדיף שיתפלל עם כמה שפחות אנשים. כל עוד שבסוכה שומרים על הוראות משרד הבריאות.

ועוד שבשו"ע כתב בסימן תרל"ט סעיף ד' המתפלל רצה מתפלל בסוכה או חוץ לסוכה, והנה במשנ"ב שם כתב בסק"ל בשם הב"ח והמג"א שאם היה לו בית הכנסת בעירו מניח סוכתו והולך לו לבית הכנסת שכן בשאר ימות השנהג "כ מניח דירתו והולך לו לבית הכנסת עכ"ד, ומ"מ אף שבשו"ע לא משמע הכי, י"ל דהרי הכא שיש לו מנין סו"ס עדיפא, וכ"ש הכא שיש לו עשרה, וגם ברוב עם אינו בבית הכנסת כי הבתי כנסיות סגורים כך שאינו מפסיד את המעלה להתפלל בבית הכנסת.

ועוד שהרי גם לשלשה יש מעלת ברוב עם וכמבואר במנחות וכמו שהבאנו במק"א שהוכיח במנחת אשר דסגי להא שלשה, וראה עוד ברמ"א סימן קצג ס"א שגם לעשרה יש

נפרדים בבתים, או בלובי של הבנין, אין להם לומר שם ברכה מעין שבע. עכ"ד.

אולם לענין הכא יש לדון דאולי הכא שאני כיון דהוא נהיה כמו בית הכנסת וגם יש כאן ספר תורה, וא"כ אולי אף לדעת הגר"י יוסף שליט"א ואביו מרן הגר"ע זצוק"ל אפשר לברך ברכת מעין שבע. וע"ע במש"כ לענין אמירת ברכת מעין שבע במלונית הקורונה ובמניני חצירות בספר שערי יוסף בהל' נגיף הקורונה ח"א עמ' 126 ע"ש.

והנה מצינו לענין ר"ה שחל בשבת שדעת הגר"ש דבילצקי זיע"א בספר קיצור הל' המועדים ימים נוראים סעיף כה, שבמקום שקובעים להתפלל שם ב' ימי ראש השנה חשיב כקביעות והוא ע"פ המשנ"ב סימן רכח סקכ"ד שאם יש קביעות על איזה ימים ויש ס"ת אתלם חשוב כבית הכנסת קבוע ואומרים ברכה מעין ז', ולכן אם כתב שאם קובעים מנין לב' ימים של ראש השנה אומרים ברכת מעין ז' אבל לא ביו"כ ע"ש. וא"כ י"ל דה"ה לסוכות, אבל י"ל דכ"ז לענין בני אשכנז, דהנה ראיתי בגליון בית מרן (ער"ה תשפ"א) שאמר הגר"י יוסף שליט"א בשיעורו השבועי שגם שני ימי ר"ה לא חשיב קביעות, וא"כ י"ל לדעתו דה"ה הכא.

ח. תפילה ביחידות בסוכה

והנה במשנ"ב מוכח דלדינא יש ללכת להתפלל, אולם סו"ס יש לדון בזה דהא אכתי מצות סוכה הוא מצוה דאורייתא וכל רגע ורגע הוא מצוה, וכיון שחיוב תפילה בציבור לרוב הפוסקים אינו חיוב גמור, וכמו שהארכנו להוכיח בקונטרס שערי יוסף בחיוב תפילה בציבור, וא"כ אולי יכול להתפלל ביחידות בסוכה, וכ"ש היכא שמכיון היטב, וכך היו הרבה גדולים שהתפלל בסוכה, ויש שהדרו

שערי יוסף - סוכות

מברוב עם הדרת מלך ואף דהמ"א כתב ושם בס"ק י"ד אם יש בית הכנסת בעירו הולך לבית הכנסת י"ל דמיירי כשאין לו מנין בתוך סוכתו או באיניש דעלמא שאינו יושב בסוכה כל היום מחמת טרדותיו ועסקיו אבל מי שיושב בסוכה כל היום ותורתו אומנתו י"ל דחשיב כבית המדרש קבוע ומצורף לזה מצות וקדושת הסוכה עריף מברוב עם הדרת מלך. עכ"ד.

י. למה חייב ללכת להתפלל והרי הוא עוסק במצוה פטור מן המצוה

בקונטרס משנת המועדים תשע"ט, כתב שיש לעיין במי שיושב בסוכה אף שאינו אוכל, הרי לכאורה מקיים מצות ישיבת סוכה ועכ"פ מצוה קיומית, וא"כ אמאי חייב ללכת להתפלל ולצאת מהסוכה הרי הוא עוסק במצות סוכה ופטור ממצוה אחרת דעוסק במצוה פטור מן המצוה,

וכתב בענין זה, תשובה, א. כתב הטעם משום דכל השנה ג"כ עוזב ביתו לילך לביהכ"נ, ור"ל דה"נ בסוכה הוי 'כעין תדורו', וא"כ א"א לומר שמפסיד בזה הסוכה כיון דלא יהא גרע מכל יציאה לדבר הרשות דמותר ולא חשבינן שמבטל העשה דסוכה, מאחר וכו"ה בכוליה שתא (ואכן ראיתי בשם מהר"ח או"ז שכ' דלצאת לתפילה רשות הוא ואינו חובה). ב. בשלטי הגבורים (סוכה דף יג ע"א אות ב) כתב שהתפלה מאחר שצריכה כוונה יכול להתפלל חוץ לסוכה, והטעם בזה כיון דבכל השנה נמי מניח דירתו והולך לביהכ"נ להתפלל, וא"כ לא שייך לומר תשבו כעין תדורו בשעת התפילה. ג. ועוד י"ל דבעוסק במצוה ישנו פטור דבלכת דידך הוא דמחייבת הא בלכת דמצוה הוא מיפטר, וכיון דהישיבה בסוכה הוי שבת ידידה, והמצוה הוא במה שקובע דיור ידידה בסוכה, וכיון דמתעסק בשבת ידידה אף דקביעות הדיור הוא מצוה מ"מ אינו מיפטר

מעלת רוב עם ולכן עשרים אנשים יכולים להתחלק בזימון לשנים, ובט"ז שם סק"ג מבואר שגם בג' יש ברוב עם,

וכן כתב בח"א כלל סח סעיף יא וז"ל: כל מצוה שיוכל לעשות בחבורה ישעה בחבורה ולא ביחיד כדכתיב ברוב עם הדרת מלך ואמרו חז"ל אינו דומה מרובים העושים מצוה למיעוט שעושים ובמנחות דף סב ע"א משמע דבשלשה הוי ברוב עם, וע"ע בשו"ת תו"ה ח"ב סימן נז, ואף דשלשה אינו ענין להכא, מ"מ נלמד לענין עשרה דגם חשיב ברוב עם, ולכן סו"ס יתפלל בעשרה וגם יש לו מצות סוכה ואני לענ"ד כתבתי.

ושוב מצאתי שבהאי ענינא כתב לדון הגר"י גרינוולד בשו"ת משפטיך ליעקב (סימן נג) וז"ל: על דבר השאלה במי שנפשו חשקה לקיים מצות סוכה כעין תדורו ממש ויושב בה יומם ולילה ורוצה שלא לילך להתפלל לבית הכנסת רק לאסוף מנין תוך סוכתו ולהתפלל אי שפיר דמי למיעבד הכי או דילמא עדיף לילך לבית הכנסת או בית המדרש משום ברוב עם הדרת מלך.

הנה בשו"ע או"ח סימן צ' סעיף י"ח קימ"ל דבית המדרש קבוע קדוש יותר מבית הכנסת ומצוה להתפלל בו יותר מבית הכנסת אף אם בבית הכנסת איכא ברוב עם וכו' ויש אומרים דאפילו ביחידות עדיף יותר להתפלל בבית המדרש אם תורתו אומנתו כדי שלא יתבטל מלימודו, ולפי"ז י"ל דמצות סוכה ג"כ חשיב כבית מדרשו כיון דלומד שם בימי חג הסוכות ואף דמלשון השו"ע משמע דדוקא בית המדרש קבוע עדיף מבית הכנסת ודוקא מי שתורתו אומנתו ואינו מתבטל, בלאו הכי מ"מ י"ל דמצות סוכה משוי ליה כקבע כדמצינו בכמה מקומות דהמצוה מחשיב ליה כקבע וגם כדי שלא יתבטל ממצות סוכה יש לומר דעדיף

שערי יוסף - סוכות

בשׁו"ת שבט הלוי (ח"ו סימן מב אות ב') נשאל באשה מעוברת שקשה לה ללכת סוכה, האם בעלה יכול להבדיל לה בתוך הבית. והסיק שם לדינא שאין לבעלה מחמת זה להבדיל בביתו מחמת כן אלא שיבדיל בסוכה והיא תשתה את היין בעצמה, אלא דלענ"ד לא הבנתי הרי אם בכה"ג שהסוכה למטה והוא מבדיל למטה הא סו"ס לא יצאה ידי חובת הבדלה.

ולמעשה ראה שם בשבט הלוי שהסיק לדינא, שיש אפשרות שיבדיל בבית ויקפיד לשתות מלא לוגמיו ולא יותר שהרי בשיעור זה אינו חייב בסוכה, ויש להוסיף שאם ירצה לשתות השאר ילך אח"כ לסוכה, והכל תלוי איפה סוכתו.

מקיום שאר מצוות כיון דהוי עסק דידיה ד. ועוד י"ל דהשיבה בסוכה היא מצוה חיובית של כל הזמן ששוהה בה א"כ הוי כעין מצות ת"ת דחיובה היא כל הזמן ולא אמרין בה עוסק במצוה פטור מן המצוה דא"כ היאך יקיים את שאר המצוות וכעין סברה זו כתב הלבוש (סי' קכח) גבי כהן שעלה לדוכן דשוב אינו חייב לעלות שוב כשיקראו לו דא"כ אימתי יוכל לקיים שאר המצוות.

יא. הבדלה בסוכה

הנה במשנ"ב סק"ל כתב, שהבדלה מבדיל בסוכה שכן הרי כל השנה מבדיל בביתו.

שערי יוסף - סוכות

סעיף ה'

ה. ירדו גשמים הרי זה נכנס לתוך הבית מאימתי מותר לפנות משירדו לתוך הסוכה טפות שאם יפלו לתוך התבשיל יפסל אפילו תבשיל של פול.

הגה, ואפילו אין תבשיל לפניו (סמ"ג והגהות אשירי). ומי שאינו בקי בזה השיעור ישער אם ירדו כל כך גשמים לבית אם היה יוצא יצא מסוכתו גם כן (אור זרוע והגהות אשירי פרק הישן ומרדכי פרק ב' מיימוני פרק ו' ומהרי"ל). וכל זה דווקא בשאר ימים או לילות של סוכות אבל לילה הראשונה צריך לאכול כזית בסוכה אף אם גשמים יורדין (טור והר"ן והרא"ש) ויקדש בסוכה כדי שיאמר זמן על הסוכה (תרומת הדשן סימן צ"ה):

א. שיעור הצער

והוא שלא כדברי הריטב"א, וכן מבואר בדע תורה שהפוסקים לא נקטו להלכה כדעת הריטב"א, אלא שבדע"ת נשאר בצ"ע לענין הברכה, ובחוט שני (סוכות עמ' רמז) כתב הגרנ"ק זצ"ל שלא נאמרו דברי הריטב"א אלא כשנראה שיתחילו הגשמים לרדת תיכף ומיד אך לא שנראה שיתחילו רק כעבור זמן קצר.

ג. שינה בסוכה שצפוי גשם

יש לדון האם יש חיוב לישון בסוכה שצפוי גשם, וכתבו בפוסקים להוכיח ממש"כ הר"ן (דף יג ע"א בד"ה מתני') שכל עוד שאין גשם יורד בפועל אין פטור מהסוכה, וכן העלה לדינא בשו"ת שבט הקהתי (ח"א סימן קצט, ח"ג סימן קצב) וכן כתב לדינא בחשוקי חמד עמ"ס סוכה (עמ' ריד) וכן כתב בנטעי גבריאל (נד יא) וכן כתב בשו"ת אבני דרך (ח"ח סימן תסו).

אולם לענין שינה, דעת גהרנ"ק שאף אם יתחילו לאחר זמן מועט ולא מיד אין צריך ללכת לישון בסוכה כיון שאין דרך האדם ללכת לישון במקום שיתכן שבאמצע שנתון ירטב באמצע שנתו מהגשמים שירדו, אולם מאידך דעת מרן הגריש"א והו"ד באשרי האיש (ח"ג פרק כו אות ל) שבכה"ג חייב לישון בסוכה.

ובמשנ"ב סקל"א, כתב, כשם שמפנין מפני הגשמים כך מפנין מפני השרב ויתושים ואפילו אין האדם מצטער בכך אלא שהמאכל מתקלקל בכך וה"ה אם העת קר שהמאכלים השמנים נקרשים לפניו יכול לאכלו בבית וא"צ לחזור עד שיגמור סעודתו אפילו אוכל אח"כ מאכלים אחרים שאינם נקרשים וכמו בס"ז בפניה מפני הגשמים שא"צ לחזור עד שיגמור סעודתו אפי' פסקו הגשמים וכתב בבכורי יעקב דאם אפשר לתקן בלא טורח גדול שלא יקרשו המאכלים כגון שיניחם על קערה שמים חמים בתוכה צריך לתקן ואינו פטור ע"י כך מסוכה

ב. רואה שהולך לרדת גשמים

עוד כתב במשנ"ב סקל"ג דאם עדין לא יורד טיפות, א"כ יכול לברך גם לישב בסוכה, ומזה מוכח דאפילו אם רואה שגשמים משמשים ובאים עדין הוא לא נפטר ממצות סוכה, אולם שיטת הריטב"א בסוכה דף כט ע"א שפטור מלאכול בסוכה ורשאי להתחיל את סעודתו בתוך הבית מחמת שידוע שיצטער באמצע הסעודה, וכתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סימן קצא אות ב) שמדברי הביכורי יעקב שהביאם במשנ"ב שכתב שכל עוד לא ירדו גשמים במקום הימצאו אוכל בסוכה ורשאי לברך

שערי יוסף - סוכות

להחשב מצטער, וכע"ז כתב בא"א (בוטשאטש סימן תרמ) והביאו הפתחא זוטא (שם סק"ה) שמשערים האם היה יוצא מביתו המרווח לבית קטן ליד ביתו, וכן דעת הגריש"א, וכן דעת הגרשז"א והו"ד בהליכות שלמה (סווכת פ"ט סעיף יח) שמשערים האם היה יוצא מביתו לבית אחר.

ה. בחיוב ביום הראשון לאכול בסוכה

והנה ברמ"א מבואר שבליילה הראשון איכא חיוב להשאר בסוכה, ובטעמא דהאי מילתא כתב במשנ"ב סקל"ה, אף שהוא מצטער מחמת הגשם וכל מצטער פטור מסוכה סבירא ליה להרמ"א כדעת הפוסקים דסוברין דבליילה ראשונה אף מצטער חייב וטעמם דכיון דגמרינן ט"ו ט"ו מחג המצות לגמרי גמרינן מה התם בכל גווני חייב אף בסוכות כן. ודע דיש עוד מגדולי הראשונים דסבירא להו דגזרה שוה זו לאו להכי אתיא ואין לחלק בין לילה הראשונה לשאר ימים וע"כ הכריעו כמה אחרונים דאף דמחוייב לאכול בסוכה מחמת ספק ברכת לישיב בסוכה לא יברך דספק ברכות להקל עוד כתבו דראוי להמתין עד חצות הלילה פן יעבור הגשם דאם יעבור יכנס לסוכה ויברך ברכת לישיב בסוכה ויאכל ויוצא בזה המ"ע לכו"ע ויש מאחרונים שכתבו דאין כדאי להמתין כל כך דאם ימתין עם אכילת ב"ב הגדולים והקטנים אין לך מניעת שמחת יו"ט יותר מזה [שע"ת] וכן בא"ר ופרי מגדים לא הזכירו שיעור חצות רק כשעה או שתיים ואם לא פסקו יעשה אז קידוש בסוכה כמו שכתב הרמ"א.

ומ"מ קשה דהא סו"ס מדוע לא נימא בהא תשבו כעין תדורו כמנו באשר הימים, והפוסקים הביאו מש"כ במאירי בסוכה דף כו ע"א בד"ה חכמי שבליילה הראשון לא נאמר

ובשבט הלוי שם כתב חידוש שאפילו היכא שהגשמים ירדו אבל עדין לא חדרו לתוך הסוכה מחמת שיש סיכוך עב, יכול לברך לשבת בסוכה.

ועוד בענין זה ראה בספר אעלה בתמר מתורת בריסק (עמ' צ) שאמר הגרא"ל שטינמן זצוק"ל, סכך הסוכה הסוכה של הגרי"ז הנ"ל היתה מסוככת בחבילות של תבן והיו מסככים בכמות מרובה כל כך עד שהרבה פעמים עת שהיה יורד גשם שוטף בכל זאת לא היו המים חודרים לתוך הסוכה רק למחרת ועיין היטב במשנה ברורה הלכות סוכה סימן תרל"א סק"ה בדין סוכה מעובה שאין הכוכבים נראים מתוכה או שאין הגשם יכול לירד לתוכה ויש לדון בסוכה כזו האם כבר בתחילת ירידת הגשמים יש לפטור מן הסוכה אף בזמן שעדיין לא נכנסו הגשמים לסוכה וכן לאידך גיסא יש לדון אם כבר פסקו הגשמים ורק מחמת רוב המים שנכנסו בסכך עדיין נוטף מים אם פטורים מן הסוכה בכה"ג וצ"ע אצל הגרי"ז בסוכה ה' מונח ערימות ערימות של תבן עד שהכוכבים כלל לא היו נראים שם והי' מונח שם כל השנה וטעמו כדי שאם ירד גשם יספיק לגמור את הסעודה עד שהמים יחלחלו לסוכה וכן הביא בספר תורת המועדים הל' סוכה סי' תרל"א בשם רבינו כי טעמו של הגרי"ז היה שאם ירד גשם יוכל להמשיך לשבת שם עוד קצת זמן.

ד. שיעור הצער שנפטר מן הסוכה

ובגדר שיעור הצער שנפטר מלשבת בסוכה, הנה ברמ"א מבואר שאם היו יורדים גשמים לבית היה יוצא, ובגדר שיעור זה, מצינו שכתב בשו"ת מהרש"ג (ח"א סימן לא אות ב) שאין לשער האם היה יוצא מביתו לבית שכניו או לבית חבירו אלא די בכך שהיה יוצא מביתו לבית האוצר שלו ומכניס לשם מטה ושולחן

שערי יוסף - סוכות

מדברי הרמב"ם בפירוש המשניות (סוכה סוף פב) מוכח דלא ס"ל הני חילוקים.

דין תשבו כעין תדורו, וצ"ע מדוע, הא סו"ס זה מהות דין סוכה.

ח. ירידת גשמים בלילה ראשון בשמיטה

כתב הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א רב בית הכנסת דברי שיר בגליון מים חיים (מס' 247) שב"ל יו"ט ראשון דסוכות תשס"א ירדו גשמים והיתה שנת שמיטה, ואמר הגרא"ל שטיינמן (שליט"א) שאלו גשמי ברכה לפי שכל שומרי שביעית הקדימו לזרוע בחודש אלול והגשם מצמיח את התבואה, ואלו שלא שומרי שביעית עדיין לא זרעו, והגשמים קלקלו את השדות ואינם יכולים לזרוע כשאדמת השדות רטובה.

ט. האם יש הידור לצום שיורד גשם

בספר מעשה כהן (עמ' תפג) כתב שכתב לו מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א שאין שום הידור לצום בזמן הגשם עד שיפסק הגשם ותוכשר סוכתו שבגשם יש הפקעה מהמצוה ואין שום הידור. וכתב שלפי"ז אם יודע שבעיר אחרת אין גשם אין שום הידור לנוסע שם.

עוד כתב שם לדון, הנמצא בזמן שיורד גשם בבית הכנסת האם לדידיה הוי סימן קללה, ולענ"ד י"ל דסימן קללה הוי דוקא שיורד עליו, וכמו כן י"ל דאדרבה כיון דעתה נמצא בבית המדרש א"כ זימן לו הקב"ה שבזכות הלימוד דלו אין סימן קללה, דהרי בעל העקידה כותב שע"י לימוד תורה חשיב כאילו הוא נמצא בסוכה.

ו. הגשמים בזמן הבית יוסף

והנה מצינו במגיד מישרים לב"י (פרשת אמור) שגילה לו המלאך על גשמים שירדו באותו שנה בסוכות וז"ל: והא גשמים דאתי לא הות דוגמא דשפך לו קיתון על פניו ח"ו אדרבה וכו' אלא כיון דהקפתם בד' מינים הבאים לרצות על המים נתעוררו המים ובאו ואילו הקפתם עוד פעם אחרת היו רוב גשמים באים לעולם כימי חוני המעגל וכו'."

ז. האם יש סימן קללה ביום הראשון

בבכורי יעקב (תרל"ט סקל"ט) וכן בשו"ת זכרון יהודה (סימן קפג) כתבו שדוקא בשאר ימי הסוכות גשמים הם סימן קללה אבל בליל ראשון שחייבים בסוכה לא שייך לומר ענין של שפיכת קיתון על פניו דהרי אדרבה סימן ברכה הם שהקב"ה רוצה להרבות שכר לקיים המצוה מתוך צער, וכן הביא בשם החמדת ימים.

וכן כתב בילקוט הגרשוני שדוקא אם לא ירדו גשמים קודם החג אבל אם ירדו גשמים קודם החג ונמשכו עד החג אין כל מאומה בזה וגשמי ברכה הם.

ובריטב"א ובמאירי ריש תענית בד"ה א"ר יהושע, כתב שבחו"ל שרגיל לרדת גשמים בזמן זה אין זה סימן קללה שלא כמו ארץ ישראל שלא רגיל בזמן זה גשמים. אולם

שערי יוסף - סוכות

סעיף ו'

ו. היה אוכל בסוכה וירדו גשמים והלך לביתו ופסקו הגשמים אין מחייבין אותו לחזור לסוכה עד שיגמור סעודתו:

אולם בספר ברכת הבית (שער נב ס"ו וסק"ז) כתב ששעת הגשמים אינו הפסק, ודוקא היכא שהולך לביתו. ובלא"ה יש להקל בזה, לפי הדעות שחולקים על המשנ"ב.

דהנה בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סימן שכה) כתב ששעת הגשמים אינה הפסק משום ששיבתו בסוכה לפני הגשמים ולאחריהם מצוה אחת היא והוא קבע מתחילה לאכול את כל הסעודה, וכן כתב בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סימן עא) והוסיף שם, ששעת הגשמים אינה נחשבת שעת פטור מהמצוה בעצם שהרי כשעשויה באופן שאינם כננסים לתוכה מחויב הוא לאכול בתוכה ולפיכך הפטור מן הסוכה בשעת הגשמים אינו נחשב להפסק, והמברך לא הפסיד.

ובמשנ"ב סקל"ח כתב שאם עדין לא התחיל לאכול בבית אף שפסק לאכול בסוכה חייב לחזור לסוכה, וכיון שלא הוי ע"מ לחזור כתב במשנ"ב סקמ"ו שצריך לברך לשבת בסוכה.

והפוסקים דנו מה הדין היכא שיושב בסוכה בגג נפתח האם צריך לברך לישב בסוכה, שהרי סו"ס הוא נשאר בסוכה, אבל מאידך אזליה ליה שם סוכה, ומצינו בהא בשו"ת לבושי מרדכי (ח"ג סימן נב) שצריך לשוב ולברך לישב בסוכה מפני שבשעת הגשמים אין שם סוכה עליה, ונחשב שיצא ממנה משום שאין בידו לקיים את המצוה באותו הזמן, ונחשב הדבר כהפסק מהברכה הראשונה שבירך.

שערי יוסף - סוכות

סעיף ז'

ז. היה ישן וירדו גשמים בלילה ונכנס לתוך הבית ופסקו הגשמים אין מטריחין אותו לחזור לסוכה כל אותה הלילה אלא ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר.

הגה: וינעור משינתו (טור). מי שהוא ישן בסוכה וירדו גשמים אין צריך לשער בכדי שיתקלקל התבשיל דבגשמים מועטים הוי צער לישן שם ויוכל לצאת (מהרי"ו). וכל הפטור מן הסוכה ואינו יוצא משם אינו מקבל עליו שכר ואינו אלא הדיוטות (הגהות מיימוני פרק ו'). וכשיוצא מן הסוכה מכח הגשמים אל יבעט ויצא אלא יצא כנכנע כעבד שמוזג כוס לרבו ושפכו על פניו (מהרי"ל):

א. מה הדין אם לא שכב

ובמשנ"ב סק"מ כתב דוקא ששכב כבר אבל אם עדין לא שכב אז יחזור לסוכה ומקור דבריו מהמג"א, ועוד כתב שם, שבספר בגדי ישע וכן במאמר מרדכי מסתפקים בזה אחרי שכבר היה לו טרחא להכניס הכרים וכסתות לתוך הבית אפשר שלא הטריחו לחזור ולהעלותם.

ומי שסוכתו בנויה לו במרפסת ביתו, כתב הגר"ח קניבסקי שליט"א והו"ד בספר ארבעת המינים כהלכתם (תשובות הגר"ח אות קיב) שצריך להחזירם לסוכה כדי לישון בה,

ולכאורה י"ל דה"ה אם הוא כן באמצע הלילה, וכן מצינו שיטת מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל בחוט שני סוכות (עמ' רמח) שיתכן שאם התעורר משנתו וקם באמצע הלילה צריך הוא ללכת לישון בסוכה, ומ"מ כתב שם שהכל לפי הענין.

ב. בדברי הרמ"א דכל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט

הנה ברמ"א כתב, וכל הפטור מן הסוכה ואינו יוצא משם אינו מקבל עליו שכר ואינו אלא הדיוטות, ומקור דבריו מהגהות מיימוניות פ"ו.

והנה עיקרא דהאי מילתא דכל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט, איתא בירושלמי

בברכות סוף פרק ב' וכן בשבת פ"א ה"ב בזה"ל: כל מי שהוא פטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט, והובא שם עובדא בירושלמי שקרא אחד מהם קר"ש אף שהיה חתן ואמר שפטיר ליה כרבן גמליאל שאינו יכול לבטל ממנו עול מלכות שמים שעה אחת.

ובשו"ת באר שבע (סימן כא) כתב לתמוה ע"ד הירושלמי שהאיך מצינו ידינו ורגלינו בבית המדרש שהרי אנו עושין הרבה דברים שאנו פטורים מהם מן הדין משום חומרא ופרישות וכך ציינו חכמים קדש עצמך במותר לך וכך אמרו ושמרתם את משמרת עשו משמרת למשמרת ועוד.

ובמנחת אשר (בראשית, מהדו"ח סימן ח) כתב לתרץ הגאון האדיר רבי אשר וייס שליט"א שיש לחלק בין קדש עצמך במותר לך לכל הפטור מן דהבר וכו' דשאני זהירות והרחקה שלא לעבור על איסורים מאשר היכא פשטור ואינו הרחקה, אלא דאכתי הקשה בזה מרב יוסף במס' קידושין דף לא ע"א שהיה סומא, ונשאר בצע"ג.

ובשנות אליהו להגר"א בריש ברכות כתב לחלק בין כל מצוה שהיא בעצם אלא שלא הצריכוהו חכמים לעשותה אם עשאה נותנין לו שער שעשה מצוה מן המובחר אולם היכא שאין זה מצוה כלל כמו רבי טרפון שהיטה וקרא אזי אין בו תועלת ונקרא הדיוט, וא"כ

שערי יוסף - סוכות

ג. הנהגת גדולי החסידים לשבת בסוכה אפילו שיורד גשם

והנה מצינו כמה גדולים שישבו בסוכה אע"פ שירד גשם, ראה עוד במשניות עצי עדן להרה"ק מקאמרנא זיע"א (סוכה פ"ב) שמיישב המנהג שגם בעת ירידת הגשמים יושבים בסוכה, וע"ש שכתב שאם הוא מרוב שמחת מצונו אינו מרגיש בגשמים מחייב לישוב בסוכה שגם בבית אם היה לו שמחה בביתו לא היה הולך למקום אחר, וכן ראה באוצר החיים מנהגי צאנז שגן נהג בעל הדברי חיים זיע"א והיה אומר אנכי אהיה הדיוט ולא אצא מהסוכה, ובמשמרת שלום (סימן מג סעיף א) כתב שראה לאבותיו ורבותיו לשבת בסוכה גם מתי שיורד גשמים, וכן כתב בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ד סימן לא) שכתב מנהג אבותינו ורבותינו דור אחר דור לישוב בסוכה ז' ימים אם גשמים יורדים.

וכן ראה עוד בשו"ת מהרש"ג (ח"א סימן לה, ח"ב סימן לט) שמלד זכות על הנוהגים ע"כ שמצטערים בשיבתם בבית וכיון ששקול צער הכניסה לבית כמו הצער מהגשמים שוב מותר להם לברך לישוב בסוכה אך יזהר שלא יהיה כדובר שקר יעו"ש. וראה עוד בשו"ת ארץ צבי (ח"א סימן צח) שנהי שחיוב ליכא בשעת ירידת הגשמים אך מצוה מקיים ואם כוונתו לקיים מצוה ואינו בגדר הדיוט, ע"ש.

ד. דעת העונג יו"ט

והנה בשו"ת עונג טוב (סימן מט) וכן בקיצור וש"ע (סממן קלה) כתב שאסור להנות מהסוכה בשעה שהוא פטור ממנה, ואולם בשו"ת אבני נזר (סימן תסו אות ו') כתב לדחות דבריו, וכן הוא בדעת תורה (תרלט) ע"ש.

היכא שיורד גשם אי"ז מצוה כלל, דבכה"ג לא הוי תשבו כעין תדורו.

וכעין מה שהביא בביאור הלכה בשם הפתחי תשובה שהביא תשובה בשם שו"ת עולת שמואל (סימן צח) שלא אמרו שנקרא הדיוט אלא משום שיש ביטול שמחת יו"ט כשישב בסוכה בשעת ירידת הגשמים ורק במקום שיש קצת איסור וחסרון עבודה נקרא הדיוט. ובשערי תשובה (סקי"ג) הביא כן בשם שו"ת מהר"י וויל וכן הובא בהגהות ממימונית ובעולת שמואל כתב שהרצה סברא זו בפני הגר"ב רשנבורג וקילסו, אלא דמדברי הירושלמי משמע שאין לחלק.

ובערוך השולחן (שם סעיף כ) כתב לבאר, בזה"ל: כללו של דבר: כל מין מצטער – פטור מן הסוכה. וכל הפטור מן הסוכה ואינו יוצא משם – אינו מקבל שכר, ונקרא הדיוט. כדאיתא בירושלמי פרק קמא דשבת, דכל הפטור מן הדבר ועושיהו – נקרא הדיוט.

ונראה לי הטעם: דאף על גב דיש דברים שיכול האדם להחמיר על עצמו, מכל מקום הכל לפי העניין. כגון בסוכה, שהתורה אמרה "תשבו" – כעין תדורו, וממילא אם אינה כעין תדורו – אינה סוכה כלל. והאדם בביתו לא ישב כשירדו גשמים או שארי סיבות. ואם כן – אין זו סוכה שאמרה תורה, ואין לך הדיוט גדול מזה. ואיך שייך קיבול שכר על זה? הרי אינו יושב בסוכה שצותה תורה. וכל שכן שאין ליכנס לסוכה בשעה שהוא פטור ממנה. אמנם כשיוצא מן הסוכה מפני הגשמים – אל יצא ככועס ומבעט, אלא בהכנעה רבה, כעבד שבא למזוג לו כוס לרבו, ורוצה למזוג היין במים, ושפך לו רבו הקיתון של מים על פניו. (והמקור חיים פירש בזה דהמים ממתקין היין האדום, והוא רמז לרחמים הממתק את הדין, ואין מניחין מן השמים. ואמרו שזהו על ארץ ישראל) עכ"ד.

שערי יוסף - סוכות

העוסק במצוה דפטור מן המצוה אם החמיר על עצמו ועשאה אף דיצא ידי חובתו מ"מ לא יברך, דהאיך יאמר 'וציונו' כיון שאינו מצווה בה. ולכא' יפלא, מה בין העוסק במצוה לאשה במצוות עשה שהז"ג דאף שלא חייבתה תורה מ"מ יש לה לברך [לשי' הרמ"א הנ"ל], אלא ע"כ אית לן למימר, דהמחויב בדבר ונפטור הימנו שוב אין בידו לברך, אך אותן שלא נתחייבו בהמצוה כלל יש להן לברך על עשייתן דמעשה מצוה הוא, וכדרך שביארנו דהפטור מן המצוה טעמא משום דהשתא לא חשיב כמעשה מצוה והרי הוא כהדיוט, אך הפטור מן המצוה מחמת שמעולם לא נתחייב בה מעשה מצוה היא כמבואר.

והנה מצינו עוד בדברי רבותינו הראשונים והאחרונים כמה כללים ופרטים בהלכה זו ונבארם: הנה יש מי שכתב (שו"ת באר שבע שם, שו"ע הרב סי' ל"ב ס"ח) דכל ענין ומצוה דאית בה משמרת, חומרא והרחקה, העושה אותה נקרא חסיד אף שלא נתחייב עליה, אולם אותן שאין בהם משום הרחקה פרישות וסייג, בהם אמרו דהפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט. וכדבריהם מצינו בכתבי רבותינו הראשונים, הנה בשטמ"ק (ב"ק פ"ז ע"א) הביא לדברי רבינו המאירי וז"ל "במדרשות אמרו כל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט, ודבר זה אינו אלא בדבר שכל כיוצא בזה העושה פטור ממנו ואינו דבר שיצא ממנו שכל או מוסר או סלסול או הכנעת לב וכיוצא בזה ועושה ממנו על עצמו מצוה", עכ"ל. נתבאר, דכל שיש בו שכל מוסר או סלסול והכנעת לב לא אמרו בו דנקרא הדיוט כיון דיש בו מעבודת האלוקים.

ברם יש להקשות ע"ד המאירי מדברי הירושלמי גופא דקחשיב ליה לחתן הפטור מקריאת שמע ונוהג חומרא בנפשו לקבל עול

אולם בחכמת שלמה (סימן תרלט אות ז') כתב בדעת הרמ"א שאותה שאמרו על הפטור מן הסוכה ויושב בה שנקרא הדיוט לא אמרו כן אלא ביושב בסוכה בעת שיורדים גשמים ולא בשאר מצטער בישיבת הסוכה לפי שעליו אמרו את המשל הזה שהוא דומה לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו שאם הוא מתעקש לקיים את המצוה הרי האדון כועב עליו, וכן כתב בפתחא זוטא (סימן תרלט אות ט) והוסיף שהרי אדרבה הדבר ניכר לכל שהוא פטור ויש בישיבתו משום יוהרא, וכן כתב בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סימן טל), וכן כתב בברכת הבית (שער ב"ן שערי בינה אות ו'), וכתב שאם הגשם פסק אלא שעדין המים נוטפים מהסכך אין שייכת זו סברא זו, וראה עוד בשו"ת זרע אמת (סימן צג) שכתב שאף זה נכלל בכלל של שפיכת קיתון על פניו ע"ש.

ובענין זה אוסיף מש"כ בזה עוד במנחת אשר, [היות והביא בזה על דברי הפוסקים] לאחר שהביא דברי הירושלמי, בברכי יוסף (יו"ד סי' של"ג) שהקשה על האי כללא מהא דחתן פטור מקריאת שמע, דאף דפטור דיחיד הוא ואחרים חייבים מ"מ המחמיר א"ע לקרות קחשיב ליה בירושלמי הדיוט, וכתב לבאר דשאני חתן דאף כו"ע בעת טרדתם בטרדא דמצוה פטורים מן המצות, נמצא דלאו כפטורא דיחיד הוא ולכך הנוהג בחומרא זו לקרות קר"ש חשיב הדיוט, ונראה אף בשיטת הריטב"א דשאני הפטור ממצוה לזה שלא נתחייב בו, דאותו שנפטר מדינא (היכא דכ"ע מפטרי) שוב אין בעשייתו מעשה מצוה כלל אולם היכא דמצוה היא אלא שלא נצטווה זה בה (כנשים במ"ע שהז"ג) חשיבא עשייתו כמעשה מצוה.

ובדרך זה אמרתי לבאר מה שכתב המשנה ברורה (סי' תע"ה בשעה"צ ס"ק ל"ט) בדין

שערי יוסף - סוכות

בסוכה ולא חשבינן ליה כהדיוט וכ"ה בשו"ת עולת שמואל (סי' צ"ח, הביאו בביה"ל סי' תרל"ט שם), ועיי"ש שכתב דהרצה סברא זו בפני הגר"ב רנשבורג וקילסו.

בזה אמרתי ליתן טעם וליישב מנהג גדולים וצדיקים דלא יצאו את סוכותיהם אף בעת ירידת גשמים, חדא לדברי המרדכי דברגיל בחסידות ליכא קפידא ולא חשיב הדיוט, ועוד לדברי הערוה"ב והברכ"י דכשאין יוהרא לא הקפידו חכמים, ובודאי לדברי מהרי"ו דטעמא משום ביטול שמחת יו"ט נראה דהמצטער לצאת את סוכתו ובוחר להתמיד ולמיתב בצילא דמהימנותא ולא ייחשב בעיניו צערא דגופא כלל, כגון דא לא אמרו חכמים, כן נ"ל עיקר. [וכן חזיתי למו"ר מרן אדמו"ר מצאנז זצ"ל שהקפיד שלא לצאת מסוכתו אף בעת ירידת גשמים, וכן כבר נהג זקינו בעל דברי חיים זלה"ה, ומטו משמיה דנשאל על מנהגו מהא דאמרו חכמים דהפטור מן הדבר ועושה נקרא הדיוט, והשיב בדרך צחות: להיות הדיוט עבור מצוותיו יתעלה כדאי הוא וכדאי...]

ובתשובות שבות יעקב (ח"ב סי' מ"ג) דבמקום שנחלקו הפוסקים להלכה ונקבעה הלכה כדברי המיקל אל לו לאדם לנהוג בעצמו כשיטת המחמירין, ועל כגון דא אמרו "כל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט". אבל בפרי מגדים (סי' ל"ב אשל אברהם ס"ק ב', סי' תע"ב א"א סק"ו) פליג להדיא אדברי השבו"י ונקיט עיקר דשרי לו לאדם להחמיר ולנהוג כדעת המחמירין. וגדולה מזו כתב עוד (סי' תרנ"ו הביאו בביה"ל שם) דיש לו לאדם להוסיף שליש ולהחמיר כדעת המחמירין אף שנקבעה הלכה כדעת המיקל ומ"מ זאת פשיטא דהיכא דהובררה הלכה והוקבעה לדורות (כפלוגתא ב"ש וב"ה וכיו"ב) הנוהג

מלכות שמים בכלל אותן הנקראים הדיוט אף דאין לך עבודת האלקים גדולה מזו, וכן קשה מיסוד פלוגתייהו דרב מיישא ור"ש בר יצחק דאיירי בהמפסיק סעודתו ומתפלל, ואף דתפילה ענינה הכנעת הלב ועבודת האלקים קרי עליה רב מיישא "כל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט", הרי דאין דברי המאירי מתיישבין בדברי הירושלמי ולכאורה אין לנו מקור אחר בדברי חז"ל לכל הלכה זו ד"נקרא הדיוט" מלבד בירושלמי הנ"ל, וצע"ג.

והגאון החיד"א בספרו פתח עינים (ב"מ ל' ע"ב) עמד על אמרם דזקן ואינו לפי כבודו הפטור מהשבת אבידה מידת חסידות איכא שיטת רח ושיב אבידה לבעליה, דלכא"ו כבר אמרו דכל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט ואמאי לא נימא הכי בדינא דהשבת אבידה, ועיי"ש שכתב דכל שבין אדם לחבירו, המחמיר תבוא עליו ברכה, ולא הוי הדיוט כי אם בענינים שבין אדם למקום דיש ואין בהם מצוה משא"כ הנהגות שבאל"ח ראוי למיחש בהן ולמיזל לפנים משורת הדין.

ובמרדכי (ריש ברכות) כתב דהרגיל בחסידות לא אמרו בו דנקרא הדיוט כיון שהוא רגיל בדרך זו בכל דבר ודבר. ועי' בברכ"י שם דפירש הא דנקרא הדיוט דמשום יוהרא קעביד, ולהכי היכא דרגיל בחסידות ולא מחזי כיוהרא מצוה היא, וזה כעין דברי המרדכי הנזכרים. וכ"ה בספר ערוגות הבושם לחד מרבותינו הראשונים בעלי התוס', וכיוצא בזה איתא גבי מצות ישיבת סוכה דכתב מהרי"ו (סי' קצ"א) דטעמא דפטרינהו רבנן מלישב בסוכה בשעת ירידת גשמים הוא מטעם ביטול שמחת יו"ט (וכ"ה בהגהות מימוניות הל' סוכה פ"ו) ומשמע לכאורה דאי ליכא בזה משום ביטול שמחת יו"ט היה שרי לישב

שערי יוסף - סוכות

דבריו הנוהג כב"ש במקום שיש בו צד קולא כדי לחוב בעצמו.

וכבר תמה עליו הגרעק"א בתוספותיו על המשניות דהרא"ש כתב ליישב בפשיטות דבשכח ברהמ"ז אף לב"ה מדת חסידות היא לחזור אלא שלא חייבוהו ומשו"כ ראוי לשכר משא"כ בהא דקר"ש דלב"ה אין בו חסידות כלל עי"ש.

אך מ"מ לא דנו אלא לגבי השאלה אם ראוי לנהוג כב"ש נגד ב"ה, אך לכאורה הוי בכלל הפטור מן הדבר ועושהו, אמנם נראה פשוט דכל הפטור מן הדבר משום שלא הטריחוהו, אך לא משום שעצם המעשה אינו מצוה גמורה, בודאי אינו הדיוט דאטו הטורח יותר מכדי חיובו במצוות הוי הדיוט, הלא ודאי חסיד הוא ולא הדיוט. וכמו שביארתי במק"א דאף דהיושב בסוכה בשעת הגשמים נקרא הדיוט, העולה לסוכתו כשפסקו גשמים אף דפטור הוא הוי חסיד, ודו"ק בכ"ז.

אמנם חידוש ראיתי בסדר רב עמרם גאון בקר"ש וברכותיה וז"ל "ק"ש כל זמנא דקרי לה כפרוזטגמא חדתא, דהיא פרוזטגמא חדתא דקב"ה, דלא מטרח עלן, דכתיב עמי מה עשיתי לך ומה הלאיתיך ענה בי (מיכה ו' ג') אמר ר' ברכיה מלך ששלח פרוזטגמא שלו למדינה, מה העם עושים, כל בני המדינה עומדין על רגליהון ופורעין את ראשיהן וקורין אותה ביראה באימה ברתת ובזיע. אבל הקב"ה ישתבח שמו ויתעלה זכרו לעד, אומר להם לישראל הדא קרית שמע פרוזטגמא ידידי היא, לא הטרחתי עליכם לקרותה לא עומדים על רגליכם, לא פורעים את ראשיכם, אלא בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. ובמה שהקב"ה משתבח שאינו בא בטרחות, מאן דעביד איפכא לא יאות קא עבד, ותני כאן הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט. הלכך

בעצמו לפנים משורת הדין חשיב הדיוט, ואין דברי הפמ"ג אלא במקום שנחלקו אחרוני הפוסקים, דנהי דיש מקום להקל מ"מ המחמיר תבוא עליו ברכה, ואף יש לו לאדם להוסיף שליש ולקיים מצותו אליבא דכ"ע, וז"ב.

והנה מצינו גדר זה עוד בתוס' גיטין (ו' ע"ב) וכן בסוטה (י"ז ע"ב) ובמנחות (ל"ב ע"ב) דהמשרטט תפילין על כל שורה הוי בכלל הפטור מן הדבר ועושהו שנקרא הדיוט, ודבר זה מובן לפי כל הדרכים, דכיון שאין מצוה כלל לשרטט תפילין בזה האופן אין בזה לא מצוה ולא עבודה ולא הכנעה ואין כאן אלא מעשה יוהרא בלבד, וז"פ.

וכך נראה גם במה שכתב הרמב"ן בגיטין ל"ו ע"א לגבי שמיטת כספים בחו"ל "דכל שלא תיקנו חכמים אין העושה אותו נקרא חסיד אלא הדיוט" ומשו"כ כתב דכל האומר דממדת חסידות נהגו שמיטת כספים בחו"ל אין שומעין לו, עי"ש ודו"ק בזה.

הנה בברכות נ"א ע"ב נחלקו ב"ש וב"ה במי ששכח ולא בירך לב"ש צריך לחזור למקומו ולברך ולב"ה מברך במקום שנזכר ושם נ"ג ע"ב אמרו מעשה ברבה בב"ח שחזר לברך ומצא יונה דדהבא בשכרו, ולכאורה הוי כהדיוט, ובאמת כבר הקשו מאי שנא חומרא זו מהא דמבואר (שם י' ע"ב) דלב"ש קורא ק"ש של ערבית בשכיבה ושל שחרית בעמידה ולב"ה קורא כדרכו ור' טרפון נהגו כב"ש ואמרו לו "כדי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי בית הלל", הרי שהנוהג כב"ש נגד ב"ה ראוי לעונש ולא לשכר. ובשו"ת הרמ"א (סי' צ"א) כתב ליישב דשאני השוכב לקריאת שמע דהוי פחיתות ועדיף לעמוד, ואף דגם לב"ה קורא כדרכו ואף בשכיבה מ"מ לב"ש צריך דוקא שכיבה ולכן השוכב נקרא הדיוט. תמצית

שערי יוסף - סוכות

משום שממעט בכבוד הקב"ה שמתבח במה
שאינו בא בטרחות על בניו, והדברים נפלאים.

מצותה של קרית שמע בישיבה". וכ"כ במחזור
ויטרי סימן י"ב ולמדנו מדבריהם דהוי הדיוט

שערי יוסף - סוכות

סעיף ח'

ח. נהגו שאין מברכים על הסוכה אלא בשעת אכילה (והכי נהוג).

סנדק בברית שנערכה בסוכה בירך על הסוכה בכניסתו אף שלא טעם בה כלום.

ב. הפסד מצוה משום ברכה

והנה מסופ דברי המשנ"ב שכתב שלא יברך אח"כ משמע שאין לאחר את הברכה, ומ"מ כתבו לדייק מדבריו שרק נכון לעשות כן אבל אם א"א לעשות כן ישב בסוכה ואח"כ יברך משום שסו"ס בזמן הזה מקיים מצוה בלא ברכה, ואף שמצינו לענין ברכת התורה דאין ללמוד בלא ברכה, וכמו שהארכנו בהאי ענינא במקום אחר מ"מ הכא שאני, וכמו כן אף שיש להקשות ממש"כ המשנ"ב בסימן תקפ"א סק"ו בשם הט"ז שלא יתעטף בטלית בימי הסליחות קודם אור היום ויברך עליו שיאיר היום כיון שיש מח' בזה, ולכן ישאל טלית מחבירו, ומ"מ כתב לתרץ בהא הגרשז"א והו"ד בספר שיח הלכה (סימן ח' אות מז הערה ח) שבסוכה מקיים מצוה כל רגע בדאות ולכן אין להפסיד את המצוה רק מחמת שאינו יכול לברך עליה משא"כ לענין ציצית שי"א שאינו מקיים מצוה כלל שלובשה בלילה וכו' יעו"ש עוד, עוד נראה לענ"ד לומר דשאני התם שיכול לקיים מצוה ע"י שיקח מחבירו משא"כ בכה"ג שא"א בענין אחר. [ועוד בענין זה הארכתי במק"א, לגבי סליחות ועוד].

ג. הליכה לבית הכנסת האם הוי הפסק

הנה במשנ"ב סקמ"ז כתב, ואם בירך פ"א בשעת אכילה ולא יצא מסוכתו לעשות עסקיו ואף אם יצא מסוכתו רק שהיה דעתו לחזור מיד א"צ לברך שנית לישב בסוכה אפילו אם אוכל סעודה שניה כיון שמצוה אחת היא ולכן מי שיושב כל היום בסוכה וישן בלילה בסוכה

א. בדברי השו"ע

הנה כתב בשו"ע בזה"ל: נהגו שאין מברכים על הסוכה אלא בשעת אכילה (והכי נהוג). ע"כ.

וכתב במשנ"ב (סקמ"ו) ר"ל אף דמדינא דגמרא לדעת פוסקים ראשונים כשבירך בסוכה ויצא לעשות ענינו ולא לחזור תיכף בענין שהיה יציאה גמורה וא"כ הרי הסיח דעתו מן המצוה וכשיחזור אח"כ צריך לברך שנית ואפילו מאה פעמים ביום ואימת שנכנס אע"פ שאינו אוכל שם מברך שהרי גם הישיבה והעמידה שם היא מצוה דהוי כעין תדורו [ודוקא שיצא יציאה גמורה וכמו שכתבנו אבל אם יצא לעשות צרכיו או להביא דבר לסוכה א"צ לברך שהרי לא הסיח דעתו] מ"מ מנהג כל העולם כדעת הפוסקים שאינם מברכים אלא בשעת אכילה ואפילו אם יושבים בסוכה קודם אכילה שעה אינם מברכים דס"ל דברכה שמברכים אח"כ על האכילה היא פוטרת הכל שהיא העיקר והיא פוטרת השינה והטויל והלימוד שכולם טפלים לה וכתבו האחרונים דנכון הדבר לצאת גם דעת הפוסקים הראשונים ולא לישב כך בלי ברכה וע"כ תיכף בבואו מביהכ"נ יברך על דבר שהוא מחמשה מינים ויאכל ממנו מעט יותר מכביצה ויברך לישב בסוכה ולא יברך אח"כ בשעת אכילה.

אולם דעת הגר"א בביאור הגר"א כאן וכן הוא במעשה רב (סימן ריב) שיש לברך על כל פעם ופעם שנכנסים לסוכה וכדעת הרי"ף ורהמב"ם, וכן היתה דעת מרן החזו"א באורחות רבינו (ח"ב עמ' רכה) ובדינים והנהגות (פרק כב אות ג' ד) שהיה החזו"א

שערי יוסף - סוכות

נראה שיטת המאירי, וכן נראה שיטת האור זרוע (סימן שא) ובמחזור ויטרי (עמ' תיא) שמי שוקבע על יין חייב לשתות אותו בסוכה, אולם שיטת הטור (תרל"ט) שמי ששותה יין אינו חייב בסוכה, ובשו"ע סימן תרל"ט ס"ב פסק שמותר לשתות יין מחוץ לסוכה, ומוכח שהוא אינו חשיב לקבוע על זה סעודה. [ויש לדון עוד מה הדין במיץ ענבים, ולכאורה הוא תליא בהאי מחלוקת, וכן כתב בגם אני אודך תשובות הגר"מ גבאי ח"א סימן י"א, וע"ע במה שנתבאר בזה בדין ברכת הטוב והמטיב על מיץ ענבים בקובץ באר התורה קכט].

וכיון שכן א"א לברך לישב בסוכה על הבדלה, כיון שלפי דעת השו"ע אין מברכים לישב בסוכה רק על דבר קבוע, וכן נראה אפילו לדעת הרמ"א שהרי הרמ"א כתב שהשו"ע פטר אף בקבע, וכתב במשנ"ב שם סקי"ג, מיים ויין ולאכול פירות ואפילו קבע על היין וטעמו משום דאין אינו נחשב רק כמו אכילת פירי.

אלא דלמעשה המשנ"ב שם כתב, ודע דכמה אחרונים מפקפקין בדין זה ודעתם דאם שותה יין בקביעות חייב בסוכה ובפרט בני חבורה שקבעו לשתות יין בודאי הוי קבע גמור ומ"מ לענין ברכה הסכימו כמה אחרונים דאין לברך לישב בסוכה כ"א על פת העשוי מחמשת מיני דגן או תבשיל העשוי מה' מינים אם קובע סעודה ומיהו ראוי ונכון לכתחלה שלא לשתות בקבע אפילו שאר משקין אלא תוך הסעודה או עכ"פ יאכל שאר תבשיל העשוי מה' מינים אם קובע סעודתו ע"ז ויברך לישב בסוכה ויוצא לכל הדיעות. עכ"ד, וכן נראה מדעת השו"ע הרב להחמיר, שאין ראוי ליקבע על היין מחוץ סוכה בסוכת חבירו ע"ש, ויש לדון עוד מדברי הביכורי יעקב (סימן תרמ"ב סק"ב) שכתב שאין קביעות לדין, וכתב שם שדבריו אמרוים

ומתפלל שם ואינו יוצא לשום עסק רק אדעתא לחזור מיד א"צ לברך רק בשעת אכילה ראשונה ואח"כ א"צ לברך וי"א דכיון שיצא בנתיים אפילו ע"ד לחזור מיד צריך לברך בשעת אכילה שניה ואם יצא לעשות עסקיו או לביהכ"נ להתפלל לכו"ע צריך לברך בשעת אכילה שניה, עכ"ד.

ושיעור הזמן דחשיב הפסק לכו"ע כתב בשו"ע הרב (סעיף יג) שאם יוצא האדם מן הסוכה למשך שעה או שעתיים חשיב לזמן ארוך והוי הפסק.

ד. האם מועיל לכיון את הברכה שתועיל עד זמן מסוים

הנה בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סימן קסג אות א') כתב שנכון שיכון בפירוש בשעת ברכת לישב בסוכה שלא לפטור אלא עד שעה שיצא להתפלל ואז יוכל אח"כ לשוב ולברך אף כשחזור מיד לאחר בתפילה.

ומ"מ נראה דא"צ לזה, והוא ע"פ מה שנהג מרן החזו"א שבימות החול לא היה מברך כאשר חזר מתפילת מנחה וערבית לסוכה, כן הביא בתורת המועדים, בשם הגר"ק על דודו החזו"א, אבל שבמוצאי שבת שחזר לסוכה בירך משום שהתארכו משום אמירת ויתן לך, [ובעצם דין זה יש להעיר דהרי החזו"א היה יכול לומר כן בביתו, וע"י כן לחסוך ספק של ברכה, וע"ע].

ה. ברכת לישב בסוכה על הבדלה במוצאי יו"ט ושבת

הנה דין זה תלוי במח' הראשונים מה דיחין יין האם יין נחשב לדבר עראי או, ששיטת הרא"ש (פ"ב סימן יג) שדין חשיב דבר עראי, אולם בהגהות הרא"ש ועוד כתבו שאדם שקובע את עצמו לשיית יין הרי הוא חייב בסוכה, וכן

שערי יוסף - סוכות

ובספר קיצור הלכות המועדים סוכות להגר"ש דבילצקי זיע"א כתב שאם תמיד לברך על כל ישיבה בסוכה לישיב בלא לאכול יברך גם עתה, אבל אם אינו מברך אלא דוקא בשעת האכילה שמחייבת אותו א"כ לא לברך לישיב בהבדלה אלא א"כ בדעתו, לאכול מיד לאחר ההבדלה דבר המחייב בברכת הסוכה, ומ"מ ראה שם בהערות עוד שכתב, שגם לשיטות שתמיד מברכים יברך אבל דוקא שישהה ג"כ מעט בסוכה לאחר הבדלה, ועוד כתב שם שבלוח אר"י כתב לברך בהבדלה בסתם לישיב בסוכה וכתב ויש שאין מברכים לישיב בסוכה על שתיית הבדלה כיון שאינה קביעות אלא מברכים אח"כ על ישיבת מזונו ומכוונים גם על השינה וישיבת סוכה בלילה.

וכן כתב בחוט שני (סוכות עמ' רמא) לעורר ע"ז, ואם יש לברך ע"ז וכתב שהרי הוא ספק ולכן כתב שהמבדיל יכון גם לישיב בסוכה ולפטור את האכילת מזונות או את סעודת מלוה מלכה, ע"ש עוד, וכן איתא באורחות רבינו (ח"ב עמ' רכח) שקה"י היה מברך בהבדלה לישיב בסוכה ולאחר ההבדלה היה אוכל מעט, וכן כתב בשו"ת רבבות אפרים (ח"א סימן תכח) דנראה שהבדלה הוי כקביעות ולכן יש לברך לישיב בסוכה, וכתב שם עוד, וכן אני נוהג דיש עצה שיאכל סעודה או מזונות אחר ההבדלה וזה יתכן דלכו"ע יוכל לברך לישיב בסוכה, וה"ט נראה דלדעתם סו"ס הרמ"א לא ס"ל דהוי קביעות על היין.

אולם לדינא יש הרבה פוסקים דס"ל שאין לברך בהבדלה, כן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סימן מב), וכן בשו"ת שרגא המאיר (ח"ה סימן נד) ובשו"ת באר משה (ח"ו סימן סג), וכן כתב לדינא בחזו"ע (סוכות עמ' קלח) ע"ש, וכן נראה הנהגת המשנה הלכות והו"ד בספר בנתיבות ההלכה (חלק מא עמוד 380)

לענין קידוש בליל שבת סוכות בבית הכנסת, והנהר איתי שיש חילקו ששם מיירי לענין קידוש ששם המציאות שאין המקדש אוכל, משא"כ במי שעושה הבדלה שיכול לאכול ועוד שהרי הוא יכול להשאר לישיב שם, אולם אכתי י"ל דמוכח דאינו קביעות.

והנה ברור דלפי דעת הגר"א שמברכים על כל כניסה יש לברך גם על הבדלה, וכך הביאו ממרן החזו"א זיע"א שהיה מברך לישיב בסוכה בשעת הבדלה כיון שסבר שעל הכניסה ועל השהיה בסוכה מברכים לישיב בסוכה כדעת הגר"א.

וראה עוד בשמעתתא דמשה (או"ח קונטרס שמועות משה סימן תרל"ט ס"ז) שכתב שבעל האגרות משה נהג לברך לישיב בסוכה קודם ששתה מן היין ולאכ אכל אחריה מזונות והסביר טעמו משום שהבדלה היא תחילת סעודת מלוה מלכה למרות שהוא אכל את סעודת מלוה כשעה אחרי הבדלה, עכ"ד.

ובנ"ד מצאתי עוד בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סימן קסג אות א) כתב לדון אם לברך לשיב בסוכה בכוס של הבדלה, והעלה לדינא, שכדי שלא להכניס עצמו לשאלה נכון שיכוין בהדיא בברכה שבירך בסעודה הקודמת שלא לפטור בברכה רק עד שיצא להתפלל אף שיחזור תיכף אחר התפילה לעשות הבדלה ואז יכול לברך לישיב בסוכה על הכוס של הבדלה, וע"ע בשו"ת זרע אמת (ח"ג סימן סח) ובשו"ת עצי הלבנון (כח) ע"ש שכתבו כן ע"ש, וכן כתב לדינא בשו"ת רב פעלים (ח"ב חאו"ח סימן ה') וע"ע בשו"ת רב פעלים (ח"ב סימן כז בד"ה ולכאורה היה) ובמור וקציעה (סימן תרלט) ובשו"ת יביע אומר (ח"ה חאו"ח סו"ס ו') ע"ש.

שערי יוסף - סוכות

ו. אם אוכל מזונות לאחר הבדלה שיכסם במפה

הנה בכה"ג שמברך לישב בסוכה ואח"כ אוכל מזונות, כתב בטוש"ע (סימן רצ"ט ס"ט) שפסקו שהרוצה לאכול פת מיד לאחר הבדלה שצריך לכסות הפת בשעת ההבדלה משום שברכת המוציא קודמת לברכת היין ואם מברך קודם על היין הרי הוא מבייש את הפת, וכמו שביאר שם במג"א שם שקי"א ע"ש, וכן הרי הוא שייך במזונות הרי ברכת מזונות קודמת לברכת היין וכמו שפסק בשו"ע סימן רי"א ס"ו ע"ש, ולכן כתבו בח"א (כלל נז ס"י) ובקיצור שו"ע (סימן נה ס"ה) ובשו"ת לבושי מרדכי (ח"א או"ח סימן מו) ובשבילי דוד (או"ח סימן רע"א סק"א) ובילקוט הגרשוני (סימן רע"א סק"ז) וכן בשו"ת באר שרים (או"ח ח"א סימן כו סק"ד) שכתבו שמהאי טעמא יש לכסות המזונות בשעת הקידוש כמו שמכסים לחם משנה, והוסיפו להזהיר בזה אותם שמקילים בזה בקידושא רבה, וכן פסק לדינא בשו"ת באר משה (ח"ו סימן סג) שהמבדיל בסוכה צריך לכסות את המזונות, ע"ש עוד, וכן נהג המהרי"צ הלוי דינא והובא בספר מנהגי מהרי"צ הלוי (עמ' שמא) ע"ש.

ז. היכא שמתענה האם מברך על הישיבה בסוכה

והנה במשנ"ב (סקמ"ח) כתב לחדש בשם הט"ז ועוד, שאף אי נימא שמברכים דוקא על פת, מ"מ אם הוא מתענה באותו היום או שאין דעתו לאכול פת באותו היום אז לכו"ע כל פעם שיצא חייב לברך, דכל מה דסברי להו דוקא שרובע סעודה אבל כשאינו אוכל לא שייך זה ע"ש עוד, ויש להוסיף דהרי לו יצויר שאדם שאינו יכול לאכול לחם מחמת סיבה בריאותית לכאורה לפום דברי המשנ"ב יברך לישב בסוכה. ומה שהביא המשנ"ב כן מהט"ז, כן

שבהבדלה אנו נוהגים לאכול סעודה מיד אח"כ ומברכים לישב בסוכה אחרי ברכת המוציא ולא בהבדלה, עכ"ד, ומוכח דהוא החמיר שדוקא בכה"ג שאוכל תיכף ומיד.

והנה עיקרא דהאי מילתא יש לדון משום הפסק שלא לברך אם אכן צריך שלא לברך, ואכן מצינו דעת הגרשו"א והו"ד בהליכות שלמה (תשרי אדר עמ' קס) שהובא שם דעתו שמברכים ברכת לישב בסוכה בהבדלה וראוי לברכה לפני ברכת בורא פרי הגפן, וביארו שם בדבר הלכה דאז ליכא הפסק, וכתב שאף שאף אם דעתו על מיני מזונות אכתי עדיף להקדים ברכת לישב בסוכה לפני ברכת בורא פרי הגפן, ולא דמי לקידוש שמברכים ביום בפה"ג לשתיית היין דהתם כבר כתב המשנ"ב סימן תרמ"ג סק"ט שהיינו משום שקידוש הוה זמן התחלת הסעודה שקודם לכן אינו רשאי לאכול, אבל בהבדלה שאינו חייב לאכול לאחריה א"כ לא מיקרי זמן התחלת סעודה וממילא אם יברכו לישב בסוכה לפני שתיית היין יש לחוש להפסק ולכן יברך לישב בסוכה לפני ברכת בורא פרי הגן ודלא כמש"כ בלוח אר"י, וע"ש עוד בארחות הלכה הערה 85 שהביאו לפניו אח"כ בדרך כלל מיני מזונות. וע"ע במש"כ בהא בשו"ת מנחת שלמה ח"ב סימן נח אות לח.

וע"ע בהליכות חג בחג (סוכות עמ' כח) שכתב שיש לסמוך ע"ז שמברכים על הישיבה בסוכה וגם כ"ש היכא שהוא נשאר אח"כ ללמוד שם, וכתב שאם רוצה לפטור את הישיבה שלאחר מכן יכול ליטול ידין ולברך אז וכו' ע"ש, ועיקרא דהאי סברא נראה דלינא אין איסור לשבת בסוכה בלא ברכה, אף אי נימא שמברכים על כל פעם.

שערי יוסף - סוכות

הציון סימן תרס"ח סק"ז, משמע דלידנא אין מברכים על השינה.

אולם דעת הגריש"א והו"ד בספר זמן שמחתנו (פ"י אות ה') ובחוט שני (סוכות עמ' רג) שכיון שלכמה שיטות אין מברכים בלא אכילה, ולכן טוב לאכול בסוכה דבר שטעון ברכת לישוב בסוכה לפני השינה.

ומדעת השו"ע הרב בסעיף יב, כתב שאכילה פוטרת את כל מה שיעשה בסוכה עד האכילה הבאה, ואף אם יצא יציאה ארוכה ויחזור לסוכה לישון בלי לאכול אח"כ, אין צריך לברך שהרי כבר נפטר ע"י האכילה, ע"ש, וא"כ לדעתו אין לברך על השינה בשום מצב דהרי סו"ס נפטר מהאכילה, וכן משמע כדעת השו"ע הרב בתוס' רבי יהודה החסיד בברכות שם, וכן ברא"ש בסוכה פ"ד ס"ג ע"ש.

ט. פרטי הדין במבקר את חבריו בסוכתו

הנה כתב במשנ"ב סקמ"ח ומי שהולך באמצע סעודתו לסוכת חבריו דעת המ"א שאפילו אם היה בדעתו בשעת ברכה שילך באמצע הסעודה לשם ולשוב אח"כ מיד אפ"ה צריך לברך שם לישוב בסוכה דהליכה הוי הפסק וע"כ אם רוצה לאכול בסוכה זו דבר שאסור לאכול חוץ לסוכה צריך לברך שם לישוב בסוכה אמנם הוא לשיטתו אזיל בסימן ח' אבל לפי מה שכתבנו שם דדעת כמה אחרונים דהליכה לא הוי הפסק אם היה בדעתו א"צ לברך וספק ברכות להקל [לבושי שרד].

ובשער הציון ס"ק צג, כתב שם לחלק בהאי ענינא בדעת המג"א, ושם כתב דיש לחלק בין היכא דנכנס לאכול להיכא שנכנס לגבות חובו שלא עדיף ממתעסק בעלמא, ולכן הדין הוא דהוא אינו צריך לברך, וכתב שכן שמעתי מגדול אחד.

כתבו גם בחיי אדם (כלל קמז סט"ו) וכן כתב בא"ר (סקט"ו)

אולם האחרונים הביאו דברי המג"א קיש סק"ז שהביא את ההגהות סמ"ק שכתב שהמברכים על הישיבה בסוכה טועין הם, וע"כ מדבריו שממעד נחלק על הט"ז, וכן כתב לפרש בשבילי דדו, ובעיקר ביאור דעת המג"א ראה באריכות קבובץ בית אהרן וישראל חלק לד עמ' מג ע"ש.

וראה עוד בכף החיים (סקצ"ז) שהביא שהמאמר מרדכי פליג ע"ד הט"ז וכתב שדיתו שקבעו חז"ל ברכה רק על האכילה ואם לאו הכי לא מברך כלל, וא"כ משמע לדינא יש להחמיר שלא לברך, וראה עוד בערוך השולחן סעיף כח מש"כ בזה.

אולם לדינא סו"ס יש ללמוד לפי שיטת ר"ת דעיקר הסברא הוא משום שהאדם מברך על האכילה, שאז ע"ז זה דרכו, א"כ שאינו אוכל שפיר יש לו לברך לישוב בסוכה, וא"כ ה"ה הכא.

ח. האם מברך על השינה היכא שאינו אוכל לפני זה

הנה מדברי התוס' בברכות לתירוצא חדא י"ל שמברך דמה שכתבו שסומך על האכילה דוקא היכא שאוכל אבל היכא שלא אכל לא, אבל לתירוץ השני לא, והנה בכה"ג לדינא כתב במקור חיים שצריך לברך, וכן הביא בספר הסוכה (פסקים והערות אות כג) דעת הגרשז"א שצריך לברך, והוסיף שם שאין חוששים שמא לא ירדם וע"י כן תהיה ברכתו לבטלה, משום שאף אם הוא לא ירדם צריך הוא לברך מחמת שהוא קבע את עצמו לכך, והיא קביעות חשובה, אולם העיר שהרי בשער

שערי יוסף - סוכות

כ' הערה ס) שאפילו מתפלל בחוץ לפני הסוכה לא מהני מה שדעתו לזה.

בחזון עובדיה (סוכות עמ' קעז) כתב, הנכנס לסוכת חבירו לבקרו לביקור חג אינו רשאי לברך לישיב בסוכה אלא א"כ אוכל אכילת קבע, אבל אם רק טועם מפת כיסנין ושותה מעט יין אינו מברך שהרי ספק ברכות להקל.

יא. מי ששכח לברך לישיב בסוכה על אכילתו

עוד כתב במשנ"ב שם, ואם שכח לברך לישיב בסוכה עד שהתחיל לאכול יברך אח"כ על מה שרוצה לאכול ואפילו אכל כבר ובירך בהמ"ז יכול לברך שגם הישיבה היא מן המצוה דמאכילה ואילך כ"ז שיושב הוי הכל קביעות אחד ומ"מ כל שעדיין לא בירך בהמ"ז יברך ויאכל מעט. ומי שקידש בליל סוכה והתחיל לאכול ואח"כ ראה שהלאדי"ן לא היו נפתחין עדיין נ"ל שיאכל שוב כזית ויברך לישיב בסוכה אבל קידוש פשיטא שא"צ לברך שנית ואפילו זמן לא יברך עוד הפעם (כיון דלדין התלמוד מהני הזמן שבשעת עשיית הסוכה למצות סוכה כ"ש שמהני בזה מה שבירך כשהיו הלאדי"ן סתומים) [בכורי יעקב ע"ש]. ע"כ.

ובחזו"ע (עמ' קעח דיני הישיבה בסוכה לב) כתב בזה, מי ששכח לברך לישיב בסוכה קודם אכילת קבע שלו ונזכר בסיום סעודתו אפילו אם אינו אוכל אלא פירות לקינוח סעודה או שותה משקה רשאי לברך לישיב בסוכה שכיון שהוא נמצא בהמשך סעודת קבע ועדיין לא בירך ברכת המזון רשאי לברך לישיב בסוכה, ומי ששכח ונסתפק האם בירך לשיב בסוכה או לא בירך, אינו חוזר לברך מספק, וכמ"ש בשו"ת שבות יעקב (ח"א סימן לב), וכן פסק בספר מסגרת השלחן על יו"ד (במנהגים שבסוף הספר אות כב) וכ"כ בעיקרי הד"ט

והנה רבינו מנוח כתב לחדש (פ"ו מהל' סוכה ה"ט) כתב, בשם רבי האי גאון שמנהג ידוע שהנכנס לסוכת חבירו חייב לברך אף כשאינו אוכל ושותה שם, אבל דעת הגרשז"א בהליכות שלמה (סוכות פ"ט דבר הלכה אות כו) שאין אנו נוהגים בסוכת חבירו כחיי אדם מפניש שהולך לבקר אתא חבירו הולך בעיקר כדי לראותו ולא כדי לשהוה בסוכה שהרי אילו היה חבירו בתוך הבית היה יושב עמו שם וא"כ אין לברך בזה על הישיבה ורק אם אוכל שם יש בזה כוונה לשבת בסוכה ולכן מברך, והוסיף שם שאם אכן לא היה הולך לחבירו היה יושב בביתו יברך אף בלא האכילה אם לא הביאו לו משהו לאכול.

וע"ע בשער הציון סקצ"ד שכתב מהבית מאיר דאפילו לא היה דעתו בשעת ברכה לכתחלה ג"כ א"צ לברך, אבל הסיק שם בשער הציון שכיון שאיכא דעות לכן אין ראוי לצאת באמצע הסעודה.

ולדינא כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סימן כא אות ח') שיפרש בשעת ברכת לישיב בסוכה שאינו מברך אלא על שייבתו ואכילתו בסוכה זו ובסיום אכילה זו יברך ברכת המזון ואז יוכל לברך שנית בסוכת חבירו עכ"ד, ויל"ע מדוע אין בזה משום גרם ברכה שאינה צריכה דהרי אינו חייב ללכת לסוכת חבירו.

י. סיים סעודתו ולא הסיח דעתו

ואם סיים סעודתו ולא הסיח דעתו צריך לברך וכן משמע מדברי המשנ"ב מסקצ"א והוא רק לבני אשכנז, וכן משמע לדינא בשו"ת שבט הלוי (ח"ב סימן קנח אות ד'), אולם הביאו דעת הגריש"א שלא יברך בסוכה האחרת שדוקא יציאה לבית הכנסת או לעבודה נחשב להיסח הדעת אבל לא שיוצא לסוכה אחרת, ועוד הביאו חידוש מהשבות יצחק (ח"ח פרק

שערי יוסף - סוכות

אבל המגן אברהם בסקי"ז שם השיג ע"ז, ודבריו תמוהין דאטו מי שיש לו ציצית בבגדו ויכוין שלא יפטרנו בברכתו אלא עד חצות וכי יחזור ויברך עד חצות, הא ודאי ליתא, וגם לא ראיתי משמעות באחרונים לכך. ולכן כתב לכן אין לברך דיש לחוש לברכה לבטלה, וכ"מ תוס' בברכות דף יא ע"ב.

וא"כ גם האדם שיבוא ויברך ויהיה בדעתו על אח"כ אע"פ שיצא א"צ לברך אח"כ עוד פעם. [אבל אח"כ כתב שאם הלך אז ההליכה הוי הפסק ויצטרך לברך אף לדעת הרמ"א בסימן ח' לענין ציצית]. ומבואר שהשו"ע פסק כמגיד משנה ולא כמג"א, והמג"א חולק ואולי ס"ל כרמ"א לענין ציצית.

והנה בסימן ח' סעיף יד כתב מרן אם פשט טליתו אפילו היה דעתו לחזור ולהתעטף בו מיד, צריך לברך כשיחזור ויתעטף בו, [ומירי שעכשיו על שעת הפשיטה זה היה בדעתו ודוק בלשונו]. אבל הרמ"א כתב וי"א שאין מברכין אם היה דעתו לחזור ולהתעטף בו, דהינו שא"צ לברך כיון שזה היה בדעתו בשעת הפשיטה, וא"כ לכאורה הוי מח' שו"ע ורמ"א.

אמנם נראה לומר שאין כאן מח' שהנה כתב הביה"ל שם בד"ה פשט טליתו וכו' צריך לברך, שהביא מדברי המג"א שכתב שם שלכו"ע היכן שהיה דעתו בזמן הברכה לפטור הוי דעתו מועילה ולא צריך לברך עוד פעם, א"כ יוצא שיש ב' דינים שעה כוונה בברכה שעת כוונה בפשיטה. וא"כ ה"ה לענין סוכה אומר המג"א שכיון שיש לו דעת א"כ תלוי בדעתו וכיון שכך היא דעתו, על מה שישב אפילו אחרי שיצא אין לו לברך עוד פעם.

וביאור דברי תוס' בברכות לפי דעתו, שכל דברי תוס' הם רק בסתמא, אז אנו אומרים שיש

(סימן לב או ב. ע"ש. ומכל מקום טוב ונכון שיהרהר בלבו ברכת לישב בסוכה. וע"ש במקורות מה שהאריך בכ"ז משום דקימ"ל לדינא ספק ברכות להקל.

יב. בענין הסח דעת בסוכה

הטור כתב, בסימן תרל"ט מברכין על הסוכה בכל פעם ופעם כשנכנס בה, ואפילו הנכנס בסוכת חברו לבקרו צריך לברך בכל פעם ופעם, שאע"פ שמברך עליה, ביום הראשון חוזרין כך כתבו הגאונים. ופירש רבינו תם שכיון שעיקר קביעות האדם בסוכה היא האכילה מברך על האכילה, ופוטריה הכל אפילו השינה, כיון שזה עיקר, ועין בבית יוסף שהביא עוד פוסקים שפסקו כך, וכן עמא הדבר. ועיין בבית יוסף שהביאו את תוס' בסוכה בדף מה ע"ב בד"ה אחד, וכל פעם שנכנס לאכול ולשתות מברך לישב אפילו עשרים פעם, כמו תפילין שמברך עליהם כל פעם, וכן כתבו רה"ף והרא"ש והרב"ם בפ"ו הי"ב.

וביאור דבריהם שאע"פ שסוכה לדעתם היא מצוה חיובית, מ"מ פעם שרוצה לאכול, יש לו חיוב לשבת בסוכה, וא"כ יש לו מצוה חדשה לשבת, ועל כן מברך ע"ז לשבת בסוכה, כל פעם שרוצה לאכול, כמו תפילין שמברך עליהם כל פעם שרוצה להניחם.

והביא את דברי המגיד משנה שמחלק בין יציאה גמורה, שאז הדין הוא שצריך לברך מחדש, לבין יציאת לא גמורה כגון שיצא לדבר עם חברו או להביא משהו, שאז אינו צריך לברך עוד פעם לישב בסוכה. ולזה הסכים הבית יוסף וכתב וז"ל "ודבר נכון הוא" ע"כ.

שערי יוסף - סוכות

חיובית לפי השו"ע ולפי הרמב"ם כפי איך שהוכיחנו בסימנים לעיל, א"כ י"ל שלא שייך בזה היסח הדעת, ואלו הם גופא דברי המג"א, שכיון שכל זה מצות ישיבת סוכה.

ועיין בספר מעדני שלמה, סוכה אות ד' שהביאו הקושיה מ"ש סוכה מטלית שפושט אותה שלפי דעת השו"ע חייב לברך, וא"כ ה"ה בסוכה שעל כל יציאה ויציאה ואח"כ נכנס שיתחייב לברך עוד פעם לישב בסוכה. ותירץ הגרשז"א שיש חילוק בין טלית לסוכה, שבטלית הוי סילוק מן המצוה ברגע שפושט את הטלית, משא"כ לא עבד סילוק, אלא יוצא ואז הוא לא נמצא בתוך הסוכה, וא"כ הוא לא עושה מעשה סילוק.

וכתב שם עוד שגם לפי השו"ע בסימן ח' שעל כל פשיטה צריך לברך, מ"מ בני ספרד לא נהגו ככה. ולפי דברינו ולפי מה שכתב המג"א שדעתו עליו גם לפי השו"ע שדעתו עליו וזה היה כוונתו בעשה הברכה אתי שפיר.

יג. ברכת לישב בסוכה על אכילת מזונות

בסימן תרל"ט בבסעיף ב' כתב בשו"ע ותשביל העשוי מחמשת מינים אם קובע עליו חשיב קבע וצריך סוכה, וכתב המשנ"ב בסקט"ז פירוש מדינא, וע"כ צריך לברך לישב בסוכה, ומקורו מפרי מגדים, וכו' ואם לא קבע סעדוהו על מזונות רק שאכל יותר מכביצה יש דעות בין האחרונים אם צריך לברך לישב בסוכה וכו' עי"ש שכתב שלענין אדם קידוש שעושה קידוש ואח"כ אוכל מזונות כדי שיהיה קידוש במקום סעודה, אז יכול לברך לישב בסוכה.

ובביאור הלכה שם הביא מהמרדכי שכל שקובע עליו סעדוהו מחמשת מיני דגן שפיר יכול לברך על זה לישב בסוכה עי"ש.

לו שעה קבועה, אבל אם זה בדעתו אז אח"כ לא צריך לברך עוד פעם, דומיא דתורה.

אמנם בט"ז מוכיח להיפך מדעת התוס' בברכות שתוס' מקשים למה ת"ת אין מברכים שהסיח דעתו, וסוכה מברכים כל פעם שאוכל, ותירץ שאכילה בסוכה יש לו שעה קבועה, משא"כ בתורה כל היום זה זמנו. וא"כ מוכיח הט"ז שמשמע שאפילו היה בדעתו היום לאכול אפילו ככה הוא מברך, שא"כ מה תוס' מקשים מתורה הרי תורה ודאי אח"כ הוא רוצה ללמוד אלא תוס' כותבים שאפילו שיש לו דעה מ"מ יש לו שעה של אכילה, ולכן הוא מברך, עוד פעם לישב בסוכה.

אבל נראה להוכיח דלא כדברי הט"ז מדברי תלמידי רבינו יונה במסכת ברכות שכתבו שם להוכיח מדברי תוס' בד"ה ולכאורה וכו' וכתבו שלפי תוס' יצא חילוק בין אדם שלומד כל היום וזה כל דעתו לבין אדם שאין לו קביעות בתורה כל היום, שכיוןש בא ללמוד עוד פעם נחייב אותו לברך ברכות התורה. וא"כ יש להוכיח שלפי חילוק זה למה אדם שלומד בדרך כלל כל היום נפטור, כיון שזה בדעתו אז ג"כ כאן זה בדעתו, ובדעתו לפטור.

ויתכן להוכיח עוד יותר מזה שכתבו עוד שהיום המנהג לא ככה, ואעפ"כ לא מברכים עוד פעם [עיין משנ"ב סימן מ"ז ס"ק כ"ב] וא"כ למה המנהג בגלל שגם אלה בשעה שבדעתם לפטור כל מה שילמדו, אפילו שאין להם רגילות, וא"כ רואים שמהני דעתו.

ועי"ש עוד שהקשו מאי שנא מציצית ומתפילין שמברכין כל פעם, ותירצו שהתם כל פעם זה מצוה נפרדת, וא"כ י"ל מצוה נפרדת לבדרך כלל למי שיש לו שעה קבועה, ואין רגיל לשבת בסוכה, אבל כיון שבסוכות יש מצוה כל הזמן לשבת בסוכה, והוי מצוה

שערי יוסף - סוכות

אמנם יש להעיר בזה שהרי יש דעות באחרונים שגם על אכילת מזונות יברך לישב בסוכה, וא"כ לפי דעות אלו יועיל לברך לישב בסוכה אחרי ברכת מזונות, ואף שלדעות החולקות יהיה הפסק, אבל מ"מ כיון שיש לו דין ברכה על הישיבה וזה נאמר בדין האכילה לא יקרא הפסק.

מ"מ בשו"ת אבני ישפה הביא לזה ראייה שבד"כ מברכים קודם המוציא ואח"כ לישב בסוכה כתב המג"א סי' תרמ"ג ס"ק ב' וז"ל: כדי שיתחיל בסעודה ואח"כ יברך ולא הוי הפסק דצורך סעודה הוא כמו קידוש עכ"ל. אמנם כל זה היכא דיש כאן אכילה המחייבת סוכה וא"כ האכילה היא הגורמת לברכת לישב בסוכה ולכן צריך להתחיל בברכת המוציא כדי לגרום שיתחיל הסעודה אבל כאן שהברכה באה מחמת עצם ישיבת הסוכה שהרי אין בדעתו לאכול שעור המצריך סוכה ע"כ אין צורך להתחיל הסעודה ועליו לברך קודם ברכת לישב בסוכה ואח"כ יברך במ"מ ואם ירצה לברך קודם במ"מ א"כ יש לחשוש שברכת לישב בסוכה הוי הפסק שהרי לא שייך תירוצו של המ"א דהוי צורך הסעודה שהרי מצד הסעודה אין צורך כלל לברך ולכן נראה שכל שאין חיוב מצד האכילה ברכת לישב בסוכה, ע"כ דבריו.

יד. האם יש קביעות על קפה

הנה כתב במחצית השקל (סימן תרל"ט סק"ה) שכתב במדינתנו יש קביעות בשתיית קפה וחייב בסוכה עכ"ד, וכן משמע במהר"י עיישא בלחם יהודה (פ"ו ה"ו) שמחמיר בכל משקין מלבד מים. אבל בביכורי יעקב (סק"ב) כתב לחלוק ע"ד במחצית השקל דזה לא חשיב קבע כיון שאין רגילים לשתות ממנו הרבה.

ובבן איש חי בשנה ראשונה פרשת האזינו אות ו' כתב שאין לברך לישב בסוכה על אכילת מזונות אפי' בכיצה משום סב"ל, ולכן כתב שמתי שאוכל סעודתו בפת יכון לצאת בברכה עד פעם הבאה שיאכל פת ואז יברך לישב בסוכה.

וגם בביכורי יעקב בס"ק טז כתב שלא לברך על מזונות יותר מכביצה לישב בסוכה אך כתב בזה סברא אחרת שממה נפשך אם זה חשיב קביעות שיברך ע"ז ברכת המזון ואם לא חשיב קביעת סעודה שלא יברך ע"ז ג"כ ברכת לישב בסוכה, אלא כתב שלא לאכול מיני מזונות אלא כבעצה פת ואז יאכל מזונות.

ואיכא נפק"מ טובא בין דברי הבן איש חי לביכורי יעקב שלפי הבן איש חי יאכל ג"כ שיעור כביצה מזונות אך לא רוצה לקבוע סעודה, אלא אוכל בין הסעודות, א"כ לא יברך ע"ז לישב בסוכה מטעם ספק ברכות להקל.

ובשו"ת אבני ישפה (ח"א סימן קכ"ב) הביא את דברי המשנ"ב בס"ק מח, שאם רוצה ג"כ לישב בסוכה כתב החיי אדם שכיון שהוא אוכל מזונות הוא יכול לברך לישב בסוכה שזה יהיה על עצם הישיבה בסוכה, ולא מדין האכילה כי האכילה כי לא טובה בשביל ברכה.

ולכן דן שם איזה ברכה יברך קודם ברכה על ישיבת הסוכה או על ברכת מיני מזונות וכתב שכיון שיש דעות באחרונים שאין לברך על מיני מזונות א"כ אם יברך בורא מיני מזונות ואח"כ לישב בסוכה, יהיה פה הפסק, לפי דעות אלו לכן קודם כל יברך לישב בסוכה על עצם הישיבה. והביא שכן כתב בשו"ת רבבות אפרים ח"ג סימן תכ"ד סק"ד בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שקודם יברך ברכת לישב בסוכה.

שערי יוסף - סוכות

שיצא יציאה גמורה, וי"ל שלפי דעת הגר"א אם נימא כמג"א אם יכון לצאת אע"פ שיצא סגי בזה.

ובספר מעדני שלמה (עמוד קצ) מובא שמנהג ירושלים שלא לברך בהולך לסוכת חבירו, אלא א"כ אוכלים שם, ודלא כחיי אדם בכלל קמ"ז סט"ו שצריך לברך בהולך לסוכת חבירו, והביאו המשנ"ב בסימן תרל"ט סקמ"ח.

מ"מ אמר הגרשז"א זצ"ל שכל מטרות הכניסה היא רק בשביל לדבר עם חבירו, וא"כ זה רק כניסה ארעית, כי רק במקרה נכנס לסוכה, ולכן אין לו לברך לישב בסוכה. אמנם מקשים שלכאורה הרי גם מצוות סוכה כדרך ביתו, שמטייל שם ומדבר שם עם חבירו, וא"כ גם ע"ז יברך. בספר דעת יהודה, תשובות מהגאון רבי יהודה שפירא זצ"ל, מתלמידי החזו"א, ומראשי כולל חזו"א, כותב בתשובה תרכ"ג והלאה, שהחזו"א סבר שיש לברך על ישיבה בסוכה, בלא אכילה, וכתב שכל אחד ילך לפי מנהג אבותיו, ומי שאין לו מנהג ילך כמו השו"ע שאין לברך רק על אכילה.

וא"כ יש לדון לפי המנהגים שמברכים על ישיבה אדם למד ביו"ט ראשון בבית כנסת והתפלל מנחה מעריב, ובא לביתו ועושה הבדלה, ואינו רוצה לאכול אח"כ כלום, האם יברך לישב בסוכה אחרי ברכות הבדלה, לפני ששותה את היין או כבר לפני הבדלה, או דלמא שיקבע על היין, אך אפשר שיהי הפסק.

הרא"ש הביא פ"ד ג' כתב וז"ל: ורבינו מאיר היה מברך על הסוכה קודם ברכת המוציא אף בחול משום דקאמר נכנס לישב בה מברך הלכך ראוי שתקדים ברכה לברכת המוציא מיד אחר הישיבה והעם לא נהגו כן כי רגילים העם שאין מברכין על הסוכה אם נכנס בה לטייל או

אולם בשו"ת עולת שמואל (סימן צז) שכתב שאפילו לדעת הפוסקים הסוברים שאם קבע לשתיה צריך סוכה, היינו דוקא באותם שוקבעים עצמם לשתיה אחר סעודתם דרך שמחה וריעות משא"כ בשתיית קפה או שוקלולדה שאינו חשיב קביעות ע"ש, והביאו במשנ"ב (סימן תרל"ט שער הציון סקל"ג) וכן כתב בביכורי יעקב (שם סק"ד) שבשתיית הקפה ליכא קביעות ודלא כמ"ש במחצית שהקל ע"ש, וכן הובא בכה"ח (סוף סקל"ו) וכן כתב לדינא בחזו"ע (עמ' קלח) וכן כתב בילקו"י (סוכה עמ' תרצג).

טו. משקאות קלים

ובספר הלכות חג בחג (סוכות עמ' כט) כתב להספק הגרמ"מ קארפ שליט"א מה הדין בבירה שחורה ומשקאות קלים מה הדין שהרי במדינות שלנו רגילים ליתנם בסעודות חשובות ואף בדרך שמחה ורעות, וגם הסברות שחולקים על קפה לא שייכא בזה, וכתב שדינם כמי דבש ושכר, וכתב שם שבפרט יש להחמיר בקביעות של בני חבורה.

ומצאתי מציאה גדולה בענין זה בספר שמחת ישראל (עמ' רס) שכתב שמשקאות קלים מותר לשתות חוץ לסוכה אלא א"כ קבע עליהם, וכתב שם שכן לו מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א.

טז. בדין ברכה על ישיבה בסוכה בלא אכילה

במעשה רב להגר"א אות ריח כתב ברכת סוכה מברך כל פעם שנכנס, אפילו מאה פעמים ביום, ועין בביאור הגר"א שמשמע מלשונו שאע"פ שאיכא דין השו"ע, מ"מ מהגמרא משמע כל פעם שנכנס, ובאמת כדבריו פסקו הרמב"ם והרי"ף, וע"ז כתב שם בביאור הגר"א שהוי עיקר, ובחיי אדם ביאר דבריו שדוקא

שערי יוסף - סוכות

ישיבה בסוכה הוי מצוה חיובית או לא והוכחנו שדעת הרמב"ם שהוי מצוה חיובית, אבל הרא"ש פליג שלא הוי מצוה חיובית, אלא דין האכילה.

ואולי י"ל שכו"ע מודים שאין צריך לברך לישב בסוכה, משום כמו שכתב המג"א בתרל"ט סק"ז שאין לברך לישב בסוכה כי יושבים רק שעה אחת, וא"כ הוי בזה ברכה לבטלה, וא"כ לכן י"ל כדברי המג"א, וא"כ ברגע שמכיון סגי בזה, דהינו שמתי שיש דעתו א"צ לברך יותר, עד סעודה אחרת.

מ"מ לענין זמן הברכה, מבואר שרבינו מאיר נקט שאם יש דין בישיבה א"כ יברך לפני, מחמת דינא, אך מחמת מנהג הוי דין אחר, אבל הר"מ מרטנברג שס"ל שהוי דין באכילה, א"כ ס"ל שמברך קודם על האכילה, ואח"כ על הישיבה בסוכה. וא"כ נראה לומר דלכו"ע יברך לישב בסוכה, אחרי הגפן כדי שיקבע על אכילתו, ושתית היין ליהוי כאכילה, ואז זה כמו שכתב החיי אדם, והביאו במשנ"ב בסק"מח.

והיינו כמו שכתב הרא"ש שאע"פ שיש לו מצוה לפני כבר, מ"מ עדין נמשכת המצוה, וא"כ ראוי לקבעה על משהו, כדי שיהא מוכח שזה בשביל האכילה, דהינו שס"ל שאע"פ שאין ברכה על הישיבה, מ"מ היה צד לומר כיון שיושב מהשתא, וגם רוצה לברך יברך מהשתא, מ"מ אומרים דאין דינא הכי. מ"מ נראה דלידנא עדין יצא נפק"מ שאם יצא יציאה להרבה שעות, ועכשיו לא אוכל, ורוצה לשבת וללמוד, ואח"כ לישן בסוכה, שיכול לברך לישב בסוכה, לאלו שנוהגים לברך על כל ישיבה וישיבה.

וגם לפי השו"ע ס"ל עדין שאין לברך, דהרי באמת קשה תמיהת הגר"א בביאורו על השו"ע

לשינה אלא דוקא בשעת אכילה הלכך ראוי שיברך תחילה ברכת המוציא שמתחיל הסעודה ואח"כ יברך על הסוכה עכ"ל.

ועי' בטור סימן תרמג לאחר שהביא דעת הר"מ מרטנברג כתב שאדוני אבי הרא"ש נקט מהעולם דלא נהגו לברך אלא על אכילה ולהכי יברך על הסוכה לאחר ברכת המוציא, ועי' בב"י שביאר הסברא דכיון שאין מברכין רק בזמן שאוכל הלכך ראוי שתתחיל הסעודה קודם שיברך כדי שתהיה הוכחה שהוא מברך בעבור הסעודה ועי"ש בב"י שביאר דפלוגתא דמהר"ם מרטנברג הרא"ש היא בדברי הבריתא בסוכה דף נו' דשנינן נכנס לישב בה מברך והר"מ מרטנברג פסק כדברי הבריתא ממילא הישיבה טעונה ברכה. אבל הרא"ש נקט כהנוהגין דאין לברך רק על האכילה ודלא כהבריתא ועי"ש ולמדנו מדברי הב"י בדעת הרא"ש דאין לברך על ישיבה בסוכה בלא אכילה.

אבל לפי דעת הרמב"ם בפ"ו מסוכה הי"ב דבקיודש דליל התקדש החג מקדש מעומד ורק אח"כ יושב דהישיבה בסוכה הוי תחילת קיום מצוות סוכה והברכה צריכה להיות קודם עשית המצווה דעובר לעשייתן זה קודם המצווה, משמע שהמצוה היא הישיבה בסוכה.

והרא"ש פ"ד סימן ג' ס"ל דמקדש מיושב וז"ל: דכיון דמצוות סוכה היא אכילה וטיוול אם מברך אחר שיושב מיקרי שפיר עובר לעשייתן כדאיתא בירושלמי דברכות העושה ציצית לעצמו וכו' נתעטף אומר אשר קדשנו במצוותיו וציוונו להתעטף בציצית אלמא אע"פ שכבר נתעטף מברך לפי שהמצווה נמשכת כל זמן שהוא מעוטף וכן נמי בסוכה המצווה נמשכת כל זמן אכילה עכ"ל. ומבואר דיסוד המח' האם הוי הישיבה קובעת או האכילה. ונראה לבאר שתלוי במח' האם

שערי יוסף - סוכות

השנה, אע"פ שאין דרך למידר בו, מ"מ איכא נשים והפטורים מן הסוכה שאצלם כבוד החג יתבטא אצלם גם בדירה ודו"ק.

ובכף החיים (סימן תרל"ט ס"ק י"א) יש משמעות מדבריו לכאורה שצריך לכסות את המפה בביתו גם בחול המועד משום כבוד יו"ט, ודבריו לא נהירים מה כוונתו.

יג. חיוב סוכה למוכרים בחנות

כתב במשנ"ב (סימן תר"מ סקמ"ו) והיושבים בחנות אע"פ שרגילין כל השנה ברוב פעמים לאכול בחנות ביום מ"מ בסוכות חייבים לאכול בסוכה אפילו אם דרים חוץ לעיר וחנויותיהם בתוך העיר חייבים לעשות להם סוכה כדי לאכול בעת שיצטרכו אם אינם יכולים לילך לביתם ולאכול.

וצ"ע מאי שנא בעל חנות מדין שכיר דבהא כתב המשנ"ב (סי' תרמ" ס"ק יד) ולכאורה נראה דאם הוא שכיר אצלו לשמשו וגם בכל השנה אינו אוכל וישן בביתו כי אם אצלו רשאי גם היום לעשות כן והוא דומיא דשומרי גנות ופרדסים' עכ"ל. הרי שכיון שבכל השנה בכה"ג אוכל חוץ לבית יכול לאכול חוץ לסוכה ומאי שנא דין היושבים בחנות.

ואפש"ל ששאני שכיר שמשעובד לבעה"ב וע"כ פטור ממצות סוכה, משא"כ בבעה"ב שהוא בעה"ב על עצמו והוא יכול להפסיק מעבדתו ולהתחייב בסוכה, וחילוק זה מצינו בגמ' בברכות פ"ק ודו"ק. ואח"כ ראיתי שכתב מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל (נלב"ע במוצאי שמח"ת תש"פ) בחוט השני סוכות (פי"ב סק"י) כע"ז שהטעם שחייב בעה"ב בסוכה משום שהחנות שייכת לו והיא נחשבת כביתו מחמת קביעותו בה משא"כ בשכיר שאין

שהרי בגמרא משמע כל פעם ופעם, ולפי דברינו שהשו"ע באמת ס"ל לברך כל פעם, אך הוא סובר שעדין אין לברך מחמת שאין מסיח דעתו, וצריך לברך רק על אכילה חדשה, שאז מוכחא מילתא, שיש כאן ישיבה חדשה ומצוה חדשה ע"י האכילה, והוי כעושה מעשה מצוה מחדש.

יב. האם אפשר לכסות את השולחנות שבבית במפה

יש לדון האם אפשר לכסות את השולחנות שבבית עם מפה דלכאורה כיון שהסוכה היא ביתו של האדם הו"ל תשבו כעין תדורו, וביתו הקבוע כמאן דליתא, ובאליה רבה (סימן תרל"ט סק"א) והחיי אדם (כלל קמ"ז ס"ב) שכיון שהוי תשבו כעין תדורו, וכמ"ש השו"ע וכל שבעת הימים עושה אדם את ביתו עראי א"כ צריך לפרוס מפה רק על השולחן שבסוכה ועל על השולחן שבבית כדי להראות שהבית אינו דירתו, וע"כ לא ישם מפה על השולחן בביתו.

וכך הובא בשם מרן החזו"א זל"ה שהיה מקפיד בימי חג הסוכות שלא לכסות את השולחנות שבבית במפה, והטעם כדי להראות את הארעי ששבית ואת הקבע בסוכה, ואמר שכן נהג אביו זצ"ל בקוסבה.

ובפרי מגדים (משב"ז ריש סימן תרל"ט) ובמטה אפרים (סימן תרכ"ה סל"א) שמ"מ נהגו לפרוס מפה גם בבית משום כבוד יו"ט, אבל בא"ר כתב שבחול המועד אין פורסין מפה כלל. וע"ע בספר זכור לדוד (ח"א עמ' ש"ס).

ומה שיש להשיג קצת לעל מנהג זה שאף אי נימא שהעיקר הוא בסוכה מ"מ צריך גם כשהבית יראה נאה לכבוד החג כדרך כל

שערי יוסף - סוכות

קביעותו במקום עבודתו והוא נמצא שם רק מחמת העבודה.

יד. בדין חיוב סוכה בהקבלת פני רבו

איתא בסוכה דף י ע"א, רב חסדא ורבה בר"ה איקלעו לבי ריש גלותא וכו' אמרו אנן שלוחי מצוה אנן ופטורין מן הסוכה ופירש"י שלוחי מצוה אנן להקביל פני ראש גולה דחייב אדם להקביל פני רבו ברגל.

ויש לתמוה הא מצות הקבלת פני רבו ברגל אינה מצוה דאורייתא אלא מצוה מדברית קבלה ע"ש בגמ' בר"ה דף טז ע"ב דילפינן לה מקרא מלכים (ב ד כג) לא חודש ולא שבת ומדברי הר"ן פ"ב דשבת י ע"א מדפי הרי"ף ד"ה אמר רבא מוכח דלא דחינן מצוה דאורייתא משום קיום מצוה דרבנן אפילו בשב ואל תעשה ואיך ביטלו מצות סוכה מחמת מצוה זו ראה שם בגמ' בסוכה דף כו ע"ב כדין כותבי ספרים ותפילין וכד'.

אמנם במה שבפשטות הוי מדברי קבלה כדתיב לא חודש ולא שבת משמע שהוי מדברי קבלה ולא מה"ת, בדין זה נח' הפוסקים הערוך לנר במס' סוכה דף כה ע"א מסתפק בזה אי הוה מה"ת או מדרבנן, ובשו"ת שם אריה ח"א סימן ס"ד ד"ה ולכאורה נקט לדינא שהעסוק במצוה דרבנן אינו פטור ממצוה דאורייתא של סוכה, וא"כ הוקשה לו הרי רש"י כתב להקביל פני רבו וזה הוי רק מצוה מדרבנן, ותירץ דלא הוי לגמרי מדרבנן אלא הוי מדברי קבלה ואפשר דדברי קבלה כדברי תורה לענין זה ומשו"ה ההולך להקביל פני רבו פטור ממצות סוכה מדאורייתא.

אמנם י"א שמצות הקבלת פני רבו הוי מדאורייתא וכ"כ בשו"ת יהודה יעלה (יו"ד סימן ש"י) וז"ל: הנה כל הני ג' דנקט רש"י

לדוגמא מצות דאורייתא ניהו גם לקבל פני רבו ומשמע א"כ כוונת רש"י לשלול מצות דרבנן הא תלתא עכ"ל, וכ"כ בפתח הדביר ח"א סו"ס צ' סוף אות ד' שכתב בשם הרב בני יהודה דף סז ע"ב שמשמע מדבריו שהקבלת פני רבו ברגל הוי מה"ת עי"ש, וכן נקט מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שהוי מה"ת.

ומה שיש להשיג על דברי הנוב"י שאפש"ל שמה שמצות הקבלת פני רבו מדאורייתא לא משום שהיום הוה מה"ת דהרי הוי דברי קבלה אלא משום כבוד רבו וכן משמע בדברי רש"י במס' חגיגה דף ג' ע"א בד"ה להקביל פניו כתב וז"ל יו"ט היה שחייב אדם לכבד את רבו בהקבלת פנים כדאמרינן במס' ר"ה דף טז ע"ב מדוע את הולכת אליו היום לא חודש ולא שבת עכ"ל, ומשמע שהוא מדין כבוד רבו.

וכן משמע מדברי הרמב"ם בהל' תלמוד תורה פ"ה ה"ז וחייב לעמוד מפני רבו משיראנו מרחוק מלא עיניו עד שיתכסה ממנו ולא יראה קומתו ואח"כ ישב וחייב אדם להקביל פני רבו ברגל עכ"ל ומשמע מדברי הרמב"ם שהוא מדין כבוד רבו כ"כ האחרונים להוכיח מדעת הרמב"ם, וא"כ לפי"ז א"ש שאי"ז מצוה דרבנן אלא מצוה מה"ת. כי זה אינו קשור לבית המקדש.

והנה בע"כ צ"ל שבזמן הזה הוי מדאורייתא ולא מדרבנן דהנה בשו"ת נודע ביהודה או"ח סימן צ"ד כתב לתמוה מדוע הפוסקים הטור והשו"ע השמיטו לדין זה של הקבלת פני רבו ברגל ועל כורחך דמצוה זו איננה נוהגת בזמן הזה אלא רק בזמן הבית ועי"ש.

שערי יוסף - סוכות

עיי"ש, וע"ע בשו"ת יביע אומר ח"ד חיו"ד סימן י"ט.

וקצת נרחיב בעזר ה' בדין קבלת פני רבו האם נוהג בזמן הזה, דהבאנו מש"כ בשו"ת נודע ביהודה שכתב שבזמן הזה אין נוהג דין קבלת פני רבו, אבל קשה ממש"כ רש"י שמשמע שהיו מדאורייתא, ושם גם הוה לאחר החורבן, וכן מה שהאבנו מדברי מרן בשו"ע משמע שדין קבלת פני רבו נוהג גם היום, וכ"כ במג"א או"ח סימן ש"א ס"ק ז' שכתב להוכיח כן מדברי מרן משמע שגם בזמן הזה חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, וכן משמע שם מדברי הביה"ל שדין בהלכה זו ולא כתב בדבריו שהיום אין נוהג דין זה, וכן משמע דעת המהרי"ל דיסקין ח"ב קונטרס אחרון סימן נ"ד, וע"ע בשו"ת בצל החכמה ח"א סימן ס"ג, ובשבילי דוד או"ח סימן ש"א אות א' ובערוך לנר בסוכה דף כז ע"ב הוכיחו מדברי הגמ' בסוכה שאיכא מצוה בהקבלת פני רבו וזה ינהג גם בזמן הזה כי הוה לאחר החורבן.

ולענין דינא אם נשים חייבות בהקבלת פני רבו, לכאורה ממה דהוכיחו שהלכה אל הנביא ולומדים מזה דין הקבלת פני רבו, מוכח שגם נשים חייבות, ואין לומר דזה דרשת הרגל, דהרי ג"ז חשיב הקבלת פני רבו, ועוד מזה דהגמ' הוכיחה מזה בע"כ שהינו הקבלת פני רבו, וכ"כ במג"א שם שדין הקבלת פני הרב האיש והאשה שוין שהרי הך קרא דילפינן מיניה אירי הרי באשה השונמית.

אבל בהעמק השאלה (שאילתא כ"ו ס"ק כ"ב) מתבאר מדבריו שדואי אשה אינה חייבת בהקבלת פני הרב ברגל ככל מצות עשה שהזמן גרמא שפטורות, ומה שהשונמית הלכה משום שדרכן של נשים לחיב עצמן במצוות אלו, וכתב שם שכ"ז אי נימא שפטורות ממצות עשה שהזמן גרמא במצות

וצ"ב על דברי הנודע ביהודה שהרי בהל' שבת תשעה באב ויוהכ"פ הזכיר השו"ע לדין הקבלת פני רבו לענין לעבור במים וכעיי"ז הביא השדי חמד מערכת ח' כלל ק' לתמוה על הנודע ביהודה ועיי"ש, וא"כ בע"כ צ"ל דהוי מה"ת. ואפש"ל שגם אי הוה מדרבנן מ"מ מוכח מהכא שאפ' שקבלת פני רבו הוה מדרבנן מ"מ יש כוח למצוה דרבנן לרחות מצות מה"ת כ"כ הערוך לנר והמצפה איתן בסוכה שם.

ובספר עמק ברכה (עניני סוכה אות מו) כתב ליישב את קושית המצפה איתן דאמנם עקר החיוב של הקבלת פני רבו הוא מדרבנן אבל כ"ז לענין החיוב אבל מ"מ קיום מצוה איכא מדאורייתא בזה משום והדרת פני זקן וא"ב שפיר נפמר מחמת זה ממצות סוכה כיון שגם בעומק במצוה קיומית איכא פטור של עוסק במצוה ועיי"ש שהביא כמה דוגמאות שגם בעוסק במצוה קיומית איכא פטור זה וכגון לענין כותבי סת"ם ולענין מצות פריה ורביה שגם כשהם מצוות קיומיות יש בהם פטור של עומק במצוה.

ואין לומר כיון דהוה רק מצוה דרבנן אין בה פטור של עוסק במצוה פטור מן המצוה, דהרי כתב בספר פתח הדביר ח"א דף מט שברור שפטור, והביא ג"כ בח"ב דף קכ ע"ג שכ"כ הרשב"א בסוכה דף כה ע"א להדיא עיי"ש ועיי"ש ברשב"א צ"ב בדבריו, מ"מ כתב כן באמרי בינה סימן י"ג אות ג' שהוכיח מדין המשמר את המת שפטור מקר"ש ומכל המצות אף דהוי רק מצוה מדרבנן, וכ"כ בשו"ת כרם שלמה ח"א סימן כ"ג וביאר טעמו מדין אחר דכיון שלמדנו דין זה ממה שנאמר ובלכתך בדרך בלכת דידך כל שהיא מצוה אפ' מדרבנן לאו לכת דידך הוא ולכן הוא פטור מן המצוה

שערי יוסף - סוכות

והנה לשיטה שהוי הקבלת פני רבו מה"ת משום דין כבוד רבו, קשה הרי התם הוי אשה, ובע"כ צ"ל כמו הפנ"י, וכעין דברי הפנ"י כ"כ בשו"ת שבט סופר חאו"ח סימן י"ז שעמד בזה, ותירץ דלאו דוקא רבו אלא צ"ל שכל גדול בדורו ואיש קדוש מיקרי רבו, ולפי"ז יצא שדין הקבלת פני רבו אינו דין ברבו אלא כל גדולי הדור מחיוב לילך ולהקביל פניהם. [ובגדר גדולי הדור יש להאריך באריכות בפנ"ע]. וע"ע בשו"ת בצל החכמה שם שכתב בשם ספר חסידים סימן שי"ג שהקבלת פני רבו ברגל הוא משום לימוד ההל', שהרי איתא בסוף מגילה שמשא תיקן להם לישראל שיהיו דורשין הל' חג בחג, וכמו שמצינו בקידושין דף פ' כשפירש רש"י שהיו באין לשמע הדרשה, משמע שמחמץ זה איכא דין הקבלת פני רבו, וא"כ זה לא לכל גדול בישראל ודו"ק. [וע"ע מש"כ בקונטרס שער יוסף בהל' חודש ניסן].

דרבנן, אמנם זה תלוי בדין הקבלת פני רבו כדהבאנו לעיל מח' אי הוה מה"ת או מדרבנן.

אמנם בספר סדר המשנה כתב שאין זו מצות עשה שהזמן גרמא משום שלא הוי מצוה נפרדת אלא זה מדין כבוד רבו, וגם זה תלוי במח' הפוסקים מטעם מה הוי דאורייתא האם הוי מצוה נפרדת או מדין הקבלת פני רבו שהוה מצוה חדשה, אמנם בפני יהושע בר"ה דף טז ע"ב כתב שמה שלא הוי מצוה עשה שהזמן גרמא משום שמסברא האדם היה צריך להקביל את פני רבו כל שעה אלא שא"א.

ועי"ש בפנ"י שכתב שאף אם לא הוה מצות עשה שהזמן גרמא, מ"מ בנשים אי"ז שייך שהרי לא חייבות בת"ת, ולפי"ז קשה מאשה השונמית והרי היא אשה, ואצלה לא שייך רב, ותירץ שם בזה"ל: שהיה נביא והיתה תדיר אצלו והכירה במעשיו שהיה איש קדוש עי"ש.

שערי יוסף - סוכות

טו. הזמנת אושפיזין והמסתעף

הנה מנהג ישראל קדושים הם שאומרים כל יום לפני הכניסה לסוכה הזמנת האושפיזין כמו שכתב מו"ר הבא"ח בספרו לשון חכמים (חלק א') והנה מהמופיע שם במחזורים מבואר דצריך להגיד את הנוסח של הזמנת האושפיזין קודם שנכנס לסוכה, ורק אח"כ לקראת הסוף, כתוב במחזורים שאפשר לכנס לסוכה, ומעודי תמהתי מה הענין לעמוד בחוץ, הרי בנתיים אפשר לקיים מצות סוכה כל רגע ורגע, ורק שנהיה בתוך הסוכה אנו נזמין את האושפיזין, ועוד הסתפקתי אח"כ מה הדין באדם שנתארח בחג הסוכות במקום, ועושה הבדלה ולאחר הבדלה נוסע לביתו, מתי יאמר את הזמנת האושפיזין דלכאורה אפשר דיש ענין ישר להזמינו בתחילת הלילה, כיון דהתחיל יומו, ומאידך כיון שאח"כ הולך לביתו, ושם הולך לשבת ולאכול, א"כ אולי יש מעלה שדוקא בביתו שם יזמין את האושפיזין, וע"כ אמרתי דיש לברר ולחקור מנהג זה, וממילא נדע כל פרטי הילכותיו כדבעי.

דברי הזוה"ק שהאושפיזין מגיע לסוכה

וע"כ אתחיל בס"ד מוצאי יו"ט ראשון של סוכות, תש"פ, הנה המקור שהאושפיזין מגיע לסוכה איתא בזוהר הקדוש אמור (דף ק"ג ע"ב) שכתב בזה"ל: ת"ח בשעתא דב"נ יתיב במדורא דא צלא דמהימנותא שכינתא פרסא גדפהא עליה מלעילא ואברהם וחמשא צדיקיא אחרנין שויין מדוריהון עמיה, אמר ר' אבא אברהם וחמשא צדיקיא ודוד מלכא שוין מדוריהון עמיה הדא הוא דכתיב בסוכות תשבו שבעת ימים, שבעת ימים כתיב ולא בשבעת ימים, כגוונא דא כתיב (שמות לא) כי ששת ימים עשה יי' את השמים וגו', ובעי ב"נ למחדי בכל יומא ויומא באנפין נהירין באושפיזין אלן דשריין עמיה, ואמר רבי אבא כתיב

בסוכות תשבו שבעת ימים ולבתר ישבו בסוכות בקדמיתא תשבו ולבתר ישבו, אלא קדמא לאושפיזי, תניינא לבני עלמא, קדמא לאושפיזי כי הא דרב המנונא סבא כד הוה עייל לסוכה הוה חדי וקאים על פתחא דסוכה מלגא ואמר נזמן לאושפיזין מסדר (נ"א נסדר) פתורא וקאים על רגלוהי ומברך ואומר בסוכות תשבו שבעת ימים, תיבו אושפיזין עלאין תיבו, תיבו אושפיזי מהימנותא תיבו, ארים (ס"א אסחי) ידוי וחדי ואמר זכאה חולקנא זכאה חולקון דישאל דכתיב (דברים לב) כי חלק יי' עמו וגו' והוה יתיב, תניינא לבני עלמא, דמאן דאית ליה חולקא בעמא ובארעא קדישא יתיב בצלא דמהימנותא לקבלא אושפיזין למחדי בהאי עלמא ובעלמא דאתי, ובעי למחדי למסכני מ"ט בגין דחולקא דאינון אושפיזין דזמין דמסכני הוא, והוה דיתיב בצלא דא דמהימנותא וזמין אושפיזין אלן עלאין אושפיזי מהימנותא ולא יהיב לון חולקון כלהו קיימי מניה ואמרי (משלי כג) אל תלחם את לחם רע עין וגו', עכ"ד, והנה מבואר להדיא מדברי הזוהר הקדוש שהאושפיזין מגיעים, ומבואר גם בדברי הזוה"ק "וקאים על פתחא דסוכה" ומבואר דיש ענין לעמוד על פתח הסוכה ורק אז לומר את הזמנת האושפיזין, והנה יש לעי' מדוע מעכב שצריך להזמין את האושפיזין, הרי הלא יכול להכנס לסוכה ורק אז יזמין אותם.

וכן מבואר האי מנהגא בבן איש חי (שנה א' פרשת האזינו סעיף ז') שכתב: בזה"ל בכל לילה קודם שיכנס לסוכה יאמר ליקבה"ו וכו' כמו שצונו ה' אלהינו ע"י משה רבינו עליו השלום בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני וכו' ע"כ, ומשמע שיש דין להגיד את זה קודם הכניסה לסוכה, אלא דהביא לדחות בשו"ת מחקרי ארץ (ח"ו

שערי יוסף - סוכות

יומא טבא טב, גוט יום טוב בסכות תשבו וגו' תיבו אושפיזין ככתוב בסדורים בקול נעים ובטוב לבב ע"כ, ומבואר דקודם יכנס לסוכה כדי שיקיים מצות סוכה כמה דאפשר, וכן אמר לי זקני הגרא"פ טהרני שליט"א, דאפשר להכנס לסוכה.

ובספר זכור לאברהם הנהגות כ"ק התולדות אהרון זצ"ל, (סימן נ"ה ס"ו) כאשר נכנס לסוכה נעמד על מקומו אצל השלחן ואמר את סדר נוסח הזמנת אושפיזין והתחיל הנני מוכן ומזומן לקיים מצות סוכה אזמין לסעודתי אושפיזין עילאין קדישין אושפיזין דמהימנותא עולו אושפיזין וכו' תיבו אושפיזין וכו' במטו מינך אברהם וכו' ואח"כ אמר זכאה חולקנא וזכאה חולקיהון דישאל דכתיב כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו וכן אמר את נוסח היהי רצון הנדפס בסידורים ובשאר הימים לא אמר היה"ר ע"כ, ומבואר שאמר את זה בתוך הסוכה, ושמעתי שכן מנהג אשכנז. [והנה בספר ארן עדת (ד"ה בסכות) תמה בזה מנין ידע כל איש מישראל שכבר ישבו האושפיזין שיוכל לישב גם הוא, אלא דזה בכלל לא קשיא שהאדם יזמין והזמנה מילתא הוא, וסגי בכך, כדי שיוכל לקיים את מצוותו ודו"ק היטב בזה, אבל הוא אלא ביאר הענין ע"ד נפלא הרה"ק טביאץ אברזיג יצ"ר היינו כשיבוא ליכנס להסוכה ירגיש בעצמו אותה המדה הקדושה של האושפיזא דהיינו ביום הראשון יתלהב לבו במדת החסד של אברהם להכניס אורחים לשלחנו וכדומה ואז ידע שכבר בא אברהם אבינו ע"ה שהוא אושפיזא עילאה ביום הראשון וכן ביום השני ירגיש בעצמו מדת הגבורה של יצחק אבינו להתגבר נגד יצרו ואז ישכיל לדעת שכבר בא יצחק אבינו אושפיזא ריוח שני וכן בשאר הימים ירגיש בעצמו המדות של שבעה הרועים וד"ל עכ"ד].

סימן קס"ג) שמה שכתב הבא"ח היינו רק לענין הדין של אמירת לשם יחוד וכו', וכן יש להוכיח מהא דכתב באורחות רבינו (ח"ב) שהקה"י צוק"ל נהג לומר לפני שנכנס לסוכה שהוא מכיון לשם מצות סוכה. [וכן בספר תורת ההלכה (עמ"ס סוכה דף ב' ע"א) ששם כתב בתו"ד: שיכול להגיד את הלשם יחוד גם בתוך הסוכה, במקום לבטל בזה מצות סוכה].

וכמו דמבואר מדברי הזוה"ק שבתחילה יזמין את האושפיזין שיבואו לשבת בסוכה ורק אח"כ הוא יכנס לסוכה, וכמו שמשמע מדבריו שבתחילה ישבו האושפיזין ואח"כ כל האזרח בישראל ישבו בסכות, כן לכאורה מבואר מדברי הזוה"ק.

אולם ראה בילקוט יוסף (סוכה עמ' תרפב) שכתב: ומלשון הזוהר הוי חדי וקאים על פתחא דסוכה מלגאו ואמר נזמין לאושפיזין מבואר שקודם יכנס לסוכה ואחרי כן מזמין את האושפיזין ודלא כאותם המקפידים לומר כן דוקא קודם שנכנסו לסוכה כשהם עומדים חוץ ע"כ, והיינו דכתב הפוך ממה דכתבנו לבאר בדברי הזוה"ק, אלא דאפשר דאין הכא נמי דמה שכתוב בזוה"ק שקודם כל יש להזמין אותם שבם כביכול ישבו, אבל אין שום עיכוב לעמוד בתוך הסוכה, והנה הנוהגים לעמוד מחוץ לסוכה אפשר דלא גרסו בלשון הזוה"ק מלגאו, עוד אפשר דל"ס דאף שזה מלגאו מ"מ הכוונה שעומדים בפתח של הדלת אך בפתח יותר קרוב לסוכה, ולכן אף לפי הזוה"ק אין עדין להכנס לתוך הסוכה. וכן משמע ממה שענה הגר"צ מוצפי שיעמדו ממש בפתח ודו"ק היטב בזה.

והנה כדברי הגר"י יוסף כן משמע במט"א (סימן תרכ"ה סמ"ב) שכתב: נכנס מיד בסוכה אם לא לאיזה צורך ויאמר יהי רצון הכתוב בסדורים ואנשי מעשה נכנסין לסוכה ואומרים

שערי יוסף - סוכות

יצחק יעקב משה אהרון יוסף דוד, אח"כ יעשה קידוש ויברך לישב בסוכה וכו' אחר המוציא יקום ויאמר בסוכות תשבו שבעת ימים תיבו אושפיזין עלאין תיבו, תיבו אושפיזין וכו' ע"ש.

שיטות שאינם מזמינים כלל

והנה מובא בספר אלא ד"א שמנהג מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שאינו אומר לסעודתי אושפיזין וכו', והובא שם שאמר שכן היה מנהג מרן החזו"א זל"ה, אבל הובא שם שמרן הקה"י אביו של הגר"ח ק"כ היה אומר, ויל"ע מדוע הגר"ח ק"כ לא נוהג כמו שיטת אביו לומר, הרי חייב בזה מדין אל תיטוש תורת אמך, [עוד בדין אל תיטוש עי' מה שהארכנו בדברי יוסף עמ"ס פסחים (דף נא ע"ב) עי"ש].

ויש לעי' בכלל בעיקר מנהגם הרי הבאנו בקטע לעיל שזקנם של החזו"א והגר"ח ק"כ כותב להזמין האושפיזין, וא"כ צריך לעי' מה היה טעמו של החזו"א שלא יהיה מזמין האושפיזין, הרי הבאנו לעיל שכתב השל"ה שאם לא מזמינים את האושפיזין הם לא מגיעים, וכנראה שאולי סברו שאנו בקטונתנו אין אנו יכולים להזמין את האושפיזין, ודחוק, ויש לעי' בכ"ז.

ושוב ראיתי במנהגי מהרי"צ הלוי דינר, (פרק כ"ח אות ד') שהובא שמנהגו היה שאינו אומר סדר האושפיזין כלל, ואפילו ביום הראשון, ושם כתבו בהערה: מנהג אמירת האושפיזין לא נזכר בספרי המנהגים בתקופת הראשונים והחל להתפשט רק בדורות האחרונים על ידי רבותינו בעלי הקבלה ע"פ הזוהר פרשת אמור אך בקהילות אשכנז לא התקבל מנהג זה כלל אלא אצל יחידים בלבד והטעם שלא אמרוהו משום שנמנעו באשכנז מלומר ברבים דברי קבלה ואיכמ"ל רבינו המשיך את מסורת

והנה המשיך המקור למנהג זה קבעו המקובלים האחרונים את המנהג הנפוץ בעדת ישראל להזמין בפיו את האושפיזין כפי שכותב המקובל הק' רבי ישכר בער מקרסטניץ זצ"ל בספרו "יש שכר" (דיני סוכה ס"ה) והו"ד בשל"ה הקדוש (מס' סוכה עמוד השלום) כשהיא נכנס לסוכה אזי יזמין בפיו לצדיקים עליונים הנזכרים בסמוך כי זה תפארתם כאשר הם באים בציור רוחני לסבב אותו מכל צד שכן ה' נוהג רב המנונא סבא כמ"ש בזה"ק בפר' אמור.

וכן בספר הק' "יסוד יוסף" (פרק ע"ו) הורה להתנהג כדברי הזהר הללו בדבר הזמנת האושפיזין ידוע תדע המבואר בזה"ר אמור כי שבעה צדיקים שהם יסודי עולם דהיינו הנקראים ז' רועים אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן דוד ושלמה שמין מדוריהון עמיה והם נקראים שבעה ימים כי הם יסוד ומקור העולם שנברא בימי בראשית ובכל שבוע שבעה ימים ועל כן בבואו מבית הכנסת בליל ראשון דסוכות יתנהג כמו דעביד רב הנונא סבא בסידורו שער ח' בית אלקים לליל א' דסוכות בכניסתו לסוכה מקבל אושפיזין קדישין דמזדמנן תמן בזה הלשון בסוכות תשבו חיבו אושפיזין עלאין תיבו תיבו אושפיזי מהימנותא תיבו וכך קובע המנהג המטה אפרים לאומרו בקול נעים ובטוב לבב' ככתוב בספרו סי' תרכ"ה סעי' מ"ב נאנשי מעשה נכנסין לסוכה ואומרים יומא סבא סב בסוכות תשבו וגו' תיבו אושפיזין ככתוב בסדורים בקול נעים ובטוב לבב.

ובספר אור השנים מאת בעל הפרד"ס זקנו של מרן החזו"א ומרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, כותב בספרו סדר הזמנת האושפיזין: אח"כ יכנס סמוך לפתח ויאמר נזמין לאושפיזין ויכוין לשבעת הצדיקים אבות העולם אברהם

שערי יוסף - סוכות

כסידורי אשכנזי ובהקפות דלולב כדעת האר"י הקדוש ע"ש דדעת השלה"ק שאושפיזין נכנסים בסוג מסיבה שמזמנים אותם לסעודה עכ"ד הלכותי מהרי"ח.

ובשו"ת להורות נתן (ח"ט סימן י"ט) הביא דברי הזוהר וחילוק העט"צ וכתב וע' בס' מגלה עמוקות פ' ואתחנן דמשה ויוסף בחד דרגא כעין ויקח משה את עצמות יוסף עמו וכ"כ בס' קהלת יעקב ערך משה. ובספר נטעי גבריאל (פל"ז ס"א) ובהערות אחר שהביא דברי הזוהר והעט"צ הנ"ל כתב דבשער יששכר כתב להיפך דבישיבת הסוכה שקורין האושפיזין בשעת הסעודה נקרא מסיבה והלך אחר הזקנה לכן יוסף קדים ע"ש. וע"ע בשערי חג הסוכות במילואים (סימן י"ב) ע"ש. וע"ע בספר התודעה פרק שביעי מה שמסביר בזה עוד. וע"ע בתשובות והנהגות (חלק א' סימן שע"ז) שלפי נוסח אשכנז, הסדר הוא אברהם יצחק יעקב יוסף משה אהרן דוד, ולפי נוסח ספרד: אברהם יצחק יעקב משה אהרן יוסף דוד, והנה ע"פ הסוד לכאורה מנהג ספרד הוא עיקר, שהרי האושפיזין הן מדות שסדרן הוא חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות, ולפי"ז נמצא שמשה שרומז לנצח ויוסף מידת היסוד, והיינו א, שרק לפי מנהג ספרד, ולא כמנהג אשכנז, ע"ש, וראיתו מוכרחת ביותר כמו שידוע בהרבה ספרים הקדושים דיוסף הוא היסוד, וכמו שהיה אצל אשת פוטיפר וכו'.

כל סעודה או כל לילה

והנה עיקר המנהג הוא להזמין בלילה, וכמו שמשמע להדיא מדברי הבא"ח בלשון חכמים, אולם מדברי בעל יסוד ושורש העבודה (שם) משמע להדיא דעיקר מנהג זה הוא גם בסעודת היום וגם בסעודת הלילה, ומשמע שהוא דין בסעודה, וא"כ לכאורה יש דין דוקא בסעודה,

אבותיו ורבותיו שלא נהגו לאמרו אף בליל ראשון דסוכות וכן נהגו רבותינו הגדולים מרנן הגר"ח והגר"ז מבריסק זצוק"ל מרן החזון איש זצוק"ל מרן הגר"א קוטלר זצוק"ל ומרן הגר"י קמינצקי זצוק"ל שלא אמרו את סדר האושפיזין ע"כ וחזינן מכאן דהיה עוד הרבה גדולים שלא נהגו כלל לומר את סדר האושפיזין, ויל"ע עוד בכ"ז.

מי הם האושפיזין - סדר האושפיזין

בספר לקוטי מהרי"ח כתב להוכיח מדברי הזוהר דהאושפיזין הם אברהם יצחק יעקב ושלשה צדיקים ודוד מלכא ע"ש וברעיא מהימנא פנחס דף רנ"ה ע"ב משמע שהם האבות ומשה אהרן ודוד ושלמה ע"ש.

אך כפי מה שמקובל לנו מפי רבינו האריז"ל הם האבות משה ואהרן יוסף ודוד וכן הוא בסידור השל"ה ע"ש וחזן דסדר האושפיזין בסידורי אשכנז הוא ליום הרביעי יוסף וליום החמישי משה אך לפי מה שמקובל בידינו מפי האריז"ל הוא ליום הרביעי משה וליום החמישי אהרן וליום הששי יוסף וכן הוא כסדר סידורי אשכנז מוכח גם בזוה"ק בהשמטת בראשית דכתב ביומא רביעא לקבל יוסף ביומא חמישא לקבל משה ע"ש אך ע' בהוספות לספר עטרת צבי מהגה"ק המקובל מו"ה צבי הירש זצללה"ה מזידיטשוב שהוא ע"ד שאמרו חכמז"ל ב"ב ק"כ בישיבה הלך אחר חכמה במסיבה אחר הזקנה לכך הקרבנות שהוא רמז למסיבה בסוד אכלו ריעים יוסף קדים משא"כ סוכה הרמז לישיבה כמו שמברכים לישיבה בסוכה וגם המשכת חסדים לתיקון הנוקבא הן בסוכה הן בלולב לכך משה קדים שמופלא בחכמה ע"ש והנה אם כי בסודם לא באה נפשי אך לא באתי אלא כמעתיק דבריו הקדושים ובזה אפשר לאשכח פתרי בדברי השלה"ק בסידורו שלגבי האושפיזין הביא

שערי יוסף - סוכות

לי דלכאורה הוא דין על בעל הבית, שהוא צריך להזמין את האושפיזין. והגר"צ מוציף שליט"א כתב בזה שאם הוא מתארח רק בעל הבית מזמין, וכתב שאם בעל הבית נתן לו רשות לאכול, והבעל הבית לא נמצא שם, אז המתארח יאמר את סדר הזמנת האושפיזין.

והגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א מח"ס "גם אני אודך" ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים. כתב לי: בפשטות מספיק שבעל הבית יזמין האושפיזין וחובה להזמין, שאם לא יזמין לא יביאו, כידוע. אולם המנהג שכל אחד מזמין, שיש כאן גם ענין ההשפעות שבא מכל אחד שמזמין, והאושפיזין משפיעים עליו שפע רוחני לעבודת ה' יתברך ודו"ק. ע"כ תשובתו אלי, ומוכח דהא דכ"א מזמין אינו חובה.

ב' סוכות

יש לדון באדם שיש לו ב' סוכות אחד קטנה ואחד גדולה לאכילה, האם סגי שאומר בתחילה הלילה על הסוכה הגדולה ששם אוכל, ויוצא יד"ח על הסוכה הקטנה ששם הוא יושן, או אפילו דבסוכה הקטנה אין צריך להזמין לפי היסוד ושורש העבודה דתלי בסעודה, או דלמא דצריך לומר בב' הסוכות, כיון דבכל סוכה צריך להזמין את האושפיזין לגודל קדושת הסוכה.

והנה מצאתי דענה בזה הגר"צ מוציף שליט"א שכתב בזה בזה"ל: אומר באחת קודם הסעודה, ובשנית כשהולך לישן יאמר גם שם עולו אושפיזין, ומור אבי ז"ל היה מהמחמירים בזה והיה מצווה עלי לומר בקטנה עולו אושפיזין, וליטול ידיים ולבצוע על פת לחם לברך לישיב בסכה עליה, לסעוד ולישן, כדי לצאת דעת הסוברים שיש לברך רק על הסעודה. ע"כ. ומבואר דגם בסוכה שיושן

ועכ"פ נוכל לפשוט מזה את הספק השני שהסתפקנו מה הדין אם עושה רק הבדלה במק"א והולך אח"כ לאכול סעודה במק"א, וכן יהיה נפק"מ בכה"ג דאינו עושה סעודה, דהרי ליכא בזה חובה, אלא לפי מנהג הספרדים וכמו שמשמע מדברי מרן הבא"ח, שהוא דין בכל לילה, א"כ יש דין להגיד בתחילת הלילה, אף שהוא אח"כ אינו אוכל שם ואוכל במק"א.

בכל הלילות או רק בב' הלילות הראשונים

הנה מנהגינו לומר בכל לילה או בכל סעודה לפי מש"כ בספר יסוד ושורש העבודה, אבל בספר שלחן גבוה (סימן תרמ"ג אות א') כתב בזה: ומנהג אדוני אבי ה"י בידי בשני לילות יו"ט הראשון לומר בהכנסת הסוכה בזה"ל: תיבו תינו אושפיזין דמהימנותא קדישא חיבו אברהם יצחק יעקב ויוסף" ומשה אהרן ודוד ע"כ.

אבל בספר יפה ללב (סי' תרכ"ה אות א') העיר עליו וכתב כך: ומנהגינו לומר כן כל שבעת הימים בלילות ולהזכירן בסדר זה אברהם יצחק יעקב משה אהרן יוסף דוד לפי המידות וסדר הספירות עי"ש, וע"כ המנהג פשוט לאומרו בכל יום, או כמו שכתב ביסוד ושורש העבודה. ובלוח תמידים כסדרם הביא שכ"ק האדמו"ר מבעלזא זצ"ל, היה נוהג לומר רק בלילה הראשון להזמין את האושפיזין, ויש לבאר הנהגתו דמחמת שכולם מגיעים ונמצאים בכל יום, א"כ סגי בפ"א, ומסתמא היה לו נוס"א.

כל אחד מזמין

והנה יש לדון בדין הזמנת האושפיזין אם צריך שכל אחד יזמין או סגי בהזמנה של בעל הבית, ושאלתי לזקני הגרא"פ טהרני שליט"א ואמר

שערי יוסף - סוכות

לקמיה כי הא דרב המנונא דברי הרמ"ק הובא גם בדברי הק' רבי אברהם אזולאי זצ"ל בספרו אור החמה על הזוה"ק שם.

אם אושפיזין חשיב פנים חדשות

בספר עבודת ישראל (לסוכות בד"ה ביום) כתב: והנה חתן בשבעת ימי המשתה אם יש שם פנים חדשות חייב בכל סעודה לברך שבע ברכות וגם בשבת ויו"ט לדעת הפוסקים אבהע"ז סי' מ"ב מ"ח דוקא בשני הסעודות אבל לא בסעודה ג' דשבת והרמ"א שם פסק דאפילו בסעודה שלישית מברכין על פי שנהגו כן עי"ש והסברא נותנת כדבריו דממה נפשך אם השבת הוה כפנים חדשות בסעודת שחרית אע"ג שהי' ג"כ קדושת שבת פנים חדשות בליל שבת מכל מקום אמרין כל סעודה קדושתא אחריתי היא וכמבואר בדברי האריז"ל ובספה"ק כי בלילה העליה למלכות ובשחרית לצדיק יסוד עולם לכן מהראוי לברך גם בסעודה ג' שיש בו עליה לכתר עליון כנודע ולולא דמסתפינא הייתי אומר על חג הסוכות כשאירע לחתן בתוך שבעת ימי המשתה מברך כל יום ויום שבע ברכות משום רכל יומא קדושא באנפיה נפשא הוא כי אושפיזא דיומא דא איננו אושפיזא דיומא אתרא כנודע, ע"כ, ומבואר שהאושפיזין הוא חשוב כפנים חדשות, ולכן אפשר לעשות שבע ברכות, והטעם נראה אף דהוי רק נציצות מ"מ הוי שמחה, דהרי בעינן לקבל את האושפיזין בשמחה כמ"ש בשל"ה הקדוש.

וכן נפסק להלכה למעשה בספר משיב הלכה ח"ב סי' קצ"ו יהג"ך חיים פנחס יוריא ז"ל דומ"ץ לאדו וז"ל שאלה אי בחוה"מ סוכות בעי פנים חדשות לברך ז' ברכות אצל חתן או לא תשובה אין צריכים פנים חדשות בחוה"מ"ס.

צריך לומר עולו אושפיזין. [ועי"ש עוד בכה"ג שאינו נמצא בביתו ומגיע לביתו יותר מאוחר אז יגיד את סדר האושפיזין שמגיע לביתו].

להזמין בפה

והנה בעינן להזמין את האושפיזין קדישין בפה מלא כי בלא זה אינם באים כלל לסוכתו כי הזמנה מילתא היא כדברי בעל יסוד ושורש העבודה (שער י"א פי"ג) ונשמע קולו בבואו אל הסוכה מן הפתח ולפנים להזמין אושפיזין עילאין קדישין לכלם בשם יקרא בפה מלא. ועי"ש שכתב הטעם: כי מבואר בספרים מלשון המאמר הזוהר הקרוש הנ"ל שאם האדם לא יזמין הני אושפיזין קדישין בפיו אף אם הוא צדיק גמור אינם באים בסוכתו כלל שצריך להזמין אותם דוקא ולקרא אותם כל אחד בשמו שיזמין אותם בכל עת שיכנס לסוכה לסעודת לילה או יום כנזכר בזוהר הקדוש.

להזמין אחד ואח"כ את כולם

והנה מדברי בעל יסוד ושורש העבודה, משמע שקודם כל יזמין את האושפיזין של כל יום, ואח"כ יזמין את הששה, מקור לדבר למידים אנו מדברי הזוהר הק' כפי שגריס ודייק כלישניה גדול המקובלים הרמ"ק זצ"ל שנמסרה בידי תלמידו המקובל הק' רבי איירו די ווידאש זצ"ל בספרו ראשית חכמה (שער האהבה פ"י) כמ"ש בזהר אמור וק"ג בסופו ז"ל וניעי בר נש למחדי בכל יומא ויומא באנפין נהירין באושפיזין אלין דשריין עמיה ודקדק מורי רבי משה קורדובירו ע"ה במה שאמר בכל יומא' ולא אמר דרך כלל בשבעה יומין אלין להראות שבכל יום ויום צריך שיהי' שמח שמחה בפני עצמו שהרי הז' ימים הם ז' אושפיזין נמצא שבכל יום ויום יש לו אושפיזא בפני עצמו וצריך להראות לו שמחה ואמר עוד

שערי יוסף - סוכות

ישראל, מ"מ מדין חול המועד חשיב כפנים חדשות,

אולם כתב בזכור לאברהם (ח"ב אות ב' עמ' רזס) וכן בספר טהרת המים (מערכה פ' אות כ"ה) וכן כתב בשובע שמחות (פ"א סעיף טו) וכ"כ הרב פנירי בבית חתנים (פרק טו הערה לג) שחול המועד אינו חשוב כפנים חדשות. וכן העלה שם גם בשבט הלוי, וכן דעת מרן שר התורה הגר"ח ק' שליט"א והו"ד בספר ישמח לב (עמ' לז) שלא מברכים שבע ברכות בחול המועד אלא א"כ יש פנים חדשות, וכ"כ הרב מרדכי גרוס בספרו אור השמחה (פי"א הערה י"ז), עי"ש בזה.

וראה עוד בשו"ת יביע אומר (ח"ג אבן העזר הערה 2) שכתב להלכה שחול המועד צריך פנים חדשות. שהרי אין חיוב לסעוד פת, ולכן אם שכח יעלה ויבוא בברכת המזון אינו חוזר. אלא דיש להעיר אכתי מטעם היפה ללב דסו"ס מרבים בשמחה, ובחול המועד סוכות יש חיוב לשמחה, וכמ"ש ושמחת בחגך... היית אך שמח, א"כ לכאורה כן יש לומר דחשיב פנים חדשות.

לומר תיבו אושפיזין וקודם שלום עליכם

וכתב בשו"ת דברי יציב חאו"ח סי' קכג דבזוה"ק אמור (קג) אי' דכד הוה עייל לסוכה הוי חדי וקאים על פתחא דסוכה מלגאו ואמר נזמן לאושפיזין ומשמע דזה תיכף ולכן נראה להקדימו לשלום עליכם וע"פ הזוהר שבת מוסר את כוחו ליום טוב ע"ש,

ובספר מושיען של ישראל (ח"ה ע' קנה) הביא שמנהגו של האדמו"ר מהר"י מסטמאר להקדים לומר בליל יום טוב של סוכות שחל בליל ש"ק תיבו תיבו אושפיזין עילאיך קודם שאמר החרוז שלום עליכם כי אנן קיי"ל

בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' רפ) עי"ש שבתחילה הביא דברי העבודת ישראל ושכן פסק בשו"ת משיב הלכה, אך בסוף כתב שבשביל זה בעינן שיהא ראייה מדברי חז"ל, ולכן למעשה אושפיזין לא חשיב כפנים חדשות.

ובשו"ת בצל החכמה (ח"ב סימן א') כתב על דברי העבודת ישראל הנ"ל שמסתבר שזה שייך דווקא בסעודה הראשונה של כל יום אבל בסעודה שניה של אותו היום כבר בטל חידושו של אותו אושפיזא ואינו נחשב שוב פנים חדשות בסעודה שניה דהרי קי"ל דצריך פנ"ח לכל סעודה וסעודה ועוד כתב שם דלמעשה אין לברך אף בסעודה ראשונה בלי פנים חדשות כיון דאף בעבודת ישראל הנ"ל לא החליט להורות למעשה דנחשב פנים חדשות ואם הוא היה מתיירא להורות כן מי יבא אחריו להורות לברך במקום ספק נגד הכלל שבידינו דספק ברכות להקל ומש"כ במשיב הלכה שבחוה"מ סוכות א"צ פנים חדשות הוא פלא שהרי העבודת ישראל עצמו לא החליט בדבר ובמקום ספק ראוי שלא לברך ועוד דהא בסעודה שניה של אותו היום גם לסברת העבודת ישראל ראוי שלא לברך ואיך כתב המשיב הלכה בסתמא דבחוה"מ סוכות א"צ פנ"ח ומשמע דזהו בכל סעודות היום וזה ליתא עכת"ד.

והנה מדבריו דכתב דלמעשה אין לנהוג כן, משום דסו"ס העבודת ישראל, לא חתם הדבר, אלא דראה במקורות למשיב הלכה שכתב שמקור דבריו הם מהעבודת ישראל, ונראה שנחלקו הפוסקים מה ההכרע בדעתו להלכה.

אולם מצאתי דביפה ללב (ח"ד אבהע"ז סי' סב אות כד) כתב שחול המועד נקרא פנים חדשות, והטעם משום דמרבים בהם בשמחה, וא"כ י"ל דאי נימא כיפה ללב, אף אי לא פסקינן כעבודת

שערי יוסף - סוכות

ופרט הוא כ"כ מוגבה אין זה התורה פגי גטית
ארץ רסה תוכחת מגולה לכל איש היושב
שיהא תיכף לכניסה בסכה עכ"ל.

ובשו"ת ויחי יעקב להגאון רבי יעקב חיים
זעליג גולד שלאג זצ"ל מוארשה (בסוף סימן
כ"ט) שכתב בפשיטות דיש לומר שלום עליכם
קודם שיאמר האושפיזין דכיון דענינה נגד
המלאכים המלווים לו מבית הכנסת אל ביתו
כמ"ש לקבל בדרכם באהבה ולשאול בשלומם
להפיק רצון טוב מהם א"כ ודאי נכון לאמרה
תיכף ומיד בכניסתו כדי שיהא תיכף לכניסה
ברכה עכ"ל.

וי"א שיקדים שלום עליכם ואשת חיל קודם
לסדר האושפיזין ע' סוכת שלם עמ' שכב
ובספר סכותה לראשי להר"ש דבילצקי עמ' כו.
וע"ע בשו"ת מחקרי ארץ (ח"ו סימן קסג)
שג"כ דן בזה, וכתב שלכאורה אין צריך לומר
קודם שלום עליכם משום שקודם כל המלאכים
נכנסים לתוך הסוכה מאליהם דהרי אין צריך
להזמין, משא"כ באושפיזין דמצונו בזוה"ק
שצריך להזמין ולומר להם תבו וכו'.
והגר"צ מוצפי שליט"א כתב שהסדר בזה:
לשם יחוד של מצוות הסוכה, עולו אושפיזין,
שלום עליכם וקידוש עכ"ד.

אם יש אורחים ועניים

ועיין עוג בילקוט יוסף סוכות עמ' 601
שהביא ראיה מהנהגתו של הח"ח שלא היה
אומר שלום עליכם שהיה לו אורחים דמסתמא
הם רעבים, כיון דהם עניים, א"כ כתב שם
שה"ה הכא שלא ימתין בהזמנת האושפיזין,
ונראה דאף דלא יזמין בכל הנוסח הארוך, מ"מ
יאמר בנוסחא קצרה שהנו מזמין וכו'. עוד
בענין הנהגת הח"ח בספר אש קודש מהגר"מ
שניידר זצ"ל עי"ש.

סנהדרין צג גדולים צדיקים יותר ממלאכי
השרת ולכן מהראוי להקדים לקבל את
הצדיקים לפני המלאכים.

בספר דרכי חיים ושלום מנהגי מונקטש
(בהשמטות לסימן תש"ע עמוד ת"ג) שכתב
לומר האושפיזין אחר אמירת אשת חיל, ושם
מובא שנהג גם ביום להזמין האושפיזין ולא
כתב כלל אמירת שלום עליכם,

ובספר שם משמואל מסוכוטשוב (לסוכות
בדרוש לשבת וחול המועד שנת תרע"ג) וז"ל:
הנה בסוכות שישראל יושבין בצלא
דמהימנותא כענין שכתוב הביאני המלך חדריו
והסוכה שהיא גמטריא הוי' אדנ' מקפת אותם
הרי מחיצתם לפנים ממלאכי השרת וכענין
שכתוב (במדבד כד כג) כעת יאמר ליעקב
ולישראל מה פעל אל שפירש"י עוד עתיד
להיות עת כעת הזאת אשר תגלה חבתם לעין
כל שהם יושבין לפניו ולומדים תורה מפיו
ומחיצתם לפנים ממלאכי השרת והם ישאלו
להם מה פעל אל וכדוגמא זו היא הסוכה
והאושפיזין עם ישראל בסוכה שמעלת ישראל
אז גבוהה ממלאכי השרת ואינם נצרכים
לאמצעים ולא עוד אלא שיש לומר עפ"י מה
ששמעתי מכ"ק אבי אדמו"ר זצללה"ה הוא
הגאון בעל האבני נזר ואגלי טל שאמר בשם
רבנותיו זצללה"ה שבכל מקום קיבוץ ישראל
אם בא לשם מלאך נעשה בטל מפחד ה' כי כל
בי עשרה שכינתא שריא על אחת כמה וכמה
שיש לומר שאין ביכולת המלאך לבוא אל
הסוכה מפני פחד ה' ומהדר גאוונו כי חל שם
שמים על הסוכה והאושפיזין גבוהין הרבה מן
המלאכים כידוע א"כ אין מקום לאמצעים
כנ"ל ואינו דומה למקום קיבוץ אנשים בשבת
דעלמא אף דמלאך נתבטל שמה מחמת
הקיבוץ ולא מחמת הפרט ויכול לבוא לתוך
לבו של כל פרט ופרט אבל בסוכה שכל פרט

שערי יוסף - סוכות

הבדלה או אושפיזין

והנה יש לדון במוצאי יו"ט או במוצאי שבת חול המועד, האם קודם כל יזמין את האושפיזין, או קודם כל יבדיל, ולכאורה עדיף להזמין את האושפיזין, כי מאחריו יומיה עדיף כמבואר בריש פרק ערבי פסחים.

אבל ראה בספר מועד לכל חי (סימן כ' אות מ"ב) שכתב הגר"ח פלאג'י שיבדיל תחילה ואח"כ יאמר את סדר האושפיזין, והנ"ל ע"ד מדוע לא עדיף לאחר את ההבדלה, ועוד מוכח דאפשר דהוא דין על הסעודה וכמו שהבאנו לעיל מדברי בעל יסוד ושוש העבודה. ועוד יל"ע בזה מ"ש מקידוש בלילה שקודם כל מזמינים את האושפיזין.

בכל יום כל האושפיזין מגיעים

והנה בפשטות העולם יודע שרק האושפיזין אחד מגיע, אולם מבואר גם מדברי הזוה"ק שכל הצדיקים מגיעים עמו, וכך גם מבואר בש"ך עה"ת (פרשת אמור) שכתב בזה"ל: הרי שבעה צדיקים רמוזים שהם באים עם שאר הצדיקים ויושבים בסוכה ע"כ צריך לשבת בה באימה ויראה בבושה וענוה ולא ימשך אחר האכילה ושתייה שלא יבא לידי דברי נבילה ולא יכניס לתוכה ע"ג שהסוכה היא צלא דמהימנותא וע"ג לית ליה מהימנותא ואז בורחת הקדושה ושבעה הצדיקים מקללים קללות נמרצות אם כשאנחנו נותנים להם חלקם שהוא חלק העניים מקללים אותם קללות שכתב הזוהר עי"ש כ"ש אם בא כותי ובפרט שהוא ע"ג שהוא אל קנא עכ"ל. וראה עוד בספר מאור חיים דרשות האור החיים הקדוש (עמ' כב) מה שמבאר בדברי הזוה"ק עי"ש שמבואר שכל הז' רועים מגיעים בכל יום. ובשו"ת בית דוד סימן תמ"ד הביא דברי הש"ך.

להכין כסא לאושפיזין

הנה המקור לשים כסא לאושפיזין מבואר בזוהר הקדוש (פרשת אמור דף קג ע"ב) בסוכות תשבו שבעת ימים כתיב ולא בשבעת ימים דהיינו יומין עילאין שיושבים עמנו בסוכה אברהם וחמשה צדיקיא ודוד מלכא שוין מדוריהון עמיה עי"ש. וא"כ כיון שהם יושבים צריך להכין להם כסא.

ובלקט הקציר (סי' לב אות ה עמ' תסא) כתב שצריך להכין כסא לאושפיזין, ובזוה"ק (הקדמה דף יג) איתא ועוף יעופף על הארץ דא אליהו דטאס כל עלמא בארבע טאסין למהוי תמן בההוא גזירו דקיימא קדישא ואצטריך לתקנא ליה כורסיא ולאדכרא בפרמיה דא כרסיא דאליהו ואי לאו לא שארי תמן. וכ"ה עוד בזוה"ק (לך לך דף צג) א"ר אבא בזמנא דבר נש אסיק בריה לאעליה להאי ברית קרי קודשא בריך הוא לפמליא דיליה ואמר חמו מאי בריה עבדית בעלמא ביה שעתא אודמן אליהו וטאס עלמא בד' טאסין ואודמן תמן ועל דא תנינן דבעי בר נש לתקנא כרסיא אחרא ליקרא דיליה ויימא דא כרסיא דאליהו ואי לאו לא שרי תמן ע"כ.

וכן כתב מרן החיד"א במורה באצבע (אות רפט) אור החג הקדוש ילך לסוכה ויצוה להביא כסא ומעיל מפואר על גבה לזכר ז' אושפיזין עילאין קדישין מעין דוגמא שעושין ביום המילה כסא לאליהו הנביא זכור לטוב וכתוב בזוהר הקדוש דאי לא מתקנין ליה כסא לא אתי זאת היתה להחרדים לדבר ה' להזמין כסא לז' אושפיזין עילאין קדישין וכל לילה יאמר בפה צח בסוכה עולו אושפיזין וכו' ויקדש ויכוין בברכת שהחיינו לפטור גם מצות סוכה, וכ"כ בעבודת הקודש כתב אור החג הק' ילך לסוכה ויצוה להביא כסא ומעיל מפואר על גביה לזכר ז' אושפיזין עילאין קדישין מעין

שערי יוסף - סוכות

הרבנית ע"ה ומניח עליה מחזור ספר חמד אלהים וספר תנ"ך והיה מצוה עלינו לנשק הכסא כדי שיושפע עלינו שפע קדוש משבעה אושפיזין עילאין קדישין ובצאתו מן הסוכה ביום הו"ר אחר חצות היום כדי להכין צורכי חג שמיני עצרת ציוה להשאיר את הכסא עד מוצאי שמח"ת כיון שהאושפיזין נשארים עד ליל שמח"ת, ע"כ, ומבואר דהכסא צריך להשאר פנוי כל שבעה עד שקיעת החמה של שמיני עצרת, ויל"ע מה הדין בחו"ל.

כסא אחד או ז' כסאות

והנה בפשטות המנהג לשים רק כסא אחד, אולם הובא שמנהג הגה"ק בעל אור לשמים מאפטא זצוק"ל שהיו בסוכתו שבעה כסאות מיוחדים לשבעה רועים אושפיזין קדישין והובא שאצל כ"ר האדמו"ר מצאנו זצוק"ל היה רק כסא אחד עבור האושפיזא של אותו יום.

ועיין דברי חיים (סוכות פסוק בסוכות תשבו) שכתב דלזכי הראות מתגלים האושפיזין בלבוש ממש ועל כן קדושים הללו בקדושת ראייתם הכינו עבורם גם כסא בפועל ממש דלחדו עמנא וליתבו עמנא בצילא דמהימנותא ע"כ והיינו דתלוי כל אחד לפי זכותו, ולכן מנהג העולם לשים כסא אחד,

כסא מכובד ובמקום מכובד

והנה ראה עוד מה שהעיר בספר גם אני אודך תשובות הרב חלויה שליט"א, (ח"ד עמ' מ"ט) שכתב לעורר בזה"ל: וכפי זה לכאורה אותם הנוהגים להניח כסא לאושפיזין יש להם להניחו לכה"פ בראש השלחן ולא בקצה הסוכה מדאינו דרך אירוח וכבוד ודכן נמי שיהי' כסא נאה כיאה וכיאות ולא שרפרף ודומיו ע"כ, וכה"ג היא נוהג זקני רבי יוסף

דוגמא שעושין ביום המילה כסא לאליהו הנביא זכור לטוב וכו' ע"כ.

וכן מובא במועד לכל חי (סימן ק' אות ט'), ובכף החיים (סימן תרל"ט סק"ח) ויש לומר זה כסא לכבוד שבעה אושפיזין עילאין קדישין וכמו שאומרים על כסא אליהו כמ"ש בזהר שם והגם שכתבנו לעיל שהם רמז לאורות עליונים גם הכסא הוא דרך רמז ע"כ. ובכה"ח (סימן תרל"ט סק"ח) כתב שיאמר שזה הכסא המיוחד לאושפיזין, והטעם בזה מבואר בפוסקים דכמו שאצל אליהו הנביא יש דין לומר זה הכסא של אליהו א"כ ה"ה הכא.

וכתב הבן איש חי בספר בניהו (ח"א דף קט"ו) שמניחים אותו על אותו כסא ספרי הקודש, ובמחזור שלוש רגלים הובא מהחיד"א: בסוכה יניח כסא ומעיל מפואר על גבו לזכר ז' אושפיזין עילאין קדישין מעין דוגמא שעושין כסא ביום המילה לאליהו הנביא ז"ל, ומנהג להניח עליו תנ"ך ושאר ספרים ע"כ, והיינו על הפרוכת המיוחדת ישים את הספרים, ומוכח דליכא לשים על זה דברים אחרים, ולא כמו שלא נוהגים בזה המון העם, ויש לעי' האם צריך לעשות כן עשרים וארבע שעות.

וכן ראה בספר שבילי המועדים שכתב מנהג הספרדים להניח עליו הספרים, ומשמע שהוא רק מנהג הספרדים ויל"ע אם זה הדין כן, וכן מוכח ממש"כ בספר סוכת שלם (עמוד ת) שכתב בשם ספר דרכי חיים שהגאון בעל דברי חיים ז"ל הציב כסא פנוי מיוחד עבור האושפיזין ע"כ, ומוכח דצריך להשאיר הכסא פנוי.

וכן מבואר בספר סוכת ציון (עמ' צג) כתב דכן היה מנהגו של אביו הגה"ק רבי סלמאן מוצפי זצ"ל שהיה מניח כסא קטן מכוסה במפה מפוארת ומרוקמת מעשה ידיה של אמו

שערי יוסף - סוכות

הוכחה מהחמדת הימים

ובספר "חמדת ימים" (חג הסוכות פרק ג') כתב בענין האושפיזין: ולמען תדע ותשכיל ענין הזה ולא יקל בעיניך אגיד לך מעשה רב אשר שמעתי מפי זקנים מעשה שהיה ברב מופלא שהיה יושב ולומד בסוכתו ותלמידו עימו עודנו לומד עמו רעדה אחזתהו לאותו תלמיד ויקם וירץ וילך וכו' ורבו היה משתומם על המראה א"ל הרב מה זה בני על מה אתה עומד מרעיד ומרתת ועושה כדברים האלה כי היה חושב שמא אחזתו רוח שטות או רוח רעה ח"ו.

ואז השיב לו התלמיד האם אין אדוני רואה כל הזקנים הללו אשר סביבותינו וכך היה מונה והולך א"ב ג"ד ה' ו"ז והמה שאלו לי להביא וכו' והיה נותן בהם סימנים בסדר ישיבתם איך היו יושבים אברהם בדרום יצחק בצפון ויעקב במזרח ועם אברהם יושב עמו משה רבינו ע"ה בדרום ועם יצחק יושב עמו אהרן בצפון ויוסף ודוד במערב הסוכה.

וכששמע הרב דברי התלמיד השתומם על המראה וראה כי יפה כח התלמיד מכח הרב שזכה לראות כל מה שגילו לנו חכמי הזוהר על הז' אושפיזין עילאין הבאים הארת ניצוצותיהם של נשמותיהם בכל סוכות ישראל ועל כי היו יושבים באימה וביראה עוסקים בתורה הרב והתלמיד יחד ונתקבצו ניצוצותיהם יחד שם וניתן כח לעין לראותם עין בעין אשרי עין ראתה כל אלה ומאז עמדו הרב והתלמיד באימה וביראה בלימוד התורה ע"ש, ומבואר מדברי החמדת הימים שיש לשים מקום לכלל הז' אושפיזין, ויש לכל אחד מקום מיוחד כמבואר בתו"ד.

והנה מדברי החמדת הימים וממה שהבאנו לעיל תמה על מה שהובא שנשאל הגרב"צ

מלכא זצ"ל לשים כסא מכובד והיה שם ע"ז מפה מיוחדת לכבוד האושפיזין, וכן היום עדו איזה בד מיוחד שאפשר להלביש את זה על הכסא, וזכה להסכמות נפלאות מהרבה מגדולי ישראל. [ראה עוד בסוכת ציון (עמ' צב) ששם כתב ששמים כסא קטן ויפה ומשמע דאין צריך כסא גדול, מחמת דהרבה אנשים אין להם מקום לזה בסוכה].

אולם מש"כ שם שיש להניח את הכסא בראש השולחן, ראה בספר אור שבעת הימים (עמ' טז) ואולם ראיתי אצל אבי ה"ר בן ציון שליט"א ואצל זקני ה"ר חיים אלישע רז זצ"ל מכהיה לומד קבלה עם גדולי הדור הקודם שאצלם היה הכסא עומד בזוית מזויות הסוכה ויתכן הואיל ואין הדבר אלא רמז לאושפיזין לפיכך סגי באיזה מקום שיהיה ואין עושין דמיון גמור להמשילו לאורחים אכן כבר כתבנו דהארת האושפיזין עצמן ממש באה לסוכה וא"כ אפשר דאעפ"כ רצו לקבוע להם שם מקום הגם שאינו סביב השלחו כי סוף סוף אינן גשמיים וע' לשון הרב כה"ת שימן תרלט אות ח סוף ד"ה ודע. ע"כ.

ובשו"ת וישב יוסף (סימן י"ג) כתב: פה בארץ ישראל יע"א בחג הסוכות לתלות כסא למעלה עטוף בטלית ועליו מניחים ספרי קודש לכבוד שבעה אושפיזין, ומשמע מזה מנהג חדש שתולים את הכסא, אולם דבר זה לא מוכח מכל הפוסקים, וצ"ב מקורו. ואחר שחיפשתי בזה הידק היטב ומצאתי במחזור מועדי השם ששם כתב בסוף המחזור ששם הובא שיש הנוהגים לתלות כסא זה על הדופן, ושם כתב דלכך יזהר שלא לשבת תחתיו, והנה שם זה מנהג הספרדים שבאר"י, אולם מבואר להדיא דלא נוהגים כן.

שערי יוסף - סוכות

לפתחא ופניו אל רוחב הסוכה להראות שאין האושפיזין באים אלא דוקא בהיותו בסוכה עכ"ל.

ומדבריו מוכח דיש להשאר בסוכה כל הזמן, אולם למעשה לא מקובלנו כן, והטעם דהבאנו דהנה שיש אומרים שסגי להזמין רק ביום הראשון והיינו דההזמנה ביום ראשון הוא מזמין את כולם, ומכיון שזה רק בנציצות א"כ הם נמצאים תמיד, כי שכינה תמיד שריא בסוכה, ותמיד נקראת צילא דמהמנוהתא, אף בזמן ירידת הגשמים, חשיבא כן, ומש"ה יש שהחמירו אפילו שיורד גשם לעשות צטקדי כדי להשאר בסוכה, וע"כ לכאורה א"צ להחמיר בזה, אולם ראה בספר "אור שבעת הימים" (עמ' קב) שכתבך שכן נהגו בבית אביו, עי"ש שהיו קוראים לשומר, ויש עוד לעי' בכ"ז.

אי שרי לישוב על כסא האושפיזין שלא בשעת הסעודה.

הנה בגם אני אודך תשובות הגר"מ חליוה (ח"ד סימן כ"ה) כתב בתשובותיו אל הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך ושא"ס, להסתפק אי שרי לישוב על הכסא של האושפיזין שלא בשעת הסעודה, כתב מרן הגר"חיד"א ז"ל בעבודת הקודש (מורה באצבע, אות רפ"ט) וז"ל אור החג הקדוש ילך לסוכה ויצוה להביא כסא ומעיל מפואר על גביה לזכר ז' אושפיזין עילאין קדישין מעין דוגמא שעושין ביום המילה כסא לאליהו הנביא זכור לטוב וכתוב בזוהר הקדוש דאי לא מתקנין ליה כסא לא אתי זאת היתה להחרדים לדבר ה' להזמין כסא לז' אושפיזין עילאין קדישין וכל לילה יאמר בפה צח עולו אושפיזין כו' ויקדש ויכוין בברכת שהחיינו לפטור גם מצות סוכה, עכ"ל.

מוצפי שליט"א היכן לשים את הכסא של האושפיזין, וענה בזה"ל: לא משנה מה שיהיה והיכן. ויל"ע בדעתו.

כסא גם לאליהו הנביא

ויש שהביאו (ספר נתיבות המערב דף ט"ז) שמנהג ק"ק מרוקו להכין בסוכה כסא גם לכבוד אליהו הנביא ומניחים עליו ספרי קודש.

ובמחזור אבותינו (עמ' 20) ששם כתב שנהגו במרוקו לתלות כסא באחת מפינות הסוכה כהזמנה לאליהו הנביא שיצטרף לז' אושפיזין ויתגלה במהרה בימינו, [והובא שם שכסא זה מכוונה בפי בני הבית "טאלאמון"], אולם אף ממנהג זה רואים שמה שתולים כסא רק לאליהו הנביא. [ראה מש"כ לעיל בדין תלית הסוכה].

ובנטעי גבריא (סוכות עמ' כח) שהטעים מנהגם על פי מה שהובא בספר מדבר קודש משמיה דהרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע שגם אליהו הנביא בא להסתופף בצילא דמיהמנותא ונרמז במה שכתוב בסוכות תשבו שבעת ימים ר"ת תשב"י. עי"ש עוד דברי המהר"ש מבעלזא. עי"ש עוד באריכות מה שמבאר זה, ומה נשהגו חב"ד בכניסתם לסוכה להתקשר אל הצדיק עי"ש.

אם הוא הולך הם הולכים

בספר אור החמה לרבנו אברהם אזולאי סבו של החיד"א על הזוהר פרשת אמור קג שעל מ"ש בזוהר ושריין עימיה כתב יראה שעם היותם באים לסוכה איז עיקרם אלא עם האדם היושב בסוכה שאם האדם יניח סוכתו ונתעסק בענייניו שאין האושפיזין עומדים מתעכבים שאין האושפיזא עומד ומתעכב שם אלא עם בעל הבית עכ"ל ועוד כתב שם על מ"ש בזוהר וקאים על פתחא דסוכה מלגו וז"ל נכנס לסוכה

שערי יוסף - סוכות

למחרתו ואכתי שפיר איכא למיחש להא ועל כסאם לא ישב זר, זהו הנראה לענ"ד לפום ריהטאי. ע"כ מהגם אני אודך.

והנה הנראה לענ"ד בזה שתלוי לפי מנהג בעל יסוד ושורש העבודה שתלוי ב*סעודות א"כ שלא בשעה הסעודות מותר לשבת, משא"כ לבני ספרד שאומרים כל לילה בכניסתם לסוכה, א"כ אסור לשבת עליו כל הזמן, וכמו שהבאנו שאין לצאת מן הסוכה כל הזמן.

הסוכה היא בית ה' ולכן האושפיזין מגיעים

והנה יש לעי' מדוע האושפיזין מגיעים לסוכה, ויש לבאר שהאושפיזין הבאים לסוכתנו באים באמת לבית מלכותו ית"ש, ולכן אנו אומרים כי חלק ה' עמו, שהשראת השכינה שעל הסוכה היא דוגמת השראת השכינה שבבית המקדש. גם בברכת המזון מקישים את בית המקדש לסוכה, ע"פ הנביא (עמוס ט, יא) 'ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת'. ובגמ' (סוכה ד:) לומדים שיעור גובה הסוכה יי' טפחים מן הארון שהיה גבהו יי' טפחים, והכרובים שהיו מעל הכפורת סוככי ם בכנפיהם למעלה מכוונים נגד סכך הסוכה.

והרי בין הכרובים הוא מקום השראת השכינה במקדש. וכן הוא בזוהר (רעיא מהימנא ח"ג תה, ב) סוכ"ה במספר הוי"ה אדנ"י שהם שני כרובים סוככים בכנפיהם על הכפורת ופניהם איש אל אחיו. לכן אסור להנות כלל מהסוכה כעין איסור מעילה בקודש "כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה, שנאמר חג הסוכות שבעת ימים לה', מה חג לה' אף סוכה לה'" (סוכה ט).

ומזה יתבאר המנהג שמביא השל"ה (פרק נר מצוה אות ז') בשם מהרי"ל שראה את רבו מסמן הדפנות למחיצות הסוכה א' ב' ג', כדי

ולפום ריהטת לישנא נראה כי מעמידין הכסא הלז כל משך ימי החג בהסוכה ואפשר דיש לסייע לזה ממ"ש בזוה"ק פ' אמור (דף ק"ג ב') ובעי בר נש למחדי בכל יומא ויומא באנפין נהירין באושפיזין אלין דשריין עמיה, ע"ש היטב. דנראה מהא דנמצאין בהסוכה משך כל היום ולכה"פ בזמן דאיהו גופי' התם. ואם כנים הדברים ברירא מילתא דאף שלא בזמן הסעודה אין לישוב על כסא האושפיזין.

ועוד אמינא ליה דהנה בשו"ע יו"ד סימן רמ"ב (סעיף ט"ז) אי' גבי רבו "ולא ישב על מקומו" ואם כן הוא ברבו כ"ש באבותינו הק' דאין לישוב על מקומם והגם דלכאו' האי ענינא ברוחניות מ"מ מעצם מאי דמכינין להם הכסא אין לנהוג בפעולה המבטלת להא. ואמנם אי נימא דאין האושפיזין נמצאים בהסוכה זולת בסעודה אפשר יש מקום לתלות זה בפלוגתת ה"ט"ז ומרן האוה"ח הק' בספרו ראשון לציון יו"ד ריש סימן ר"מ אם מותר לבן לישוב על כסא אביו כשאין אביו שם, וכבר הארכתי בזה למע"כ נ"י בפ"א (עי' בספר גם אני אודך מתשובותינו חלק ג' סימן כ"ג), ודוק בזה.

ודכן נמי יש להעיר בהאי ענינא דנראה דהאושפיזין נמצאים בזמן הסעודה מהא דכתבו בכ"מ (עיין פסק"ת סימן תרמ"ג ס"א מ"ש מהשל"ה ק' מסכת סוכה עמוד השלום וספר יסוד ושורש העבודה שער י"א פי"ג, ע"ש) דיזמין האושפיזין בכל פעם שהולך לסעוד במשך כל ז' ימי החג בלילה וביום, ואכתי יל"ע דמשמע דשלא בשעת הסעודה לית לן בה, וצ"ע כעת. אבל עכ"פ יתכן דשפיר נמצאין גם שלא בשעת הסעודה והא דמזמינן לסעודה הוי דרך כבוד טפי דהוא עיקר זמן האירוח, וק"ל. ועוד יל"ע מל' מרן הגר"חיד"א ז"ל דמיייתנן לעיל דנקט בלישני' דבכל לילה יאמר עולו אושפיזין וכו' דמשמע דהוא עד

שערי יוסף - סוכות

האומללים, אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובנו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו, ועל אלו נאמר זבחייהם כלחם אונים להם כל אוכליו יטמאו כי לחמם בנפשם, ושמחה כזו קלון היא להם שנאמר וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם עכ"ד, ומבואר שהוא צריך לפתוח דלתות ביתו, ושיבואו העניים לביתו, והוא חלק מהשמחה, ולכאורה בלא זה לא מקיים מצות שמחה, כן כתב לדייק בשו"ת כתב סופר (או"ח סימן לט בד"ה וע"פ), ובמגיד משנה שם כתב מקור דברי הרמב"ם, שדברים אלו מבוארים בכתוב והפסוקים שהביא רבינו לראיה ראויין אליו להביאם, ומ"מ י"ל שעיקר מקורו מדברי הזה"ק פרשת אמור דף קד ע"א, כן איתא במאמר זהר הרקיע (עמ' קמד) ע"ש.

וכמו כן מצינו מעלה מיוחדת להזמין עניים לסוכתו בחג הסוכות, וכמו שכתב בפרי עץ חיים (סוף שער הסוכות סוף פ"ד) ויהיו עניים מאוכלי שולחנו כי חלק האושפזין צריך לתת לעניים כי זה אות צדיקים שעניים יאכלו חלקן.

וכן כתב בספר מועד לכל חי (סימן כ' אות י) כתב, מה טוב חלקו המאכיל עניים ואורחים על שלחנו בחג הקדוש הזה כמובא בזוהר ואם לא עושה כן גדול עונו מנשוא ומקללין אותו השבעה אושפזין עילאין קדישין אם אין לו עני או אורח על שולחנו ואם אין יד משגת להביא עניים או אורחים דבמה ישכב אז ישלח להם תבשיל ויאמר בשעת הנתינה זה חלק מסעודתנו יהיה חלק חלק האושפזין שיבואו לסוכתנו, וכן כתב בספר כף אחת (סימן כד אות ד) ובעירנו איזמיר נמצא איתנו שני בעלי בתים דבכל שנה ושנה המה ואביהם נוהגים לערוך שולחנות בלילה ראשונה ושניה של

לרשום סדר עמידתן ולא לשנותו משנה לשנה, ומקורו בירושלמי (שבת פ"ב ה"ג) בענין קרשי המשכן 'אמר רבי אמי: והקמת את המשכן כמשפטו (שמות מ"א) וכי יש משפט לעצים אלא קרש שזכה להינתן בצפון ינתן בצפון לעולם, וכן בדרום ינתן בדרום'. עוד מצינו שהסוכה היא כבית המקדש בגמ' (ברכות לג.) 'כל אדם שיש בו דעה, כאילו נבנה בית המקדש בימיו'. ובהיות הסוכה בחינת דעת [למען ידעו דורותיכם], וגם בד' מינים אומרים בהושענות 'למען דעת כל עמי הארץ' על כן בחג הסוכות כל ישראל הם בכלל אדם שיש בו דעת, וכאילו נבנה בית המקדש בימיהם וזוכים לבחינה זו בישיבה בסוכה. והנה הקשה הבני יששכר (מאמר שמות החג אות א) למה נקרא בתורה חג הסוכות בלשון רבים ולא חג הסוכה בלשון יחיד לפי דברינו אפשר לתרץ כיון שהסוכה מכוונת גם נגד המקדש [סוכת דוד] הרי לנו שתי סוכות אחת בנגלה ואחת בנסתר. [הובא בקונטרס אושפזין עמ' ה']. ובביאור הימים ע"פ סדרי הז' אושפזין, ע"י בקונטרס אושפזין מה שמביא בזה באריכות, וע"ע בספר מנחת יצחק על המועדים מה שמביא שם בזה ביאורים לכל יום ע"ש.

אושפזין – אורחים עניים

א"י בזוהר פ' אמור דף ק"ד ע"א וז"ל ובעי למחדי למסכני מ"ט בגין דחולקא דאינון אושפזין דזמין דמסכני הוא והוא דיתיב נצלא דא דמהימנותא וזמון אושפזין אלין עלאין אושפיזי מהימנותא ולא יהיב לון חולקהון כולהו קיימי מניה ואמרי אל תלחם את לחם רע עין וכו'.

וכתב הרמב"ם בהל' שביתת יו"ט פרק ו' הלכה יח, וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר וליתום ולאלמנה עם שאר העניים

שערי יוסף - סוכות

נותן לצדקה בשביל חלק אברהם אושפיזא קדישא וכו' ולכן בכל לילה יזמין אצלו עני כן טובים לסעוד אצלו או ישלח לו לביתו ובליל א' יאמר זה הסעודה שאני נותן לעני היא לכבוד אברהם אבינו ע"ה לתקן את שורש מצוה זו במקום עליון וכו' ויהי נועם וכו' ובליל ב' יאמר לכבוד יצחק אע"ה וכו' ובליל ג' לכבוד יעקב וכו' ב"ה יעו"ד. וע"ע בכה"ח סימן תרל"ט סק"י בכ"ז..

ובספר אור שבעת הימים (עמ' ו) הביא דברי השל"ה הקדוש במסכת סוכה (פרק נר מצוה אות ח) שכתב בזה"ל: כללו של דבר שיזמין האדם תחלה בפיו לצדיקים הנזכרים ואח"כ יתן חלקם להעניים היושבים סביב שלחנו ואם אין לו סביב שלחנו אזי ישלח לעניים לביתם כי זה חלקם הראוי להם עכ"ד, ומוכח שלכתחילה יותר טוב העני לסוכתו ואם לא יתן לעני סעודה או דמי סעודה, וכן העלה גם בשו"ת אליבא דהלכתא (ח"ג סימן קנג) ע"ש, וכמו י"ל שיתן לבית התבשיל והם יתנו לעניים מנות אוכל.

סוכות לפני האורחים ולפני העניים מה טוב חלקם וכן יעשו לדורתם בשפע רב וירבו כמותם עכ"ד, ומבואר דיש מעליותא להזמין את העניים לביתו.

אלא שאם הוא נותן דמי סעודה לעניים מהני, וכ"ש בנותן לבית התבשיל שנותן אוכל מוכן לעניים, וכמו שמצינו בספר אור החמה להגר"א אזולאי (ויקרא דף קב:) שכתב שאין הכוונה שממש יביא העני על שולחנו אלא שיש לו חלק מהסעודה שהרי דוד לא רצה לאכול על שולחנו של נבל אלא שישלח לו איזה וקראו אושפיזא וה"ה לימי הסוכות שאם שולח לעני משהו יוצא בזה ידי חובתו.

ואמנם בבא"ח (שנה א' פ' האזינו ס"ט) כתב וז"ל: בכל לילה ישלח קערה תבשיל לאיזה עני והוא חלק שבעה אושפיזין קדישין וכתב המועד לכל חי שיאמר בשעת הנתינה זה חלק מסעודתינו יהיה חלף חלק האושפיזין שיבואו לסוכתינו. ובפלא יועץ סוכה כתב ואם לא יוכל לעשות זאת לפחות יפריש ממונו לצדקה בערב הרגל על כל סעודה ויאמר בפה מלא זה אני

שערי יוסף - סוכות

יז. האם אדם שאין לו בית חייב בסוכה

בס"ד

לכבוד ידידי חביבי רבי יעקב הלר שליט"א,
הנה במה שכתבנו לדון בענין אדם שאין לו
בית האם חייב בסוכה או לא.

הנה הסברא הפשוטה לכאורה לחייב בסוכה
דהרי כתבי כל האזרח בישראל ישבו בסוכות,
אלא דמאידך כיון שאין לו בית לא הוי תשבו
כעין תדורו אבל מאידך זה דין שנאמר על
הישיבה, ומאידך מצינו דעת הר"ן בסוכה דף
ז' שדין זה נאמר גם על בנית הסוכה.

והנה יש להוכיח דין זה מדברי רש"י במסכת
סוכה דף כו שכתב בזה"ל: כדרך שהוא דר כל
השנה בביתו הזקיקתו תורה להניח דירתו
ולדור כאן בסוכה וכו' עכ"ל, ומשמע דוקא
שיש לו בית.

ומצאתי בענין זה בגם אני אודך תשובות הרב
חיים אלעזר שיינברגר שליט"א מחשובי
הדיינים בעיה"ק ירושלים תובב"א (סימן נח
עמ' קיד) שהביא דברי רש"י הללו, וכתב
משמע שרק חייב כשיש לו בית אבל שלא
דיוקא היא כי הרי בפטור הולכי דרכים אינו
משום שאין לו בית כמו"ש הפוסקים דהיינו
טעמא דהוי עראי וא"כ כוונת רש"י היא שכיון
שבדרך כלל אדם יש לו בית וישן בבית ואם לא
בביתו אזי בבית חבירו וכל זה צריך לעשותו
בסוכה וכמו"ש הרמב"ם פ"א מהל' ברכות
הל' ב' וג' שמזוזה אינו דומה לסוכה שאינו
חייב לקנות בית כדי להתחייב בחובת הדר של
מזוזה אבל סוכה הוי חיוב על גופו וכמו
שאיתא בגמרא כתובות פ"ו באינו רוצה
לעשות סוכה כופין עושה לעשות סוכה ואינו
חובת מנא כציצית שאינו חייב לקנות ציצית
כדי להתחייב והדברים ארוכים, עכ"ד.

טז. אדם שנשרף לו ביתו האם חייב בסוכה

לכבוד הבה"ח רבי אלחנן בארי נ"ו פאר
ההתמדה והשקידה.

שלו' רב, ומועדים לשמחה.

במה ששאל בזה"ל: אדם שנשרף ביתו האם
סוכתו מוגדרת עראי דהוי עראי לעלמא או
שמא נאמר דכיון דעתה אין לו בית לדור בו אם
כן הוי כביתו ופסולה, ע"כ שאלתו.

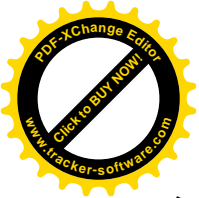
לענ"ד סו"ס אף שעתה אין לו בית, מ"מ האי
דינא של תשבו כעין תדורו, אינו נאמר מה
עתה קורה בביתו אלא נאמר על הישיבה
שאדם שישב בסוכה כמו בביתו, ומה שביתו
נשרף עתה בעוונות אינו מנפק"מ לסוכתו
שעתה חייב לשבת בה.

ועוד י"ל מסברא שהרי אדרבה כיון שעתה אין
לו מקום אחר לשבת, בע"כ שישב בסוכה,
שהיא עכשיו ביתו, וביתו עכשיו בלא כלום,
ומשו"ה כתבנו בספר שערי יוסף בהל' סוכה,
שהאדם לא ישנים מפה על השולחן בתוך ביתו,
כי ביתו עכשיו הוא הסוכה, וא"כ שפיר י"ל
דאין הוא נפטר מן הסוכה.

אלא א"כ הוא מצטער צער גדול, והוה יותר
מספינה שטבעה בים, והו"ך כטירוף הדעת,
שאז הוא פטור ממצות סוכה, ופשוט.

בברכת התורה

יוסף אביטבול

שערי יוסף - סוכות

מעיקרם ג' על ג' אצבעות שאינם מקבלים
טומאה לעשיר וכשרים הם לסכך.

אבל אחרי שהעני על ידי השריפה המטלניות
קיבלו אצלו חשיבות כדין עני ומקבלין טומאה
ושוב פסולות הם לסכך וע' בתוס' סוכה יג
דיתכן דלחד תירוצא התם אין הסוכה נפסלת
בכך שהרי מכיון שסיכך במטלניות בטלה היא
לסוכה ותו אינה מקבלת טומאה אלא באם היה
עני מתחילה יש לדון משום תעשה ולא מן
העשוי ע"ש בתוס', וע"ע בילקוט יוסף סוכה
עמ' רנה מש"כ לפלפל בזה.

ומ"מ אי נימא שע"י שנשרף ביתו נפטר
ממצות סוכה א"כ הוה עוד נפק"מ, ומדוע
הגר"ח מבריסק לא דיבר ע"ז, ובע"כ דאין הוא
נפטר ממצות סוכה.

ויש עוד להאריך ולפלפל.

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף וש"ס.

בני ברק

בס"ד

לכבוד ידידי הבה"ח רבי אליהו בארי שליט"א
מה ששאל עוד: לענ"ד אולי אפ' דאין כלל
לדמות לנידון הגר"ח דהוא מיירי בה"ת שעשה
סוכה כשירה ולמעשה היא פסולה, רק שאנו
נסתפקנו לגבי ידידיה אי הוי אצלו בית קבוע
ולא הוי רק "כעין" תדורו אך לעלמא הסוכה
כשרה בוודאי דס"ס היא סוכת עראי ומשא"כ
בנידון דטומאה אפ' לו' דכיוון דלבעליהן
חשיבי ולא בטלי ויקבלו טומאה ולא יחשבו
כסכך לכו"ע דאי בטומאה לא אמרינן הכי אזי
נוכל להוכיח הראיה מהגר"ח. ואעפ"כ פש גבן

והנה גם אני עתה חושב בדעתי שיש לדון ענין
זה למה שדנו הפוסקים באריכות האם מי שאין
לו בית האם חייב בנר חנוכה או לא, והארכנו
בזה בכתובים במק"א באריכות, נראה גם
בשער יוסף חנוכה תשע"ט, ובאור יוסף חנוכה
תש"פ] וכיון שכן עיקר הסברא התם שהתורה
חייבה נר חנוכה על הבית, וא"כ י"ל דהכא זה
נאמר על ביתו, ולכן מי שהוא הולמוס עליו לא
נאמר החיוב, וא"כ גם יש לדון מה הדין במי
שנשרף לו ביתו, וע"כ הדין למסקנה בזה כמו
שכתבנו לדינא. ואני לענ"ד כתבתי.

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף

בני ברק

בס"ד

בענין הנ"ל

יום א' דחול המועד סוכות תשפ"א

לכבוד ידידי חביבי שמן תורק שמו רבי אליהו
בארי שליט"א מח"ס מאורות אליהו וש"ס.

הנה בהאי ענינא דנשרף בביתו, האם חייב
במצות סוכה או לא, הנה בספר אסופות רבינו
חיים הלוי (סוכה סימן ד') הובא, מהגר"ח
מבריסק שיש לשאול איך יתכן היכי תימצא
באחד שעשה סוכה למהדרין ואחר כך אירע
דבר מחוץ לסוכה ונפסלה הסוכה אף שהסוכה
עצמה עומדת בעינה ולא חל בה שום שינוי
וביאר דהיינו בכגון שבכניסת החג היה עשיר
ואח"כ נשרף ביתו וכל הונו ורכושו ונשאר לו
רק הסוכה וכישרצה להכנס עתה לסוכה נאמר
לו שמעתה היא סוכה פסולה ואסור לו לשבת
בצילה והיינו אם סיכך העשיר במטלניות שהיו

שערי יוסף - סוכות

הלסטים ושאר פגעים המתנפלים על בנ"א וגוזלים ורוצחים מהם ושאל מרב אחד ופסק לו שהוא פטור מסוכה וכמ"ע שאל מכמה רבנים ורובם התנגדו לפסקו וקצתם הודו לו ע"כ, ואחרי שהביא את דברי הגמרא בסוכה כ"ה ע"ב כ"ה ע"א ואת דברי הראשונים ודברי הרמ"א בסעיף ד' כתב ה"ל אלא דמ"מ צריך עיון במי שאין לו מקום לבנות לו סוכה בחצירו עד כמה חל עליו חיוב להמציא לו מקום אחר לבנות עליו סוכה ואם לא מצא מקום לבנות ומצטער ללכת בסוכת חבירו שיש לו אי חייב מ"מ להצטער עצמו וללכת לסוכת חבירו או אם יש לו צער וטורח גדול לבנות סוכה במקום אחר שאינו חצירו אי חייב ג"כ לבנות ואי יש נפ"מ בין יום ראשון לשאר ימים שכתבו הפוסקים דביום ראשון חייב אפילו לצער עצמו ולאכול כזית פת בסוכה משום ט"ו ט"ו שלמדו מחג המצות או דילמא מצטער אינו פטור אלא כשמצער מחמת הסוכה בישיבתו בה אבל צער אחר מחוץ לסוכה אינו פטור מסוכה דאל"כ כל אדם מצטער הוא לצאת מביתו לסוכה ולעשות סוכה הכל הוא צער.

עוד כתב שם וז"ל: וממ"ש תמיה לי נמי אמ"ש הבכורי יעקב סי' תר"מ אות י"ג בפשיטות דדוקא היכי שכבר יש לו סוכה ועתה מפני סעודה א' יטלטל כליו לסוכת חבירו בזה פטור משום מצטער אבל אינו פטור מטעם זה של טורח מסוכה כשלא יכול לעשות סוכה בביתו וצריך לאכול בסוכת חבירו אף שהדרך רחוק ויש טורח בדבר דאל"כ כל אדם יפטר מסוכה דהא יש טרחה בעשייתה אע"כ דלא מקרי מצטער אלא כשמצטער בעת ישיבתה בה וכמ"ש סי' תרל"ט סקל"ד וא"כ ה"ה דלא מקרי מצטער בהטורח שיש לו לילך לסוכת חבירו ע"ש מה שכתב בזה ובסי' תרל"ט.

לברורי מה יהיה הסברא הזה. ודו"ק בכל זה. ע"כ דבריו.

הנה במש"כ כת"ר דאין לדמות לנידון דהגר"ח, אין הכא נמי זה גם שייך הכא, דהיה סוכה כשרה, וכיון שנשרף ביתו, תו הרי הוא נפטר ממצות סוכה, ולא רק שנפטר ממצות סוכה, אלא שאי"ז סוכה בכלל שהוא יואצ בה, דהיא לא שייכא אליו, דהא סו"ס כמו שכתב כת"ר לשאול בתחילה דהרי הוי תשובו כעין תדורו, וכמו שכתבתי לכם אח"כ לדקדק מדברי רש"י בסוכה דף כו.

אבל מ"מ דברכים צדקו דלענין עלמא הסוכה כשירה, אבל מ"מ בלא"ה לפום מש"כ לכם דסו"ס לדינא יש לחייב אותו בסוכה דזה אינו פוטרו, וכמו שהוכחנו מהא דהגר"ח מבריסק לא כתב דין זה.

ואשמח לדעת עוד מה דעת אביו שליט"א בענין זה.

בברכת מועדים לשמחה

הדו"ש יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף

החונה כאן לעת עתה בעיר התורה והחסידות בני ברק

יח. האם אדם חייב לבנות סוכתו שנפלה

לכבוד הבה"ח רבי אליהו בארי נ"ו, שלו' רב.

במה ששאל עד כמה חייב אדם לבנות את סוכתו אם נפלה, וכל כה"ג, הנה דין זה ניתן ללמוד ממש"כ בשו"ת משנה הלכות (ח"ו סימן קטו) בדין מצטער דפטור מן הסוכה ונידון השאלה היה בענין זקן אחד שלא עשה סוכה לעצמו מפני שמתירא ללכת בשוק מפני

שערי יוסף - סוכות

לו מקום לבנות לו סוכה במקום אחר שאין שם דירתו ויכנס בה אבל ליכנס בבית חבירו לרוב בנ"א לעולם הו"ל צער דאדם רוצה בשלו.

וכתב שם, והנלפענ"ד השיעור בזה שיכול לומר מצטער ליכנס בסוכת חבירו הוא כמ"ש הב"י לענין שיעור במצטער דכל שאינו בקי בשיעור יתן לבו אם הוא מצטער באותו ענין שבצער זה ה' יוצא מביתו הוא רשאי לצאת מסוכתו ע"ש בסי' תר"מ ד"ה כתב המרדכי מצטער וכו' והכ"נ אומר אני דאם הוא אדם שה' נכנס לבית חבירו בנקל כשיש לו איזה סיבה ליכנס ללון שם או לאכול אז חייב ליכנס לסוכת חבירו דאין זה צער לו אבל אם משער בלבו שלא ה' נכנס לדירת חבירו אלא היה הולך למרחקים וישכור לעצמו דירה ולא יכנס לבית חבירו כלל הכ"נ פטור מליכנס לסוכת חבירו בכה"ג ומקרי לו מצטער. וע"ש עוד מה שהאריך בזה עד כמה מחויב לטרוח.

ומ"מ מוכח מדבריו דיש דין לטרוח ולכן אף שנפלה סוכתו במועד, יש לו לחזור ולבנותה, ויש עוד להאריך בכ"ז.

יט. תליית מנורות של גוים בסוכה

א' דחול המועד סוכות תשפ"א

לכבוד הבה"ח רבי אליהו בארי שליט"א שלו' רב, במה ששאל שיש עצים בסוכה ורוצה ליפותם ע"י מנורות קטנות, האם דמי למנהג הגוים שאסור או לא.

הנה נראה שאין בזה איסור כל שהוא עושה לשם נוי הסוכה. וכן יש ללמוד ממה שכתוב האם מותר לתלות קישוטים בסוכה של ע"ז, והעלו להיתרא.

אמנם לפי מה שכתבנו אין זה פשיטות כ"כ ואדרבה הרי רוב הראשונים ס"ל דמצטער לאו דוקא שהוא מצטער בישיבת סוכה בה אלא אפילו מצטער מחמת הסוכה וכמו השושבינין שמצטערין מחמת החתן שיש לו צער נמי מקרי מצטער ופטורין מן הסוכה ועכ"פ מצער לאו דוקא ביושב בסוכה אלא כל צער שבא לו בגלל הסוכה ואם לא יהי' בסוכה או לא ילך בה לא יצטער הרי זה נחשב לכלל מצטער ומה שהקשה הבכ"י דא"כ כל אדם יפטר מסוכה דהא יש טרחה בעשייתה.

לאחר הסליחה לפענ"ד אפילו ריח קושיא אין כאן דהרי כל המצות לאו ליהנות נתנו אלא לעול ולמשא ניתנו ועל מנת כן נכנסנו בברית לסבול העול והמשא ובסוכות לצאת מבית החוצה וכן שאר המצות אבל לא נצטוונו אלא לעול ומשא הראוי ולא יתר על כן וזה אין הקב"ה בא בטרונא עם בריותיו והנה כל מה שרוב העולם מטריחין בענין סוכה ועשייתה זה הוא הטרחה שקבלנו עלינו בענין סוכה מה"ת וזה אשר מוטל עלינו כחוב לקיים במצות סוכה אף שיש בה טרחא דזה הוא קיום המצוה אבל טרחא יתירה שאין מדרך רוב העולם לטרוח בקיום מצוה זו זה הוי בכלל מצטער שפטור מן המצוה ובפרט במצות סוכה שאמרה תורה תשבו כעין תדורו וכל שלא ה' טורח בענין דירה כזה הכ"נ לענין סוכה בקיצור טורח חוץ ממה שצריך לקיום המצוה ברוב העולם לא צריך לטרוח והו"ל בכלל מצטער וז"ש הרמ"א בשם הת"ה וא"צ לילך לסוכת חבירו שיש שם נר אם יש טורח גדול בדבר כלומר דטורח כהאי גוונא לא הוי בכלל טורח של מצות סוכה והו"ל כבר בכלל מצטער שפטור מן הסוכה וז"פ וברור.

והאריך שם בכ"ז, ובאמת כי באחרונים לא כתבו שילך לסוכת חבירו אלא שצריך להמציא

שערי יוסף - סוכות

כ. האם ראוי לתלות תמונות של רבנים בסוכה ובחייב לקשט את הסוכה

הנה נשאלתי ע"י הגאון האדיר רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך ושאל"ס בזה"ל: יש כאלה שלא תולים תמונות של רבנים בסוכה, האם מותר לתלות תמונות של רבנים שצריך להתפלל עליהם כעת שיביראו מהקורונה, ולכן האם גם לשיטתם יהיה מותר כעת לתלות תמונות מרבנים אלו כדי שיזכור להתפלל עליהם?.

תשובה: אם מותר לתלות תמונות של רבנים או לא, תלוי בעיקר דין נוי סוכה, דהנה עיקר האי דינא איתא בגמ' שבת (דף קלג ע"ב) זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות עשה לפניו סוכה ולולב נאה וכו'. ובגמ' בסוכה (דף י' ע"א) סיככה כהלכתה ועיטרה בקרמין ובסדינין המצוירין ותלה בה אגוזין שקדים אפרסקין ורימונים פרכילי ענבים ועטרות של שבולין יינות שמנים וסלתות אסור להסתפק מהן, ומבואר שיש בזה מצוה לנאות את הסוכה בדברים הנזכרים ושאסורים בהנאה אחרת משום שהוקצו למצוות. וכתב השל"ה אפילו שיחתן של תלמידי חכמים הוא תלמוד דמכאן נראה שהיה מנהגם כן לחבב מצות הסוכה וליפותה בקרמין וסדינין ולתלות בה פירות חשובין.

ובמהרי"ל (מנהגים הל' סוכות) כתב כל אדם יעשה סוכתו קבע ודירתו עראי שאם וח נגזר עליו גלות יתכפר בזה וחייב לנאותה ויפה מנהג אשכנז שפורסים יריעות לנוי ומעלין את כליהם שם וכן מטעם זה נמי עושים עטרה מעוטר בפירות ותולין אל תוך הסוכה ונקרא בלשון חכמים נוי סוכה ומאחר דחייבין לנאות הסוכה דמעלין לתוכה דווקא כלים נאים וכו' ע"כ. ורבינו יונה בפירושו על אבות (פ"ב מ"א) כתב וז"ל: רבי אומר איזוהי דרך ישרה שיבור

דהנה דהו הפוסקים האם מותר לתלות קישוטים בסוכה שיתגן שיוצאו לשם חג המולד, והנה כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ב סימן נז) שאין בזה איסור שכן הזמנה לא ממעשה לא נאסרה, וכן כתב בשו"ת מים ההלכה (ח"א סימן צט). וכן כתב להקל בשו"ת שבט הקהתי (ח"ב סימן קטו) יעו"ש.

וכן כתב בחזו"ע (דיני הסוכה הלכה ח') שהזמנה לאו מילתא ואף בגדולה מזו כתב בשו"ת חת"ס (חאו"ח סימן מב) התיר ע"ש, ומפני שקישוטים אלו נעשים בבתי חרושת ולמוכרם לכל דורש ואין בהם מגע יד אדם ואין כאן מחשבה הפוסלת, והביא שכ"כ בשבט הלוי שם, ובשבט הקהתי. וכן כתב להקל בילקוט יוסף (סוכה עמ' תקלח) מה שהאריך בזה.

וכן כתב בנטעי גביראל (סוכות לד ג') מותר לקנות נוי סוכה מעכו"ם שנשעו בבית חרושת שלהם לצורך חגיהם כל זמן שאין ע"ז סמלי ע"ז, וע"ע בשו"ת דברי דוד ח"א יו"ד ס"ח מה שהאריך בזה.

אולם ראה בשו"ת אבני דרך (ח"ד סימן קא בהערה 1) שכתב לו הגר"א גרינבלט, שאף שלא אסור אבל יש רגש לא טוב בזה. וכן ראה עוד בספר אשרי האיש (ח"ג פרק כד הכ"ט) שכתב שאף שהדבר מותר מכוער לתלות בסוכה דבר שנעשה עבור עבודה זרה, עכ"ד, והנה נראה שכל זה שמכוער דוקא היכא שיודע בדואות אבל אינו יודע, אז יתלה ושפיר דמי.

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושאל"ס

שערי יוסף - סוכות

כעין תדורו והנה כעין תדורו לא שייך לעשיית הסוכה אלא לישיבה וכמבואר בכל מקום שנדרש זה בגמ' סוכה (כז כח) ועוד אבל אין זה שייך לבנין הסוכה ואף לכתחילה עושה דפנות הסוכה מדברים שאין עושין בית קבוע אפי' בית שהוא רק לימות החמה בלבד.

וכן הוא לעניין עשיית נוי וקישוטים שלא שייך זה ואף מי שאינו רגיל לקשט כותלי ביתו אף לא לשבת ויו"ט יש לו לייפות ולקשט כותלי סוכתו משום חשיבות המצווה שמפורש בסוכה (דף י) עיטרה בקרמין ובסדינין המצויירין, וכן איתא בכל הפוס' ובש"ע והוא פשוט וברור, ע"כ משו"ת אגרות משה. והנה בספר גליוני הש"ס מביא את דברי שו"ת מהרי"ו בסימן קצ"א שמצווה לקשט את הסוכה כיוון שכתוב תשבו ולומדים מכך תשבו כעין תדורו. ושם הקשה ע"ז הגליוני הש"ס שהרי חיוב זה קלי ואנוהו לא שייך באופן פרטי למצוות סוכה אלא היא מצווה כוללת בכל המצוות כולם וגם בסוכה וא"כ מדוע אומר שהטעם הוא משום זה קלי ואנוהו. ובסידור בית יעקב [לר' יעקב עמדין] מבאר שלא לחינם האריכו כאן בכל מיני דוגמאות של קישוטים שהניחו בסוכה כיוון שבאים להשמיע לנו שיש מצווה לעשות את הסוכה נאה בכל מה שאפשר. ומ"מ מדברי המהרי"ו משמע שזה מדין תשבו כעין תדורו, וזה קשה כדהקשנו לעיל,

ג' ועוד יש בזה משום חיבוב מצות הסוכה, והיינו משום חיבוב מצוה, [וראה בזה בקובץ מוריה אלול תש"מ במאמרו של הגר"ב זולטי], ד' ראה עוד בשו"ת הרשב"א חלק א' סימן נ"ה דע"י כן יהיה יותר נוח לאדם לשבת בסוכה ולשהות שם ולכן יש לנאות את הסוכה כדבעי. ויהיה נפק"מ מה הדין באדם שיודע דיהיה בסוכה רק יום אחד, לכמה שעות האם

לו האדם כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם גם צריך להתנאות במצוות לולב נאה טלית נאה ספר תורה נאה תפילין וכיוצא בהן בענין שיפארוהו בני אדם וישבחוהו עליהם. והגאון יעב"ץ בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"א סימן קסט) כתב שבנה מחדש והוסיף באחורי ביתו חדר אחד נאה לשם מצות סוכה שעשה בכותלי אבנים וסיד, ודן שם לענין שיור אמה על אמה.

ומה שיש לנאות את הסוכה מצינו לכך כמה טעמים: א' משום הידור מצוה כמבואר בגמ' בשבת דף קלג ע"ב, ובסוכה דף י ע"א. ב' ועוד כמו שכתב בשו"ת מהר"י ווייל (סימן קצא) כתב: ומצוה לנאותה דכתיב תשבו כעין תדורו וקצת משמע כן בגמ' (סוכה כח) דאיתא התם תשבו כעין תדורו מכאן אמרו כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו קבע וביתו עראי, כיצד היו לו כלים נאים מעלן לסוכה מצעות נאות מעלן לסוכה וכו' ועיין עוד בפ"י רש"י (סוכה כו) כעין תדורו, פ"י כדרך שהוא דר כל השנה בביתו הזקיקתו תורה להניח דירתו ולדור כאן בסוכה עם מטותיו וכלי תשמישו ומצעותיו וכו' ע"כ. וכן כתב בש"ע הגר"ז (שם סעיף א') וכ"ה בערוה"ש (שם סעיף ב), וראה עוד מה שכתב היראים (סימן תכא דפו"י סי' תכג) דמצוה שיעשה לה פתח דתניא (סוכה כח) תשבו כעין תדורו אלמא כעין דירה בעינן ע"כ.

אלא דבעיקר טעם זה יש לעי' דבשלמא שיביא כלים נאים ותמונות כמו שתולה בביתו מדין נוי ולא מדין תשבו כעין תדורו כמו שחידש הצפנת פענח, אבל כל מיני קישוטים שתולים לא כמו שתולים בבית, זה מנ"ל, ובע"כ דצריך להגיע גם לטעם דחיבוב מצוה. ואח"כ מצאתי בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה סימן לט) שכתב יש מי שפרסמו שאין לעשות נוי סוכה מדברים שאין דרך להשתמש בבית דבעינן

שערי יוסף - סוכות

היפה ביותר הוא שהעניינים לא יהיו רעבים בחג ע"כ.

והגרי"ח זוננפלד בשו"ת שלמת חיים (ח"ב חיו"ד סי' יח ובדפוס חדש סי' רנז) וז"ל מה שיש מהדרין לנאות את הסוכה ותולין תמונות של גדולי ישראל פשוט שגם בזה י"ל תשבו כעין תדורו והנוהג היתר בביתו ונחשב הדבר בעיניו למצוה להסתכל בדיוקנים של צדיקים יוכל לעשות כן גם בסוכה, [וע' בשו"ת יחיה דעת חלק ג' סימן סג שדן בענין זה אם מותר להצטלם עי"ש שכתב להתיר ואכמל"ן]. הנה בנתיבות ההלכה (חלק כ"ה עמ' 54) הובא שמנהג מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א לתלות קישוטים של גדולי ישראל שנפטרו וגם שחיים עמנו, וכן ראה בזקנים אתובנן (ח"ה עמ' י"א) על הקישוטים ששם רבינו הגראי"ל בסוכותו ששם תמונה של הרב מפוניב' ולאחר שמצאו תמונה של הגר"א שמו גם תמונה של אדונינו הגר"א עי"ש.

וכן מובא שבחג הסוכות התנוססה על דפנות סוכתו של רבינו הגרי"ש אלישיב זצוק"ל דמות דיוקנו של הרבי הקדוש מאוסטרובצה. מלבד זאת נהג מרן לשבח עד מאד את כתבי תורתו של הרבי ולציין באוזני מקורביו עד כמה חושק הוא לעיין ולפלפל בהם. כאשר אחד ממקורביו הרהיב עוז ושאל כיצד נקשר מרן עד כדי כך לכתביו וחידושיו של הרבי, השיב רבינו, כי בימי בחורותיו נפטר הרבי מאוסטרובצה, והספדנים שציירו את דמותו תיארו עד כמה ייקר את הזמן והחשיבו כבעל ערך עליון, ועד כמה הקפיד שלא להשחית את רגעיו בשום פנים ואופן. הדברים ששמע בצעירותו נחרטו בתוכי ליבו הטהור של רבינו, ולימים עמד ותלה את דיוקן הרבי על דפנות סוכתו, כדי שדמותו הקדושה תעמוד לו כסימן וכציון דרך לייקור הזמן. מלבד זאת

הוא צריך לנאות את סוכתו, או לאו, ולפי הטעם שתשבו כעין תדורו והרי קימ"ל דבעינן דתהיה הסוכה ראויה לכל שבעה, א"כ אפ"ה צריך לנאותה.

ובספר אעלה בתמר בתורת בריסק (מדברי מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל) הובא (עמ' צ') שכמדומה שבסוכה אצל הגרי"ז לא היו קישוטים כלל אפי' לא תמונות, ושם הובא בבריסק מפרשים הטעם שהגרי"ז היה עוסק וחרד כל הזמן שיצא יד"ח עיקר המצוה ובוהה השקיע כל מחשבתו, ע"כ, אבל אין להוכיח משום דאין מעלה לשם קישוטים בסוכה. וא"כ לפי"ז ה"ה הכא אין לתלות תמונות של רבנים.

עוד הובא בספר ברוך ה' יום יום, על הגרי"מ פינשטיין זצ"ל חתנו של הרב מבריסק זלל"ה: פעם שאלתיו למה אין לרבינו קישוטים בסוכה, ונדמה לי שאמר שגם לח"ח לא היו קישוטים, אבל את התשובה באמת ידענו שקיים רבינו בסוכתו כעין תדורו, והיינו בלא הרבה נוי והדר. וכן מובא בעוד כמה מקומות שהח"ח לא שם קישוטים והטעם כמו שבית לא שמים קישוטים, וכן ראיתי שמובא מנהג של חסידי חב"ד שלא לתלות קישוטים, משום שהסוכה לא טעונה עוד קישוטים חיצוניים, וזה צ"ב מהגמ' מסוכה, וראה עוד מש"כ בשיח יוסף ח"ב בקובץ בעניני סוכות מנהג חסידי חב"ד שלא לישון בסוכה, עי"ש מה שהערנו ע"כ. וא"כ י"ל דלפי הח"ח ג"כ אין לתלות דהוי תשבו כעין תדורו, ובכדי להתפלל עליהם יזכור זאת בתפילה, וא"צ לזכור זה כל הזמן. והאדמו"ר הגאון הקדוש רבי חיים מצאנז זיע"א בעל הדברי חיים היה נוהג להרבות בצדקה בערב חג הסוכות ואת כל כספו פיזר לעניים ונצרכים מפאת זאת לא השקיע כספים רבים לקישוט סוכתו הוא היה אומר נוי סוכה

שערי יוסף - סוכות

מורידין נוי סוכה וכדומה ביום האחרון לפני ביהש"מ"ש, ונמצא דהרי זה חשיב כהנאה של כילוי, אלא דרך כילוי כדי ליהנות אסור, אבל כילוי לחוד או הנאה לחוד שרי, ואין שום איסור להוריד נוי סוכה אם אין כוונתו ליהנות, וכן לסתור סוכה, והביא ראיה מהא דמותר מן המנחה למעלה ברוצה לאכול בשמיני אבל עכ"פ אסור ליהנות, והיינו דעיקר האיסור הוא איסור הנאה. אלא דיש להקשות בזה ממש"כ בשו"ת החת"ס לענין מי שרוצה להוריד את האתרוג מסוכותו לקהל ושכם כתב ב' טעמים להתיר א' חדא דמצוות לאו להנות נתנו ועוד שאדרבה יקמו בזה מצוה, וא"כ לטעמא דכל האיסור להנות א"ש, אבל לטעם השני יל"ע, וע"ע בביה"ל בד"ה כל שמונה, שכתב לדון בזה, וע"ע.

וכמו יש ללמוד להתיר ממש"כ במג"א סימן שטו סק"ב שמותר לתות סדינים המצויירין לנוי שבבצת ואין בזה משום בנין ע"ש, וא"כ כ"ש דהכא יש להתיר מצד דין בנין, ועוד י"ל ע"פ מש"כ בחזו"א (או"ח סימן נב סקי"ג) שנסתפק כשקובען לעולם אם אסור אבל אם עשוי להסירן או שתלאן באופן רפוי שנוח להסירן מותר, וא"כ לכאורה ה'ה' הכא בקישוטים שתלויים כמו שעון על קיר.

והנה בהאי ענינא ראה עוד למרן הגרע"י בחזון עובדיה סוכות הל' נוי הסוכה (עמוד צב) להקל משום חשש גשם או גנבים, וזה עפ"י הרמ"א בסעיף ב' ובהערות הב"ד והשו"ע הרב שמותר להוריד קישוטים אלה אף שלא בזמן שיש חשש לגשם או לגנבים, ושם כתב עוד, ואפילו ששכח להתנות על נוי הסוכה שיוכל ליטלם כל זמן שירצה מותר להסירם מן הסוכה בחוה"מ אם חושש פן ירדו גשמים ויקלקלו אותם או מפני הגנבים עכ"ד.

מטעם הכרת הטוב, נהג לעיין רבות בכתביו של הרבי מאוסטרובצה ולייקר את חידושי תורתו. (ספר עמודו של עולם). וא"כ לפי הני שיטות א"כ יש ענין לתלות תמונות של גדולי ישראל שחולים בקורונה ל"ע, כדי שיזכור להתפלל עליהם, ויהיה רצון שקוב"ה יעצור המשחית והמגיפה מעלינו ומעל כל עמו בית ישראל במהרה בימינו אמן.

כא. הורדת קישוטים מהסוכה כשיורד גשם

א' דחול המועד סוכות תשפ"א

לכבוג הגאון האדיר רבי אשר אנשיל שוורץ שליט"א בעמח"ס מעדני אשר, והגליון הנפלא הערוך בטוב וטעם ודעת.

שלו' רב

מועדים לשמחה.

ראיתי הגליון האדיר עד לנפלא על חג הסוכות תשפ"א, ושם דן האם מותר להוריד את הקישוטים מתי שיורד גשם, והביא כת"ר מש"כ במנחת פיתים אור"ח סימן תרל"ח כתב על הא דאיתא התם ברמ"א אם סיכך בהדס או תלה בסוכה אתרוג לנוי, מותר להריח בו דלא הוקצה מריח רק שלא יגע בו דאסור בטלטול, ע"כ, וז"ל היינו בשבת ויום טוב, אבל בחול המועד שרי לטלטל במקומו, אבל להוציאו משם אסור גם בחול המועד דהויא ביטול מצוותו, וכן נראה ברמ"א דלטלטל מפני הגשמים כיון שמוציא הנוי מהסוכה אף בחול המועד אסור אם לא בתנאי.

אבל בשו"ת מנחת שלמה (תניינא סימן נ"ד) כתב לחלוק ע"ז וכתב דמה דאסרינן ליהנות מעצי סוכה דמה חג לד' היינו רק לבטל מצות סוכה, וכמו"ש הט"ז בסק"ג, מ"מ כל זה דוקא כדי ליהנות, אבל סתם לבטל מותר שהרי

שערי יוסף - סוכות

חאו"ח סימן ב' ועי"ש מה שהבאנו מהאילת השחר עמ"ס פסחים שנדפס בקובץ ישורון חלק ל"ט שהקשה מ"ש מטלית מלהוציא כסף, וע"ש מה שביאר שאדם מוכן לשלם אבל לא שיתקלקלו לו חפציו, ועי"ש מה שהערנו עליו, וע"ע בזה באות ב'.

עוד מקור להאי דינא איתא בגמ' בבבא מציעא בפרק אלו מציאות דף כט ע"ב אמר מר השואל ספר תורה מחבירו הרי זה לא ישאילנו לאחר מאי אריא ס"ת אפי' כל מילי נמי דאמר ר"ש בן לקיש כאן שנה רבי אין השואל רשאי להשאיל ואין השוכר רשאי להשכיר ס"ת איצטריכא ליה מהו דתימא נחא ליה לאיניש דתיעביד מצוה בממוניה קמ"ל ע"כ, ולכאורה מוכח דלא אמרינן דניחא ליה לאיניש דלקיים מצוה בממוניה, ועי' מה שנכתוב בזה לקמן באות ב', וראה שם מש"כ השיטה מקובצת וז"ל: נחא ליה לאיניש דליתעביד מצוה בממוניה פ' קמ"ל דבהא כיון דאיכא קפידא לקלקל הספר לא נחא ליה דהא יצא שכרו בהפסדו כי היום או למחר לא יהיה לו ספר במה ללמוד, אבל במידי דליכא שום חשש של קלקול ואין יכול לשאול שלא מדעת הבעלים למעבד מצוה כגון טלית ותפילין של חבירו בבית הכנסת רשאי להניחן ולהחזירן למקומן ולא חשיב גזלן כשואל שלא מדעת בעלים, ומקור דבריו הם מהריטב"א בשם רבו, ועכ"פ חזינא דכן יש דין נחא ליה לאיניש אך השאלה באיזה מקרה, וכדברי הריטב"א בשם רבו, כן מבואר בנימוקי יוסף במס' ב"ב בפרק הספינה דף ד. והנה לענין טו"ת דיש חזקה דניחא ליה, כן מבואר ברבינו ירוחם נתיב י"ג ח"ג, וברא"ש עמ"ס חולין דף קי:, ועי' עוד בשו"ת הלכות קטנות ח"א סימן סה. והנה בשו"ע סימן תרל"ז סעיף ג' כתב שאין להכנס לסוכת חבירו שלא ברשות, אלא שכתב שם בט"ז והובאו דבריו בפוסקים שבזמן שאין שם את

וכן כתב הגר"מ אליהו בספר הל"ח (פרק נ' סעיף סג) גבי קישוטים שעלולים להתקלקל בגשם ששרי להורידם כשיורד גשם, ויש להעיר דהרי גם בעיקרא דהאי מילתא מצינו שדן בזה כבר בתשובות הרא"ש (כלל כד אות ט) שכתב בזה"ל: וששאלת נויי סוכה האם מותר להסירן ע"ש מה שהאריך בזה, והסיק בזה"ל: וכן הייתי נוהג להתנות ולסלקם בעת גשמים ע"כ, ומוכח דמהני תנאי.

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף וש"א"ס

כב. האם מותר להכנס לסוכת חבירו ללא רשות בזמן הקורונה

לכבוד הגאון האדיר רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך וש"א"ס.

במה ששאל בזה"ל: האם מותר ליכנס לסוכת חבירו בלי רשות, כדי לברך לישב בסוכה, או שעתה אנשים מקפידים ביותר שלא יגעו להם בחפצים בביתם בגלל הקורונה ע"כ שאלתו, הנה לכאורה י"ל דתלוי אם אותו בן אדם שרוצה להכנס לסוכתו של חבירו כבר היה חולה קורונה וכיון שכן, אין לו בעיה עם זה או שמי שהסוכה שלו היה כבר חולה, אבל אם לא אסור, דלא שייך את הדין נחא ליה לאיניש ליעבד מצוה בממוניה, וכ"ש אם הוא אדם זקן או חולה ויש לו מערכת חיסונית חלושה.

וגם בלא"ה להכנס לסוכת חבירו מדין נחא ליה, הנה מקורא האי דינא דהאי סוגיא איתא בגמ' בפסחים דף ד' ע"ב לענין בדיקת חמץ, וכך איתא דאפילו באתרא דיהבי איגרא ובדקו דניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בממוניה, [ועי' במש"כ שם בדברי יוסף שכתבנו להוכיח דדין נחא ליה לאיניש הוא אפילו להוציא כסף, וראה שם מה שהבאנו משו"ת חת"ס

שערי יוסף - סוכות

ממקום אחד לשני דרך החלון [ואף אומרים שהוא קשה לשכחה].

וכתב שם תשובה, אף שדבר זה ידוע אצל רבים, אך כמדומה אני שאין לזה מקור בחז"ל ובספרי רבותינו [ומה שיש שמביאים כן בשם צוואת רבי יהודה החסיד אינו נכון] ואין צורך להקפיד בזה כלל מעיקר הדין [ואדרבה מצינו מעשיות רבות על כמה צדיקים במשך הדורות שיצאו דרך החלון ולא נראה שחשו בזה כלל], ואולם כתב שם, אמנם יש לציין שמנהג ק"ק בעלזא היה מאז ומקדם להקפיד מאד שלא לעבור דרך החלון [עיין בקובץ בית ישראל ויזניץ ח"ו עמ' קיב בהערה] ולע"ע אני יודע הטעם בזה, [ואולי רק מטעמי דרך ארץ], ועיין בספר היא שיחתי (א עמ' לח) בשם ספר גדולי הדורות על הגה"ק ר' שר שלום מבעלזא זצק"ל עי"ש.

כד. סוכה מזכוכית

י"ג תשרי תשפ"א

לכבוד ידידי חביבי הבה"ח רבי אליהו בארי נ"ו מח"ס מאורות אליהו וש"ס.

שלו' רב

במה ששאלת מה דין עשיית סוכה מזכוכית, הנה נראה לענ"ד להתיר דבר זה, ע"פ מה דאיתא בגמ' בסוכה דף כד ע"א אמר רב אחא בר יעקב כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה, וכתב רש"י שלא תהא המחיצה נעה וזעה ברוח, ולכן הכא הסוכה תהיה כשרה, וכן ע"פ מש"כ השו"ע בסימן תר"ל ס"א שכל הדברים כשרים לדפנות וא"כ ה"ה הכא. וכן כתב להתיר בשו"ת אבני דרך ח"א סימן צו אות א', וכן אמר לי אאמו"ר שליט"א שפשוט להתיר ד"ז, ושכן ששמע בבחרותו מהגרמ"ב זילברבג שליט"א.

בעל הבית ואינו אמור לבוא לשם מותר להכנס גם ללא רשות חבריו ומש"כ השו"ע שאסור להכנס היינו דוקא שמוחה בו, ע"ש ובביכורי יעקב, ולכן היכא בסוכה כל עוד שאינו הפסד ממון ברור דהוה דין נוחא ליה, וכל דין סוכה גזולה היכא דלא נוחא ליה או היכא דגזל המקום.

וכמו שמצינו שדנו הפוסקים שהנה במג"א סימן תרל"ז סק"ג כתב לדון האם מותר לעשות סוכה ברה"ר, וכתב שאם את"ל שכל ישראל מוחלין הרי יש לעכו"ם חלק ברה"ר, ובפרי מגדים (שם) בא"א (סק"כ) כתב שאפשר שלא אמרינן נוחא ליה לאיניש למעבד מצוה בממוניה לענין לבנות סוכה בבית חבריו ע"ש, והיינו דוקא לבנות משא"כ היכא שנכנס לסוכתו, ועוד י"ל ע"פ מש"כ בבכורי יעקב (סימן תרל"ז סק"ה) שהכל תלו לפי אומדן דעת של חבריו יעו"ש, וא"כ ה"ה הכא שיאמוד דעת חבריו בענין זה.

כג. להכנס לסוכה דרך החלון

הנה ראיתי דבר חידוש בגליון מים חיים (מס' 324) בשם מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א מה הדין בסוכה שעומדת בחצר וצמודה לבית האם אפשר להכנס אליה דרך החלון או שצריך ללכת מסביב דרך הדלת, וענה שאפשר להכנס לכתחילה דרך החלון, דלא שמענו שיש קפידא להכנס לסוכה דרך החלון.

ובענין לעבור דרך החלון האם הוא קשה לשכחה ואמנם בכ"ז מצאתי עתה בשו"ת מעשה אפוד חלק א סימן צה להגאון העצום והבקי בכל דברי הפוסקים רבי ישראל שניאור שליט"א ושם כתב בזה כלדהלן: שאלה, מהו המקור למה שמקפידים רבים [שלא משום ענין חוסר דרך ארץ שיש בזה לפעמים] שלא לעבור

שערי יוסף - סוכות

וכ"כ בביכורי יעקב (סימן תרל"ב סק"ט)
שזכוכית לסכך פסול הוא שבא מן העפר ואיננו
גידולי קרקע ע"ש.

ועוד בענין סכך מזכוכית ראה מה שהאריך
בשו"ת מנחת שלמה ח"ב סימן נח תשובה לה
שכתב בענין זה, אחדש"ת ביקי כיאות לכ"ת
אודיעו בזה כי מעולם לא עלה על דעתי
מחשבה כזו דסכך פסול הוא דוקא בדבר
שמעכב את השמש אבל בכיסוי זכוכית או
פלסטיק אין זה פסול וק"ו שלא אמרתי
לאחרים אך בכל שקר יש קורטוב של אמת
אשר על כן חושבני שזה בא מזה שהשומע
טעה במה שאמרתי לפני הרבה שנים בנוגע
להמהרי"ל דיסקין בכתבים סי' נ"ו שהחסרון
של מעמיד הוא רק בדבר המקבל טומאה ולא
בעור שאינו מעובד עיי"ש ואע"ג שאין זה
גדולי קרקע דה"ה נמי בזכוכית או בפלסטיק
והוא פלאי אבל לא לגבי הסכך עצמו עכ"ד.

ויש עוד להאריך בכ"ז, ומפני טרדות החג,
והתשובות, ואברך את כת"ר במועדים
לשמחה חגים וזמנים לששון.

בברכת התורה

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

בני ברק

ועתה אצרף בזה מש"כ אלי בזה הגאון העצום
בעל האורחותיך למדני שליט"א

לכבוד ר' יוסף אביטבול שליט"א

כתב כת"ר, "בפוסקים האריכו בדין לסכך
מזכוכית, ולא הבנתי איך יהיה מהני הא סו"ס

ויש לומר שאף שיש שמש שנכנס לסוכה
מחמת הדפנות מ"מ הרי כתב בשו"ע בסימן
תרל ואפילו חמתה מרובה מצלת מחמת
הדפנות כשרה, וכתב במשנ"ב שם שהיינו
פרצות גדולות בדפנות שע"י זה חמתה מרובה
מצלתה מ"מ כשרה שכ"ז לא קפדינן אלא
בסכך, וע"ש עוד בכה"ח.

אולם מצאתי בענין זה בספר אגרתא דחדוותא
חלק כ"ג (עמ' קלח) מהגאון רבי מרדכי גרוס
שליט"א שנשאל בענין זה, ושורש הנידון
שהרי לו הוי כעין תדורו, והרי אין אדם דר
בדירה שורואים לתוכה, וכתב שם, שנראה
פשוט ששרי דהרי בדפנות ליכא כלל הלכות,
וכמו שחזינן בגמ' בסוכה דף כג כד שמהני על
כבי חי' ודפנות של חיות ואין אדם מעמיד כך
בביתו ומ"מ כשר הדבר עכ"ד, ויש להוסיף
בדעתו דתשבו כעין דתורו נאמר רק על תוצאת
דין הישיבה.

אלא דהר"ן בסוכה דף ז ע"א כתב שבעינן
מחיצות הניכורת כמו דירהף נ"ט"ע ה"ה הכא.

והנה יש לדון מהא דאיתא בנוזר דף נג ע"א
למעוטי אבן הסוכית וכתב הרא"ש והביאו
בשטמ"ק שמירי בסוכין וראין כמו זכוכית
שאין מביאין את הטומאה, ומוכח דלא הוי
כאוהל, וכן יש להוכיח ממש"כ בפרי מגדים
(סימן תרכ"ט סק"א) שבשעת הדחק מסככין
בזכוכית, בע"כ דלא הוי אוהל שמביא את
הטומאה, וא"כ א"א להיות הזכוכית דפנות
לסוכה, ונראה דסו"ס הוי דופן לענין סוכה ואף
שלענין טומאה שאני, וגם עצם הסברא דיהיה
מהני זכוכית לסכך, לא מובן מדוע, הרי סו"ס
הוי חמתה מרובה מצילתה.

ובאמת במור וקציעה סימן תרכט כתב בזה"ל:
נראה לי שאין מסככין בזכוכית ופתחי חלונות
דלא חשיבי גידולי קרקע הואיל וברייתן מחול

שערי יוסף - סוכות

שזכוכית נעשית מאפר, הלא הוא ידוע שהיא נעשית מחול. ועוד, מה השייכות בין "עצים" וזכוכית, שהרי הוא כתב דבעצים שנשתנה צורתן יש פיסול רק מדרבנן, ושוב כתב "ואם כן אותן שמשימין חלונות מחיצה זכוכית..." הלא אין שום שייכות בין עשיית זכוכית ובין עצים, שהרי הזכוכית נעשית מחול. ואולי מפני הערות אלו השמיטו המ"ב והכה"ח דין זה מספריהם.

ונראה שהמש"ז כתב דבריו לפי אופן עשיית זכוכית בזמנו ובמקומו. והוא מיירי במה שקוראים "זכוכית יער" (ובלשון אשכנז waldglas - וולדגלאס). הם נהגו לערבב חול עם אפר מעצים (כגון מעצי אשור) כדי לייצר את הזכוכית, כגון שני חלקים של חול וחלק אחד של אפר מן העצים. ולפי זה י"ל שאם המציאות היא שיש רוב מאפר עצים, אז זה דומה לדין פשתן שנתשנה צורתו, ואיסורו לסכך הוא רק משום גזירת דרבנן. וכתב המ"א בס' תרכט ס"ק כב "ובשעת הדחק שאין להם במה לסכך מסככין בנסרים אפי' יש בהן ד' (ש"ג וכ"מ בגמ') וה"ה בכל דבר האסור משום גזירה." וכן המש"ז שם בתחילת דבריו הביא מ"ש המ"א ע"ש. ולכן אף ב"זכוכית יער" י"ל שמותר לסכך בה בשעת הדחק כמ"ש המש"ז. ולכן אתי שפיר מ"ש המש"ז כיון שבזמנו ובמקומו הזכוכית נעשית מאפר מעצים. ובזה מובן למה כתב המש"ז "ואם כן אותן שמשימין חלונות מחיצה זכוכית", דהיינו שדין זכוכית יער דומה לדין עצים שנשתנו.

אלא בסוף כתב המש"ז "כי לא ראיתי המלאכה ואם יש תערובת והולכין בתר הרוב בכל התורה", דהיינו שאם רוב התערובת הוא חול אז הזכוכית פסולה מן התורה, משא"כ אם הרוב היא אפר עצים שאז הפסול הוא רק מדרבנן. ולפי זה בזמנינו שאין נוהגים היום

נכנס שמש. וכן לענין דפנות מזכוכית ששרי הרי לא הוי תשבו כעין תדורו, ודין זה נאמר על הדפנות כדאיתא בר"ן בדף ו ע"א כמדומני."

(א) **כתב** המור וקציעה בס' תרכט, "נ"ל שאין מסככין בזכוכית דלא חשיבי גדולי קרקע הואיל וברייתן מן החול, ושמא בני קבולי טומאה ניהו נמי מדרבנן." וכן הוא בבכורי יעקב ס' תרלב ס"ק ז, "ויש ליזהר בזה שלפעמים משימין חלון של זכוכית על השלחן באמצע הסכך, וזכוכית סכך פסול הוא דבא מן העפר ואינו גדולי קרקע, ולכן צריך ליזהר שישאר עכ"פ במקום אחד ז' על ז'." וכן הוא במועד לכל חי ס' כא אות לג ע"ש.

אלא ראיתי דבר תמוה בדברי המש"ז ס' תרכט סוף ס"ק א, וז"ל "והוי יודע דצומח הארץ יש בו פסול תורה כעפר ומתכות וכדומה דצומח בעינן ולא גידולי קרקע כאבן ודומם שאף הם יקראו ג"ק ובהמה נמי ג"ק. ואמנם יש פסול דרבנן כפשתן שנידק וניפץ שנשתנה צורתו. ואפשר **מעצים** י"ל דנשתנה צורתו ורק מדרבנן פסול, ועיין ב"ד כיסוי הדם אין ענינו לכאן, וא"כ אותן שמשימין חלונות מחיצה זכוכית י"ל בשעת הדחק מסככין בזכוכית כפי ששמעתי אומר **מאפר** הוא נעשה (כי לא ראיתי המלאכה ואם יש תערובת והולכין בתר הרוב בכל התורה)." ע"ש.

ויש להעיר, הלא זכוכית נעשית מחול כמ"ש הרמב"ם הל' כלים פ"א הל"ה, "כלי זכוכית אינן מקבלין טומאה מדברי תורה, וחכמים גזרו עליהן שיקבלו טומאה הואיל ותחלת ברייתן מן החול." ולכן ודאי היא פסולה מן התורה לסכך, וזה בכלל מ"ש המש"ז בתחילת דבריו "יש בו פסול תורה כעפר ומתכות וכדומה." ולכן איך כתב המש"ז שבשעת דחק מותר לסכך בזכוכית. ועוד, איך הוא כתב

שערי יוסף - סוכות

ושבים יכולים לראות בתוך הסוכה דרך הקנים. וגם שיעור הדופן למעלה הוא רק י"ט אף שהסכך גבוה למעלה עד כ' אמות. ולכן ממילא כל אדם יכול לראות בתוך הסוכה, ואין לפסול הסוכה משום זה. ולכן ה"ה דזכוכית כשרה לדפנות.

ודין תשבו כעין תדורו הוא אינו שייך בגוף הסוכה במה היא נעשתה, אלא בשימוש בסוכה ואם הוא יכול לשמש בביתו באופן כזה, כגון אם יש ריח רע באיזה חדר שבבית אז הוא אינו יכול לשמש בחדרו אלא הוא צריך לצאת משם למקום אחר, וכן הוא בסוכה, אבל אין לפסול את הסוכה משום כך והיא עדיין כשרה, אלא רק באותו זמן שיש ריח רע האיש פטור ממצוות סוכה.

ולכן בשלמא אם הוא רוצה לעשות איזה שימוש של צניעות בסוכה של זכוכית, כגון תשמיש המטה, אז הוא פטור ממצוות סוכה באותו זמן, אבל עדיין הסוכה עצמה כשרה. וזה כמ"ש הרמ"א בס"ת ר"ל ב, שמטעם שמצוות סוכה איש ואשתו אין ישנים בסוכה, אבל אין לפסול את הסוכה משום כך.

וראיתי בתוספות ראש השנה כח: סוף ד"ה ומנא, שכתבו לגבי דין בל תוסיף, "ומסוכה אין להביא ראיה כאן מה שאין עובר בעשה ד' מחיצות אע"ג דאמרינן שתים כהלכתן ושלישית אפי' טפח, דכל שכן כשעושה ד' מחיצות טפי עדיף דהוי תשבו כעין תדורו." ויש לפרש שאין דין תשבו כעין תדורו דין בגוף עשיית הסוכה, אלא רק משום שהוא רוצה לשמש בסוכתו בצניעות יש לו היתר להוסיף על מספר הדפנות.

ואסיים בכבוד רב

מחבר הספר אורחותיך למדני

לערבב אפר עצים עם החול בשעת עשיית זכוכית, ממילא שהזכוכית פסולה מן התורה לסכך, ואף המש"ז יודו לזה.

וראיתי בעיקרי הד"ט א"ח ס"ל אות ו, שכתב "ועיין להרב פר"מ ס"ת רכ"ט ס"ס א' דהתיר בשעת הדחק לסכך בזכוכית, ששמע אומרים שנעשית מאפר ואם יש בה תערובת הולכין בתר הרוב ככל התורה." וכן הוא, אלא אין המציאות כן בימינו, ולכן אין לסמוך על זה.

מ"מ עדיין יש לשאול שאלת כת"ר לגבי מ"ש המש"ז, שהלא אם הזכוכית שקופה היא פסולה מטעם חמתה מרובה מצלתה. וי"ל דאח"כ שהיא פסולה אף מטעם זה, אלא הבכורי יעקב מיירי רק בחלון באמצע הסכך כנגד שלחנו למטה, ונראה שכן כוונת המש"ז שכתב "אותן שמשימין חלונות." ולכן י"ל שבשאר הסכך עדיין יש צלתה מרובה מחמתה ולכן אין החלון פוסל כל הסכך. אולם אם כל הסכך נעשה מזכוכית יער ומשום זה חמתה מרובה מצלתה, אז אח"כ שהסכך פסול משום זה וכמ"ש רש"י בסוכה ח: "לצל הוא דמיקריא סוכה שסוככת מן החורב." או י"ל שאם הזכוכית אטומה אז אין חשש הנ"ל, שעדיין היא יכולה למנוע הכנסת אור השמש. (ועיין בקרית חנה דוד ח"א ס"קב האם זכוכית נחשבת כאויר לפסול הסוכה בג"ט כיון שהיא שקופה, או כסכך פסול לפסול את הסוכה בד"ט כיון שהיא דבר גוש, והוא סבר שהוא פסול רק בד"ט ע"ש.)

ב) ולגבי הדפנות אין חשש לעשות הדפנות מזכוכית, שאף מצינו שסוכה כשרה בשתים דפנות כהלכתן ושלישית אפילו טפח, אף שכל אדם יכול לראות בתוך הסוכה משני הצדדים הפתוחים. וכן הוא מותר לעשות הדפנות מקנה קנה פחות מג"ט אף בד' דפנות כמ"ש הכה"ח ס"ת ר"ל אות חי ע"ש. וזה אף שכל העוברים

שערי יוסף - סוכות

כה. שולחנו בתוך הבית שבסוף השולחן יושב חולה קורונה

ב"ה

לכבוד הגאון האדיר רבי יוסף אביטבול
שליט"א

שאלה מעניינת מאד בחמלת ה' חשבתי, הנה בשו"ע או"ח סימן תרל"ד סעיף ד' כתב מי שהיה ראשו ורובו בסוכה, ושולחנו חוץ לסוכה, ואכל, כאילו לא אכל בסוכה, אפילו היא סוכה גדולה, גזירה שמא ימשך אחר שלחנו. ע"כ.

אדם שראשו ורובו בסוכה, ושולחנו בתוך הבית, ושם בבית בסוף השולחן יושב אדם חולה קורונה ל"ע. האם יש חשש בכלל שהוא ימשך לשולחנו לתוך הבית, שהרי בוודאי לא ימשך לתוך הבית, כי הרי יש שם חולה קורונה ל"ע?

מצפים מאד לתשובה
בשורות טובות לעד
בברכת כהנים באהבה כעתירת
גמליאל הכהן רבינוביץ
מח"ס "גם אני אודך"
ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים.

לכבוד הגאון רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א
בעמח"ס גם אני אודך וש"ס.

הנה לענ"ד אם מיירי שיש מחיצה שהחולה יושב בתוך הבית, א"כ כן שייך האי גזירה, אבל אם אין מחיצה א"כ לכאורה אין את הדין הנ"ל, אבל מאידך י"ל דכיון דהוא נמצא כבר בתוך ביתו ואין מחיצה הרי בלאו הכי מסתמא ידבק כי הרי בשעת האכילה אין מסיכה, [כמו דאין מסיחין בשעת הסעודה, כמו כן י"ל דאין

מסיחין בשעת הסעודה] וכיון שכן כן יש את החשש דהרי סו"ס שוהה בביתו, כללא דמילתא תלוי אם אכפת לו להדבק או לא אכפת לו להדבק. [אף שלדינא אסור לעשות זאת לעצמו ואף בגרמא, וכפי שהארכנו בהאי דינא במק"א].

אבל בעיקר דינא האם תתבטל הגזירה בכה"ג שהוא לא ימשך אחר שולחנו, הנה קימ"ל בכל מקום שבטל הטעם לא בטל הגזירה, וא"כ לכאורה אין לחלק, אבל לפעמים י"ל דהאי דינא לא קיימא, וכמו שכתב בשו"ת דבר אברהם לענין נטילת ד' מינים בגטו. וגם היו פוסקים שדנו כן לענין הסגר, וכמו כן לענין תקיעת שופר בר"ה שחל בשבת. וכת"ר דן בזה באריכות בספרו פרדס יוסף החדש על ראש השנה, ומ"מ נראה שהכא לא נאמרה הגזירה.

ויש להוכיח מהאי דינא ממש"כ להביא מהגר"נ קרליץ זצוק"ל בגליון וישמע משה (מס' לז) שכתבו לדון כך, דהנה בשו"ע סימן תרל"ד ס"ד כתבמי שהיה ראשו ורובו בסוכה, ושולחנו חוץ לסוכה ואכל, כאילו לא אכל בסוכה, אפילו אם היא סוכה גדולה, גזירה שמא ימשך אחר שולחנו. ואם רוב שולחנו בסוכה ומקצתו בתוך הבית כתב המ"ב (סק"ו) דמותר לכתחילה. ואם רובו בבית ומקצתו בסוכה הביא בשער הציון (סק"ו) החיי אדם והברכי יוסף, ונראה דנקט לעיקר כדעת החיי אדם דגם בכהאי גוונא מותר. וא"כ לכאורה נידון דידן תלוי במחלוקת זו, ולדינא משמע מהמ"ב שיש להתיר. כן שמענו מהגאון רבי נפתלי נוסבוים שליט"א.

ומכל מקום אף מי שירצה להחמיר כדעת הברכי יוסף, יש לצדד בדבר להיתר, דשמא דין זה נאמר דוקא כאשר כלי הסעודה והמאכלים וכדו' נמצאים על החלק שבתוך הבית, או

שערי יוסף - סוכות

הגגאון האדיר רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך וש"ס, בזה"ל: שאלה מעניינת מאד בחמלת ה' חשבתי, הנה בשו"ע או"ח סימן תרל"ד סעיף ד' כתב מי שהיה ראשו ורובו בסוכה, ושלחנו חוץ לסוכה, ואכל, כאילו לא אכל בסוכה, אפילו היא סוכה גדולה, גזירה שמא ימשך אחר שלחנו. ע"כ? אדם שראשו ורובו בסוכה, ושלחנו בתוך הבית, ושם בבית בסוף השלחן יושב אדם חולה קורונה ל"ע? האם יש חשש בכלל שהוא ימשך לשלחנו לתוך הבית, שהרי בוודאי לא ימשך לתוך הבית, כי הרי יש שם חולה קורונה ל"ע, וכתבנו לו באריכות בכ"ז, וכתבנו דמעיך הדין נראה דלא פלוג רבנן, אלא דתלוי אם יש מחיצה וכל כה"ג יעו"ש באריכות, ומ"מ נראה שבנ"ד ברור דחשיב שולחן אחד.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף וש"ס

כו. האם הכהנים במקדש עשו סוכה—כיצד נוטלים אתרוג בעזרה והרי אינו ראוי לאכילה

הנה בספר המנהיג (הלכות סוכה דף נ' ע"א אות ה) כתב שהגאונים נחלקו בזה אם עשו הכהנים במקדש סוכה, וז"ל: ואמר רב נטרונאי גאון ז"ל מצות סוכה לעשותה כל אחד בביתו ולאכול ולשתות ולדור ולישון בה ובבית הכנסת אין צריכין לעשות סוכה וכו' וזה שמביאין ראיה מן הכתובים איש על גגו ובחצרות בית אלוקינר מעשה זה בירושלים היה שהיו עולים לרגל ואכסניא נעשית ירושלים כשעולים לרגל וכו' ושאלו לרב האי מנהגנו מי שאין לו מקום לעשות לו סוכה הוא

שחלק מן הסועדים יושבים ליד החלק שנמצא בתוך הבית [כגון נשים שפטורות מסוכה], אבל אם כל הסועדים והמאכלים נמצאים בתוך הסוכה, אלא שמפני שהשלחן ארוך ביותר לא ניתן להכניסו לתוך הסוכה ומשאירים את מקצתו בתוך הבית, בכה"ג לא גזרו רבנן, והגאון הגדול רבי נסים קרליץ (שליט"א) הרהר קצת בדבר ואמר: מסתבר שזה טוב, שבכה"ג אין חשש שמא ימשך. וכן הורה הגאון רבי שמאי גרוס שליט"א. עכ"ד, וא"כ נראה דה"ה הכא שיש להקל בזה, כיון דלא שייך הגזירה שמא ימשך, אלא דסו"ס אני מסופק בדבר כיון דטריד באכילה א"כ לא שנא.

ואני לענ"ד כתבתי לעת עתה.

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף וש"ס

כו. בדין גזירה שמא ימשך בשני שולחנות במפה אחת

בס"ד, ט"ז טבת תשפ"א

לכבוד ידידי הג"ר בנימין ראובן שלזינגר שליט"א מח"ס מנחת בנימין.

שלו' רב. במה ששאל בגדר הגזירה שימא ימשך אחר שולחנו, מה הדין היכא שהוא ב' שולחנות מכוסים במפה אחת, ואמרת לי שיש בזה מח' הפוסקים, וכמו שהביא בס' לקט הלכות, תשפ"א שי"ל ע"י הגר"ש סגל שליט"א בעמח"ס בירורי חיים וש"ס, וכבר אמרנו לך דלכאורה יש כאן לא פלוג, ועוד דהא סו"ס חשיב בכלל הגזירה שמא ימשך אחר שולחנו, דהא סו"ס הוא מפה אחת, ואמרתי גם להביא ראיה למש"כ בגם אני אודך מתשובתי ח"ב סימן קכג, שנשאלנו ע"י

שערי יוסף - סוכות

מצוה טרודים במחשבת המצוה ותיקונה משא"כ כהנים לית להו טירדה במחשבת מצוה ומידע ידע מה כל אחד מהם צריך לעשות בעבודת המקדש וכבר רגילי בהו הכהנים משו"ה מדמי להו להולכי דרכים, ויש להוסיף ע"ד שהרי בסוכות שהוא הרגל כל הכהנים נמצאים, וא"כ ליכא למפטרנהו מטעם זה.

אלא דיש לתלות האי פלוגתא בגאונים האם הם חייבים או לא, מצינו שנח' האם שצריכים לחפש סוכה, או שאף צריכים לעשות סוכה, דדעת הלבוש (סימן תרמ) והו"ד בביה"ל (בד"ה הולכי) שחייב לחפש מקום, ואילו דעת המג"א שצריך לעשות סוכה, וא"כ ה"ה כהנים תליא בהא. ולדינא לכאורה יש ללמוד ממש"כ במשנ"ב שם סקמ"ה בשם האחרונים שההולך בדרך כל שהוא שוהה באותו מקום שלושה וארבעה ימים חייב מדינא בסוכה, וא"כ י"ל דה"ה לכהנים שחייבים בסוכה.

והנה בבית יצחק (פתחא זוטא סימן תרמ) כתב להעיר האין הכהנים אוכלים בחג הסוכות את לחם הפנים ושירוי מנחות בעזרה והרי בודאי לא היתה סוכה בעזרה, ועוד דהרי הואיל ויש מצוה באכילת קדשים חשיב כאכילת קבע, ובשו"ת ציץ אליעזר (ח"ט סימן לא) הקשה כן ושם הביא את הגמ' בערכין שהכל חייבים בסוכה והביא שם שבתוס' בד"ה ובני עבודה כתבו שיכלו לקיים מצות סוכה בלשכת בית המקדש בשטח המותר, והביא שבעל ההפלאה בספרו פנים יפות עה"ת (פרשת שופטים, עה"פ לא תטע לך וגו') כתב שם בזה"ל: נראה הא דקאמר אפילו סוכה היינו סוכת מצוה בחג שהכהנים אוכלים לחם הפנים ושירוי מנחות חוץ לסוכה והטעם כיון שאסור לעשות סוכה בעזרה הם פטורים מן הסוכה יעו"ש ובספר בית יצחק חאו"ח בס' ה' אות י"ח ג"כ עמד בזה

עושה אותה בבית הכנסת וכו' השיב הלא אתם ידעתם שחייב אדם לשים מדורו כל שבעה בסוכה ואם יכול לדור בבית הכנסת ולאכול ולישב שם ודאי נכנס וישב בה ומברך וכו' וכן היה מנהג ישראל אף במקדש נאמר איש על גגו ובחצרות בית אלקינו וכו' עכ"ל.

ובספר הרוקח (הלכות סוכה סימן ריט אות ב') כתב שם כדעת רב נטרונאי וז"ל: בסוכות תשבו ולא בסוכות שבתוך הבית כמו שכתוב בעזרא ויעשו להם סוכות איש על גגו וכו' ובחצרות בית אלהים והלא אין ישיבה בעזרה ושם כתיב וישבו בסוכות אלא בעזרת נשים וגם בחצרות היו בירושלים שהבאים לבית האלהים אוכלים שם שלמים עכ"ל, ומשמע מהרוקח שהיו בונים בסוכה במקדש בעזרת נשים והשלמים היו אוכלים בירושלים.

והנה יש להוכיח האי דינא מדברי הגמ' בערכין דף ג' ע"ב שהכהנים חייבים בסוכה במקדש, וז"ל הגמ' שם, הכל חייבין בסוכה כהנים לוויים וישראלים פשיטא אי הני לא מחייבי מאן מחייבי כהנים איצטרכי ליה סלקא דעתך אמינא הואיל וכתיב בסוכות תשבו ואמר מר תשבו שבעת ימים כעין תדורו מה דירה איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו והני כהנים הואיל ובני עבודה ניהו לא ליחייבו קא משמע לן נהי דפטירי בשעת עבודה בלא שעת עבודה חיובי מחייבי מידי דהוה אהולכי דרכים דאמר מר הולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום וחייבים בלילה עכ"ל, ומוכח מהא דמדמי הגמ' את הכהנים להולכי דרכים ולא לשלוחי מצוה בע"כ דהכהנים חייבים בסוכה.

ובספר סוכת דוד (סוכות ח"א עמ' רפז) כתב להקשות בזה, למה כהנים אינם פטורים מדינא דעוסק במצוה פטור מן המצוה, הרי איתא בגמ' בקידושין דף כג ע"ב הני כהני שלוחי דרחמנא ניהו וכו', וכתב שם לתרץ דשלוחי

שערי יוסף - סוכות

שבעינן היתר אכילה במקומו, וע"ז י"ל דשאני מע"ש משא"כ הכא דאריא הוא דרביע עליה].

והנה נח' הפוסקים מה הדין באתרוג שהיה תחת המיטה, האם כיון שלא ראוי לאכילה כמבואר בפסחים קיב (עי"ש עוד מש"כ בדברי עמ"ס פסחים בגדר דינים אלו) עי' בשו"ת בנין עולם (או"ח סימן ל"ג) ובשו"ת עין יצחק (או"ח סימן כ"ד) צידד להתיר, וא"כ משמע דבעינן שיהא שלו, ואין ראוי בדוקא לאכילה, ולפי"ז קושיא מעיקרא ליתא, וע"ע בענין אתרוג שתחת המיטה בשו"ת מהר"י הכהן (או"ח סימן כ"ד), ובספר חיים וברכה (אות י"א) מה שהביא בזה שיטות הפוסקים.

ושוב ראיתי שמה ששאלו למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, וכבר הקשה בזה בשו"ת חלקת יואב (או"ח סימן ל"ד ח"ג סימן י"ז) הרי אסור לאכול חולין בעזרה וא"כ ממילא יש חסרון אכילה, וא"כ האיך שרי ליטלו בעזרה.

ושם כתב בח"א: דמה דבעינן היתר אכילה הוא פסול בגוף, וא"כ כל הפסול הוא דוקא בכה"ג שהאתרוג אינו ראוי בעצמותו משא"כ במקדש שהוא רק איסור גברא וא"כ לא שייך בכה"ג פסול הגוף.

ג' ועוד י"ל דכיון שזה המקום שאמרה תורה ליטול ד' מינים ושם הוה חיוב מה"ת (והפוסקים דנים מה הדין היום עי' בשיח יוסף ח"ד בעניני סוכות מה שכתבנו בזה) א"כ שם ליכא האי חסרון, כיון דבעלמא ראוי לאכילה ודו"ק.

ד' ובפנים יפות (פ' שופטים) הביא מילקוט לא תטע לך אשרה כל עץ אפי' בית אפי' סוכה, וכתב דנראה דהיינו סוכת מצוה בחג שהכהנים אוכלים לחם הפנים ושיורי מנחות חוץ לסוכה והטעם כיון שאסור לעשות סוכה בעזרה הם פטורים מן הסוכה ומ"ש בילקוט ס"פ ראה חג

ומתחילה נוטה לומר שהכהנים אכלו שיירי מנחות בלי סוכה ואח"כ חוזר מדבריו הראשונים וכותב דשמא באמת עשו כן אם אכלו שיעור החייב בסוכה וליכא למיפטרינהו מטעם עוסק במצוה כיון שיכלו לקיים שניהם יעו"ש. ואמנם בעיקר ראייה זו כתב לי הגר"י ברונר שליט"א אין ראייה שאפשר שמירי שלא בשעת עבודה וא"כ מדובר על סוכה מחוץ למקדש, ועוד הוסיף לי שלכאורה תלוי נידון זה בדעת הפוסקים שסוכה שלא ראוייה לשינה אף לאכילה לא יוצא בה ובסוכה במקדש ודאי לא יכלו לישון, וכן יש תלוי אם צריך לאכול מהמנחות כזית ואם לא צריך לא צריך שם סוכה. עכ"ד.

ולענין ד' מינים האם יוצאים יד"ח באתרוג הרי האתרוג אינו ראוי לאכילה בעזרה, הנה הארכנו בזה בקונטרס שיח יוסף ח"ח עמ' 43 ונצרך הדברים לכאן. הנה בגליון דברי שי"ח (סוכות גיליון מס' 348) הובא שהקשה רבן של כל בני הגולה מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א: יש לעיין איך יוצאים יד"ח במקדש בנטילת אתרוג והרי אינו ראוי למאכל, כי הוא חולין ולא נאכל בעזרה, וקיימא לן בסוכה (לה ע"ב) שצריך שיהיה האתרוג ראוי למאכל.

א' ותירץ הגר"ח: שודאי שבעת הצורך מותר לשבת ולאכול בעזרה, (וע"ע בתוס' מנחות פ' ב' תוד"ה וכי).

ב' והנה לכאורה יש לעי' דמה שבעינן שיהא ראוי לאכילה, אבל אין צריך בדוקא שיהיה ראוי לאכילה דוקא באותו מקום, אלא דיהיה ראוי לאכילה בעלמא. [ובקובץ והאר ענינו (ח"ז) כתבו ואין לומר דכיון דחוץ למקדש מותר לאוכלו זה נחשב שיש בו היתר אכילה זה אינו דהא באתרוג של מעש מבואר במשנה בסוכה כיון שמבואר במע"ש ומשמע שם

שערי יוסף - סוכות

ז' עוד תירץ שם הגר"מ גבאי דכיון דעסקו כל היום בשמחה א"כ עוסק במצוה פטור מן המצוה, ולכן הם נפטרו ממצות סוכה, עי"ש, וזה קצת דחוק.

ח' ובשו"ת התעוררות תשובה (ח"א סי' י) ביאר קרא דנחמיה הנז' לעיל דיש לומר דהסוכות היו של בנין ורק לסכך הביאו עלים וכדו'. וע"ע בזה בס' מעשי למלך על הרמב"ם בית הבחירה פ"א ה"ט אות ה' ובפתחא זוטא סי' תר"מ ס"ק יא והובא בצי"א ח"ט סי' לא. ועי"ש עוד בגם אני אודך אות ג' מה שתירץ ג"כ כה"ג, ובמה שתירץ הגר"ש ליבוויץ זצ"ל לעיל.

ט' ועי' בספר "חג האסיף" (סימן יא) שכתב לתרץ דתלי בגדר איסור בנין של עץ בעזרה, דלפי שיטת החינוך (מצוה תצ"ב) דאיסור זה רק מדרבנן, לא קשה די"ל דלצורך מצות סוכה לא גזרו, וכן לפי שיטת הרמב"ם בהל' עבודה זרה (פ"ו ה"ט) שכתב "הרחקה יתירה" ומשמע דאינו אסור אלא מדרבנן, אבל לשיטת המנ"ח (שם) יהיה קשה.

י' עוד כתב לפי דברי המהרש"א בסוכה (נא ב') לענין בניית גוזטרא, דלצורך מותר לבנות, וא"כ הכא נמי לצורך מצות סוכה י"ל דמותר לבנות. ועי"ש שהביא מכתבו של האמרי אמת מה שעוד כתב בזה עי"ש.

ועי"ש שכתב בזה לדון למה אינו חשיב סוכה דאינו רואיה לכל שבעה מחמת דאסור לישון שם וכתב בזה"ל: בנוגע לאיסור שינה בעזרה העיר חכם אחד כי אין החסרון של איסור שינה מחמת הסוכה כלל שהרי אפילו לאחר שיצא מסוכתו ג"כ אסור לו לישון בחצר העורה נמצא שאין החסרון מצד דין תשבו כעין תדורו אלא אריא הוא דרביע עליה ע"כ.

הסוכות להדיוט מנין אפי' לגבוה ת"ל חג הסוכות לה' היינו בלחמי תודה.

ה' אך בשו"ת בית יצחק (חאו"ח סי' ה אות יח ח"ב סי' קכה) כתב שיכלו לעשות סוכה בלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש שאוכלין שם ק"ק ושמא באמת עשו כן אם אכלו שיעור החייב בסוכה וליכא למיפטרינהו מטעם עוסק במצוה כיון שיכול לקיים שניהם.

ועיין עוד במשנת רבינו חיים שלמה, דכתב לבארדי"ל שיכלו לעשות הסוכות בלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש דדינם כקודש רק לענין אכילה, אבל לגבי שאר דברים כגון לגבי טומאה וכוד' אינם כקודש, וממילא יתכן דאין בזה הדין דהכל ככתב וכו' דלענין זה דינו כחול, ונשאר בצ"ע, דדבריו מחודשים דנתשתמש בזה גם דין לקודש וגם דין לטומאה.

ו' הגרי"ש אלישיב בנתיבות ההלכה (קובץ לב עמ' קנו) להשיב בפשיטות שלא היתה סוכה בבית המקדש ולחם הפנים הרי אכלו רק מעט והיתה בזה ברכה ששבעו מזה ויתכן שבאופן זה א"צ סוכה ועכ"פ לא היה יכול להיות להם סוכה כי לכאו' לא היה יכול להיות להם קנין שם עכ"ד, והנה מדבריו הגם אינו מבואר מה צורך בקנין ולהלן סי' תרל"ז כתבנו לגבי סוכת הפקר אם יוצא בה ידי חובתו ע"ש. וכן תירץ הגר"מ גבאי שליט"א בגם אני אודך תשובות הגר"מ גבאי (ח"ג סימן י"ג) ע"פ מש"כ בשו"ת בית הלוי (ח"א סימן ב' אות ז') דהכהנים אכלו פחות מכשיעור, וע"כ י"ל דהכהנים אכלו את המנחות והקדשים ללא סוכה, עי"ש עוד. ועי' בספר חג האסיף (סימן יא אות ג') שדחה האי תירוצא דהרי כיון שאוכלים הקרבנות כבני מלכים אולי נעשה כאכילת קבע, או מטעם ששבע גם בגודל כפול.

שערי יוסף - סוכות

עניני ד' מינים

כת. האם צריך שיהיה אתרוג צהוב

בשד"ח מערכה ל' כלל קמ"א אות ס"ד שמעיד שכן היה המנהג בירושלים לקחת אתרוג שנהפך קצת לצהוב.

ובהליכות שלמה (פ"י הל' כ"ג) כתב שיש לכתחילה להדר לקחת אתרוג צהוב ולא אתרוג ירוק, והטעם שאע"פ שכשר מ"מ עדיף לקחת אתרוג שמראהו כמראה אתרוג לגמרי, וכ"כ הגר"נ קרליץ שליט"א בחוט השני (סוכות עמ' רפ"ד) שיש עדיפות לברך על אתרוג צהוב אע"פ שאינו מהודר אם אין עליו פקפוק בכשרותו מאשר לברך על אתרוג כהה, ואתרוג בהיר כתב שם ר' ניסים שהוא כשר לכתחילה, וכך משמע במשנ"ב סק"ד.

ומקור דברי הגר"נ והגרש"ז נראה מדברי הביכורי יעקב (בס"ק מ"ט) שכתב שבעל נפש יחוש לעצמו כדעת הב"ח שלק ליקח אתרוג שעדיין יש בו ירוקת ככרתי אף שידע שיתנה לבסוף וגם התחיל להוריק עי"ש עוד. וכ"כ בשדי חמד (מערכת ל' כלל קמ"א אות ס"ד), וכ"כ בחיים וברכה (אות קי"ב), וכ"כ במועדים וזמנים (ח"ו סימן ס"א) שכן נהגו גאוני בריסק להדר שהאתרוג יהא צהוב.

אמנם החזו"א (בסימן קמ"ח סק"ג) פוסק כדברי האחרונים שסגי באתרוג שמתחיל להצהיב וא"צ לקחת אתרוג מצהיב, ונראה שאף דברי החזו"א ששפיר יקרא אתרוג לכתחילה, אבל לכו"ע משום זה אלי ואנהו יש לו שני אתרוגים מהודרים בדרגתם, האתרוג הצהוב יותר טוב לקחתו, משום הדר ויופיו של האתרוג ודו"ק.

וגם יש לדון בזה איזה צבע עדיף מצד הקבלה, דהנה יש שדקדקו לקחת אתרוג ירוק ממש על פי מה שמבואר בתיקוני הזוהר (תיקון כא נו ע"ב) שכתב שהירוק משובח ביותר, אך בכסא

איתא בשו"ע סימן תרמ"ח סעיף כא' הירק שדומה לעשבי השדה פסול אלא א"כ חוזר למראה אתרוג כשר שמהיין אותו, וביאר הטעם במשנ"ב שם בס"ק ס"ד שאם הוא ירוק מוכח שעדיין לא נגמר פריו. וכתב במשנ"ב שם (ס"ק ס"ה) שמש"כ השו"ע אלא א"כ משהיין אותו הינו שהיכא שידועים שטבע האתרוגים שבאותו מקום שדרכן אח"כ לחזור למראה אתרוג לאחר ששהו בכלי זמן מרובה, אז אפ' שעכשיו זה ירוק מ"מ האתרוג כשר שכיון שחוזר למראהו בע"כ שנגמר פריו, כך כתבו האחרונים והב"ח החמיר בזה. ומ"מ כתבו האחרונים והביאם המשנ"ב שיש להחמיר ולקנות אתרוג דוקא שהוא כבר התחיל להצהיב, ומ"מ נראה מדבריו שבדיעבד יהא אפשר לסמוך ע"ז.

ומ"מ שהתחיל להצהיב אין לפסול בזה משום מנומר משום שכן זה כבר מראה אתרוג כך פסק מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל והבאה דעתו בספר תורת ד' מינים סימן כ"ד והערה ד' וטעמו משום שהכל נחשב למראה אתרוג.

ולפי מה שכתבו האחרונים הובא שם בשם הגר"ש אלישיב זצוק"ל (סימן כ"ה ס"ד הערה ד') שאתרוג שצבעו כרתי מסוג הידוע שאינו יכול להגיע מעצמו למראה ירוק אלא א"כ יטמנוהו בין התפוחים יהא כשר, נוכן משמע מדברי הגרש"ז בהליכות שלמה פ"י הערה 90 שכן נהג הגרש"ז להטמין אתרוג בתפוחים.

ומ"מ אין להסתמך ע"ז לכתחילה, שהרי המשנ"ב הביא בשם הפוסקים שצריך שהאתרוג יתחיל להצהיב, וי"ל דשפיר כיון שיטמין את זה בין התפוחים יתחיל להצהיב,

שערי יוסף - סוכות

לדוכן כשאר האנשים ולא כדרך הרבנים והאדמו"רים ער אשר מצא את אשר איותה נפשו מינים מהודרים לצורך המצוה (תוספות חיים). והטעם בזה כמו שכתב החת"ס שהכשר מצוה יותר גדול מהמצוה ולכן יש ענין ללכת בעצמו לקנות ד' מינים ודו"ק.

וע"ע בספר יקח מצוות פ"ה בדיני הכשר מצוה, ויש לדון שם בכל פרטי דין הכשר מצוה כמצוה, מה הדין הכא. והנה כבר הבאנו (שיח יוסף ח"ד) שהובא בגליון נשיח בחוקיך, [סוכות התשע"ח], שהביאו בשם מרן החזו"א זל"ה, שכל זמן שיש חששות בדין שאינם כשרות, יש לבטל על כך תורה, כדי למצוא כשר בודאי, אך לענין הידור ממש אין לבטל תורה, אבל נראה שהיום לכל אדם שאין זה ביטול תורה, בודאי שיש לו לטרוח, ולחפש שיהיה מהודר בודאי.

ל. הדרכה מעשית לקניית ד' מינים

יש לקחת ארבעת המינים המהודרים ביותר, כדי שיצא ידי חובת המצוה כתיקונה, ונוהגים ישראל להקפיד ולחפש ולטרוח עבור ארבעת המינים, משום חביבות המצוה, ולכן אמרנו שנלקט, את עיקרי ההלכות כדי שידעו הלכה למעשה, ומובא בגליון נשיח בחוקיך, (סוכות התשע"ח), שהביאו בשם מרן החזו"א זל"ה, שכל זמן שיש חששות בדין שאינם כשרות, יש לבטל על כך תורה, כדי למצוא כשר בודאי, אך לענין הידור ממש אין לבטל תורה, אבל נראה שהיום לכל אדם שאין זה ביטול תורה, בודאי שיש לו לטרוח, ולחפש שיהיה מהודר בודאי, ובבכורי יעקב (ריש ס' תרמה') כתב מאד יש להזהר במצווה זו, ויכבד את ה' מהונו ואל יחוס על ממונו, וכתב בשו"ת הרמ"א (סימן י'), וטוב לקנות את ארבעת המינים מתלמידי חכמים יראי ה' אף אם המחיר מעט יותר יקר.

למלך על התיקוני זוהר כתב שהם טועים, והטעם משום שמתי שהאחרוג כשנגמר בישולו צבעו הוא כחלמון ביצה, וכזהב והוא הגון המשובח ביותר. וכ"כ הגר"א בפירושו לתיקוני זוהר, ומש"ה נראה שלכן נהגו בית בריסק לקחת אתרוג צהוב, וכ"כ המגיד מקוזניץ (בספרו אור ישראל על התיקונים שם דף לח ע"ב) שהכוונה בתיקונים למה שקוראים געל ולא גרין. אבל במור וקציעה (סימן תרמ"ח) כתב שכוונת התיקונים היא למראה ירוק כירק השדה ומיירי בידוע שיחזור למראה אתרוג, ומצוה מן המובחר יטול אתרוג זה. ומ"מ המור וקציעה כתב שאין לסמוך ע"ז ומראהו של האתרוג המהודר הוא ככרום וכזהב.

כט. מצוה בו יותר מבשלוcho בקניית ד' מינים

יש לדון האם יש דין בקניית ד' מינים דין מצוה בו יותר מבשלוcho ללכת ולקנות ד' מינים, בכה"ג שיכול לשלוח שליח שיקנה לו ד' מינים מהודרים כדבעי, ולכאורה אפשר שאין בזה שום מצוה בקניית ד' מינים, ואיכא בזה רק הכשר מצוה, וא"כ אין שום מצוה בעצמו ללכת ולקנות את הד' מינים, וע"כ אין חיוב לבטל תורה בשביל זה ללכת ולטרוח ולקנות ד' מינים.

והנה בקונטרס שער יוסף בדין מצוה בו יותר מבשלוcho פ"א הבאנו די"א שאפילו בהכשר מצוה יש דין של מצוה בו יותר מבשלוcho, וא"כ ה"ה הכא יש לו לטרוח בעצמו ולקנות ד' מינים, ועוד דהכא יותר מראה בזה חיוב מצוה.

והגה"ק אדמו"ר בעל השפע חיים זצ"ל היה מציין בהתפעלות שבכל שנה היה רבינו הק' מטשחויב זי"ע יוצא בעצמו לשוק לחפש את הארבעת המינים לחג הסוכות והלך מדוכן

שערי יוסף - סוכות

דיני ערבה

א' ערבות שגדלות בנחל ממש.

ב' עלה משוך כנחל.

ג' שפיו יהיה חלק ללא כל פגימות.

ד' שיהיה הקנה אדום.

ה' שיהיה בשיעור 30 ס"מ.

ו' שלא יהא יבש בכלל, ולכן שמתחיל להתייבש קצת יש להחליפו, וזה בערך כשני ימים.

ז' שלא ינשרו בכלל עליה.

ח' שיהיו העלים שלמים.

ט' שלא יקטם ראשו ולכן יש מהדרין שיהיה לבלוב.

י' שלא תהיה כמושה

יא' שלא יהיו ראשיה נוטה ונופל כלפי מטה

יב' אין חוש כלל משום קדושת שביעית וערלה וטבל כיון שאינו לאכילה ואין בו ריח.

דיני אתרוג

א' שתהיה צורתו נאה כמגדל שמשתפע ומתחדד לעבר ראשו

ב' שהיה בו בליטות ויהיה כמגדל המשתפע, ולא יהיה חלק.

ג' שמקום העוקץ יהי שקוע

ד' שיהיה נקי ביותר וככה יהיה יותר מהודר ויהיה שלם ולא חסר.

ה' שיהיה השושנתא בראש האתרוג מכוון כנגד העוקץ.

ו' שיעורו 100 סמ"ק ושלא יהא עתיד להצטמק.

ז' שיהיה פיטם ויש מהדרים שבדוקא לא יהיה פיטם.

ח' שלא יהא מורכב ויש שנוטלים אתרוג מרוקאי ואין לחשוש בו משום חששות מורכב.

ט' שצבע האתרוג יהיה כשעווה וכזהב או צהוב וכן נהג הקה"י זצ"ל אך ירוק כהה או ירוק הנוטה לצהוב כשר.

י' שלא יהיה מן ערלה וטבל

יא' שלא יהיה חשש שביעית ויש המהדרים לקחת אתרוג משביעית שהואיל ונעשה בו מצוה יעשו בו עוד מצות.

יב' שלא יהיה יבש כלל.

דיני לולב

א' שלא יהיה לולב קנרי

ב' שיהיה הדקל מוציא פירות

ג' שאם גדל בעציץ יקח מעציץ נקוב.

ד' שלא יהיה כבוש במים מעת לעת.

ה' שלא יהיה מן שביעית. ויש מקילים.

ו' וצריך שיהיה אורך 40 ס"מ בשדרתו. ועכ"פ כמה שיותר גבוה יותר מהודר אך שלא שירד ממנו ההידור, ולכן צריך שיהיה יותר עבה, וכן נוהג מרן שר התורה שליט"א.

ז' שלא תשבר השדרה.

שערי יוסף - סוכות

שעליו עומדין זקופים וחופין את העץ אע"פ שאינם שוכבים על הקנה.

ז' שלא יהיה קטום בראשו בין בעליו ובין בעצו, ולא יסדקו העלים כלל.

ח' שלא יהיה בו קדושת שביעית.

ט' שיגיע כל עלה לעקצו של זה.

י' שלא יהיה ראשם רך וירוק.

יא' שלא יהיה עלה יותר גדול מהאגודל בפרק האמצעי ושלא יהיו עליו קטנים יותר מגרגיר שעורה.

יב' יש לוקחים הדס צפתי וההידור בזה שעליו חופין את עציו ושוכבין העלים זה על זה.

יג' יש שלוקחים הדס תמני ויש להחמיר בזה א' שראשו רך ב' חשש הרכבה

יד' יש להזהר שאוגד את הכל שלא יפלו עלים מן ההדס (וה"ה בערבה).

מסופר על הגאב"ד דפוניבז' הגרי"ש כהנמן זצ"ל אשר ידוע שבכל ימות השנה היה טרוד מאד בענייני הישיבה ובכל זאת היה מנהגו מידי שנה בערב סוכות לעזוב את כל עניניו כמה ימים קודם החג והיה נוסע לשוק של ארבעת המינים שהיה אז בתל אביב ע"י ביהכ"נ הגדול והיה הולך שם ומביט ומתבונן בשוק ולא היה קונה לעצמו כלום כי היו מביאים לו ד' מינים מהודרים אלא היה מתפעל ומתרגש לראות איך יהודים מחבכים את המצוות וטורחים ובודקים אתרוג שהוא מהודר יותר ולולב מהודר יותר והדסים מהודרים ולבו מלא גיל ושמחה בראותו חביבות המצוות של ישראל הקדושים הטרודים וזהירים במצוות והכנות הללו לקיום המצוות מילאו את לבו בשמחת גיל וחדוה.

ח' שיהיו כל העלים צמודים ודבוקים בגוף אחד ויגיע עקרו של זה לעיקרו של זה וכשמנענע יפרדו.

ט' שכולו לח ואף שדרתו תהיה לחה.

י' מהודר וישר, ולא יהא עקום כלל.

יא' שיהא ירוק.

יב' שלא יקטם בעלה העליון כלום וזהו הנקרא לולב בריסקער, ויהיה ישר, ויש שהידרו ליטול גם שראש התיומת תהיה כפופה, כמו שכתב הרא"ש.

יג' שלא יסדק מן העלה העליון כלום.

יד' שלא יהיה מדקל מורכב.

טו' שלא יהיה בראש הלולב שני עלים אלא עלה אחד.

טז' שלא יסדקו העלים כלל.

יז' שיהיה בלי קורא כלל, ואם יש מעט אין להקפיד, וכן דעת החזו"א. ויש המהדרים לקחת לולב עם קורא.

דיני הדס

א' שיהיה ארוך 40 ס"מ

ב' שיהיה שלשה עלין בגבעול אחד שוה בשוה.

ג' שלא יהיו בו שום ענבים ואפילו ירוקים.

ד' שלא יהיה יבש כולו.

ה' שלא יצא ממנו ענפים קטנים.

ו' ויש המהדרים לקחת הדס שמכל קו יצא שלשה עלין וכתבו הפוסקים דאין בעיה באופן

שערי יוסף - סוכות

לא. נטילת ד' מינים עם כפפות

כ"א אלול תש"פ

לכבוד הגאון האדיר והנפלא כל רז לא אניס ליב רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א מח"ס גם אני אודך ופרדס יוסף החדש על המועדים ד"ח, ושא"ס וקבצים נפלאים בכל חלקי התורה הקדושה. שלו' רב.

במה ששאל מה הדין עקב מצב הקורונה מה הדין אם בסוכות יהיה קורונה עדין רח"ל, האם אדם שיקח ד' מינים מחבירו כדי לצאת בהם יד"ח מחמת שהם יותר מהודרים וח"ו שלא ידביק יקח את הד' מינים בכפפות האם שפיר למיעבד הכי או לא. [ואח"כ שאל עוד בזה"ל: האם יהיה מותר ללבוש כפפות בנטילת ד' מינים, [כדי שלא ידבק אחד מהשני] במקום שמעבירים הד' מינים אחד מהשני, כגון אצל האדמו"רים שהחסידים עוברים לברך על ארבעת המינים של האדמו"ר בזה אחר זה ע"כ].

איתא בגמ' בסוכה דף מב ע"ב אמר אביי לא שנו אלא שלא יצא בו אבל יצא בו חייב הא מדאגבהיה נפק ביה אמר אביי כשהפכו רבא אמר אפילו תימא שלא הפכו הב"ע כגון שהוציאו בכלי והא רבא הוא דאמר לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה הני מילי דרך כבוד אבל דרך בזיון לא, ובהאי פירושא דדרך כבוד אבל דרך בזיון לא, כתב שם רש"י, דרך כבוד. כגון בסודר שכורך ידיו בסודר כדאמרן לעיל (ד' לז.): ודרך בזיון. כגון בקערה, עכ"ד, ומבואר דדרך כבוד שרי, וא"כ ה"ה לכאורה הכא ששם כפפות על הידים מחמת המצב שפיר דמי.

ובשו"ע סימן תרנ"א סעיף ז' פסק השו"ע בזה"ל: אם עשה בית יד ונתן בו הלולב ונטלו,

שפיר דמי, דלקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה, ובלבד שיהא דרך כבוד; אבל אם אינו דרך כבוד, כגון שנתן הלולב בכלי, ונטלו, לא יצא; ואם כרך עליו סודר, ונטלו או שכרך סודר על ידו, ונטלו, י"א דלא יצא: הגה, ונהגו להחמיר להסיר התפילין (מהרי"ל) וטבעות מידם, אבל מדינא אין לחוש הואיל ואין כל היד מכוסה בהן (אגודה פ' מקום שנהגו) ע"כ, והנה לא מבואר בשו"ע מה דין כפפות ובמשנ"ב סקל"ג כתב שם, וה"ה אם לבש בתי ידים על ידיו ומה שכתב המחבר דין זה בלשון י"א משום דעת הר"ן דס"ל דיצא דבטל לגבי היד אבל בכרך סודר על הלולב גם לדעת הר"ן לא יצא דלא הוי לקיחה תמה [מ"א] וע"כ אם נטלו יחזור ויטלנו בלא ברכה, עכ"ד, ומבואר דה"ה בכפפות, והנה השו"ע כתב בי"א דלא יצא, דזהו שיטת התוס' אולם שיטת הר"ן והריטב"א והרמב"ן שיוצא, והנה הפוסקים כתבו שבכה"ג יחזור ויטול אבל בדיעבד שחושש להדבקה וכל כה"ג איכא להתיר. [ובעיקר דברי המשנ"ב ע"ע בשו"ת זכר יהוסף סימן רכ"ז שציין לכפ"ת סוכה דף לז ע"ש, וע"ע בשד"ח מערכת ד' מינים סימן ג' אות יח].

והנה בגמ' בפסחים דף נז ע"א איתא כך: ת"ר ארבע צווחות צווחה עזרה ראשונה צאו מכאן בני עלי שטימא היכל ה' ועוד צווחה צא מכאן יששכר איש כפר ברקאי שמכבד את עצמו ומחלל קדשי שמים דהוה כריך ידי בשיראי ועביד עבודה, ופירש"י שם בזה"ל: כריך ידיה בשיראי, וחציצה פוסלת בקדשים דבעינן ולקח הכהן שיקח בעצמו, ועוד דבזיון הוא.

והנה בתוס' שם כתבו דכריך ידיה בשיראי. פירש בקונטרס וחציצה פוסלת בקדשים דכתיב ולקח הכהן בעינן שתהא לקיחה בעצמו של כהן וא"ת והא גבי לולב לא אמרינן הכי

שערי יוסף - סוכות

ברא"ש בריש כתובות וא"כ כמו שבשחיטה י"א שלא שייך לועג לרש א"כ ה"ה הכא, עי' בשו"ת רב פעלים ח"ב, ובמש"כ בקונטרס שערי יוסף בדין לועג לרש, ונמצא עדין בכתובים ועיין, וע"ע בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ה סימן רו) שפסק לענין קידושי אשה שלא יתן הטבעת בידה מכוסה בכפפה משום שיש בזה בזיון למצות הקידושין, והרי התם הוי מצוה קיומית לשיטת הרא"ש ואף שיש חולקים מ"מ סו"ס כיון דהוה מצוה איכא בהא בזיון, עוד לענין קידושין ע"ע בשו"ת אבני דרך ח"ח סימן תרנ"ה ע"ש. וכן מצינו בשו"ת יביע אומר (ח"ה אבן העזר סימן י) שיש להזהר להסיר בתי הידים של החתן והכלה בעת נתינת טבעת הקידושין מידו לידה משום שמצות קידושין היא מצות עשה ולבישת בתי ידים באותה שעה הוה בזיון למצוה, והביא שכן פסק הגר"א בן שמעון בספר נהר מצרים (דף קפג ע"ב).

ולענין שחיטה מצינו בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ב סימן טז) שכתב לאסור את השחיטה כשהוא לבוש כפפות שהכא י"ש בזיון למצוה א' שצריך האדם לעשות את המצוה בשמחה ובאהבה שיתכבד בכלול ידיו בשביל המצוה ולא לבקש תחבולות שלא יתלכלך ועוד שהוא כמו"מ ח"ו בהמצוה בשביל הלכלוך ואלמלי לא היה עצה לו לא היה עושה שהוא בזיון, וכן ראה עוד בשו"ת שבט הלוי (ח"י סימן קיד) לאסור את בדיקת פנים הבהמה עם כפפות גומי של של רופאים שנמצדים לאצבעות ע"ש עוד.

ולענין תפילה הבאנו בקונטרס שערי יוסף בחוב תפילה בציבור, בב"ח ריש סימן צ"א דאין ללבוש כפפות בתפילה והביא שם שמי שלובש כפפות בתפילה עליו נאמר (תהלים לו יב) אל תבואני רגל גאווה ויד רשעים אל תנדני

בפרק לולב הגזול (סוכה דף ל'). גבי לא לינקוט אינש לולבא בסודרא רבא אמר לקיחה על ידי ד"א שמה לקיחה ותירץ ר"י דהתם מיירי באוחז הלולב על ידי סודר כעין צבת כגון שכרך הלולב בסודר ואוחז בסודר שהסודר מסייעו להחזיק וכי האי גוונא לא הוה חציצה וכן משמע בההיא שמעתא דבהכי מיירי דהא קאמר התם לא ליהדוק אינש לוליבא בהושענא דילמא נתרי טרפי והוי כחציצה רבא אמר מין במינו אינו חוצץ משמע דבשאינו מינו חוצץ והיינו משום דההיא הוי כעין דשמעתין דכריך ידיה בשיראי דכי האי גוונא שייכא חציצה עכ"ד.

והנה משמע מדבריו שיש לבאר שלענין אחיזת לולב סודר שאני שמסייעו להחזיק, אולם עי' ברש"י בכריתות דף כח ע"ב שכתב לבאר הטעם כדי שלא ילכלך ידיו בבשר ודם ע"ש, וא"כ הכא שאני, וכן ראה מש"כ לדחות בשו"ת באר משה (ח"ד סימן לח לט) שאין ראייה מיששכר איש כפר ברקאי דאסור ללבוש כפפות בתפילה דהתם הוא עשה כן לצורך עצמו ובכך חילל שמים שמים, וא"כ ברור דשאני תפילה מעבודה, וכן ראה בספר אוסרי לגפן (חלק יד עמ' תלה) שכתב שהתם היה בשיראין יקרינ ע"ש. ומ"מ לפי דברי התוס' התם, אין איסור הכא.

ואכן לענין מילה פסק בשו"ת חלקת יעקב סימן קמח שלא למול עם כפפות, וע"ש שדן שמטעם חציצה אין חציצה כי לא כתוב לקיחה אולם לענין בזיון יש, ולענין זמן הקורונה עי' מש"כ בזה בספר שערי יוסף בהל' נגיף הקורונה ח"א ע"ש, וע"ע בשו"ת אגרות משה (ח"ב חיו"ד סימן ט"ז) לענין שחיטה עם כפפות לאסור מצד שמו"מ במצוה בשביל הלכלוך ע"ש עוד טעם, אלא דיל"ע דהתם לענין שחיטה הוא רק מצוה קיומית וכמ"ש

שערי יוסף - סוכות

אשר במנחת אשר (קורונה ימים נוראים, עמ' כז) שענה לשאלת רבים בקהילות שברוסיה ומזרח אירופה שרבים מעמי הארץ אין להם ארבעת המינים משלהם, והם יוצאים ידי חובתן בנטילת לולב של הקהילה, והם עוברים לפני הגבאי כבני מרון וכל אחד מברך ונוטל ומנענע בתורו. בשנה זו מחשש הידבקות בקורונה ע"י ידי נגיעה באתרוג שיד הכל ממשמשים בו, הציעו שכל אחד ילבוש כפפות לפני שנוטל לידיו את הד' מינים כדי למנוע העברת הנגיף ע"י מגע, ושאלת רבים האם יוצאים בכך מצות נטילת לולב.

וכתב לדינא דמאחר דשיטת הר"ן דלא יצא, והכי פסק בשער הציון, לכן לדינא, ולכן הסיק לדינא בהאי לישנא, מ"מ נראה דאם טעם הפסול משום חציצה אין כאן לקיחה ובודאי פסול אף בשאר הימים, ואף אם טעם הפסול משום לקיחה תמה נראה דפסול. וכבר כתבו התוס' (סוכה כ"ט ע"ב ד"ה בעינן) דאף דפסול חסר אינו נוהג אלא ביום הראשון אין זה משום דלא בעינן לקיחה תמה אלא ביום הראשון, דהלא אף מה שארבעת המינים מעכבים זה את זה משום שאין זה לקיחה תמה, והרי הם מעכבין זה את זה בכל ימי החג, אלא דכל דהוי מעיקר הלקיחה נוהג כל שבעה, וכל שאינו מעיקר הלקיחה נוהג רק ביום הראשון, וכן הוא במשנה ברורה (סימן תרמ"ח ס"ק ל"ה). ונראה לפי דבריהם, דכל פסול זה שנוטל

לדינא אין איסור בזה כנ"ל, ואנן נלמד בזה מכ"ש אם לענין תפילה דהוא כעומד לפני מלך כ"ש בקריאת התורה שהוא יותר קיל ענין זה והבן. וע"ע לענין ס"ת בתשובות אביגודר הלוי עמ' קעט וע"ע בגם אני אודך תשובות הגרב"כ דדון שליט"א עמ' קג. וע"ע בשו"ת רבבות אפרים ח"א סימן ר"א סימן תכ"א סקכ"ו ובח"ח סימן תקעח לענין דין כפפות בכמה מקומות.

ע"ש, והיינו דטעם האיסור משום הגאווה, וכ"כ בשו"ת מהרש"ם (ח"ד סימן קכ"א), ובשו"ת באר משה (ח"ד סימן לט) ג"כ כתב הכי ע"ש, וכן נפסק לדינא במג"א (סימן צ"א סק"ה) שאין ללבוש בתי ידים כדרך עובדי דרכים, וכן הובא בעטרת זקנים ובערוך השולחן (סימן צ"א סעיף ז') ובבאר היטב (סימן צא סק"ה) ובמשנ"ב שם סק"ב) והנה משמע שכ"ז הוא דרך עובדי דרכים והנה היכא שקר לו פשיטא לכאורה שאין בזה איסור גאווה, ¹ והנה מצינו עוד טעם בזה בפחד יצחק (מערכת ת') והביאו בעקרי הד"ט (ה' אות נז) שאסור להתפלל בבתי ידים דהוי כיהורא ובזיון כדאמרינן גבי יששכר איש כפר ברקאי והוסיף שם שהרי אין דרך בכך לעמוד לפני גדולים, ע"ש.

ועוד כתב לחדש בשו"ת נטע שורק (סימן ו') שפטר להתפלל אדם מן תפילה בציבור אשר אינו יכול להתפלל בלא כפפות לידי כשנמצא בבית הכנסת, והיינו מחמת הצינה, וא"כ ה"ה הכא שהוא שעת הדחק וכיון שכן יש להתיר. אבל דוקא היכא שבאמת יש סכנה, ואין לו ד' מינים משל עצמו, ולא לצאת בשביל הידור מצוה, ואולי בשביל הידור שכבר יצא יד"ח אינו כבר מעכב.

והנה מצאתי בהאי ענינא עוד בנ"ד שנשאל שר התורה מרן הגר"א וייס שליט"א בעל המנחת

¹. וכן פסקו לדינא בספר נתיבי עם (סימן צא סעיף ה') ע"ש, בספר אשי ישראל (פ"ד ד') וכ"כ בהליכות שלמה (תפילה פ"ב הי"ח) שמותר להתפלל כשהוא לבוש במעיל חורף וכן צעף וכפפות שן לובשם מפני הקור ע"ש, וכן יש להוכיח ממה שנשאל בשו"ת תורה לשמה (סימן כו) רבינו הב"ח האם מותר לש"ץ הקורא בתורה לאחוז הספר תורה בידו עם בתי ידים שלו, ומדלא הגיב על דברי השואל, משמע

שערי יוסף - סוכות

שאינו מהודר ובלבד שיהיה כשר לברכה, וכתב לדון אליבא דהדעות שבמתנהע "מ להחזיר באתרוג יכול להחזיר לו דמים שלכאורה למהר"ם מינץ סגי שיחזיר לו דמי אתרוג כשר בלבד ואינו צריך לתת לו דמי אתרוג מהודר.

ולענ"ד יש לחלק בין היכא שגזל לו אתרוג יקר לפני סוכות שאז אולי אין הכא נמי המהר"ם מינץ יודה לבין היכא שהזיק לו אתרוג יקר אחרי סוכות שאז אין צריך לשלם לו את כל שויו. אולם סו"ס א"א לומר כן, דהא סו"ס המרה"ם מינץ מדבר בכה"ג דיכול לצאת באתרוג ידי חובתו, ובשו"ת משנת יוסף (חי"ב סימן קמה) כתב בהא שכל דברי המרה"ם מינץ שגזלו לפני החג וכו' ואז צריך לשלם לזו לא דמי לימון אלא דמי אתרוג כשר שיוכל הנגזל לצאת בו ששוה הרבה יותר מלימון אלא שזה חידושו דדי בשווי אתרוג כשר פשוט ששווי פחות הרבה מהמהודר כיון שהפסידו הידור מצוה די להשיב עצם המצוה.

ובפרי מגדים (או"ח ריש סימן תרנו) שמשלם על אתרוג באמצע החג כמו ששוה בשעה שהזיקו, כיון דסו"ס יש לו שוי של כסף, אולם בבאר היטב (סימן תרנ"ו סק"ד) הביא בשם מהר"ם מינץ שאם הזיק אתרוג יקר של חבירו יכול לשלם לו אתרוג פשוט, וכתב שם שהרי יוצא בזה יד"ח, מוכח דס"ל דלדינא י"ל קים ליה כמהר"ם מינץ.

אולם בשו"ת חכם צבי (סימן קכ) כתב לחלוק על המהר"ם מינץ שכיון שיכול למוכרו יש לו את השוויות של המכירה והוסיף שאפילו לפי דברי המהר"ם מינץ אצל מוכר אתרוגים שעומד אצלו למכירה בודאי צריך לשלם כל המחיר שיכול לקבל ע"ז כסף, ובעקיר ראית המהר"ם מינץ כתב על החכם צבי ושגגה היא בידו דשם אין לה דמים דאינה בת מכירה

בסודר דהוי חסרון בעצם הלקיחה נוהג כל שבעה. ומשום כן נראה דאין ליטול ד' מינים כאשר לובשים כפפות, ואם חוששים מהידבקות במחלה ידאגו לכך שכל אחד ואחד יחטא ידיו היטב בחומר חיטוי אלקוהולי לפני ואחרי שהוא נוטל, עכ"ד, ולכן אני מבטל דעתי מפני דעתו.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

לב. הזיק אתרוג יקר האם צריך לשלם את כל השווי

ב' דחול המועד סוכות תשפ"א

לכבוד ידידי רבי אליהו בארי נ"ו. שלו' רב.

מועדים לשמחה.

במה ששאלת בדין הזיק אתרוג יקר של חבירו, האם צריך לשלם לו את כל השווי או לא.

הנה שאלה זו כבר דשו בה ברבים, ומ"מ לא אמנע מלעלות הדברים עלי גליון, בשו"ת מהר"ם מינץ (סימן קיג) כתב בזה והסיק שהדין עם שמעון שא"צ לקנות לו אלא אתרוג שכשר למצוה ומביא ראיה מהסוגיא בב"ק דף עח ע"ב שהגנב פור עצמו בכבבש כיון שיוצא בזה, והכא נמי אע"ג שהוא קנה אתרוג יפה משום הדיור נפשיה מ"מ פוטר את עצמו באתרוג קטן, ומ"מ הסיק שם המרה"ם מינץ מה ששוה האתרוג הגדול יותר מהאתרוג הגדול יותר מהאתרוג הקטן כדי למכור לאחר החג חייב לשלם משום שצריך לשלם לו הדמים העודפים שהזיק.

ובשו"ת מהר"ם בריסק (ח"א סימן נג) הביא את דברי המשנה למלך בשם המהר"ם מינץ שהגונב אתרוג מהודר יכול להחזיר דמי אתרוג

שערי יוסף - סוכות

המחירים יורדים שישלם כמו אז. ויש עוד להאריך עוד.

בברכת התורה

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף

לד. האם צריכים להחזיק את הד' מינים בב' הידים בהושענות

ד' חול המועד סוכות תשפ"א

לכבוד הגאון האדיר רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך ושא"ס שלו' רב.

קבלתי הספר הנפלא עד למאוד "פסקי בושם" ובו פסקי הוראה והנהגות ממרן פוסק הדור רבי מאיר בראנדסדארפער זצוק"ל בעל הקנה בושם, (מחודש שבט) ועתה התפנתי להעיר זעיר מפה וזעיר משם.

במה שהובא בעמ' קנב, אות לד שעורר שבעת הקפת הבימה עם ארבעת המינים צריך לזהר להחזיק את הלולב בימין ואת האתרוג בשמאל, כמבואר במג"א (סימן תרנ"א סק"ו) ובאחרונים ותמוה על מה שרבים אינם נזהרים בזה ומחזיקים אז את כל הד' מינים ביד אחד, והוא מש"כ בשו"ת קנה בושם (ח"א סימן לה) ע"ש. והנה מה די"ל שמה שנוהגים משום שצריכים להחזיק את סידור התפילה להושענות, אבל סו"ס הדפיסו סידורי תפילה קטנים שיהיה אפשר להחזיק את שניהם.

הנה עיקר דין זה שצריכים להחזיק את שניהם, לענין ההלל מצינו בשו"ע (סימן תרנא סעיף יא) צריך לחבר האתרוג ללולב בשעת נענועו ולנענע בשניהם יחד עכ"ד, ובא"ר (סק"ל) בשם המהרי"ל (סימן ז') כתבו וכן באמירת

כדמאירנן בפסחים המוכר עולתו לא עשה ולא כלום וכיון שאינה בת דמים כלל אי אפשר לחייבו מטעם שיווי העולה אלא מטעם שהוא חייב לצאת ידי חובתו שיקבל עליו להקריב עולה וכיון שאין כאן תורת דמים יכול לפטור את עצמו בכבש, אבל באתרוג הרי יכול למוכרו ביותר ע"ש, וכן הביאו שהסיק המשנה למלך בהלכות משעה הקורבנות פרק ט"ז ה"ז, וכן כתב בשו"ת שבות יעקב (ח"ב סימן כט), וכן בשו"ת פנים מאירות (ח"ס סימן קכט) שצריך לשלם את כל שווי האתרוג, וכן כתב מרן החיד"א בברכי יוסף (סימן תרנ"ו סק"ב).

וכן הוא דעת הרב הנחפה בכסף (חו"מ סימן יב) וכן בספר יקהיל שלמה (סימן תרמ"ט) וכן כתב בשו"ת שואל ומשיב (מהוד"ג סימן לג) ושם כתב לדחות הראיה מהגמ' בב"ק באופן חדש דשאני באתרוג שכתוב ביה הדר וא"כ יכול לומר הנגנב אנא בעינא הדר כמצות התורה או משום זה קלי ואנוהו לדעת רש"י הוי מה"ת ולהתוס' מדרבנן משא"כ בקרבן נהי דבעינן נאה אבל עכ"ס אין חפץ לה' אם מקריב שור גדול או כבש שכל שהכבש ננאה שוה לשור גדול (עיין שבועות דף טו) וא"כ בכה"ג שפיר יכול לפטור עצמו בשה ובכבש עתכ"ד, וכן הרב בית שואבה (דיני הידור מצוה אות כד), וע"ע בשד"ח (מערכת ד' המינים סימן אות כה) שהביא את דברי שו"ת מהר"ם שיק (סימן שכט) שכתב להכריע כחכם צבי.

וכן ראה עוד למרן הבא"ח בבן איש חיל (ח"ב דרוש א' לשבת כלה) מה שהאריך בזה וג"כ הסיק כמו החכם צבי, וע"ע בפתחי תשובה, (חו"מ סימן שסג אות א') ובכה"ח (תרנ"ו סק"ג ד' ה') וע"ע בשו"ת טוב טעם ודעת (מהדו"ק סימן רלב), וכן הביאו מהגרמ"מ שפרן, וכן דעת הגרז"נ גולדברג זצ"ל והוסיף שאם הזיק את הרתרוגים לפני חג הסוכות שאז

שערי יוסף - סוכות

שבשעת ההקפות הם מחזיקים הלולב והאתרוג ביד אחת, וע"ע בקונטרס לקנות חכמה ד' מינים עמ' 14 שכן הורה הגריש"א, וכן הובא באורחות רבינו (ח"ב עמ' שא אות יא) שכן נהג הקה"י.

וע"ע בשו"ת שומע ומוסיף (כת"י) שכתב הגר"ש דבילצקי זיע"א וז"ל: בענין הקפת הושענות נהוג עלמא להחזיק הלולב והאתרוג ביד הימנית כי צריכים להחזיק הסידור ביד השמאלית אמנם אין זה כ"כ טוב כי לכתחילה צריך להחזיק גם אז הד' מינים כמצוותן הלולב בימין והאתרוג בשמאל וכ"כ להדיא הבן איש חי פרשת האזינו אות י"ד שיש טועים בזה שאוחזים הלולב והאתרוג ביד אחת וכו' וזה אינו נכון אלא גם בהקפות יאחזו האתרוג בשמאל ולולב בימין ע"כ, ומצאתי כן להדיא בראבי"ה הלכות לולב עמ' וכן הוא בעוד ראשונים בשם הירושלמי ובירושלמי שלנו ליתא וז"ל סדר הקפה כל ישראל גדולים וקטנים נוטלים את לולביהן בידם הימנית ואתרוגיהן בידיהן השמאלית ומקיפין וכו' ע"כ הרי שגם בשעת ההקפה הוא כן אך לעומת זה מצאתי בשו"ת גינת ורדים הובא בבכורי יעקב סימן תרנ"א ס"ק י"א שכתב דכן אנו נוהגים בהקפה שאוחזין ספר הושענות בשמאל ולולב ואתרוג בימין ע"כ.

אח"כ ראיתי בספר חיים וברכה אות קפ"ו שהביא להדיא דכ"כ בשו"ע הרב סימן תרנ"א סקי"ג שגם באמירת הושענות צריך להחזיק הלולב בימין ואתרוג בשמאל ושכ"ה ג"כ במג"א שם סק"ו ושם בחיים וברכה כתב דרבים אינם נזהרים בזה ואוחזים אז את הלולב והאתרוג שניהם ביחד בימין וע"ע וראיתי ששם בהגהות המו"ל הביא ג"כ הירושלמי הנ"ל וע"ע בספר מעדני ספר סי' ע"א.

ההושענות ע"כ, וכן כתב חיי אדם (כלל קמח סעיף ז'). וכן הוא בערוך השולחן סימן תרנ"א ס"ט, וכן במג"א סימן תרנ"א סק"ו, ובשו"ע הרב (סימן תרנ"א סי"ג) ובבכורי יעקב (סימן תרנ"א סקי"א) וכן כתב בשו"ת רבבות אפרים (ח"א סימן ת"ל אות א' ח"ה סימן תיב אות ג') וכן כתב בספר חיים וברכה (אות קפו) וכן באלף המגן (סימן תרס ס"ה) וכן הוא דעת הגר"ק והו"ד בספ' ארבעת המינים כהלכתם (עמ' קנט שאלה ס"ה)

ובבן איש חי (ש"ר האזינו סעיף יד) כתב שה"ה בהקפות ע"ש. וכן הביאו בכאיל תערוג (מועדים) על מרן הגר"א ל' שטינמן זצוק"ל באמירת הושענות מקיף רבינו כשבימינו הלולב ובשמאלו האתרוג וראיתי כמה פעמים שאינו מחזיק כלל בידיו את נוסח הושענות אכן בהו"ר ראיתי שאחד מנכדיו נתן בידו חוברת קטנה עם הושענות ואחזה רבינו בידיו יחד עם ארבעת המינים, וכהאי דינא דיש להחמיר וכן כתב לדינא בשו"ת מקדש ישראל (עמ' ריט) וכן בשו"ת להורות נתן (ח"א סימן סח) וכן נהג הגרשז"א זצוק"ל בשנים הקודמות לפני שהיה צריך לאחוז בזרעו של נכדו כן הו"ד בספר עלהו לא יכול (ח"א עמ' רכת).

אולם בשו"ת גינת ורדים (גן המלך סימן קלח) וכן דעת הגר"י פישר בשו"ת אבן ישראל (ח"ט בהערותיו על המשנ"ב סימן תרנ"א ס"א) שבהקפות להושענות כיון שבאמת היה צריך להקיף בערבות ואנו נוהגים להקיף בלולב בודאי אפילו כולם ביד אחד יש להקל, וכן כתב להקל מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א במועדים וזמנים (ח"ב סימן קכא) וכן כתב בשו"ת משנת יעקב (ח"ב סימן תרנא עמ' רי), וע"ע במועדים לישראל (סימן קסד) שהביא מעשה רב מהגריש"א וכן מהגר"ש וואזנר

שערי יוסף - סוכות

סי' י"ד אות ו') הביא הרבה פוסקים דלא שייך איסור לא תגודדו במנהגים שונים, וכן כתב בשו"ת פנים מאירות (ח"ב סימן קל"ג) לגבי האשכנזים והספרדים שכל קהל נוהג כמנהג אבותיו שאין בזה משום לא תגודדו וכל אחד ואחד מבני הקהילות יחזיקו במנהג אבותיהם בין להקל ובין להחמיר ואפילו באיסור דאורייתא ואין הרוב מעלה ומוריד לענין זה שהם ממש כשני בתי דינים בערי אחת דליכא בהן משום לא תגודדו ע"ש.

וכתב שם עוד מרן בזה"ל: ומה שכתבו חברי ונשיאות הרבנות הראשית לישראל בהסכמתם הנ"ל ומשום דרכי שלום ואחדות במדינת ישראל שלא תהיה התורה כשמתי תורות לכן גוזרים לאסור לגמרי מצות יבום וחייבים לחלוץ דוקא, במחכ"ת הפריזו על המידה בזה ואין דבריהם נכונים כלל שהרי מעשים בכל יום בכמה הוראות בדיני שחיטה וטרפות ושאר עניני איסור והיתר וכן בהלכות שבת וטהרת המשפחה כל קהלה נוהגת כמנהג רבותיהם הספרדים כדעת מרן המחבר והשו"ע והאשכנזים יוצאים ביד רמ"א וכן נוהגים בחילוקי הנוסחאות והמבטא בתפלה ובקריאת התורה ובצורת הכתב של ס"ת תפילין ומזוזות וכיו"ב, ולא חששנו מעולם שע"י כך תהיה התורה כשתי תורות מכיון שהדבר ידוע שכל אחד יש לו על מה שיסמוך שנוהג מנהג אבותיו ואלו דברי אלהים חיים עכ"ד.

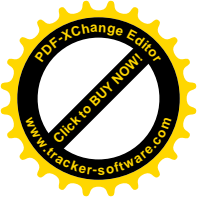
וא"כ ברור להדיא דליכא בזה איסור דלא תגודדו, וכן נראה מסברא דהנהגה ראה בכותל המערבי יש שם עשרות מנינים ששם מתפללים כמה עדות, והכל מנהגים שונים, ובפרט בנענועים, א"כ מה יעשו, ובע"כ דליכא בזה שום איסור, דכולם יודעים שכך נוהגים, וא"כ ליכא לאסור בזה.

ועיינן בעובדות והנהגות לבית בריסק ח"ב עמ' פ"ה שהגרי"ז מבריסק זצ"ל היה מקפיד אפילו בשעת אמירת ההלל והושענות להחזיק את הד' מינים בשתי ידים את הלולב בימין ואת האתרוג בשמאל ופעמים שהדבר קשה עד למאוד וכגון בעת אמירת ההושענות ואז היו נוהגים בבריסק שהש"ץ היה מחזיק בידיו רק את הד' מינים ולפניו היה הולך אחד מהבעלי בתים ופניו כלפי הש"ץ והיה אווז את הסידור בידיו בגובה כדי שיוכל הש"ץ לקרוא בו ולומר את ההושענות, עכ"ד של הגר"ש זיע"א. וע"ע בספר שערי חג הסוכות מילואים סימן טו ששם הסיק שיש להקל בזה.

ומ"מ מי שמחזיק את הס"ת שאני, דהנה יש מקומות שמי שאווז את הס"ת אינו מחזיק ד' מינים כי הוא בחור ואינו נוטל לולב ורק אח"כ נוטל את של אביו כמנהג החסידים, [ולא הבנתי מנהגם בכ"ז שהא מפסידים מצות נענוע הלולב בהלל] או למנהג הספרדים שמניחים את הס"ת על הבימה, אבל למנהג בני אשכנז כתב בספק קובץ הלכות רבי שמואל קמינצקי (סוכות עמ' שצז) שמי שאווז את הס"ת בשעת ההקפות אינו עיקר מצותו כלל, ולכן אפשר להקל לו כי בני"א צריכים ידו האחר בשביל להחזיק הסידור וכדומה וראינו גדולי ישראל שהחזיקו אותן בידן אחת וא"צ לדקדק בזה כ"כ, עכ"ד, ומזה למדנו דאינו חיוב כ"כ.

לה. האם יש איסור של לא תגודדו בנענועים

יש לדון אי שייך דין לא תגודדו במנהגים כגון דספרדי מתפלל בבית הכנסת של אשכנזים האם לעשות את הנענועים כמו שהוא נוהג, או לא, הנה לפום דעת ממרן הגר"ע דליכא לא תגודדו במנהגים, כי כלא חד יודע כן ליכא איסור, וכמו שהבאנו בשיח יוסף (ח"ז עמ' ל"ג) שכתב בשו"ת יביע אומר (ח"ו אבן העזר

שערי יוסף - סוכות

עשכיו הוא מנענע כי הוא מאריך בהללו ודו"ק בכ"ז.

וכן ראיתי שנשאל בזה מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל שאמר שאין בזה לא תגודדו בזה, והובאו דבריו בשפתי איל (עמ' לט) שאמר "מסתמא לא".

לו. בדין קדושת הד' מינים לאחר שימושם

הנה כתב מרן בשו"ע (סימן תרס"ד ס"ח) בזה"ל: יש מי שאומר שהושענא שבלולב אע"פ שנזרקה אין לפסוע עליה ע"כ, ובב"י הביא דין זה משם הגהות אשרי במגילה פרק בני העיר (כו:) שכ"פ F בשם האור זרוע (מגילה סימן שפ"ו) בהא דאמרינן בגמ' במגילה שם דתשמישי מצוה נזרקין ואלו הן תשמישי מצוה סוכה לולב שופר ציצית הושענא שבלולב כיוצא בה ואע"פ שנזרקת אין לפסוע לעיה ע"כ.

ועי"ש באור זרוע שכתב: ואנו נוהגין שאנו זורקין ההושענאות בבית הכנסת ואין בכך כלום דלא עדיף משופר ולוב שהן נזרקין עי"ש עוד מה שהביא מספר בשר על גבי גחלים דהיינו שההושענא שבלולב אע"פ שנזרקת אין לפסוע עליה, ומשמע מדבריו גם דלענין ההושענאות של הושענא רבא אין בעיה לפסוע עליהם, ולפי"ז קשה על שיטת ההבכ"י מה שהביא מהחיי אדם.

ועיין בזה עוד בשלמי תודה סימן פ"ו אות ג', ולענ"ד י"ל דכיון דלקמן הבאנו מנהגים שנוהגים לשים את זה על הזיו בבית הכנסת, א"כ לא הכוונה שבהשענות של הושענא רבא דורכין עליהם, אלא שע"ז אין מה לדרוך כיון ששמים את זה על הארון קודש או על הזיו בבית הכנסת, והנה מבואר חדא מדברי מרן דרק י"א אבל אינו מוסכם בכל השיטות

וראה גם בגליון מזמור שיר ליום השבת (פרשת האזינו תש"פ) שהובא שם ששאל את מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א לענין בן אשכנז שמתפלל אצל הספרדים האם יכול לעשות הנענועים כמו שהוא נוהג וענה הגר"ח בזה"ל: כח אחד יעשה כפי שנוהג: ועוד נשאל שם: מאחר ומנהג ספרק לנענע רק בהודו הראשון האם הנוהג כמנהג אשכנז כשמתפלל שם יכול לנענע בכל פעם שאומרים הודו ולא רק פעם אחת כנהג שנהוג שמתפלל שם, וענה הגר"ח: כל אחד כפי שנוהג: והיינו דליכא בזה לא תגודדו.

והנה ראה בקונטרס אור מרדכי (ח"ג עמ' לח) שנשאל הגר"ח מדוע אין דין לא תגודדו, בגמ' בסוכה (דף לז) צופה הייתי בר"ג ור"י, שכל העם היו מנענעים לולביהם והם לא נענעו, והקשו מדוע לא הוה לא תגודדו, וענה הגר"ח: שלא כדין אין לא תגודדו, ע"כ, והיינו כיון ששם חלק מהם טעו ליכא איסור, ומשמע שבסתמא כן יש לא תגודדו, ואולי שם תירץ לרבותא לכו"ע, אף לשיטות שיש לא תגודדו במנהגים.

והנה אפשר די"ל דמדברי הגר"ח דכ"א יעשה כפי שנוהג בנענועים לא ס"ל כשיטת הגר"ע דליכא לא תגודדו בנענועים, דהנה בערוך השולחן (סימן תרנ"א ס' כ"ב) כיון שנענוע אי"ז חובה חיכא לא תגודדו עי"ש, וכן כיוצא בזה תירץ בשו"ת שערי דעה (ח"ב סימן ז'), והפוסקים עוד האריכו בזה.

ועוד אפשר"ל דכיון דעצם עשיית הנענועים לא נעשית בדיוק ממש ביחד, א"כ בכלל לא שייך בזה לא תגודדו דאפשר שכולם עושין מנהג אחד, אך כל אחז בזמנו, אך אכתי אי"ז מוכח ממה שהשיב הגר"ח לק לענין מקום שלא נהגו לנענע בהודו, וכו', ואולי גם שם אפשר שמה

שערי יוסף - סוכות

מצוה חדא ליעבד בה מצוה אחריתי חמץ למצותו וכן בס' קב הישר פרק ד' כתב שמנהג יפה לכתחלה לשרוף ההושענות עם החמץ ויש בו טעם כמוס והטעם הנגלה הוא משום הואיל ואיתעביד בהו מצוה וכו' וע"ש גם כהגהות החדשות מש"כ כזה [וד"א יש לעי' איזה מצוה שניה יש בזה הרי אנו מצוים רק על שריפת חמץ].

והנה במלבושי יו"ט (סימן א') הובא מנהג לרוק את ההושענות לאחר החבטה על הזיזין שבבית הכנסת, והנה יש נוהגין לזורקן על הארון קודש, וכן מנהג בני אשכנז, וכתב בזה בשו"ת מהרשד"ם (ח"ד סימן נ"ז) שמותר לעשות כן, והטעם כתב בזה משום דהוי לב ב"ד מתנה בי"ד, אבל בדרכי חיים ושלום (אות תשצג) כתב שאין לעשות כן, כיון שזה בזיון לשמות הקדושים, ואני לא הבנתי במה הוי בזה בזיון לשמות הקדושים, וע"ע במועדים וזמנים (ח"ב סימן ק"א הערה ד').

לז. אם מותר לשים את הלולב לסגולה תחת המיטה בחול המועד סוכות

הנה כתב בספר שפתי נבונים (פ"א סימן כ"ג) דשגור בפי אינשי דסגולה בדוקה ומנוסה לאנשים שסובלים מכאבי גב להניח את הלולב של מצוה אחר סוכות תחת מזרון המיטה שישנים עליו וסמך לסגולה זו מהמדרש תנחומא (אמור יט) רבה (אמור פ"ל) וכל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך תהלים לה יפה אמר דוד שאמר הפסוק הזה תדע לך שהלולב הזה דומה לשדרה של אדם וההדס הזה דומה לעינים והערבה דומה לשפתים והאתרוג דומה ללב אמר דוד אין לך אבר אחד גדול מאלו שקולין הן הגוף הוי כל עצמותי ומסיק שם לדינא שאין בזה משום ביזוי מצוה ומותר לכתחילה לעשות כן עכ"ד.

להלכה, ועוד לא מבואר דהוי ליה קדושה אלא שרק אין לפסוע עליה, כדי שלא לבזות אותה אבל אין איסור לזורקה לאשפה, וזה אולי כוונת הרמ"א שלעי' לעיל בסימן כ"א, ס"א בהג"ה ששם מבואר לענין חוטי ציצית שאף לאחר שנפסקו אין לנהוג בהם מנהג בזיון לזורקן במקום מגונה, אלא דהדין הוא שאינן צריכות גניזה, ורק יש מדקדקין לגנוזן, והמחמיר תבוא עליו ברכה, וכתב שם במשנ"ב (סק"ז) שהאיסור לזורקן שהוא זורקן בידים, אבל אם זה נזרק מאיליו ליכא בזה איסור, כי נזרקו ממילא.

והנה מדכתב מרן הלכה זו בסימן תרס"ד, לכאורה יש בזה קושיה הרי כאן זה הלכות יום הושענא רבא, ואף דאפש"ל דביום הושענא רבא גומרים להשתמש במצוות ד' מינים, מ"מ הרי נפק"מ בחול המועד שמחליפים את הערבות ואת ההדסים, ואולי י"ל דהנה הברכ"י הביא בשם סדר היום, דלא רק זה הלכה בד' מינים אלא ה"ה בערבות של חיבוט ערבות, א"כ לכן אשמעין דין זה בהל' יום הושענא רבא.

ויש לדון בכה"ג שנופלים עליהם לרצפה מהערבה ומההדס בזמן התפילה. ויש הרבה כאלו ברצפה האם צריך להקפיד ולהזהר לא לדרוך עליהם, כיון דהם קדושים וכן האם מותר לטאטא את הרצפה, ולזרוק אותם לפח, והנה ראיתי שהגר"צ מוצפי שליט"א נשאל בזה וענה בזה"ל: אין להקפיד בזה. והנה תמיד זכורני שאאמו"ר שליט"א תמיד אמר לי להרימם, ולנהוג בהם קדושה, ועוד נראה להוסיף דכיון דבדרך כלל הם נופלים בבית הכנסת, א"כ הרי צריך לשמור על קדושת בית הכנסת ובית המדרש ולהרימם.

והנה במשנ"ב (סימן תמ"ה זק"ז) שהלולב ומיניו ישרפם בשריפת חמץ, כיון דהא עביד

שערי יוסף - סוכות

בין שבת חול המועד, לשבת שאחר סוכות שיוחד לכך ואין גם בזה משום רפואה בשבת.²

ואעפ"כ מוקצה מחמת גופו. - ויש לדמות לולב לענפי אילן שקצצם לשריפה דמוקצים הם ואסור לטלטלם (שו"ע שח, כ), מטעם דיחוד בשעת קציצה לשריפה דייקא ולא לשאר תשמישים (משנ"ב סקפ"ז). וה"ה בלולב שבשעת תלישתו מהאילן יחדו למצוה, ולא לשאר תשמישים.

ולכן צריך לייחד הלולב לפני שבת לצורך סגולה זו, ובכה"ג מותר לטלטלו, וכמבואר ברמ"א (שלו, יא ומשנ"ב סקנ"ג) דמותר לטלטל ענפי אילן שהוכנו מאתמול.

ואין לאסור הנחת הלולב תחת המיטה משום איסור רפואה בשבת, שכן רפואה סגולית היא, וגזרו רק על רפואה ע"י תרופות, או פעולות גופניות המועילות לרפואה כגון התעמלות (כבשו"ע שכח, מב). אבל דברים שפועלים רק בדרך סגולה מותר לעשותן בשבת. וכדנפסק בשו"ע (שו, ז) דמותר למדוד אזור מי שהוא חולה וללחוש עליו דהוי מדידה של מצוה. ובמשנ"ב (סקל"ו) בשם א"ר, דמדידה רפואה היא ורפואת הגוף מצוה היא, וגזירת שחיקת סממנין לא שייך בזה אלא ברפואה שיש בה ממש כגון משקה או אוכל. וע"ע משנ"ב (שכח ס"ק קל) ושעה"צ (שם ס"ק קד) דבאין דרך לעשות דברים אלו בסממנין אין לגזור משום שחיקת סממנין. - הרי שאסרו רק רפואה שיש בה ממש כגון משקה או אוכל, ולא ענינים סגוליים שאין בהם חשש שחיקת סממנין.

סוף דבר, בשבתות שלפני חג הסוכות ובשבת חוה"מ סוכות פשוט דאסור לטלטל הלולב דמוקצה מחמת חסרון כיס ומוקצה למצוה. ואחרי סוכות מועיל יחוד לזה, וליכא חשש רפואה בשבת. (עכ"ל)

והנה בספר גם אני אודך תשובות הרב אהרן ליברמן הל' סוכה (ח"א סימן נ"ט) נשאל ע"י הגאון רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א האם מותר לעשות כן בשבת, ועי"ש שכתב לחלק

². והבאתי דבריו בקובץ באר התורה מס' 66 וזה לשונו: הנה בשבת חול המועד סוכות פשוט שאסור לטלטל הלולב, דהלא הוקצה למצוה, ואסור בטלטול, וכדכתב הרמ"א (תרנח, ב) "ואסור לטלטל הלולב בשבת דהוי כאבן (ר"ן ס"פ לולב הגזול והמגיד פ"ז, וכל בו)". - והט"ז (שם סק"ג) כתב דשרי לטלטל הלולב לצורך גופו ומקומו. אבל הכרעת המשנ"ב (סימן שח סקכ"ה) דאסור לטלטלו אפילו לצורך גופו ומקומו דאין עליו שם כלי כלל, וציין בשעה"צ (סקכ"ב) שכן דעת תוספת שבת, דרך החיים, וחיי אדם. דלא כהט"ז. וכ"כ במשנ"ב (תרנח סק"ד) דאסור לטלטל לולב אפילו לצורך גופו ומקומו. וציין בשעה"צ (סק"ג) שכן דעת מאמר מרדכי, בגדי ישע, חמד משה, ותוספת שבת. דלא כט"ז. - וכתבו כמה פוסקים דבשבת זו הלולב אף מוקצה מחמת חסרון כיס [ראה תוספת שבת (שח, כב) נשמת אדם (כלל סו, ב) וערוך השלחן (שח, יז)]. וכיון שהלולב מוקצה למצוה, ומקפיד עליו שלא יפגם ויתקלקל, דלכן צידדו הפוסקים דהוי מוקצה מחמת חסרון כיס, פשיטא דאסור לטלטל הלולב בשבת זו.

ומטעם זה דמקפיד על הלולב, יש לאסור לטלטלו לצורך זה אפילו לפני חג הסוכות, שכבר נסתפק הפמ"ג (שח א"א סוס"ק יב) דאפשר אפילו לפני חג הסוכות הלולב מוקצה מחמת חסרון כיס, עי"ש. וכן מסתבר דמוקצה מחמת חסרון כיס, שמקפידים עליו מאד שלא יקטום ראשו.

וגם לאחר חג הסוכות, שאין מקפיד על הלולב שלא יפגם, הוי מוקצה מחמת גופו, דלא חזי למידי. ואע"פ שברצונו יכול לכבד הבית עם הלולב (ראה שו"ע שלז, ב), או להבריש זבובים (כבשו"ע שח, כג) וכיוצ"ב, מ"מ אינו עומד לזה, ודמי לאבן דג"כ ראוי לתשמישים מסויימים

שערי יוסף - סוכות

(א') והנה בשו"ת מחקרי ארץ (ח"ג סימן צ"ב) הקשה מ"ש לולב מציצית שבציצית איכא חיוב לבדוקו בכל יום, ועוד הרי יש חשש ביותר שהד' מינים יפסלו, וא"כ אמאי לא מחייבים בזה לבדוק את הלולב בכל יום. ושם כתב לתרץ: כי בציצית שאין הגבלה לזמן ודאי יש לחוש שמא יתקלקל הציצית אבל בד' מינים שהוא מוגבל לז' ימים לא חוששים שמא יפסל תוך הזמן ע"כ, ועדין קשה הרי מצוי שיפסל ויל"ע. ועי' גם בשו"ת מנחת יצחק (חלק י' סימן מ"א) שג"כ כתב כה"ג שאין מצוי ליפסל, וכן ענה מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א בספר מועדי הגר"ח (ח"א תשובה תקס"א) שאין מצוי ליפסל, וכן הובא בדעת נוטה (ציצית עמ' ע'). ובספר שיח הסוכות (עמ' קמ"ז) הובא בזה מהגר"ח ק.

והנה ראה שם במנחת יצחק שהסיק: שבאמת גם בד' מינים היכא השכיח שיפסלו צריך לבדוק אותם קודם הברכה וכמ"ש במג"א והובאו דבריו ביתר ביאור במשנה ברורה סימן תרמ"ז ס"ק ח' וז"ל ויש לדקדק בזה שהערבה לא ינשרו רוב עליהן שלפעמים נופלים ע"י תחיבתן לתוך הלולב וגם ע"י נענוע ובפרט באתרוג ולולב של הקהל שיד הכל משמשין בהן מצוי מאוד שנושרין רוב העלין ע"י נענוע של איזה אנשים וממילא שאר האנשים שמברכין אח"כ לבד שאין יוצאין במצוה זו גם מברכין ברכה לבטלה ומן הנכון שעכ"פ ביום הראשון שהוא מ"ע דאורייתא יעמידו איש עתי שיפקח על זה עכ"ל ויש להעיר קצת דלפי המבואר בדעת הט"ז סימן ח' הרי חיישינן טפי לברכה לבטלה א"כ גם בשאר הימים יש להעמיד עכ"ד.

(ב') ובמועדים וזמנים (ח"ב סימן קכ"ה) כתב בתחילה ליישב: שמה שאין בודקו כל שבעה שמא נסדק על היי ניענועים ע"פ דברי החתם

והנה יש לדון מה הדין לעשות כן בחול המועד סוכות, ואף שיוחד למצוה, אולי סו"ס אין כאן ביזוי למצוה כי אדרבה מראה בזה את כוח המצוה, וא"כ לכאורה ליכא לאסור לעשות כן אף בחול המועד, אם ישים את תחת המיטה, ואף שבאתרוג נחלקו הפוסקים אם מותר לשים אותו תחת המיטה [עי' בשו"ת בנין עולם (או"ח סימן ל"ג) ובשו"ת עין יצחק (או"ח סימן כ"ד) צידד להתיר, וא"כ משמע דבעינן שיהא שלו, ואין ראוי בדוקא לאכילה, ולפי"ז קושיא מעיקרא ליתא, וע"ע בענין אתרוג שתחת המיטה בשו"ת מהר"י הכהן (או"ח סימן כ"ד), ובספר חיים וברכה (אות י"א) מה שהביא בזה שיטות הפוסקים] מ"מ הכא אין זה אתרוג וא"כ אין בעינן דיהא ראוי לאכילה, אם ישים אותו תחת המיטה בכבוד ראוי ובכה"ג שלא יפסל, ויל"ע, ואולי כל הסגולה דוקא אחר סוכות, אולם לכאורה ליכא לחלק.

לח. מדוע אין בודקים הלולב כמו בציצית

הנה הובא בגליון תורת ודעת (א' סוכות תשע"ז) שמנהג מרן הגרי"ז מבריסק זל"ה, שבכל יום מימי חול המועד היה בודק את הלולב בזכוכית מגדלת, לבדוק אם הלולב עומד בכשרותו, וצ"ע מנהג העולם לכאורה שלא נוהגים כן. והנה מהגרי"ז משמע שבודקים רק את הלולב ויש לעי' מ"ש עם שאר המינים, וכן האתרוג, והנה על הערבה ועל ההדס אינו קשה, דאת זה רואים בעין, וניכר, משא"כ התיומת, שזה גבוה ודו"ק, ועל האתרוג יש לעי' קצת. והנה כמנהג הגרי"ז מבריסק זל"ה לבדוק בכל יום, כן הביא במעדני אשר (גיליון מ"ז) שהדברי יציב זיע"א היה בודק כל יום לפני הברכה את הד' מינים אם הם כשרים, וכן ראה לקמן מה שהבאנו מדברי המנחת יצחק, שכתב דאיכא חיוב לבדוק את ה' מינים.

שערי יוסף - סוכות

בלולב שכל הזמן מחזיקו בידו עד אבל בציצית שאינו מחזיקו בידו לבדוק דויל רק שיפתח הקשרים צריכין שמחזירו להתיק אין לחוש שנקרע העלין שאם כן היה רואה כבר אתמול שנפסל בעת שהיה מחזיקו בידו עכ"ד.

ה' ועוד הובא שתירץ שם המעדני אשר: נראה לתרץ דבציצית ששכיח שיקרע חיישינן משא"כ בד' מעדני אשר נזהר מינים אינו שכיח שיפסל אם הוא נזהר, ועי"ש עוד לענין אתרוג של קהל מש"כ במשנ"ב (סימן תרמ"ז סק"ד) ומה שהקשה מ"ש שאר הימים דהוא מדרבנן שאז אין צריך לבדוק.

ו' ובספר מחנה יוסף (עמ' קלב) תירץ על פי דברי הארצות חיים בהל' ציצית (סימן ח') דבציצית מברך ורק אח"כ לובש את הציצית, ואז יכול לראות, משא"כ בלולב קודם אוזח את הלולב והערבות וההדסים ורק אח"כ מברך, וא"כ הוא כן רואה, אלא דלפי דבריו קשיא קצת מה עם האתרוג, ויל"ע.

ז' ובקובץ הלכות פסקי הגר"ש קמינצקי (סוכות עמ' שמ) כתב לתרץ: דהתם מה דלא סמכינן אחזקה הוא משום שעשויין החוטין ליפסק ע' מג"א שם סקי"א ומחצה"ש ובהגר"א משא"כ בנידו"ד ליכא למיחש למידי חוץ מפסול נחלקה התיומת שע"י הנענועים רגיל להיות סופו סדוק מ"ב סי' תרמה סקי"ט ונחלקה התיומת כשר בשאר ימים ולכן אין צריך לבדוק עכ"ד.

ח' ובספר גם אני אודך תשובות הרב אהרן ליברמן שליט"א, בעניני סוכות ח"א סימן נ"ח, כתב בזה עוד שבעה תירוצים: ואלו הם, א הרא"ש בתשו' (כלל ב סימן ט) כתב שהעולם לא נהגו לבדוק כל הציציות בכל שעה שמתעטף משום דמוקמינן לה בחזקת כשרות ובסוף הלכות ציצית דיני עשיית הציצית כתב

סופר בחידושו לה שמכשיר אתרוג שנולדו בו נימוריט ובהרות על ידי משמוש היד ופירש דוהו הדר כיון שבא על ינץ מצוה ומביא ראייה מפסחים סח דשבח הוא לזרעו של אהרן שילכו עם ארכובותיהם בדם ע"ש הרי דבעלמא היה בכלל הקריבהו לפחתך והכא זהו הדרו והכא נמי דכוותיה והוה כגרדומין ושיירי טהרה ע"ש חוכא נמי אי הסדק מניענועים דמצוה לא איכפת לן דהוה כגרדומין דמצוה. אבל אח"כ כתב ע"ז: אמנם פשוט שאינו דמיון כלל וגם החתם סופר מודה כאן שפסול דהתם סיירי בבהרות דניכר שבאו ממשמוש היד וע"כ לא מיקרי פסול שאינו הדר כיון שבאו ממצוה וניכר שכן היא אבל נסדק אינו הדר וכאן אינו ניכר שבא ממצוה וע"כ פשיטא דפסול משום הדר אף שהסיבה מקיום המצוה וז"ב.

ג' אבל אח"כ כתב ליישב: ואמינא שאין לחוש כ"כ בזה ע"פ מה שמצאתי בהגהות לארחות חיים מהגאון דברעזן זצ"ל שמעיר דבעינן בנסדק שיעור כהיסדק כשבואר בגמרא ההיינו מרזב שנקרא צירקעל וזהו ריחוק הרבה מאד דלק סגי בסדק הניכר לעין מיד שזה רק נחלקה וכן במקום שאם מניח באיזה מקום הלולב נוגעין הסדקים ולא נשאר מפורד הרבה לא נקרא נסדק ואינו מצוי כ"כ שיהיה סדק בשיעור יתהא כאן פסול נסדק אבל הנתרחקו הרבה שיש פסול נסדק נראה דראוי לחוש שמא הפסד שאינו הדר שנוהג כל שבעה וצ"ע בזה.

ד' ובמעדני אשר (סוכות עמ' קכג) הביא שכ"ק מרן האדמו"ר רבי דוד אבוחצירא שליט"א תירץ נוטל לפניו ורואה את זה ואם יש פסול הניכר יכול להבחין משא"כ הציצית וכן כתב בספר זיו המועדים (סוכות ח"ב עמ' פ"ט) כתב לתרץ: דרק בציצית שאינו מחזיקו בידו, ולפעמים נגרר בארץ ושכיח שיקרע או

שערי יוסף - סוכות

יא' עוד כתב שם לישב בתירוצו הד' יש לחלק בין ציצית ששכיח שיפסל דקריעת חוט פוסלת כבר משא"ב בלולב לא שכיח כל כך שיארע פסול גמור שאינו כשר אפילו לשיטה אחת ולכן לא הצריכו בדיקה

יב' עוד הובא שם: בציצית כל המרבה לבדוק הרי זה משובח משא"ב בלולב ריבוי הבדיקות יכולים לקלקל וכמו שכתב בשעה"צ תרמה סקל"ג דלדברי המג"א יש להזהר מאד בשעה שרוצה לבדוק העלה האמצעי אם נחלקה ואוחזה בידו לראותה היטב שלא לחלק העלין העליונים שאצלה על ידי זה.

יג' עוד הובא שם: עוד י"ל עפ"י המובא בפסק"ת סימן ח הערה מספר שערים המצוינים בהלכה סימן ט סק"י דכהיום שכמעט אין מצוי שיקרע הציציות אא"ב היה איזה ריעותא והוי מיעוטא דמיעוטא יש להקל בענינים אלו ולפי"ז י"ל דאם בציצית שנפסק להלכה לבדוק החוטין קודם הברכה יש מקילין כל שכן דאין להוסיף עלה לבדוק הלולב קודם הברכה.

יד' עוד הובא שם שתירץ בעל המשנת אהרון שליט"א דהנה הפוסקים נחלקו אם חיוב בדיקת הציצית הוא משום הברכה לבטלה או מפני איסור לבישת בגד בלא ציצית ראה ב"י ונו"ב השו"ע בסימן ח ונמצא עכ"פ דבלבישת בגד פסול איכא תרתי לריעותא חשש ברכה לבטלה ולבישת בגד בלא ציצית וא"ב יש לחלק בין לולב וציצית דבלולב אף אם יתברר לבסוף שהיה פסול לא ברירא מילתא דעבר על דאורייתא דעיין משנ"ב סי' רטו סק"ב ושד"ח מערכת ב אות קטו וחזו"א או"ח סימן קלז סק"ה דדעת כמה ראשונים דברכה לבטלה איסורו מדרבנן ואין איסור לאחוז לולב פסול ביד ולכן סמכו אחזקה משא"כ בציצית דבעצם לבישת בגד פסול עובר על איסור דאורייתא

הרא"ש שההרד אל דבר ה' יש לו לבדוק וכתב הב"ה סימן ה דלא אוקמינן אהזקתייהו כיון שאין ההזקה בטבע ממילא אלא מכה אדם שתיקן הציצית ולפי"ז י"ל דהטעם דאין בודקין הלולב קודם הברכה הוא משום דמוקמינן לה בהזקת כשרות ודוקא בציצית שאין ההזקה בטבע אלא מכה אדם שתיקן הציצית הצריכו בדיקה.

ט' עוד כתב שם לתרץ בתירוצו השני המג"א (סימן ה סק"א) כתב דבציצית ליכא הזקה דעשויה ליפסק בכל שעה עיי"ש ולפי זה יש להלק בין ציצית שעשויה ליפסק ובין לולב שמונה במקום שמור ואין רגילות שיפסל מעצמו.

י' עוד כתב שם ליישב: הכף החיים (ח לד) כתב נפק"מ בין הב"ה ומג"א הנ"ל אם צריך לבדוק הציצית קודם כל לבישה ואפילו כמה פעמים ביום או סגי בבדיקתן פעם אחת ביום להב"ה דמדינא צריך בדיקה א"כ אין הילוק בין באותו היום עצמו ליום אחר ובכל פעם שלובשו צריך בדיקה אבל לטעם המג"א דההששא משום שעשוין ליפסק תקנת הכמים הוא שצריך לבדוק בכל יום דאם לא יבדוק בכל יום לא יבדוק לעולם ובודאי אי אפשר להעמידן לעולם בהזקת כשרות כיון שדרכו ליפסק ע"י דריסת הרגלים או מהמת סיבות אהרות אבל באותו היום שכבר בדקו וקיים תקנת הכמים אם הזר ולבשו א"צ לבדוק. ולפי זה יש לחלק דשאני ציצית שלובש הבגד במשך זמן רב וקרוב לודאי שיארע לפעמים פסול ע"י דריסת רגלים וכדומה ולכן הצריכו בדיקה ולא סמכו אחזקה וכדי שלא יעבור זמן רב בלא בדיקה תיקנו לבדוק בכל יום משא"ב לולב שאדם מצניעו ושומרו דלא שכיח כך כך שיארע פסול שפיר סמכין אחזקה.

שערי יוסף - סוכות

ולכן ליכא חשש לפסול משא"כ ציצית שנוהג כל השנה אין אדם מקפיד כ"כ שלא יקרע חוט מהציצית מתוך שרגיל ללבוש כל השנה לכן שפיר חיישינן לפסול והבן ע"כ תירוצו הנפלא, ויש להוסיף בזה דזה נובע מהחביבות למצות ד' מינים ודו"ק היטב בזה. ולענין למעשה אם צריך לבדוק הלולב בכל יום, יש לשאול את מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א מה דעתו בזה.

יו) עוד בענין זה ראיתי שכתב ליישב הגאון המקובל האלקי כמהר"ר זבולון המבורגר זצוק"ל והו"ד בגליון מריח ניחוח (מס' 586, מדור גנוזות) שבציצית יש חשש דעשוין החוטין ליפסק וחשש ברכה לבטלה משום בגד ד' כנפות בלי ציצית, ולכך יש חומרא לבדוק.

אבל בנטילת לולב, אם הוא תלמיד חכם ובדק בזמן הקניה ואם כן הוא יודע ההלכות הקשות, ולכך בזמן הנטילה כבר בודק בראיה אם זהו כשר, אבל עם הארץ לא יעזור לו הבדיקה שבין כך לא יודע מה לבדוק, וא"כ לתלמיד חכם זהו בדיקה וכו'. עכ"ד.

וראה משנ"ב סימן יב סקי"ג דכשנפסלו הציצית צריך לפשטו ולא מהני לעמוד על עמדו שלא ילך ד' אמות ולכן הצריכו בדיקה ולא סמכו אחזקה ע"כ הו' התירוצים מבעל המשנת אהרון שליט"א, עי"ש עוד שהביא מה שתירץ המנחת יצחק עי"ש, ולפי מה שהגרי"ז החמיר כנראה דס"ל כשיטת הט"ז שם לענין ציצית.

טו) ולענ"ד היה נראה לומר בזה: דשאני לולב אידי דחביבות המצוה אינשי בודקים את זה לבד, וכבר ממילא רואים אם זה נפסל או לא נפסל, כן היה נראה לענ"ד. [והדפסנו תירוצ זה בקונטרס שער יוסף עניני סוכות (עמ' 40) במכתב הערות לבעל הגם אני אודך שליט"א].

טז) ושוב לאחר כותבי כל תירוצים אלו, ששלחתי מאמר זה להגאון רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א העיר עיני לעי' במש"כ בגם אני אודך ענינים על הש"ס סימן נ"ט, ושם כתב באות ג' עוד תירוצ, דיש לחלק ביניהם דד' מינים כיון שזה פעם בשנה ז' ימים אדם מקפיד עד מאד שלא יפסל ופוק חזי עמא דבר שאף אחד לא מניח את לולבו הפקר בלי השגחה

שערי יוסף - סוכות

לט. איזה מצוה הכי קשה לקיים

יום ה' י"ג תשרי תשפ"א

לכבוד הרה"ג רבי מרדכי ציון שליט"א מח"ס שו"ת השואל ד"ח ושאל"ס נפלאים עד למאוד. כן ירבו בעז"ה לזכו את כלל ישראל כולו, בספריו האדירים עד למאוד ב"ה.

במה ששאל איזה מצוה הכי קשה לקיים. מתחילה חשבתי בזה לומר ג' מצוות, והראשונה מהם מצות תלמוד תורה כידוע דרשת חז"ל ודברת בם ולא בדברים בטלים, כמבואר ביומא דף יט ע"ב ואע"פ שי"א שכ"ז דברי ליצנות וכמו שהבאנו בספר שערי יוסף אורחות הישיבה, ומ"מ יש פליגי ע"ז, ומ"מ מצוה גדולה עד למאוד וכמו שנאמר ביהושע והגית בו יומם ולילה, וכמו שהארכנו בחובת לימוד תורה יומם ולילה בקונטרס דברי יוסף עמ"ס נדרים דף ח' ע"א ע"ש, וכן שאלתי כמה בחורי ישיבות וכך אמרו לי שלכאורה מצות תלמוד תורה היא מצוה שהכי קשה לקיים.

ועוד אמרו לי שאולי מצות שמירת שבת כהלכתה וכמו שידוע מהיערות דבש וכמו שהביא מרן הח"ח בהקדמה למשנ"ב ח"ג שאם האדם לא לומד הלכות שבת ב' פעמים, כמעט א"א שלא יכשל, וגם בכה"ג קשה לשמור שבת כהלכתה, מחמת גופי ההלכות, והדינים המחודשים ומתחדשים לבקרים, וע"כ מצוה זו קשה לקיימה, אלא דסו"ס זה כולל הרבה מצוות, אבל מ"מ היה נראה לומר לענ"ד רעיון שלישי והוא יסוד ועיקר לכל התורה כולה, והוא מצות השמחה בתורה ובעבודת ה' ובקיום המצוות, וכמו שנאמר בתורה הקד' (פרשת כי תבוא) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב, ומבואר שכל הקללות הם מחמת זה, וכמו כן ידוע מהאריז"ל והביאו בחרדים בתנאי

הרביעי, וכן הביאו במשנ"ב וז"ל: שכל מה שהשיג שנפתחו לו שערי החכמה ורוח הקודש בשכר שהיה שמח בעשיית כל מצוה שמחה גדולה לאין תכלית ואמר דהיינו דכתיב תחת אשר לא עבדת את ה' אלוך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל.

וראה עוד בשער הכוונות (דף א' עמוד שני) שכתב צריך להראות לפניו יתבר הכנעה גדולה באימה ויראה אמנם תהיה בשמחה יתירה וגדולה בכל האפשר, כדמיון העבד המשמש את רבו בשמחה יתירה ואם משמו בעצבות נמאסת לפניו, וכמע שעיקר המעלה והשלימות והשג רוח"ק תלויה בדבר זה בין בבעת תפלתו ובין כשעושה איזה מצוה משאר המצוות וכמ"ש בגמרא בברכות דף ל' ע"ב מההוא דיה קבדחת טובא וכו' ואמר תפילין קא מנחנא ואל תבין לענין זה כי שכרו גדול מאוד עכ"ל, וע"ע בשער רוח הקודש דף י' ע"ב.

והיינו טעמא שהכל נובע מחמת השמחה שהוא הנחל נובע מקור חכמה, והיינו כי שמחה אינה שמחה חיצונית לאחר לימוד שלם של סד"א או לכתוב איזה חבורה או מערכה או תשובה, כי השמחה היא בכל רגע, מההנאה מהגישמעק שבכל רגע של שטייגן של לימוד תורה, של עבודת ה', של עבודת התפילה, של קיום מצוות שמחה והיינו כי ע"י שלומד בשמחה [וכ"ז עוד עבודה ויש עוד בזה להאריך בפנ"ע] ע"י כן לומד כל הזמן, והטעם פשוט כי הרי סכל רגע שלומד יש לו שמחה, וממילא אין לו יצר הרע ותענוגות לדברים בטלים, לנייעס, לדברים חיצונים, וע"י מעלה זו אפשר להגיע לרוח הקודש, וכמו שאמר האריז"ל על עצמו שכל מה שזכה לא זכה אלא מכוח השמחה בעבודת השי"ת, וכ"ז להגיע לרוח הקודש בעליה אחר עליה שזכה האריז"ל

שערי יוסף - סוכות

ומ'מ איני יודע אם שייך להקשות איזה מצוה הכי קשה לקיים, והרי כל התרי"ג מצוות והמצוות דרבנן חובה לקיימם ודוגמת מש"כ כע"ז להגאון הריחמ"א שליט"א על מש"כ בספרו אצר הקונטרסים מריח ניחוח ח"א בקונטרס המצוה המיוחדת לדור דור, איזה מצוה הכי מיוחדת לדור ע"ש, וכתבנו לו בזה ונדפס בקונטרס שיח יוסף מכתבים ח"א שלכל אחד ואחד יש את המצות שמיוחדת לו ולא שייך לדון בזה באופן כללי ע"ש.

וא"כ נראה לענ"ד דה"ה הכא שלכל אחד ואחד יש את המצוה שמיוחדת לו.

ושוב ראיתי שהובא בשם הגר"א זצ"ל שהמצוה שהכי קשה לקיים הוא מצות שמחה בחג הסוכות. ויש להוסיף שה"ה מצות שמחה בכל השנה וכמ"ש.

בברכת התורה

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

בני ברק

מ. במצות השמחה בחג הסוכות

איתא בקרא (דברים טז' יד') ושמחת בחגך והיית אך שמח, ועמדו כבר המפרשים בפשט דקרא שכפל ושמחת בחגך ואח"כ כתב והיית אך שמח דהרי כיון שהוא שמח בחג א"כ הוא רק שמח, וא"כ צריך בירור מה איכפל קרא לאשמועין, והיית אך שמח, ועוד צריך להבין שמחה איך אפשר לחייב לשמוח

והנה באבן עזרא ביאר את כפילות הפסוקים שהנה כתיב ושמחת בחגך וכו' ואח"כ כתיב כי יברכך ה' אלקיך בכל תבואתך ובכל מעשה

אף שנפטר בגיל צעיר למאוד [ראה מש"כ על האריז"ל בקובץ באר התורה מס' 54] ולכן מצוה זו קשה לקיימה עד למאוד.

והנה אף שמצוה זו לא מנהו מוצי המצוות בחינוך ובסמ"ג, וא"כ קשה לכאורה לומר שזה המצוה מתרי"ג מצוות, מ"מ י"ל שאדרבה מצות שמחה היא כוללת את כל התרי"ג מצוה ביחד, ודו"ק היטב.

והגם י"ל שהרי מצינו מצות שמחה בחג הסוכות, וכמ"ש ושמחת בחגך וכו' והיית אך שמח וכו', ומבואר כן גם ברמב"ם בהל' סוכה פ"ח, בזה"ל: השמחה שישמח אדם בעשית המצוה ובאהבת האל שצוה בהן. עבודה גדולה היא. וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו שנאמר 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב'. וכל המגיס דעתו וחולק כבוד לעצמו ומתכבד בעיניו במקומות אלו חוטא ושוטה. ועל זה הזהיר שלמה ואמר 'אל תתהדר לפני מלך'. וכל המשפיל עצמו ומקל גופו במקומות אלו הוא הגדול המכבד העובד מאהבה. וכן דוד מלך ישראל אמר 'ונקלתי עוד מזאת והייתי שפל בעיני'. ואין הגדלה והכבוד אלא לשמח לפני ה' שנאמר 'והמלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה' עכ"ד.

ומ'מ עיקר השמחה היינו גם בתורה, ראה עוד מש"כ בקונטרס שיח יוסף סוכות ח"ד, ולכן כתבנו דאין שייך בזה אין מערבין שמחה בשמחה וראה עוד בקובץ באר התורה מס' 29 ובשיח יוסף סוכות ח"ח, והיינו דהשמחה היא בהכל ולכן מטרת הרגלים ללמוד תורה, כמו שכתוב במדרשים שהבאנו בבאר התורה שם, עוד במצות שמחה ראה בספר אדם גדול ושמח במצוות הוא על מרן הגרא"ל שטינמן זצוק"ל היוצא לאור ע"י נכדו הגר"ג הוניסברג שליט"א.

שערי יוסף - סוכות

כדי שיעסקו בתורה, דהינו שהעיקר זה לשמוח בלימוד התורה, וזה לא רק שמחה של עצם הלימוד, אלא שיעסקו בתורה דוקא, דהיינו שמתייחס אדם לתורה כעסק גם לענין קביעות זמן וגם לדיוק והבנת התורה לעומק, אז התורה דיליה ואז מגיע הסיפוק ושמחה, ואח"כ יש שמחת תורה.

ונראה שיש לדייק כן מסדר הפסוקים דהנה בתחילה כתוב ושמחת בחגך ואח"כ כתוב והיית אך שמח, והם מחולקים לשני זמנים הושמחת בחגך הולך על חג הסוכות, והיית אך שמח, הולך על שמיני עצרת, כמבואר בגמ' במס' סוכה.

והראיה שהתיבות שכתבה התורה ושמחת בחגך זה קאי על סוכות כמבואר כמה פעמים בגמ' שכתוב בתורה חג הינו הכוונה לסוכות, ולפי"ז א"ש ששמחת בחגך, נכתב בתורה בלשון ציווי שהתורה מצווה עליך שאתה תשמח, אבל ע"י כן והיית אך שמח, וכתב שם רש"י שזה בלשון הבטחה, דהינו שע"י שתשמח בחג הסוכות, תמשיך את השמחה לשמיני עצרת, וע"י כן תשמח בשמחת התורה, וע"י שמחה זו תשמח כל השנה כולה, ע"י שתמשיך את השמחה שהיתה בשמחת תורה, ע"י ששמח בעסק התורה.

ולכן חודש זה חשיב ירח האיתנים איתנים בתשרי יש חגים שמקשרים את העם היהודי אל בוראו, בקשר חזק והוא הנקרא איתן, קשר של קימא של הקב"ה, וכ"ז שיש שמחה כמו שצריך וכמו שכתב הרמב"ם שישמח האדם באהבת הא-ל, בלימוד תורה מתוך אהבת הקב"ה. וע"ז גם אומרים בתפילה זמן שמחתנו וכו' שהזמן הזה הוא זמן רק של שמחה בלי שום עצבון, ולכן כתוב והיתה אך שמח להיות בשמחה כל הזמן, בלי שום עצבון, וע"י כזאת שמחה גמורה השמחה

ידיך והיתה אך שמח, ודייק האבן עזרא דמה דכתיב יברכך הינו בלשון עתיד דהינו שבשכר מצות שמחה בחג יזכה להמשיך את השמחה לכל השנה כולה אך אם לא יעשה כן לא יהיה שמח כל השנה ומבואר שהכפילות של אך שמח זו היא הבטחה וברכה להיות שמח כל השנה

והנה עיקר השמחה לאחר שחרב בית המקדש השמחה תהיה בבשר ויין ובגדי צבעונים ותכשיטים לנשים, כמבואר ברמב"ם הל' יו"ט ע"ש, ונראה שזה רק הכ"ת לשמחה, שע"י שהאדם שבע ומדושן עונג, א"כ ע"י זה יהיה לו שמחה ואיזה שמחה לכל אדם ואדם יהיה לו את השמחה שלו ויש שמחה של עכ"פ דרך התורה כפי איך שנעשה בשמחת בית השואבה בבית המקדש, וגם מה שהיום עושים זכר לשמחת בית השואבה שהיה במקדש, ובאמת שאי"ז זכר אלא האדם צריך להגיע לדרגה של שמחה כמו בשמחה של בית המקדש אמנם לא שמחה של אותם דרגות של חסידים קדושי עליון, אלא כפי איך שכל אחד ואחד היה מרגיש אילו היה בית המקדש, דעיקר השמחה היא לפני אלקיך, וכדתיב ושמחת לפני ה' אלוקיך, דהינו המצב של השמחה צריך להיות בהרגשה של לפניך, והרי הקב"ה מלא כל הארץ כבודו, וא"כ שהאדם ישמח בדרגה של לפניך, בכזאת שמחה, כזאת שמחה תהיה לו לכל השנה וזה שמחה של סיפוק, שהאדם זכה לקים מצות סוכה מצות לולב זה השמחה הגדולה וכמ"ש הרמב"ם בהל' לולב פ"ח ה"ט וז"ל השמחה שישמח אדם בעשיית המצווה ואהבת הא-ל שציווה בהן עבודה גדולה היא וכו' ע"ש.

ונראה שכדי להגיע לשמחה האמיתית והפנימית היא ע"י לימוד התורה וכמ"ש לא נתנו ימים טובים ומועדות לעם ישראל אלא

שערי יוסף - סוכות

במועדים והיתה אך שמח, יהיה לנו חיים של שמחה, וחיים של שמחה, זה חיים טובים, משום שכל העצבות מגיעה מחסרונות אבל ברגע שיש שמחה ויש גם ששון, אז זה חיים טובים, וזה א"ש לפי הנוסחא של נוסח אשכנז לשמחה ולששון.

אמנם לפי הנוסח לשמחה ובשלוש, איכא כאן עוד ברכה, וצ"ב דהאי ברכה לא כתיב והיית אך שמח, והיה אפשר ל' שחיים של שמחה שייך דוקא שיש שלום, שאין שלום ויש מח' אין כאן חיים של שמחה, שכל הזמן ויש דאגות וטרדות וד"ל. ושו"ר במק"א שהביאו בשם מרן הגר"ז המשך לדבריו דנתקשה בהמשך הברכה דכתיב לחיים ולשלום, והסביר דאיך יתכן שמחה בלי חיים ושלום א"כ בהכרח הכל נכלל בהכל. ויש להוסיף שביאור זה א"ש לפום מש"כ בהקדמה שכתבו הרבה אחרונים לומר שמה שכתיב בקרא ושמחת בחגך ואח"כ כתיב והייתה אך שמח שאם תהיה שמח בחג אז תמשך לך שמחה לכל השנה כולה וזה מה שאנו מבקשים שתתן לנו חיים של שמחה, מחמת הרגל.

אמנם לפי"ז צ"ב למה כאשר רצינו לברכנו כן תברכנו עכשיו, הרי זה לא קשטר לשמחה דהיה אז, הרי גם עכשיו יש שמחה, ויש לומר דנכון שהיום יש שמחה אבל השמחה של פעם של שמחת בית השואבה שהגיעו ע"י השמחה למעלת רוח הקודש. וכמו שהעיד האר"י ז"ל על עצמו שכל במעלות שהשיג משום שהיה בשמחה, כזאת דרגה של שמחה אין לנו, וכמ"ש בגמ' בסוף סוכה מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו, ומש"ה אנו מתפללים שנזכה לחיים של שמחה ושלום.

והיה מקום לומר עוד פשט בכאשר רצית לברכנו ואמרת לברכנו, ביאר בסידור כנסת הגדולה שהרי נאמר במי ישעלה לבית המקדש

תמשך, ומה שקרי להו זמן, ביאר המגיד מטריסק זי"ע בשם אביו הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע מג"א שחזו"מ"ס ד"ה וישת, שהכוונה זמן מלשון הכנה והזמנה וכמ"ש במשנה בביצה דף י ע"ב זימן שחורים ומצא לבנים, דהיינו שמצוות סוכה ושאר המצות ולימוד התורה היא הכנה לכל השנה כולה להמשיך את השמחה ע"י ירח האיתנים הזה. ונזכה כולנו לעשות את המצות כמו שצריך ולהגיע לשמחה עילאית, ולשמחה השלימה אמר כן יהי רצון.

מא. בביאור תפילת והשאינו וכו'

הנה אומרים בתפילת שלש רגלים ערבית שחרית ומנחה ובתפילת מוסף, "והשיאנו ה' אלקינו את ברכת מועדיך לחיים בשמחה ובשלום כאשר רצית ואמרת לברכנו כן תברכנו סלה". ובנוסח אשכנז אומרים "את ברכת מועדיך לשמחה ולששון כשאר רצית וכו'". וצ"ב היכן מצינו שהבטיח הקב"ה לברכנו, וגם אי נימא דהקב"ה הבטיח צ"ב מה פשר הלשון את ברכת מועדיך לחיים דהיינו שהקב"ה הבטיח חיים אבל מה זה בשמחה ובשלום, וגם צ"ב דהרי אומרים כמו שברכת אותנו כשעלינו לרגל כך תברך אותנו עכשיו אע"פ שלא עלינו וצ"ב מהכ"ת דנימא הכי דוקא מתי שעלינו הקב"ה יבטיח לנו חיים אבל מתי שאין אנו עולים לבית הבחירה, למה שיגיע לנו שכר.

והנה בחידושי הגר"ז עה"ת (הוצאת מישור עמ' ריט') הקשה הקושיה הראשונה דהיכן מצינו שהבטיח הקב"ה לברכנו על המועדים. ותירץ ע"פ מש"כ רש"י על הפסוק ושמחת בחגך וכו' ואח"כ כתיב והיית אך שמח, וביאר שם רש"י שלפי פשוטו של מקרא, אי"ז בלשון ציווי, אלא בלשון הבטחה, וחידוש הגר"ז שלפי פשוטו נאמר כאן הבטחה שאם נשמח

שערי יוסף - סוכות

ואמרת לברכנו כן תברכנו סלה". והכוונה כאשר רצית עם מצות ראית פנים, כן תברכנו היום בברכת החג עי"ש עוד. ומה שצריך להבין לפום דברי הגרי"ז שהרי אי נימא מחמת מה ששמחנו עכשיו אז השמחה תמשך לכל השנה, וקשה הרי זה אמור להיות על דרך הטבע שמחמת שהאדם שמח בריש השנה, אז ישמח כל השנה, מראשית השנה עד אחרית השנה, וצ"ל דנכון דהוה כך, אבל יש הרבה טרדות ומרוצת הזמן, וע"ז מבקשים שנזכה לשמחה זו.

ואח"כ ראיתי שכע"ז ביאר הגרמ"ש שפירא זצ"ל דהנה הקשה מדוע כתב הרמב"ם בסוף הל' לולב את השמחה שישמח האדם בשמחת המצות בכל השנה מדוע כתב כן דוקא בהל' לולב. ותירץ שע"י שפע ברכת החג בסוכות ומצוותיה זוהי השמחה בה' וע"י הקיום של מצות השמחה בחג ע"י כן נמשיך את השמחה לכל השנה, ולכן אחרי שהרמב"ם כתב בהל' לולב את המצוה המיוחדת של שמחה בבית המקדש ממשיך הרמב"ם לכתוב חיוב השמחה בכל מצוות ה', משום שהאם נדע מה לקבל בחג הסוכות ואיך לשמור את זה כראוי, ממילא זה יושפע לכל מצות ה'. וע"ז הביא הגרמ"ש את מה ששמע מפי הרב מבריסק זלל"ה, שביאר את הפסוק ושמחת בחגך וגו' והיית אך שמח, ופירש"י שא"ז לשון ציווי אלא לשון הבטחה, וביאר הגרי"ז שאם תקיים ושמחת בחגך כמו שצריך ע"י כן יקים בך והיית אך שמח, וזה כמו שמבואר מדברי הרמב"ם.

בחג השבועות בדברים פט"ז פ"י כאשר יברך ה' אלוך ונאמר בחג הסוכות שם ט"ו כי יברך ה' אלוך בכל תבואתך ובכל מעשה ידיך, ועל ג' רגלים נאמר בכללות שם י"ג כברכת ה' אלוך ה' נתן לך וע"ע בשמות ל"ג שלש פעמים בשנה וע"ז כתיב אח"כ כי אוריש גוים מפניך וכו', וכיוצא בזה הגר"ח קניבסקי שליט"א בסידור תפילה למשה, ובספר דרך שיחה ח"א ביאורי תפילה הביא שם מהגר"ח קניבסקי שקאי על השמחה וכמו שכתב הגרי"ז), אמנם לפי"ז צ"ב למה שנזכה בהאי ברכה ועוד צ"ב דהאי ברכה לא ברכה של חיים של שמחה.

ועוד הקשה ע"ז במועדים וזמנים (ח"ז סימן קמ"ח בהערה), שהרי שם כברכת ה' אלוך אשר נתן לך, אבל שם אין הברכה מפני החג אלא נתחייב מי שנתברך יותר שיביא קרבנות, וגם אינו מוכח שם לחיים שלום שמחה וששון. ואולי מטעם זה הגרי"ז לא ביאר דזה האי בסוכה, וא"ש דעת הגרי"ז דאי לא נימא הכא יקשה הרי איכא קרא להדיא, וא"כ מה התקשה הגרי"ז.

אמנם על הקושיה הראשונה י"ל שע"ז גופא אנו מתפללים שנזכה לזה אע"פ שאנו לא יכולים לעלות ולראות מקדשך, ולפי"ז א"ש סדר הברכות במוסף שמתפללים שאין אנו יכולים לעלות ולראות. ואח"כ ראיתי שהגר"מ שטרנבוך שליט"א, שבנוסח התפילה של הרמב"ם "והשאינו ה' אלוךינו את ברכת מועדיך לחיים ולשלום וכו' כאשר רצית

שערי יוסף - סוכות

מב. דיני ועניני הושענא רבא

מהות יום הושענא רבא

איתא בזה"ק (צו קיד) וביום ההוא (בהושענא רבא), צריכים גבורות, (כדי להמשיך) מים, (שה"ס הארת חכמה כנ"ל שאינה נמשכת אלא עם גבורות ודינים), ולסיים אותם אחר כך, כי ביום ההוא מסתיים הדין, (שאין צריכים להמשיך עוד הארת החכמה הנמשכת בדין). ועל כן צריכים להכות (הערבות) על הארץ ולסיים אותם, (דהיינו הארתם) שלא ימצאו, כי ביום הזה ישנם התעוררות (החכמה) וסיום (החכמה), ועל כן בערבי נחל, (הרומזים על נו"ה, שבהם מתגלה החכמה על ידי דינים), אנו עושים התעוררות וסיום.

א"ר יוסי, הנה למדנו, שהערבה דומה לשפתיים ביום הזה, ומה זה, א"ר חייא אף על פי שזה רק דרש, כך הוא ודאי, שביום הזה (הדבר) תלוי בשפתיים, כי ביום הזה מצוה המלך לתת פסקי הדינים אל הממונה, והדינים מסתיימים, ונסתם לשון הרע מן העולם. ביום הראשון של החודש התחלת הדין הוא, והסיום הוא ביום הזה, וכבר נתבאר... ע"כ. ומבואר מדברי הזה"ק דיום הושענא רבא מסתיים הדין.

ורבינו בחיי בספרו כד הקמח (ערבה) כתב, וכדי להראות שולטנותו יתברך על הגלגל השביעי, הוא ערבות, קבעו לנו רבותינו חכמי האמת ז"ל מצות ערבה ביום שביעי... ויום שביעי של ערבה הוא כ"א לתשרי כמספר שם יה"ו, שבו נחתם העולם לו' קצוות, והוא יום כ"ו לבריאת עולם, ונקרא "יום החותם הגדול", כנגד השם הגדול שבו נברא העולם, ולכך נקרא "הושענא רבה". וידוע כי היום תכלית החג, ותכלית ההקפה, גם תשלום שבעים פרים כנגד שבעים אומות שיהיו

מתמעטים והולכים. והנה ההקפה לרמוז להם כליה מן העולם, רמז לדבר ביריחו... וצריך אדם שיתבונן בגודל כח היום הזה, שהוא יום כ"א וכ"ו, ויום תשלום ע' פרים כנגד שרי האומות, כי כל כחות עתידין שישובו לסיבתן הראשונה, והוא גם יום החותם הגדול העליון מלבד החתימה הראשונה ביום הכפורים, כי כל הדברים יש להם סוד ועקרים גדולים ושרשים עצומים לא יכילם לב חושב... נמצאת למד שההקפה שהיו מקיפין את יריחו הכל היה רמז לשכינה שהיא כלולה מו' קצוות, ולכך חלה מדת הדין על יריחו ונפלה החומה תחתיה, וכן היו ישראל מתכפרים על ידי המזבח, ומדת הדין היתה חלה על האויבים, ולא היה להם רשות לבא נגד ישראל... עכ"ד, ומבואר דהו"ר הוא יום החיתום הגדול. ובמכתב מאליהו (ח"א עמוד רסט) יום אחרון של חג הסוכות הוא הושענא רבה, "שבו נמסרים הפתקים ליד הרצים בשליחות", דהיינו סוף גמר הדין. והיינו לאחר שנשתמשו ישראל בסוכה ובלולב כדבעי, מכניסים את כל התשובה כולה, עם תוספת גדרי השמירה שקנו אל כל השנה, ונתברר המצב שהוא עצם סוף גמר הדין. עכ"ד.

גמר הדין מספרי הקבלה

הנה בפרי עץ חיים (שער הלולב פ"ד) כתב בזה"ל: ג' זמנים אלו שבהם נידונים בני אדם אחד בר"ה ב ביוה"כ ג ליל הו"ר בר"ה נכתבין יש שם אריכות עפ"י סוד והנה ובליל הו"ר נחתמין פעם ב כו ובנעילת יוה"כ נחתמין החותם הג הוא מתחיל להעשות מליל הו"ר ולכן בליל הו"ר הוא זמן החתימה של העולם לבני אדם אם לחיים אם למות כנזכר בזהר כר ולכן תמצא כי עיקר הדין בחצי לילה הראשונה

שערי יוסף - סוכות

בפוסקים אודות גמר הדין בהו"ר ורק ביארו את כל הנעשה ביום הזה משום שדנים על המים שבדורות הקודמים די היה להם לישראל בהתעוררות ממה שנדונים על המים כדי לעוררם להתחזק כראוי בתפילות ומעשים טובים וכיון שהתחזקו והתפללו הועיל זה ממילא גם לעניו הגמר דין הנעשה ביום הזה אבל בדורות האחרונים שהיראת שמים צריכה יותר חיזוק ולא היה די בדין על המים כדי לעורר ולחזק כראוי נסתובב ממרומים שיתגלה לנו ענין הגמר דין שנעשה ביום זה כדי שנתעורר עי"ז ביתר שאת ויתר עוז, (שלמי מועד פ"מ עמ' קס"ט).

למה נקרא הו"ר

והנה למה נקרא הו"ר, כתב בלבוש (סימן תרס"ד ס"א) שהוא משום שמרבין בו בנטילת ערבות, וע"ע בא"ר, ובכה"ח (ריש סימן תרס"ד סק"א) כתב עוד כמה טעמים משם הפוסקים, במטה משה כתב, למה נקרא שמו הושענא רבה אמר הקב"ה לאברהם אני יחיד ואתה יחיד אתן לבניך יום המיוחד לכפר בו עונתם וזהו הושענא רבא, פירוש שמי אהיה בגימטריא כ"א, ואתה בכ"א עשרה דורות מאדם ועד נח עשרה דורות ועשרה דורות מנח ועד אברהם, והושענא רבא כ"א ימי לחודש תשרי, אמר לו הקב"ה לאברהם אם אין כפרה לבניך בר"ה יהיה ביום הכפורים ואם לאו יהיה בהושענא רבא וזהו איחדתי על שמי. והביאו גם בא"ר.

ועוד כתב שם, שקוראים אותו והושענא רבא על שם שאומרים באותו יום כמה פעמים הושענא והוא הושענא רבא ר"ל יום שאומרים בו הושענא הרבה.

עוד כתב שם, ועוד י"ל שנקרא הו"ר על פי מה שנוהגין להתחיל בבקשת רחמים מר"ח אלול

וסוד הדין הזה הוא סוד מסירת הפתקים ביד השלוחים אבל עכ"ז לא ניתן רשות בידם לפעול הדין כשנמסרים הפתקים ההם רק עד יום שמיני עצרת כי הדבר תלוי תוך הזמן הזה שאם יולכך ש נוהגים לומר סליחות ליל הושענא רבה יחזור בתשובה יחזרו ליקרע הפתקים ההם כו אחר חצות כ' וביום הו"ר יזהר אדם מאד מאד בתפלתו ובכל מעשיו כי הדבר תלוי בתשובה בזמן ההוא ומשם ולהלאה אין תקנה יותר עכ"ל.

ובספר יסוד ושורש העבודה (פט"ו) כתב בשם האריז"ל שביום הושענא רבה ירבה בתורה כי בו ביום מוסרין השטרי חוב עכ"ל שם, ועוד שכתב שם בפט"ז כתב ויזהר האדם מאד ומאד ביום שמיני של הגזרי דין ביד הממונים כר עצרת לפשפש במעשיו היטב כי עיקר מסירת הגזרי דין של האדם הוא ביום זה כמבואר בזה"ק שאע"פ שנמסרו הפתקין ביום הו"ר עדיין לא ניתן רשות להשלוחים לפעול דבר עד שמיני עצרת שביום הזה אם לא עשה תשובה גמורה ואמיתית נותנים רשות לשלוחים של מעלה שקיבלו הפתקין מאתמול שיעשו ויענישו כפי מה שכתוב בפתקין עכ"ל.

ובספר סדר היום כתב וז"ל: ולהיות היום הזה הו"ר נורא מאד ובו נחתמים כל הספרים כולם והפסקי דינים ניתנים ביד כל תובע ומשטין לכן צריך להרבות בו צדקה תפלה ותחנונים לעורר הרחמים העליונים כו' עכ"ל, ובשם החתם סופר אמרו שאמר על עצמו אחרי הו"ר אחרון לחייו שראש השנה ויה"כ עברו עליו טוב אבל לא הו"ר. ונסתלק אח"כ כ"ה תשרי. זיע"א.

למה הוא לא נזכר בפוסקים

הובא בספרים שאמר פוסק הדור מרן הגרשז"א זצ"ל שהטעם שמה שלא נזכר כ"כ

שערי יוסף - סוכות

ואומרים יהיי הרצון המיוחד להו"ר, עכ"ל.
[ואפשר שזה המקור למעלת קריאת ספר
דברים, והוא סגולות שונות].

ונחלקו הפוסקים האם אפשר להוציא ס"ת
בשביל זה, דהנה בשו"ת מנחת יצחק (ח"ח
סימן פד אות ב) שכן נהגו בעל הדברי חיים
והמנח"א ועוד גאוני עולם ע"ש, אולם בשו"ת
משיב דבר (סימן טז) כתב דשיטת הירושלמי
בפ"ז דברכות שחייב ברכות התורה
מדאורייתא הוא דוקא בקורא בתורה בציבור,
ומה שמברכים בבקר ביחיד הוא רק מדרבנן,
ולפי"ז אין חילוק בין קריאת התורה שחייבו
חז"ל לקריאה של רשות ולעולם חייב מן
התורה לברך על קריאת התורה בציבור, וע"כ
נהי דקי"ל כתלמודא דידן דמן התורה יוצאים
בברכות התורה שכל יחיד מברך לעצמו
בשחרית, והא דמברכים שוב בציבור הוא תקנן
דרבנן מ"מ יש לחוש לדעת הירושלמי שלא
לקרות בתורה בזמן שלא תקנו חז"ל דלשיטת
הירושלמי חייב לברך מה"ת ולשיטת הבבלי
הרי זה ברכה לבטלה עכ"ד. והארכנו בכ"ז
בקונ' יד יוסף מס' 1.

וע"ע בזה באריכות בספר תורת רפאל (סימן
ב') שהאריך בזה שאין יוצאים בברכת התורה
של שחרית, וא"כ בעינן ברכה ממך, וכן ראה
עוד בספר קיצור הלכות הו"ר ושמח"ת
מהגר"ק ומהגר"ש"א שאין להשתתף
בקריאת התורה בליל הו"ר במקומות שוקרים
בציבור ספר דברים מתוך ס"ת דיש בזה איסור
דאורייתא לאיזה שיטות, ועוד הוסיף שם
שאמר לו אני לא הולך לבית הכנסת אני קורא
בסוכה שלי אבל לא בציבור.

עוד כתב שם, ששאל להגר"ק אם מותר
לצאת מבית הכנסת באמצע קריאה זו או אסור
מטעם מניח ס"ת ויוצא כמ"ש בשו"ע סימן
קמ"ו ס"א, וכתב שם שהשיב לו שאין בזה

אם בתקיעות אם בסליחות כל אחד לפי מנהגו,
ומיום א' דר"ח אלול עד יום הו"ר הם נ"א יום,
ולזה אומרים הושענא רבא ר"ל הושע יום נ"א
רבה שהוא הסיום.

נוהגים כמו מנהגי יו"ט

הנה בט"ז ובמשנ"ב סק"ז כתבו שלפי שבחג
הסוכות נדונים על המים וכל חיי האדם תלויים
במים ויום זה אחרון של החג והוא גמר
החתימה ע"כ נוהגים בו קצת יו"כ וקצת מנהגי
יו"ט, ולכן יש נוהגים ללבוש קיטל ומרכים
בנרות.

ובבאירו הגר"א שם כתב בזה"ל: עיין ט"ז
סק"א וכן הוא בטור כמו שכתוב בפ"ק דר"ה
(דף טז). נסכו מים וכו' וכל ימי הדין הוא יו"ט
הד' פרקים בשנה וכו', ע"ש, והביא שם עוד
מש"כ בילקוט שמעוני (פרשת ואתחנן סימן
תתכה), וז"ל: איזו אומה כאומה זו שיודעת
אופיא של אלו' ה' בנוהג שבעולם אדם יודע
שיש לו דין לובש שחרים ומתעטף שחורים
ומגדל שערו ואינו חוץ צפרניו לפי שאינו יודע
האיך דינא יוצא, אבל ישראל אינו כן אלא
לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחין
שערן ומתחכין צפרניהם ואוכלין ושותין
ושמחים בר"ה לפי שיודעין שהקב"ה עושה
להם נסים ומוציא דינם לכף זכות וקורע להם
גזר דינם עכ"ל.

לקרוא ספר דברים

הנה יש נוהגים לקרוא ספר דברים, והא ע"פ
מש"כ האריז"ל והו"ד בכה"ח שם סק"ד
וביסוד ושרוש העבודה, ובסיור היעב"ץ כתב,
וקורין משנה תורה זכר למה שהיה המלך קורא
במוצאי שביעית, ובערוך השולחן (סימן
תרס"ד ס"א) כתב וקורין משנה תורה מפני
ששם עיקר אהבת ה' ויראתו וקורין תהילים

שערי יוסף - סוכות

הבקשות שכלולות בזה כנדפס במחזוריים, ואם רשאי ללמוד תורה בזמן זה, י"ל דרשאי דהעיקר הוא לימוד התורה, ועשו כן להחזיק ידי העם כל הלילה שישארו ערים, וכמו שכתבנו בענין זה באריכות בקונטרס שערי יוסף שבועות ח"א בסופו בענין אמירת התיקון לבני תורה, וה"ה הכא, ובמק"א הארכתני לענין זה.

ולענין לימוד משניות כתב בבא"ח (ש"ר במדבר ד') שאין מניעה ללימוד המשנה אלא בליל שבועות בלבד, אבל לענין שאר לילות של שבתות וימים טובים אין מניעה כלל ויכול ללמוד משניות כאשר ירצה.

אמירת קדיש בין הספרים בתהילים

כתב בבן איש חי (ש"ר ויחי ה"ט), בענין הקדיש כשם שצריך להזהר מברכה שאינה צריכה כך יזהר שלא להרבות בקדישים מיהו אם למד תורה שבכתב ורוצה לומר קדיש יהא שלמא ואח"כ למד תורה שבעל פה ואומר קדיש על ישראל או להפך לית לן בה שאין בזה מרבה בקדישים ולכך נוהגים פה עירינו לומר כל יום אחר קביעות תורה שבעל פה קדיש על ישראל ואח"כ לומדים תהלים ואומרים קדיש יהא שלמא וכן עושים בליל חג השבועות והושענא רבא ושמעתי שגם בעיר הקודש מנהגם לומר בשתי לילות הנזכרים קדיש אחר תורה שבכתב וקדיש אחר תורה שבעל פה.

ועפ"ז כתב במחזור עוד יוסף חי (ליל הו"ר) ולכן לא נכון מה שכתוב במחזוריים לומר קדיש יהא שלמא באמצע התהלים אחר תפלת שבעה כורתי, וכן המנהג כפי ששמעתי ממצעתיקי השמועה הרשל"צ הרה"ג ח"ר מרדכי אליהו (שליט"א) הרה"ג ח"ר שמואל דרזי שליט"א ושכן ראה לכל החכמים בדור הקודם שלא אמרו וכן אמר לי הרה"ג ח"ר שלום הדיא

חשש משום שאין לזה דין קריאת התורה אלא סתם לימוד התורה ולכן מותר לצאת עכ"ד, אולם לענ"ד אי"ז איסור גמור להיות שם,

לקרוא ספר התהילים

הנה יש נוהגין לקרוא הספר תהילים ויסוד מנהג זה הובא ביסוד ושורש העבודה, וכן בסיוור רבי יעקב עמדין, וכן בערוך השולחן, וכן כתב בכה"ח (סק"ד) שיקרא את כל הספר תהילים, וכן נהג החת"ס לומר התיקון והתהילים עם התלמידים ראה עוד בס' פסקי חת"ס, וראה עוד מש"כ בספר ליקוטי מהרי"ח שכתב, כבר נתפשט המנהג עפ"י כתבי האריז"ל לקרות ספר משנה תורה לבד בחצי לילה הראשונה, ובחצי לילה השניה קורין ספר תהילין כולה וכו', וכן מנהג הקה"י וכמו שכתב בספר אורחות רבינו (ח"ב עמ' ש) כתב על השנים בליל הו"ר מו"ר אומר בסוכתו חומש דברים ואח"כ כל התהילים.

וראה עוד בספר הליכות שלמה (תשרי – אדר, עמ' רמא) על מרן הגרשז"א זצ"ל שהחל מתחילת ליל הו"ר היתה הנהגת רבינו באימה ויראה כבימים הנוראים ומשעת צאה הלבנה עסק רוב שעות הלילה באמירת תהילים בהתעוררות רבה ואף בימי זקנותו קם ממשכבו כמה פעמים במשך הלילה והמשיך באמירת נולא חה דעתו כלל מביקורי החג בלילה זה וגם עם הבאים תהילים וכן זירז לבני ביתו לקבל פניו לכבוד החג מיעט מאד בשיחה אלא עסק באמירת תהילים גם בישבם לפניו אבל משנה תורה לא קרא ושנים רבות התפלל ביום זה תפלת שחרית כוותיקין עכ"ד.

אמירת התיקון לבני ספרד

והנה בני ספרד נהגו גם באמירת התיקון וכן באמירת משנה תורה, וספר התהילים עם כל

שערי יוסף - סוכות

נוהג בבית מדרשו שבליחות של ליל הושענא רבא נוהגים לענות אמן אחר רחמנא אדכר לן ולא אומרים בדיל ויעבוד כמו בסליחות [וכן הוא בתפילת נעלילה ביום הכיפורים], ובטעמו של המנהג כתב מהר"א אדאדי ז"ל שם שהוא משום שאין אומרים תחנון מציום הכיפורים עד סוף חודש תשרי כמנהגנו מיהו בנעילה כתב ודאי דאין זה הטעם שהרי אנו אומרים בה ג' פעמים ויעבור בפועל ע"כ, והנה י"ל דזה גם הטעם בנעילה דהרי אומרים אותו לאחר השקיעה וכן כתב במנהגי החיד"א ח"ב עמ' קצג בהערה ע"ש.

בענין המנהג להיות נעורים כל ליל הו"ר

אות יד' שאנו נוהגין להיות ערים כל הלילה, וכ"כ בנהר מצרים הל' סוכה ולולב אות י"ד, וכ"כ בברית כהונה. וכ"כ בספר ויען עמוס שכן מנהג גרבא', ובערוך השולחן סי"א כתב ולפי שנתוסף מצוה אחת היום והוא גמר החג ובחג נידונים על המים ובמים נכלל פרנסה ועוד ענינים לכן מנהג כל ישראל לעשות התעוררות ביום זה כמו ימי דין.

וכ"כ החיד"א בשמחת הרגל, ואם בעל נפש אתה תמעט באכילה ושתיה וכל הלילה או תקרא ביראה ושמחה רבה ולא יפסיק בדברים בטלים דזינא קיימא וגם ביום לא יתגרה בשינה כל כך וילמוד בתורה ויעשה צדקה.

והנה ידוע כי הגר"א לא ס"ל להשאר ער בליל הושענא רבה, ואמר משהו בהקשר לחג השבועות ואיני זוכר, וכך מובא בספר עליות אליהו בליל הושענא רבה נהגו בבית הכנסת הגדול בוילנא לומר סליחות וכשבא הדבר לידי רבינו הגרסא ביקש לבטלן מפני שמחת יום טוב ובביתו של רבינו הגר"א היו שמחים ועולצים בליל הושענא רבה זכר לשמחת בית השואבה באמצע לילה ההוא בעיצומה של

שליט"א שכן נהגו מקדם בבית אל יכב"ץ וכן נהגו בבית מדרשו של מו"ר הרה"ג ח"ר יעקב מוצפי זצ"ל עוד בהייו וכן נהגו בבית מדרשו של מו"ר הרה"ג ח"ר בן ציון אבא שאול זצ"ל עוד בחייו עכ"ד, אולם למעשה המנהג לא כך, וי"ל דסו"ס אין כאן איסור אמירת קדישים שלא לצורך, דהא סו"ס אומרים כאן ד"ת, ואח"כ אומרים קצת בקשות ולכן כל ספר הוא בפנ"ע.

ענית אמן אחר רחמנא אידכר לן

הנה בספר וירא אברהם בקונטרס מקום שנהגו (דף קכב ע"ד) כתב בשם הרב אבר"ך והינו רבי אברהם כלפון שראה למרן החיד"א שהיה בשיבולי הלקט כתב שהמנהג להיות נעורים כל הלילה ולעסוק בתורה, וכ"כ בשער הכוונות דף קג ע"ד שצריך להיות ניעור בליל הו"ר יען כי נדונים בו כל הנבראים, ע"כ צריך להיות ערים כל הלילה, ולומר סדר התיקון כנדפס במחזורים.

וכתב במשנ"ב סימן תרס"ד סק"א מנהג ישראל להיות נעורים כל הלילה, והסדר כבר נדפס בספרים, ובכף החיים כתב בסק"ג שצריך להיות ניעור כל הלילה כי יען כי בו נידונים כל הנבראים, והנה מצינו חלק מבני אשכנז שלא ניעורים כל הלילה והולכים לישון אחר חצות, אבל מנהג מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א להיות ער כל הלילה, כ"כ בספר אלא, ובעלון דברי שי"ח גליון 298 הובא שמרן הגר"ח השנה דאג כבר כמה שבועות לפני אם יוכל להיות ער כל ליל הו"ר, עי"ש.

ובח"א כלל קנ"ג אות ב' כתב כיון שאיכא חיתום בלילה זה לכן נוהגים להיות נעורים כל הלילה, וכ"כ במג"א וכן נהג המהר"ם שפירא מלובלין וכ"כ הבא"ח ש"ר פרשת תולדות

שערי יוסף - סוכות

מדוע מברכים המפיל הרי יש חשש שמא לא ירדם.

מאידך יש שנהגו ללכת לישון וכן מצינו באורחות חיים ונהגו ביום השביעי שהוא יום ערבה לקום ממשכבם קודם אור היום (הל' תפילת המועדות) וכ"כ המהרי"ל במנהגי המהרי"י ומשכימין לבית הכנסת בעלות השחר, וכ"כ מנהגים דבי מהר"ם מרוטנבורג, וכן היה נוהג החת"ס שאחרי כלות אמרית התהילים הלך לישון וכ"כ בספר הזכרון שלו עמ' ג', ועין מש"כ בזה קונטרס שיח יוסף ח"ב בקובץ בעניני סוכות סימן י"ב, מה שכתבנו בזה.

והנה ראיתי חידוש בשם הגר"ש קלוגר שאמר לבאר שבר"ה דנים על היום של האדם, ובלייל הו"ר דנים על הלילה, ולכן מצינו שרק ביום ר"ה אין לישון, אבל בלייל הו"ר ערים בלילה כי אז דנים על הלילה, ומסתמא כ"ד לפלפולא בעלמא.

לא לדבר דברים בטלים כל יום הו"ר

כתב ביסוד ושורש העבודה (שער האיתון פרק ט"ו) שיש להזהר ביום הו"ר מהלכיה בטלה והביא שהאריז"ל כתב שיש להרבות בו תורה, משום שביום זה מוסרים ביד הממונים שטר חובה להעניש ע"ש, ונראה להוסיף דעיקר הדין הוא על ביטול תורה, לכן יש להשתדל ביותר בדין זה.

ולענין הלילה ראה עוד מש"כ בבא"ח (ש"ר במדבר אות ד') מי האיש אשר ישמע כזאת ויפנה לבו לבטלה בלילה הזה וכל שכן שלא יטנף פיו בדברים בטלים ודברי חול של משא ומתן וכל שכן בליצנות ולשון הרע ויזהרו שלא לדבר שיחת חולין כל הלילה וצריך להם שמירה גדולה בזה בלילה זו מפני רכל עת שיש

השמחה נפל אחד מן החוגגים ומת ומאז נמנע ושב ממחשבתו.

בספר שיח יצחק להג"ר יצחק וויס זצוק"ל על ר"ה כתב בזה"ל: ידוע משעה"כ ומסדר האושפיזין שיום הושענא רבה הוא כנגד יומא דדוד מלך ישראל חי וקיים ולזאת נעורים כל הלילה באשר דוד המלך טעם טעמא דמותא כבסוכה כ"ו ומה"ט נעורים גם בלייל ז' ובאו"ח סימן ד סעי' ט"ז ע"ב ועל זה רומז גם חג שבועות יום פטירת דוד המלך החי וקיים בתהילים מזמור כא' ה בעוזך ישמח מלך ובישועתך היינו ביום שמרבים באמירת הושענא בפיוטי ההושענות מה יגל מאד יש לפרש גם כי בעוזך מרמז על הלולב כי לולב הוא עוז של ישראל דידן נצח עיין מד"ר אמור וזה שאומר בהמשך המזמור שם תאות לבו נתת ל"ו לבו ולו אותיות לולב וארשת שפתיו בל מנעת סלה כי ביום זה התיקון עם הערבה הדומה לשפתיים כאמור בזה"ק פרשת אמור בארוכה הקב"ה מקבל ארשת שפתינו בזכות דוד מלכא משיחא ובהמשך שם חיים שאל ממך וכו' עי"ש ביאור כל המזמור.

וכ"כ בספר מחזה אברהם, שמחמת שלא עבר עליו חצות הלילה בשינה והיה מתגבר כארי ומרבה בשירות ותשבחות לפני השי"ת, לכן נוהגים להיות ערים כל הלילה, לעורר מידה של דוד המלך ע"ה.

ויש שבארו הטעם שנוהגים להיות ערים כל הלילה ולעסוק בתורה משום חביבות חג שמחת תורה העומד בשער.

והנה יש לעיין מה החילוק בין סוכה שמברכין רק על האכילה ולא על השינה מחמת שמא לא ירדם וכמו שכתבו תוס' בברכות, ואילו בברכת המפיל אין חוששים לכך שמא לא ירדם, ועין במהרי"ץ חיות בברכות דף יא ע"ב שהקשה

שערי יוסף - סוכות

הושענא רבא כלומר הושע את יום נ"א שהוא רבא דהכל הולך אחר החתום.

עוד כתב שם בה"ב, בליל הושענא רבא בעת חצות לילה נגמר ונעשה בחינת חותם החיצון למעלה כי ביום הכיפורים נגמר חותם הפנימי שהוא העיקר יותר ולכן בהושענא רבא נמסרין הפתקין ואע"פ שנמסרו הפתקין יש עוד זמן להצלה עד יום שמיני עצרת ולכן צריך להתעורר בתשובה גדולה בהוש"ר ויהיה לבו חרד בתשובה כל היום כולו.

טבילה בהו"ר

הנה ברמ"א סימן תרס"ד ס"א כתב שהמדקדקים נוהגים לטבול קודם עלות שהחר כמו בערב יו"ע, אולם במשנ"ב שם סק"ח כתב שיותר טוב לטבול מבערב כדי ללמוד כל הלילה בקדושה.

תשמיש המטה

הנה כתב במשנ"ב סק"ח, שאודות הזוג הוא כמו בליל שבועות, אולם בליל טבילה שאני, וכן ראה עוד מש"ע להאריך בשו"ת דברי בניהו חלק יב סי' עב בהוכחות רבות שאף אם אשתו מוחלת על עונתה, אין לדחות ליל טבילה בליל הושענא רבא או ליל שמחת תורה.

לא לעשות מלאכה עד אחר שיוצאים מבית הכנסת

הנה כתב ברמ"א שאין עושין מלאכה בחול המועד עד אחר יציאה מבית, ודנו הפוסקים ממתי מתחיל איסור זה, וכתבו להוכיח שהעד עלות שהחר מותר שהרי לא מצינו מנהגי יו"ט רק בתפילת שחרית, ולפי דברי הרמ"א די ש לטבול כמו עיו"כ מוכח דהאיסור מתחיל

אסיפה מאנשים הרבה דרכו של יצר הרע להכשילם לדבר דברי חול ומדבר לדבר יבואו לדברים אסורים של שחוק ושל לשון הרע ח"ו.

להשכים בהו"ר

גם מי שהולך לישון בהו"ר, מ"מ מצינו שבהו"ר יש להשכים לבית הכנסת, כן כתב בשע"ת בשם הא"ר, ושם כתב ה' השכמות הם ר"ה יוה"כ הו"ר פורים וט"ב, וסימן לדבר וישכם אברה"ם בבקר, ואברהם הוא סופי תיבות הושענא רבא תשעה באב יום כיפור ראש השנה פורים, וכן כתב במטה משה (סוס"י תקנ"ח) יעו"ש.

הדלקת נרות

בשו"ע סימן תרס"א ס"א כתב שמרבים בנרות כמו ביום הכיפורים, והנה בשו"ע לא מבואר מתי מדליקים את הנרות, וראה בקיצור שו"ע (סימן קל"ח ס"א) שכתב שבשחרית מרבים קצת בנרות בבית הכנסת כמו ביוה"כ עכ"ל, והנה ראיתי למי שכתב שהיום שאין חשמל א"צ לזה, דהרי סו"ס גם ביו"כ הטעם משום להאיר במקום אפל וכו', אולם נראה דמה שיש להדליק נרות דהוא כמו יו"ט דהרי בחג נידונין על המים, וא"כ יש להדליק נר בערב.

להרבות בתפילה

כתב בבא"ח (ש"ר וזאת הברכה א) מרבים בתפילות ותחנונים בהושענא רבא כי הוא סיום נ"א יום שנתנו לישראל בחדש עליון לעשות בהם תשובה ותתקבל תשובתם והם שלשים דאלול מיום ראשון של ראש חודש ועשרים ואחד יום דתשרי רמז לדבר אין נא אלא לשון בקשה לכך נתנו נ"א יום לצורך הבקשות ותחנונים ויום זה הוא סיום יום נ"א ולכן נקרא

שערי יוסף - סוכות

שבב"ח כתב שם שהטעם הוא כדי לנענ ביותר והובא בא"ר ובבכורי יעקב שם סק"י, והלבו שם ס"א כתב אבל עיקר הטעם הוא משום להרבות שמחה, שיש בו יותר שמחה כשמנענעים בלא אגודה אלא דאסמכוה אקרא וכו' ע"כ, וא"כ לכאורה יש להתיר לפני הנענועים, וי"ל דהכוונה הוא שמתירים להושענות ואז שייך בו יותר שמחה, וכן משמע בלקיטוי מהרי"ח שגם לפי הב"ח יש להתיר אחרי ההלל, אולם בספר ארבעת המינים (עמ' שיז) הביא בשם הגר"ז שיש להתיר האיגוד קודם ההלל.

אולם בספר פסקי חת"ס כתב שהחת"ס נהג להוריד הטבעות כבר בליל הו"ר, אולם הובא בשם ספר טור ברקת וס' דרכי חיים ושלום להוריד הטבעות אחר נטילת הלולב קודם ההלל, וכן הביאו בשם החזו"א.

הוצאת הס"ת

ברמ"א כתב, סימן תר"ס ס"א כתב שמוציאין כל הספרי תורה שבהיכל ומניחים אותם על הבימה, ובארחות רבינו (ח"ב עמ' ש) כתב שנוהגין להוציא אף את הס"ת הפסולין, [בספר קיצור הלכות להו"ר ושמח"ת עמ' ח, כתב שיש להזהר ששבית הכנסת שיש הרבה ס"ת וחלק אחד מהם פסולים שלא יניחו את הס"ת הכשרים תחלה אוח"כ הפסולים ע"ג, אלא יניחו תחילה הס"ת הפסולים ואח"כ הכשרים ע"ג, והביא כן מהגרנ"ק, וכן הביא מהגרנ"ק שס"ת פסול דינו כחומשים שאיתא במגילה דף כז ע"א שאסור להניחו ע"ג ס"ת].

ובליקוטי מהרי"ח (ח"ג) כתב, והנה המנהג להוציא הספרי תורות שבארון ונושאים על התיבה והנה גם בזה יש מנהגים שונים עיין בהגהות מהרי"ל שם, שבפראנקפורט מוציאין ג' ספרי תורה ועיין בשבלי הלקט (שבולת

מעלות השחר, אולם מדברי הלבוש משמע שהוא רק בזמן שחרית ע"ש.

וכן משמע מדברי הבא"ח שכתב בבא"ח (ש"ר וזאת הברכה ה') אין רגילין לעשות מלאכה של חול ביום הושענא רבא עד אחר יציאתם מבית הכנסת ויש מסירין אפילו הכיס של המעוץ מחיקם, מיהו אם דרכו ליתן צדקה לעניים בבית הכנסת וגם שלש פרוטות בפסוק ואתה מושל בכל אשר בפסוקי ויברך דוד לא יבטל מצוות יקרות אלו בשביל חסידות זו. עכ"ד, ולכן יש להזהר שלא להדליק ולכבות ולגעת בחשמל.

ובעיקר דברי הבא"ח לענין צדקה, הביא בספר ארבעת המינים כהלכתם (פ"ח הרעה 23) ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א שכל ההקפדה במנהג זה הוא שלא לקחת מעות בארנק, משום שכך נראה כדרך מסחר.

ללבוש קיטל

ברמ"א כתב שיש ללבוש קיטל, ובביאור הגר"א כתב לבאר כמו בדברי הירושלמי שלובשין לבנים וכו', ונראה שהוא משום שהוא יום דין, וא"כ שייך בזה אותם הטעמים כמו בר"ה, וכן נהג הגרשז"א וכמו שהובא בהליכות שלמה (עמ' רמא) שהגרשז"א לבש קיטל בהו"ר יעו"ש, אולם במשנ"ב שם סק"ל כתב שהמנהג ללבוש בגדי שבת והש"ץ לובש קיטל.

מתי מתירין אגודו של לולב

הנה כתב בשו"ע סימן תרס"ד ס"א, ביום שביעי שהוא הושענא רבא וכו' נוהגין להתיר בו אגודו של לולב ומקיפים שבע פעמים וכו' ע"כ, וכתב בבאר הגולה שם בשם הרוקח (סימן רכ) שר"ל שמתירין האגוד שלמעלה, ומ"מ מוכח דיש להתיר אחרי ההלל, אלא

שערי יוסף - סוכות

האדמה ח"א הל' לולב, אולם ביפה ללב (ח"ה סימן תרס"ד כתב ע"ז שלא נוהגין כן במקומינו) אולם כהאי מנהגא כן כתב בנהר מצרים (עמוד מחא ות יד) וכן כתב בליקוטי מהרי"ח.

אבל בהקפות

בסידור יעב"ץ כתב להקל לאבל להקיף בהו"ר, וכן ראה בכף החיים סימן תרס"א סקל"ג, וע"ע בגשר החיים (פי"ז סימן ה אות ד'). וע"ע במש"כ בקובץ באר התורה מס' 70 לענין אבל בהקפות שמח"ת.

מג. דיני חיבוט הערבה ביום הושענא רבא

א. אין מברכים על חיבוט הערבה, והטעם כיון דאינו אלא מנהג נביאים, ולכן לא שייך לברך וציונו.

ב. ברמ"א כתב שנוהגים ששמש בית הכנסת מוכר את הערבה, כמו שהיה בזמן בית המקדש. שהרי אז שלוחי ב"ד היו מביאים להם, וה"ט דהוא מותר משום אוכל נפש, וכמו שהובא מהגרשז"א בספר שש"כ (פרק סז הערה קעט).

ג. שיעור הערבות, הנה בשו"ע סימן תרס"ד ס"ד, כתב ששיעור ערבה זו אפילו עלה אחד בבד אחד, אולם הרמ"א כתב ע"ז, מיהו מכוער הוא להיות עלה אחד בבד אחד (טור בשם רב האי), על כן נהגו לעשות ההושענות יפים משום "זה אלי ואנוהו". ובמשנ"ב סקט"ז כתב שטוב לכל הפחות שיהיה שיעור ג' בדין, ובשם האריז"ל כתבו חמשה בדין.

ד. שיעור אורך הערבה, כמו שיעור ערבה שבלולב. (שו"ע שם).

שע"א) שמוציאין בל ספרי תורה ועושין כמין גורן עגולה באמצע בית הכנסת ומקיפין ז' פעמים ובכל פעם אומרים אלפא ביתא אתת וכן דעת המנהגים שם, והלבוש סימן תרס"ד סעיף י"א ע"ש ודעת המהרי"ל שם, להוציא ז' ספרי תורה, וכ"כ הלבוש שם, בשם יש נוהגין ע"ש וכל מקום ומקום יחזיק במנהגם הטוב.

ועיין בט"ז או"ח סימן קנ"ד ס"ק ז' שקרא תגר שביום הושענא רבה מוציאין בל הספרים ונותנים שם נר הדולק אף דכוונתם לכבוד התורה לסימן תורה אור דהיינו רמז בשאין שם ספר תורה צריך לאור הנר מכל מקום אין זה מספיק להוריד הקדושה של ארון הקודש ע"ש, ועיין בספר עבודת הקודש מהחיד"א ציפורן שמיר סימן י"ב, המובא גם בן בספר לקוטי צבי קודם סדר הקפות לשמחת תורה בשם מהר"ש שרעב"י שכתב שם להניח ספר תורה אחת ובו' ע"ש בכל זה אין למחות ביד הנוהגין להניח נר הדלוק, כי כ"כ גם באליה רבה סימן תרס"ט ס"ק ה' בשם מעגלי צדק יוצר לשמחת תורה ע"ש. וע"ע במש"כ בכתר שם טוב (ח"ג עמ' נז).

לבכות בזמן ההושענות

כתב בערוך השולחן (סימן תרס"ד סי"א) שבוכים כמו ביו"כ, וכן כתב בספר נטעי גבריא (סוכות פרק עח ה"ב בהערה) שראינו אצל הצדיקים גודל עבודתם בהו"ר וכ"כ הלולא דרבי שאצל הרה"ק רבי אורי מראהטין מעת שהתחיל לומר הושענא למענך וכו' לא פסק דמעות עיניו.

לתקוע בשופר

הנה יש נוהגים לתקוע בין כל פיסקא של ההושענות תשר"ת תש"ת תר"ת, ומקור המנהג הוא מסדר היום, וע"ע בשו"ת פרי

שערי יוסף - סוכות

לחין, וראיה ממה דאיתא שם במשנה דף מ"ה דהיו מניחין אותן בגיגיות של זהב כדי שלא יכמושו, והוא משום הידור מצוה. ע"כ.

בגודל הערבות הנצרך לחבטה בהו"ר

וביאר שכן שבמקדש היה ג"כ יותר קדושה ביום זה כיון שהרי היו מקיפין שבע פעמים ביום זה, ומקור טעם זה מהט"ז, והשער הציון הביא עוד טעם שכתב הב"י שערבה זו היתה דוחה אפ' שב"ק משא"כ בשאר הימים.

והנה לכאורה היה מקום לומר כח"א אלא דצ"ע דמרן בשו"ע סימן תרס"ד סעיף פד' לא הזכיר חומרא זו דכתב ושיעורה כאורך ערבה שבלולב וזה שלש טפחים, וקשה שאם יש הידור היה לשו"ע להזכיר זה או למשנ"ב להביא חומרא זו.

ונראה שהגר"א גם ס"ל חומרא זו דהנה לפני מה שכתב מרן שהשיעור הוא כשיעור של ערבה בלולב כתב הרמ"א מיהו מכער הוא להיות עלה אחד בכד אחד, על כן נהגו לעשות ההושענות יפים משום זה אלי ואנוהו, וע"ז כתב בביאור הגר"א אות ט"ז כמ"ש הוי מתנאה וכו' וכ"כ רש"י שם, וכוונתו שהוי תנאה וכמו שכתוב בגמ' בשבת שף קל"ג ע"ב זה אלי ואנוהו, ומש"כ וכ"כ רש"י שם הינו להביא את דברי רש"י שכתב לענין הערבות שהיו בבית המקדש, שכתב בסוכה דף מד ע"ב בד"ה עלה אחד, שיש יופי במורביות, ומתכיון הגר"א להידור זה.

ודעת הגאון רבי משה הלברשטאם זצ"ל הובא בנתיבות ההלכה (עמ' 43) שלהושענות נהג לקחת ערבות רגילות, ובשנותיו האחרונות הביאו לו מרוביות ושמח בהם, משמע שמעיקרא לא הידר על חומרא זו.

ה. עוד כתב הרמ"א שם, שכל הפוסל בערבה שבלולב פוסל בערבה שבהושענות, וע"כ כתב שם במשנ"ב, סקי"ח בזה"ל: ועל כן יש לזהר שלא יהיה גזול ולא יבש. והנה על כל פנים אם לא היה יבש אלא כמוש בודאי כשר. ומכל מקום נראה לי דלכתחילה יותר טוב שיהיה הנה בעיקר דין האורך, מצינו בשו"ע סימן תרס"ד ס"ד שכתב כמו שיעור ערבה שבלולב, וכתב החיי אדם (כלל קנ"ג ס"ג) "נוהגים לעשות הושענות יפים ויש נוהגין ליקח ערבה ארוכה וגסה, שהרי בבית המקדש היו לוקחין ערבה גבוה י"א, ומזה תראה כמה טועים המנתקים העלים מן הבדם וחתכין אותו מלמטה שלא יהיה ארוך דאדרבה יותר מצוה בארוכה ובעלין הרבה, שהוא מצוה מן המובחר ונוי מצוה". ומבואר מדבריו שיש לקחת ערבות להו"ר מורביות, וכ"כ בקיצור שו"ע (סימן קל"ח סעיף ב') וכ"כ באליה רבה (סימן תרס"ד ס"ק ט"ז) וכתב הטעם משום שמנכרא מצוה בהן.

ומקור דבריהם מרש"י בסוכה דף מ"ד ע"ב בד"ה עלה אחד שכתב שהשיעור י"א אמה וכתב והשתא נהגו להביא מורביות ענפים ארוכים ויפים שמנכרא מצוה בעין יפה.

ונראה שיש מצוה ממן המובחר בכך, וכך משמע מהמשנ"ב שהביא האי טעמא הלכה למעשה שכתב בסימן תרס"ד ס"ק י"א "שביאר למה נוטלים ערבה ביום זה זכר למקדש שנטילת ערבה היתה שם הלכה למשה מסיני ומבאר המשנ"ב וכך היה מצותה בכל יום משבעת הימים היו מביאין ערבו וזוקפין אותן הכהנים על צידי המזבח ואח"כ באים העם ונוטלין אותן משם ומנענין אותם וכו' ערבה דלית ליה עקר מה"ת בגבולין די שנעביד זכר למקדש יום אחד". וביאר שם המשנ"ב מדוע קבעו יום שביעי יותר מכל יום,

שערי יוסף - סוכות

זמן חיבוט הערבה

והנה בזמן חיבוט הערבה יש לעשות אחר קדיש תתקבל של סדר שבע הקפות, כ"כ בשער הכונות, ובפרי עץ חיים והביאם בכה"ח (ס' תרס"ד ס"ק ל"ב) וכן הוא מנהג המקובלים בק"ק בית אל בעיה"ק ירושלים ת"ו כמבואר במנהגי ירושלים שסידר הגאון המקובל הראש"ל הרב אג"ן והעתיקם בריש ספר נתיבי עם (אות צג) וכ"כ הרב נתיבי עם (שם סימן תרסד ס"ד) שכן נוהגים בירושלים, וכך קצת מדברי הרמ"א בסימן תרל"ד סעיף ז' ע"ש, ומ"מ אין מורידים את הלולב עד אחר הקדיש ורק אז נוטלים את הערבות ועושים את ההושענות, וכן נוהגים בכמה מקומות.

ויש נוהגים כמו שיטת השל"ה ליטול את ההושענות ולהניח את הד' מינים כי עפ"י האריז"ל לא טוב לחבר ביניהם והביאו המשנ"ב סימן תרס"ד ס"ק כ"ט, ולכן נוטלים את הערבות מתי שמגיעים לפיוט "תענה אמונים" ששם מזכירים הרבה על המים וערבה גדילה על מים וחובטים בגמר אמירת ההושענות לפני קדיש תתקבל, וכ"כ הבכורי יעקב (ס"ק כ"א) והביאו ג"כ במשנ"ב סימן תר"ס סק"ח, וכן מנהג פיורדא סי' מ"א מנהגי אמשטרדם (עמוד קכ"ט) ובקשו"ע (סי' קל"ח ס"ג) וכן נהגו הגר"א ותלמידו הגאון רבי חיים מוולאזין זצ"ל וכן מנהג וויזניץ ומנהג קאמרנא כמ"ש המחצית השקל ס' תרס"ד סק"ח עפ"י הטו"ז שמסלקין הלולב ומיניו לפני הפיוט אומץ ישעך בא וכו' ואז תופסים הערבה.

על מה חובטים את הערבות

הנה בשו"ע סימן תרס"ד ס"ד כתב שחובט את הערבות על הקרקע או על הכלי פעמים ושלש, והנה במשנ"ב סק"ט כתב שבשם האריז"ל

ובספר הדרת המעיל (עמ' נ"ו) כתב שנהג הגרש"א יודלביץ זצ"ל לקחת ערבות מורביות, ובספר גם אני אודך תשובות הרב ליברמן הביא שם (עמ' קסד) נידון אם יש ענין להדר בד' מינים כמו מורביות, וע"ע בספר גם אני אודך תשובת הרב סגל (עמ' קפח) שדן שם אם יש ענין לקחת מורביות, ודן שם אי הוה כאתרוג וכנר חנוכה או כלולב, ואח"כ כתב שם כיון שאין לך בו אלא חידושו א"כ דוקא שמה, וצ"ע מדברי הח"א והא"ר והקיצור שו"ע, ומה שכתב רש"י בסוכה שנהגו לקחת מורביות להו"ר.

[בר"ן כתב שהשיעור כאורך ערבה שכלולב, אבל מאידך עין במנחת חינוך מצוה שכ"ד שכתב שהרמב"ם לא כתב מה השיעור וא"כ לא בעינן בדוקא י"א, כלומר שאי"ז מעכב אבל מסתמא יהיה הידור מצוה בגדול. ועיין במג"א סימן תרע"ב סק"ג ולולב ואתרוג וכיוצא בו, כשהם ארוכים הם יותר נאים].

והנה למעשה מה שצריך כמו המזבח א"כ יהיה צריך מורביות, בגודל חמש מטר ורוב העולם שלוקחים גדול אין לוקחים כזה גדול, וא"כ עיקר המצוה ליטול כמו שבמבח וכ"כ בשו"ת הגר"ח"ק סימן י"ג, מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שיש מצוה ליטול ארוכים כמו המזבח, וכן כתב בתשובות גם אני אודך תשובת הגר"ח"ק סימן קל"ה וז"ל מרן: "עין סוכה מה ע"א גבוהות י"א אמה". ומה שלא נוהגים כך לקחת בגודל גדול משום שבקושי להשיג, מ"מ כמה שיותר גדול, איכא בזה הידור מצוה, וכך ראיתי שנוהג מרן הגר"ח לקחת להשוענא רבה ערבות גדולות כמה אמות, והטעם י"ל משום הידור מצוה, והוא לשיטתו שיש הידור מצוה בלולב ארוך, והטעם משום הידור המצוה.

שערי יוסף - סוכות

והגם שאין הלכה כוותי זהו דווקא לענין המין שר"ל שחובטין בענפים של דקל אבל עצם החבטה היתה על גבי הקרקע ובוזה גם חכמים מודו וכ"כ בס' כתר שם טוב טעמי ומנהגי בדף ק"ס ע"ש, וכ"כ הגאון רבי חיים אבועלעפייא בספר מקרארי קודש דף ע"ז ע"ב, וכ"כ בספר כפות תמרים.

וכ"כ בנתיבי עם שם, וכתב שם או שיוצאים החוצה או שמביאים עפר עד ריצפת בית הכנסת ומפזרים אותו, וצ"ע בדבריו חדא דאינו כבוד בית הכנסת, ועוד משמע דבעינן דוקא קרקע עולם, וכן משמע שבעינן שלא יהיה הפסק לקרקע, וכן מדלא כתבו הפוסקים מנהג זה אין לעשותו, ולא כמו שכתב באיזה מקום שכן יש לנהוג ולצאת אליבא דכו"ע עין שו"ת רביד הזהב או"ח סימן ל"ט שכ"כ כן, ועין עוד בזה בשו"ת רבבות אפרים ח"ה או"ח סימן תי"א שכתב שהרי בכל בתי הכניסיות היום הקרקע מרוצפת, וכתב הבא"ח שחובטים דוקא על קרקע קשה, ולא אבין הרי בעינן שיהיה עפר ולא יהיה משהו מפריד, ומש"כ קרקע קשה דהינו שהעפר יהיה קשה, ולא עפר תיתוח וכמ"ש חלק מן הפוסקים.

ובענין זה ע"ע בספר בא"ח מהודרת הרב יוסף כדורי זצ"ל שכתוב בו שמרן הבן איש חי הביא מארץ ישראל לבגדד שקים אחדים של עפר קרוש תזרהו על קרקע הכניסה של בית הכנסת הגדול בעירו כי איננה מרוצפת, וכתב ע"ז הרב"א ואולי שם חבטו הערבה, דהינו דבעינן דוקא עפר. ומנהג האשכנזים כתב בספ' שמחת הרגל עמ' תקפ שכן המנהג לחבוט על רצפת בית הכנסת, וכ"כ בקיצור הל' המועדים פכ"ג הערה מ"ו.

ואמנם בחזון עובדיה (עמ' תמ) הביא ד"ז אחר תפילת מוסף אלא שלא הביא שום מקור לזה וז"ל הגאון הנאמ"ן שליט"א בהערותיו לכאן

כתבו שצריך לחבוט בדוקא על הקרקע ה' חבטות, וכך מנהג בני אשכנז ונוהגים לחבוט את הערבות על רצפת בית הכנסת ולא קרקע עולם וכמ"ש בא"ח והכה"ח כדלקמן, וצ"ב מדוע לא ס"ל הכי, ובאמת במשנ"ב סימן תר"ס שהביא דברי האריז"ל משמע שצריך לחבוט בקרקע, ומשמע בדוקא.

והרמב"ם בפ"ז הלכות לולב הלכ' כ"ב כתב גבי חבטת הערבה וז"ל כיצד עושה לוקח בד אחד או בדין הרבה חוץ מערבה שבלולב וחובט בה על הקרקע או על הכלי פעמים או שלש בלא ברכה שדבר זה מנהג נביאים וכן פסק מרן השו"ע שם בסעיף ד וחובט בה על הקרקע או על הכלי יעו"ש.

ובס' ביכורי יעקב שם אות ט"ז חמש פעמים ואחר כך על הכלים להסיר את העלים דאם יסיר את העלים תחילה אינו מקיים עוד מצות חבטה על הקרקע כיון שכבר נפסלה הערבה.

והרבה פוסקים ס"ל שבעינן קרקע עולם בעפר תיתוח וחובטים רק על העפר, וכ"כ המג"א סימן תרס"ד סק"ו, וכ"כ בסו"ס משאת בנימין בהגהת או"ח ס"ז, דלפי הזוהר הקדוש דף לב ע"ב צריך לחבוט דוקא על הארץ, וכ"כ בספר החשוב תולעת יעקב שצריך דוקא על הארץ כדי לבער הדין ולהורידו עד עפר, וכ"כ השיריר כנסת הגדולה בהגהות הטור סימן רס"ד ס"ק ט"ז, וכ"כ היפה ללב ח"ב תרס"ד סק"י, והביאו בכה"ח סימן תרס"ד ס"ק ל"ו שלא יהיה שום דבר חוצץ, וברוח חיים תרס"ד ס"ד, וכ"כ בבא"ח ש"ר וזאת הברכה אות ז' שבעינן קרקע עולם, וכן מנהג חסידות בעלזא.

ומה שיש להביא עוד ראיה שחובטים על עפר ועל הקרקע, דאיתא במס' סוכה פ"ד משנה ו', ר' יוחנן בן ברוקה אומר חריות של דקל היו מביאין וחובטין אותן בקרקע בצידי המזבח

שערי יוסף - סוכות

משום שמחה עכ"ל, וכותיה פסק המשנ"ב, ובשו"ת הגר"ח ס"ק סימן י"ד כתב מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שיש לחבוט ולהשיר קצת עלים.

וכ"כ במקור חיים להחז"י כתב המון עם חובטים ביד חזקה עד שיזיעו ועד שלא תשאר עלה וכו' והוא משיבוש מנהגי עמי הארץ ע"ש.

ועי' בקובץ משלחן מלכים עמ' פ' שמביא שהגר"ז מבריסק זצ"ל נהג לחבוט ההושענות בכל כחו עד שנשרו רוב העלים שכך היה לו קבלה מהגר"ח מוואלזין זצ"ל, משמע שיש להדר בזה, וכ"כ בספר מלבושי יו"ט.

והטעם כמו שכתב הביכורי יעקב ס"ק ט"ו שיש להפיל את כל העלין משום שהיא סמל לכליוי הדין. ובספר עמוד אש הנהגות הגאון מהרי"ל דיסקין זצ"ל (פרק י"ב אות ס"א) כתב בהושענא רבה חיבת בההושענא שבידו על הקרקע בכל כוחו.

ובס' אורחות חיים הנהגות הגר"ח מוואלזין הל' סוכה אות קי"א כתב שבחביטת הערבה חבט רק ה' פעמים, משמע שא"צ להסיר כל העלין.

אבל הכף החיים ס"ק ל"ז הביא בשם האר"י שאן ענין להסיר העלים ואדרבה צריכה להיות הערבה כשירה עד גמר החבטה כמו הערבה שבלולב, ובא"ח ש"ר פ' וזאת הברכה סעי' ז' כתב ג"כ שא"צ לחבוט עד להשיר את כל העלין משום שצריך שהערבות כשרות עד גמר החבטה. ולפי"ז א"צ לחבוט על כלי וכמו שכתב המשנ"ב בשם הביכורי, אלא צריך לחבוט על הקרקע וכ"כ בפרי מגדים ובקיטור שו"ע סימן קל"ח ס"ג, וע"ע בפסק"ת הערה 18 הביא שאביו היה נוהג בה' ערבות לחבוט

ומנהגנו לעשות חבטת הערבה אחר גמר התפלה וכן נהג אבא מארי הגאון זצ"ל ונראה לומר דבזמננו רוב בתי כנסיות לא היו מרוצפים אבל בזמנינו שהכל מרוצף וצריך לצאת החוצה יחשבו ההמון שנגמרה התפלה וילכו הביתה לכן עדיף לעשות בסיום התפלה, שהרי בעינן לעשות על קרקע עולם ולא על קרקע מרוצפת, וכמו שכתב הבא"ח בש"ר פרשת וזאת הברכה אות ז', וכ"כ הכה"ח בסימן תרל"ד ס"ק ל"ו שכ"כ בזוהר, והביא בספר מים חיים על הבא"ח ח"ב עמ' תפד' כן נוהג הגר"ע יוסף זצוק"ל.

עוד בדין חבטת הערבה שבעינן קרקע עולם, יהיה נפק"מ למי שנמצא במטוס שאין לו לחבוט אז אלא שינחות כדי שיעשה החיבוט על קרקע עולם, כ"כ בשו"ת רבבות אפרים ח"ו סימן שכ"ט לפי מה שכתבו הפוסקים ע"ש.

בדין חיבוט הערבות עד שינשרו רוב העלים

בשו"ע סימן תרס"ד סעיף ד' כתב וחובט בה על הקרקע או על הכלי פעמים או שלש, והיום נוהגים חמשה פעמים כמו שכתב הארי"זל וכ"כ בכה"ח ואכמ"ל בדין זה, והנה מלשון מרן משמע שאין דין לחבוט עד כדי שיפלו כל העלים.

וכתב המשנ"ב ס"ק י"ט ע"פ מה שכתב בביכורי יעקב ס"ק ט"ז שטוב לחבוט קודם כל הקרקע ה' חבטות ואח"כ על הכלים כדי להסיר את העלין, והנה המשנ"ב כתב ע"ז וא"צ להסיר כל העלין, ובביכורי יעקב משמע שבעינן כל העלין, והמשנ"ב לא נקט כך.

וכתב בשער הציון אות י"ג שמקורו מהח"א ובח"א ס"ג כתב וז"ל ומה שנוהגין שחובטין עד שיפלו כל העלין הוא מנהג של תינוקות

שערי יוסף - סוכות

ולקחוחה. ומדינא אין לחוש וכ"כ בשו"ת שבט הלוי (יו"ד סי' נ"ח) שהדבר פשוט שאין שום חשש ויצא בזה מנהג דחבטה כי רק הנאה אחרת אסרו כמבואר בשו"ע סימן תרס"ד ס"ט, ומה שכל אחד ואחד לוקח לעצמו רק משום שנוהגים לסול מיוחד שכל אחד ואחד מיוחד לעצמו ערבה.

וכן כתב הא"א מבוטשאטש ס"ד, וכ"כ שו"ת זקן אהרן שם ושו"ת דבר יהושע ח"ד סימן ע"ד, אלא שנוהגים הידור שכל אחד מיוחד לעצמו ערבה.

אמנם כ"ז לשיטה ולנוהגים שאין מחבטין את הערבות שינשרו העלים, אבל למנהג שמחבטים את הערבות עד שינשרו רוב העלים, הרי הבאנו לעיל סו"ס כ"א, שצריך שהערבה תהיה כשירה כדי לצאת בה ידי חיבוט, וכ"כ הגרש"ז אורבך זצ"ל בהליכות שלמה פי"ב ס"ו שמעיקר הדין אם לא נשרו עליה יכול חבירו לצאת באותו ערבה שיצא בו חבירו במנהג החיבוט.

אבל במועדים וזמנים ח"א סימן צ"ב כתב להחמיר לקחת ערבה של חבירו לחיבוט בהו"ר. וכן ראה עוד בשו"ת ישא יוסף ח"ב סימן קסד שנשאל מי שנמצא והוא חבירו מחוץ למקום ישוב, ויש לו רק ערבה של חבירו לחיבוט, והביא שם שהגר"ש"א אמר לו שכל שהערב כשרה יכול לקיים בזה מנהג הנביאים. וכן הביא בקובץ הלכות רבי שמואל קמינצקי שליט"א סוכות עמ' תי שהוא לכתחילה ממש.

המתפלל ביחידות האם צריך להקיף

יש לדון האם המתפלל ביחידות בביתו האם יקיף, הנה כתב בביכורי יעקב (סימן תרס סק"דב) שהקפה היא רק מסביב לספר תורה ולכן כתב כשאין ספר תורה לא יקיפו.

ה' פעמים, ובב' ערבות של הלולב היה מסיר מקצת מן העלים.

ובדין נענוע הערבות, בשו"ע ס"ד כתב שצריך לנענע אותה, וכ"כ בחי"א כלל קנ"ג ס"ג וקשו"ע סי' קל"ח ס"ג וכ"כ דברי יחזקאל החדש עמוד ל"ג שכן נהג הגה"ק משינאווא זי"ע לעשות הנענועים עם ההושענות כמו שעושים עם הלולב וכן נהג מהרי"ץ דושינסקיא אב"ד ירושלים מו"ר מפאפא והגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל וכן מנהג ספינקא, וכך מנהג הגר"ח קניבסקי שליט"א, ויש נוהגין שלא לנענע, כן מנהג רוב הגדולים.

והנה בערוך השולחן שם סעי' ג' תמה על דברי הרמ"א שכתב לעשות שניהם דלא ידענו ממנהג זה אולם בהמשך דבריו בסעי' ז' כתב לפסוק דמכל מקום יש לחוש לדבריו ולנענע קצת.

ועיין מש"כ לעיל שהבאנו בספר דברי יחזקאל החדש שהעתיק מספר תפארת חיים שהגאון משינאווא זי"ע לאחר שחבט ההושענות עשה בהן נענועים כמו שעושים עם הלולב ואם כן לדבריו יש לחבוט וגם לנענע כפי שפסק הרמ"א אך חובטין קודם ודלא כהרמ"א שאמר לנענע קודם.

בדין חבטה בערבות שחברו חבט בהם

יש לדון האם יכול להשתמש בערבות של חבירו לאחר שחיבט בהם, ומצינו בזה שכתב בשו"ת זקן אהרן (או"ח ח"א סי' ל') שאין להשתמש לכתחילה בערבה שנשתמש בו חבירו לחבטה, הוכיח כן מגמ' ונראה לדון דהוי בזיון למנהג הנביאים שתקנו ליקח ערבה לחבטה ולפ"ז לנשים ובתולות שפטורות מדינא אולי יש להקל ועוד כיון שמרמז לדינים וגבורות אין בדין שאחר החבטה יחזיר

שערי יוסף - סוכות

ולנקבה לכל אחד ואחד בפני עצמו עכ"ל וכ"כ מועדים וזמנים ח"א סי צ"א שכן המנהג.

וראיתי שמביאים לזה מקור מדברי הירושלמי ר"ה פ"ד ה"ח ואותי יום ידרושון זו תקיעה וערבה וכתב שם בקרבן העדה וז"ל וכי ביום דורשין ובלילה אין דורשין אלא שני ימים בשנה הכל דורשין את ה' מגדולים ועד קטנים והם יו"ט של ר"ה ויום ז' של ערבה שהכל שומעין תקיעת שופר והכל נוטלין ערבה הלכך תקנו במוסף שיהיו גם הקטנים בבית הכנסת משא"כ בשחרית עדיין ישנים הקטנים עי"ש. אמנם למעשה אי"ז כדין כפרה ולכן לא נהוג לעשות לעוברים הושענות רק לקטנים, כך מנהג בני אשכנז ופוק חזא מה עמא הדבר, ותלוי כל אחד במנהגו.

אבל מ"מ הא מיהת מוכח דה"ה לקטנים דיש להם לעשות הושענות, וכן מצאתי באורחות רבינו (ח"ב עמוד כב) שכתב שם בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א שנוהגים לעשות הושענות גם לתנוקות השוככים בעריסה ונותנים לידיהם וכן נהגו בבית אביו עכ"ד.

וראה עוד בספר מועדי הגר"ח (ח"ב עמ' שג) שנשאל מרן שר התורה שליט"א ממתי יש לחנך את הקטן לזה ממתי שיודע לחבוט או ממתי שיודע לנענע, וענה ממתי שיודע לחבוט, וראה עוד בספר חינוך הבנים כהלכתו (פרק קה הי"ח) כתב לתלות דין זה במח' הרמב"ם בפ"ז מסוכה הכ"א שהמצוה לחבוט, ולרש"י בסוכה דף מד ע"א המצוה גם בנענוע ע"ש.

דברי אגדה בטעם חיבוט הערבה

הנה בטעם בזה עי' בשערי תשובה (סימן שמ"א) שהביא את התשובת הגאונים שהביאו בשם הקדמונים הטעם לחיבוט הערבה, דהנה

אולם דעת מורינו הבא"ח (ש"ר האזינו הט"ו) וז"ל: ההקפות בלולב בכל ימות החג יוכל להקיף את התיבה שבבית הכנסת אף על פי שאין עליה ספר תורה, דאין הנחת ספר תורה על התיבה מעכבת בדבר ההקפות כי העיקר לפי הסוד בזה הוא התיבה, מיהו אותם בני אדם שאין הולכים לבית הכנסת מחמת אונס ומניחים כסא אחד מן הבית ומקיפים אותו אין זה כלום דאין זה נחשב "תיבה", ועם כל זה נראה לי- מי שהוא חולה ואי אפשר לו להקיף תיבה בבית הכנסת יניח כסא בביתו ויניח עליו ספר תנ"ך ויקיף כדי שלא לבטל מצות ההקפה, והשם יתברך ברחמיו לא ימנע טוב להולכים בתמים: עכ"ל.

בדין חיבוט הערבה לאשה ולקטן

יש לדון האם אשה יכולה לעשות חיבוט ערבה של הו"ר, ומצינו שכתב בשו"ת רב פעלים (ח"א קונטרס סוד ישרים סימן י"ב) שאין נהוג שאשה תעשה חיבוט ערבה כיון שהוה מצות עשה שהזמן גרמא, והטעם עי"ש ע"פ הקבלה שאין שום ענין שאשה תעשה מצוה זו עי"ש, וכ"כ הגר"ע יוסף בחזון עובדיה סוכות הל' הו"ר, מ"מ משמע דליכא חיוב אבל ליכא איסורא, אלא א"כ יש זילותא בזה כיון שבעינן קרקע עולם וכל כבודה מלך פנימה, משא"כ לנוהגים לעשות החיבוט אפ' על קרקע מרוצפת.

אבל בספר מועדי הגר"ח תשובה תקעא ענה מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שכך נהוג שאשה תעשה חיבוט ערבה, וכ"כ בקונטרס הוספות לס' ארחות רבנו ח"ב עמוד כ"ב שכתב בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א שנוהגים לעשות הושענות גם לתנוקות השוככים בעריסה ונותנים לידיהם וכן נהגו בבית אביו עכ"ד. וכ"כ במנהגי וורמישא שנהגו לעשות הושענה לכל בני ביתו לגדול וקטן לזכר

שערי יוסף - סוכות

הימים דבעינן קרקע, בסוד אסתר שהיא קרקע עולם ואכמ"ל.

ובשם מרן הגר"מ שטנרבוך שליט"א בעמח"ס תשובות והנהגות ושא"ס הביאו במאמר השבועי (סוכות תשע"ט) שכתב לבאר בזה שהנה ידוע שהרי ערבה אין לה לא טעם ולא ריח ורומזת על פושעי ישראל שאין להם לא טעם ולא ריח, ונראה שרק בזמן שהייתה ערבה אגודה יחד עם הלולב והאתרוג וההדסים ונתחברה לצדיקים שלמים אז היה לה תיקון, אבל בעת שהיא נפרדת לעצמה חובה עלינו לחבטה בקרקע, ולרמוז בזה שאע"פ שבר"ה ויוהכ"פ צירפנו פושעי ישראל עמנו, [א.ה. כמו שאומרים בתפילת כל נדרי הרי אנו מתירים להתפלל את העבריינים וכו'. ודו"ק] אבל כל התכלית בזה הוא רק כדי לחבר את הרשעים באגודה אחת לעשות רצון אבינו שבשמים, אבל אלו הפושעים שאין רצונם להיות באגודה אחת עמנו לאבינו שבשמים ונחלקו לכת בפני עצמה וכגון הרפומים וכדו' חובה עלינו ללחום בהם ולחבוט אותם בארץ עד שיוכנעו ולא לקרבם כלל עכ"ד.

וע"ד זה י"ל בעוד אופן שכיון שהד' מינים זה רומז לאגודה אחת, א"כ שחובטין אותה בפ"ע, ומצד אחד רומזת לרשעים ומאידך רומזת לפה שנשמור על פינו, א"כ י"ל דאף דצריך לשמור על הפה אבל ברשעים יש לרומזם ולחובטם על הארץ ודו"ק בזה.

ובבאר החיים (ירח האיתנים עמ' שלב) מבאר באופן אחר ענין חיבוט הערבה ואלו הם תו"ד: ואף מי שאין בו מעשים והוא דומה לערבה שאין לה לא טעם ולא ריח יכול לבקש ולהיענות ביום הזה ו"יום ערבה מסוגל לכך ביותר ואדרבה על ידי שיזכור מן ערכו ויבקש מתנת חנם יזכה שיתהפך מערבה לערבה, מלשון (שיר השירים ב יד) כי קולך ערב וכמו

איתא במדרש ויק"ר (אמור) ערבה דומה לפה, ועד יום הושענא רבה ישראל מרבים במצוות ואם השטן בא לקטרג כנגדם מתבטל קיטרוגו ע"י ריבוי המצוות, אך מעתה ואילך רומזים אנו בחבטת הערבה בקרקע שכל פה שיבוא לקטרג עלינו לא יוכל, וכמו שאומרים באבינו מלכנו סתום פיות משטנינו ומקטרגינו.

ונראה שאיכא להוסיף עוד טעם ע"פ מה שאיתא שרוב החטאים של הבני תורה זה בלשון או בביטול תורה ע"י פיו שמדבר דברים בטלים ולא לומד, או שמדבר דברי ליצנות ולשון הרע וזה עיקר החטאים, וא"כ אנו באים לתקן את הפה ע"י הערבה, וחיבים שיהיה לזה תיקון, דהרי כתוב שבשוב החוטא מחטאו מסתכלים על החטא כאילו לא היה, וא"כ זה יתוקן ע"י הערבה שהיא כפה, שיהיה לנו פה קדוש, וכמו שמוזכר בגמ' פה קדוש, וכמו שהביא הר"ן בנדרים פה קדוש האין יאמר דבר כזה.

ועוד י"ל שרומזת הערבה לפה כמו שרומזת לנו שנשמור על פינו ואכמ"ל.

ועוד י"ל שרומזת לפה שאנו נתפלל ביום זה כדי לשנות את גזר הדין, והתפילה עוזרת אך בתנאי שתהיה כמו שצריך.

ורבינו האר"י בשער הכוונות (דף ק"ה ע"א) כתב שצריך לחבוט חמשת בדי ערבה בהושענא רבה חמש פעמים על הקרקע שמכוונות כנגד חמש גבורות והחבטה על הקרקע היא לכוונת הכאת הדינים ושבירתם וירידתם למדת המלכות שבה שנקראת קרקע עולם והענין להחליש כח הגבורות כדי שיתמתקו ויתבשמו ע"ש וע"ע בסימן כ' מה שהארכנו שם בדין החביטה דבעינן שיהיה דוקא קרקע עולם, וע"ע מש"כ באוצר חמדת

שערי יוסף - סוכות

מצוה ונזרקים הם, ומ"מ כתב בשו"ע סימן תרס"ד ס"ח, כתב שההושענא שבלולב אע"פ שנזרקת אין לפסוע ולדרוך עליה, ובמג"א סו"ס תרל"ח כתב שאף לאחר החג לא יפסע על עצי סוכה שתשמישי מצוה האם כמו ציצית ולולב.

ובברכי יוסף (סימן כא סק"א) כתב שלפי מש"כ השו"ע סימן כ"א ס"ב בגד של ציצית שבלה אדם בודל עצמו ממנו ואסור לייחדו לתשמיש מגונה, כל שכן שיש להזהר בציציות של מצוה שלא לזרקם לאשפה, והוסיף בברכ"י (סימן טו סקק"ד) שמש"כ השו"ע סימן כא ס"א שמותר לזרקו לאשפה זה מעיקר, ע"ש, וע"ע בשו"ת שואל ומשיב (ח"ה סימן מז) שהביא מדברי הרמב"ן והר"ן שכתבו בהדיא שמותר מן הדין להשתמש אחר מצותם אפילו תשמיש מגונה וכו' ע"ש, ולכן כתב בחזו"ע (עמ' תמט) שלכן אע"פ שאם יניח עצי הסכך והערבה מצדי רה"ה באים אח"כ פועלים נקיון ולוקחים אותם לאשפה מ"מ אין בזה איסור מן הדין כיון שהוא עצמו לא זרקם לאשפה.

מה. להצניע את הלולב

הנה כתב מרן החיד"א בככר לאדן (סימן ו) שנוהגים להצניע הלולב בבית אחר החג והכי חזינן לרבנן קשישאי שומרים הד' מינים בכל שנה ואמרו שזה יועיל לשמירה, וכתב שם מרן החיד"א שהכי מוכח מדברי הריושלמי בפ"ב דשבת קטיר לולבך וכו' ומשמע שהיה נוהגים להצניע הלולב, וכן כתב בספר סדר היום וז"ל: מוצאי יו"ט יקח הלולב עם מיניו וישמור אותו במקום מיוחד, יהיה לו למשמרת, יראה אותם ויזכרו, ויזכה עי"ז להנצל מכל צרה, ואל ישליך ויזרוק אותם לאשפה, אחר שהם רומזים לענין גדול, ואין לנהוג בהם מנהג בזיון עכ"ל.

שכתב ה'שפת אמת' (סוכות שנת תר"מ ד"ה ערבה) דהנה אמרו חז"ל במדרש ויק"ר (פרשה ל' יב) שמה שנוטלין ערבה בחג הסוכות היא כנגד אנשים פשוטים ביותר ולכאורה יש להבין מה חשיבותם שבהושענא רבא נוטלים רק את הערבה בלבד אך הפה שהוא עיקר כחן של ישראל והאי יומא בשפון תליא וערבה דומה לפה והיא בחינת דוד המלך ע"ה שאמר (תהלים קט ד) ואני תפלה' אם כי בודאי קול הצדיקים שיש להם טעם וריח עולה למדריגות רבות ביותר אעפ"כ יש להם תערובות מעשים טובים אולם מי שאין לו טעם וריח הוא רק תפלה בלבד וזה שאמר תהלים קב א תפלה לעני כי יעטוף' היינו שמתעטף כולו בתפלה כמו שכתוב ואני תפלה' וזה ערב לפניו יתגרך ונקראת ערבה ולכן נקרא הושענא רבא' כי ביום זה נושעים בו גם השפלים שאין להם טעם וריח כנ"ל והוא ישועה גם לדורות השפלים שלנו שאין לנו רק תפלה וביום זה נפתח שערי תפלה בפיהם של ישראל' וזהו הושענא רבא, שאפשר לזכות לישועות גדולות ביום הזה אפילו לאיש שהוא בבחינת ערבה ואין בו לא טעם ולא ריח עכ"ד, עי"ש עוד מה שהביא מהשפתי צדיק על כוח הצעקה והתפילה ביום זה.

[ובדרך אגב הביא הערה בפירוש ההושענות, הנה בהושענא רבא אומרים הושע נא וכו' וידוע מה שביאר הבני ישכר שהושע נא בזכות הנ"א ימים מר"ח אלול עד הושענא רבא, והנה כל ביאור זה הניחא בהושענא רבא, אבל בחול המועד שאומרים הושע נא יש לעי' הרי אכתי לא היה נ"א ימים, ואולי הכוונה עד הושענא רבא, ודחוק, ויל"ע בזה].

מד. קדושת הלולב

הנה דין קדושת הלולב ומיניו, הנה מדברי הגמ' במגילה דף כו ע"ב מבואר שתשמישי

שערי יוסף - סוכות

שיעילה הקדוש בדוך הוא כשעת לידה ותעא הולד כד קיימא והטעם כי העץ הדעת למאן דאמר היה אתדוג האכילת עץ הדעת הביא מיתה לעולם ונשים מתות בשעת לידתן לכך עושות כסדר הזה ומתפללות אחד זה נוסח תפילה זו.

רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך דבשביל שאכלה חוה מעץ הדעת גרמה כחטאה להביא מיתה לעולם וחבלי יולדה ואם אני הייתי שם באותו זמן לא הייתי אוכלת ממנו ולא הייתי נהנית ממנו מכל וכל כשם שלא רציתי לפסול אתרוג זה ככל ימי החג שעברו ועתה שפסלתי אותו כשכיל שנגמרה מצותו ואני לא הייתי עוברת מצותיך ותקבל ברצון את תפילתי ואת תחינתי שלא אמות מסיבת העיבור ומסיבת הלידה כל כדעון את תפילתי ואת תחינתי שלא אמות מסיבת העיבור והושיעני שתהא הלידה בנקל ובנחת ולא בצער ולא בקושי ולא תהיה לי ולולד שום נזק כי אתה האל המושיע עד כאן. ובני הגדול אברהם אוהבי נר"ו העתיק הדברים האלה בלשון לעז בספרו והוכיח אברהם פרק כד כדי שתהא התפילה שגורה בי המעבורות ומי שאשתו מעבורת בימים האלה יתן דעתו ליקח אתרוג וליתן ביד אשתו שתעשה כנזכר לעיל, ויאמר בפניה נוסח התפילה תיבה בתיבה כדי שתאמר הי אחאיו ותזכה שתלד בריוח ולא בצער ויצא הולד לחיים טובים ולשלום אמן. ע"כ.

וכמו כן נהגו לתת ליולדת כן כתב מרן החבי"ף במועד לכל חי (סימן כד אות כה) וכן כתב בספרו רפואה וחיים (פרק יב אות רמג) ע"ש, וכן היה המנהג של הרבנית קניבסקי ע"ה ורבים נושען בזכות זה, ראה עוד בספר בית אמי מש"כ בזה.

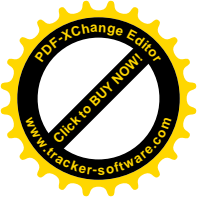
וראה עוד למהר"א אדדאי בספר ויקרא אברהם (שם) שכתבך שהעיד על זקנו רבי נתן אדדאי שהיה מצניע הד' מינים אחר דמר מצותן, והביא שם לדברי מרן החיד"א בככר לאדן, ושם הוסיף, וכל לגבי ידידי בהיותי בתוך הים שהיו עמי ד' מינים ראיתי פלאות בזה גשקם הים מזעפו וכן בחתיכת מצה שהיא שמורה משעת קצירה עכ"ל.

וראה עוד מש"כ ביפה ללב (סימן תרס"ד סט"ו) שהעיד על מנהגם ליקח הלולב ומיניו ולהניחם ע"ג פתח החדר שישנים בו כסגולה לשמירה, ובערב פסח נותנין מחציתו אל תוך שריפת החמץ ומחציתו לאפיית מצה.

מו. אתרוג ליולדת

וידוע המנהג לקחת האתרוג ולהעלותו על השולחן בליל ט"ו בשבט, [וראה עוד מש"כ לענין ט"ו שבט בקונטרס פרי יוסף יעו"ש]. וכן כתב בכף החיים (סימן תרסד סק"ס) שהמנהג לעשותו מן האתרוג מרקחת עם סוכה אחר החג להעלותו על השולחן בליל ט"ו בשבט שהוא ר"ה לאילנות עם שאר הפירות שמברכים עליהם בלילה ההוא, ויברכו עליהם אנשי הבית ואשה מעוברת שתאכל ממרקחת האתרוג אשר בירכו עליו בחג הסוכות יש לה סגולה בזה שתלד בריוח ולא בצער ובטרם תחיל לידה, ויצא הולד לחיים טובים ולשלום עכ"ד.

וע"ע בספר ליקוטי מהרי"ח (סוכות דף קו ע"א) כתב המנהג שנשים מעוברות נושכות של האתרוג ביום הו"ר ואומרות תפלות ובקשות ספר זכירה ע"כ, וכן כתב במועד לכל חי (סימן כד אות כה) שבספר נזיר שמשון על סוכה כתב בזה"ל: ראיתי בספר ומוציאות הפטמת ואחד שמסידות הפטמת מחלקות עדקה לעניים כל אחת כפי יכולתה ומכוונות

שערי יוסף - סוכות

הסדרן וקורא אני עליהם ישעיה ס כא "ועמך כולם צדיקים".

מט. ערבה לנכרי לשמירה

הסתפקתי מה הדין לתת ערבה לנכרי לשמירה, וכן יש סגולה לשים לולב מתחת המיטה מה דין לתת אותו לנכרי, ולכאורה י"ל לדינא דאם עוזר ליהודים שרי, וכמו כן אם יש חשש איבה מותר לתת לו, אבל מעיקרא יש להחמיר בזה, והגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א מח"ס "גם אני אודך" ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים כתב לי בזה"ל: אולי אם זה גוי שעוזר ליהודים אז אפשר ורצוי לתת לו. אולם צריך לעיין ע"פ קבלה האם הסגולות שיש בזה אם שייך בגוי וכן אם רצוי לתת לגוי. ונפק"מ גם עתה להתפלל ולתת סגולות לנשיא ארה"ב טראמפ שעוזר לישראל, ונדבק בקורונה, עכ"ל. ולענין לתת חתיכת מצה ראה מה שהאריך בזה בשו"ת רביד הזהב ח"ג סימן ס' ע"ש באריכות לאסור, ומה שהביא בזה מפוסקים, אולם הכא לכאורה יותר קיל דלא הוי מצוה וכמו התם דהוי לאכילה, אבל מאידך גם הכא נותן לו תשמישי מצוה ויל"ע. ואאמו"ר שליט"א כתב לי שיש להתיר ונלמד דין זה ממש"כ הפוסקים לענין מזוזה, וכ"ש הכא דיותר קיל, שהוא מבקש.

ג. דין ודרך היציאה מן הסוכה

לעתיד לבא שנאמ' איוב מ ל"א התמלא בסוכות עורו וגו'. וכ"כ בלבוש (סוס"י תרס"ח) ובסידורים נדפס יה"ר מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו וכו'.

ובס' שלמי תודה (סי פ"ו או' ו') כתב בשם הגר"ש רוזובסקי זצ"ל שיש שנמנעו מלומר תיבות לשנה הבאה משום שעוררו של לויטן פסול לסוכה. והביא הגר"צ פלמן זצ"ל

מז. סגולת השמירה

הנה בספר מנורת המאור (נר ג' פרק ז' כלל ח"ו) כתב לענין הד' מינים, בזה"ל: ושמעתי שיש בה סגולת שמירה למתכיון בה בסכנת דרכים, והכל כפי כשור מעשיו וטוב כוונתו עכ"ל.

וכן כתב מרן החב"י"ץ במועד לכל חי (סימן כד אות יח) שהוא סגולה לנשוא אותה בבגדיו או אפילו בביתו במקום מיוחד שיזכור אותה מהני, וכן כתב ביפה לבב סימן תרס"ד סקט"ו שכן כתב הרב חמדת הימים וע"ע בספר המדות למוהר"ן זצ"ל.

מח. לשמור את הד' מינים לשריפת חמץ

כתב הרוקח (הלכות בדיקת חמץ יט) וז"ל: רבינו אליעזר בן רבינו קולמינוס הזקן היה שורף חמצו מעצי הלולבים ומעצי הושענות ואנו מתקנים קולמוסים וכן הנהיג חמי ר' אליעזר ב"ר יעקב הכהן, והטעם, ששירוי מצווה מעכבין את הפרעוניות סוכה לח, ב ע"כ.

עוד טעם כתב במהרי"ל (ער"פ) הואיל ואיתעביד ביה מצווה אחת איתעביד מינה מצווה אחריתה מהרי"ל.

עוד כתב במהרי"ל אופים בו מצות יש הנוהגים: לאפות בו את הג' מצות נשל ליל א'), כתב הרמ"א (סימן תרס"ז) יש שנהגו כשהיו יוצאים מן הסוכה היו אומרים יהי רצון שנזכה לשבת בסוכה של לויתן, ומקור דבריו מהכל בו, ויש נוהגים לומר יהי רצון שנזכה לישב שנה הבאה בסוכה של לויתן.

והענין בזה על פי מה שכתוב בילקוט שמעוני אמר רבי לוי כל מי שמקיים מצות סוכה בעולם הזה אף הקב"ה מושיבו בסוכתו של לויתן

שערי יוסף - סוכות

לישב בסוכת עורו של לויתן ונשק קירות הסוכה ויצא (שם עמ' ש"ו).

ובספר מעשה איש ח"ז עמ קנ"ו כתב בביה"ש של הו"ר ושמחת תורה ישב החזו"א בסוכתו בהתלהבות בניגון כמה פעמים על היהי רצון שאומרים בזמן שנפרדים מן הסוכה ע"ש עוד.

ג'), ואם נכון להכנס בבין השמשות לסוכה עין בספר חמד משה סימן תרס"ח ס"א (והובא דעתו בשער הציון סימן תרס"ח ס"ק י"ג), שמסתפק האם בבין השמשות של כניסת שמיני עצרת רשאי לכתחילה לאכול בסוכה בלא ברכה, או דלמא כיון שנכנס לספק ברכה עדיף שלא לאכול, ונראה דעדיף ספק ברכה אבל שיהיה איזה ספק קיום מצוה, מחמת שאין איסור להכנס לסוכה בלא ברכה, וגם לדעת מרן בסימן תרל"ט ס"ח שא"צ לברך רק על אכילת פת.

וע"ע בספר חקרי הלכה (ח"ב סימן ו) חקר בספק החמד משה ולא הזכיר ספיקו, והביא שדעת הגר"ח קניבסקי וכן דעת הגר"א ל שטינמן זצוק"ל והגר"נ קרליץ שליט"א שעדיף לקיים מצוה בספק מאשר ליבטל ממנה לגמרי, ועי"ש באריכות בזה, ובספר אגן הסהר (ח"ב עמ' 551) הביא מהגר"א גינחובסקי זצ"ל שהוכיח מהמשנה בעירובין דף לט ע"א דמתנה אדם על הכלכלה עי"ש, והוכיח שמוטב לקיים ספק מצוה. יעו"ש.

נא. זמן פירוק הסוכה

כתב ספר סדר היום (הנהגת מוצאי יו"ט של סוכות) בזה"ל: גם הסוכה יתיר אותה ויסתור אותה שידעו שלא נעשית אלא למצותה. ואם יכול לשמור העצים והקנים לשנה הבאה לחזור לעשות בהם סוכה של מצוה, מה טוב

שהג"ר אהרן ליב שטינמן זצוק"ל יישב דלשנה הבאה אין הכוונה בחג הסוכות דוקא אלא הכוונה בזמן קרוב וכמו שאומרים במוצאי יוה"כ.

ובסידור אוצר התפלות הביא מס' דובר שלום ובליל הסדר לשנה הבאה בירושלים עכ"ד שכתב והנה אף שהדבר מובטח בודאי שמי שקיים מצות סוכה עתיד לישב בסוכה של לויתן וא"צ להתפלל על זה עם כל זה אנו מתפללים ע"ז לפי שאין אנו בטוחים שישבתנו בסוכה היתה כראוי כפי המצוה לכן אנו מבקשים כשם שישבנו בסוכה זו אף אם לא היתה הישיבה ועל ידי כן נזכה לישב בסוכה של בשלימות המצוה יחשב להקב"ה כאילו קיימנוה כראוי לויתן עכ"ל. והגר"א בדבר אליהו (איוב ג כ"ב) ביאר דענין לויתן הוא דבקות וכמ"ש (משלי א') לוית חן ותתגבר תשוקת הנפש להתדבק בו יתברך ע"ש דברים נפלאים.

ב'), בבאר היטב (סי' תע"ז סק"א) ובמ"ב (שם סק"ה) הביאו שכתב של"ה ראיתי מבני עליה שהיו מנשקין הסוכה בכניסתו וביציאתו וכן ארבעה מינים שבלולב וכן המצות והמרור בפסח והכל לחיוב המצוה ואשרי מי שעובד ה' בשמחה כזו.

וכתב בס' הליכות שלמה (פי"ב ס"ז) בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל הנכנס לסוכה ביום הו"ר לפנות ערב לטעימה לשם פרידה ממצות הסוכה מברך לישב בסוכה אף אם אינו אוכל יותר מכביצה ממיני מזונות כיון שכוונתו בכניסתו לקיים מצות ישיבה בסוכה ע"ש. ובס' ארחות רבנו (ח"ב עמ' שו) כתב שבעל הקה"י היה יושב בסוכה כל הבה"ש עד צה"כ דקות אחרי השקיעה דליל שמיני עצרת ואח"כ אמר היה"ר הכתוב בסידורים ה' או"א כו'

שערי יוסף - סוכות

וכן בספר מעשה רב (סי' קפה') כתוב שהגר"א היה משתדל לטעום במוצאי פסח חמץ. וביארו שכוונתו הייתה להראות שאין עושה המצוה להנאתו אלא לקיים מצוות הקב"ה. וכתבו בספרים, שמקור מנהג הגר"א הוא מדברי תרגום יונתן בן עוזיאל (שמות יב' יח') עה"פ: בראשן בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב. וכתב, בניסן בארביסר יומין לירחא תכסון ית פסחא וברמשא דחמסר תיכלון פטירי עד יומא דעשרין וחד לירחא ברמשא דעשרין ותרין תיכלון חמיצ. [בליל חמשה עשר לחדש תאכלו מצות, עד עשרים ואחד לחדש, ובליל עשרים ושנים לחדש תאכלו לחם]. ולכא' יש להבין מהם כוונת סוף דבריו, והרי ברור שביום 22 לחדש אפשר לאכול חמץ, אלא בע"כ דיש דין היכרא. וראיתי שכתבו שזה מש"כ הרמ"א בהל' הבדלה (סי' רצו' סעי' ב') ונהגו להבדיל במוצאי פסח על שכר ולא על יין, ע"ש. והיינו מהטעם הנ"ל.

והנה כתב בדרכי משה בשם מהרי"ל, יש נהגו שהתינוקות סותרים הסוכה ומבערים אותו בשמחת תורה, ומורי אבי ז"ל כשהייתי נער מוחה בידי מלסתור ביום טוב ע"כ. (אליה זוטא סימן תרסט'. ועי' בבאה"ט ס"ק ב'), ומלשון זה נראה שאין לסתור את הסוכה בדרך בזיון, דוגמת הגוים בע"ז דף ג ע"א ע"ש.

ומה נעים אחר שכבר עלו ונתעלו בענין מצוה לא ירדו לענין חול. גם אם יעשה בהם איזה תשמיש של מצוה אחרת טוב ויפה, ואם לאו יוכל לשנות לדברים אחרים ואפי' של חול (עי' מ"ב סי' כא' ס"ק ו'). ואף על פי שנאמר: 'חג הסוכות ז' ימים לה'. ואז"ל, שאין נאותין בהם, היינו תוך ז' ימי החג אבל לאחר מכאן אין חשש. עם היות ששמעתי וכמדומה לי שראיתי שיש חסידים ואנשי מעשה שאחר שסותרו הסוכה מאספין הכל אל מקום א' ושורפין הכל ואין נאותין ממנו, חומרא יתירה היא זו.

וכעין דברי ספר סדר היום שכתב, שיש להתיר את הסוכה במוצאי יו"ט שידעו שלא נעשית אלא למצותה, כן יש בדברי המהרש"א (שבת קיט' ע"ב) אהא דאמרינן בגמ' בענין סעודת מלוה מלכה, ואמר רבי חנינא לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת אף על פי שאינו צריך אלא לכזית, חמין במוצאי שבת מלוגמא, פת חמה במוצאי שבת וכו'. טעם הדבר דיש לכבד השבת בסעודת לוויה בדבר חדש שנתחמם אחר השבת, ליהנות ממנו שהיה אסור בו ביום חמין ופת חמה. וקרוב לזה טעם ברכת מאורי האש במוצאי שבת וביוה"כ על הנר, שהוא דבר שנתחדש ליהנות בו עתה שהיה אסור בו ביום שבת העבר, ע"ש.

שערי יוסף - סוכות

תשובה או לכל הפחות באמצע עשי"ת אך בסופה משמע שביו"כ עדיין לא השלימו את התורה.

אולם בטור כתב (סימן תרס"ט) וקורין אותו שמחת תורה, לפי שמסיימין בו התורה וראוי לשמוח בסיומה, ורגילין להתחיל מיד בראשית כדי שלא יהא פתחון פה לשטן לקטרג לומר כבר סיימו אותה ואינם רוצים לקרותה עוד עכ"ל.

אולם מצינו בהא עוד טעם בדברי האבודרהם שכתב בזה"ל: ונקרא יום זה שמחת תורה לפי שמסיימין בו התורה וראוי לשמוח בסיומה, והטעם שמתחילין מיד בראשית כדי שלא יהא פתחון פה לשטן לקטרג לומר כבר סיימו אותה ואין רוצים לקרות עוד, "או הטעם כמו שזכינו בסיומה כך נזכה בהתחלתה".

ובלבד (סימן תרסט) כתב כעין דברי הטור, וז"ל: ומטעם זה קורין אותו שמחת תורה לפי שמסיימין בו התורה וראוי לשמוח בסיומה, ובשניה קורין מיד בראשית עד סוף ויכלו ונוהגין כן כדי שלא יהא פתחון פה לשטן לקטרג ולומר רבוננו של עולם כבר סיימו אותה ואינם רוצים לקרות עוד ומה שמסיימין ומתחילין התורה ביום אחרון דסוכות ולא בראש השנה שהוא יום ראשון מן השנה הוא גם כן להטעות את השטן שלא ידע מתי יהיה ראש השנה שהוא יום הדין ולא יקטרג על ישראל כמו שנתבאר למעלה סימן תקפ"א סעיף א' וכיון שנדחה הסיום וההתחלה מיום ראש השנה דחוהו עד כלות כל הימים טובים כדי שלא יצטרכו להפסיק בפרשיות של היום טוב עכת"ד.

ובהגהות לספר המנהגים (שמיני עצרת אות ז') כתב בזה"ל: למה נקרא שמחת תורה ע"ש שבעשה שסיימו ישראל את התורה הולך

נב. הלכות שמחת תורה

שמחת תורה ע"ש סיום התורה – השמחה בסיום התורה

הנה חג שמיני עצרת נקרא גם שמחת תורה על שם שמסיימין את התורה, ואיתא בגמ' במגילה דף לא ע"א שביו"ט של שמיני עצרת קורין וזאת הברכה, ואי"ז משום סיום התורה אלא מענין היום, וכמו שכתב הר"ן שם לפרש לפי שהוא סוף כל המועדות חותמין בברכת משה רבינו שבירך את ישראל, ובספר המנהיג ובאבודרהם כתבו לפרש שהוא משום שאז בירך שלמה המלך את ישראל, וכע"ז מבואר במחזור ויטרי (סימן שפה).

אולם בשבולי הלקט (סימן שא) כתב בזה"ל: מצינו באגדה עשרת ימי תשובה השטן מקטרג שהרי סיימו התורה ואינן שונין ולפיכך נהגו לקרות בראשית במנחה ביום הכיפורים ויהי ערב ויהי בקר יום אחד ואמר ליה הקב"ה הרי ישראל זריזין שהרי עדיין לא השלימו הסדר ומתחילין בראשית וכן נוהגין בשתי ישיבות, עכ"ל. וכן הוא בספר העיטור הל' שופר.

ויש לאגדה זו מקור קדום יותר והוא בפי' ספר יצירה לרבי יהודה הברצלוני ושם כתב, בזה"ל: ובישיבה יש מנהג כי ביום הכפורים בעת מנחה אומרים מן בראשית עד יום אחד על פה ומביאים ראיה כי כל עשרת ימי תשובה השטן עומד להשטין את ישראל ואומר הרי התורה שנתת לישראל כבר גמרו אותה וכאשר הקב"ה שומע שהתחילו מבראשית מיד גוער בשטן ואומר לו הלא ראית כי מיד שגמרו התחילו מרוב אהבתם את תורתי מיד ידום השטן בעל כרחו עכ"ל.

ולשון מדרש אגדה זו צ"ב דבתחילתה משמע שכבר סיימו את התורה לפני עשרת ימי

שערי יוסף - סוכות

למה אין קורין קודם כל את המפטיר והרי קימ"ל תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם, ועוד שפרשת מפטיר מחובת היום, ופרשת בראשית אינו אלא מנהג, ותירץ שאילו היה מפסיקין במפטיר היה מקום לשטן לקטרג, ועוד שחיבור סוף התורה עם התחלה בראשית עולה ל"ב ואומז לכמה דברים עליו ים ואפילו בקדיש אין מפסיקין וזה כוונת הלבוש, ע"ש, ונראה לומר דל"ב רומז על הלב של אחד, שע"י כן תהיה התורה בלבו של כל אחד ואחד.

והנה על הקטרוג שלומדים תורה ואין מסיימים אותה קשה מהו הקטרוג הרי כל שלומדים אותה ולא מפסיקים ללמוד, וראיתי שכתב לתרץ בספר שערי חג הסוכות (מילואים סימן כד אות ג') ע"פ מה שמסופר בספר המאורות הגדולים, ובתולדות הח"ח (עמ' ש"ו) על מרן בעל החפץ חיים זצ"ל שהי' מספר שהתייעץ בצעירותו עם ר' ישראל מסלנט בנוגע לדרכי הלימוד, ושאל אותו אם כדאי יותר לשקוד על ענין אחד ולשננו הרבה פעמים ועי"ז לרדת לעומק הדברים או רצוי להקיף עניינים רבים אם כי יספיק לחזור עליהם פחות, השיב לו ר' ישראל שאדם צריך לדעת כמה רחבה תורת השם, והח"ח היה מוסיף על זה, משל אדם המשקיע את כוחותיו בחלק אחד בלבד של התורה הרי הוא דומה למי שמשקיע את כל הונו ברכישת כובע יקר ואת שאר גופו הוא משאיר ערום ויחף עכ"ד, ולכן אם לומדים מסכת וכדו' ולא גומרים אותה או ספר אחר שהתחילו ללמדו ע"מ לגמרו שייך קטרוג מדוע לא גומרים ואף שמתעמק הרבה בסוגיא ואין כאן ביטול תורה מ"מ עדיף להמשיך הלאה וללמוד ענינים רבים.

עוד הביא שם מש"כ בספר בית יצחק בביאור הגמ' בשבת דף קיט ע"א אמר אביי תיתי לי כי

השטן לפני הקב"ה לקטרג עליהם, ואומר ישראל לומדים תורה ואין מסיימים אותה, ומיד כשמסיימים אותה אומר לו הקב"ה הלא סיימיה והוא מישב אע"פ שסיימיה אין מתחילין אותה, וכשמתחילין אותה ע"י חתן בראשית משיב הקב"ה הלא התחילו נמצא שאין יכול לקטרג על שם זה נקרא שמחת תורה וגם רגילין לעשות סעודות שמחה לכבוד התורה.

וכע"ז כתב במטה משה (סימן תתקצו) בזה"ל: יום שני הוא שמחת תורה ולמה נקרא שמחת תורה, על שם שבשעה שסיימו ישראל את התורה בא שטן לפני הקב"ה לקטרג עליהם ואומר ישראל לומדים תורה ואין גומרים אותה וכשמסיימים אותה אומר לו הקב"ה הלא סיימיה והוא משיב אע"פ שסיימיה אין מתחילין אותה, וכשמתחילין אותה ע"י פרשת בראשית משיב לו הקב"ה הלא התחילו נמצא שאין יכול לקטרג על שם זה נקראת שמחת תורה וגם רגילין לעשות סעודת שמחה לכבוד התורה וחתני התורה רגילין לעשות לשושבינים סעודה ומזמינים את הקהל ונותנים להם מאכלים טובים. עכ"ד.

וכן ראה עוד בים של שלמה (ב"ק דרוש לסיום מסכתא, דרוש מאת הרמ"א) שכתב בתו"ד, וכמ' שמתחילין אחר סיום התורה בשמחת תורה בראשית, שאין עומדין על הפרק וכן בסיום התורה אין עומדים כדי שלא ליתן פתחון פה לשטן לקטרג לומר שכבר סיימו התורה ומבטלין ח"ו מהתורה לכן מתחילין מיד וחוזרין לעסוק בתורה וכו'. וי"ל דזה הגם ההמשך שאנו אומרים הדרן עלך וכו' בכל סיום מסכת. וא"כ מקור דין זה נלמד מסיום התורה הקד' שבכל שנה ושנה.

והנה בא"ר (סימן תרס"ט סק"י) כתב להקשות בשם שו"ת הרדב"ז (ח"ד סימן רח אלף רעט)

שערי יוסף - סוכות

ומדקדקים מאוד בדבריהם ולא לומדים את כל או רוב המסכתא, ובאנו כאן לזרז למזורזים הבחורים ואברכים בני התורה היקרים להוסיף בלימוד ולסיים כל מסכתא שלומדים גם את הדפים שאינם נלמדים בישיבה או בכולל. עכ"ל.

ויש להוסיף עוד בזה, מה שהובא בספר המלך ביופיו מובא ששאל הרב אברמסקי זצ"ל מה זה שייך אצל בני תורה איזה אשמונו עושים בני תורה איזה בגדנו עושים בני תורה איזה גזלנו עושים בני תורה, השיב הרב אברמסקי אשמונו שהתחלנו ללמוד מסכת ולא גמרנו אותה בגדנו שגמרנו את המסכתא ואנחנו לא חוזרים עליה זו בגידה כי הידיד הכי טוב שיש לבן אדם החבר הכי טוב של בן אדם האוהב הכי טוב של בן אדם זה הדף גמרא שהוא למד המסכתא שהוא למד ואם הוא גמר את המסכתא והוא לא חוזר עליה זו בגידה, גזלנו את הזמן שהקב"ה נתן לנו הקב"ה נתן לנו זמן ונתן לנו חיים ויתן חיים בעזרת השם בשביל עבודת ה' ואנחנו גוזלים את הזמן ע"ש, וכיוצא בזה הביא בספר דרשות משמר הלוי ח"א בשם הגראמ"מ שך כמדומני.³

וגם ע"י שלומד את המסכת ומסיימה יש לו סיפוק, וכך רוכש ידיעות בנשים נזיקין, וכבר

לבני תורה להתחנן שלא ייכשלו בגזל, והשיב מו"ר זצ"ל שאדרבה אצל בני תורה מצוי מאוד עוון גזל שהישיבות והכוללים מוחזקים על ידי תורמים שכל מטרתם הוא שבני הישיבה או הכולל ישקיעו עצמם בלימוד התורה ואם בני הישיבה או הכולל מבזבזים את הזמן הם נתפסים בעוון גזל שהרי הם אוכלים פיתם מכסף שניתן להם על מנת שיעסקו בתורה עכ"ד.

חזינן צורבא מרבנן דשלים מסכתא עבידנא יומא טבא לרבנן וז"ל: יש לדקדק מה הלשון כי חזינא ועוד למה אמר צורבא מרבנן ולא רבנן גופא, ורש"י תענית ד' ע"א כתב צורבא מרבנן בחור חריף, ועוד קשה למה לא הזכיר שאר סעודות מצוה אלא כי ידוע שהבחורים החריפים עוסקים תמיד בפלפולים וחדודים ופותחין איזה מסכת ואין מסיימין אותה כי יכלו עתם לחדש חדושין וסברות חדשות ועומדים על הפרק שנה או יותר, והעיקר אצלם עוקר הרים לא כן הזקנים אצלם העיקר הוא הבקיאות ופלפלת כל שהוא יספיק להם אך לפעמים נמצא קנקן חדש מלא ישן וזה שאמר אב"י כי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתא עבידנא יומא טבא לרבנן פי' לזקני ת"ח שהורו אותו ככה וקנאת סופרים תרבה חכמה וילמדו ללמוד מסכתות ולסיימם עכ"ל. [והיינו משום שרוב הבחורים מתפלפלים בלימוד, עוד בענין זה אם ראוי הוא לא, ראה מה שהאריך בזה באורחות צדיקים בשער התורה, ובמש"כ בזה באריכות בספר שערי יוסף אורחות הישיבה ש"ל בקרוב].

עוד כתב שם בהערה, בזה"ל: וכמה טען מרן ראש הישיבה הגראמ"מ שך זצ"ל על דרך הלימוד בישיבות בזמנינו שהבחורים לומדים מעט מאוד גמרא ולומדים את כל המפרשים

³. א"ה יש להביא מש"כ בספר אש קודש (עמ' נא) הגר"מ שטרנבוך שליט"א על רבו הגר"מ שניידר זצ"ל, שקודם תפילת נעילה היה דורש בבכיות ובדמעות שליש והיה מעורר על הנוסח בתפילת נעילה למען נחדל מעושק ידינו דלכאורה גזל שייך אצל בעלי בתים שעוסקים במשא ומתן ויכולים להיכשל בנקל בגזל ובהונאה.

אבל בבן תורה שאינו מתעסק במסחר לכאורה לא שייך אצלו כלל גזל והונאה וא"כ מה שייך

שערי יוסף - סוכות

ללמוד ע"ש. ועוד בענין זה נאריך בספרנו שערי יוסף אורחות הישיבה בעזה"ת.

ומכח הסיום התורה, ראוי לציין שיש שכתבו שמה שלא אומרים תחנון עד ר"ח חשון הוא משום הסיום, כן כתב בספר דברי ישעיהו והביאו בספר עבודת אפרים (הל' תחנון ונפ"א) וז"ל: והנה כאשר אנחנו עומדים היום בתוך שבעת ימי המשתה של החתנים חתן תורה וחתן בראשית, כאשר אמר בביהמ"ד בבתי ברוידא הראש ישיבה הגאון הרב ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל כי מטעם זה אין אומרים תחנון באלו הימים עד ר"ח משום סיום התורה שעושים בשמחת תורה והמנהג בסיום הש"ס שאין אומרים תחנון כל שבעת הימים ימי משתה שעושים סעודות בכל יום כי אין שום טעם אחר בזה כי יום שמיני עצרת אין לו תשלומים כמו בשבועות וכן לא יצא רוב החודש בקדושה כמו בניסן וכו' עכ"ל. והנה אף שבשו"ע או"ח סימן קל"א ס"ז לא הזכיר מזה, וע"ע למרן החיד"א בשו"ת ח"ב סימן לה, שהמהג שלא אומרים תחנון, וע"ע בכה"ח (סימן קלא סקצ"ח) משום שלמה המלך.

וברמ"א (סימן תרס"ט ס"א) כתב, וקורין יו"ט האחרון שמחת תורה לפי ששמחין ועושין בו סעודת משתה לגמרה של תורה ונוהגים שהמסיים את התורה והמתחיל בראשית נודרים ונדבות וקוראים לאחרים לעשות משתה, טור.

ובמשנ"ב (שם סק"ו) כדאיתא במדרש שה"ש וה"ה לגמר מצוה. כתב הא"ר מבואר מהפוסקים דיש לשמוח לרבים בכל מה דאפשר בשמחה של מצוה ודלא כיש שמכין ודוחין אלו לאלו עד שהשמחה נהפך לתוגה ח"ו גם מתוך כך מונעין משמחה של מצוה ולכן יש לגעור בהן עכ"ל גם מהרי"ק בשורש ט' האריך מאוד שלא לבטל שום מנהג שנהגו

אמר מרן הגר"א"ל שטינמן זצוק"ל והו"ד בספר אגרות ממרן בעל אילת השחר (עמ' קב) שכתב, וגם שמעתי שיש ביניכם כאלו אשר זכו לסיים את המסכתא שלמדו בישיבה, אין להאריך בגודל המעלה שיש בזה, שקונים ע"ז קנין במסכת שלמה, ונוקה כי יזכו לסיים עוד מסכתות ואת כל התורה כולה ויעלו לתפארת בישראל וכו' ע"ש.

ובספר נתיבות ההלכה (חלק מט תלמוד תורה עמ' 982) הובא בשם מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל דכאב לו מה שנהוג בישיבות להתחיל מסכתות ולא לסיימן וע"ש שיש להשלים אפילו בתחילת הזמן, ושם בעמ' 583 הובא ממרן הגר"מ שטנרבוך שליט"א שפעם אחת נכנס להרה"ק מהר"א מבלעזא זיע"א ושאלו היכן הוא לומד, ואמר לו בישיבת חברון ואמר לו שברצונו לבקש ממנו לומר לבני ישיבת חברון שכאשר לומדים מסכתא יש להקפיד לסיים את המסכתא וללמוד מתחילה ועד סופה בלא לחסר חלק קטן מן המסכת, וביאר שבעבור כל מסכת הוא בונה בית בעולם האמת וע"כ כל שלא סיים מסכת הוא פוגם בבית של כל מסכת בעולת האמת ע"ש.

ונראה לומר דהוא לאו דוקא על אחד שלא סיים את הש"ס, אלא אפילו היכא שסיים את הש"ס או שכבר סיים את אותה מסכת מ"מ כל מסכת שלומד וחוזר עליה הוא בית בפנ"ע, ולכן כל מסכת שהוא לומד יש ענין להשלימה, וזה נראה קצת מדבריו דיש ענין ללמוד את המסכת כסדר כי כך הוא זוכר יותר את הדפים ואת סדר הסוגיות ולא כמדלג על ההרים וקיפוץ על הגבעות, וכן מצאתי גם בספר מעשה איש (ח"ה עמ' כו) שהביאו בשם מרן החזו"א, שהורה בישיבת תפארת ציון שילמדו את המסכת כסדר ע"ש עוד, שעד בר מצוה צריך ללמוד ש"ס ואח"כ צריך להתיישב

שערי יוסף - סוכות

בדבר זה להקיף את הספר תורה או לפניו או לאחריו ולרקד ולשורר לפניו בכל יכלתו בליל מוצאי יום טוב אחר תפלת ערבית והיה מקפיד מאד לעשות אז שבעה הקפות שלימות זולת ההקפות שלימות של יום שמחת תורה וכו' וגם ראיתו בליל מוצאי יום טוב שהלך לבית הכנסת אחר והקיף שבעה הקפות והלך לדרכו ומצא בית הכנסת אחרת שנתאחרו בהקפות וחזר להקיף עמהם עכ"ל. וכן כתב בספר פרי עץ חיים שער כ"ט פרק ח' ומיהו מה שכתב להקיף בשחר ובמנחה ובערבית דמוצאי יום טוב.

וכתב ה"דוד אמת (סוף סימן כ"ו) וז"ל ראיתי להרב החסיד המקובל המופלא מהר"ש שרעבי זלה"ה שהיה מקיף הספר תורה בקהל שלו אחר ערבית שמחת תורה וקודם מוסף ובמנחה ובליל מוצאי יום טוב והיה אומר שיש רזין עילאין בזה עכ"ל, וכתב בכף החיים (סימן תרס"ט ס"ק ל') "וכן הוא מנהג חסידי בית אל יכב"ץ ההולכים על פי דברי האר"י ז"ל".

לפזז בכל הכוח - והנה מובא במעשה רב (סימן רכב) שהגר"א ז"ל היה מרקד לפני הספר תורה בכל כוחו עד שהיו פניו בוערות כאש לפיד, והביא כן המשנה ברורה (שם) והביכורי יעקב הוסיף וכתב ואל יאמר אדם אין זה כבודי וכבוד התורה לרקד לפני המון עם כאחד הריקים שהרי זה היה חטא מיכל בת שאול שהשיב לה דוד המלך ע"ה ונקלותי עוד וכו' ע"ש.

מעלת השמחה - והגר"ח פלאג"י בספר מועד לכל חי (שם ס"ק מא) כתב בשם ספר חמדת ימים שאמרו הראשונים כי כל הזהיר בשמחה של תורה כהיום הזה בטוח שלא יפסק תורה מזרעו ושראו לרב גדול בישראל שהיה מרבה בשמחתה של תורה כהיום הזה והעידו עליו שעד שלשה דורות היו מיוצאי יריכו שלשלת

לכבוד שמחת התורה ע"ש ולכן רעה עושין בהרבה מקומות במה שביטלו מקרוב שלא לעשות משתה ושמחה בשמחת תורה אף גם ששמחין בשארי ימים וכל ימיהם כחגים ובעו"ה ביזוי כבוד התורה גרם זה שהתורה מונחת בקרן זווית ואין דורש ואין מבקש ומי יתן ישיב וירחם שבר ב"י ב"ב [בכורי יעקב]. עכ"ל המשנ"ב.

עוד כתב שם הרמ"א, "ועוד נהגו במדינות אלו להוציא בשמחת תורה ערבית ושחרית כל ספרי תורה שבהיכל ואומרים זמירות ותשבחות וכל מקום לפי מנהגו, ועוד נהגו להקיף עם ספי התורה הבימה שבבית הכנסת כמו שמקיפים עם הלולב, והכל משום שמחה, ונהגו עוד להרבות הקרואים לס"ת וכו' " והנה יש לעי' מדוע מרן השו"ע לא הזכיר מנהג זה וכי בזמנו לא היו נוהגין להוציא הס"ת, ואף דהוי רק מנהג ולא דין, מ"מ הרי הכא יש לזה מקורות מדברי הראשונים, כמבואר בתשובת רבי האי גאון ונביאה לקמן לענין זה דמותר לרקוד בשמחת תורה משום כבוד התורה, וא"כ יל"ע מדוע מרן השו"ע לא הזכיר נזה, וכן יש לעי' מה דעתו בענין.

והנה מצאנו לזה כבר מקור בשער הכוונות (דף קד ע"א) שכתב: יום שמחת תורה מה שנהגו להוציא הספרים מחוץ להיכל וגם להקיף עמהם בשחרית ובמנחה ובערבית דמוצאי יו"ט מנהג אמיתי הוא ע"כ, ומדבריו דכתב מנהג אמיתי הוא, משמע דהיה צד לומר דלאו מנהג אמיתי הוא, והוי רק מנהג הבל, ויל"ע בזה.

והנה שם הביא דכן מובא בזוה"ק (פרשת פנחס דף רנ"ו ע"ב) וז"ל: ונוהגין ישראל למעבד עמה חדוה ואתקריאת שמחת תורה ומעטרן לס"ת בכתר דיליה וכו' ע"ש, ושם כתב עוד וראיתי למורי למורי ז"ל נזהר מאד

שערי יוסף - סוכות

בשמחת תורה מפני שגם אם אח שלי עושה חתונה אני שמח בשמחתו.

ומרן הגרש"ז אורבך זצ"ל אמר על הרהורי לב אלו של על מי יש לי לשמוח דברים חריפים ביותר לדבריו הרהורי מחשבות אלו של מה אני קשור לתורה לא מגיעים מהיצר הטוב אלא דווקא מהיצר הרע של האדם שלפתע נזכר לשאול במה אני קשור לתורה, ולא היא כל אחד קשור לתורה במה שהצליח להיות קשור ועליו לשמוח בכל עוז על חלקו מתוך תקווה וחיזוק שבשנה הבאה יהיו לו סיבות נוספות יותר לשמוח עליהם. [וע"כ אין לצחק על אלו שרוקדים בכל כוחם לכבוד התורה אע"פ שכל השנה לא לומדים כלום, והיה מעשה באחד שהמשגיח בישיבתו צחק עליו שהרי כל השנה הוא לומד א"כ איך הוא לא לומד כל השנה, ואותו בחור עזב את הדרך...].

וכתב הגרש"ב גנוט שליט"א: וחשבתי עוד מחשבה פשוטה בעניין שהרי בשמחת תורה אנו שמחים על החלק שבתורה שיש לכל יהודי שהגיע בכל שבת לבית הכנסת והקשיב לקריאת התורה בשמחת תורה אנו שמחים על כך שסיימנו את כל חמישה חומשי תורה מבראשית ועד וזאת הברכה ואת סיום זה כולנו סיימנו פלוס שניים מקרא ואחד תרגום וממילא אין מקום למחשבות שכאלו, וביסוד ושורש העבודה הביא בשם הספרים הקדושים שככל שהיהודי כל יהודי באשר הוא מרבה בשמחה ובריקוד לפני ספר התורה כך מתעורר למעלה בעולמות העליונים הקדושים שמחה וחדווה עצומה וכל הזהיר בשמחה של תורה ביום הזה בטוח שלא תפסיק התורה מזרעו ואנו מחשבנים חשבונות ועסוקים במחשבות של שטות. עכ"ד.

חכמים וידועים וכו' עכ"ל ע"ש וכ"כ עוד בספרו תוכחת חיים.

ודברי ספר חמדת ימים הובאו גם בספר שלמי חגיגה (דף רצד ע"ב אות טז) שכתב: אשרי אנוש יעשה זאת ובן אדם יחזיק בה בשמחתה של תורה לתקן את פגמי נשמתו אשר פגם בכבוד תורת ד' תמימה ומצא כדי גאולתו ונוסף על זה מה שאמרו הראשונים כי כל הזהיר בשמחתה של תורה כהיום הזה בטוח שלא יפסק תורה מזרעו ושראו לרב גדול בישראל שהיה מרבה בשמחתה של תורה כהיום הזה והעידו עליו שעד שלושה דורות היו מיוצאי ירכו שלשלת חכמים וידועים ומרביצים תורה זה אחר זה חבל נמרץ וידעו הכל זה זכה על רוב שמחתו ביום שמחת תורה מה שלא ראו מעולם בשום גדול בתורה עושה כן וברוב גדולתו היה מניח ומכרכר בכל עוז ומעורר לבבות בני אדם לאמור שמחו בד' וגילו צדיקים והרנינו כל ישראל ונוסף על זה היה מחזר על כל בתי כנסיות לפקוד את כל חתני התורה והן עוד היום רבים מיראי ד' וחושבי שמו נוהגים מנהג הזה לכבוד התורה כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ד'.

וכ"כ בספר יסוד ושורש העבודה (שער יא פרק טז) שכל הזהיר בשמחה של תורה ביום הזה בטוח שלא יפסוק תורה מזרעו ע"כ. וכן מובא גם בפלא יועץ עי"ש מה שהאריך בזה. והנה מובא בספר מלך ביופיו ששאלו את אביו של מרן הגר"ע יוסף צוק"ל בזכות מה זכה לבן כזה וענה משום שהיה שש ושמח בשמחת התורה, וע"כ אנן בדור יתום צריכים לרקוד ולשמוח בשמחת תורה, ובפרט שרבה הקלקול ודי למבין.

למה שמחים - הנה מפורסם בשם המגיד מדובנא שאמר בדרך הלצה שהוא שמח

שערי יוסף - סוכות

ההיתר לרקוד

שני לשמחת תורה באר"י, וכן משמע בעוד אחרונים, ואכמל"ו.

והנה בכאיל תערוג על המועדים (עמ' קפח') העיר הגראי"ל שטינמן זצוק"ל, דכל ההיתר של הגאונים עי' מהרי"ק שורש ט' שמותר לכבוד שמחת תורה למחות כפים ולרקוד לכאור' נאמר על חו"ל דשמחת התורה הוא מדרבנן יו"ט שני אבל כאן בארץ ישראל ששמחת תורה הוא מהתורה אולי לא היו מתירים או דלמא מפני כבוד התורה התירו ולא שנא, וא"כ לכאורה יש צד לאסור לרקוד באר"י, [והובא שם: דלמעשה המנהג הוא לרקוד גם בארץ ישראל וכן נוהג רבנו הגראי"ל זצוק"ל].

וא"כ לפי דבריו אפשר שהשו"ע שהיה באר"י השמיט דין זה, כיון דיש להחמיר בזה, אך לפי זה יקשה לפי שיטת השבט הלוי איך יבאר דברי השו"ע דלא הזכיר דין זה.

למה אין כוונות בשמחת תורה

הנה הקשה הגה"צ רבי שמשון דוד פינקוס זכרוננו לברכה, על רבותינו המקובלים ובראשם רבינו האריז"ל שכידוע על כל מצוה הן אם היא מדאורייתא והן אם היא מצוה דרבנן ואפילו על מנהגי ישראל כתבו כוונות נשגבות ועצמות לעומת זאת בענין של ההקפות של שמחת תורה לא כתבו שום כוונה השמחה רק זכרו את מנהג רבינו האריז"ל הנ"א שהיה עורך את ההקפות ומחזר אחריהן וכו'.

וביאר הרב פינקוס זצ"ל שאם רבינו האריז"ל היה מתיישב לכתוב כוונות על ההקפות של שמחת תורה העט היה נופל לו מהידיים כיון שאיך שום אפשרות בעולם לכתוב ולבאר את המתרחש בשמחת תורה אין שום אופן לבטא במילים מה נעשים בעולמות העליונים בשעה

בתשובת רבינו האי גאון הובא בשו"ת מהרי"ק (שורש ט') וגדולה מזו השיב רב האי גאון ז"ל כמו שכתב רבנו יצחק אבן גאון משמו וז"ל אבל רגילים ביום זה הואיל ובו מסיימין התורה לעשות כמה קלוסים והידור' לס"ת כו' עד נתקנה ביום שמחת תורה ונשאל מרב האי גאון ז"ל וזה לשונו נהגו במקומינו ביום אחרון של חג מקלסים לס"ת ומביאים מגומראות לב"ה והשיב הא ודאי לגמור הוא דאסור כולי עד ועוד בתשובה אחרת אומר אסור להביא מגומראות ביום תשיעי ספק שמיני כר ודאי יום זה רגילים אצלינו לרקד בו אפילו כמה זקנים בשעה שאומר קלוסים לתורה אלא שזו משום שבות הוא ונהגו בו היתר משום כבוד התורה עכ"ל רב האי גאון כאשר הביא רבנו יצחק וכו'.

לרקוד כל היום

מסופר על הרב שלמה בהר"ן שהיה תופס ספר תורה ורוקד עמו כל היום כולו עד הערב שאלוהו כיצד אתה עושה כן השיב אם היו נותנים לאדם מזוודה מלאה זהב וכי לא היה תופס אותה כל היום ושמח, קל וחומר ספר תורה שיקרה היא מפנינים שצריך האדם לתפוס אותה בלי להניחה ולשמות ולרקוד עמה וזה שנאמר (ישעיה מ לא) וקויי ה' יחליפו כח הקב"ה נותן את הכח ואנו צריכים לקבל עלינו קבלה לכל השנה ללמוד את התורה באהבה ובשמחה.

האם מותר לרקוד ולשמוח בשמחת בא"י – ישוב דברי השו"ע - בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סוף סימן ל"ז) כתב שמותר לרקוד לכבוד התורה בלי שום פקפוק, וכתב דפשוט שאין לחלק בזה בין שמחת תורה בחו"ל שהוא יו"ט

שערי יוסף - סוכות

בשׁו״ת משיב דבר (ח״ב סימן מח) שבשמחת תורה שקוראים כמה סדרים זה אחר זה ועלו כהן לוי וישראל ובפעם השניה לא היה להם לוי אין קוראים ללו שנית ולא לכהן פעמיים אלא יקראו כהן ומיד אחריו ישראל ע״ש, וא״כ נראה דה״ה הכא, וכן גתב בגם אני אודך תשובות הגרב״כ דדון שליט״א ח״א סימן רס״ד ע״ש.

נשים בספר תורה

הנה אע״פ שאין איסור מה״ת שנשים יקחו ספר תורה, מ״מ אינו ראוי, ועלול להוביל פרצות בחומות הדת, וראה עוד מש״כ בשׁו״ת רבבות אפרים (ח״ח סימן סז אות ד) שכתב, אסור להם לקחת ס״ת להקפות ואוי נא לנו כי עלינו לכתוב על דברים כאלו בזמן שבדור הקודם לא חלמו ע״ז והגדולים מאז היו יוצאים במכתב מחאה וכו׳ והלב כואב שאני לכתוב בדברים אלו וכו׳ ובטוחני דנשי ישראל יעשו טוב בולא רע ואך טוב וחסד ירדפנו כל ימי חיי ע״ש, ואנן מה נעניה אבתריה.

הקפות שניות

והנה בשיח יוסף (ח״ד עניני סוכות סימן ל) בדין שמחת תורה והקפות שניות כתבנו שם כלהלן. א), איתא בספר הוראות והנהגות ד״א ממרן הגר״ח שהביא בשם החזו״א שהחזו״א לא סבר מהקפות שניות, אלא רק מהקפות בשמחת תורה. ועוד מובא מעשה מהחזו״א ששמע בחורים ששרים והאר עינינו בתורתך, ואמר ע״ז שבמקום לשיר שישבו ללמוד.

ומובא עוד מעשה ממרן הגר״י זצוק״ל שבמוצאי שמחת התורה התקבץ המנין הקבוע בבית הרב מבריסק זצ״ל, ואז אחד הנוכחים אמר כמה קשה הפרידה מהימים נוראים של חדש תשרי הימים הנועלים ומרוממים ועכשיו

שהיהודים רוקדים ושמחים בזה שהם סיימו את התורה ושמחים הם לכבוד קבלת התורה. [כן הו״ד בספר נפש שמשון סוכות].

הפניית גבו לספר תורה בזמן הריקודים

בשׁו״ת אבני דרך (ח״ח סימן תעו) כתב לדון האם יש איסור להפנות גבו לספר תורה, וכתב שם שאף שיש שרוצים להחמיר בזה, מ״מ כתב שם שנראה לו שזהו גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה, ויש ללמד זכות שכל האשדס עושה כלבוד התורה אין שייך בזה ביזוי ומוש״ה מצינו שכאשר האדם עולה לתורה הוא עומד עם הגב למי שיושב עם הספר תורה ואין בזה איסור או חילול לס״ת שהרי הוא כעת עוסק בכבוד התורה. וע״ע בשׁו״ת אבני ישפה (ח״ג סימן סח ענף ג). וכן הביאו בשם הגרנ״ק דכיון שנעשה לכבוד התורה.

הגבהת ס״ת בשמחת תורה

הנה יש נוהגים להגביה את הס״ת וכמעט להעיפו עם כל הכוח ויש לדון אם מותר לעשות זה, ויש אולי ללמוד דין זה ממה שנוהגים בשמח״ת לעשות הגבהת לס״ת הפוך והאותיות כלפי הקהל, והטעם בזה כתב בא״א (בוטשאטש) ובשערי אפרים (ח' ב) שזהו עפ״י דברי חז״ל הפוך בה והפוך בה דכולה בה, וא״כ נראה דה״ה הכא, אבל יש להזהר שלא יראה ח״ו כזלזול בספר תורה.

ישראל בעלית כהן שהכהן כבר עלה

יש לדון בכהן שכבר עלה לתורה פעם אחת בשמחת תורה האם יכול למחול שיעלה במקומו ישראל, אף שזה עלית כהן, וכתב בזה בספר עובר אורח (סו״ס אורחות חיים) שכהן שכבר קרא במנין אחר אין צריך לקרותו פעם שניה במנין שני ואין חיוב לקדשו אלא בדבר שיש לו שותפות בו ע״ש, וכן כתב הנצי״ב

שערי יוסף - סוכות

בפורים הפסיק מן השמחה ומדויק כאן כדברי הגרי"ז זל"ה. [אולם בכאן הוסיף מעשה רב דחזיתי אצל רבינו רה"י בעל המשנת אברהם שליט"א, דכל החג ושמח"ת כולו לא ראיתי יושב או עומד ולומד בשעת ההקפות, אלא היה שמח בכל עוז ומפוז כנגד התורה, אבל כשיצא החג כבר עמד עם סטנדר גבוה ולמד כמדמוני מס' כתובות, ורק יותר מאוחר הצטרף אל הציבור, ומוכח דנהג כשיטת הגר"א דדוקא באותו יום ויל"ע].

לשמחת תורה אין מקור בגמ'

ג'), ובגדר השמחת תורה בהקפות, הנה ההקפות והשמחה בשמחת התורה אין לה מקור בקדמונים או בגמ', והנה עיקר השמחה בכל רגל ורגל היא במה שבחר בנו הקב"ה מכל העמים ונתן לנו את תורתו, וכמו שאומרים בתפילה אתה בחרתנו מכל העמים וכו', וע"כ בכל רגל ורגל אנו מודים בו אשר לקחנו לעם, והוציאנו ממצרים, וכמו שאומרים זכר ליציאת מצרים, וכידוע בסה"ק דעיקר יצ"מ היא למתן תורה, וזה העיקר, וא"כ אנו מודין ע"ז, ובשמחת תורה עיקר השמחה משום גומרה של תורה.

הערת העמק ברכה - ד') ובספר עמק ברכה (ענין שמחת יו"ט אות ב') העלה בדבריו דאלו הנוהגין לפזז רקוד ולשמוח הרבה בגמרה של תורה ושוכחים בשעת מעשה מחובתם לשמחת החג גופא מבטלין מ"ע דשמחת יום טוב ומקדים להסתפק מהו הגדר וגבול ומדריגה דבעינן לקיים מ"ע דשמהת החג ומביא לזה ראייה מערכיו יא דאיתא מנין לעיקר שירה התורה וכו' רב מתנא אמר מהכא תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב איזוהי עבירה שבשמחה ובטוב לבב הוי אומר זה שירה ופירש רש"י אין אדם שר אלא מתוך שמחה וטוב לבב דכתיב הנה

מוצאי שמחת תורה אנחנו נפרדים מהימים המרוממים האלו.

ואמר ע"כ הרב מבריסק זה נכון אבל כשאנחנו נזכרים בלילות החורף הארוכים המאירים שאפשר ללמוד בהם בהתמדה עצומה בזה אנו מתנחמים.

דהיינו שהעיקר זה הלימוד התורה, ונראה דכוונת הרב מבריסק שע"י זה אנו נמשיך את השמחה, של חג הסוכות לשמחה של כל השנה בלימוד התורה.

ב') והנה מה שס"ל החזו"א מהקפות שניות, איכא לכך מקור בספרי הקבלה להרבות בשמחה דהביא הכף החיים בסימן תרס"ט סק"ל דהביא מה שכתב בשער הכוונות דף קד ע"א יום שמחת תורה מה שנהגו להוציא הספרים חוץ להיכל וגם להקיף עמהם וכו' ובערבית דמוצאי יו"ט מנהג אמיתי הוא, ועוד הביא ר' חיים ויטאל שהעיד על רבו האריז"ל וגם ראיתו בליל מוצאי יו"ט שהלך לבית כנסת אחר והקיף שבעה הקפות והלך לדרכו ומצא בית כנסת אחרת שנתאחרו בהקפות וחזר להקיף עמהם עכ"ל, והביא שם הכה"ח שכך נהג הגר"ש שערבי, וכתב שכן הוא מנהג בית א-ל, וא"כ למעשה כן יהיה מנהג לעשות הקפות במוצאי שמחת תורה.

וראיתי בשם מרן הגרי"ז שאמר שבשמחת תורה אפשר לרקוד ולשמוח אחר יציאת החג כי השמחה והשירה הוא משום סיום התורה וזה שייך אפ' לאחר זמן יציאת החג, אבל במוצאי פורים אמר שלא שייך להמשיך אחר הזמן כי זה שייך דוקא באותו היום שהוא יום משתה ושמחה, וע"ע במע"ר רל"ג שעיקר שמחתו היתה רק מתי שהוציאו הס"ת, אבל להוציא הס"ת אפשר אפ' לאחר זמן יציאת החג, וע"ש עוד באות רמ"ח שהחשיך היום

שערי יוסף - סוכות

לגמרה של תורה, ואדרבה הרי מצינו שהתירו ריקוד בשמחת תורה אע"פ שבשאר ימים טובים לא התירו נמובא במשנה ברורה סימן תרס"ט ס"ק ה', ובאמת צ"ב מה שהתירו בשמחת תורה עי"ש מה שהקשה בזה.

ועוד הקשה בזה במועדים וזמנים (ח"ב סימן קל"ב) דהרי דבסוגיא דערכין מבואר דבשמחתו בלימוד התורה גופא כתיב ה' ישרים משמחי לב אבל טוב לא מיקרי אבל הא ודאי אם אינו רק לומד אלא שר ורוקד לכבוד התורה אין שמחה גדולה מזה ומקיים בזה מצות שמחת החג כראוי וא"כ בצורת השמחה ודאי יוצא שזהו ג"כ האופן דשמחת החג ואף שמתכוון לשמוח בתורה זהו גופא שמחת החג, וא"כ מה החסרון בזה במה שלא מכיון לשמחת יו"ט, הרי זה עיקר שמחת יו"ט.

ועוד צריך לעיין בדברי הגמ' בערכין שם שכתבה דמה שכתוב פיקודי ה' ישרים משמחי לב איקרי טוב לא איקרי וצ"ע מדברי הגמ' בברכות דף ה' ע"א כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק וכו' ואין טוב אלא תורה שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו, וא"כ מוכח דטוב הינו תורה, וצ"ב מדברי הגמ' בערכין, ועי"ש בתוס' בד"ה משמח לב, ועי"ש עוד במהרש"א שהתקשה בזה, ותירץ ע"פ המשך דברי הגמ' שם שאומרת לענין ביכורים דטוב איקרי וטוב לבב לא איקרי, א"כ הכא נמי מיקרי רק טוב, ולא מיקרי טוב לבב, אבל ברור ששיך שמחה בתורה, בעצם עשית רצונו של הקב"ה, ואהבתו של השי"ת וכמו שכתב הרמב"ם בסוף הל' לולב.

והנה שוב ראיתי מובא בשם מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א, שבהקפות שעושים בשמחת תורה מקימים בזה גם חציו לכם וגם

עבדי ירונן מטוב לב ואימא דברי תורה דכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב משמחי לב איקרי טוב לא איקרי ואימא בכורים דכתיב ושמחת בכל הטוב טוב איקרי טוב לבב לא איקרי ע"ש.

הרי מבואר בגמרא שיש ג' מדריגות בשמחה שמחת בכורים מיקרי שמחה וטוב אבל לא מיקרי לבב ושמחת תורה משמחי לב אבל לא מיקרי טוב ובשמחת שירה איכא שמחה וטוב ולבב ופמצות שירה בחג דהיינו קריאת הלל פירש הרמשו בסה"מ שורש א' שהיא כדאורייתא שנצטוונו בכל מיני שמחות לרבות שירה ומבואר דמצות שמחה בחג היא עד מדריגת שירה דהיינו שמהה ושב לבב ומדויק לשון הרמב"ם בפ"ר דיום טוב הלכה יא שבעת ימי הפסח ושממת ימי החג עם שאר יו"ט שהב אדם להיות בהן שמח העב לב וכוונתו שבזה לבד מתקיים מצות שמחה כמ"ש.

ולכן מסיק דשמחת התורה אינו אלא מדריגה של משמחי לב אבל טוב לא איקרי ולכן השמחים ורוקדים לכבוד התורה לא יצאו מצות שמחת החג ואף שלכבוד התורה שמחים טפי לפזז ולכרכר ולרקוד עם הס"ת לא משום דשמחת התורה יותר גדולה משמחת החג דאדרבה הדין להיפך כמ"ש אלא דזה הלכה מיוחדת דילפינן מדוד המלך ע"ה דהפעולה של שמחה לפני הארון וס"ת היא לפזז ולכרכר אבל עצם השמחה אינה אלא משמחי לב וטוב לא איקרי ולכן אין יצאין בזה שמחת החג עכ"ד ע"ש.

קושיות הגראי"ל שטינמן - ה') ובדבריו קשה כמה קושיות, הגראי"ל שטינמן זצוק"ל הקשה בספרו ימלא פי תהילתך ביאורי תפילה עמ' שע"ב, שהקשה בדבריו שהרי הגמ' בערכין מדברת על דרגת שמחה מתלמוד תורה, ועל זה כתוב בגמ' ששמחה זו לא נקרא טוב, אבל אין משם הוכחה על דרגת שמחת תורה ששמחים

שערי יוסף - סוכות

שעל המטה כיון דהוא נוסח ברכה ותפלה על העתיד ולא על צורך שיש לו כבר ע"ש ועוד ששמחת תורה הוא הזמן המתאים לבקש על לימוד תורה של כל השנה וה"ז דומה למה שאנו אומרים אבינו מלכנו בשבת שבעשי"ת וברייה וביזה"כ משום שאם לא נבקש אז אימתי נבקש וכנ"ל בשם המאירי ובזה ניחא נמי התפלה שתיקן החיד"א בסדר תשליך ברייה שיש בה כמה בקשות ושאלות צרכיו דבראש השנה הוא הזמן המתאים לבקש עבור כל השנה וכן שמעתי ממו"ר שליט"א, (הגר"מ מאזוז שליט"א) עכ"ד.

וכ"כ בשו"ת אוהל ישכר (סימן מ"ו) וכן הרבה נוהגים לומר בשעת ההקפות תפילות שונות שהם ג"כ מהחיד"א אלא שהמעייין בהם ימצא שאינן תחינות ממש כמו שאילת צרכיו רק בעיקר תפילות על הצלחה בתורה ותיקון המידות וכיוצא בזה וכנראה שהיה סובר שאין זה בכלל האיסור וכעת ראיתי בספר מועד לכל חי להג"ר חיים פלאגי' (סימן כה יא) שכתב על התפילות שנוהגין לומר בשעת ההקפות שלבו מהסס ויש בתוך הלשון הזכרת עוונות וידידי ובקשת מחילה סליחה וכפרה ואני אינני זוכר בדיוק על לשונות כאלו ואם ישנן אני מדלג עליהם עכ"ל.

ועיין עוד בשו"ת מבשרת ציון (ח"א סימן נא) בענין הבקשות בשעת ההקפות בשמחת תורה, שמותר לבקש משום בקשות על הרוחניות, עי"ש. ולפי דעת מרן הגר"ח קניבסקי לכאורה יש לאסור אבל לפי דעת רוב הפוסקים להתיר יש להתיר.

ועיין בספר שמחת תורה (סימן טי) שכתב טעם אחר להתיר שאילת צרכיו גם בשמחת תורה שחל בשבת למש"כ הר"ן (במס' ר"ה) להתיר לומר תחינות ביוה"כ גם כשחל בשבת שהוא שעת גמר דין שאם לא עכשיו אימתי, וי"ל

חציו לה', דהיינו גם שמחה לאדם, וגם להקב"ה.

מדוע אין בזה חסרון דאין מערבין שמחה בשמחה

(ו') והנה ידוע להקשות הרי אין מערבין שמחה בשמחה, וא"כ מדוע מצרפים לשמחת היו"ט את שמחת גמרה של תורה, וביאר מרן רה"י הגר"י"ג אידשלטין שליט"א שעיקר השמחה שהאדם יכול לשמוח זה מהתורה הקדושה, וכמו שמבואר באחד המדרשים שעיקר השמחה מגיעה רק ע"י לימוד התורה הקדושה, וע"י שהאדם שמח בתורה זה השמחה העיקרית.

וע"ז יש להוסיף דהנה נשאלתי האם אפשר לעשות סיום מסכת או סיום הש"ס, והשבתי דשפיר דמי דעצם שמחת החג זה גם ע"י התורה, וא"כ אין זה חשיב לערב שמחה בשמחה, ואדרבה ע"י כן תגדל שמחת המועד. ועוד דלא אסרו אלא שמחת נישואין וע"ע במועדים וזמנים שם מש"כ בזה.

האם מותר לבקש הבקשות שבהקפות - הנה בשער יוסף בדיני שאילת צרכים ובקשות בשבת (עמ' מה) כתבנו בזה כדלהלן: יש לדון מה הדין הבקשות והתפילות שאומרים בזמן ההקפות שמקורם מדברי מרן החיד"א זל"ה, האם יש לאסור לאומרם בשמחת תורה, ובשו"ת תפילה למשה (חייב מועדים סוף סימן א') כתב ומ"מ תפלות שתיקן החיד"א בסדר הקפות לשמח"ת אין להמנע מלאומרם דהרואה יראה שכולם שאלות ובקשות על להבא ועיקרם בקשות רוחניות בענין לימוד תורה"ק וכמו שחילק כיו"ב בשו"ת הלכות קטנות (ח"א סי' סב) והסכים לדבריו הפתה"ד (סי' ר"פ דקט"ו ע"א) ושלכן מותר לומר בשבת נוסח יה"ר שתשכיבני לשלום בק"ש

שערי יוסף - סוכות

כי כן קבלתי מהמקובל המופלא מהר"ש שרעבי זלה"ה שהיה מקפיד על זה מורה באצבע בקונטרס צפורן שמיר סימן י"ב בן איש חי פרשת וזאת הברכה אות י"ז, ע"כ, והיינו שצריך שיהיה ס"ת על הבימה, ומבואר להדיא דלא מהני חומש או תנ"ך.

למה נקרא הקפות

והנה מובא בגליון קול אמונים (מס' ריט) מכ"ק האדמו"ר זיע"א בעל החוקי חיים, דצריך להבין מדוע נקראו הריקודים שרוקדים ביום שמחת תורה בשם הקפות. ושם כתב לבאר בג' אופנים:

א' ונראה לבאר ע"פ המובא מהרה"ק ר' פנחס מקאריץ זיע"א שהיה נוהג ללבוש בגדי לבן בשעת ההקפות ואמר שישנם פעמים בשנה שיורדים המלאכים מלעילא לחזות בעבודתם של בני ישראל, א' בליל פסח שהמלאכים מגיעים לראות את סדריהם של בני ישראל כמובא בזוה"ק (פרשת בא), ב' בשמחת תורה בעת ההקפות של בני ישראל יורדים המלאכים מלעילא לחזות בשמחת התורה ולכן לבש בגדי לבן בכדי להידמות למלאכים, ובזה מבואר הכינוי הקפות שהכוונה על המלאכים שהם מקיפים את בני ישראל בעת שמחת התורה.

ב' עוד יש רמז בענין ההקפות שבאמצעות שמחת התורה בני ישראל מקיפים חומה של אש מסביב ההשפעה שלא נקו ממנה אומות העולם.

ג' עוד יתכן לבאר ענין ההקפות דהנה בבוא שמחת תורה אנו מתבוננים מה ניתוסף עליהם בימים הנוראים וחג הסוכות שעברו עלינו וכראותינו שלא נוסף בנו דבר אנו מבקשים מהקב"ה כבי' לקיים את הכתוב ודברים לב

דה"נ בשמחת תורה שי"א שהוא שעת מסירת הפתקאות, [עיי' מש"כ שם בזה באריכות בסימן א'].

ובספר מועד לכל (סי' כה אות א') כתב הגאון רבי חיים פלאג'י ז"ל דביום זה מאוד יזהר בתפילות שמיני עצרת לאומרם בכוונה גדולה כי מלבד שכל תיקון של הימים מר"ה עד שמיני עצרת הוא נשלם והכל תלוי ביום הזה ויום רצון לה' לשמוע ה' תפילתו בכל מה דבעי ביום הזה כמ"ש בזוה"ק פרשת צו (דל"א ע"ב) ע"ש עוד. ע"כ, ממש"כ שם, והארכנו בזה שם במק"א ואכמל"ו.

כמה הקפות עושים

במשנה ברורה הביא בזה חילוקי מנהגים דיש נוהגים לעשות ג' הקפות ויש נוהגים ז' כמו בהושענא רבא והנה פשט המנהג ברוב המקומות לעשות ז' הקפות, וע"ע בזה בכף החיים.

אם בעינן בימה

עי' בספר גם אני אודך תשובות הגר"מ דדון (סימן רסו) שדן בזה האם צריך בימה, ושם כתב דמדברי הרמ"א ממוכח דבעינן להקיף הבימה דוקא, וכתב דעכ"פ אם הוויזו התיבה ורוצה להקיף יוכל לעשות ההקפות גם בלא ס"ת ויניח תנ"ך או חמש על כסא ויקיף סביבו ויעשה כל סדר ההקפות, וכמו שכתב בבן איש חי (האזינו ש"ר סעי' ט"ו). עכ"ד, והנה מלשון ה'לדוד אמת משמע דהיה מקיף הס"ת, והיינו דעם ס"ת אחד או כמה ספרים ורקדים ושמחים וס"ת אחד משאירים על הבימה ואותו מקיפים, וכן ראיתי שיש נוהגים להקפיד בכך. והנה בכף החיים (שם ס"ק ל"ב) כתב: תחלה וראש יניחו ספר תורה בתיבה ויהיה אצלו ירא שמים וידו אוחזת בספר תורה כל זמן ההקפות

שערי יוסף - סוכות

הקפות בס"ת פסול

יש לדון מה הדין בס"ת פסול האם מהני למחילת עוונות שכתב רבינו האריז"ל או דלמא דרך בספר תורה כשר אז יש בו כוח וסגולת התורה, ואז יהיה מחילת עוונות.

וכן יש לדון האם שפיר דמי להקיף סביבו, או דלמא דלאו שפיר דמי להקיף סביבו כיון דאינו כשר לקריאת התורה.

הנה בהגהות על מנהגים דק"ק וורמיישא לבעל החות יאיר ז"ל, הובא דהמנהג להוציא את כל ספרי התורה אפילו הפסולים.

ובספר לוח המוקצה השלם, (ערך ס"ת פסול) כתב דס"ת פסול הוא מוקצה, וא"כ לכאורה אסור להשתמש בזה בשמיני עצרת, מ"מ הו"ד הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בספר שלמי מועד (עמ' קעד) הובא: סבר רבנו הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל אף על פי שכל שבת ויום טוב נראה שספר תורה פסול דינו כמוקצה מחמת חסרון כיס ואסור בטלטול דכיוון דמקפידים שלא ללמוד בהם מתוך ספר תורה אפילו פסול אלא בציבור ומייחדים לו מקום אם כן הריהו עומד עתה רק לתיקון שהוא אסור בשבת ויום טוב וכיוון שכן לכאורה הוזה ליה הריהו כשעון שעמד מלכת או שנפל ממנו בורג דהוי מוקצה והכא נמי וגם כאן הוזה ליה הריהו מוקצה מחמת חסרון כיס מכל מקום בשמחת תורה נהגו להקיף גם בספרי תורה פסולים ואין חשש בדבר, עכ"ד, וכן הובא בהליכות שלמה (עמ' רמה), וע"ע בשמירת שבת כהלכתה (פרק כ' הערה ע"ה). ומבואר דאף דאיכא אסור, מ"מ נהגו להקיף, ועדין לא מבואר האם חשיב כהקפות, או מה שעושים כן לשמחה בעלמא.

שאל אביך ויגדך דהיינו שיהיה לנו לאב בהקפה והלוואה ויתן לנו את השפע בהקפה והלוואה על סמך השנה הבאה שנתנהג בה כראוי וכך משפיע עלינו הקב"ה כל מיני השפעות טובות.

וכן מובא מהרה"ק ר' פנחס מקאריץ זיע"א שבשעת עליית משה רבינו ע"ה למרום במשך ארבעים יום פעל לעילא שבבוא יום שמיני עצרת יתנו את ההשפעה לבני ישראל בהלוואה ועל כן ילווה לנו השי"ת השפעות טובות בבני חי' ומזוני ובעזהשי"ת נשלם בחזרה בתורה ומצוות ומעשים טובים וחסד ועל דרך זה פירשנו טעם קריאת החודש החמישי מנחם אב ולכאורה היה מן הראוי לכנותו בשם מנחם בן כדכתיב (ישעיה מ' א') נחמו נחמו עמי אלא הביאור בזה כמשל לבן שאינו מתנהג כראוי ורואה שהאב מצטער ממנו ואז אומר הבן אבא עוד תרווה ממני הרבה נחת וזהו מנחם אב שאנו מנחמים את השי"ת שעוד יראה הרבה נחת מבני ישראל ולכן ילווה לנו השי"ת בהקפה את כל הצטרכותנו ברוחניות ובגשמיות אך לכאורה יש טענה שהרי גם בשנה שעברה נתן לנו הקב"ה בהקפה ועדיין לא שילמנו במשך השנה אכן הדבר דומה כמו שייעצת' כמה פעמים לאלו הטרודים בחובות והנושים אינם מרפים מהם שילכו אל הבעל חוב וידברו אליו בנחת ויאמרו לו ראה ברצוני לשלם לך את הכל אבל עתה אין לי' ובעזר השי"ת כשיהיה לי' אשלם את הכל ופעמים רבות הועיל הדבר ועל זה הדרך אפשר לומר אצל קובייה שבבוא יום שמחת תורה אנו אומרים רבונו של עולם ברצוני להתנהג כראוי ולסגל מצוות ומעשים טובים אבל עתה אין לנו כלום ובאופן זה שוב נותן לנו הקב"ה את ההשפעה בהקפה והלוואה עד השנה הבאה. עכלה"ק.

שערי יוסף - סוכות

דבית הכנסת שאני מס"ת של יחיד וא"כ לכאורה אסור להוציאו מבית הכנסת, ועי"ש באות ו' שהביא מהכף החיים (סי' קל"ה ס"ק ע"ז) דבעינן עשרה, ועי"ש שהביא שם בזה מח' עי"ש. ולמעשה לא מחמירים בכך וסגי באחד שמלוהו.

וע"ע בספר פני אהרון (חאו"ח סימן י') מה שהאריך בזה, וע"ע בשו"ת מהר"ם בריסק (חלק א' סימן סג) עי"ש. וראה עוד בהליכות שלמה (סוכות פרק יב סעיף יד) שכתב כשאין בבית הכנסת מקום לעריכת מנינים נוספים לקריאת התורה שאפשר להוציא ספרי תורה מבית הכנסת לבתים אחרים ולהחזירם לאחר קריאת התורה, וע"ע בכף החיים (סימן קלה סק"פ) שכתב שיש סמך למנהג זה מימות המקדש,

בשו"ת מעשה נסים (ח"ה סימן מו) כתב דעדיפא שילכו עמו עשרה אנשים, ועי"ש שהביא עיצה טובה ומועילה, להדביק נייר למטה בחלק של הקלף הריק ושיכסה הנייר מעט מהאותיות ובזה יכול להוציא את הספר תורה ממקום למקום אף בלי עשרה אנשים, עי"ש, אולם כל מעלה זו צריך לעשותה בערב שמחת תורה. וע"ע בענין זה של הולכת ס"ת במש"כ בספר שערי יוסף בהל' נגיף הקורונה ח"א הל' קריאת התורה ע"ש.

הקפות סביב ס"ת בלא בימה

הנה אם מחזיק אחד ס"ת ואחד מסתובב סביבו האם נקרא הקפה, או דלמא בעינן שהס"ת יהיה נח על כלפי הבימה.

הנה עי' מש"כ לעיל דכתבנו דבעינן דוקא ספר תורה, אבל לא בעינו בדוקא דיהיה בימה ודו"ק. [ולענין ההושענות, מעלת אחיזת הס"ת בשעת ההושענות בילקוט תהלים מתוארת

ושוב ראיתי שבשו"ת נודע ביהודה (חיו"ד סי' ע"א) שספר תורה פסול אית ביה כל קדושת ספר תורה עי"ש, וא"כ שפיר מיקרי הקפות.

אבל ראה באורחות רבינו (ח"ב עמ' שח) הביא שבעל הקהלות יעקב היה יושב כל השנים בהקפו (מלבד שנה אחת שביקש ספר כשר) אך ההקפות עצמם הקפיד להקיף דוקא עם ספר תורה כשר עכ"ד, ומבואר דאיכא דין דוקא בס"ת כשר.

והנה מהמבואר מדברי האורחות רבינו דאף דלא מהני הקפה, מ"מ מהני לשבת עם זה שלא צריך לעמוד, כן הביא בגם אני אודך ש"ס וענינים שונים ח"א (עמ' קפט) שענה בזה הגר"ח בזה"ל: מותר אע"פ שבספר תורה פסול לא קוראים אבל יש בו קדושה עכ"ד. ומשמע לכאורה כדברי אביו הקה"י.

ובשו"ת מעשה נסים (ח"ה סימן מ"ז) כתב שמותר להוציא אותו לרקוד איתו אע"פ שאינו מוגה, ומ"מ אינו מוכרע מה הדין לענין דין ההקפות עמו, ומ"מ יש לפסוק כדברי הקה"י דלא חשיב לענין הקפות.

[הנה לענין ס"ת פסול שנפל, הובא שפסק מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל שאמר שאין צריך להתענות ע"ז, וכן ראיתי שפסק בשו"ת אוריין תליתאי (סימן צ"א) הקיל על הציבור מלהתענות כשנפלה יריעה מס"ת פסול באמצע ההקפות בשמיני עצרת, וע"ע בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ג סימן נ"ב) ותלוי בפלוגתא בשו"ע (סי' קנ"ג ס"ב) לענין חומשים האם איכא לו קדושה]

הבאת ספרי תורה

יש לדון אם מותר להביא ס"ת ממקום למקום בשביל ההקפות, עי' בשו"ת יביע אומר (ח"ד חאו"ח סימן טו אות ד') שכתב לבאר דס"ת

שערי יוסף - סוכות

הכנסת, ולכן אינו יכול לעשות הקפות, מדין קריאת התורה דאסור ללמוד אלא בין גברא לגברא, ומה שאומרים בהושענות אינו חשוב תורה, אלא רק תפילה.

למחות כפים בסעודה בסעודה

הנה מנהג בחורי הישיבות למחות כפים ולשיר בסעודת בשמחת תורה, מחמת המשך השמחה, ויל"ע אם שרי כן, דאולי הותר רק בשעת ההקפות, והנה מצאתי בשו"ת אבני ישפה (חלק ג' סימן סח ענף ו') שכתב: הפוסקים הזכירו שמותר לרקוד ולטפח ביום שמחת תורה בשעה שאומרים קילוסים דתורה ע' מ"ב סי' של"ט ס"ק ג' ומסתבר שהקולא היא רק בזמן שהס"ת מונח לפנינו ורוקדים ומוחים כפיים לכבודו שבזה מוכח כבוד התורה וכן מצאנו בדוד שהיה מפזז ומכרכר לפני ארון ה' אבל בזמן שיושב בביתו אף אם מכוון לשם כבוד התורה כיון שאינו מוכח י"ל שאין היתר של רקוד ומחיאת כפים וכן מסתבר עכ"ד. וכן פסק בספק שמחת תורה (פ"ד הי"ד) ועי"ש שכתב הטעם דכל מה שהותר לכבוד התורה.

ועי"ש שהוכיח כן ממה שהובא במעשה רב (אות רל"ג) שהגר"א זל"ה היה הולך לפני הס"ת שמח מאוד ומספק כף אל כף ומכרכר בכל עוז לפני הס"ת וכשהוחזר הס"ת לאה"ק שוב לא היה שמח כ"כ רק כמו שאר יו"ט ע"כ, ומוכח דאין את ההיתר של חז"ל, ועי' בהגהות החת"ס על השו"ע (סי' תרס"ט) כתב אדברי המג"א שם בשם המהרי"ק שלכבוד התורה מותר לרקוד הוסיף בזה"ל ושם מבואר דדוקא בשעה שאומר קילוסים לתורה ע"כ, וא"כ מזה הוכיח בספר שמחת תורה דבשעת הסעודה יש לאסור.

הקפת הבימה בהושענות אבל בזמן הזה חזן הכנסת עומד כמלאך אלקים וספר תורה בזרועו והעם מקיפים אותו דוגמת המזבח, ושם הן דין מיוחד דבעינן בימה ודו"ק.

הקפה סביב תנ"ך

יש לדון אם מהני להקיף מול תנ"ך כגון שאין לו ס"ת, והנה לענין ההושענות מצינו בביכורי יעקב (סימן תרס סק"דב) שהקפה היא רק מסביב לספר תורה ולכן כתב כשאין ספר תורה לא יקיפו, אולם דעת מורינו הבא"ח (ש"ר האזינו הט"ו) וז"ל: ההקפות בלולב בכל ימות החג יוכל להקיף את התיבה שבבית הכנסת אף על פי שאין עליה ספר תורה, דאין הנחת ספר תורה על התיבה מעכבת בדבר ההקפות כי העיקר לפי הסוד בזה הוא התיבה, מיהו אותם בני אדם שאין הולכים לבית הכנסת מחמת אונס ומניחים כסא אחד מן הבית ומקיפים אותו אין זה כלום דאין זה נחשב "תיבה", ועם כל זה נראה לי- מי שהוא חולה ואי אפשר לו להקיף תיבה בבית הכנסת יניח כסא בביתו ויניח עליו ספר תנ"ך ויקיף כדי שלא לבטל מצות ההקפה, והשם יתברך ברחמיו לא ימנע טוב להולכים בתמים: עכ"ל. וכן הוא נפק"מ למתפלל ביחידות מחמת שיש לו סיבה כגון עתה משום נגיף הקורונה שהוא בבידוד שיקיף ספר תנ"ך.

הקפות בשעת קריאת התורה

יש לדון אם מהני הקפות דשחרית בשעה שקוראים את קריאת התורה שקוראים הרבה פעמים כדי לעלות את כל הבני אדם, האם אפשר לעשות הקפות, הרי הס"ת פתוח וקוראים בו, ואולי א"א לעשות בו הקפות, כיון דאינו סגור, ועוד דאפשר דאף שמעלים הרבה בני אדם, מ"מ חשיב קריאת התורה שצריך להקשיב לה, כיון דהוא נמצא השתא בבית

שערי יוסף - סוכות

אי"ז הקפה דבעינן, ולא יצא בזה יד"ח, כן נראה פשוט וברור לענ"ד.

קידוש לפני קריאת התורה

יש לדון אי יכול לשמוע קידוש ולאכול קודם קריאת התורה או לאו, ואי נימא דבעינן קריאת התורה אולי סגי לשמוע רק חלק מהפרשה, וכן יש לדון ששמע את כל פרשת וזאת הברכה, ועדין לא עלה לתורה, כמו שנוהגים שכולם עולים, אולי אסור לקדש אי נימא שאסור לאכול לפני קריאת התורה, וכן אי נימא כנ"ל שאסור לאכול ולקדש, האם סגי ששמע פרשת וזאת הברכה או דלמא דבעינן דישמע תחילת קריאת פרשת בראשית, וכן שישמע קריאת המפטיר וההפטרה.

והנה מצינו דנח' הפוסקים האם מותר לטעם קודם קריאת התורה, ע' בזה בשו"ת לבושי מרדכי (מהד"ת סימנים צח צ"ט) עי"ש, ושם הביא תשובות יעב"ץ (ח"א סימן מ') שהביא בשם תקון יששכר שאסור לטעום עד אחר קריאת התורה עי"ש, ולמעשה שם כתב להתיר.

הנה איתא בירושלמי מס' ראש השנה (פ"ד ה"ח) משמע דקריאת התורה משייך שיכא לשחרית, וא"כ לכאורה אכתי א"א לקדש, כן הוכיח מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, והו"ד בפרדס יוסף החדש על ראש השנה (אות תרה), וא"כ לכאורה בעינן דיהא כל קריאת התורה, אבל עדין אין זה פשוט כל ספקתינו.

והנה שם הביא הגר"ג רבינוביץ שליט"א, מש"כ לו הגר"א חנניה זצ"ל בעמח"ס שו"ת שערי יושר ה"ח, לשאלתו מדוע לא עושים הקידוש קודם קריאת התורה, וכך לא יצטרכו להשאיר את הס"ת ולכסותו בטלית עד התקיעות, וענה לו: שכיון שקריאת התורה

אלא די"ל דאם נעיין היטב בלשון תשובת רבינו האי גאון, נראה דביום שמחת תורה לא גזרו חז"ל דאסור לרקוד, וא"כ לכן לכאורה אף בשעת הסעודה יהיה מותר לרקוד ולמחות כפים בשעת הסעודה, כיון דהכל נעשה לשמחת התורה, ומה לי בבית מדרש, ומה לי בחדר האוכל ודו"ק.

לא לאכול לפני ההקפות

העיר הגרש"ז על אותם ישיבות שבילל שמחת תורה עושים סעודה מיד לאחר מעריב ורק אח"כ הקפות ואמר שזה דרכם של הגויים שמתוך בטן מלאה יוצאים לרקוד וזה מראה שהריקוד הוא מתוך שמחה גשמית של שובע ולא כן היהודים אלא אדרבה שמחים עם התורה ואח"כ עושים סעודה וזה מראה שהשמחה היא אמיתית ורוחנית על סיום התורה ואח"כ עושים סעודה כפי שציוונו הבורא לשתף גם את הגוף בשמחה הרוחנית.

אמנם למעשה כל לבבות דורש ה' ובלבד שיכוון ליבו לשמים ובפרט במקומות בהם ההוראה לעשות כן יצאה מגדולי הדורות ודאי שקלו הם בדעתם הרחבה שכן ראוי לעשות, והטעם דע"י כן ירקדו כדבעי, וכן נוהגים בישיבת פוניב'ז.

הקפות סביב בנין בית הכנסת

נשאלתי ביום שמחת תורה מה הדין להקיף את בנין הבית מדרש, האם חשיב הקפה, כי סו"ס מקיף את הס"ת שבתוך ההיכל, או דלמא דלאו שמיה הקפה, והשבתי דאי"ז נקרא הקפה, דהקפה הוא רק שמקיפים שהוא ניכר לכבוד התורה, ושמחת התורה, אבל מה שמקיף את בנין בית המדרש, אף דזה רק ההיכל, ואין חדרים אחרים וכד' בבנין בית המדרש, מ"מ

שערי יוסף - סוכות

נימא דהוי חובת יחיד, (ובדין קריאת התורה אי הוי חובת ציבור או לאו, אין כאן המקום להאריך בזה). וכן מצאתי שפסק בתשובות רבי אביגוד נבנצל שליט"א (או"ח עמ' תלב) שנשאל מה הדין בכה"ג שכבר קראו פ"א וזאת הברכה, האם מותר כבר לעשות קידוש וענה בזה"ל: מותר כי כבר שמעו את הקריאה והסוף ישלימו אח"כ, ולא יצאו כלם יחד שלא ישאירו הספרים עכ"ד, הרי להדיא דשרי לקדש, אף דלא שמעו קריאת ספר בראשית והמפטיר וההפטרה, וכן אף אם עדין לא עלה לתורה.

עמידה בפני ספר תורה בזמן ההקפות

הנה בשו"ע יו"ד סימן רפ"ב סעיף ב' כתב שהרואה אדם הנושא ספר תורה צריך לעמוד, וכתב בערוך השולחן (שם ס"ה) שלכן בשעת ההקפות בשמחת תורה בשעה שמסתובבים עם הב"ת סביב לבימה חייבים לעמוד, אבל בין הקפה להקפה שהס"ת בידם ועומדים במקומם א"צ לעמוד משום שאז נחשב כאילו הס"ת במקומו שא"צ לעמוד, ע"ש, וא"כ יש מקום להקל בין הקפה להקפה. אולם מדברי המשנ"ב בסימן קמו סק"ז לא נראה הכי, וכן נראה מדברי החזו"א דלא ס"ל הכי לדינא, ראה בארחות רבנו ח"ב עמ' שט ע"ש.

אולם דעת החזו"א והו"ד בארחות רבינו (ח"ב עמ' שט) לא הקל בזה אלא רק שהיושב אוזן את הס"ת בידו, ואז מותר לו לשבת, ויש לדון אם מותר להוציא ס"ת מהארון כדי שיוכל לשבת, וחידש מרן הגר"ח"ק והו"ד בספר שולה ומשקה (עמ' רכט) שאף מותר להוציא ס"ת מהארון קודש בשביל זה, וכעיקר האי דינא הביאו שכן משמע בספר חסידים (סימן תתקל) שאם יושב הס"ת בידו מותר.

ובשו"ת בצל החכמה (ח"ה סימן קלט) נשאל בענין זה, ושם הסיק שדוקא במוליך את הס"ת

חשיב קצת כהמשך וחלק מתפילת שחרית, לכן לא רצו לעשות הפסקה ביניהם, ועושים הפסקה נפרדת בין קריאת התורה לתקיעות עכ"ד, ומשמע מדבריו דליכא איסור לעשות קידוש קודם התקיעות. וא"כ י"ל דיש לסמוך על שיטות המקילים דשריא לקדש לפני קריאת התורה, ועכ"פ ובודאי בכה"ג היכא דשמע קריאת וזאת הברכה ודו"ק היטב בזה.

ובשו"ת באר חיים (סימן נ"ז) דן בענין עריכת קידוש וטעימה לפני גמר קריאת התורה בשמחת תורה, ושם כתב: שהיות שכבר שמעו חמשה קרואים שזה הוא עיקר החיוב ביו"ט וגם משום שמחה שמפני זה נוהגים בכמה דברים בשינוי משאר יו"ט אף בדברים שיש בהם משום שבות בריקודים וכוד', ע"כ אחר שמיצת הה' קרואים נוהגים לקדש ולטעום כיון שיצאו בעיקר דין קריאת התורה, ועי"ש עוד בסימן נ"ח שכתב דמשום שמחת התורה ומשום השמחה כמו שהתירו לרקוד גם התירו לעשות קידוש אחר ה' קרואים עי"ש, וזה טעם דחוק, אולם עיקר הטעם בזה נראה דהעיקר הוא הה' קרואים, וע"כ כך נוהגים לעשות בעולם הישיבות.

וע"ע לענין שמח"ת בספר הבהלת מרא"ש (עמ' שע"ז) ששם הביא דשאני גם שמח"ת, ושם כתב שהרי כיון דכתב בשערי אפרים (שער ח' דין נ"ו) שביום שמחת תורה שחוזרים כמה פעמים ומעלים לתורה כל העם הנמצאים בבית הכנסת, א"כ כיון דאיכא חיוב עליה, א"כ החיוב הזה עדין מקשר את מי שלא עלה לשחרית, ולכן אסור עדין לקדש, עכ"ד.

אולם לענ"ד זה קשה דאף דנוהגים לעלות לתורה מ"מ אין זה רק משום שאז גומרים את התורה, אבל אין זה דין מדיני קריאת התורה, ולכן כל ששמע ה' עולים ובוזאת הברכה, כבר יצא יד"ח של שמיצת קריאת התורה, אף אי

שערי יוסף - סוכות

אנשים שרוקדים מעגל שלם, א"כ חשיב מחיצה, וכמו שמצינו בכמה דוכתי. וכן כתב לדינא בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סימן שיט), וכן כתב בספק קיצור דיני הו"ר ושמח"ת (עמ' כג) שכן שמע מהגר"ח קניבסקי שליט"א, ומ"מ הזהיר שם שיש לבדוק שכל הזמן יש מחיצה ולא תתפרק ע"ש, ובקונטרס מים חיים כתב שהרב מפוניב'ז עמד כמה שעות על זמן ההקפות אע"פ שהעירו לו שיש מחיצת בני אדם, ומצדד שם שהוא מטעם שמא תתפרק המחיצה.

עוד מצינו שהביא הגר"א דינר שליט"א בשם מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל (גליון מים חיים מס' 141) שאפשר לעשות לפני יו"ט צורת הפתח בחלק אחד של בית הכנסת ונחשב למחיצה ואז אפשר לשבת בצד השני של בית הכנסת, וכתב בספר תורת המועדים (תרס"ט סקי"ג) בשם הגר"ח"ק שדעת החזו"א שיהיה מהני דוקא אם נעשה לשם צורת הפתח. וכן הוא דעת הגר"נ"ק והובא בקונטרס יקרא דאורייתא (עמ' לה) שאם נמצא הס"ת ברשות אחרת מהני דלא עדיף משומע קולו מרואה ס"ת שא"צ לעמוד. ועוד בענין צורת הפתח כתב בספר קיצור דיני ומנהגי הו"ר ושמח"ת (עמ' כב) שאמר לו הגר"נ"ק שצריך לעשות צורת הפתח חשוב וניכר שאם יעשה רק חוט דק מכאן ומכאן אע"פ שעפ"י דין נחשב כמחיצה מ"מ אם יושב שם אין כבוד הס"ת כיון שנראה הכל כחדר אחד ממש.

עוד כתב שם שהסתפק במקום שחלק מבית הכנסת נמוך [כי יש עזרת נשים למעלה וכודמה] ויש שם ג' מחיצות ופי תקרה, אם מותר לשבת שם בשעת ההקפות, וכתב שם שהגר"ק אמר לו שגם בזה ראוי להחמיר כיון שהכל בית הכנסת אחד.

להגיע למקום מסויים בשביל לקרות בו או לאיזה צורך חייבים לעמוד מפני הס"ת בשעה שמוליכים אותו עד שיגיע למקומו אבל המוליך ס"ת ומסתובב עמו סחור סחור כמו בזמן ההקפות ואין בדעתו להוליכו לאיזה מקום יעד וכל שטח הסיבוב נחשב כמקומו ונמצא שהס"ת עומד במקומו שא"צ לעמוד בפניו ובזה ניחא מנהג המתיישבים להם אחר שהתעייפו בשעת ההקפות הס"ת, וכתב שם שאף הגה"ק מקאמרנא שולחן הטהור (או"ח סימן קמח קמט) כתב ובשמחת תורה בעת ההקפות נהגו לישב ואינו נכון כ"כ ע"כ, והרי שהוא לא פסל את הדבר, ולכן יש ללמד זכות את הנוהגים כן עתכ"ד, וכן כתב בשו"ת ויברך דוד (חאו"ח סימן פ) בשם ספר בארות יצחק (הל' לולב עמ' שמט).

ודעת מרן הגרע"י בחזון עובדיה (סוכות עמ' תסה) שמותר לזקנים ולחולים הסובלים מחולשת רגליהם לישב בין הקפה להקפה, ודי שיעמדו לכבוד הס"ת בעת ההקפה בלבד, וכן בעת שמחזירים את הס"ת להיכל יעמדו לכבוד התורה, והבריא יעמדו עד שיחזירו את הס"ת להיכל, ומבואר דמי שחלש וזקן א"צ שיחזיק ס"ת וכל מיני קולות, ויסוד דבריו נראה שהסתמך בזה ע"ד הערוך השולחן, והבצל החכמה והגרשז"א.

וכדעת הבצל החכמה כן נראה דעת הגרשז"א והו"ד בהליכות שלמה (סוכות פי"ב ס"ט) ללמד זכות על העולם שיושבים אף בשעת ההקפות שמאחר וכולים ווקדים עם הס"ת נחשב הבית הכנסת כמקומו של הס"ת וכאילו הס"ת מונח במקומו, אולם מ"מ צריך לעמוד בהקפה אחת שזה עיקר ההקפה ע"ש, ודעתו היא מחודשת עד למאוד.

עוד יש שדנו משום שיש מחיצה של אנשים, כן הביא שם בשם הגרשז"א, שכיון שיש

שערי יוסף - סוכות

לתת ספר תורה לקטן

אין לתת ס"ת לקטן בשעת ההקפות אלא לגדול בן דעת, כן עולה מדברי המשנ"ב בסימן קמ"ז סקכ"ט, ע"ש, ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סוס"י צה) כתב שאפילו אם אביו או חזו עמו אין להתיר דהוי בזיון לס"ת ע"ש, אלא דדוקא בכה"ג ראיתי שיש מקילים ועיין. אבל מ"מ נוהגים לתת להם ספרי נביאים.

גוף נקי למי שמחזיק את הס"ת

הנה בסמ"ג (מ"ע ג) משמע שמי שמחזיק ספר תורה צריך לזיהר שיהיה לו גוף נקי כמו לבישת תפילין, וכן כתב בשו"ת אבני ישפה (ח"ג סימן סח) בשם הגריש"א שלא להפיח כשמחזיק ס"ת בהקפות, וכן כתב בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סימן צה) אבל שם כתב לבעיר שהפוסקים סתמו בזה ולא הזכירו דין זה, וכן דהרי במשנ"ב מוכח דאסור לתת לבן דעת לשמור אבל לא משום גוף נקי כמו שמצינו לענין תפילין, ובע"כ דאינו אלא הנהגה ראויה, אבל אינו חובה לדינא.

אבל בהקפות

בארחות רבינו (ח"ב עמ' שטו) הביא בשם מרן החזו"א שמותר לו להקיף את ההקפות, וכן כתב בהליכות שלמה (פרק י"ב סעיף יא) בשם הגרשז"א ע"ש, אולם לא ירקוד, וכן כתב בקיצוד דברי סופרים (פרק נב סעיף עד) בשפ מועד לכל חי (פרק כה סל"ט). וכן כתב בחזו"ע (סוכות עמ' תסז) בשם הגרשז"א בשלמי מועד (עמוד קסו) אולם הוא כתב כן על מי שאירע לו אבל בימי חול המועד, אולם מדברי שאר הפוסקים נראה דה"ה ב"ב חודש.

אולם בקובץ תשובות להגריש"א (ח"ב ריש סימן לז) כתב שאבל על אביו ואמו תוך י"ב חודש יכול להשתתף בהקפות וגם בריקוד אלא שעליו למעט בריקוד מכפי שהוא רגיל בכל השנים, וכן ראה באשי ישראל סוף הספר תשובות הגר"ח"ק שהחזו"א התיר להקיף וגם לרקוד אבל כתב שהמנהג היינו לעשות כן רק פעם אחת, והיינו הקפה אחת, או בכל הקפה לרקוד מעט.

ובשו"ת לבושי מרדכי (ח"ד סימן קלו) ובשו"ת חלקת יעקב (או"ח סימן רכו) כתבו שלא יקיף את הס"ת וגם בהליכה שהרי אפילו בסוכות אינו יכול להקיף עם הלולב ואף שההקפות בסוכות הן מדין גמ' כ"ש בשמחת תורה שאינו אלא מנהג, וכן משמע שנקט לדינא בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סימן סב אות ב) שהקל להקיף רק לרב בית הכנסת וכדי שלא יהיה כאבלות בפרהסיא.

אולם בספר פסקי בושם הביא מבעל הקנם בושם זיע"א (עמ' קנד) שנשאל מאבל תוך י"ב חודש על אביו ואמו ל"א האם מותר לו לרקוד ההקפות בשמחת תורה והשיב שאצל החסידים נהגו להקל בזה.

לקחת ס"ת ולא למאן

מי שנותנים לו ס"ת אסור למאן לקחתו, כן כתב בשו"ת האלף לך שלמה (סימן לז) שהוא דומה למי שקראהו לעלות לתורה ואינו עולה שגורם לקיצור ימיו.

וראיתי שכתבו בשם מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א שמסופר על מרן הגר"ח מבריסק זיע"א כשהיו מכבדים אותו בשעת ההקפות בשמחת תורה להחזיק ספר תורה לא היה מוסרו אח"כ מעצמו לאחר אלא אם אחר בא לקחת ממנו ונהג כן עפ"י הגמ' בברכות דף

שערי יוסף - סוכות

במנהג שעושים הכנסת ספר תורה אז מוציאים את כל הס"ת לרחובה של עיר, וכתב דה"ה כאן שעושים את זה להגדיל את השמחה ולהרבות כבוד התורה אז מותר וכמו שמותר למחות כפים ולרקוד בשמחת תורה אפילו שחל בשבת אבל בשמחת תורה כיון שהדבר נעשה לכבוד התורה לא גזרו משום שבות, וכמו שפסק מהר"י קולון בשו"ת שלו סימן ט' וכמו שהסכימו עוד אחרונים וא"כ ה"ה כאן.

והביא עוד מש"כ בענין זה שבס' נתיבי עם (סימן קלה) כתב לערער ע"ז שמטלטלין הס"ת שלא לצורך רק לפזז ולכרכר ברחובה של עיר ולבו מהסס בזה ע"ש, אולם בחזו"ע (סוכות עמ' תסב) כתב ע"ז דהא סו"ס יש להקל בזה, והביא עוד מש"כ בזה בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ו בהשמטות עמ' רצד סימן ד') שמכיון שכל כוונתם לשם שמים לשמחה בשמחת התורה הרי זה בכלל כבוד התורה, וברוב עם הדרת מלך ע"ש עוד.

למה קופצים במשה אמת

הנה מנהג הישיבות שקופצים בשמחת תורה בשעה שאומרים משה אמת ותורתו אמת, והנה מקור האי מימרא הוא במסכת ב"ב דף עד ע"א לגבי בניו של קורח שרבה בר בר חנה שמע מתוך האדמה שצועקים שם, משה אמת ותורתו אמת.

ויש לדון בזה המקור שקופצים, וראיתי בהגיון הלב, שהנה מובא בתרגום שני על מגילת אסתר (פ"ג ח) המן בן המדתא סיפר לאחשוורוש כי היהודים קופצים בסוכות ורוקדים כמו גדיים, וא"כ זה המקור לקפיצות אלו, והטעם לקפיצות אלו להורות שמאמינים אנו בתורה מן השמים וע"י כך מקשרים אנו את שכלנו החומרי לרום ומהפכים את גופנו גם לרוח ומקפצים להורות שגם גופנו נעשה רוחני

נה ע"א ג' דברים מקצרים ימיו ונשותיו של אדם ואחד מהם מי שנותנים לו ס"ת לקרוא ואינו קורא, וסבר שבכל זה מי שנותנים לו לאחוז ס"ת והוא נותן לאחר.

והגר"ק הראה מקור להנהגה זו מתוספתא בתענית (פ"א ה"ח) סדר תעניות כיצד מוציאים את התיבה לרחובה של עיר ונותנים עליה אפר מקלה ולא היו מתחלפין עליה אלא אחד יושב ומשמרה כל היום, והיינו משום שגנאי להחליף עם אחר שאז נראה שרוצה ליפטר מזה, וכע"ז בריושלמי ריש פ"ב דתענית ע"כ, וא"כ מצינו כאן עוד חומרא בענין זה.

האם מותר לאבל להשתתף בסעודת חתן תורה וחתן בראשית

במשנ"ב (סימן תרס"ט סק"ח) כתב בשם הביכורי יעקב (סק"ז) להתיר לאבל להשתתף בסעודת חתן בראשית, וכן ראה עוד בשו"ת מהר"ם מינץ והביאו בש"ך (יור"ד סימן רמו) להתיר לאבל תוך י"ב חודש להשתתף בסעודת סיום מסכת, אולם הב"ח כתב לאסור, אולם כתב בבית לחם יהודה שיש לחלק שהתם הב"ח מיירי בסעודת מסכת שהוא לא למד בה, אולם הכא הרי כל אחד מישראל סיים, ולכן לדינא לכו"ע מותר לאבל בתוך י"ב חודש על אביו ועל אמו להשתתף בסעודות חתן בראשית וחתן תורה.

במנהג להוציא את הס"ת בהקפות ביום לרחובה של עיר

הנה בעיקר מנהג זה, כתב בחזו"ע עמ' תס שאע"פ שמבואר בירושלמי ביומא פ"ז שאסור להוציא ספר תורה מחוץ לבית הכנסת אלא א"כ הדבר נעשה לצורך אדם גדול שיקראו בו, וכן פסק האור זרוע סימן ט', וכן פסק בשו"ע סימן קלה, אולם שם האריך

שערי יוסף - סוכות

"לפני חמישים שנה אני לא זוכר שקפצו, זה משהו חדש שהנהיגו בחורים". וע"ע בשו"ת מעשה אפוד ח"א להגר"י שניאור שליט"א שהאריך בזה.

ובספר סוכת חיים (עמ' תמז) הביא ששאל את הגר"ח קניבסקי למה קופצים והשיב בזה"ל: מנהג הישיבות עכ"ל, ובספר אורחות רבנו (ח"ב עמוד שט) הובא שמרן הסטייפלר זצוק"ל היה קופץ במשה אמת במסירות ובהתאמצות ובהתלהבות רבה גם בשנות זקנותו שקפיצותיו הסבו לו ייסורים.

ועוד ראיתי שהביאו בשם הג"ר אהרן פלדמן שליט"א ראש ישיבת נר ישראל שבבאלטימאר ארה"ב, על פשר מנהג זה, וענה שהוא זכר למה שחזרו ישראל לאתריהן י"ב מיל בשעת מתן תורה (שבת פח,ב). ושאלו אותו שלפי"ז יש לנו לקפוץ אחורה דווקא. וענה שאה"נ, ומסתמא כיון שמי שקפץ פחות מד' אמות נחשב עדיין במקומו, נהגו לקפוץ רק למעלה.

בכוח ונמשכים אנו אל השמים בכוח התורה וזהו כל כולו של תורה מן השמים וההפך הגמור הוא מבלועי קרח.

עוד טעם הביאו באחרונים לפי שאנו עושים כעין קורח שרוצה לקפוץ ולצאת מן הבור שנבלע בו [עיין ארחות רבינו ח"ב עמ' שט ובשו"ת ודרשת וחקרת ח"ג חו"מ סי' כז].

עוד טעם הביא בספר לבנימין אמר שהרב מפוניב'ז הנהיג כן משום שמחה.

עוד הביאו מהגר"ש פינקוס, שכיון שהשמחה מתפרצת וכשמגיעים להכרה מהלב הגוף קופץ מאליו שאתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו שהוא התכלית של כל ימי אלול ועשי"ת והו"ר ומשיגים בהשגה גמורה שמשה אמת ותורתו אמת קופצים משמחה.

וע"ע בשו"ת שומע ומוסיף סוכות למו"ר הגר"ש דיבלצקי זצוק"ל בעניני שמחת תורה (עמ' כד) נשאל על המקור למנהג זה. והשיב

שערי יוסף - סוכות

נג. ממתי הוא זמן קריאת פרשת האזינו

דבראשית לא יצא יד'ח, והטעם שזה התחלת התורה ממש, משום שמאז יכול לומר שמו'ת דבראשית, וכ'כ בספר קצות השלחן סי' ע"ב בבדי השלחן ס"ק ט' שיש להקפיד ולקרותה קודם התפלה משום שלאחר התפלה כבר עלה העולה לחתן בראשית ושוב עבר זמנה.

אמנם גם הגר'נ קרליץ כתב שיכול לומר שמו'ת דבראשית, כדין כל שבת, מ"מ ס"ל שבראשית אינו סיום, וצ"ב בטעמו, הרי זה מנהג המסימים, וזה מדיני הסיום, וא"כ זה לא רק מדין המסיים הוא שיתחיל, דבשלמא דעת הגר'ח קניבסקי שליט"א הובא שס"ל שיכול לומר שמו'ת כל היום, ומה שיש סיום זה רק דין המסיים צריך שיתחיל אבל להגר'נ קרליץ שליט"א צ"ב דזה סותר.

א"ה יש לעין אם אפשר לומר כמו שכתבנו בדעת המשנ"ב דהרי בספר ליקוטי מהרי"ח הביא את ב' הדעות דכתב המשנ"ב.

ושו"ר שכתב מרן הגר'ח קניבסקי שליט"א תשובות גם אני אודך בעניני שמו'ת שמה שהמשנ"ב כתב כך כי זמנה גם בהו"ר וגם בשמחת תורה.

אבל כ'ז דעת המשנ"ב אבל הכף החיים סימן רפ"ה אות כט בשם האריז"ל שצריך לקורתה ביום הו"ר, וז"ל בשער המצוות דף לד סע"ב ובכל יום שיש תקרא כל הפרשה שמו'ת ובערב שמחת תורה אע"פ שאינו ערב שבת תקרא פרשת וזאת הברכה שמו'ת עכ"ל.

וכ'כ בסימן תרס"ט סק"ו, ומשמע ביום דוקא, וכן כתב בשע"ת. [ומזה יש להוכיח דעת האריז"ל שיש איסור באמירות שמו'ת בלילה, וע"ע בשו"ת יביע אומר ח"ו חלק או"ח סימן ל'].

במשנ"ב סימן רפ"ה ס"ק י"ח כתב שיקראנה ביום הושענא רבה ואם קראה בשמחת תורה לא הפסיד, אבל בסימן תרס"ט ס"ק ד' כתב המשנ"ב שכתבו הפוסקים שזמנה הוא בליל שמחת תורה, וצ"ב מדברי המשנ"ב בסימן רפ"ה, וי"ל דכוונת המשנ"ב בסימן רפ"ה שמהושענא רבה מתחיל זמנה, דוגמת שמו'ת שכל שבוע שמתחיל מזמן של קריאת התורה במנחה בשבת, הכא מתחיל זמנה בהו"ר, וזה מדיוק בלשון המשנ"ב סימן תרס"ט שכתב שזהו זמנה משמע השתא זה זמן סיום התורה וא"כ הכא צריך לסיים עכשיו ויש לעיין, ויש קצת להביא סימוכין לזה שהכא הוי דין אחר דהנה כתב בשו"ת קנה בושם ח"א סימן ט"ז, שהקורא לפני הו"ר לא יצא ידי חובתו, והכא שאני מכל שבת ועי"ש טעמא שכל פרשה קורים הפרשה בשבת, והכא קורים ביו"ט.

ולפום דברינו א"ש שי"ל שזה עיקר זמנה משום שקוראים לפחות מהו"ר שאז זה ממש לפני שמחת תורה, כי זה עיקר זמנה ולכן א"א לקרוא שמו'ת של וזאת הברכה לפני זה, דאי"ז כמו כל שבת שאפשר לקורתה עד הסעודה שחרית כמ"ש מרן בסימן רפ"ה ס"ד, לכן הכא הוי דין אחר.

ולפי"ז אם זה עיקר זמנה משום שאז גומרים התורה מי שלא יאמר שמו'ת לאחר שיתחילו בראשית לכאורה לא יצא יד'ח, ועין בחוט השני ח"ד פ"ז ס"א שיכול לקרוא פרשת וזאת הברכה כל היום משום שקריאת פרשת בראשית היא רק אופן של סיום התורה, וכן דעת הגר'ח קניבסקי שליט"א והובא בהליכות חיים עמ' צג.

אבל הכף החיים סימן רפ"ה ס"ק כ"ו וכ"ט כתב שמי שאמר שמו'ת לאחר קריאת התורה

שערי יוסף - סוכות

וזאת הברכה יש לקרוא בהושענא רבא אבל לדעת הסוברים שלכתחילה יש לקרוא שמו"ת בכל שבוע בשבת עצמה ה"ה הכא דיש לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום בשמחת תורה.

ומש"כ הקנה בושם שאפשר להתחיל רק מהו"ר או ש"ת, הובא בס' קריאת שמו"ת כהלכתה שלכאורה פרשת וזאת הברכה למה שיהיה דינה חלוק משאר השבתות, והביא שבהסכמת ספרו כתב לו האדמו"ר מתולדות אהרון זצ"ל שודאי קריאת וזאת הברכה אפשר לקורתה ממתי שקראו בשבת במנחה כמו בכל שבת, וכ"כ הגר"א נבצלאל שליט"א שדינה כמו בכל שבת, וכ"כ הגר"מ מאזוז שליט"א שלפי דעת הגר"א יהיה דינה כמו כל שבת. והגר"ח קניבסקי שליט"א כתב והביאו בגם אני אודך על שמו"ת סימן כ"א דאולי יצא, וע"ע בשו"ת רבבות אפרים ח"ה סימן רי"ז, ובשו"ת שבט הקהתי ח"א סימן ק"ו.

וכ"כ בקובץ הלכות פסקי הגר"ש קמינצקי סוכות, שאין שום עיכוב ואע"פ שמדברי הפוסקים משמע שעיקר הזמן בהו"ר או בשמיני עצרת, ביאר שנראה שאין כוונת הפוסקים שמאז מתחיל זמן קריאת זמן שמו"ת דוזאת הברכה אלא כוונתם שאז הוא זמן מצוה מן המובחר לקרותו דוגמת מה שכתבו הפוסקים מג"א סי' רפה ס"ק ה שיש לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום בערב שבת אחר חצות ויש שכתבו רוקח סי' נג אוזח"ב הל' שבת סי' מב וכל בו סי' לז וארחות חיים הל' שבת דין קריאת הסדר שמו"ת סעי' א ועוד ראשונים שיקרא שמו"ת בשחרית שבת ובודאי כוונתם שזהו הזמן דמצוה מן המובחר אע"ג שגם מקודם הוא זמנה וה"ה בנידו"ד כן הוא כוונת הפוסקים ופשיטא שיוצאין ידי חובת שמו"ת משקראו הפרשה במנחה בשבת עכ"ד.

וכ"כ בברכ"י סימן רפ"ה סק"ה, וכ"כ בשו"ת אור לציון ח"ד פרק ל"ט בביאורים לתשובה א' כתב כדברי כה"ח שהביא כן בשם האריז"ל, וכ"כ בחזון עובדיה סוכות, וכ"כ הגר"מ מאזוז שליט"א.

אבל הפרי מגדים בסי' רפ"ה (אשל אברהם ס"ק ז') שמנהג העולם הוא לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום של פרשת וזאת בליל הושענא רבה ועי' בס' ארחות רבינו חלק ב' עמ' ש' שכן היה מנהגו של מרן בעל הקהלות יעקב לקורתה בליל הו"ר. וכן הביא שפסק מרן החזו"א.

והנה האורחות חיים והכל בו כתבו שזמן אמירת השמו"ת של וזאת הברכה הוא בליל שמיני עצרת, אלא שיש לעין בזה דעדיף לומר בערב יו"ט בהו"ר מחמת אמירת תרגום בלילה ומקרא בלילה כנודע משו"ת הרמ"ע מפאנו שאין לקרות תרגום ביו"ט, ולפי"ז כתב בשו"ת דברי בניהו ח"ז סימן ט"ז שעדיף לקרות בהו"ר.

והנה לפי דברי המשנ"ב משמע שהקורא בשמח תורה לא הפסיד ומשמע שעיקר זמנה בהו"ר, וכמו שכתב בסימן רפ"ה בשם השע"ת, שכתב לקרות השמו"ת של וז"ה ביום הו"ר. ועי' בקובץ תל תלפיות (ס' עמ' כ"ג) שכן היה מנהגו של מרן רה"י הגרא"מ שך זצ"ל לקרוא בהו"ר, ושכן הורה להרה"ג ר' דוד פרנקל שזמן קריאת פרשת וזאת הברכה שנים מקרא ואחד תרגום הינו קודם שמיני עצרת ולא בשמיני עצרת.

עי' בס' ליקוטי מהרי"ח (בסדר חג הסוכות ליל הושענא רבא) שכ' להעיר על מה שכ' המקובלים שיש לקרותה בהו"ר שדבריהם הם לשיטתם דס"ל דבכל שבוע יש לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום בעש"ק, ולכן את פרשת

שערי יוסף - סוכות

השבתות קראו במנחה פרשת וזאת הברכה כן לכאורה נראה לענ"ד.

ועוד יש להוכיח ממש"כ המשנ"ב בסימן רפ"ה שמהושענא רבא מתחיל זמנה של פרשת וזאת הברכה, וא"כ בע"כ דהכוונה הוא עד יום רביעי של חול המועד עד ועד בכלל, וכמו שמשמע מדברי המשנ"ב בסימן תרס"ט שכתב זהו זמנה, ועוד בענין זמן פרשת וזאת הברכה, ראה מה שהארכנו בקונטרס שיח יוסף סוכות ח"ד סימן כ"ז.

ונחתום בברכת מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון. ונזכה לראות בקרוב בימינו בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

נד. עד מתי הוא זמן קריאת פרשת האזינו

אור לט"ז תשרי תשפ"א א' דחזה"מ סוכות

לכבוד הגאון האדיר רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א במה ששאל בזה"ל: השנה האם אפשר להעביר שמו"ת פרשת האזינו עד יום רביעי השבוע או שזה עד יום רביעי שעבר כמובן שאפשר בדיעבד עד שמחת תורה רק השאלה לשיטה שאפשר עד יום רביעי איזה יום רביעי הכוונה ע"כ לשון שאלתו.

הנה קריאת שמו"ת האזינו שקראו בשבת שובה, לכאורה הוא עד יום רביעי של חול המועד סוכות, כי אז מתחיל להתנוצץ קדושת השבת כמבואר בגמ' בגיטין, וא"כ אז הוא זמנו של פרשת וזאת הברכה, ואין לומר שהוא יום רביעי של שבוע שעבר, משום שאין נפקותא בין שבת האזינו לשבת זו שבשני

שערי יוסף - סוכות

וכתב בהאגרות משה שמדברי רש"י מבואר שדוקא בשמיני ולא ביום אחד שכיון שהופסק המצוה לא שייך להכליל את זה בתוך המצוה ואמר שכן משמע ברש"י מוסיף שמיני על השביעי שרק בזה איכא איסורא דבל תוסיף.

וכן יש להוכיח מדברי התוס' ישנים במסכת יומא דף נז ע"א ד"ה נותן אחת למעלה ושבעה למטה לשם פר וכותב ואע"ג שמזה נמי דם השעיר הני הזאת בטלות הן דאינו מתכיון להזאות מדם השעיר ואפילו למ"ד מצות אין צריכות כוונה היינו כשהגיע זמנו אבל כאן לא הגיע עדין זמן הזאת דם השעיר ומשום כל תוסיף ליכא שלא נאמר כל תוסיף אלא כשהוא בעצמו כדאמרין בר"ה לא נאמר כל תוסיף אלא כשהוא בעצמו.

והמהר"ל בגבורת ה' הוכיח כן מהא דאיתא בירושלמי כל האוכל מצה בע"פ כאלו בועל ארוסתו ואילו מטעם כל תוסיף לא אמרו אלא ע"כ שליכא דין כל תוסיף לפני זמנו וכן כתב בספר בית יהודה ח"ג דף יג ועיי' עוד בספר דברי מנחם ח"ג ס"ט שמבואר הדין שאם אכל מצה לשם מצוה עובר בבל תוסיף ועין עוד בשו"ע סימן תרס"ו.

אולם מדברי המרדכי בריש מסכת מגילה כתב, ומה שלא נהגו לקרות המגילה יום יד ויום טו מספק בזמן הזה כדעבדינן ביו"ט י"ל משום ולא יעבור ואע"פ שקראו כבר איכא איסורא בעלמא משום כל תוסיף ואפי' אי משום כל תוסיף ליכא הואיל ולא זמן קריאה הוא כדאיתא בפרק ראווה ב"ד ובפרק המוציא תפילין מיהא איסור איכא הואיל ומכוין לקריאה ותנאי לא שייך הכא וכו' מבואר מדבריו שיש אסור כל תוסיף אף מתי שלא זמן המצוה. ויל"ע בדעתו מה הסברא דשייך כל תוסיף לפני זמנו, ועוד קשה מדברי הגמ' בסוכה, וע"ש בפירוש הבגדי ישע על המרדכי

נה. קובץ תשובות בדיני כל תוסיף

להיות בסוכה כמה ימים לפני סוכות

לכבוד אחי הבה"ח אליהו פורת נ"ו מח"ס מאלפי זהב וש"ס.

במה ששאל בדין להיות בסוכה כמה ימים ללמוד שם, האם שרי או אסור.

הנה בקובץ בנתיבות ההלכה (חלק כה עמ' 51) הובא הנהגת מרן שר התורה בימים שקודם סוכות נזהר מלשבת ללמוד בסוכה, ומוכח דאיכא איסורא.

אלא דבעצם דין זה, זה תלוי אם איכא דין כל תוסיף לפני זמנו, והארכנו בזה בקונטרס שיח יוסף ח"א עמ' מז, דהנה איתא בגמ' בראש השנה דף כח ע"ב איתא א"ל אביי אלא מעתה היושן בשמיני בסוכה ילקה א"ל שאני אומרת מצות אינו עובר עליהן אלא בזמן ופירש"י בבל תוסיף אלא בזמן כגון חמשת המינים בלולב וה' טוטפות בתפילין חמש ציציות בטלית אבל תוספות יום על ימים או שעה על שעה אין זה מוסיף. ובפשטות משמע שכל האיסור של כל תוסיף הוא בזמנו להוסיף על המצוה אבל לפני זמנו ליכא כלל איסור כל תוסיף וכן כתב בספר שפתי חכמים בד"ה בשמיני בסוכה שמשמע שבי"ד ליכא איסורא דכל תוסיף לישן בסוכה כיון שלא הגיע זמנו וא"כ לא שייך כל תוסיף לפני. וכן כתב לדייק בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סימן י"ג) מהגמ' בערכין שאומרת שלעבור על כל תוסיף שלא בזמנו לא בעי כוונה והגמרא מקשה שהישן השמיני בסוכה ילקה וכותב רש"י דמוסיף שמיני על שביעי, ואנן מיתב יתיבינן בשמיני ספק שביעי לכתחלה אלא שלא בזמנו בלא כוונה לאו תוספת הוא להכי שרינן דאי שמיני הוא לא מכוין למצות סוכה.

שערי יוסף - סוכות

בזה משום בל תוסיף, והיינו משום שלעבור על בל תוסיף בעינין שלפני זה יהיה מצוה, וא"כ העולה לדינא שאפשר לשהות וללמוד בסוכה כמה ימים קודם סוכות.

וד"א אוסיף ממה שנשאל גאון ישראל מרן רבי דב לנדו שליט"א האם שייך בל תוסיף, היכא שהולך לישון קודם סוכות וממשיך לישון בסוכות, והוא פסק שאי נימא שצריך להיכנס לישון בסוכה א"כ עובר בבל תוסיף שנכנס לישון בסוכה לפני סוכות, אולם ראיתי שהגרמ"ב זילברברג שליט"א רב שיכון ה' כתב שיש לחלק שאיסור בל תוסיף הוא רק כשהתוספת אינה נצרכת לקיום המצוה, אבל הכא שנצרך למצוה מחמת שהיהודי מאוד עייף אין את האיסור הזה, עכ"ד, ויש להוסיף בזה שבפרט שלרוב הפוסקים אין בל תוסיף קודם זמנו, ואני לענ"ד כתבתי.

בברכת התורה

יוסף אביטבול

בדין העובר על בל תוסיף האם הוא קיים את המצוה

בס"ד

ערש"ק פ' יתרו תשפ"א

לכבוד הגאון רבי בנימין ראובן שלזינגר שליט"א מח"ס מנחת בנימין.

שלום וברכה.

קבלתי הגליון מן הבאר מס' 3, ונפלאתי עד למאוד, אשר הוא גדוש ומלא בתשובות גדולי הפוסקים.

בדין העובר משום 'בל תוסיף' האם קיים את המצוה הנה נזרקה שאלה מבני החבורה,

ודו"ק. ועין עוד שם בתיורצו השני של המרדכי שמשמע ששיך בל תוסיף אף לפני זמן המצוה אך ביאר טעמו שמא יבוא אחד מבני המוקפין ואז ג"כ נקרא זמן המצוה. והנראה לישב בזה שאם שייך בל תוסיף לפני זמנו או לא שהרי בגמ' בעירובין דף צה איתא המוצא שני זוגות תפילין שדעת ת"ק שמכניסן זוג זוג ודעת ר"ג ששנים ששנים אחד אין טפי לא. ע"ש מה שעוד בארנו בזה ע"ש באריכות.

וכדעת המרדכי, שיש בל תוסיף לפני זמנו, הנה בספר דמשק אליעזר על ביאור הגר"א (סימן תרסו) כתב הטעם שאין תוקעין בערב ר"ה משום שהוא סמוך לר"ה ויש בזה משום בל תוסיף, וכן בשו"ת חמדת שלמה (סימן כד) מקשה אמאי הגמ' בר"ה שם לא מקשה איך תוקעין בשופר בחודש אלול הרי הוא בבל תוסיף ע"ש, ומוכח שיש בל תוסיף לפני זמנו, [ובעיקר דבריו מדוע הגמ' לא שאלה על תקיעות שבחודש אלול, י"ל שאז לא נהגו בתקיעות שופר שבחודש אלול, ועוד בתקיעות שופר של חודש אלול ראה מש"כ בשערי יוסף אלול יעו"ש].

אולם גם אי נימא דיש בל תוסיף לפני זמנו, י"ל דכ"ז מוכח דוקא ביום לפני זה, וא"כ מה שאין ללמוד בסוכה לפני שיטות דוקא יום לפני זה, ובלא"ה הרבה שיטות ס"ל דאין דין בל תוסיף לפני זמנו, ראה בכלי חמדה (פרשת ואתחנן פ"ד ב' אות ג' בד"ה ומעתה) שדייק את לשון הגמ' בר"ה מנין לכהן שלא יאמר הואיל ונתנה לי רשות לברך, ולכאורה הוא שפת יתר ופירש שכל מה שעובר בבל תוסיף הוא רק אחר שהתחיל לברך, אבל קודם לכן אין בל תוסיף כיון שעדיין אין את המצוה בעולם ע"ש, וכן כתב בספר בית יהודה לבן הכלי חמדה (ח"ב דף יג) בשם הנודע בשערים שמי שישן בסוכה בערב סוכות או אוכל מצוה בערב פסח אין

שערי יוסף - סוכות

ומ"מ בנ"ד האם יצא ידי חובה או לא, הנה איתא להדיא בסנהדרין דף פח ע"ב שלא יצא יד"ח בהוסיף בית לתפילין וכן לר"י דס"ל דלולב צריך אגד אם הוסיף מין חמישי נפסלו הד' מינים למצוה, אבל כיון דקי"ל דלולב אין צריך אגד ולכן אם הוסיף לא נפסל למצוה וכן כתבו התוס' בסוכה דף לא ע"ב וכן כתב בכסף משנה פ"ז מהל' לולב ה"ז שכתב להביא עדות נאמנה שהרמב"ם חזר בו בסוף ימיו וס"ל שיצא ידי חובה המצוה. וראה עוד במגדל עוז פ"א מהל' ציצית שיש לחלק בין מוסיף בין שעת מעשה למוסיף לאחר מעשה, וע"ע בשו"ת דברי יציב או"ח סימן רעו אות ג'.

ודעת התוס' במנחות דף לח שיצא, וקשה מהגמ' בתמורה דף ד' שפסקינן כרבא דאי עביד לא מהני, מ"מ ראה בדעת זקנים מבעלי התוס' בפרשת ואתחנן שכתבו שאם נטל ה' חוטין בציצית לא יצא יד"ח, וראה עוד ברש"י בסנהדרין דף פח ע"ב ואם הוסיף גורע דקעבר בבל תוסיף ולא עביד מצוה, ומוכח דלדינא אינו יוצא יד"ח.

וראה עוד בקהלת יעקב אלגאזי (מערכה ל' אות קסו) שהקשה מדוע באופן שעבר על בל תוסיף יצא יד"ח הא הו"ל מצוה הבאה בעבירה, ותירץ שמבואר בתוס' בריש לולב הגזול דשאני לולב הגזול דמחמת עבירה הגזל באה המצוה שיוצא בו אבל בני אטו מחמת עבירה שנעשית בו מי נפיק ביה יעו"ש, וע"ע בס' המקנה בל תוסיף כלל נא פרט ה יעו"ש. וראה עוד בזכר לאברהם ז' שדן אם יוצא יד"ח. ומ"מ לענין ציצית שאני וראה בכ"ז בקונטרס ידי כהן בדיני בל תוסיף מש"כ בכל דינים אלו. וע"ע בשו"ת עונג יו"ט סימן יט ובשו"ת חלקת יואב סימן כ' ובשו"ת ערוגת הבושם סימן יא ובשו"ת התעוררות בתשובה סימן מז. והזמן קצר והמלאכה מרובה, וזמן שבת קרב.

כשאדם נטל ה' מינים בחג הסוכות, דעבר משום בל תוסיף, האם יצא ידי חובת קיום המצוה. ושאלנא דבר זה קמיה גדולי ההוראה שליט"א, ובזה יצא הדבר מתוקן בס"ד. הנה, הגאון רבי אשר וייס שליט"א אמר לי שזה מחלוקת גדולה, והלכה למעשה לא יצא ידי חובתו. והגאון מרא דאתרא רבי חיים וייס שליט"א ציין בזה לגמ' במנחות (מב) דטלית של ארבע כנפות שהוסיף בה עוד ציצית, הרי היא פסולה. שוב הפנה אותי הגאון רבי אברהם שרגא שטיגליץ שליט"א חבר הבד"צ ביתר עילית, לעיין בדברי הרמב"ם (פ"ז מהל' לולב ה"ז) שכתב שאם הוסיף ונטל ה' מינים לא יצא ידי חובתו. אולם בדברי הרמב"ם כבר דנו בזה הכסף משנה אי חזר בו מזה. ועי' בזה בהרחבה בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' קע"ט). עכ"ד.

מקור האי דינא איתא ברש"י בפ' ואתחנן (ד' ב) כתב שבל תוסיף היינו כגון ה' פרשיות בתפילין וה' מינין בלולב וה' ציצית וכן לא תגרע, וכתב באבני מילואים ר"ה דף כח ע"ב כתב לדון לענין בל תגרע דאינו עובר ורק חשיב ביטול עשה משא"כ בל תוסיף. [וראה עוד בשו"ת הרדב"ז ח"ג סימן תעח שכתב שכל מצוה שעשה אותה וכופלה אין בזה משום בל תוסיף אבל המוסיף מגוף המצוה כגון חמש ציציות חמשה פרשיות בתפילין ארבעה בברכת כהנים חמשה מינין בלולב שהוא מוסיף דבר חדש במצוה הרי זה בכלל בל תוסיף כי כל המצות יש להם ולמספרם סוד נעלם והמוסיף או הגורע מהם מבטל ומבלבל מצוה האלוקית אבל אם הוא כופל המצוה כיון שעומד במקומו אין לחוש יעו"ש, ודברי רש"י הובאו במג"א סימן י' סק"ב ובשו"ע הרב, וכן ראה עוד בשו"ת שדה הארץ ח"ג סימן א מש"כ לבאר ההגדרה דכל דאגידי אהדדי לא יצאו יד"ח יעו"ש, ומכ"ז משמע שעוברים על בל תוסיף, אבל לא שלא יוצאים יד"ח.]

שערי יוסף - סוכות

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

בדין כל תוסיף בלבישת ציצית בלילה

יום ה' כ"ד אייר תשפ"א

לכבוד ידידי הגאון רבי בנימין ראובן שלזינגר שליט"א מח"ס מנחת בנימין וש"ס.

שלו' וברכה

במה ששאלת בדין כל תוסיף בלבישת ציצית בלילה.

הנה בגמ' במנחות דף מג ע"א, ת"ר הכל חייבין בציצית כהנים ולוים וישראלים גרים נשים ועבדים ר"ש פוטר בנשים מפני שמצות עשה שהזמן גרמא הוא וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, ואיתא שם ר"ש פוטר בנשים, מ"ט דר"ש דתניא וראיתם אותו פרט לכסות לילה אתה אומר פרט לכסות לילה או אינו אלא פרט לכסות סומא, כשהוא אומר אשר תכסה בה הרי כסות סומא אמור הא מה אני מקיים וראיתם אותו כסות לילה ומה ראית לרבות כסות סומא ולהוציא כסות לילה מרבה אני כסות סומא שישנה בראיה אצל אחרים ומוציא אני כסות לילה שאינה בראיה אצל אחרים, ויעו"ש עוד בכל ביאור המח' בגמ'.

ובשו"ע או"ח סימן י"ח ס"א כתב לדינא בהאי לישנא, לילה לאו זמן ציצית הוא דאמעית מוראיתם אותו להרמב"ם כל מה שלובש בלילה פטור אפילו הוא מיוחד ליום ומה שלובש ביום חייב אפילו מיוחד ללילה ולהרא"ש כסות המיוחד ללילה פטור אפילו לובשו ביום וכסות המיוחד ליום ולילה חייב אפילו לובשו בלילה. עכ"ל, וברמ"א כתב וספק ברכות להקל ע"כ אין לברך עליו אלא

כשלוש ביום והוא מיוחד ג"כ ליום, ובמשנ"ב בסק"ב כתב בשם הפוסקים שהיין דוקא לענין ברכה, אבל אסור ללבוש כסות של לילה ביום בלא ציצית וכן כסות של יום בלילה משום ספק, ויעו"ש עוד בכל פרטי הדינים בזה.

והנה ממה דדרשינן וראיתם אותו, וילפינן רק ביום, אלא דאפילו בבין השמשות חייב וכמו שנראה במג"א סימן ח סק"ד, וראה במשנ"ב שם סק"ז, וראה במרדכי (מגילה סימן תתא) ומעמוד השחר שרי לכתחילה ומשמע שאין ללבוש ציצית בלילה, ואולם בשו"ת אגרות משה (חיו"ד ח"א סימן קפ) כתב ע"ז, ואינו מובן איזה איסור יש בציצית בלילה, וצידד שם שאולי כוונת המרדכי לענין הברכה.

וברמב"ם בהל' ציצית פ"ג ה"ח כתב בזה"ל: מותר לאדם ללבוש ציצית בלילה בין בחול בין בשבת, ואע"פ שאינו זמנה, ובלבד שלא יברך עכ"ל, וכתב עליה מרן בכסף משנה, ובלבד שאין בו כלאים הוא דאיצטריך לאשמועינן דאע"ג דלילה לאו זמן ציצית, מותר ללבוש בו ציצית, ולא עבר משום כל תוסיף וכו' עכ"ל, וכן הוא דעת התוס' בנדה דף נא ע"ב בד"ה ולבני שכתבו, אבל ציצית אע"ג דפטור בלילה ליכא איסורא ואין חייב לסלקן, וכן כתב בשיטמ"ק עמ"ס ברכות דף ט' ע"ב דאילו ציצית יכול ללבוש בלילה אלא שאינו מברך, וכן כתב בתרומת הדשן (סימן קכא) ובבית יוסף (סימן יג) כתב להביא את דברי הראשונים שמתירים לצאת בטלית מצויצת בשבת ואף בלילה ובכללם דברי הרמב"ם בהל' שבת, וכתב שכיון שכל הני רבנותא מסכימים להתיר הכי נקטינן וכן נהגו העולם יעו"ש, הנה יש להבין מדוע לא עובר משום כל תוסיף, וואולם לשיטת הרי"ד בגמ' במנחות דף מג וראיתם אותו פרט לכסות לילה, לפי"ז יהיה אסור

שערי יוסף - סוכות

להניח תפילין בלילה הרי אינו משום בל תוסיף, וכמו שמוכח מדברי הרמב"ם בפ"ד מהל' תפילין הלכה יא וז"ל: וכל המניח תפילין לכתחילה אחר שתשקע החמה עובר בלאו שנאמר ושמרת את החזקה הזאת וכו' ועי' בכס"מ שם שפירש שהרמב"ם פסק כרבי יוחנן דהשמר דעשה נמי לאו הוא, וא"כ י"ל דאי"ז שייך בציצית, נואף שלעיל בסוגריים הבאנו שהברכ"י סימן יח סק"א הביא להרי"ד מ"מ לא פסקינן הכי].

והנה מהר"י אבוהב כתב בביאור לאו"ח וז"ל: כתב הרמב"ם מותר ללבוש ציצית בלילה, פירוש אפילו שיהיה בו המיוחד ליום מיירי כמו שאכתוב בסמוך וא"כ הרי בהדיא שטלית שיש כלאיים אסור להתכסות בה בלילה, בין אם היא כסות המיוחדת ליום בין אם היא כסות המיוחדת ללילה, ועוד שהרי כתב שכסות של פשתן אין מטילין בה תכלת גזירה שמא יתכסה בה בלילה ומשמע דמהאי טעמא גופיה אין עושין לטלית של צמר חוטי לבן של פשתן וכ"ש הוא דהא אפשר לקיים בו מצות תכלת בלא כלאיים, וכיון שביום אסרו כלאיים בציצית משום גזירה שמא יתכסה בה בלילה האין אפשר לומר שמתיר ללבוש בלילה טלית שיש כלאים בציצותיה, אלא ודאי כדפרישית עיקר וכו' עכ"ל. ומוכח דטלית עם כלאים אסור, ובע"כ דליכא איסור בל תוסיף כיון שאינו בדיוק ככל מצות ציצית, ואולם בב"ח כתב שיש להסיר את הט"ק, ומ"מ אינו משום בל תוסיף, אלא שנראה כאילו סובר שלילה מצות ציצית.

ומצינו בזה כמה ביאורים למה אין בהא משום בל תוסיף. בדרישה (סימן יח א) כתב, דלא נימא כי היכי דגבי תפילין אע"ג דלילה זמן תפילין הוא אלא שאין מורין כן, אפילו הכי אמרינן דאיסור נמי הוי להניח תפילין בלילה,

ללבוש טלית קטן בלילה, אלא דמורן החיד"א (סימן יח סק"א) העתיק דבריו בברכ"י והשיגו עליה, וע"ע בדבריו בשו"ת איש מצליח ח"א סימן טו ובשו"ת שם משמעון פולק ח"א סימן א' והנה ברי"ף בתשובה (סימן רצט) כתב לאסור לצאת בציצית לרשות הרבים בליל שבת, לפי שלילה לאו זמן ציצית, והקשה עה"ר שהוי מלבוש ולא משא בפרק יט משבת ה"כ, אלא דבארצות החיים (סימן יח סק"ד) ליישב דברי הרי"ף דאפשר לומר דס"ל כהרי"ד שאסור להתעטף בציצית בלילה אתי שפיר, ולכן לא הוי מלבוש, יעו"ש, אלא דאדרבה דבריו קשים שהרי מצד מה שכתב הרי"ף לאסור לצאת בשבת מוכח דדוקא בשבת, אבל ביום חול שרי, וכן נראה לדייק כן ממש"כ האי דינא במשנ"ב סימן יח סק"א שלהרמב"ם וכו' שמ"מ מותר לצאת לרשות הרבים בליל שבת בטלית עם הציצית ולא הוי המשווי שהם נוי הבגד ותכשיטיה עכ"ד, ואפשר דגם לענין לילה אמרינן הכי אבל זה קשה].

וכן כתב להקשות במור וקציעה, מ"ט לא עבר הא לדעת הרמב"ם ז"ל לילה לגמרי לאו זמן ציצית הוא ומשו"ה אסר בכלאיים בלילה וא"כ מאי שנא בל תוסיף דליכא, לא יהא אלא ישן בשמיני בסוכה דאם מכוין לשם מצוה עובר בבל תוסיף, ואע"ג דלעבור שלא בזמנן בעי כוונה, מ"מ קשה היאך התיר בסתם דמשמע בכל גוונא שרי וכו' ועוד כתב להקשות שם, ועוד מאי שנא מתפילין דפסק הרמב"ם המניח בלילה עובר בלאו משום דס"ל לילה לאו זמן תפילין ומאי שנא הכא דפסיק ותני מותר לאדם ללבוש ציצית בלילה ומאן פליג ליה הא ודאי סתורן פסקי אהדדי ע"כ קושייתו, והנה על הקושיה הראשונה ראה להלן כמה תירוצים, אולם בעיקר הקושיה השניה שהקשה מתפילין העירו באחרונים דהאיסור

שערי יוסף - סוכות

רש"י בספר הפרדס שבלילה לאור הנרות חייבים בציצית אלא כוונתו היא שאדם הלובש ציצית בלילה לאור הנר אינו עובר באיסור בל תוסיף, ורש"י תירץ כן דרש"י ס"ל כמו הרמב"ם שלילה הוא זמן פטור מציצית, [וע"ע בהר צבי (או"ח סימן יב) במש"כ לבאר המנהג שמביטים בציצית לאחר קידוש לבנה משום שכיון שאומרים שיש אור הלבנה כאור הכחמה משום שכיחיה אור הלבנה כאור החמה יהיו חייבים גם בציצית בלילה יעו"ש].

עוד כתב ליישב בזה בדרכי דוד (עמ"ס יבמות בעמ' ח) שי"ל שמה שאין איסור בל תוסיף משום שאין זמן שמחייב אותו שהרי אינו חייב ללבוש בגד של ד' כנפות אלא שאם יש לו בגד הוא צריך להטיל בו ציצית משא"כ תפילין דאיכא חיוב ללבוש תפילין, ודפח"ח.

עוד כתב לתרץ מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א בדעת נוטה (ציצית עמ' של) וז"ל: לובשו בתורת בגדו לא שייך בל תוסיף, ואין חייב כל יום להוציא הציצית ולהכניסם עכ"ל, ושם בהערות הבינו מדבריו משום דאינו מכוין, אבל אכתי נראה דאי"ז משום זה משום שאין חיוב להוציא ולהכניס, ולפי"ז היכא דפשט הטלית קטן אין לו ללבוש את הטלית קטן משום בל תוסיף, [ונראה שם עוד בדעת נטה בעמ' שלא שנשאל הגר"ח באחד שלובש כסות לילה שהטיל בה ציצית האם עובר בבל תוסיף, והשיב שכסות לילה פטור מציצית, אבל אין איסור בל תוסיף, ושם בהערה הביאו שאמר בע"פ לבאר, עפ"מ"כ הרמב"ם בפתיחת הספר בין מנין המצות למנין המצות על סדר הלכות הרמב"ם ז"ל) וז"ל: אלו הם תרי"ג מצות שנאמרו לו למשה מסיני הן וכללותיהן ופרטותיהן ודקדוקיהן וכו' ויש מצות אחרות שנתחדשו אחר מתן תורה וקבעו אותן נביאים וחכמים ופשט בכל ישראל כגון

א"כ הו"א הוא הדין וכ"ש טלית של ציצית דלילה לאו זמן ציצית דאיסור נמי הוי ללבוש טלית בלילה, קמ"ל דהא דאמרינן לילה לאו זמן ציצית לחיובא הוא ולא לאיסורא, יעו"ש.

בשו"ת עונג יו"ט (סימן א) כתב לתרץ ע"פ מש"כ בחידושי הר"ן (סנהדרין פ"ח) שאיסור בל תוסיף אינו אלא כשעושה המצוה בכל פרטיה אבל אם חיסר אחר מפרטי המצוה ועשאה שלא בזמנה, אין בל תוסיף, והכא נמי אם לבש בגד ציצית בלילה אינו עובר על בל תוסיף שמה שאינו מחוייב בלילה הוא משום שאחד מפרטי המצוה הוא שיהא ביום וכו' יעו"ש. [וע"ע במה שלמד בדבריו בס' אבני זכרון עמ' כא לגבי הדין דתעשה ולא מן העשוי, לדין עשיית ציצית בלילה שבפרי מגדים במשב"ז סימן יח סק"א התיר את זה, ויש להאריך עוד בזה בפנ"ע].

עוד טעם מבואר להקל בערוך השולחן (סימן י"ח ס"ה) שכתב שמש"כ הרמב"ם שמותר לאדם ללבוש ציצית בלילה דלא תימא כיון דלילה לאו זמן ציצית אסור לילך בהם בלילה דהוי בל תוסיף כמו שאין לישא תפילין בלילה וחיוב להסירם וכ"ש בשבת לצאת בהם לרה"ר דאינו כן דזהו נוי לבגד כיון שיש בהם חיוב ציצית ביום וכו' עכ"ל.

עוד י"ל בזה דהנה מצינו בספר הפרדס המיוחס לרש"י (הלכות ציצית סימן לו) שבמקום שבו הנרות דולקים ומאירים דין הלילה כדין היום והאדם הנמצא במקום זה חייב בציצית, והקשה בס' מרפסין איגרא (פ' שלח) שא"כ מדוע פסק הרמ"א (או"ח סימן יח ס"א) שבליל יו"כ יתעטף בציצית מבעוד יום הרי במקום שמתפללים ביו"כ הוא מואר, [ואף דהיה ניתן לומר שמש"כ הרמ"א כן משום הברכה, או דלא ראה לדברי רש"י בס' הפרדס, או דלא פסקינן כמהו] ויישב שם, שאין כוונת

שערי יוסף - סוכות

כסותך אשר תכסה בה ולכן אין נראה כמוסיף משא"כ סוכה שלא עושים כן רק בימי החג ואין העולם יודעים שאין לו מקום אחר סתמא למצוה ונראה כמוסיף. יעו"ש, והו"ד בילקו"י (ציצית עמ' טז) יעו"ש.

ובספר נחלת אליהו (דושניצר, ח"א אות ב' עמ' כז) כתב שהלבוש ציצית בלילה יתנה שמכוון לצאת כפי הדין עפ"י דין תורה דאם לא יכוון כלל יש לחוש שמבטל מצות ציצית להרא"ש דכסות יום בלילה חייב ואם יכוון לשם מצוה בלא תאי נמצא עובר על כל תוסף לדעת הרמב"ם.

עוד טעם בזה ראה בס' משאת המלך עמ"ס זבחים (דף מח ע"א) שכתב שי"ל שאין כל תוסף, שכיון שאף לילה הוי זמן ציצית אלא דאין מקיים המצוה דחסר במעשה הקיום, משום שאין את הוראתם אותו של התורה יעו"ש, והוא כמו שקצת הבאנו ממש"כ בס' הפרדס לרש"י, אבל לא מטעמיה, וכה"ג כתב הגר"ד קוק שליט"א בקונ' ציצית הכסת, וכה"ג הובא בקובץ קול התורה (מס' עד עמ' נט) בשם הגר"ש ברינבוים זצ"ל ראש ישיבת מיר בארה"ב שכל תוסף שייך רק במצוה שיש לה קביעות זמן כמו סוכה שבעת ימים, אבל המקיים מצוה בזמן הפטור לא הוי כל תוסף, כמו שאינו עובר הלובש ציצית בלילה. יעו"ש, וע"ע כה"ג בשערי חיים שרעבי, או"ח ח"א סימן יז.

עוד טעם להקל בזה כתב בס' תורת חיים וחסד (ח"א סימן ב' אות ו) שי"ל שכיון שלובש ציצית מספק, דהרי יש את שיטת הרא"ש, אין איסור בזה, ויסוד הדברים כמו שמצינו במג"א (סימן לא סק"ב) שהלבוש תפילין בחול המועד אין בזה משום כל תוסף מכיון שעושה כן בתורת ספק, יעו"ש, אלא דאכתי יש לדון

מקרא מגילה ונר חנוכה וכו' כל אלו המצוות שנתחדשו חייבים אנו לקבלם וכו' ועל מה הזהירה תורה לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו שלא יהא נביא רשאי לחדש וכו' עכ"ל, ומבואר מדבריו שכמוסיף על מצוה איכא איסור כל תוסף מה שמקיים המצוה עם מה שמוסיף בה אבל כשמוסיף מצוה על המצוות אף ששייך בזה גם איסור כל תוסף מ"מ אין זה אלא כשאומר שנצטוה בזה מן התורה אבל כעושה דבר ואינו אומר שצוהו הקב"ה במצוה זו אין בו משום איסור כל תוסף, ומשום כן י"ל דאף דכסות לילה פטור מציצית מ"מ אין עובר עליו באיסור כל תוסף כשלוכשו עם ציצית ע"כ ביאור הגר"ח ק יעו"ש עוד]. וכהא"י מהלך נראה בשו"ת משנה הלכות (חלק יח סימן כג) שדן שם מדוע אין בהא איסור כל תוסף, וכתב שנראה להביא ראיה מדורות ראשונים שהנה לא שמענו ולא ראינו מי שידקדק לפשוט הטלית מיד אחר שקיעת החמה, והביא את דברי הגמ' בסנהדרין דף סח ע"א כשחלה רבי אליעזר נכנסו ר"ע וחבריו לבקרו ואותו היום ערב שבת היה וכנסו הורקנוס בנו לחלוץ תפיליו גער בו ויצא בנזיפה אמר להן לחבריו כמדומה אני שדעתו של אבא נטרפה, אמר ליה דעתו ודעת אמו נטרפה היאך מניחין איסור סקילה ועוסקין באיסור שבת וכו' יעו"ש, ועכ"פ מבוא דדוקא התפילין ולא הציצית, שהרי לא היה להם טליתות קטנות כמו שיש לנו יעו"ש עוד שהאריך בזה. וכן נקט לתרץ הגר"י רצבאי שליט"א בשו"ת עולת יצחק (סימן נב אות ב) שבזמנם שזה היה בגדם, אבל עתה כך זה נשאר יעו"ש.

עוד כתב לתרץ בשו"ת איש מצליח (ח"א סימן טו) שסתם לובש ציצית בלילה לאו למצוה מתכוין שהכל יודעים שאין מצות ציצית בלילה, ורק לובש להתכסות כפשט הפסוק

שערי יוסף - סוכות

ותפילין אחר שקיעת החמה והיה חושש מאוד בדבר הזה. וע"ע בפסק"ת סימן יח אות ג.

אלא דלפום ריהטא לפי הקבלה דיש ללבוש ציצית בלילה, בב"י סימן כא, כתב שלא ראינו ולא שמענו מי שהקפיד בזה לישון עם טלית קטן, ואולם הרמ"א שם ס"ג כתב שמותר לשכב בציצית, ויש שכתבו שלא לשכב בטלית שיש בו ציציות כדי שלא יהיו מצוות בזויות עליו נוהגים להקל לשכב בהם, והוא ממש"כ בכל בו. ובמג"א (סימן כא) כתב בשם האריז"ל שיש ללבוש את הט"ק בלילה, ומקור הדברים ממש"כ בשער הכוונות (דרוש א') ובספר פרי עץ חיים (סוף פ"א משער הציצית) שעפ"י הסוד יש לשכב בלילה בטלית קטן, וכן כתב להביא מרן החיד"א בברכ"י (סימן ח' סק"ז) שכן ראוי לכל אדם דבכל אדם מיירי ודלא כספר דרך החיים שדחה דשאני דוד המלך שלא היה ישן וכו' יעו"ש וכן כתב בבן איש חי (ש"א פ' בראשית ה"ט), וכן כתב בכה"ח (שם סוף סקט"ו) שעכשיו כל העולם גדולים וקטנים נוהגים כדברי האריז"ל שלא לפשוט הטלית קטן בלילה כי אם במרחץ, ובע"כ דאית ביה כבר מצוה, אלא שבספר משמת שלום (סימן ג' סק"ה) כתב להביא דברי הא"א שיש בטלית קטן המיוחד ללילה משום בל תוסיף, וכתב עליה שאין כאן חשש בל תוסיף כשהוא לובשו בלילה משום שאינו חושב רק לשמירה והגנה, יעו"ש, אולם נראה דקשה לומר כן דהרי לפי האריז"ל הטעם הוא משום שלא יהא בלא מצוות, אלא דאיהו גופיה שם כתב שראה לאביו הקדוש שהיה לובש בלילה טלית קטן מיוחד רק שלא היה פושטו תיכף ומיד בקומו אלא היה הולך בו בבוקר עד שעת התפילה ונראה טעמו שע"י כן נקרא כסות יום ולילה, ומ"מ סיים שם, שאבל לישן בטלית קטן שהולך בו כל היום לבד ממה שמתקלקל גם אינו נכון לילך כל היום בטלית קטן שישן בו

דנכון זה לדידן, אבל בעצם שיטת הרמב"ם א"א לומר כן.

אלא דבעיקר דין בל תוסיף, מצינו לתהילה לדוד (סימן יח סק"ז) שכתב לדון בהאי לישנא, צ"ע בציצית בלילה, איך שייך בל תוסיף במתכוין למצוה, ואי שייך א"כ גם באינו מתכוין ליסתר משום שנראה כמוסיף כמ"ש בסימן תרס"ו, והביא מש"כ הרמב"ם והכ"מ וכתב עליה דוקא שאינו מתכוין למצוה דוקא ונשאר בצ"ע, ועכ"פ מדבריו למדנו דדוקא היכא דאינו מתכוין למצוה, וכן נראה ביצועות יעקב (סימן כד ריש אות א) שכתב ע"ד קושיית המג"א מדברי הגמ' על שיטת הרמב"ם, דאין כאן קושיה שכיון שאם לובשו בלילה בלא כוונה מצוה אינו עובר על בל תוסיף יוכל ללבוש ציצית בלילה וכוונתו בלבישה זו למען יזכור מצות ה' עכ"ד.

ומוכח דמה דיש להקל משום אינו מתכוין, וכך בתחילה כתב בס' חלקת מאיר עה"ר שם אולם הקשה ע"ז שאם נימא שזה ההיתר הרי הרמב"ם היה צריך לכתוב ובלבד שלא יכוון למצוה, וכתב שם שבעונג יו"ט כבר עמד בזה וכתב שזה מש"כ הרמב"ם שלא יברך, הויינו שלא יכוון יעו"ש, ושם מבואר מדבריו דעכ"פ טלית גדול אסור ללבוש בלילה. ובעיקר מש"כ לגבי טלית גדול הנה נראה מדברי הפוסקים הדבר מוסכם בזה לאסור, כן מוכח ממש"כ במשנ"ב (סימן יח סק"ד) וז"ל: ובתענית ציבור כשלובשין טלית במנחה יסיר את הטלית כשיגיע לברכו מאחר דעכשיו אין לובשין הטלית אלא למצות ציצית אם יהיה עליו יראה כאילו סובר דלילה זמן ציצית הוא עכ"ד, ובשע"ת (שם סק"א) כתב בשם החיד"א בברכ"י (סק"א) בשם שער הכוונות שהאריז"ל היה נזהר בתכלית שלא להיות מעוטף בטלית

שערי יוסף - סוכות

בטלית קטן המיוחד גם ליום דהו"ל כסות יום ולילה שחייב בציצית לדעת הרא"ש, ואולם זה גופא כל השאלה כאן רק לפי הרמב"ם ולא לפי הרא"ש, אבל עכ"פ זה עוד צד, ובשו"ת תשובות והנהגות ח"ג סימן ו' כתב לדון בישן בט"ק בלילה היאך ינהג דהרי ממה נפשך אם מכוין למצוה הרי לרמב"ם בלילה אין מצוה ומצוה שלא בזמנה ועובר בבל תוסיף, ואם לא מכוין למצוה הרי לרא"ש כסות יום ולילה חייב בלילה וכשלא מכוין ומחסר מצוה עובר כל רגע על מצות ציצית, וכמו שמבואר בביה"ל סימן ס' בקראו אותו לעלות לתורה ומתעטף ואינו מברך ולא מכוין למצוה הרי זה כאילו אין לו ציצית, ויעו"ש מש"כ לבאר ע"פ מש"כ לייסד ע"פ מש"כ במק"א, ואולם בעיקר קושייתו לענ"ד י"ל דאחר דפסקינן כהרמב"ם או כהרא"ש, עבדינן כצד אחד, ופשוט.

וע"ע בשלמי יוסף מנחות (ח"ב סימן רמג) במאמרו של הגאון רבי ישראל אדלשטיין שליט"א בדין ציצית בלילה וקר"ש אחר זמנה אי עובר בבל תוסיף, וע"ע בשו"ת רבבות אפרים (ח"ז סימן רעח אות ד) נשאל האם צריך לכוין לפי הרמב"ם בציצית בלילה שלא לצאת יד"ח, וענה שלא צריך. וע"ע בשו"ת קנין תורה (ח"ג סימן נט שאלה ד' וח"ד סימן א) מש"כ בזה, ובשו"ת ויברך דוד (ח"א סימן ה) שהוכיח לדינא שיישן בלילה עם הט"ק שמיוחד ליום. יעו"ש, ופחמעה שאין מיחדים ט"ק מיוחד ללילה, וכן נראה דאין לנהוג כן, ויש להחמיר בזה כדי שלא להכנס לספק בל תוסיף, [ומשו"ה נראה דאתי ביותר לפי מש"כ בשמו של הגאון רבי עזריאל אורעבאך שליט"א בקובץ מה טובו אהליך יעקב חלק יג עמ' קז שלא נהגו כהאריז"ל ללבוש טלית קטן בלילה] אף שמעיקר הדין נראה דלא שייך בכלל דין דבל תוסיף.

בלילה עכ"ד, וכן כתב בס' שלחן הטהור (סימן יח) שבשעת השנה יהיה לו טלית קטן המיוחד לשנה, אבל אסור לישן בטלית קטן המיוחד לו לקיים מצות בוראו וילבשנו לפעמים ביום ג"כ עכ"ד, וממה שהוסיף שילבשנו ביום היינו משום שיש כסות יום ולילה כמו דעת הרא"ש.

וכן נראה בא"א מבוטשאטש (מהדו"ק) שהאריך הרבה האם יש בלבישת ציצית בלילה משום בל תוסיף, ונראה מדבריו שיש להחמיר אפילו בין בלילה בכסות המיוחד ליום שיש לחשוש לבל תוסיף לדעת הרמב"ם שכסות יום פטור בלילה, אלא דבסו"ד כתב שם דמכמה טעמים נראה שלא יהיה בזה בל תוסיף.

וגם שהרי ראיית האריז"ל הוא ממה שאמר דוד המלך ע"ה במרחץ אוי לי שאני ערום מן המצות ובלילה לא אמר לפי שלבש ציצית, ואם היה לובש טלית קטן המיוחד ללילה גם בלילה היה ערום מן המצות דאין בזה שום מצוה. ועוד ראה שכתב שם שהביא מסידור האריז"ל שע"י שינה בלילה בטלית קטן ניצולים מטומאה והביא סימוכין לזה ממה שאמרו חז"ל שמהשמלה זכו לכסות מצוה, נמצא דכסות מצוה מציב מבחינת בני חם ואבזירא דטומאה ח"ו עכ"ל.

ובשו"ת משכנות יעקב (סימן כג) כתב, שיש להכריע להלכה כדעת הרמב"ם ושכן דעת רוב הראשונים ושכן כתב בשאגת אריה סימן ל' אלא דכתב דמדברי המג"א שיש לישכב בלילה בטלית קטן הרי דס"ל דאפילו לדעת הרמב"ם דאין מצוה כלל בציצית בלילה מ"מ יש לישכב בו, וא"כ ה"ה לענין טלית קטן שמיוחד ללילה.

עוד טעם כתב להקל וכמו שאמרתי לכת"ר בתחילה, ע"פ דברי הרא"ש שהוא כסות שמיוחד ליום ולילה, ומצאתי שכן כתב בצמח צדק (פסקי דינים סימן יח) שיש ליזהר לישן

שערי יוסף - סוכות

סעודות הרי איתא בגמ' בשבת דף קיז ע"ב מח' כמה סעודות יש לאכול בשבת שהגמ' נוקטת שלש והגמ' מביאה את דעת חידקא שיש לאכול ארבעה סעודות בשבת קודש ויעו"ש בגמ' כל הדרשות, וכיון שכן י"ל דלדינא כיון דיש כזאת שיטה העושה כן לא עובר על כל תוס'.

ובמה ששאל לענין כל תוס' לחם משנה, דהנה מקור הדין דלחם משנה איתא בגמ' בשבת דף קיז ע"ב אמר רבי אבא בשבת חייב אדם לבצוע על שתי ככרות דכתיב לחם משנה וכן בברכות דף לט ע"ב ומוכח דהוא רק חיוב דרבנן, וכיון שכן י"ל דלא שייך כל תוס', אבל יש אומרים שהכא הוא מצוה דאורייתא, וראה מה שהאריך בזה בשדי חמד (מערכת ל' כלל כז). ואין כאן מקומו.

ומ"מ מצינו בפוסקים שכתבו לדון האם הלוקח לחם משנה לסעודת מלוה מלכה עובר בזה משום כל תוס', דהנה בספר ליקוטי חבר בן חיים (סימן ש) כתב להסתפק גבי הלוקח לסעודת מצו"ש לחם משנה האם עובר משום כל תוס' יעו"ש ובשו"ת שם משמעון (או"ח סימן יד בד"ה ומה שתמה) כתב להביא מש"כ בס' ליקוטי חבר בן חיים להסתפק, וכתב להביא דברי השואל שתמה ע"ד שהא קימ"ל דאפילו סעד כמה פעמים בשבת יש לו לבצוע תמיד על לחם משנה ואין בו משום כל תוס' וא"כ איך יהיה שלא בזמנו חמור לענין כל תוס' מבזמנו, ובפרט שנמצא בס' הברית ובסידור דרך החיים שמי שיש לו ב' לחמים למוצ"ש שיבצע עליהם יעו"ש, ויעו"ש שכתב לו שלא היה צריך להביא מס' הברית שהרי כבר כתב כן בשל"ה ויעו"ש שהסיק לדינא שיש בהא כל תוס' כמו שמינה בסוכה ולכן יאחוד רק ככר אחד בידו יעו"ש, ואולם כתב עליה בשו"ת ברכת יהודה להגר"י ברכה (ח"א

אלא דהלובשים ציצית בלילה נפקי מידי ספק שכתבו לדון בפוסקים באדם שקם משנתו בבוקר מה מוטל עליו לעשות קודם האם ליטול ידים, או ללבוש ציצית במג"א ובמשנ"ב (סימן ח' סק"א) מבואר שיש להתעטף בציצית מיד לאחר נט"י כדי שלא ילך ד' אמות בלא ציצית, ומוכח דדבר ראשון יש לו ליטול ידיו ואח"כ ללבוש הציצית, אולם בפרי מגדים (שם א"א סק"א) כתב שמה שיש ליטול ידיו קודם לבישת הציצית הוא משום שיש לברך על הציצית עובר לעשייתו וצריך שיהיו ידיו נקיות, אבל לדידן שלא מברכים על הציצית ופוטרים ע"י הטלית גודל וכמש"כ במשנ"ב סימן ח' סק"ל אז יש ללבוש הציצית קודם הנטילה כדי שלא ילך ד' אמות בלא ציצית, וע"ע בקובץ מה טובו אוהליך יעקב חלק יג עמ' רמט במאמרו של הרה"ג ישראל ארלנגר שליט"א, ובס' דרך ישרה יעו"ש, ויש עוד להאריך בזה, אבל הישן בציצית אינו נכנס לכ"ז.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטכול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

כל תוס' בג' חלות לחם משנה

ל' לעומר תשפ"א

לכבוד ידידי הג"ר בנימין ראובן שלזינגר שליט"א מח"ס מנחת בנימין,

שלו' וברכה

במה ששאל בזה"ל: למה אין כל תוס', במי שמוסיף ואוכל בשבת ד' סעודות במקום ג' סעודות, וכמו"כ במי שלוקח ג' חלות במקום 'לחם משנה', ע"כ לשון שאלתו. הנה לענין ד'

שערי יוסף - סוכות

הוא חיוב מדאורייתא או מדרבנן אלא שפיר
אם מכויין שרוצה לקיים מצוה יעו"ש.

אלא דבשו"ת מעשה אפוד (ח"א סימן מא)
להגר"י שניאור שליט"א מח"ס ידועים, וידוע
כבקי בכל התורה כולה, נשאל בזה, ושם כתב,
שנראה פשוט וברור שבכה"ג שאינו מגביה את
הלחם משנה בידיו יותר מב' ככרות אין לחוש
לזה לאיסור בל תוסיף, משום שהרי עיקר
המצוה הוא הגבהת הלח"מ בידיו, ויעו"ש
שהוכיח כן מדברי האריז"ל שצריך להניח י"ב
לחמים והביא רשימת הספרים שעמדו בזה
שיהיה שייך בהא בל תוסיף יעו"ש, וציין שהרי
מצינו כמה זמנים מלבד שבת ויו"ט שיש ענין
לבצוע על לחם משנה כמו לענין ר"ח, וכמ"ש
בכה"ח (אור"ח סימן תיט סק"ב) ועוד, וכן
לענין חול המועד כמ"ש בכה"ח (אור"ח סימן
תקל סק"ד) ועוד, וכן לענין מצות אכילה בערב
יו"כ, וכמו שציין בזה בס' נטעי גבריאל (הל'
יוה"כ פרק טז ס"א) יעו"ש, וכיון שכן נראה
דמוכח דאין בזה בל תוסיף אף שמקיים לחם
משנה שלא כתוב בתורה כמו בשבת יעו"ש.
ומ"מ תבנא לדינא דנראה דמעיקר הדין יש
מקום לחוש לבל תוסיף ובפרט שי"א שלחם
משנה דאורייתא.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף וש"א"ס

בני ברק

בדין בל תוסיף בנרות חנוכה

במה ששאל עוד בזה"ל: בעניין בל תוסיף
בנרות חנוכה והמסתעף בעניין בל תוסיף
במצוות דרבנן.

או"ח סימן כג) שי"ל שאם כל כוונתו לשם
כבוד בעלמא ולא לשם תוספת מצוה שרי
יעו"ש, ומ"מ אכתי לא מובן שאם לכבוד שרי
הא סו"ס הוא עושה כן כמו לחם משנה,
ובאמת ראה לדינא בספר אעירה שחר שכתב
לדון בדין בל תוסיף בי"ב חלות שיהיה אסור
עכ"פ מדרבנן, אבל מ"מ בי"ב חלות שאני
שכבר יישבו הפוסקים שהוא משום הקבלה
וכמו שהאריכו בזה הפוסקים במק"א, ואין
כאן מקומו, אבל מ"מ נראה ששייך בל תוסיף
בלחם משנה, כך נראה מדברי הפוסקים הנ"ל,
ואף אי נימא דהוי רק מדרבנן, מ"מ הרי גם
בדרבנן שייך בל תוסיף והראיה מלולב היום,
שהוא רק מדרבנן, ואפ"ה כתוב דין בל תוסיף,
אלא דבס' לחם אבירים כתב להביא קושית
הס' אעירה אשחר וכתב שי"ל שכיון שאינו
אלא מדרבנן ואין לו עיקר מה"ת לא שייך ביה
בל תוסיף יעו"ש, ואולם למעשה נראה דכן יש
בל תוסיף.

וראה עוד בקובץ ויען שמואל חלק יט סימן נא
במאמרו של הגאון רבי יהונתן שלמה מאזוז
שליט"א בדין י"ב חלות ללחם משנה ושם כתב
שיש לשים את הי' חלות בצדדים, ולא ממש
לאוחזם, וכן בהיא שנהג הדברי חיים מצאנ"ז,
יעו"ש, ומ"מ יש להעיר דהא סו"ס א"א להרים
את כל הי"ב חלות, וממילא בכלל לא שייך
לדון משום בל תוסיף, אבל מ"מ י"ל דסו"ס כן
שייך היכא ששם הכל בידו, ובאמת כפי איך
שזכורני המנהג אצל זקני הגה"צ רבי אליהו
פורת טהרני שליט"א הוא לשים את הי' חלות
על המגש שהוא לא קרוב לב' חלות, וכנראה
טעמו משום בל תוסיף וכמו שנהג הדברי חיים
מצאנ"ז. ולא שייך לטעון שאין בל תוסיף כיון
שאינו מכויין, דיי"ל ע"פ מש"כ בהליכות שלמה
(פט"ז דבר הלכה הערה מד) שא"צ לעשות
תנאי ואין צריך לכוין בשעת קיום המצוה אם

שערי יוסף - סוכות

לכבוד הג"ר בנימין ראובן שליט"א

הנה בעיקר קושייתו על הפרי מגדים שהרי זה גופא מה שתקנו חז"ל, כן כבר כתבו ליישב בס' ערך שי (יו"ד סי' רצא) שכתב שאין ראיה דבחנוכה מעיקרא הכי תקנו, וכן כתב בס' משיב צדק מהרה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין אות מה שהאריך לחלוק בזה על הפרי מגדים שבודי בנרות חכנוה לא חייבו להיות מן המהדרין אבל בודאי שזה נכלל בתקנת חז"ל אי מדליק אינו מקיים רק הידור רק עיקר מצוה ולפיכך יכול לברך ג"כ עליהם ע"ש. וכן כתב להערי בס' משא בני קהת ח"א עמ' פז שכך היה התקנה, וכן כתב בשו"ת שבט הקהתי ח"ו סימן רלח שכתב שלכאורה שבחנוכה בעת שתקנו לדליק כן הם עשו לכתחילה וכמש"כ בח"א סימן רב יעו"ש,

ומ"מ י"ל בכ"ז דיש לדון בשיטות הראשונים בגדר דין מהדרין מן המהדרין, ויש לפלפל בכ"ז.

בדין בל תוסיף בפדיון הבן

לכבוד ידיד הג"ר בנימין ראובן שליט"א שלזינגר

שלו' וברכה, במש"כ לחקור ולדון בדין בל תוסיף בפדיון הבן, שרוצה לתת לכהן ו' או ז' סלעים, במקום ה' סלעים שאמרה התורה לתת.

הנה ביסוד דין בל תוסיף, מבואר ברש"י בדברים (ד' ב) לא תוסיפו כגון חמש פרשיות בתפילין חמש מינין בלולב וחמש ציצית וכו', ובכלל דין בל תוסיף ה"ה כנותן ו' או ז' סלעים, שהא סו"ס מוסיף על המצוה, ונותן ו' במקום ה', ואף במקום שנותן פעמים יש לדון משום בל תוסיף, וכמו שמצינו שכתבו לדון כגון באדונינו הגר"א שידוע שפדה את עצמו כמה פעמים משום שרצה כהן יותר מיוחס, שהתם

הנני בא כאן בדברים חדשים ונפלאים כדרכה של תורה. - ואשמח מאד לקבל מכת"ר את חוות דעתו בזה, הנה בפמ"ג או"ח פתיחה כוללת אות מ', הק' בהא דנר חנוכה, דתיקנו רבנן שיש דין של מהדרין, והא הוי בל תוסיף, ע"כ קושייתו, וכתב בזה, דלפי שיטת התוס' ר"ה ניחא, כיון דס"ל דאין בל תוסיף כשעושה מצוה ב' פעמים? אולם לפי שיטת הרשב"א שם דפליג אתוס' א"כ אכתי קשיא, וכתב הפמ"ג דלשיטתו צ"ל דאין בל תוסיף במצוה דרבנן, והנה בעיקר קושיית הפמ"ג - כל הרוצה זאת תמה יתמה יקרא,, דהא מה שיך כאן בל תוסיף, והא אותם חז"ל שתיקנו נרות חנוכה, הם תיקנו גם דינא דמהדרין, וזה ברור!!! ובאמת צע"ג בדברי רבינו הפמ"ג? נשמח מאד מאד לדעת בהאי ענינא, ואציע בכאן את מה שא"ל בזה היום הגרש"א פיש שליט"א בעמח"ס משבירים ועוד, תי' שלאחר זמן של מחשבה בזה בא לו באמתחתו, והוא - שכוונת הפמ"ג היא, שהרי לאחר שתיקנו חז"ל את דינא דמהדרין, הרי יש הרבה אנשים שיחשבו שהעיקר הדין זה להדליק בליל ה' דחנוכה ה' נרות וכן בכל הלילות, ולא ידעו כלל שזהו רק מדינא דמהדרין [והוספתי בזה, דהרי השו"ע הזכיר רק את דינא דמהדרין מן המהדרין, והאחרונים הרחיבו בזה, וציין בזה בס' מועדי הגר"ח] וא"כ נמצא שהרבה אנשים יכשלו באיסור בל תוסיף, כיון שהם סבורים שהמהדרין זהו מעיקר הדין, וזה הביאור בקושיית הפמ"ג - אלא שכדרכו קיצר - וכוונתו להקשות היאך חז"ל תיקנו דינא דמהדרין הרי יצא בזה תקלה גדולה של איסור בל תוסיף, ועל כך תי' את התי' שהבאנו לעיל? נשמח מאד מאד לדעת בהאי ענינא, ע"כ לשון שאלתו.

תשובה:

שערי יוסף - סוכות

עכ"ד, והנה במש"כ שמוסיף לצאת מידי ספק, והיינו כמו שכתב היעב"ץ, אבל במאי דלא פסיקא ליה שיש כאן חשש של בל תוסיף, יש לבאר דעיקר דין בל תוסיף הוא כמבואר בגמ' בסוכה לשבת בשמיני, אבל היכא שנותן שבעה סלעים הרי יש כאן מצוה, וחזון מזה נותן עוד, אז אפש"ל שהוא בתורת מתנה. אבל אכתי יש לדון לפי מש"כ במהרי"ט אלגאזי בפ"ח אות פא סק"ח בד"ה ולפי האמור שבחצי שיעור בפדיון הבן יש קצת מצוה כמו בחצי שיעור באכילת מצה יעו"ש, וא"כ אולי שייך מצוה שנותן לדוגמא ז' סלעים, וסו"ס הוי חשיב כמוסיף על המצוה. ומה שיש לדון היכא שנותן עוד סלע לכהן לאחר שנתן ה' סלעים לכהן.⁴

ב. עי' דרך אמונה ביכורים (פי"א ה"ז ביאור) ל ד"ה נתן ה' סלעים), מביא נידון מדבר הלכה לר' אליהו קלצקין אי זה חל כשמביא יותר מה' סלעים, ומוכח דס"ל בפשיטות שאילו זה היה חל היה עובר בזה משום בל תוסיף.

מצאנו בזה לכמה מגדולי האחרונים

ג. עי' רביד הזהב עה"ת (פר' קרח פי"ח פסוק ט"ז) שכתב ששאל כן את הגר"א מוילנא ואמר שאין בזה שום חשש.

ד. והעתיקו הכתר כהונה – פירוש על הספרי (בהוצאת מכון י-ם דף שע"ט אות שע"ה), וכתב שהרביד הזהב הביא ראיה מההוספה על המטבעות, וכתב הכתר כהונה שזה לא ראיה, וכנראה שלא הגר"א הביא את ראיה זו, אלא הביא זאת רק בעל רביד הזהב.

ה. בשו"ת והשיב הכהן (יו"ד סי' כ'), לר' חיים יהושע אלעזר חאנטשין בעמח"ס כה תברכו על ברכת כהנים, יש 15 עמ' על שאלה זו, ומסיק שמותר כי זה מינימום.

ולכך להלכה למעשה מותר.

לא שייך בל תוסיף, שהוא משום שרוצה לצאת יד"ח, וכמו שכתב בתשובות להיעב"ץ (ח"א סימן קנה) לגבי פדיון הבן וז"ל: גם נ"ל שלצאת ידי כל ספק האפשרי, יש גם כן על האב לפדות בכורו מכל כהני שיוכל למצוא, דילמא מתרמי ליה כהן מיוחס ודאי עכ"ל, והנה בלא טעם זה, שיודע שנתן לכהן מיוחס, ואח"כ נותן לעוד כהן, נראה ברור שגם יעבור על בל תוסיף. וראה במש"כ בשו"ת שבט הקהתי ח"ו יו"ד סימן שעא בסוגריים מרובעות, וז"ל: ויש לעיין אי מוסיף לכהן עבור פדיון הבן יותר מחמשה סלעים אי הוי משום חשש בל תוסיף, ולא מצאתי מבואר בהפוסקים, אבל אי מוסיף כדי לצאת מידי ספק אולי לא הוי חמש סלעים, ודאי דאין חשש

⁴ . ב"ה. אייר תשפ"א, בס"ד זכיתי לשלוח שאלה להגאון המבהיל רבי ישראל שניאור שליט"א בעמח"ס שו"ת מעשה אפוד ושא"ס, ע"י הג"ר יעקב ברונפמן שליט"א. והשיב בזה על אתר, וכתבם הג"ר יעקב ברונפמן שליט"א, והמובא כאן זה חלק מהדברים אשר הספיק לכתוב מהידע המקיף והמבהיל בכל הספרים. ויש לעיין בכל המקורות למען יצא הדבר מושלם.

בענין האם הנותן ששה סלעים לכהן עובר משום בל תוסיף

הנה, בפשטות שורש הנידון הוא האם יש שיעור לפדיון הבן, חמש סלעים, או שהחמש סלעים זה רק מינימום. ובאמת אין לזה ראיה ברורה, אך מצאנו כבר להרבה מגדולי האחרונים שדנו בענין זה, כאשר תחזינה עיניכם.

א. יש בבכורות מ, א שהוסיפו על שיעור המטבעות ומוכח שמותר להוסיף. אך אין זה ראיה כיון שם הוסיפו במטבע עצמה וזה לא בל תוסיף.

שערי יוסף - סוכות

שכתב שכיון שאינו כסף פטור ממעשר, וכתב שם שכן אמר לו הגר"י פרדימן שליט"א שאין לשטר זה דין כסף רק שטר חוב, ואם יזיקו אותו יש כאן רק דין גרמי ולא מזיק בידים כמו בכסף ממש ונפק"מ ליורשים שפטורים לשלם בגרמי ועוד, א"כ כיון שהמנהג לתת מעשר כספים רק מכסף פטור, וראה שם עוד ששאל למרן הגרנ"ק שלפי המנהג גם בכה"ג פטור, אולם כתב שם שמרן הגר"ק שליט"א אמר לו שזה דומה לכסף וראוי לתת מזה מע"כ, וכן כתב שם שאמר לו הגר"י פוזן שליט"א שלענין זה נחשב ככסף.

אולם י"ל דבנ"ד דכיון שמיוחד לחנויות מזון וא"א להעבירו וכו' י"ל שאף מרן הגריש"א יקל. וכן ראה לדינא בשו"ת חיי הלוי (ח"ב סימן סג אות יא) שמעות שמקבלים מהממשלה עבור צרכים מסויימים וכו' ואינו משתמש במעות אלו אלא לצורך שקיבלם שפטור מלעשר, ויעו"ש שכתב שאם ירווח לו יעשר מזה, וכן ראה בקובץ קול התורה (חלק לט עמ' צא) שהביאו בשם מרן הגרשז"א זצ"ל שיש להחמיר בזה יעו"ש, אבל מ"מ יש מקום להקל בזה לכו"ע שהכא אינו מקבל רק תלושי מזון, וכ"ש לדידן אנן בני ספרד שאין קבלנו

קכה. האם צריך לתת מעשר כספים מתלושי מזון של משרד הפנים

כ"ט ניסן תשפ"א

לכבוד הגאון רבי בנימין ראובן שלזינגר שליט"א מח"ס מנחת בנימין.

במה ששאל בזה"ל: חכ"א שלח לי לברר שאלה זו, יש לדון על מעשר כספים בכרטיס שמחולק ע"י משרד הפנים ע"כ שאלתו.

לענ"ד נראה שכל מטרתם שיהיה אפשר לקנות אוכל, וא"א לקנות בזה דברים אחרים, ואפ' סיגריות וכדו' א"א לקנות, נראה לדינא שאין צריך לתת מהא מעשר כספים, וכן כתב בס' משנת המשפט (עמ' עט הערה קלז) שכתב לגבי תלושי מזון שכיון שהמשלם הוי מי שנותן לו והוא רק מראה את הכרטיס א"צ ליתן מעשר, אולם הביא שם שבס' יד מלכים (עמ' תע) כתב בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שתלושי קניות צריך לעשר דכל שוה כסף שזה לקנות דבר אחר הרי זה ככסף, ולכן יש חובה להפריש מעשר כספים מזה.

ויעו"ש עוד בספר יד מלכים, שהביא מש"כ בס' תורת הבית מהגר"י טשזנר שליט"א

מצאנו בזה לכמה מגדולי זמנינו:

ט. עי' שו"ת אבן ספיר (ח"ב סי' ט"ז).

י. עי' להגר"ש שניאורסון בספר הזכרון – שירת יונה (עמ' נ"ח נ"ט).

יא. עי' ס' בירורי הלכות להגר"ר מרדכי וויזבך, (ח"ב סי' נ"ז, עמ' רנ"ד) מביא מאירי סוף פסחים ד"ה דין פדיון. ואף שזה ראייה נאה, אך אין זו ראייה מוכרחת.

ו. עי' שו"ת שבט הקהתי (ח"ו סי' שע"א) שהסתפק בזה.

ז. עי' ספר ברכת ציון לנכד הגר"צ שאול, יש לו י"ב חלקים ובחלק של קדשים וטהרות יש שם בסוה"ס קונט' חקירות (עמ' תע"ה אות י"ד).

ח. עי' בספר דברי יעקב להגר"י עדס שליט"א, אחד ממאה ספריו זה ספר דברי יעקב בעניני הלכה כרך ב' (עמ' קל"ג ענף ו').

שערי יוסף - סוכות

לכבוד הגאון רבי בנימין ראובן שלזינגר שליט"א מח"ס מנחת בנימין.

שלום וברכה.

קבלתי הגליון מן הבאר מס' 3, ונפלאתי עד למאוד, אשר הוא גרוש ומלא בתשובות גדולי הפוסקים.

בדין העובר משום 'בל תוסיף' האם קיים את המצוה הנה נזרקה שאלה מבני החבורה, כשאדם נטל ה' מינים בחג הסוכות, דעבר משום בל תוסיף, האם יצא ידי חובת קיום המצוה. ושאלנא דבר זה קמיה גדולי ההוראה שליט"א, ובזה יצא הדבר מתוקן בס"ד. הנה, הגאון רבי אשר וייס שליט"א אמר לי שזה מחלוקת גדולה, והלכה למעשה לא יצא ידי חובתו. והגאון מרא דאתרא רבי חיים וייס שליט"א ציין בזה לגמ' במנחות (מב) דטלית של ארבע כנפות שהוסיף בה עוד ציצית, הרי היא פסולה. שוב הפנה אותי הגאון רבי אברהם שרגא שטיגליץ שליט"א חבר הבד"צ ביתר עילית, לעיין בדברי הרמב"ם (פ"ז מהל' לולב ה"ז) שכתב שאם הוסיף ונטל ה' מינים לא יצא ידי חובתו. אולם בדברי הרמב"ם כבר דנו בזה הכסף משנה אי חזר בו מזה. ועי' בזה בהרחבה בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' קע"ט). עכ"ד.

מקור האי דינא איתא ברש"י בפ' ואתחנן (ד') (ב) כתב שבל תוסיף היינו כגון ה' פרשיות בתפילין וה' מינין בלולב וה' ציצית וכן לא תגרע, וכתב באבני מילואים ר"ה דף כח ע"ב כתב לדון לענין בל תגרע דאינו עובר ורק חשיב ביטול עשה משא"כ בל תוסיף. [נראה עוד בשו"ת הרדב"ז ח"ג סימן תעח שכתב שכל מצוה שעשה אותה וכופלה אין בזה משום בל תוסיף אבל המוסיף מגוף המצוה כגון חמש ציציות חמשה פרשיות בתפילין ארבעה בברכת כהנים חמשה מינין בלולב

תורת מעשר כספים בתורת חובה, ובעיקר כ"ז הארכנו במק"א.

וכן כתב לדינא הגאון רבי אליהו שלזינגר שליט"א בעמח"ס שו"ת שואלין ודורשין י"ח, ואב"ד גילה בירושלים עיה"ק תובב"א, ששאלתיו בזה"ל: האם צריך לתת מעשר כספים מתלושי מזון של משרד הפנים, והשיב לי בזה"ל: כיון שהכספים ניתנו למטרה מסוימת פטור ממעשר עכ"ד.

עוד בענין זה ראיתי עתה בגליון וישמע משה פ' שמיני, שהביא דעת הגאון רבי שמאי גרוס שליט"א השיב בפשיטות שאין חיוב להפריש מהם מעשר כספים, דמכיון שאין המקבל יכול לעשות כרצונו בסכום זה אלא הוא מוגבל לרכישת מוצרי מזון וכדו' הרי זה כאילו קיבל את המוצרי מזון עצמם במתנה שאינו צריך להפריש מהם מעשר כספים. וכן כתב הגר"ח קניבסקי שליט"א בספרו דרך אמונה הלכות מתנות עניים בשם החזון איש, שמי שקיבל חפץ מסויים אינו צריך להפריש מעשר כספים משוויו, ונראה דכרטיסים אלו דינם כחפץ מסויים. והסכימו עמו הגאונים רבי שמואל אליעזר שטרן, רבי נפתלי נוסבוים, ר"ע פריד שליט"א

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטכול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

בדין העובר על בל תוסיף האם הוא קיים את המצוה

בס"ד

ערש"ק פ' יתרו תשפ"א

שערי יוסף - סוכות

עביד לא מהני, מ"מ ראה בדעת זקנים מבעלי התוס' בפרשת ואתחנן שכתבו שאם נטל ה' חוטין בציצית לא יצא יד"ח, וראה עוד ברש"י בסנהדרין דף פח ע"ב ואם הוסיף גורע דקעבר בבל תוסיף ולא עביד מצוה, ומוכח דלדינא אינו יוצא יד"ח.

וראה עוד בקהלת יעקב אלגאזי (מערכה ל' אות קסו) שהקשה מדוע באופן שעבר על כל תוסיף יצא יד"ח הא הו"ל מצוה הבאה בעבירה, ותיריך שמבואר בתוס' בריש לולב הגזול דשאני לולב הגזול דמחמת עבירה הגזול באה המצוה שיוצא בו אבל בני אטו מחמת עבירה שנעשית בו מי נפיק ביה יעו"ש, וע"ע בס' המקנה בל תוסיף כלל נא פרט ה יעו"ש. וראה עוד בזכר לאברהם ז' שדן אם יוצא יד"ח. ומ"מ לענין ציצית שאני וראה בכ"ז בקונטרס ידי כהן בדיני בל תוסיף מש"כ בכל דינים אלו. וע"ע בשו"ת עונג יו"ט סימן יט ובשו"ת חלקת יואב סימן כ' ובשו"ת ערוגת הבושם סימן יא ובשו"ת התעוררות בתשובה סימן מז. והזמן קצר והמלאכה מרובה, וזמן שבת קרב.

בברכת התורה

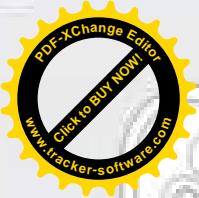
הצב"י יוסף אביטבול

שהוא מוסיף דבר חדש במצוה הרי זה בכלל בל תוסיף כי כל המצות יש להם ולמספרם סוד נעלם והמוסיף או הגורע מהם מבטל ומבלבל מצוה האלוקית אבל אם הוא כופל המצוה כיון שעומד במקומו אין לחוש יעו"ש, ודברי רש"י הובאו במג"א סימן י' סק"ב ובשו"ע הרב, וכן ראה עוד בשו"ת שדה הארץ ח"ג סימן א מש"כ לבאר ההגדרה דכל דאגידי אהדדי לא יצאו יד"ח יעו"ש, ומכ"ז משמע שעוברים על בל תוסיף, אבל לא שלא יוצאים יד"ח.]

ומ"מ בנ"ד האם יצא ידי חובה או לא, הנה איתא להדיא בסנהדרין דף פח ע"ב שלא יצא יד"ח בהוסיף בית לתפילין וכן לר"י דס"ל דלולב צריך אגד אם הוסיף מין חמישי נפסלו הד' מינים למצוה, אבל כיון דקי"ל דלולב אין צריך אגד ולכן אם הוסיף לא נפסל למצוה וכן כתבו התוס' בסוכה דף לא ע"ב וכן כתב בכסף משנה פ"ז מהל' לולב ה"ז שכתב להביא עדות נאמנה שהרמב"ם חזר בו בסוף ימיו וס"ל שיצא ידי חובה המצוה. וראה עוד במגדל עוז פ"א מהל' ציצית שיש לחלק בין מוסיף בין שעת מעשה למוסיף לאחר מעשה, וע"ע בשו"ת דברי יציב או"ח סימן רעו אות ג'.

ודעת התוס' במנחות דף לח שיצא, וקשה מהגמ' בתמורה דף ד' שפסקינן כרבא דאי

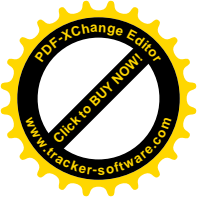

ספר

שערי יוסף

בהל' חול המועד

שערי יוסף - חול המועד

שערי יוסף - חול המועד

ספר

שערי יוסף

בהל' חול המועד

מאתי הצעיר באלפי ישראל

יוסף (בלאמו"ר הג"ר חיים בנימין שליט"א) אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

ערב ראש השנה ה'תשפ"ב

יוצא לאור

לעילוי נשמת זקנתי הרבנית הצדקנית

מרת עליזה עישה בת לאוני ע"ה

אשת חבר

לזקני מרן הגר"א פורת טהרני שליט"א

נלב"ע כ' שבט תש"פ

*

ולעילוי נשמת האשה הצדקנית אם זקני

מרת עישא אליז בת איזה אביטבול ע"ה

נלב"ע ד' תשרי תשפ"א

שערי יוסף - חול המועד

פתח דבר למהדור"ב לשערי יוסף הלכות חול המועד

מצינו שדנו הפוסקים האם יש דין שואלין ודורשין בחול המועד, ובדעת מרן הגרש"ז בשלמי מועד (עמ' שט') וכתב שתלוי במח' הראשונים האם נאמר דין שואלין ודורשין גם בשבועות ששם יש רק הל' יו"ט או אין חובה, ואם נאמר דאיכא חובה, א"כ כן חל ע"ז דינא דשלושים יום, אלא דמ"מ איכא חובה לברר הל' יו"ט שלושים יום קודם החג. ובחוט שני (פסח עמ' ט"ו בד"ה ודעת) כתב שלפי דעת הגר"א בשאר ימים טובים צריך ללמוד גם הל' יו"ט, וכשיש חול המועד צריך ללמוד גם הל' חול המועד. ובס"ד יו"ט והל' חול המועד, נכללים בדין "שואלין ודורשין שלושים יום קודם החג". וזכני השי"ת לכתוב בהל' חול המועד, במשך השנים, חלק, בקונ' שיח יוסף ח"ח, ובקובץ באר התורה מס' 29 ועתה בס"ד כתבתי בזמן האחרון עוד הרבה דברים, ובס"ד התקבצו הדברים לבכדי קונטרס נפרד, ואמרתי לסדר הדברים ולהדפיסם, ומחמת קדושת המועד, לא ערכנו כאן ע"פ סדר סימני השו"ע, וכן לפי סימנים, ויהי רצון שבעזרה"ת נוכל להדפיסו כראוי מתוקן ומוגה. וב"ה זכיתי לסדר הקונטרס הנ"ל במהודרה הראשונה בחול המועד פסח תשפ"א, ועתה זיכני השי"ת לסדרו להדפסה.

וב"ה זכינו במהדורה זו להוסיף עוד כמה וכמה תשובות שכתבנו בהלכות חול המועד, וכמו כן זכיתי בס"ד להכניס עוד עשרות תשובות ומכתבי תורה מגדולי מורי ההוראה ובראשם מאת הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א רב בית הכנסת דברי שיר בני ברק, והגאון רבי שמאי קהת הכהן גראס שליט"א בעמח"ס שו"ת שבט הקהתי, והגאון רבי אליהו שלזינגר שליט"א בעמח"ס שו"ת שואלין ודורשין ורב גבעת זאב, וכן זכיתי לקבל עוד מכתבים על השערי יוסף בהלכות חול המועד, ושמתים בסוף הספר.

וזאת למודעי שכל ההלכות כאן נכתבו רק לעורר, ולא לדינא, וע"כ בכל שאלה ודין יש לשאול למורה הוראה מסומך. ואודה לאאמו"ר שליט"א ולאמי מורתי תליט"א בכל אשר טורחים למעני, ג"כ אודה לזקני הגה"צ רבי אליהו פורת טהרני שליט"א בעמח"ס אלופינו מסובלים, אשר זיכני קוב"ה להסתופף בצילו, ולהנות מאוצר ספריו הגדול, ויהי רצון שיזכה לבריאות הגוף והנפש. ונזכה במהרה בימינו לראות במשיח צדקינו, ויקיצו כל שוכני עפר, במהרה בימינו אמן.

בברכת התורה

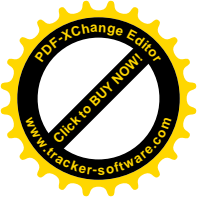
הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

שערי יוסף - חול המועד

שערי יוסף - חול המועד

תוכן הענינים:

11	בדין ובגדרי איסור מלאכה בחול המועד.....
18	האם מותר לשים ציציות בטלית קטן או גדול.....
19	לשלוח מייל לקבלת גליון.....
19	האם מותר ללמוד נהיגה בחול המועד.....
19	מה עדיף טלפון או מייל.....
20	לתפור את הטלית גדול בחול המועד.....
20	האם מותר לערוך עלון בחול המועד לצורך המועד.....
20	האם מותר להוציא כסף מהכספומט בחול המועד.....
21	אשה ששכחה יעלה ויבוא בחול המועד.....
22	האם מותר להפעיל מוזיקה בחול המועד.....
22	האם מותר לנסוע ברכב שלא לצורך.....
22	האם צריך ללבוש בגדים של יו"ט בחול המועד.....
23	האם מותר לקנות כלים חדשים בחול המועד.....
23	האם מותר לקנות במבצעים זולים בחול המועד.....
24	האם מותר לכתב ברכת מזל טוב לחתן.....
24	האם מותר לכתוב בחול המועד סכום שעות שלמד בישיבת בין הזמנים.....
24	האם מותר לקנות בלוטו בחול המועד.....
25	האם מותר לשטוף רכב בחול המועד.....
26	האם מותר להחליף גלגל לרכב.....
26	האם מותר לתקן רכב בחול המועד.....
29	האם לנהוג חשיב מלאכה.....
29	האם מותר לתקן מעלית.....
29	הקלטה בטייפ ובנגן בחול המועד.....
30	שכפול הקלטה בחול המועד.....
30	צילום מצלמה.....
31	כתיבת פתק השבת אבידה.....

שערי יוסף - חול המועד

31	תיקון פלאפון בחול המועד.....
32	האם מותר להשקות פרחים בחול המועד.....
32	האם מותר ליטול ידיים ע"ג עשבים בחול המועד.....
32	האם מותר לעבור דירה בחול המועד.....
33	האם מותר לערוך חוזה שכירות.....
34	האם מותר לגהץ בחול המועד לכתחילה.....
34	האם מותר לצוד דגים בחול המועד לתענוג.....
35	ספק אם צריך את הבגד האם מותר לו לכבס.....
36	האם מותר לכתוב שם על ספרו בחול המועד.....
36	אמירת מועדים לשמחה או גוט מועד.....
36	האם מותר להוציא מרשות לרשות בחוה"מ שלא לצורך.....
37	האם יש להמנע כמה שיותר מעשיית מלאכות בחול המועד.....
37	בדין כתיבת חידושי תורה בחול המועד והמסתעף.....
37	ענף א' שיטת הרשב"א בתשובה.....
39	ענף ב' דברי הט"ז והמשנ"ב ועוד.....
41	ענף ג' השיטות שמחמירים בזה.....
42	ענף ד' מנהג החזו"א לכתוב ומנהג הקה"י לא לכתוב.....
43	ענף ה' האם לכתוב בראשי פרקים.....
44	ענף ו' לכתוב כשקטנים לא יראו.....
44	ענף ז' עריכת ספר והגהת ספרים בחוה"מ.....
47	ענף ח' הסכמה על ספר בחוה"מ.....
48	האם צריך לחדש חידושי תורה גם ביו"ט ובחול המועד.....
49	שליחת מייל בחול המועד.....
49	הקלדה במחשב בחול המועד.....
51	הדפסה בחול המועד במדפסת.....
53	אם מותר להקליד בחול המועד בשיטה עיוורת.....
53	שליחת פקס.....

שערי יוסף - חול המועד

53	האם מותר לכתוב צ'ק
54	לחתום על הדואר
54	כתיבת הקדשה לבר מצוה
55	לשמור מספר פלאפון
55	משחקי מחשב לילדים
55	כתיבה על עוגה
55	האם מותר לעשות פאזל בחול המועד
56	האם צריך לשלם במזומן ולא לכתוב צ'ק
56	האם מותר לתקן מזגן בחול המועד
56	כיבוס בחול המועד
57	כיבוס בגדי זיעה
57	איזה כיבוס אסור
58	האם מותר לנקות כתם בחול המועד
58	האם מותר לנקות כובע מאבק
59	האם מותר לתקן כובע בחול המועד
59	האם ללמד הל' כיבוס בחול המועד למסורתיים
59	מגבות ידים ורחצה
60	בגדי קטנים
61	להוסיף בגדים
62	האם מותר לקפל את הטלית החול המועד
62	האם חול המועד הוי פנים חדשות
64	האם מותר לתלות תמונות בחול המועד (בסוכה ובבית)
64	להשתמש בבגד חדש כדי שלא יכבס בחול המועד
65	בכיבוס בני קטנים יום קודם
65	האם מותר לעלות על קברי צדיקים בחול המועד
67	האם מותר לילדים קטנים צייר בחול המועד
68	הקבלת פני רבו ברגל ומה הדין בטלפון

שערי יוסף - חול המועד

71	האם מותר לצחצח נעלים בחול המועד
73	בדין עליה לרגל לכותל המערבי בזמן הזה
75	האם בחול המועד יש מצות שמחה וחיוב אכילת בשר ושתיית יין
78	האם מותר לשטוף את הרצפה בחול המועד
79	טבילת כלים בחול המועד
80	האם מותר לקנות כלים חדשים בחול המועד
81	האם יש איסור לבקש בקשות בחול המועד
82	ושמחת בחגך גם בחול המועד
82	חיוב אכילת פת בחול המועד
83	האם מותר להתענות בחוה"מ
84	לקחת את הטלית והתפילין בחול המועד לאחר המועד
89	האם חייבים לעשות לחם משנה בחול המועד
90	להחזיר כלים של פסח בערב שביעי של פסח
91	כשכותב מכתב בחול המועד האם צריך לקצר במילים
91	האם מותר להדפיס תו ירוק בחול המועד
92	בדיקת קורונה בחול המועד
93	האם מותר לשמוע מוזיקה באיסור-חג ובמימונה
96	האם איסור-חג כלול בהוצאות שבת ויו"ט
97	האם יוצאים יד"ח בהקבלת פני רבו באיסור חג
98	מכתב מאת הגאון רבי משה יוחאי רז שליט"א רב קהילת תפילה למשה לוד
103	באיסור מלאכה בחול המועד – מכתב מאת הרה"ג חיים יוניאן שליט"א בעמח"ס נופת צופים ושא"ס

שערי יוסף - חול המועד

תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' מה שביעי עצור אף ששת ימים עצורין אי מה שביעי עצור בכל מלאכה אף ששת ימים עצורין בכל מלאכה ת"ל וביום השביעי עצרת השביעי עצור בכל מלאכה הא מסרן הכתוב אלא עצורין בכל מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת לחכמים לומר לך איזה יום אסור ואיזה יום מותר איזו מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת ע"כ דברי הגמ' במסכת חגיגה.

ונחלקו הפוסקים באריכות גדולה האם איסור מלאכה בחול המועד הוא מדאורייתא או מדרבנן, הנה הרי"ף בריש מסכת מועד קטן הביא דברי הגמ' במס' חגיגה דף יח ע"א וכתב שמשמע מדברי הגמ' שמלאכת חול המועד אסורה מה"ת, וכן מוכח מדברי הירושלמי במו"ק (פרק ב' הלכה ג') וכן הביא במגיד משנה ריש פרק ז' מהל' יו"ט.

ומרן הב"י בסימן תקלו כתב דאף שהרי"ף העתיק דברי הגמ' במס' חגיגה מ"מ לא ס"ל דהוי דאורייתא אלא הוי איסור מדרבנן וקראי אסמכתא בעלמא, ובסמ"ג (לא תעשה עה) כתב דאיסור מלאכה הוי מדרבנן, וכתב כן בשם הבה"ג, והוכיח כן מדברי הגמ' במס' מגילה דף כב ע"ב ימים שאין בהם ביטול מלאכה לעם וכו' עי"ש, וכן שיטת רבינו תם, עי' עוד בתוס' בחגיגה שם. וכן כתבו התוס' בע"ז דף כב ע"א בשם רבינו תם, וכן כתב רבינו גרשום בפירושו לבכורות (דף לד ע"ב) וכן כתב המאירי דף ב' ע"א במסכת מועד קטן, וכן מוכח מדברי הרשב"ץ במגן אבות עמ"ס אבות (פרק ג' משנה יא) המבזה את המועדות וכו' וכתב שם שמלאכת חול המועד לא נאסרה מן התורה. וכן שיטת הטור בסימן תק"ל, וכן פסק הרא"ש במועד קטן פרק א' סימן א', וכן עוד שיטות מן הראשונים.

בדין ובגדרי איסור מלאכה בחול המועד

נשאלתי מה המקור לחשוש מהדלקת אור המנורה שלא לצורך, ושיש לחשוש לזה, הנה קודם נצטרך לבאר מה המקור וגדר איסור עשיית מלאכות בחול המועד.

איתא בגמ' במס' חגיגה דף יח ע"א, א"ר יוחנן אלא מעתה חג האסיף אי זהו חג שיש בו אסיפה הוי אומר זה חג הסוכות אימת אילימא ביו"ט מלאכה ביו"ט מי שרי אלא בחולו של מועד חולו של מועד מי שרי אלא חג הבא בזמן אסיפה הכא נמי חג הבא בזמן קצירה מכלל דתרווייהו סבירא להו דחולו של מועד אסור בעשיית מלאכה מנהני מילי דתנו רבנן את חג המצות תשמור שבעת ימים לימד על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה דברי רבי יאשיה רבי יונתן אומר אינו צריך קל וחומר ומה ראשון ושביעי שאין קדושה לפניהן ולאחריהן אסור בעשיית מלאכה חולו של מועד שיש קדושה לפניהן ולאחריהן אינו דין שיהא אסור בעשיית מלאכה ששת ימי בראשית יוכיחו שיש קדושה לפניהן ולאחריהן ומותרין בעשיית מלאכה מה לששת ימי בראשית שאין בהן קרבן מוסף תאמר בחולו של מועד שיש בו קרבן מוסף ראש חדש יוכיח שיש בו קרבן מוסף ומותר בעשיית מלאכה מה לראש חדש שאין קרוי מקרא קדש תאמר בחולו של מועד שקרוי מקרא קדש הואיל וקרוי מקרא קדש דין הוא שאסור בעשיית מלאכה תניא אידך כל מלאכת עבודה לא תעשו לימד על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה דברי ר' יוסי הגלילי רבי עקיבא אומר אינו צריך הרי הוא אומר אלה מועדי ה' וגו' במה הכתוב מדבר אם בראשון הרי כבר נאמר שבתון אם בשביעי הרי כבר נאמר שבתון הא אין הכתוב מדבר אלא בחולו של מועד ללמדך שאסור בעשיית מלאכה תניא אידך ששת ימים

שערי יוסף - חול המועד

פוסקים עי' בחזון עובדיה יו"ט עמ' קס מה שהאריך בזה.

והנה יש שהטילו פשרה בפלוגתא אם איסור מלאכה בחול המועד הוא מדרבנן או מדאורייתא, שעיקר איסור מלאכה בחול המועד הוא מדאורייתא כשאין המלאכה לצורך המועד ואינו דבר האבוד אבל כשהיא לצורך המועד מותרת מן התורה אפילו ע"י אומן ובדבר האבד מותר אפילו ע"י טירחא יתירה וחכמים אסרו חלק ממלאכות אלו.

כן מבואר בדברי הרמב"ן בסוף מועד קטן והרשב"א ספ"ק דע"ז, והובא במגיד משנה (שם) ובנמוקי יוסף (ריש מסכת מועד קטן) וכן הסכים בחידושי הרשב"א ריש מועד קטן, וזה נסתר קצת ממש"כ בשו"ת הרשב"א (ח"א סימן תרצ) שכתב שמלאכת חול המועד אסורה מה"ת.

והנה לענין דינא פסק מרן השו"ע בסימן תקל סעי' א' חול המועד אסור בקצת מלאכות ומתיר במקצתן, וכתב בהג"ה לפי צרך הענין שהיה נראה לחכמים להתיר ע"כ, והנה הכא גם השו"ע מסכים לדברי הרמ"א וכמו שמבואר בדברי הבית יוסף שאיסור מלאכה בחול המועד הוא מדאורייתא אלא שהתורה מסרה לחכמים להתיר וכמו שכתב ברמ"א בהג"ה. (ומה שהתירו לצורך המועד הוא חמש דברים, א' דבר האבד אם לא יעשנו ילך לאיבוד, ב' צרכי המועד, ג' פועל שאין לו מה יאכל, ד' צרכי רבים, ה' מעשה הדיוט אפילו בשביל יחיד).

ויש לדון מה גדר איסור מלאכה בחול המועד האם הוא משום הטירחא או דלמא משום איסור מלאכה, הנה בפשטות מדברי רש"י שם במס' חגיגה משמע דעיקר האיסור הוא משום עשיית מלאכה, וכמו שמשמע בלשון הגמרא,

אולם השאלות בפרשת וזאת הברכה (שאילתא קע) וכן בהלכות גדולות ובספר האשכול (ח"ב עמ' קמג) הביאו את דברי הבריייתא בחגיגה וכתבו שמשמע שס"ל לרי"ף ולשאלות שאיסור מלאכה הוא מן התורה, שאל"כ לא היה להם להביאם כיון שאינו מן התורה, ודלא כמ"ש הב"י בדעת הרי"ף.

וכן משמע מדברי הרמב"ן בתחילת מועד קטן כותב ומכל הני שמעינן בהדיא דאיסור מלאכה בחולו של מועד תורה היא עכ"ד, ועוד כתב שם: והשתא קשיא לן מה שאמרו בירושלמי א"ר אבא בר ממל אלו היה לי מי שנמנה עמי... והתירתי שיהיו עושין מלאכה בחולו של מועד כלום אסרו לעשות מלאכה בחולו של מועד אלא כדי שיהיו אוכלין ושותין ויגעין בתורה, ואלו (אין 1) אוכלין ושותין ופוחזין, אלמא דרבנן היא, וי"ל שמן התורה מלאכת אוכל נפש לצורך היום מותרת ביום טוב, וכן מכשירין, ובחולו של מועד הותר יותר כל מלאכה שהוא לצורך, ובאו חכמים ואסרו בזה מלאכת אומן, וכן בדבר האבד כל שבני אדם חושבין אותו להפסד וטורחין בו משום כך מותר מן התורה, וזהו מסרן הכתוב לחכמים זופתין כוזא ואין זופתין חביתא, והם הוסיפו לאסור בטריח. ובאלו א"ר בא שאלו מצא להושיב ב"ד על כך היה מתיר מלאכות הללו כדי שיתעסקו בהן ולא יהיו בטלים, שהבטלה מביאה אותן לידי פחיתות, הא עיקר חולו של מועד ודאי תורה היא. וגם זה כפתור ופרח, עכ"ד.

ולמעשה נמצא דעת הרא"ש והרמב"ם דהוי מדרבנן, וכן לדעת הרי"ף לשיטת הב"י, וכמו שנמשכו אחריו הרבה פוסקים וכמו שמבואר בשו"ת הרידב"ז (חלק ד' סימן ח') וכן בשו"ת גינת ורדים (חאו"ח כלל ג' ר"ס ז') וכן בעוד

שערי יוסף - חול המועד

טורח עכ"ל. ומוכח דכל האיסור הוא משום הטירחא ולא משום המלאכה. וכן נראה דס"ל באשל אברהם בוטשאטש (סימן תקמ) לענין נטילת גבשושית המותרת משום אין בה טירחא כלל, ומוכח דכל האיסור הוא משום טירחא, וכן מבואר להדיא בדברי הערוך השולחן (סימן תקמה סעי' יב).

וכן פסק מרנא החזו"א (סו"ס קלה או"ח) שרק עבודת עמל וטורח אסורה אבל מלאכה דאורייתא שיש בה טורח מועט שרי. וכן בספר קרן אורה ביאר בדעת הרמב"ם שמלאכת חוה"מ מן התורה ואסורה כדי שלא יהיה כימי החול עי"ש והיינו שטורח כמו בימי החול.

והנה במשנה ברורה (סימן תק"מ סק"ז) הביא דברי הבית יוסף שמוכח מדבריו שאין להתיר מלאכה בחול המועד גם כשאין בה טירחא אלא רק כשיש בזה צורך המועד, ומוכח דלא פסקינן הכי להלכה, וכן מבואר בדברי הפרי מגדים (שם א"א סק"ה), וכן כתב גם בחיי אדם (כלל קי סעי' יא) שכותב שאסור לקשור או להתיר שלא לצורך.

וכן מסופר על מרן החזו"א בספר אורחות רבינו (ח"ב עמ' קכא) שהיה מחמיר שלא ליטול ידיו על גבי זרעים וכשהיה יוצא מביתו בחול המועד היה בודק כיסיו לפני יציאתו שלא יהיה בהם דבר שאין לו בהם צורך כלל. אולם ראה (או"ח סימן קלה וכן הובא באורחות רבינו עמ' קכ) שיש להחמיר בעשיית מלאכה בחול המועד, "מפני שהעם מזלזלין בעשיית מלאכות בחול המועד לכן צריך להחמיר עליהם ביותר". ואין זה סותר, והיינו שכל מה שיש להחמיר רק מחמת כן. וכן מרן שר התורה שליט"א מחמיר בזה, ולא רק הדלקת האור סתם בחוה"מ, אלא כל המלאכות האסורות בשבת, וכגון לחתוך נייר, להוציא במקום שאין עירוב, לקשור קשר ע"ג

דהוא דין משום מלאכה, אולם יש להוכיח מדברי הגמ' במועד קטן דף יט לעמנין משלחין וכו' ומשמע דעיקר האיסור הוא משום טירחא, וכן משמע שם בדברי הגמ' בדף כא שהאיסור לעשות מלאכה בחול המועד הוא משום טירחא אולם במקום פסידא שרו רבנן.

אולם כבר הבאנו בקונטרס שיח יוסף ח"ב (עמ' 18) שכבר כתבו התוס' שם במס' מועד קטן דף יב ע"ב, מכניס אדם פירותיו מפני הגנבים. פירש בתוספות הרב דבאסיפת פירות איכא מלאכה כדאמרינן פרק אין דורשין (חגיגה יח.) גבי חג האסיף אסיפה במועד מי שרי ואיני יודע מה מלאכה וצריך עיון אי טרח בלא מלאכה אסיר כי היכי דאסירי בפרקמטיא ולקמן בשמעתין (דף יג) אמר מועד משום . טירחא ולא טירחא הוא ושמא היינו דוקא בדבר שהוא מלאכה עכ"ד, והיינו דלא נאסר אלא דוקא מלאכה דאיכא בהא טירחא.

וכן מבואר בספר היראים (סימן שד) וז"ל: ובפירוש רבתי מצאתי דאיסור מלאכה חולו של מועד דאורייתא מכל מקום למדנו מדתלי תלמודא איסור מלאכה חולו של מועד בטירחא למדנו דלא מיתסרא אלא מלאכת טורח הלכך הלואות ומלאכה מועטת בביתו מותרת וכו' עכ"ל. וכן מבואר בשו"ת תרומת הדשן (סימן קנג) וכן בשבולי הלקט (סימן רכה) והביאם בביה"ל (סימן תקמה סעי' ה' ד"ה ואפילו).

וכן פסק מרן הב"י (סימן תק"מ) שמותר ליטול גבשושית שבבית כיון שהוי מלאכה דליכא ביה טירחא ורק מלאכה דאיכא ביה טירחא אסור, וכמו שכתבו בפסקי התוס' (פ"ק דמו"ק). וכן כתבו בסמ"ג ובסמ"ק וכן מבואר בדברי הגהות מיימוניות בשם ספר המצוות דאע"ג דמלאכה גמורה היא ואינה דבר האבד שרי בחול המועד כיון שאינה מלאכה של

שערי יוסף - חול המועד

והנה מה שהבאנו מהחזו"א ועוד דיש להחמיר הנה בספר חול המועד כהלכתו (שם הערה כה) מביא מה ששמע מהגרשו"א שאין שום סברא לאסור הדלקת גפרור בעלמא, ועי"ש שכתב לחלק בין עשיית מלאכה שיש בה טירחא או לא עי"ש, ומ"מ מדברי מרן החזו"א זה המקור למה ששאלת מה המקור שיש ענין שלא להרבות במלאכה. ועוד בענין זה ראה מש"כ הגאון רבי אמיר ולר שליט"א בשו"ת ירוץ דברו ח"א סימן כא יעו"ש.

והנה במה שכתבת לענין עשיית כושר בחולו של מועד הנה עיקר חול המועד הוא לעסוק בתורה, וכמו שהביא באורחות חיים (ח"א הלכות חולו של מועד): "ירושלמי א"ר אבא בר ממל אלו היה מי שיתמנה עמי התרתי שיהיו עושין מלאכה בחוה"מ כלומר שאין איסור לעשות מלאכה אלא כדי שיהיו אוכלין ושותין ושמחין ויגיעים בתורה ואינן אוכלין ושותין ופוחזין. נראה מדעת זה החכם שאיסור גדול בשחוק וקלות ראש יותר מעשיית מלאכה וכן האמת כי מי שעוסק במלאכה עוסק בקיום העולם והיא מצוה גדולה שכן מצינו בונה בית ונוטע כרם שחוזר מעורכי המלחמה ממלחמת אויבי השם לפי שעוסק ביישובו של עולם. וכוונת התורה בנתינת המועדות והראייה לפני השם כדי להדבק ביראתו ובאהבתו ולעסוק בתורתו התמימה וילמדו ליראה את השם הנכבד והנורא מן החכמים והחסידים העולים לראות את פני האדון ה' אלקי ישראל ג' פעמים בשנה וכן הביא בכל בו (סוף סימן ס) ואף על פי שאכילה ושתיה במועדות בכלל מצות עשה לא יהיה אדם אוכל ושותה כל היום אלא כך יעשה בבקר ישכים לבית הכנסת ויתפלל עם הצבור שמתפללין וקורין בתורה בענין היום וחוזרין לבתיהם ואוכלין והולכין לבתי מדרשות ושונים עד חצי היום ואחר חצי היום מתפללין תפלת מנחה וחוזרין לבתיהם ואוכלין

קשר ועוד כיוצ"ב (והוסיף לי ידידי הגאון רבי נסים יחיאל בן שמעון שליט"א, שידוע מה שכתב האליה רבה (סי' תצב) שמתענים תענית בה"ב לאחר חג הסוכות וחג הפסח, משום שהעולם מזלזלים בקדושת חול המועד, ומה"ט לא עושים תענית בה"ב לאחר חג השבועות, כי אין בחג זה חוה"מ).

וכן מבואר כבר בספר עמודי אור (סימן לה) שיש להמנע מהוצאה שלא לצורך, כי עדיף שלא להרבות במלאכה, והובא שם באורחות רבינו (שם) שאמרו כן למרן החזו"א ונהנה מאוד.

וכן מבואר בשו"ת בצל החכמה (ח"ה סימן צט) שיש להחמיר בעשיית מלאכה שלא לצורך, ועי"ש שכתב שכן משמע בשו"ת המבי"ט (ח"א סימן רנ), והנה מנהג העולם שאין להחמיר בזה, ומ"מ עי"ש שכתב שדברים שנשארים בכיסו אין לאסור משום דהוי דבר שאינו מתכיון ולא אסרו אף החול המועד, אף שזה פסיק רישיה, ובפרט לפי דעת הרבה פוסקים דשרי אף בשבת פסיק רישיה דלא ניחא ליה בדרבנן, וכן מבואר בשו"ת באר משה (ח"ז סימן מב) וכן במועדים וזמנים (ח"ד סימן רצח, ח"ז סימן קנד) וכן הביא בספר חול המועד כהלכתו (פ"ב הערה ח') מהגרמ"ש קליין שליט"א.

ולענין הוצאה וטלטול ראה בשו"ת שבט הלוי (חלק ו' סימן סח) כותב להתיר הוצאה וטלטול בחול המועד מחת שאיתא במאירי במסכת מועד קטן (דף יח ע"ב) להתיר, וכמו שכבר מבואר ביצועות יעקב (סימן תרכ"ט), וכתב שם שמה שכתב בבית"ל (סימן תקלו ד"ה ומותר) לאסור הוצאה היינו במקום שיש בו טירחא שאז אין להתיר אלא לצורך המועד.

שערי יוסף - חול המועד

שמחת יו"ט ולימוד התורה כתב, "ובכלל שמחת יו"ט לעסוק בתורה, דהא אפילו ביו"ט בעינן חציו לה' וכל שכן במועד, ואם יהיה במשא ומתן לא יהנה משמחת יו"ט וגם לא יעסוק בתורה".

והנה בתהילים (עה, ג) "כי אקח מועד אני מישרים אשפט". ובמאירי: "ויש מפרשים כי אקח מועד, שהם דברי העם הנבחר כשיצא מן הגלות, כלומר כשיגיע הזמן שיהיו ימי בשלווה, ויהיו לי כמועד וחג, לא אוציאם לבטלה ולתענוג כהרבה משאר האומות אבל לעבודת הש", והוא עניין מישרים אשפט. ואף רבותינו דרשוהו כיוצא בזה ע"י שביתת כל יום טוב שראוי להוציא ימי מנוחה להתעסק בעבודת הא-ל ובסיפור נפלאותיו כפי עניין החג, כמו שכתב בפירוש רש"י וכמו שביארנו בקצת חיבורינו".

ובפלא יועץ (ערך חול המועד) "וידוע מאמרם ז"ל, שלא נתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא לעסוק בתורה. וידוע מה שפירשו הקדמונים בפסוק כי אקח מועד אני מישרים אשפט, כי אשר יש להם טענה שאינם יכולים לעסוק בתורה מחמת טרדתם על המחיה ועל הכלכלה, חול המועד הוא תברתהון, והיא מקטע רגליהון ומחייבתן גם על זמן טרדתם, כי החול המועד עד ממחר שאין הטרדה גורם. ואם בחול המועד וכן בכל עת שהוא פנוי אינו מפנה עצמו לבטלה אלא עוסק בתורה, בא בשכרו גם על הזמן שהוא טרוד בעסקיו כאילו היה עוסק בתורה. והאיש הירא את ה', חרדה ילבש כל ימיו ויזהר מעלבונה של תורה, שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף".

ובר"י אברבנאל (נחלת אבות ג, א) "אמרו חז"ל שר' אליעזר היה דורש כל יום חול המועד ומחרף ומגדף כל מי שהיה יוצא מדרשתו ונפסקה הלכה כר' יהושע... ונכלל

שאר היום עם הלילה, כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל לא ימשך ביין ובשחוק ובקלות ראש שזה ודאי אינה שמחה רק הוללות וסכלות ולא נצטוינו רק על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל, שנאמר (שם כח, מז) תחת אשר ללא עבדת את ה' אלוהיך בשמחה ובטוב לבב הא למדת שהעבודה בשמחה לא מתוך שחוק וקלות ראש ושכרות. ירושלמי אמר ר' אבא בר ממל אלו היה מי שימנה עמי התרתי שיהיו עושין מלאכה בחולו של מועד כלום אסור לעשות מלאכה אלא כדי שיהיו אוכלין ושותין ופוחזין ראה מדעת זה החכם שאיסור גדול בשחוק ובקלות ראש יותר מעשיית מלאכה וכן האמת כי מי שעוסק במלאכה עוסק בישוב העולם והיא מצווה גדולה, שכן מצינו בונה בית ונוטר כרם שחוזר מעורכי המלחמה אויבי השם לפי שעוסק בישובו של עולם, וכוונת התורה בנתינת המועדות והראיה לפני השם כדי להדבק באהבתו וביראתו ולעסוק בתורתו התמימה, ולמדו ליראה השם הנכבד והנורא מן החכמים החסידים העולים לראות פני האדון ה' אלוהי ישראל שלש פעמים בשנה". והביאוהו בא"ר (סימן תקל, א) ובמשנ"ב (שם סק"ב) ובדעת תורה (שם סק"א) ובכף החיים (שם סק"ה).

והנה במרדכי (מו"ק סי' תתנג) בהגהה בשם אגודה (מו"ק יג, ב), הוסיף על דברי רבי ממל בירושלמי, "מכאן שטוב לעסוק בתורה בחול המועד". ובמהרי"ל (מנהגים, חול המועד א): "... וכן אמר מהר"י סג"ל נמי דאסרו מלאכה כדי שיהיו פנויים לעסוק בתורה, ולכך התירו נמי דבר האבוד כדי שלא יצטער על אבודו ויבטל את למודו".

ובערוה"ש (תקלט, ד) בביאור איסור מסחר שאע"פ שהוא שבות אסור כדי שלא יבטל

שערי יוסף - חול המועד

כל האדם. וכל אלו הימים יש בהם תוספת קדושה ויש קרבן מוסף לכל יום וצריך כל אדם לזהר בו כנ"ל, גם יש בהם תוספת גברא בקריאת התורה ומתוך עניינים אלו נראה שיש בהם קדושה. ואין השכל נותן שניתנה הקדושה בימים לאכול ולשתות ולנהוג בהם מנהג חול, והמתנהג בהם במנהג הזה בשגעון ינהג ועתיד ליתן את הדין ומחלל קדושת הימים ומעלתם, אבל הענין כאשר כתבתי והחכם עיניו בראשו לשקול כל הענינים כאשר כתבתי כמה פעמים".

והשל"ה הקדוש (מס' סוכה נר מצווה ל"א) מדרש האומר: "אלה הם מועדיי" - בזמן שאתם עושים המצוות ומקדשין את המועדות באסיפת העם בבתי כנסיות בשביל לעסוק בתורה, אז אומר הקב"ה "אלה הם מועדיי", ואם לאו, אומר הקב"ה: אלו אינם מועדיי אלא מועדיכם. וזהו שקיטרג אותו המין כנגד רבי עקיבא, וטען שאין ערך למועדי ישראל, שכן ריבונו של עולם אמר בעצמו: "חודשיכם ומועדיכם שנאה נפשי, היו עלי לטורח, נלאיתי נשוא" (ישעיה א, יד). השיב לו רבי עקיבא, שאכן אם מכוונים רק להנאת הכרס, הרי שהמועדים שנואים. אבל כאשר המועדים מיועדים לעבודת ה', ללימוד תורה ושמחת החג, הרי מועדים אלו אהובים וחביבים

ובספר יוסף אומץ (סימן תתלט) "ואף שמצווה לענג חול המועד במאכל ומשתה, מכל מקום עיקר קדושתו אינו מצד הגוף רק מצד הנשמה שיש להוסיף בלימודו יותר מבשאר ימים. ובסדר היום האריך מאד בחיוב התמדת הלימוד בו, ובדף צה כשסידר סדר הלימוד לכל המועדים נתן לכל חול המועד חלק מיוחד. ובירושלמי איתא להדיא לא אסור מלאכה בחול המועד אלא כדי שיהיו אוכלין ושותין ועוסקין בתורה והם אוכלין ושותין

גם כן זה [שאינו מחלק חציו לה'] במבזה את המועדים... ולכן השטיפות במאכל ומשקה במועדי ה' ומשחקים בקוביא בחול המועד שמתוך כך באים לקנטור ומריבה ולכפירה וקללת השם, הפך מה שצותה תורה: ושמחת בחגך, שעיקר השמחה היא בתורה, והם מתרחקים ממנה, עליהם נאמר "כי דבר ה' בזה".

ובספר סדר היום לרבינו משה בן מכיר כתב בעניין חול המועד: "הימים שבין א' של פסח ליום אחרון נקראין חול המועד, והטעם מפני שהן חול לגבי א' וז', אבל לגבי שאר ימים מועד איקרו, ולכן אין לאדם לעסוק בשום מלאכה לא גדולה ולא קטנה, ולא התירו כי אם דבר האבד ושיהיה נקל לעשות. ולא יאמר אדם כיון שאיני יכול לעשות בהם מלאכה אוכל ואשתה ואטייל ואשמח בהם, כי אין זה כוונת הי"ט והמועדים, חלילה להאמין זה והפתאים והסכלים לבם נוטה לסכלות זה. אבל האמת לא ניתנו י"ט לישראל אלא כדי שיהיו פנויים מעסקם ומלאכתם ויעסקו בתורה ובלי טרדה ובלי מחשבה והם ימי רצון ומוצלחים בלמודם. לכן אין לאדם לאבד אותו במאכל ומשתה ושינה וטיול, אלא כל א' יעמוד במקומו המיוחד לו ויעסוק במה שחננו האל י"ו, בעלי מקרא במקרא, בעלי משנה במשנה, בעלי גמרא בגמרא, ולא מפני זה תענג נפשו, אלא יאכל דברים טובים ומוטעמים וישתה כראוי לו ויישן מעט אם בר הכי הוא והרי כל זה עונג לגופו, ואח"כ שאר היום יענג נפשו העגומה אשר היא יושבת כשבויה בגלות ואין מי שיחוש לה ולתועלתה כי כולם פונים לתאוות היצה"ר הגוף הנגוף כי רבים אשר אתו מאשר אתה כי היא יחידה וגלמודה דורש אין לה, אשריו ואשרי חלקו למי שנגע יראת אלוהים בלבו לדרוש אליה ולבקש עליה לסמוך אותה שלא תפול ביד מבקשי רעתה וזה

שערי יוסף - חול המועד

הולכין להקריב את המוספין, ומשם היו הולכין להקריב נדרים ונדבות, ומשם היו הולכין לאכול ולשתות, ומשם היו הולכין לתלמוד תורה, ומשם היו הולכין להקריב תמיד של בין הערבים, ומשם היו הולכין לשמחת בית השואבה.

וכן ראה בשו"ת משנה הלכות (חלק יא סימן תלו) נשאל אם מותר ללכת בחוה"מ לרכוב על סוסים לטיול. והשיב שאין איסור, והוסיף: "ומיהו לעצם השאלה ועוד שאלות כאלו לבי עלי דוי, כי מי זה אשר יקח הזמן מקדושת חוה"מ אשר ניתן ללמוד תורה ולקיים מצותיה ולהחליף זה ברכיבת סוסים אשר אפילו בכל השנה אינו מדרך התורה ושקר הסוס לתשועה וברב חילו לא ימלט, הנה עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו (תהלים לג יז יח) וכדאי להעתיק דברי הירושלמי הובא בא"ר א"ח סי' תק"ל אות א'... וכתב הכלבו נראה מזה שאסור גדול בשחוק וקלות ראש יותר ממלאכה. וכוונת השי"ת בנתינת המועדות כדי להדבק באהבתו וביראתו ולעסוק בתורתו התמימה. וכ"כ אגודה ס"פ מי שהפך, טוב לעסוק בתורה בח"ה. ובמהרי"ל דלכך התירו דבר אבד כדי שלא יצטערו על איבודה ויבטל לימודו ע"ש

והנה ראיתי שנשאל בזה הגאון רבי אברהם יוסף שליט"א האם יש מניעה בחול המועד ללכת לחדר כושר וענה שאין בזה שום מניעה, ומה ששאלת מצד הזיעה שיש לאסור כמו בשבת, הנה יש לדון בזה מצד הטירחא אך אדרבה יש להתיר כי יש בזה שמחה ועונג רוחני לאדם, דומיא דבחורים המתענגים בריצתם, דשרי להם לרוץ בשבת.

ובדרך אגב הוסיף עוד איזה נידון לענין שמיעת מוזיקה בימי ספירת העומר כשהוא שומא מוזיקה האם יש בזה איסור, הנה בספר

ופוחזין, לכן לפחות אותם שאין להם טרדא מחמת עסקי היריד, אל יבלו העת בחול המועד בשחוק, רק בכל שעה שאפשר להם לפנות עצמם מעסקיהם, ילמדו.

ויש עוד מקורות לכך מדברי התלמוד בבלי שבחול המועד יש לעסוק בתורה וכך אנו למדים דרך אגב בכמה מקומות א' בגמ' במסכת ביצה (דף כט, א): "מעשה באבא שאול בן בטנית שהיה ממלא מדותיו מערב יום טוב ונותנן ללקוחות ביום טוב. אבא שאול אומר: אף במועד עושה כן, מפני ברורי המדות... תנא: אף במועד עושה כן, מפני בטול בית המדרש". רש"י: "שהיה חכם גדול, ובאים רבים לשאול הימנו, ובמועד רבים עוסקים בתורה, שאין טרודים במלאכה, והיה ממלאן בלילה, שאין זמן בית המדרש, כדי שיהא פנוי ביום... " וכיוצא בזה הובא בתוספתא ביצה פרק ג הלכה ח: "... אף בחול המועד עושין כן מפני ביטול בית המדרש". ופירשו מנחת יצחק ומנחת ביכורים, שבחול המועד נצרכו הרבנים להורות יותר מהרגיל ש"רבים היו עוסקים בתורה שאין טרודים במלאכה".

ב' בגמ' בסוכה (דף נג, א) "תניא, אמר רבי יהושע בן חנניה: כשהיינו שמחים שמחת בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו. כיצד שעה ראשונה – תמיד של שחר, משם – לתפלה, משם – לקרבן מוסף, משם – לתפלת המוספין, משם – לבית המדרש, משם – לאכילה ושתיה, משם – לתפלת המנחה, משם – לתמיד של בין הערבים, מכאן ואילך – לשמחת בית השואבה".

ג' בירושלמי בסוכה (פ"ה ה"ב) "א"ר יהושע בן חנניה כל ימים של שמחת בית השואבה לא היו טועמין טעם שינה כל עיקר, בתחילה היו הולכין להקריב תמיד של שחר, משם היו

שערי יוסף - חול המועד

דשקולה ציצית וכו', אכן בערוך השולחן (שם ס"ח) כתב שלא התירו אלא תפילין ומזוזות שהם חובת הגוף ואם לא יקיים המצוה עובר בעשה אבל כתיבת ספרים וכן עשיית ציצית לא התירו שלא לצורך המועד כי אינו חובה ללבוש בגד עם ד' כנפות, עכ"ד, וכן הוא דעת הב"ח, אולם למעשה במשנ"ב מתיר בזה, וא"כ כ"ש היכא שילבש את הבגד במועד עם ד' כנפות מהודרים, ואף שבפרי מגדים (א"א סק"ז) שמשמע מדבריו שאין לטוות חוטי ציצית כדרכו אפ' לעצמו אם לא לצורך המועד יעו"ש. מ"מ במשנ"ב לא כתב דין זה, וכן בנ"ד כתב להתיר בשו"ת באר משה (ח"ז סוס"י לה) יעו"ש, וכתב להביאו בס' שער המועדים קיצור הל' חול המועד עמ' קפט יעו"ש. ובשו"ת אבני דרך חלק ח' סימן כב נשאל הגר"א פרינץ שליט"א האם מותר להכי ציצית לעצמו בחול המועד בשביל ללבוש לאחר המועד, וכתב שמותר, וציין שם שכן כתב בשמירת שבת כהלכתה פרק סז סעיף מה, וכתב שם שהרי אם התירו לטוות שיש בו טירחא כ"ש בנדו"ד, וכתב לציי למש"כ בשבולי הלקט (סדר פסח סימן רכו) להתיר רק כשצריך לטוות ציצית בחולו של מועד לצורך אליתו מותר כדתנן טוה אדם וכו' אבל אם אין צורך מותר יעו"ש, ועכ"פ נפק"מ בנ"ד שלכאורה אם יש צורך שהפתילות שלו ישנות הרי הוא לדינא שמותר.

והגר"א שלזינגר שליט"א בעמח"ס שו"ת שואלין ודורשין, רבה של שכונת גילה בירושלים עיה"ק תובב"א כתב לי בזה"ל: מותר.

וששאלתי להגאון רבי שמאי קהת הכהן גראס שליט"א בעמח"ס שו"ת שבט הקהתי האם אדם שיש לו טלית קטן כשירה אבל רוצה להחליף לפתילות חדשות האם מותר לו בחול

אור כוכב כתב בהאי לישנא ההתעמלות במכון כושר היא מטעמי בריאות מתעמלים כדי להיות חזקים ובריאים יותר ולא באים למכון למטרת שמחה גם המוזיקה המושמעת שם אינה מיועדת להוסיף שמחה וריקודים אלא לתת קצב ורקע נעים למתעמלים לכן גם אבלים יכולים להתעמל במקום כזה אף על פי שנשמעת שם מוזיקה מתוך צירוף הדברים חשבתי לומר שישנם האנשים אשר הולכים למכון כושר בהוראת רופא וזהו הטיפול הרפואי שלהם כיוון שאין להם מקום אחר לעשות את הכושר הטיפול הרפואי בשבילם לפיכך יהיה להם מותר להיכנס למכון הכושר אף כשיש שם מוזיקה והוא שלא יהנה מכך ולכן נראה לי דעל ידי שישים על אזנו אוזניות וכר יוכל להתאמן ולעשות כושר אף במי אבלו, ועי' בשו"ת אבני דרך ח"ז סימן קסו שהביא פסק זה, והסכים עמו ע"ש שהביא דעות הפסקים בזה ודן שם באריכות ע"ש.

האם מותר לשים ציציות בטלית קטן או גדול

שאלה: אדם שיש לו טלית קטן כשירה, אבל רוצה להחליף לפתילות חדשות האם מותר להחליף בחול המועד.

תשובה: הנה בהאי דינא, איתא בשו"ע סימן תקמ"ה ס"ג, כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו וטווה על ירכו תכלת (וציצית) (ב"י) לבגדו, ואם אין לו מה יאכל וכו' ובמשנ"ב סק"ב כתב לבגדו, אפילו להניחן בבגדו וללבשו אחר המועד וכנ"ל, ולא מבואר בדברי המשנ"ב מה הטעם בזה, וראה בש"כ (פרק סז הערה קעה) שכתב שנראה מדברי הפרי מגדים (שם משב"ז סק"ד) שהטעם שבציצית מותר משום שהוא מצוה רבה, והקשה הרי בציצית אינו מקיים המצוה רק שילבשנה, ומ"ש מס"ת שאסור להגיה במועד יעו"ש, ולענ"ד אכתי י"ל מחמת

שערי יוסף - חול המועד

בזה מש"כ בספר חול המועד כהלכתו, והוסיף שכן פסק בשו"ת מים ההלכה (ח"א סימן עג) שלדינא אין להתחיל שיעורי נהיגה בימי חול המועד, אבל הם התחיל בלימודו לפני חול המועד וקיים חשש שיפסיד מותר, וכתב שם עוד באבנ"ד שלגבי המציאות שתוך כדי הנסיעה יש מלאכת העברה אין זה בעיה שהרי התירו מלאכה זו במועד, ועוד כתב שיש מקום להקל בלימוד נהיגה שהרי תלמיד שלומד נהיגה ישנה הנאה הלימוד, ומצינו שבדבר שהאדם מתענג בו במועד מותר לעשותו, ומ"מ סיים שם שבשו"ת באר משה (ח"ז סימן יג ובסימן צט) התיר ללמוד נהיגה בחול המועד שהתחיל מראש, ומ"מ כתב שם שמי שמחמיר על עצמו בזה תבוא עליו ברכה, יעו"ש, והיינו דודאי הוי לא לכתחילה, וי"ל דסו"ס עתה אין הנאה ורק במציאות אח"כ יש הנאה, אולם הראוני תשובת הגר"א יוסף שליט"א שמותר ללמוד נהיגה כיון דאינו מלאכה. והגר"ב חותה שליט"א כתב לי בזה"ל: אם נהנה מהנהיגה או שחושש שיפסיד לימודו אם יעשה הפסקה נראה להקל עכ"ד. וכן כתב לי הגר"א שלזינגר שליט"א בעמח"ס שו"ת שואלין ודורשין, רבה של שכונת גילה בירושלים עיה"ק תובב"א שיכול ללמוד נהיגה בחול המועד. ואולם ששאלתי להגאון רבי שמאי קהת הכהן גראס שליט"א בעמח"ס שו"ת שבט הקהתי האם מותר ללמוד נהיגה בחול המועד, השיב לי לא נראה. וכן הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א השיב לי בזה"ל: לא כדאי.

מה עדיף טלפון או מייל

שאלה: האם עדיף בחול המועד להשתמש בפלאפון או במייל, כיון שהוא פחות מלאכה?

המועד להחליף, והשיב לי בהאי לישנא: יכול. וכן השיב לי הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א שמותר.

לשלוח מייל לקבלת גליון

שאלה: האם מותר בחול המועד לשלוח מייל הצטרפות לגליון שיקבלו לאחר המועד

תשובה: לכאורה נראה שאסור, אבל אם יקבלו במועד שרי, אולם ששאלתי להגאון רבי יצחק יעקב פוקס שליט"א בהאי לישנא: האם מותר לשלוח מילת "הצטרפות" לרשימת תפוצה של גליון ועלון תורני, כתב לי בזה"ל: דואר אלקטרוני מותר במועד, שהרי "אותיות פורחות באוויר" ואין כאן הדפסה עכ"ד. וכן כתב לי הגר"א שלזינגר שליט"א בעמח"ס שו"ת שואלין ודורשין, רבה של שכונת גילה בירושלים עיה"ק תובב"א כתב לי בזה"ל: מותר.

וששאלתי להגאון רבי שמאי קהת הכהן גראס שליט"א בעמח"ס שו"ת שבט הקהתי האם מותר בחול המועד לשלוח מייל הצטרפות לקבל גליון במייל שיכול להיות שיקבלו רק לאחר המועד, והשיב לי בזה"ל: מספק ג"כ מותר עכ"ד. ואמנם הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א השיב לי שמותר אם יש בו צורך.

האם מותר ללמוד נהיגה בחול המועד

שאלה: האם מותר ללמוד נהיגה בחול המועד.

תשובה: לכאורה היה מקום לדונו כדבר האבד כי הרי יכול לזרז את הרישיון וי"ל דאם בשביל פרנסה שלו אולי יש להתיר, וכן כתב להתיר בספר חול המועד כהלכתו (פרק ז' אות עא) כתב שאם יפסיד בכך מותר אולם יש שכתבו שסו"ס כיון דאין הפסד עתה אסור, ובשו"ת אבני דרך חלק ד' סימן ס' אות ב' כתב להביא

שערי יוסף - חול המועד

ששאלתי להגאון רבי שמאי קהת הכהן גראס שליט"א בעמח"ס שו"ת שבט הקהתי אם הטלית גדול נקרע כטפח באמצעו האם מותר לתופרו בחול המועד, והשיב לי שמותר משום דהוי מעשה הדיוט. והגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א כתב לי בזה"ל: אם יש בו צורך מותר.

האם מותר לערוך עלון בחול המועד לצורך המועד

יש לדון האם מותר לערוך עלון תורני בחול המועד, בעריכה פשוטה, כדי לזכות את הרבים בדבר ה' זו הלכה, וכ"ש בהל' חול המועד, וי"ל דכל שאינו מעשה אומן אלא רק עריכה בוורד, וכן כתב לי הרה"ג ישראל אברהם קלאר שליט"א שכן הורו לו כמה רבנים.

האם מותר להוציא כסף מהכספומט בחול המועד

נשאלתי האם מותר להוציא כסף, ולענ"ד פשיטא שמותר אם זה לצורך המועד, ואף שיש מקום לאסור שהרי יוצא פיתקית מ"מ ראיתי בספר אשרי האיש (ח"ג עמ' סב) שהביא בשם מרן הגריש"א שיתן הוראה שלא ידפיס ואם יכול להוציא כסף לפנח החג שלא יהא הפסד מצד הבנק עדיף יעו"ש עוד, אבל מ"מ נראה שגם אם לא נותן הוראה רהי הוא לא עושה כאן מעשה אומן לכו"ע שהוא מדפיס את הפיתקית, וכ"ש לפי שיטות הפוסקים שמותר להדפיס בחול המועד ואי"ז אומן כלל.

וכן מצאתי תשובת הרה"ג אושרי אזולאי שליט"א מרבני קו ההלכה להתיר בזה מב' סיבות. א. כתיבה הדיוט (כתיבה פשוטה) שהיא לצורך המועד שמותר לכתוב (ראה ש"ע סי' תקמה וכ"כ בחוט השני חול המועד עמ' רמט). וגם כאן הוי צורך המועד שנצרך לכסף

תשובה: הנה יסוד השאלה יש לדון במה שהובא בס' הזכרון מבקשי תורה (חול המועד עמ' תעד) שהביאו בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שעדיף לדבר בטלפון מאשר לכתוב במכתב, יעו"ש, וא"כ יש לדון דאפשר דכ"ז כתיבה ביד, אבל כתיבה במחשבה יותר קילא, ולא הוי כתיבה אמיתית, ונראה לענ"ד דאם הוא פחות טירחא במייל שרי, וכתיבה בשיטה עיוורת אינו חשיב מלאכת אומן, דהוי רק הרגל. והגר"ב חותה שליט"א כתב לי בזה בהאי לישנא: בהבנה שלי איני רואה הבדל בעצם המלאכה לכאורה עכ"ד. וכן כתב לי הגר"א שלזינגר שליט"א בעמח"ס שו"ת שואלין ודורשין, רבה של שכונת גילה בירושלים עיה"ק תובב"א כתב לי בזה שאין הבדל. וכן ששאלתי להגאון רבי שמאי קהת הכהן גראס שליט"א בעמח"ס שו"ת שבט הקהתי האם עדיף להשתמש בחול המועד בפלאפון או במייל כיון דהוא פחות מלאה, השיב לי אין נפק"מ ע"כ. וכן השיב לי הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א השיב לי בזה"ל: מעשה הדיוט ואין צריך להקפיד. ע"כ.

לתפור את הטלית גדול בחול המועד

שאלה: אם הטלית גדול נקרע כטפח באמצעו האם מותר לתופרו בחוה"מ.

תשובה: מותר, ע"פ מש"כ בשו"ע סימן 9 ס"ג, כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו וטוה על ירכו תכלת (וציצית) (ב"י) לבגדו, ואם אין לו מה יאכל וכו' ובמשנ"ב סקי"ב כתב לבגדו, אפילו להניחן בבגדו וללבשו אחר המועד יעו"ש, וכ"ש בכה"ג, אך נראה דלא יעשה מעשה אומן. והגר"א שלזינגר שליט"א בעמח"ס שו"ת שואלין ודורשין, רבה של שכונת גילה בירושלים עיה"ק תובב"א כתב לי בזה"ל: אם הוא צורך המועד מותר. וכן

שערי יוסף - חול המועד

האשה חשיבא שכבר התפללה, וא"כ יצאה יד"ח, דהרי עיקר חיוב תפילה הוא לבקש בקשות, וחכמים רק תיקנו נוסח התפילה, וכמו שמבואר ברמב"ם, א"כ לכן בנשים לא יהיה מיעכב עצם הרחמי, וגם נצרך בזה השיטות שלנשים סגי בבקשה אחת, (וכבר הארכנו בזה בכתבים במק"א) וא"כ סו"ס י"ל דהאשה יצאה יד"ח, כיון דביקשה בקשות, ולכן יוצאת יד"ח, אף דלא הזכירה בתפילתה יעלה ויבוא, ועוד י"ל דיש לחוש שמא תשכח עוד פעם, וכבר היה מעשה באיזה בחור ששכח ג' פעמים להזכיר, ועוד דלמא לא יכוונו כדבעי, והוי ברכה לבטלה, ועוד כיון מעשה זה היה בתפילת ערבית, וכבר יצאה ידי חיובא, ונשים לא קיבלו עליהם תפילת ערבית, א"כ האשה כבר יצאה יד"ח, וע"כ יש לפסוק דאינה צרכיה לחזור, ודו"ק היטב בזה.

ושוב מצאתי שכדברי כן כתב בשו"ת ארץ צבי (סי' כד) וז"ל: עוד יש נפקא מינה אם אשה שכחה יעלה ויבוא בשמונה עשרה דלכאורה אף דאשה חייבת בתפלה דרחמי הוא מ"מ בהזכרת יעלה ויבוא אינה חייבת דזה חובת היום והוי מצות עשה שהזמן גרמא ואף דנוסח יעלה ויבוא הוא ג"כ רחמי ועיין בתוס' שבת כל דמהאי טעמא קבעו יעלה ויבוא בעבודה משום דהוא תפלה כמותה מ"מ אין חיובו משום תפלה רק משום הזכרת המאורע וזה חיוב בעלמא שהזמן גרמא כמובן אך דאם נימא דאם אינו מזכיר יעלה ויבוא כמאן דלא צלי דמי פשוט דגם באשה מעכב יעלה ויבוא דהיום מטבע שמונה עשרה כך הוא וכו' אבל אם נימא כפרי חדש דגוף השמונה עשרה יוצא רק חיוב בעלמא לחזור משום יעלה ויבוא א"כ אשה ששכחה יעלה ויבוא אין מחזירין אותה כנלע"ד עכ"ל. וכן כתב בשלחן הטהור (קאמרנא סי' קח סעי' יא) דאם לא אמר יעלה ויבוא יצא ידי תפילה אלא שחיסר ר"ח לפי זה

ב. יש שכתבו שבכלל לא חשיב כתב שלא נרשמים אותיות אלא בזכרון ואפשר למחוק ולתקן ברגע לא נחשב לדבר של קיימא שנאמר שיש כאן מלאכה [ודומה ללוחות של שעוה שמותר לכתוב וכמו שכתב הרמ"א בסי' תקמה ס"ז. וראה בשש"כ פס"ו הע' ריא. וכ"כ עוד כמה פוסקים. וכ"פ בילקו"י (כיבוד אב ואם עמ' רנב), ושאין איסור גם על הוצאת החומר במדפסת דחשיב מעשה הדיוט לצורך המועד. וכן שמעתי ממרן הראש"ל הגאון ר' יצחק יוסף שליט"א. וכ"פ בחזו"ע במפורש (יום טוב, עמ' רד בבא'ר). ע"ש]. הלכך למעשה מותר להוציא כסף מכספומט בימי חול המועד ואין לחוש בזה לא לאיסור כתיבה. וכן אף שיוצא נייר עם פירוט החשבון אין בזה שום חשש עכ"ד.

אשה ששכחה יעלה ויבוא בחול המועד

נשאלתי מה הדין באשה ששכחה לומר יעלה ויבוא בחול המועד סוכות לאחר שגמרה את תפילתה האם צריכה לחזור ולהתפלל כמו בגברים וכמו שנפסק בשו"ע, או דלמא נשים שאני.

ואני השבתי דאף דאשה לכאורה דינה כמו איש שצריכה לחזור ולהתפלל באשה יש לומר דיצאתה יד"ח, ונביא לזה כמה ראיות והוכחות, א' ממה שנח' הפוסקים מה הדין באדם ששכח הזכרה האם תפילתו חשיבא לתפילה או דלמא דלא חשיבא לתפילה, והנה הבאנו בזה בקונטרס שער יוסף בהל' דילוג בתפילה, (הל' י"א) מח' הפוסקים בזה, עי"ש עוד, ואיכא בזה נפק"מ א' למאה ברכות דאיכא הרבה שיטות דעולה לו למאה ברכות, ב' נפק"מ לתפילה בציבור ואאין כאן המקום להאריך בזה, מ"מ אי נימא כיטות הפוסקים דחשיב כתפילה בציבור, הא בכ"כ סו"ס

שערי יוסף - חול המועד

תשובה: מצד איסור מלאכה בחול המועד, י"ל דכיון דהוא מלאכה שאין בה טירחא שרי,

ומצד זה שזה ספירת העומר אין לאסור, כן כתב לדינא בשו"ת אז נדברו חלק י' (סימן כג אות ב). וכן לפי מה שכתב בספר "רבנו" (עמוד רמב) בשם הגר"ע יוסף זצ"ל להתיר שמיעת מוזיקה באסרו חג של פסח. וכ"כ בשו"ת מקור נאמן חלק ב' (סימן תסב). אם כן כל שכן שלפי דעתם יש להתיר שמיעת מוזיקה בחול המועד פסח. וע"ע בשו"ת משנה הלכות חלק ח' (סימן קפח) וחלק יא' (סימן תלב) ובספר אשרי האיש חלק ג' (פרק סה' סעיף יט) וכן הבאנו לדינא להאריך בכ"ז בס' שערי יוסף בהל' נגיף הקורונה ח"א בהל' ספירת העומר יעו"ש.

האם מותר לנסוע ברכב שלא לצורך

שאלה: האם יש להמנע מלנסוע ברכב?

תשובה: בענין זה יש הרבה שמקפידים שלא לנסוע שלא לצורך.

האם צריך ללבוש בגדים של יו"ט בחול המועד

כתב במג"א (סימן תקל סק"א) חייב אדם לכבד את חול המועד במאכל ומשה וכסות כשאר ימים טובים ומהרי"ל לבש בו הבגדים של שבת, ובשער הציון (שם סק"ד) כתב, שמקור הדברים לחיוב כיבוד חול המועד הוא מדברי המכילתא בפ' בא שצריך לכבד חולו של מועד באכילה ושתייה וכסות נקיה כיון שנאמר בו מקרא קודש, יעו"ש, ועכ"פ נפקא שבחול המועד יש ללבוש בגדי שבת, ופחמע"ה שהאברכים לבושים פראקים אלא שזה בגדי יו"ט, וי"ל דבגדי יו"ט עדיפי מבגדי שבת.

י"ל דנשים סומכין על שיטה דהחיוב לחזור הוא משום יעלה ויבוא ואין מחזירין הנשים בשביל זה משום דהוי חיוב שהזמן, וכן כתב בקובץ נזר יוסף חלק כ"ה (עמ' רכ) הג"ר יצחק הערשקאוויטש דומו"צ צאנז קלויזנבורג ברוקלין ניו יורק.

אלא דבספר חוט שני פסק מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל (חלק נושאים שונים עמ' רב) שאשה ששכחה לומר יעלה ויבוא בתפילה נוהגות הנשים שחוזרות שוב אף שחיוב הזכרה הוי מצות עשה שהזמן גרמא, וכנראה דסברת המנהג דאינו דבר שהזמן גרמא אלא שהוא נוסח התפלה דר"ח, וא"כ אין נפק"מ בין איש לאשה, ואף להראשונים וכו' דהוי דין הזכרה גרידא, כי הרי אם שכח בליל ר"ח אינו חוזר, מ"מ צ"ל דהזכרה נכנס בתוך נוסח התפילה, ואף אשה בכלל. וכן פסק בילקוט יוסף (ח"א עמ' קפז) שחייבת לחזור אפילו שמתפללת רק תפילה אחת ביום, מ"מ הרי היא קבלה עליה כחובה. וכן מבואר בשו"ת יביע אומר (ח"ו או"ח סימן י"ח) עי"ש. וע"ע בשו"ת מעין אומר ח"א סימן קמ"ד אלא דשם שאני כמבואר שם בהערות. וע"ע בשו"ת משנת יוסף ח"ו סימן ע' ע"א.

ומ"מ כיון דספק ברכות להקל, נראה דיש לחלק בין אשה שמתפללת תפילה אחת ביום שצריכה לחזור, אבל אם מתפללת ג' תפילות י"ל דאין צריכה לחזור, דהא סו"ס מעיקר הדין אין חייבת ג' תפילות, ולכן נימא סב"ל אפי' כנגד מרן, אלא שעדיין אני מסופק שי"ל להיפך, ולכן לע"ע אני נשאר בהא בצ"ע.

האם מותר להפעיל מוזיקה בחול המועד

שאלה: האם מותר להדליק מוזיקה בחול המועד לשמחת החג?

שערי יוסף - חול המועד

וכן כתב לדינא פוסק הדור מרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (זכרון שלמה אות מא) וז"ל, מותר לקנות חפץ בחוה"מ לצורך אחר המועד כשמוכרים בזול, אפי' אם הוא חפץ שאינו נחוץ לו כ"כ ולא הי' קונהו אם לא היו מוכרים אותו בזול, עכ"ל. ויותר מזה פסק (אות לט) שמותר לקנות בחול המועד לצורך אחר המועד כשמוכרים בזול אפילו אם אינו אלא ספק שלא ימצא כ"כ בזול לאחר המועד. ובאות מ' כתב שמותר לקנות חפץ בחול המועד לצורך אחר המועד כשמוכרים בזול שקורים "סייל" משום שנחשב כדבר האבד. וכן כתב לדינא בשו"ת באר משה (ח"ז סי' ק"ה) נשאל האם מותר לקנות חפץ, שאם לא היו מוכרים בזול לא הי' קונהו כלל משום שאינו נחוץ לו כ"כ. וע"ז כתב להתיר וז"ל, מאחר שנחוץ, רק לא כ"כ, אפשר שאח"כ יהי' נחוץ לו מאוד ויהי' מוכרח לקנות, א"כ עניינו הרבה יותר טוב מספק דבר האבד שהתירו. וכאן הוי עכ"פ נחוץ, וספק שיהי' לו עוד יותר נחוץ, ולכן שרי, דמי נימא דנחוץ בלא נחוץ כ"כ איננו שרי. ולכן יש להתיר בכה"ג, עכ"ל וכן כתב להתיר בס' שער המועדים דיני חול המועד עמ' קנט ויעו"ש עוד מה שדן לענין ספק שהבאנו לעיל מהגר"מ פיינשטיין להתיר, שבס' שבילי דוד (סימן תקלט סק"ז) כתב, שהא שספק רוח לא חשיב דבר האבד היינו כשקונה לסחורה אבל כשקונה לצורכו ודאי דומה לבד מן הקרן דיצטרך להוסיף מעות משלו אבל לסחורה אם יתייקר עכ"פ ימכור ביותר לכן לא חשיב רק כעבורי רווחא עכ"ד. ויעו"ש עוד. וע"ע בזה בשו"ת אבני דרך חלק י' סימן סה שנשאל שפורסם בכלי התקשורת שמיד אחרי המועד יכלו תעריפי חבילות הדואר ונשאל האם מותר לשלוח כמות גדולה של ספרים בדואר בחול המועד לפני עליית המחירים, וכן נשאל במי שטס בחול המועד סוכות לרכו לחוג עמו את אח חג שמחת תורה

ואמנם כתבו לי שהגה"צ רבי שריה דבילצקי זיע"א לבש פראק רק ביו"ט ולא בחול המועד.

האם מותר לקנות כלים חדשים בחול המועד

ראיתי לידידי הג"ר בנימין ראובן שלזינגר שליט"א מנחת בנימין וגליון מן הבאר, בגליון מן הבאר מס' 8 שכתב להסתפק האם הדבר מוסכם שלכו"ע אין שום חשש לקנות בחול המועד סירים כדי לבשל בהם, וכתב שהשאלה למעשה היא במקרה שיש לו זכינוי בחנות ובעלי החנות אמרו לו שהחל שבועיים קודם הפסח א"א להשתמש בזיכוי ורק לאחר יו"ט שרי, וכתב שם שלכאורה אין שום סרך איסור כיון שאין איסור מקח וממכר בחול המועד, ויפה דן ויפה הורה, וכן נלע"ד וכ"ש היכא שיש לו בזה צורך גדול לכבוד המועד כגון שצריך סיר גדול לבשל לאורחים וכו', [וכמו שכתוב בפסחים ובביצה הואיל ואי מיקלעי אורחים וכו' חזינן דגם בזמן הגמ' זה היה מציאות כן] ויעו"ש עוד שהביא בהא תשובת הגאון רבי משה אפרים ליברמן שליט"א שבנ"ד מותר ולא חשיב כמכין צרכיו במועד יעו"ש עוד.

האם מותר לקנות במבצעים זולים בחול המועד

שאלה: האם מותר לקנות בחנויות בחול המועד, שיש מחירי מבצע, ואח"כ לא יוכל לקנות באותם מחירים.

תשובה: בענין זה נראה מדברי המשנ"ב סימן תקל"ג סקט"ז להתיר, ומשמע שם אף בקונה פירות לתענוג בעלמא מותר כיון שאחר המועד יעלה המחיר וה"ה אם אחר המועד לא יוכל להשיגו כלל מותר אע"פ שאין בזה הפסד או מניעת ריח של ממון רק מיעוט תענוג שלאחר המועד וכן משמע מדברי השו"ע שם,

שערי יוסף - חול המועד

האם מותר לכתוב בחול המועד סכום שעות שלמד בישיבת בין הזמנים

שאלה: האם מותר לכתוב בחול המועד סכום שעות שלמד בישיבת בין הזמנים, כי לכאורה חשיב כדבר האבד.

תשובה: הנה קימ"ל בהל' חול המועד שכל שהוא משום דבר האבד מותר לעשות בשבילו אפ' מעשה אומן כמבואר בשו"ע סימן תקל"ז ס"א, ומ"מ הכא בכתב שלנו הרי מבואר בשו"ע סימן תקמה שאינו חשיב מלאכת אומן ואפ"ה אסור, אבל הכא שחשיב דבר האבד שלא יזכור בדיוק, וגם ישיבות בין הזמנים שצריך לכתוב בדיוק מאיזה שעה עד איזה שעה ובימי חול המועד הזמנים משתנים, ולא רמיא עליה לזכור בדיוק, שיכול לרשום, וי"ל גם לפי מש"כ בערוך השולחן (סימן תקמה ס"ח) שכתב, שמיני רשימות שיש לבעל עסק שרושמיין רק לזכרון בעלמא ג"כ הכתב אינו מהודר ובכתב שלנו ולא בסדר יפה אפשר שמותר וכן נהגו עכ"ד, וא"כ כ"ש הכא שאם לא יקבל את כספו כראוי.

האם מותר לקנות בלוטו בחול המועד

שאלה: האם מותר לקנות בלוטו בחול המועד.

תשובה: מבלי להכנס לנושא האם מותר לקנות כרטיסי לוטו בכל יום לפי דעת השו"ע, ובדעת מרן הגרע"י זיע"א האם מותר או לא, ויש בזה שמועות לכאן ולכאן בדעתו ואמנם עתה ראיתי בשו"ת שיח חיים לידידי הגר"ח מלין שליט"א שכתב שם שהראש"ל הגר"י יוסף שליט"א כתב לו שמרן הגרע"י זיע"א נקט בזה להקל, אבל מ"מ יש מקום להחמיר בזה יעו"ש, ואכמ"ל, ומ"מ אם נימא שמותר וכן לבני אשכנז, ראיתי שכתב בזה הגר"א סקוציל'ס שליט"א בעמח"ס אהל יעקב, שאין

והנסיעה לחו"ל בשבילו היא פעם בשנה ושאלתו האם מותר לו להכנס לחנויות בדיוטי פרי בחול המועד ולקנות שכן מוצרים רבים זולים במחיר ניכר מהמשווק בחנויות כגון שתייה חריפה ועוד ומדוע לשלם בחנות מחיר גבוה שיכול לקנותו בחנות הנ"ל במחיר מוזל, וכתב שם להאריך בכל דין דבר האבד, והביא במש"כ בכמה פוסקים שמותר לקנות מוצר אף שלא לצורך המועד אם מחירו יעלה לאחר החג, וכן הסיק שם לדינא שמותר בשני המקרים הנ"ל ושכן כתב לו הגר"א נבנצל שליט"א ושמותר לו לקנות בחול המועד בדיוטי פרי דברים שניכר וידוע לכולם שמחירם זול, ואמנם הדגיש הגר"א נבנצל שליט"א שכ"ז מיירי רק בדבר האבד, ויעו"ש עוד בהערה 4 במש"כ בזה.

האם מותר לכתב ברכת מזל טוב לחתן

שאלה: האם מותר לכתוב מכתב ברכה במייל או בכתב לחבירו שהתארס.

תשובה: בשו"ע סימן תקמ"ה ס"ה מותר לכתוב וכו' ואגרות שאלת שלום שאדם שולח לחברו ואפילו על דבר פרקמטיא שאינה אבודה, אולם ברמ"א כתב שיש אוסרים בשאלת שלום, ובביאור ההיתר לפי דעת השו"ע כתב במשנ"ב סק"ל, שהטעם הוא מפני שאין אדם נזהר בכתיבתו בתקונן וכמעשה הדיוט הוא ומקרי צורך המועד קצת מה ששואל בשלום חברו דאל"כ אסור אף מעשה הדיוט יעו"ש, וא"כ י"ל דכ"ש ששולח לו מכתב ברכה במייל שחשיב בשאלת שלומו, ואם לא ישאל בשלומו, יחשוב ח"ו שאינו שמח עמו, ולכן לדינא יש להתיר כדברי השו"ע לשלוח לחברו מכתב ברכה.

שערי יוסף - חול המועד

שיש סיכוי לריוח גדול יש מקילין לקנות הכרטיס בחול המועד.

האם מותר לשטוף רכב בחול המועד

שאלה: האם מותר לשטוף את הרכב בחול המועד.

תשובה: בשו"ת באר משה (ח"ז סימן נו) כתב לאסור בהא, דהא אינו דומה להא דשרי ליפות הסוס דיפוי הסוס יש לו שום שייכות לצורכי הרכיבה כמו שכתב בסימן קו משא"כ יפוי המכונה אין לו שום שייכות לצורך ההנהגה ולכן אסור בכל אופן, ועוד שהוא טריחא יתירא הרבה יותר מלסרוק הסוס כדי ליפותו שאינו שום טריחא וגם ביפוי מכונה הכל נעשה בשוק בהפחדה ואוושא מילתא הרבה ויש בזה חילול מועדים משא"כ יפוי הסוסים נעשה במקום בארבותיהם בצענא וגם אם נתיר לסרוק הסוסים בשוק ובפרהסיא עכ"ז יפוי המכונות אסור בבירור וכתב שם עוד, וח"ו להקל כי אז יתהפל חוה"מ לכבוס מכונות בכל שוקי נוא יאר לצורך הדחה ויהיה לבוז וחילול למועדים. עכ"ד, ובפסק"ת (סימן תקלו ה"ג) כתב לאסור, והביא שהרי לענין יפוי הסוס שכתב בשו"ע סימן תקלו ס"ב שמותר, הרי מצינו ב' טעמים טעם א' משום רפואה, כן הוא ברבינו ירוחם (נתיב ד' ח"ה) ובר"י מלוניל (מו"ק י:) טעם ב' משום שהרוכב מתענג יותר שהסוס נקי, כן מבואר במאירי בגמ' שם, וכן בערוך השולחן שם ס"ב, וכתב שם שהכא יש נפק"מ בין הטעמים דלטעם הא' יש לאסור ולטעם הב' מותר, ולמעשה אסר כמ"ש בבאר משה.

וכן דעת הגר"צ מוצפי שליט"א לאסור, וטעמו שכיון שנעשית אחת לכמה שבועות אין לעשותה בחול המועד. וכן כתב לדינא בשו"ת אבני דרך (ח"א סימן פה) שאין לרחוץ רכב

לקנות כרטיס לוטו בחול המועד, כיון שאין זה נחשב כדבר האבד בכלל מאחר ובכל שבוע מתקיימות הגרלות נוספות, לכן אין להקל בזה בתוך ימי חול המועד הקדושים והביא כן בשם הגר"ע אויעראך, הגר"מ שטרנבוך, הגר"א נבנצל. עכ"ד, אבל מ"מ נראה שלהכנס להגרלה של ישיבות בין הזמנים כמו ארגון זכנו וכיו"ב מותר, כיון שהוא צורך מצוה. וכן הסכים עמי הרה"ג הנ"ל שליט"א.

ושוב הראני הגר"א פרינץ שליט"א למש"כ בזה בשו"ת אבני דרך חלק טו סימן צז שנשאל בזה האם מותר לקנות כרטיס הגרלה בחול המועד והאם זה משנה אם מיירי בהגרלה המתקיימת בכל שבוע לבין המתקיימת באופן חד פעמי, והביא מש"כ בקובץ אליבא דהלכתא (חלק צה עמ' טו) שנשאל בזה הגר"א נבנצל שליט"א האם מותר לקנות כרטיס הגרלה ממפעל הפי, וכתב שם בתשובה תהיה הגרלה נופת, והובא שם בהערות שכן בעל בעמח"ס שו"ת תשובות והנהגות כמ"ש בספר סוכת חיים בהלכות חול המועד, ושכן הובא בספר וישמע משה ח"ג סימן קמב בשם בעל השבט הקהתי ועוד, ושכן כתב בספר שמירת המועד כהלכתו (פרק ט' הלכה ה' ובהערה 16) כתב, שמה שקונה זכות לקנות בהגרלה חשוב כמפרקטיא ואין להתיר מדין מניעת רווח חדא שהוא ספק שאינו מצוי שירוץ מזה, ועוד דהו"ל כמציאה דלא שייך לומר דפרנסתו תלוי בזה, ולכן גם איסור פרקמטיא לא הותר לצורך זה, אבל לצורך מוסד ציבורי יש להתיר מדין צרכי רבים ויעו"ש, וציין עוד במש"כ בזה בשו"ת שמנה הלכות חלק ט"ו להתיר, ושכן כתב לו בעמח"ס שו"ת שואלין ודורשין שאינו רואה שום סיבה לאיור, ובסוף ציין שם בילקו"י חול המועד (עמ' תתצח) כתב שמי שרוצה לקנות כרטיס הגרלה בחול המועד

שערי יוסף - חול המועד

יתקנו את רכבם בחול המועד ייאצלו להוציא ממון על נסיעות בני המשפחה במועד עצמו ועל החזרה למקום הקלקול לאחר המועד לכו"ע שרי לתקן אפילו במעשה אומן מטעם דבר האבד יעו"ש בכ"ד.

האם מותר לתקן רכב בחול המועד

שאלה: אם מותר לתקן את הרכב בחול המועד, כדי שיוכל ליסע בו.

תשובה: הנה בגמ' במו"ק דף י' ע"א דרש רב חמא משום רבי מאיר אפילו סוס שרוכב עליו מורת ליטול צפרונים בחול המועד, וכתבו בתוס' בד"ה סוס שרוכב עליו, פירש בתוספתא לצורך המועד משמע שאסור לרכוב חנם עכ"ד, וברא"ש (שם סימן יט) כתב, ומיירי באדם שרגיל ברכיבה ולא למוד ללכת ברגליו וצריך לרכוב לצורך המועד עכ"ד, וכתב בב"י ומשמע מדברי רה"א"ש דווקא לרכוב לצורך המועד הוא דשרינן לתקן צרכי רכיבה וגם שאינו רגיל לילך ברגליו אבל אם רגיל לילך ברגליו אסור, או אם אין רגיל לילך ברגליו אבל אין לו צורך המועד אסור לתקן עכ"ד, וכן כתב מרן בשו"ע סימן תקל"ו ס"א כתב, מי שצריך לרכב במועד לטייל או לצורך המועד ולא ניסה ללכת ברגליו יכול ליטול צפרני הסוס ולתקן ברגליו והאוכף והרסן וכל צרכי רכיבה ובלבד שלא יכון מלאכתו במועד עכ"ד, ולפי"ז אם צריך ליסוע למקום שאי אפשר להגיע אליו בהליכה ברגליו. מותר לתקן את רכבו, כל שהוא לצורך המועד.

אולם אכתי יש מקום לפלפל דאולי כל מה דשרי לגבי הסוס, אבל למעשה בשו"ע כתב וכל צרכי רכיבה, וא"כ ה"ה היום, וכן כתב בפסק"ת (סימן תקלו"ה"א) אלא ששם כתב שמה שמותר הינו דוקא במה שבגדר מעשה הדיוט אבל במעשה אומן יש להמנע מלעשות

בחול המועד שכן זוהי מלאכה שניתן לעשותה לפני המועד שהרי רובא דעלמא מנקים את הרכב מעת לעת ולא כל השבוע ולפיכך אם ינקה יראה שמזלזל בקדושת המועד, אבל מ"מ כתב שם שבמקרה שהמכונית נתלכלכה באופן שמפריע לבטיחת הנסיעה כגון מאובך, אז יש מצווה לנקות, וכתב שם שזה מש"כ מרן בשו"ע סימן קל"ו ס"ב. וכן כבר קדמו בס' חול המועד כהלכתו בהוספות לפ"ה סע' מ"ד, והביאו בפסק"ת שם. וע"ע בזה בס' שמירת המועד כהלכתו פ"ד הערה ו', וע"ע עוד בס' עריכת שולחן ס"ב שמתיר שטיפה לרכב בחול המועד

אולם בחזו"ע (יו"ט) כתב שיש להקל לשטוף את הרכב בחול המועד, כיון שאין בזה טירחא תירה.

האם מותר להחליף גלגל לרכב

שאלה: האם מותר להחליף גלגל לרכב

תשובה: לתקן גלגל לרכב כתבו הפוסקים להקל, כיון שהוא מעשה הדיוט, וכמו שכתב בשו"ע סימן תקל"ו ס"א יעו"ש, וכן כתבו לדינא בשו"ת שבט הלוי (ח"א סימן קסו) שכתב להתיר בזה וכתב שלא גרע ממש"כ בשו"ע סימן תקלו שמותר לתקן צרכי רכיבה ולעשות מלאכות גמורות בשביל זה יעו"ש. וכן כתב בשו"ת משנה הלכות (חלק יא סימן תלה), אולם אכתי יש להסתפק לגבי אדם שאינו יודע להחליף האם לגביה הו"ל מלאכת אומן, ובשש"כ (פרק סו הערה רכז) הביא מהגרשז"א שכתב כשהאומנות היא רק להבין את מקום הקלקול אבל לאחר שהאומן אומר לו יוכל גם ההדיוט לתקנו. והראוני (הרה"ג יוסף דהן שליט"א) למש"כ לדון בזה הגאון רבי זמיר כהן שליט"א בשו"ת נזר הכהן ח"א סימן לד, והאריך בכ"ז, והסיק שהואיל ואם לא

שערי יוסף - חול המועד

זה, ושכן הוא סתימת השו"ע שלא חילק בין מעשה אומן למעשה הדיוט, והשו"ע התנה רק שלא יכון מלאכתו במועד, ולא כתב לחלק ולכן נראה שמותר לתקן את הרכב בחול המועד יעו"ש באריכות שהסיק כן לדינא, והביא שכן הסכים גאון אחד שליט"א [וידוע שכל פעם שכותב כן כוונתו למרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל] שאפשר להתיר תיקון המכוננית ואפילו היכא שיש בו מעשה אומן אב אין לעשות פעולה שהיא עושה כלי והיינו שצריך איזה ליצר איזה חלק חדש עבור המכוננית ורק יכול לתקן חלקים הקיימים או להחליף אותם בחלקים מוכנים אבל ליצר חלק חדש שהוא עשיית כלי ועוד הביא שהוסיף הגאון הנ"ל שבני אדם אינם יודעים שאסור לנהוג ברכב בחול המועד כאשר אינו נוהג לצורך המועד וכגון שנוסע סתם או לצורך אחר המועד וטעם האיסור דומיא דרכיבה שמוזכר בסי' תקלו יעו"ש. אלא דהכא אי נימא שזה מרן הגריש"א צ"ע ממש"כ בקובץ מבקשי תורה חול המועד (עמוד תשמג) שנשאל מרן הגריש"א בהא, והשיב שאם צריך לנסוע בחול המועד לצורך דבר האבד אסור לו לתקן לצורך זה כי זה מעשה אומן ומעשה אומן מותר רק בדבר האבד עצמו עכ"ד, וראה עוד בדעת מרן הגריש"א למש"כ בקונטרס קיצור הל' חוה"מ (סקכ"א) שהביא ממרן הגריש"א בזה"ל: כשיש קלקול במכוננית וא"א להשתמש בה בלי תיקון מותר לתקנה אפילו במעשה אומן אם הצורך ביקורים אסור לתקנה במעשה אומן עכ"ל, ומ"מ משמע שלצורך מצוה שרי אפ' ע"י ישראל, וכה"ג השיב מרן הגרע"י בשו"ת מעין אומר ח"ג עמ' כד יעו"ש.

וכן כתב לדינא להתיר מעשה אומן בחוט שני (יו"ט וחול המועד עמ' רי) שותק לתקן אף מעשה אומן לצורך המועד, וכתב שם עודף ואם באפשרותו במקום לתן את המכוננית

ע"י יהודי יעו"ש, ויש לבאר דבריו דשפיר דמי יש לומר דכיון שיכול להשכיר עתה רכב אחר יש להמנע מהא. וכן כתב לדינא בס' שש"כ (פרק סו הכ"ט) שיש לאסור לתקן את הרכב ע"י מכונאי כיון שיש כאן מעשה אומן אבל אם נתקע עם הרכב באיזה מקום כיון שיש לו צורך המועד יכול לתקן אפ' ע"י מעשה אומן.

וכן פסק לדינא בשו"ת אבני דרך ח"א סימן פה, שתיקון רכב מותר רק לצרכי רבים או שיגרום לו נזק כספי גדול רק אז מותר לתקן את הרכב יעו"ש, וכן כתב בס' מים חיים (ח"א סימן עב) כתב, שאם הדחיה של התיקון לאחר החג תגרום להפסד כספי כגון שהמכוננית נתקעה בדרך ואם תחנה במקומה קיים חשש שתגנוב או תנזק ויש בכך משום דבר האבד, עוד כתב שאם בנוסף מחיר התיקון יידרש תשלום עבר גרר לגרור את הרכב ויש בכך הוצאות כספיות נוספות מותר לתקנו במועד. עכ"ד. וכן הוא לדינא.

אולם לדינא כתב בהא באול"צ (ח"ג פרק כד תשובה ה) שכתב בהא לדינא שאם הוא צריך את הרכב בחול המועד להגיע למקום שא"א לו להגיע בלעדי הרכב מותר לתקנו, וכתב שם בהא בביאורים, להביא דברי השו"ע סימן תקל"ו, וכתב שנראה מדברי הפוסקים שלא חלקו בין מעשה הדיוט למעשה אומן וע"כ שרי גם במעשה אומן, וע"ע בשו"ת שבט הלוי ח"א סימן קסו שמשמע מדבריו שרק מעשה הדיוט שרי יעו"ש, אבל לדינא כדברי האול"צ כן כתב בשו"ת אבני ישפה ח"א סימן קז, שהביא מש"כ בקובץ הערות להרה"ג משולם משולמי שליט"א לאסור לתקן בחול המועד רכב, אבל כתב שם שהרי מדברי השו"ע והמשנ"ב שם בסק"ג מוכח דשרי לתקן אפ' ברזליו, והרי ידוע שתקון ברזלים הוא מעשה אומן שעושים אצל אנשים מיוחדים במקצוע

שערי יוסף - חול המועד

והביא שם עוד בענין זה מש"כ סב' יו"ט וחול המועד כהלכתם (עמ' קלט) שנשאל גבי מכונית שהתקלקלה ורוצים לנסוע לטייל או לביקורים אי חשיב כצורך הגוף דקשה לילך ברגל ולפי"ז יהיה מותר לתקן אף במעשה אומן עפי"ד הביה"ל סי' תקמ"ו שכתב שלצורך הגוף מותר לתקן אף מעשה אומן עפי"ד הביה"ל סימן תקמו שכתב שלצורך הגוף מותר לתקן אף מעשה אומן, והביא שם שהשיב מרן הגר"ק, וז"ל: מה שצריך יכול להיות שמותר גם מעשה אומן כי זה צורך הגוף עכ"ל, ומ"מ הביא שם שזכה לשאול את הגר"ק מה הדין במי שנתקלקל לו הרכב האם מותר לתקנו אף במעשה אומן, והשיבו מרן הגר"ק שמותר ע"י גוי.

ומ"מ לכו"ע מותר לתקן אוטובוס שרי כדין צרכי רבים, שמבואר בשו"ע סימן תקמ"ד ס"א שצרכי רבים מותר לעשותם בחול המועד, בויאר במשנ"ב שם סק"א, שאפילו אם כיון מלאכתו במועד ומותר אף בפרהסיא ובטורח גדול, והטעם שהתירו בכיון מלאכתו דכל צרכי רבים אינם נגמרים אלא בשעה שהם בטלים כולם ומתחברים יחד ואם לא יעשו עכשיו יתבטל הדבר יעו"ש, ולכן פסק בנ"ד בחזו"ע יו"ט (עמ' קעה) להתירא, וכן כתב בילקו"י (מועדים סימן תקמד ס"ב), ואולם יש להוסיף מש"כ בשו"ת באר משה (ח"ז סימן נו) שכתב לחלק בין אוטובוס שעומד לשרת הציבור להביאם ממקום למקום מותר, אבל אוטובוס לטיול בעלמא אין להתיר רק מעשה הדיוט, עכ"ד, אבל אכתי נראה שחברת אוטובוסים פרטית דינה כמו אוטובוסים דעלמא כיון שמסיעים בזה אנשים לכותל וכדו' דעבדי צרכי רבים.

לשכוב רכב אחר או מונית וכדו' עדיף לשכור ולא לעשות מלאכות בחול המועד, מ"מ כתב שם שאין מחייבין אותו להוציא ממנו כדי לא לעשות מלאכה בחול המועד באופן שמותר לעשות את המלאכה. יעו"ש, וכן כתב להתיר אף מעשה אומן בשו"ת נזר הכהן (ח"א סימן לד) כתב בזה שבירר אצל מגדלי סוסים עולה כי תיקון הברזלים לפרסות הסוסים הוא מעשה אומן שצריך לזה מומחיות הן בייצורם והן בחיבורם לפרסת הסוס שכן דרכם לשייף את ציפרוני פרסות הסוס וכו' שהיום מקפידים שהיעשו כן רק בעלי הכשרה יעו"ש, ומ"מ אף אי נימא כדבריו אכתי ניתן לפלפל ולומר דסו"ס פעם לא היה צריך הכשרה וכו'. מ"מ אכתי נראה שלפי דבריו הוא מעשה אומן.

אלא דבעיקר דין זה ראיתי בקובץ מה טובו אוהליך יעקב (ח"י עמ' תקנא במאמרו של הג"ר משה חליוה שליט"א מח"ס ענפי משה ושא"ס, שהביא מש"כ בקובץ שיטות קמאי עמ"ס מו"ק דף י' ע"ב הביא מש"כ בס' הפרדס לרש"י הל' חול המועד, שכתב, בזה"ל: וששאלתם מהו לתקן פרסות סוסים בחולו של מועד בניגרי ברזל, דכי נזדמן לו דרך בחולו של מועד יש לומר כגדבר האבד דמי ומותר ע"י אומן גוי לצורך המועד עכ"ד, וכה"ג איתא בשו"ת לרש"י סימן כו, ובמחזור ויטרי הל' פסח סימן פה ע"ש היטב, ומוכח דאף דהוי דבר האבד מ"מ לא התירו רק ע"י נכרי, אבל מ"מ הביא שם מש"כ בקובץ שיטות קמאי דף יב שהביא מש"כ בס' איסור והיתר לרש"י ז"ל סימן מט, שכתב וז"ל: לתקן פרסות ששאל מהו לתקן פרסות סוסים בנגרי דפרזלא דכי מזדמן לו דרך בחולו של מועד יש לומר כדבר האבד דמי ושרי ע"י אומן לצורך המועד כל הני מותר במקום שנהגו עכ"ד, יעו"ש, ומוכח דשרי ע"י אומן ולא בעינן לאומן גוי, ונשאר בהא בצ"ע.

שערי יוסף - חול המועד

תשובה: י"ל דהוי כמו רב, וכמו שרכב שרי, ה"ה הכא אף שהוא מעשה אומן שרי, כיון שבלעדי זה יקשה לאנשים לצאת לתפילה בציבור ושאר צרכי החג.

הקלטה בטייפ ובנגן בחול המועד

יש לדון לענין הקלטה וכן לענין הקלטה בנגן, בס' שש"כ (פרק סח הערה קכד) שאסור להקליט במועד באמצעותו על קלטת, כיון שע"י ההקלטה מקבלת הקלטת שם כלי, אלא א"כ עושה זאת לצורך דבר האבד או לצורך המועד, כגון להקלטת שיעור וכדו', אולם בס' הזכרון מבקשי תורה (עמ' תסה) הובא דעת מרן הגר"מ פינשטיין זצ"ל שמותר להקליט במועד על קלטת כיון שאי"ז נחשב ככתיבה יעו"ש, וא"כ לפ"ד שרי אף שלא לצורך המועד, או צורך מצוה או דבר האבד, וי"ל דבנגן וכדו' היום לכו"ע לא חשיב ככתיבה, אף לפי דברי הגרשז"א. ויל"ע עוד. [וע"ע בשו"ת יד בתשובה עמ' רי ששאל להגר"צ מוצפי שליט"א האם בחול המועד מותר לכתוב חידו"ת ששומע מפי הרב בשיעור אף שמקליט ע"י נגן את השיעור של הרב, והשיב, שכתב מרן ביביע אומר שיכתוב בחול המועד כי במוצאי החג צריך ללמוד דבר אחר חדש. ומדבריו מוכח דלא ענה שיש איסור בהקלטה, ואמנם י"ל שתלוי אם יש צורך או אין, או שיש כמה מקליטים את השיעור].

וע"ע בילקו"י עמ' תתקנב כתב לדינא שמותר להקליט בחול המועד נאומים או שירים על טייפ ואין בז לא משום כתיבה, ובהערה שם כתב שהוא כמו שהעלה בשו"ת יביע אומר ח"ד חאו"ח סימן מו ויעו"ש מה שדן מדין שבת והאם דמי

האם לנהוג חשיב מלאכה

שאלה: האם לנהוג חשיב מלאכה.

תשובה: דעת הפוסקים דלא, דהנה כתב ברמ"א סימן תקל"ו ס"א מותר לרכוב במועד אפילו מעיר לעיר אפילו בחנם דהיינו שלא לצורך וכן נהגו, וביאר במשנ"ב שם סק"ד שברכיבה ליכא שום מלאכה, אבל הכא שזה מלאכה כתיקון מנא ומכה בפטיש יש לאסור, ומ"מ בזמנינו כתב בס' חול המועד כהלכתו (פרק ז' ס"ע) בשם מרן הגר"מ פינשטיין זצ"ל שהיום יש להתיר כי בזמנינו הכל רגילים ברכיבה במכונית ומתענגים בה יותר מהליכה ברגלים וגם שחילוק הרכיבה במכונית להליכה ברגליו גדול יותר מהחילוק שי בין רכיבה על סוס להליכה יעו"ש. וכן דעת הגרשז"א בס' שש"כ (פרק סו הערה רכד) שנהיגה בחול המועד מותר כיון שאין בזה כל מלאכה מלבד מלאכת מבעיר, ומלאכה זו הותרה בחול המועד ועצם מעשה הנהיגה אין בה מלאכה אלא חכמה בלבד, ומ"מ סיים שם שאין זה פשוט ויותר מסבר שזה אומנות. וכ"כ בחוט שני (יו"ט וחול המועד עמ' רי) שלנהוג במכונית של זמנינו כרוך בזה מלאכת הבערה ומותר לנהוג בזה רק אם הוא לצורך המועד. וראה עוד בזה מש"כ בקובץ מבקשי תורה חול המועד (סימן קיא ב' ענף ז' סק"א) ובס' כאיל תערוג (מועדים עמ' רא) הו"ד מרן הגראי"ל דלא חשיב מעשה אומן יעו"ש, וראה עוד מה שהאריך בדעתו בס' שלמי תודה סוכה עמ' תתמד יעו"ש.

האם מותר לתקן מעלית

שאלה: התקלקלה המעלית בבנין רב קומות, האם מותר לתקנה בחול המועד.

שערי יוסף - חול המועד

שאם יש צורך להנציח אירוע מיוחד כגון שמחה משפחתית וכדו', מותר משום דבר האבד לצלם במועד, יעו"ש, אבל אפשר דכ"ז דוקא במצלמה של פילם שהוא רושם, אבל במצלמה דיגטלית שהכל עובר בעלמא יהיה שרי, וכה"ג כתב הגרנ"ק בחוט שני (חול המועד עמ' רמט) שיש הטוענים שבמצלמה דיגטלית עם מסך שבו נראית התמונה מיד יש להתיר לצלם משום שמחת יו"ט שיש בראיית התמונה, וגם מצד איסור כתיבה אין לאסור כיון שהצילום במצלמה דיגטלית הוא מעשה הדיוט כמו הקלדה על גבי המחשב, ומ"מ למעשה נשאר שם בצ"ע אם הנאה מועטת כזו יש בה טעם להתיר אפילו מעשה הדיוט יש בה טעם להתיר אפילו מעשה הדיוט במועד. עכ"ד, וכן כתבו להתיר בשו"ת באר משה (ח"ז סימן מ) ובס' שמעתתא דמשה (או"ח סימן תקמה סק"ג) מותר לצלם בחוה"מ אפילו במצלמה שהתמונה מתפתחת מיד דאי"ז נחשב כתיבה בנוגע לחוה"מ וגם נחשב צורך המועד במה שמתענג בו ואינו מעשה אומן ומותר לצורך המועד עכ"ל.

וכן הביאו בשם מרן הגריש"א בס' אשרי האיש (או"ח ח"ג פרק ט' ס"כ) ושם כתבו שמותר לצלם בחול המועד אם זה להנציח אירוע מיוחד אבל אסור לפתח התמונות בחול המועד, ובשו"ת ישא יוסף (או"ח ח"ג סימן קלו) יעו"ש, ובשו"ת בית אבי (ח"ד סימן יד) ובשו"ת אור לציון (ח"ג עמ' רלא) אבל מ"מ נראה שיש להתיר מטעם שכתבנו, אבל מ"מ נראה שיש להתיר רק שיש צורך, ולא בסתם. וע"ע בשו"ת תשובות והנהגות ח"ו סימן קסו סק"ה, [ומועדים וזמנים ח"ד סימן קצח וח"ז סימן קנח כתב בשם מרן החזו"א לאסור, ונראה שבאופן שזה אפשרות צילום רק בחול המועד יש להתיר] ובשו"ת משנת יוסף ח"י סימן נד סק"ד, ובשו"ת ראש אליהו ח"א סימן

שכפול הקלטה בחול המועד

בגא"א תשובות הגר"ח קניבסקי שליט"א ח"ג תשובה קיג נשאל ע"י הגר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א האם מותר לשכפל קלטות בחול המועד, וענה לא, עכ"ד, ויש לדון מה הדין לזיכוי הרבים בד"ת, וי"ל דאם הוא לצורך המועד שרי.

צילום מצלמה

לענין צילום במצלמה, חוץ מהא שיש לדון אם מותר לצלם את פני האדם, מ"מ לענין כאן, מצינו בס' אורחות רבינו (ח"ב עמ' קכב) בשם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בשם החזו"א שאסור לצלם במועד, והטעם שלא נחשב כדבר האבד היינו כשהפסד הוא בגוף החפץ ולא כשאין שום דבר שעלול להיפסד אלא שרוצה להנציח אירוע בתמונה, וכן מובא בס' דינים והנהגות (פרק יח ס"י) ובס' מעשה איש (ח"ב עמ' קיד) ובס' מועדים וזמנים (ח"ז סימן קנד) וכן בהגדת מבית הלוי בריסק (ח"א עמ' רעה) כתב שמרן הגרי"ז מבריסק זצוק"ל היה מוחה על צילום תמונות בחול המועד, ואמר שחושש שהעושה כן הוא בכלל המבזה את המועדות, וכן כתב לדינא בס' אמת ליעקב (או"ח סימן תקמה) וכן כתב בהליכות אבן ישראל (מועדים ח"א הל' חוה"מ עמוד שו) שאסור לצלם תמונות בחול המועד משום צובע, ומ"מ ראה שם בהערה שכתב, שהמדובר היה על צילום במצלמה עם פילם שמעשה הצביעה נעשה בפילם יעו"ש.

אולם דעת מרן הגרשז"א בס' שש"כ (פרק סז הערה קה) שכשיש הזדמנות שלא תחזור אין איסור בצילום משום כתיבה, כיון שאין העין רואה כל שינוי בפילם לאחר הצילום, וכן הביאו כע"ז דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל בקובץ מבקשי תורה (חול המועד עמ' תעג)

שערי יוסף - חול המועד

שאינ צריך לכתוב את המודעה בשינוי. וכן כתב בילקו"י (חול המועד עמ' תתקמז) שמי שמצא מציאה בחול המועד רשאי לכתבו מודעות על מציאתה כדי שהמאבד יוכל לקבל האבדיה בחזרה וכן המאבד רשאי להכריז על אביתו כדי שהמוציא ידע למי לפנות ויעו"ש בהערה דהוי דבא האבד וכמ"ש בספר משפט האבדיה.

והגאון רבי אהרן כהנא שליט"א בעמח"ס יעננו ביום קראנו, כתב לי בעניין השבת אבידה בחוה"מ יש לציין שכיו"ב מצינו באו"ח סו"ס רס"ו סעי' י"ג דן הביה"ל ד"ה אסור האם הותר טלטול מוקצה לצורך מצוות השבת אבידה, ונשאר בצ"ע, וראיתו שהביא מתקפ"ו מדברי הרמ"א משמע שיש להתיר [אכן האחרונים כ' לאסור] עכ"פ בנידו"ד, יש לסמוך להקל, עוד מצינו בה' שבת שהתירו משו' השבת אבידה בסי' ש"ו י"ב במ"ב מ"ח והוא איסור ממצוא חפצין ודבר דבר [היות והוא בכלל ההיתר שם סעי' ו' שחפצי שמים מותרים, ורק חפצין אסורים] אגב נתחדש שם שלא רק למוצא אבידה מותר להכריז, אלא אפי' למי שאיבדה, הותר הדבר, דהוי גם בכלל חפצי שמים, ויל"ד בזה עכ"ד.

תיקון פלאפון בחול המועד

שאלה: האם מותר לתקן פלא' בחול המועד.

תשובה: בספר אשרי האיש (פ"ח סעיפים לא לח) הו"ד מרן הגריש"א שאסור, אלא א"כ הוא לצורך חולה, אולם בשו"ת אבני דרך (ח"ח סימן ת) העלה לדינא ע"פ מש"כ בשו"ת באר משה (ח"ז סימן טז אות ב) שמותר לתקן פלאפון שהתקלקל בחול המועד, ובלבד שלא תענן לתקן זאת בחול המועד, וכתב שם שיש שהתירו זאת משום שזה מרגיע את העצבים,

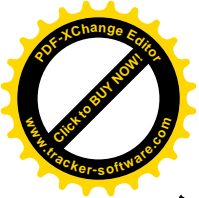
ס' סק"י. ובחזו"ע (יו"ט עמ' רו) שאם לא יהיה אפשרות לצלם אח"כ.

ומ"מ כתבו הפוסקים שאסור לפתח התמונות אפילו לא ע"י גוי שהרי יכול לפתחן אחר המועד, כן כתב בשו"ת אור לציון ח"ג עמ' רלא, וכן הו"ד הגריש"א בספר אשרי האיש ח"ג עמ' סה, ובחזו"ע יו"ט עמ' רו, יעו"ש.

כתיבת פתק השבת אבידה

בשו"ע סימן תקמה ס"ה כתב שמותר לכתוב שטרי קידושין ושטרי פסיקתא וכתב במשנ"ב סק"כ הטעם בכ"ז י"א משום דכל דבר המזדמן תדיר אע"פ שבכל פעם ופעם הוא דבר פרטי כצרכי רבים חשיבא ואפשר דמקרי צורך המועד הואיל שדבר זה צריכין להם המועד וי"א משום דהוי דבר האבד, ועפי"ז כתב בשמירת שבת כהלכתה (פרק ס זיז) כתב, המוצא מציאה בחול המועד מותר לו לכתוב מודעה ולהדביקה בבית הכנסת או בכל מקום ציבורי אחר, כי יתכן שהאוד נמצא במקום זה רק בימי החג ואחרי החג כבר לא יראה עוד את המודעה ויפסיד את אבידתו וכן מותר גם לאובד לפרסם את אבידתו כדי שידעו להשיב אליו את האבידה, עכ"ד, וכן כתב בס' אורחות רבינו (ח"ב עמ' קכה) הובא בשם הקה"י שמי שרוצה לתלות מודעה על דבר האבידה, שיש לכתוב את השורה העליונה עקומה, וכן הביא בס' משפט האבידה (סימן רסז ס"ג שערי צדק סקכ"ז).

ובשו"ת אבני דרך (ח"ד סימן סב) כתב שיש לכתוב מודעה אפ' שיש ספק אם המאבד נמצא שם, וזהו ע"פ מש"כ בחזו"א (או"ח קלה) שכתב וספק דבר האבד הוי כדבר האבד ודאי כיון ששקדו לחוס על ממונם של ישראל והרי מצוות השבת אבידה ע"ז שעומד במקום התורף ואין קיומו מובטח. ויעו"ש עוד שכתב

שערי יוסף - חול המועד

האם מותר ליטול ידיים ע"ג עשבים בחול המועד

תשובה: נראה דשרי אף דהוי לצורך המועד, מ"מ כיון דהוי פסיק רישיה לצורך המועד שרי, שהרי כתב בטור סימן תקלז שפסיק רישא שעושה לצורך המועד שרי יעו"ש, והביא דבריו לדיינא במשנ"ב שם סקל"ב, וכן בנ"ד כתב בשש"כ (פרק סו אות מז הערה קפא) שמותר לשפוך מי שטיפה שאינם נקיים ע"ג קרקע ואפילו אם ישפכם על זרעים שאסור להשקותם בחול המועד משום דפסיק רישיה שרינן איסור מלאכת חול המועד בטריחא תלוי, וכל שעוסק בהיתר שרי, ובלבד שלא יכוון מלאכת איסור, אבל מ"מ עי"ש שכתב בשם הגרשז"א שהסתפק אם יכול לשפוך את המים במקום אחר אם מותר בכה"ג, יעו"ש, אבל לדינא נראה להיתרא כדברי המשנ"ב, וביותר כתב בחוט שני (חזה"מ עמ' קעז) שאם פותח את ברז המים בגינה לנט"י ואח"כ משאיר את הברז פתוח שישקה את הזרעים אם אין כוונתו לזה ובפתיחת הברז היה מותר י"ל דמותר ע"כ, וע"ע בשולחן שלמה סימן תקלז אות ה' מש"כ בזה עוד בשם הגרשז"א, ובס' הערות למרן הגריש"א מו"ק דף י' ע"ב יעו"ש.

וכן ראה לדינא בס' הלכות חוה"מ (תשובת הגאב"ד דעברעצין אות יח) בשם בעל הבאר משה זצ"ל שכתב שמסתבר מאוד שבחול המועד לא אסרו פסיק רישיה בדבר שאינו מתכוון והא דסריקת הסוס אינה ראייה לאסור, שהשרת נימין בחול המועד שלא לצורך אסור משום טרחא בעלמא וכו' ולצורך המועד התירו.

האם מותר לעבור דירה בחול המועד

גמ' מו"ק דף יג ע"א מבואר אין מפנין מבית לבית, ולא מבואר באיזה הכ"ת, ובירושלמי "ב

וציין עוד למש"כ בשו"ת התעוררות בתשובה ח"ד סימן מח יעו"ש.

האם מותר להשקות פרחים בחול המועד

שאלה: האם מותר להשקות פרחים בחול המועד.

תשובה: מבואר במשנ"ב (סימן תקל"ז סקט"ז) שאם יש חשש פסידא שרי, ובחוט שני (יו"ט וחול המועד עמ' קעד) כתב שבכה"ג שאין פסידא יש איסור דאורייתא למ"ד שיש איסור דאורייתא, וכן כתב בחזו"ע (יו"ט) מותר להשקות פרחים ושושנים ושאר עצי בשמים שאם לא ישקום בחול המועד יפסדו, וזהו ע"י המשכת צינורות או ע"י ממטרות אבל להעלות מים ולהשקותם אסור, אא"כ זהו לצורך המועד.

וכה"ג מבואר בשו"ת רבבות אפרים (ח"ב סימן קנ) שאלו שיש להם פרחים בעצין נקוב וצריך כל יום להשקותם שלא ימותו, נראה שמותר להשקותם כדי שלא ימותו, שנראה שמותר להשקותם בחול המועד דבר האבוד, ושכן משמע משו"ת המבי"ט ח"ב סימן סד בסופו, והביא שבס' זה השולחן ח"א סימן תקל"ז מביא ג"כ שמותר, וכתב שם שהביא שם במילואים הביא מהחזו"א שלא נתן להשקות גינתו בחול המועד וא"כ יש להחמיר וא"כ מי שמיקל יש לו על מי לסמוך. וע"ע בזה בשו"ת אבני דרך סימן תד שהביא דברי המשנ"ב שיש להתיר, וציי למש"כ בחוט שני (עמ' קעד) שהדגיש שכאשר אי פסידא קיים איסור מדאורייתא להשקות למ"ד מלאכה במועד מדאורייתא.

שערי יוסף - חול המועד

טירחא]. וע"ע במש"כ בזה בשו"ת אבני דרך חלק ד' סימן נח יעו"ש.

האם מותר לערוך חוזה שכירות

שאלה: האם מותר לערוך חוזה שכירות בחול המועד.

תשובה: בשו"ת אבני דרך חלק ט"ו נשאל האם מותר לכתוב או לחתום חוזה מכירה או שכירת דירה, וכתב שיש לדייק ממש"כ בשו"ע ימן תקלט עיף יב שאין לוקחין בתים ואבנים עבדים ובהמה אלא לצורך המועד, על פניו היה מקום לדייק מכאן דכיון שהוא אינו חותם על דירה לצורך המועד, אלא הקניה או השכרה לצורך מגורים אחר המועד יש לאסור, ועוד שהרי קימ"ל שמותר מלאכת דבר האבד בחול המועד ולכן נראה שאם לא יחתום על החוזה שכירות הרי הוא דבר האבד, והוכיח עוד ממש"כ בשו"ע סימן תקלט ס"ט שמותר לקנות יין בחול המועד לצורך שתייתו כל השנה, ומבואר שאם לא ימצא לאחר המועד כמו שמוצא עתה חשיב דבר האבד, והביא שם שבספר ירושלים במועדיה (עמ' רצח) נשאל הגר"א נבנצל שליט"א האם מותר לחתום על חוזה שכירות דירה ולשלם על שכירות דירה בחול המועד כאשר יש חשש שיקדמנו אחר, והשיב שמסתברא שמותר, וכתב שכן כתב בילקו"י (חול המועד עמ' תתקמז) שמותר לכתוב חוזה שכירות כנהוג כדי להשכיר דירה בחול המועד וכ"ש שיש לחוש שאם ימתין לאחר המועד כבר לא יוכל להיות בדירה זו יעו"ש עוד, ואולם נראה נראה לדינא דאם יכול לכם בע"פ ויכול לחתום חוזה אח"כ שפיר דמי.

ה"ד אמרו אין מפנין מדירה נאה לדירה נאה ולא מדירה כעורה לדירה כעורה ולא מכעורה לנאה, ואין צריך לומר מנאה לכעורה, אבל לתוך ביתו אפילו מדירה נאה לדירה כעורה שמחה היא לו לאדם שגר בביתו עכ"ד, וכן פסק ברמב"ם פ"ח הט"ז וכן נראה מדברי השו"ע ריש סימן תקלה אין מפנין מחצר לחצר אפילו מכעורה לנאה ולא לפנות דירתו ולא לפנות כליו שאינם לצורך המועד אבל מפנה מבית לבית באותו חצר וכו' יעו"ש בפוסקים שהטעם הוא משום טריחא,

בחזו"ע (יו"ט עמ' קצה) שכתב, שאין לעבור דירה בחול המועד, אולם כתב שם, במה דברים אמורים כששתי הדירות בשכירות או ששתיהן שלו, אבל לעבור מדירה בשכירות לדירה שלו שהיא רכושו מותר, וביאר שם משום השמחה שהאדם עובר לגור מדירה משלו. אולם ראה בש"כ (פרק סח סכ"ד) בהערה פח בשם שו"ת באר משה שבזמן הזה כיון שיש הרבה כלים וטרודים מאוד שמפנים דירה אית ביה זילותא במועד ואין להתיר אלא בהפסד גדול מאוד, וע"ע במשנ"ב (תקלה סק"ז) נראה שאם היה גר בין העכו"ם שרי. וז"ל המשנ"ב שם מיהו אם דירה ראשונה היה בין העכו"ם או דומה לזה יש להתיר לפי ראות עיני המורה עכ"ד.

ולפי"ד כתבו בשם הגר"מ פינשטיין והו"ד בקובץ הזכרון מבקשי תורה (חול המועד עמ' תסה אות ג) שאם רוצה להעביר דירתו במועד כשיש לא יצטרך לעשות זאת לאחר המועד ויתבטל מלימוד שאין זה נחשב לדבר האבד אלא א"כ הוא אדם שאינו מבזבז רגע בזמנו שזה אינו מצוי בזמנינו שא"כ אינו נפק"מ ואכתי יל"ע בהא עוד. [ומ"מ אם זה באותו בנין וכדו' נראה מהשו"ע ומהפוסקים דשרי, ומ"מ בכה"ג יש להמנע משום שיש בזה הרבה

שערי יוסף - חול המועד

פעמים רבות עד שיתרככו, וברמ"א שם כתב שמותר לצודן בפרהסיא שנכר לכל שעושיין שהוא לצורך המועד, ובמשנ"ב שם סקי"ט מבואר שאפשר שיהנה מהם ביו"ט יעו"ש, ומשמע דוקא שהוא נהנה.

אולם מצינו בס' חול המועד כהלכתו (עמ' רמד) בשם הגרשז"א והגר"ש וואזנר שאסור לצודם אף אם מתענג בצידתם, וכן כתב בשו"ת באר משה והו"ד בשש"כ (פרק סז הערה קו), אולם שם הביא בשש"כ בשם מרן הגר"מ פינשטיין שמותר לו לצודם במועד שכיון שמתענג בצידתם זהו צורך המועד ולדעתו שמ"מ יאכל מהם, וכן הובא דעת הגר"מ פינשטיין בס' הזכרון מבקשי תורה חול המועד עמ' תסה.

והנה בעיקר ההיתר לצוד בחול המועד לצורך אכילה היום ראה בילקוט יוסף (חול המועד תשע"ט עמ' תתפח) שכתב שיש מי שכתב שבזמן הזה שיש בתי קירור וצדים את הדגים לתקופה ארוכה אין להתיר לצוד בפרהסיא, וציין שם למש"כ בס' חול המועד כהלכתו (פ"ז הערה סה), אך כתב על סברא זו בילקו"י די"ל דמלבד היכא שיש לו תענוג בעצם צידת הדגים הנהא שמא ימצא דג יותר שמן יותר ויהיה זה כבוד החג, ומ"מ כתב שם לענין לצוד לתענוג בעלמא, שבקובץ מבית הלוי (תשנ"ח עמ' צד) כתב בשם הגר"ש וואזנר שאסור לצוד דגים בעלמא שאינו לצורך המועד וכ"ש שאסור לסרוג וכדומה לשם תענוג, יעו"ש, אולם הביא בזה לדינא מש"כ בשו"ת רבבות אפרים (ח"א סימן שנו) ובס' אשרי האיש (ח"ג עמ' סט) שאין שום צד של איסור לדוג דגים לתענוג בחול המועד.

האם מותר לגהץ בחול המועד לכתחילה

שאלה: האם מותר לגהץ בחול המועד לכתחילה שיכול לגהץ לפני החג.

תשובה: עדיף לפני, הנה ברמ"א סימן תקמ"א ס"ג מבואר שגיהוץ להחליק הכתמים שרי, וכן מבואר לדינא בחוט שני עמ' רמ, ומ"מ כתב שם בחוט שני שמנהג העולם לגהץ הבגדים לפני המועד כיון שמכניס את כל הבגדים שיהיו מוכנים ללובשם במועד יעו"ש, וכן מבואר לדינא בס' מבית לוי תשרי עמ' פו בשם הגר"ש וואזנר, וכן כתב בס' שער המועדים חול המועדים עמ' עג בהערה ששמע מהגר"ח פ' שיינברג זצ"ל, ויש שכתבו עוד שבמגהץ אדים אי"ז חשיב בכלל כיבוס, ולכן בכה"ג יש עוד יותר קולא.

אולם הביאו בשם מרן החזו"א שנוהגים שלא לגהץ כלל בחול המועד, וכן הביאו שאמר הגר"ח"ק, ונראה דהיינו דוקא לשטתייהו שמחמירים מאוד בחול המועד, ומ"מ מי שנוהג כן ימשיך במנהגו, וכל זה אינו אלא מנהג וכמו שכתב בשו"ת באר משה (ח"ז סימן פט) שמנהג ארץ הגדר לאסור לגהץ בביגעל אייזען יעו"ש. וע"ע בשו"ת אבני דרך חלק ח' סימן תג, שלדינא י"ל שאם יכול היה לגבץ לפני המועד אבל החליט להשאיר את זה לימי חול המועד יש לאסור אבל אם שכח לגהץ יש להתיר אם זה לצורך המועד ואף במגהץ קיטור שהוא מחליק את הבגד על קפליו הרגילים ולא נותן בו קפלים חדשים, יעו"ש עוד במה שציין מראי מקומות בכל זה.

האם מותר לצוד דגים בחול המועד לתענוג

בשו"ע סימן תקלג ס"ד, צד אדם דגים כל מה שיכול לצוד ומולח הכל במועד שהרי אפשר שיאכל מהם במועד אם יסחוט אותם בידו

שערי יוסף - חול המועד

דה"ט משום דבר האבד כגון שטר קידושין שהוא צריך לישא אשה שמא יקדמנו אחר ברחמים וכן שטר מתנה שכבר נתן לו בקנין כראוי וצריך שטר לראיה שמא ימותו העדים או ישכחו או ילכו למדינת הים יעו"ש, ומוכח דאפ' דהוא ספק אפ"ה שרי אף דמלאכת חול המועד דאורייתא.

ומ"מ בעיקר דברי המג"א הביאו להלכה במשנ"ב סימן תקל"ז ס"א שבספק דבר האבד שרי ע"י, אולם הביא שם בשם החיי אדם שמחמיר בזה ואין להתיר אלא ע"י עכו"ם, ובביאור הלכה שם כתב שגם לדברי המג"א שמיקל אינו אלא כהחשש מצוי שיבוא יעו"ש, וא"כ ה"ה רק שיש ספק דבר שצריכים לו בחול המועד, יש להתיר שהוא מצוי. וכן מצינו בחזו"א סו"ס קלד, שכתב דספק דבר האבוד הוא כדבר האבד יעו"ש וא"כ ה"ה הכא שהוא ספק דבר שיצטרך לו במועד ושרי, אף שאינו דבר שיפסיד ממון, אבל מ"מ יצטרך לבגד, ויש לענ"ד להחשיבו כדבר האבד.

ומה שהותר ספק דבר האבוד מצינו למרן הגר"נ קרליץ זצו"ל בס' חוט שני (יו"ט וחול המועד עמ' קפח) שכתב לבאר דעה זו, שהסברא בזה בדבר האבוד שמותר, שאין פירוש שודאי שיהיה אבוד אלא שעלול הוא להיות אבוד ואין הוא מדין ספיקא דרבנן לקולא דאף למ"ד מלאכת חול המועד דאורייתא הרי מסרן הכתוב לחכמים והיינו שהגדירו השבות ממלאכה חוץ מדבר האבד ואז צריך לדון האם היחס למצב הזה הוא יחס של דבר האבד או לא, ואם הוא יחס של דבר האבד מחמת ספק שהדבר עלול להאבד ולהפסד שוב חשיב דבר האבד ושוב י"ל כן למ"ד מלאכת חול המועד דרבנן ע"כ ביאורו. ואני הנראה לענ"ד כתבתי.

ספק אם צריך את הבגד האם מותר לו לכבס

נשאלתי מאת הגר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך ושא"ס, היכא שיש לו ספק אם צריך את הבגד, באופן שמותר לכבס, האם מותר לכבס או שאסור, ולכאורה אמרתי לו שתלוי בפלוגתת הראשונים האם איסור מלאכה בחול המועד או דאורייתא או דרבנן, דאם נימא דהוא דאורייתא הרי קימ"ל דספק דאורייתא לחומרא, אבל אי נימא דהוא דרבנן נימא בהא ספק דרבנן לקולא, ומ"מ אמרתי אעמוד ואשנה הלכתא דא, הנה במו"ק דף יב ע"ב איתא, מכניס אדם את פירותיו מפני הגנבים, ובגמ' תנא ובלבד שיכניסם בצינעא בתוך ביתו, וכן כתב הרמב"ם בהל' יו"ט פ"ז ה"ג, וכתב שם במגיד משנה בשם הרמב"ן שמה שהצריכו להכניס הפירות בצינעא לפי שאין ההפסד ודאי, ורק חשש הוא שמא יגנבו וכן מבואר כיו"ב בדברי המאירי במו"ק שם, ומוכח דאפ' שהוא חשש וספק שרי.

והחידוש בדעת הרמב"ן הוא שהרי הרמב"ן במס' ע"ז דף כב ע"א כתב שאיסור מלאכה בחול המועד הוא מדאורייתא ומוכח שאפילו למ"ד איסור מלאכה דאורייתא שרי, ובזה י"ל שכיון שמסרו הכתוב לחכמים אפ' למ"ד שהוא אסור מדאורייתא, מ"מ כיון שמסרו לחכמים ספיקו מותר, אלא דמדברי המג"א בריש סימן תקלז, שכתב ספק דבר האבד מותר, ובפרי מגדים שם כתב שרצונו לומר דהיינו משום דס"ל שאיסור מלאכת חול המועד מדרבנן יעו"ש, וכן מבואר במחצית השקל, והלאמור בדעת הרמב"ן מוכח דאף אי נימא שזה דאורייתא יש להקל, וכן מוכח מדברי הריטב"א במו"ק דף ב' ע"א שכתב שהעיקר כדעת הרמב"ן שאיסור מלאכה בחול המועד הוא מדאורייתא, ואפ"ה כתב שם בדף יח ע"ב על משנה שם, ואלו כותבין במועד

שערי יוסף - חול המועד

לו מועדים לשמחה או חג שמח וכדו' עכ"ד,
ויש להוסיף שכל איש בראוי לו ודו"ק.

האם מותר להוציא מרשות לרשות בחוה"מ שלא לצורך

מצינו בהא מח' הפוסקים האם יש איסור
הוצאה שלא לצורך, שבמאירי במו"ק דף יח
ע"ב בד"ה אין כותבין, כתב שחולו של מועד
אין בו איסור והוצאה ומשאוי וטלטול, יעו"ש,
וכה"ג כתבו הפוסקים להוכיח מהא דאיתא
בגמ' בפסחים דף נה ע"ב אין מביאין כלים
מבית האומן וכו' והיינו שלא למורך המועד
וכתבו בראשונים שטעם האיסור הוא משום
טירחא, ובריטב"א (מו"ק יג.) כתב משום
עובדא דחול, ובנימוק"י כתב משום מראית
העין שלא יאמר שתקנם במועד, ומוכח דס"ל
דאין איסור הוצאה, אולם אכתי י"ל ששם בא
לאפוקי היכא דאין איסור הוצאה, ובזה יש
ליישב השיטות שאוסרים, וכן כתב בס' עמודי
אור (סימן לה) שאם יש הוצאה ביו"ט גם בחול
המועד אסור להוציא שלא לצורך יעו"ש עוד,
וכן הוא דעת החזו"א וכמו שכתב להביא בס'
אורחות רבינו (ח"ב עמ' קכא) שהחזו"א היה
מרוקן כיסיו בחול המועד לפני שיצא מביתו
לרחוב משום איסור הוצאה שלא לצורך כלל
בחול המועד.

ויעו"ש שהגר"ק שאל להחזו"א מדוע מחמיר
בזה, והשיב, שחז"ל אסרו בחול המועד
מלאכות חשובות והתירו אינם חשובות ולא
ידוע לנו מן הן חשובות ואפשר שמלאכת
הוצאה גם חשובה היא, ויעו"ש שאח"כ הראו
להחזו"א שכן כתב בס' עמודי אור שם, יעו"ש,
וכן הובא דעת החזו"א בס' דינים והנהגות
(עמ' צט) יעו"ש. וכן ראה בפסק"ת (סימן תקל
אות א) שיש להמנע ממלאכות שאין בהם
טורח כלל וכו' יעו"ש. וראה עוד בקובץ

האם מותר לכתוב שם על ספרו בחול המועד

שאלה: האם מותר לכתוב שם על ספרו בחול
המועד

תשובה: אם יש לו צורך שרי. דהיינו שאם
משתמש בספר בבית הכנסת או בבית המדרש
מותר לו לרשום אבל בביתו לא ירשום אלא
לאחר המועד, וכן הסכים אחי הבה"ח שלמה
זלמן ניי"ו מח"ס שערי שלמה. אולם הגר"ג
הכהן רבינוביץ שליט"א כתב לי בזה"ל: בדרך
כלל זה דבר האבוד אם לא יכתוב שמו עכ"ל.
וכן כתב לי עתה הגאון רבי יצחק יעקב פוקס
שליט"א בזה"ל: נראה שזה דבר האבד עכ"ד.

אמירת מועדים לשמחה או גוט מועד

במעשה רב להגר"א (אות קעד) כתב, שהיה
מקפיד על אלו האומרים במוצאי יו"ט ראשון
או במוצ"ש שבת חול המועד שבוע טוב שאין
לומר אלא מועדים לשמחה וכוד' ע"ש, וכן
כתב בס' קמח סולת שבכלל המבזה את
המועדות הוא מה שמברך איש רעהו בחול
המועד מה שמברך איש את רעהו בחול המועד
כדרך שמברך בחול אלא יאמר מועדים
לשמחה כמו בימים טובים יעו"ש, ומוקר
דבריו ממש"כ בס' חמ"י (יו"ט פ"ה) שכתב
שם כשיבוא לביתו בחול המועד יהא זריז
ונזכר לומר מועדים לשמחה כמו ביו"ט, וכן
איש את קרובו יהיו רגילים ביום ובלילה
כשיקפדו איש את רעהו לומר כן, כי גם זה
בכלל כבו דמועדי ה' והנהגים לברך איש אל
רעהו בחול המועד כדרך ימות החול, הרי אלו
בכלל מבזה את המועדות, ונאה ויאה להדליק
את הנרות בלילי חוה"מ כמו ביו"ט וכן מנהג
בכל ארצות המערב עכ"ד, יעו"ש עוד, וכן כתב
בילקו"י (יו"ט חוה"מ עמ' תשל) הפוגש את
חברו בימי חול המועד מן הראוי שלא יאמר לו
שלום כדרך שאומר לו בימי החול אלא יאמר

שערי יוסף - חול המועד

הלוי (עמ' ערה) שמרגלא בפומיה שקדושת חול המועד שוה ממש לקדושת יו"ט. ורק שיש היתר מיוחד לעשות מלאכה, אבל בעיקרו יש בו קדושת היום אף לענין מלאכה, ולכן יש ליזהר מאד שלא להקל בקדושתם עכ"ד, ומשו"ה לפי דבריו יש להזהר ביותר שלא לעשות מלאכות, וכן ראה בחוט שני (יו"ט חוה"מ עמ' קעו) בשם החזו"א שיש להחמיר גבי מלאכות שלא לעשותם אף שאין בהם טירחא, וכן ראה במבקשי המועד (עמ' ד) שהגר"ש דבילצקי זיע"א החמיר לעצמו שלא לכבות גפרור, וכן ראה שם בעמ' לו שאסר ליטול מים ע"ג עשבים הגפ שאין לו כל צורך בהם ואפילו כשמוכח שעושה כן לשם דבר אחר, וכן ראה בס' לשכנו תדרשנו (ח"א עמ' רד רצ) בשם מרן הגריש"א לאסור בזה כגון הדלקת אור או תנור שלא לצורך, וכן ראה בס' שלמי תודה (סוכות עמ' תתנא) שכתב שלכאורה אסור לדבר בטלפון שלא לצורך, ושכן השיב הגר"נ קרליץ, אולם כתב שם בשם הגר"ח"ק שיתכן שלא נאסרה מלאכה כזו בחול המועד כיון שבין בה טורח יעו"ש, ומ"מ י"ל דדברי הרב מבריסק מחודשים, וכן מה שידוע שהחזו"א חשש להוצאה מבואר דהיינו דוקא הוצאה. וכן כתב בילקו"י (יו"ט חוה"מ עמ' תשנב) יעו"ש.

בדין כתיבת חידושי תורה בחול המועד והמסתעף

ענף א' שיטת הרשב"א בתשובה

בשו"ת הרשב"א (ח"ג סי' רע"ג) משמע שיש לאסור לכתוב חידו"ת, וכתב שם שאם אדם יכתוב פירושו וחידושו ויעשה חבוריו בחול המועד, נמצא עושה מועדיו חול, וכל מה שהתירו יציאותיו וחשבונותיו שבינו לבין אחרים, דשמא לא יזכור ויאבוד ממונו, וכתב

מבקשי תורה (ספר הזכרון חול המועד עמ' תעא) שהביאו בשם מרן הגרי"ש אלישיב שאף שמדברי המאירי הנ"ל מבואר שאין איסור הוצאה בחול המועד מ"מ המחמיר על עצמו שלא להוצאי במועד כלל במקום שיש איסור הוצאה בשבת תבוא עליו ברכה.

אולם לדינא יש להקל בזה, וכן כתב להקל בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סימן סח) שכתב, שסוגיא דעלמא ודאי אזלא כדברי המאירי ושכן הוא סימת הרמב"ם בהל' יו"ט פ"ז וכן הטור סימן תקל, שכתב שחוה"מ מותר מה"ת בכל מלאכה וחכמים אסרו מקצת מלאכות ולא פירט כלל מלאכת הוצאה, וכן לא הוזכר שום מימרא בגמרא ובטור ובשו"ע של סרך מלאכה משום הוצאה, וכל האיסור של פינוי ממקום למקום בסימן תקלה מבואר משום טירחא יעו"ש עוד שכתב שכן המנהג פשוט מעולם שלא נזהרים בזה. עכ"ד, וכן כתב לדינא בילקו"י (יו"ט חוה"מ עמ' תשנא) שאיסור הוצאה מרשות לרשות אינו נוהג בחול המועד ומותר להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים בחול המועד אפילו שלא לצורך כלל, ויעו"ש טעמו שאף שהחזו"א החזו"א לא החמיר כמ"ש בפסק"ת שיש להמנע ממלאכות שלא לצורך אלא משום שחשש שלא ידע אם זה נכלל כמו שמוכח מדברי החוט שני יעו"ש. ויש להוסיף דהיום עוד יותר קיל דיש עירוב.

האם יש להמנע כמה שיותר מעשיית מלאכות בחול המועד

הנה בגדר חול המועד שנח' בראשונים באיסור מלאכה הוא מדרבנן או מדאורייתא, עכ"פ אסור חלק מהמלאכות, וחלקן הותר, וא"כ י"ל מה שהותר הותר ומה שאסור אסור, ואין לנו בו אלא חידושו, ומ"מ מצינו חידוש בשם הגר"ח מבריסק שהובא בהגדה של פסח מבית

שערי יוסף - חול המועד

בדבר חידוש א"כ גם ב חומ"ה יש להתיר מטעם זה וכו' עי"ש.

ויש להוסיף ע"ז מ"ש הריטב"א בחי' למועד קטן (יח ד"ה ולא אמרן) וז"ל והתירו לי רבותי לכתוב בחוה"מ שיטת קידושין שלי שהייתי לומד וכן כיוצא בזה כדי שלא אשכח וכן נראה הלכה למעשה ע"כ, וכן פסק ברבינו ירוחם (נתיב ד' ח"ה) וכן מבואר בסמ"ק (סימן קצ"ה) ובהגהות רבינו פרץ סק"ד) וכן בלקט יושר (ח"א עמ' קד) שהביא כן בשם התרומת הדשן, וכן מבואר במאירי (מו"ק דף יח ע"ב ד"ה אגרות)

ועי"ש שכתב שדבר זה נלמד מכתבת חשבונתיו שהרי הן הדברים העשויין לישכח, וכתב: ומכאן יראה לי להתיר לכתוב סברותיו ופירושו שהרי אין לך שכחה מצויה בדבר יותר מאלו וכ"ש בדברים מחודשים שיש לחוש שיאבוד וישכחם וע"כ מותר לכתבם ולהגיהם במועד וכל כיוצא בהם, וכן דעת הראב"ד בספר האשכול (ח"ב עמ' 159) בס' לקט יושר (הכולל מנהגי גאון קדמון בעל תה"ד ז"ל חאו"ח עמ' ק"ד) כותב בשמו שאמר שמותר לכתוב ב חומ"ה דבר כגון קושיות ותירוצים.

ולהלכה כתב מרן בשו"ע (סימן תקמ"ה סעי' ט') כתב: ואם שמע דבר חידוש מתר לכתובו כדי שלא ישכח וכן אם ראה ספר מחדש מתר להעתיקו אם לא ימצא להעתיקו אם לא ימצא להעתיקו מלשון מרן, אפילו ששמע חידוש, והיינו דאפילו שומע שיעור ושמע שם יסוד מחודש מותר לכתבו, וכן מותר להעתיק חידושים, אם לא ימצא חידושים.

ובמגיד מישרים (פר' צו מהדו"ק ד"ה אור) הובא: אמר המגיד למרן ובחולא דמועדא

עוד: אבל חידוש ששמע בד"ת או שעלה בידו בעיונו הא באובנתא דליבא תליא ולאחר המועד עשוי הוא לחזור על שמועותיו ויבין כמו שהבין מתחלה ואם מתירא שמא ישכח מה ששמע ישנן הדבר בפיו הרבה פעמים כדי שיהיה שגור בפיו כענין שאמרו פסחים (עב.) תני מניה ארבעים זימנן ודמיה ליה כמאן דמנחא בכסתיה וכדרך שהיו עושים קודם שנכתבה המשנה והגמרא כדי שיהיו זוכרים וכו' ע"כ.

וכשיטת הרשב"א לאסור כן מבואר במהרי"ל בהלכות חול המועד (סימן ו') לאסור לכתוב חידו"ת. ועי' שו"ת ויען אברהם (ח"א סימן סב) מש"כ לבאר הסתירה בדברי הריטב"א בחידושו, שהרי זה דברי הרשב"א, וקשה משו"ת הרשב"א, עי"ש מש"כ ליישב הסתירה לפום מש"כ ביד מלאכי עי"ש.

והטור (או"ח סי' תקמ"ה) כתב אדוני אבי הרא"ש כתב: תשובת שאלה ב חומ"ה והתיר לי להעתיקה דחשיב דבר האבד עכ"ל.

והבית יוסף שם (ד"ה וא"א הרא"ש) הביא תשובת הרשב"א הנ"ל וכתב דמה שכתב הטור בשם אביו הרא"ש נראה שנתכוון על מה שכתב בשו"ת הרא"ש (כלל ד סי' י) ולא הייתי כותב בחוה"מ כי לא הורגלתי בכך אלא שצורך שעה הוא מפני חילול שם שמים וגם יש בזה קצת צורך המועד וכו'.

והוסיף מרן הבית יוסף שבהגהת סמ"ק (מצוה קצה אות ד) התיר לכתוב חידושים ב חומ"ה והביא ראיה מפרק ב' דתמורה יד והא א"ר יוחנן כותבי הלכות כשורפי תורה וכו' דילמא מילתא חדתא שאני פירוש דבר חדש שירא שמא ישכחנו אלמא שאפילו בזמן שהיתה כתיבת תורה שבע"פ אסורה הותרה הכתיבה

שערי יוסף - חול המועד

דשמעתא סברא והדברים והמחשבות ההם הם כמרגליות היקרות בעיניו ואם על אבידת כסף א' או שוה כסף התירה התורה לעשות מלאכה ב' חומ"ה כ"ש שיש לחוש על אבידת המרגליות היקרות ההם לכתבם ולחתמם למען לא יאבדו והכותב והחותם מקבץ שכר עליהם כל זה השיבו לי באמת.

ובשו"ת הרדב"ז (ח"א סי' שג) כתב שמותר לכתוב בחוה"מ תשובת שאלה אפי' בכתיבה נאה של מעשה אומן ואפי' שלא לצורך המועד שזהו בכלל צרכי רבים להורות מה יעשה ישראל ואפי' לדעת התרומת הדשן ח"א סי' פה שאין להתיר כתיבת מעשה אומן ב' חוה"מ אפי' לצרכי רבים בג"ד יש להתיר משום דהוי דבר האבד שמא ישכח אחד מן הטעמים וכ"ש אם הוא לאפרושי מאיסורא או תקנת עגוגות ואעיקרא ג"ל שמותר לכתוב לצרכי רבים אפי' שאיגו לצורך המועד שאין הכתיבה צריכה אומגות כל כך ומה שאמרו שאין מגיהים אפי' אות אחת בס"ת שאגי הגהת ס"ת שצריכה אימון גדול לכתוב בכתיבה אשורית הדומה לכתיבת הספר עצמו ושלא תדבק אות באות וכד' אבל סתם כתיבה לצורך רבים מותר עכת"ד, וכן מבואר בשו"ת כנסת הגדולה בהגהב"י אות י"ג, וכתב שאחר שכן פסק השו"ע כן נקטינן הלכה למעשה.

ענף ב' דברי הט"ז והמשנ"ב ועוד

כתב הט"ז בהל' חול המועד (סי' תקמה ס"ק יג) והובא במשנ"ב (שם ס"ק מז) בטעם ההיתר לכתוב חידושי תורה ב' חומ"ה וז"ל: ועוד נראה להוסיף על דברי רבותינו טעם להתיר כתיבת חידושים בתורה אף בלא טעם שכחה כיון שבכל עת ורגע מוטל עליו לעמול בתורה ולחדש בה כפי היכולת שלו אין שייך לומר בזה ימתין עד אחר יו"ט ואז יכתוב החידוש

כתוב הני מלין דאורייתא דב' חומ"ה שפיר דמי למכתב מלין דאורייתא ולאפוקי ממאן דאסר דס"ל דלא הוי דבר האבד דאיבעי ליה למהדר כמה זימנין היא סברת הרשב"א הנ"ל דליתא אלא דבר האבד הוא דלא מצי איניש למטרח כולי האי ע"כ.

והנה הרמב"ם בפ"ז הי"ז מהל' יו"ט כתב: ומותר לכתוב אגרות של שאלת שלום במועד וכותב חשבותניו ומחשב יציאותיו שכתובות אלו אין אדם נזהר בתקונן מאד ונמצאו כמעשה הדיוט במלאכות, ולכאורה איכא למימר דס"ל לרמב"ם דאסור לכתוב ד"ת, אלא דדי בב"י (שם) שדוקא חשבונות שאדם נזהר בתיקונן שאז יש בהם טירחא אבל חשבונות שאין אדם נזהר בהם יהיה מותר, ולפי"ז ה"ה בחידו"ת, שאין לך דבר האבד גדול מזה.

וכתב בשו"ת מן השמים (סימן לב) אם מותר לכתוב במועד אגרת חפציו של אדם בשינוי גם שאלתי על החכמים שכותבים בלא שינוי אם יפרשו הפסוק או ההלכה ומחדשין בה חידוש ובעבור שלא ישכחו כותבין אותו חידוש ב' חומ"ה ואומרים שאין לך דבר האבד גדול מזה ואם לא יכתוב עתה שמא ישכח ושאלתי אם מותר לכתוב הפירושים ההם או לא.

והשיבו אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב אוהב ה' שערים המצוינים בהלכה ולא הבנתי התשובה ובליילה השנית שניתי ושאלתי לפרש לי התשובה או להשיב תשובה אחרת מבוארת והשיבו כבראשונה ופירשו לי אוהב ה' שערים המצוינים בהלכה כשמחדשים חידוש בהלכה ומעמידין אותה על בירור אותן שערים נאהבים לפני המלך הגדול יותר מכל משכנות יעקב המקיימים בהם שאר המצות וכל מי שחושב מחשבות וסובר סברות בהלכות חמורות ובפסקים חמורים נאהב ונחמד לפני המלך העליון וז"ש אגרא

שערי יוסף - חול המועד

(ודרך אגב הביא מה שראיתי סיפור מופלא בערך חידושי תורה לא לזלזל באף אחד שכותב חידו"ת הנה מובא שסיפר כ"ק אדמו"ר מסקווירא זצ"ל שפעם חיפש זקינו כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע איזה ספר במדפים העליונים שבארונות הספרים בביתו ובין הספרים שהיו שם הי' איזה ספר עבכרס שהי' מאובק וניכר עליו שלא השתמשו בו זה זמן כביר ואמר לומרן האם אתה יודע איזה ספר הוא זה בשעה שהמגן אברהם זצ"ל חיבר את ספרו הי' מחבר ספר זה רב בעיר קאליש שם דר המגן אברהם זצ"ל ופעם ראה הרב שהמגן אברהם יושב בבית המדרש וכותב את חידושי נענה הרב ואמר לו בזילותא אה אברהמעלע דו שרייבסט שוין אויך חידושי תורה והמשיך מרן ומה נעשה אחר כך חיבורו של רב זה מונח מאובק בארגז הספרים בבעלזא ואילו חיבורו של המגן אברהם לא נמצא בית יהודי שמסית דעת ממנו בלימוד השולחן הערוך עם המג"א).

באסף המזכיר (ערך ליבא דאינשי) כתב הגר"מ מאזוז להוכיח מדברי הגמ' במס' סנהדרין דף לה ע"א דאיתא שם אהא דאמרין נידייניה במעלי שבתא ונגמריה בחד בשבתא ומשני מינשו טעמייהו אע"ג דשני סופרי הדיינים עומדין לפנייהם וכותבים דברי המזכין ודברי המחייבין נהי דבפומא כתבין ליבא דאינשי אינשי ופירש"י ליבא דאינשי לא כתבי ואע"ג שזכור לו ליסוד הטעם נשכח מלבו יישובו לטעמו ואין יכול ליישבו ולתת טעם הגון כבראשונה ע"ש וכוונת רש"י שא"א להעלות בכתב עומק מיצוי הדבר ותכליתו ויתכן שבו ביום היה לו טעם הגון להסביר דעתו וכיום נשכח ממנו, וא"כ דברי המשנ"ב שאם לאו אח"כ זה ישכח ממנו, ועי"ש שכ"כ הגר"ע בקול סיני הל' חול המועד סעיף ל' עי"ש.

דבאותו זמן יהיה עליו חיוב אחר דהיינו שיחדש אח"כ חידושים אחרים ואם יתעכב בכתיבת החידושים שלמד תוך המועד יצטרך ללמוד שנית מה שלמד כבר ולהזכיר מה שיש חידוש כבר אצלו ויבטלנו מלימוד חידושים אחרים באותה שעה ואין לך דבר האבוד גדול מזה שמאבד הזמן עכ"ל. וכדברי הט"ז כן מבואר במאמר מרדכי (שם סק"י).

במוסף שב"ק (תשע"ז ואתחנן) הובא: שאמר הגר"י מישקובסקי שליט"א משגיח בישיבת אורחות תורה שמענו מהגאון רבי יואל קלופט זצ"ל שהוא ראה את מרן החפץ חיים זצוק"ל כותב חידושי תורה בימי חול המועד. וכן ראה עוד בספר מאיר עיני ישראל (ח"ב עמ' תט) שהובא שם שהחפץ חיים זצוק"ל כתב את אחד מחיבוריו בחול המועד, והגיע אדם חשוב אליו וראהו שכותב בחוה"מ, ותמה הוא עליו שכותב בחול המועד, והיה להח"ח קפידה מאוד גדולה על שהעירו לו הנ"ל עי"ש.

והנה מבואר בדבריו שיש חיוב על כל אדם לחדש חידושי תורה בכל עת עד שנחשב ביטולו כדבר האבוד בחומ"ה.

והקשה בחשוקי חמד עמ"ס מנחות (עמ' י') ויש לעיין היכן מצינו חובה מיוחדת לחדש חידושי תורה בכל עת ורגע וצ"ב ויעוין בדברי הנצי"ב בהעמק דבר (ויקרא יח ה) ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וז"ל פי' יעשה יחדש הלכה ע"י עומק עיונו עכ"ל עי"ש שהאריך להוכיח דלשון לעשות פירושו לחדש בתורה הרי שנמצא לפי דבריו מקור מפורש בתורה דיש חובה לחדש חידושי תורה ועי"ש מש"כ לפרש באופ"א, וע"ע מה שהארכנו בדין חידו"ת בקונטרס שער יוסף במעלת כתיבת חידו"ת.

שערי יוסף - חול המועד

ובשדי חמד (מערכת חומ"ה אות י"א) כתב באריכות לדון בזה בדברי הפוסקים (ועיי"ש שם שדן מה הדין לענין הגהת ספרים) עיי"ש, וראה לקמן שהבאנו הנהגת הקה"י ובנו מרן שר בתורה שליט"א שאינו כותב אפילו חידו"ת בחול המועד.

וע"ע בשו"ת קנין תורה בהלכה ח"ב ס"ס צז כתב שבאמת לא נמצא כמעט בתשובות שנכתבו בחול המועד עיי"ש שמוכיח כן מכמה תשובות, ועיי"ש שהביא השד"ח מה שהביא מהאוהל משה, ומש"כ התפארת ישראל בהלכתא גבירתא, וכתב בסו"ד שם: וכן לא נשמע אצל רבותינו תלמידי הבעש"ט הק' זיע"א שהיו כותבים חידושיהם בחוה"מ אף שהיו דורשין בימי החג רזי דאורייתא כידוע ע"כ.

ובשו"ת משנה הלכות ח"ג סי' עב כתב לאסור וז"ל בסוף תשובותיו: ומעולם לא ראיתי לרבותי הגאונים ז"ל שכתבו ואדרבה מצאנו בספריהם שכתבו לאחר המועד לשואליהם שנתאחרו תשובותיהם יען אין הלבבל יוצא בקולמוסו ב חומ"ה וד"ל. ועיי"ש עוד בסימן ע"ח ובסימן ע"ט ושם הובא שכתב לו השואל עיי"ש, גם אנכי לא כתבתי דיש איסור מצד הדין אלא למדת חסידות אפשר דאינו ראוי לאדם חשוב לכתוב ב חוה"מ אפילו לדבר מצוה. עיי"ש עוד, וע"ע שם בסימן פ"ה שמשמע שדעתו להיתרא, עיי"ש מה שמיישב דברי הכת"ס, שכתב שלא כותב בהושענא רבא, כי הושענא רבא הוא יום קדוש ונורא של תפילות וכו' עיי"ש. וע"ע חט"ו סימן קעח שנראה מת"ד משמע דלהלכה שרי לכתוב בחול המועד וע"ע בשו"ת דברי ישראל (וועלץ ח"ג סי' פ"ט) במכתבו לבעל המשנה הלכות עיי"ש.

וע' עוד בשו"ת לב חיים (ח"ב סי' קנח) דמשמע מדעתו דיש לאסור, אלא א"כ

ענף ג' השיטות שמחמירים בזה

הנה הבאנו לעיל משו"ת הרשב"א דס"ל להחמיר, והבאנו דכן כתב במהרי"ל, אך מצינו כמה גדולים שהחמירו על עצמם שלא לכתוב כלל ב חומ"ה וכמ"ש התפארת ישראל בהלכתא גבירתא סוף מועד קטן שמר אביו הגאון היה מחמיר מאד על עצמו ולא כתב חידושי תורה בחוה"מ כלל.

וכן ראה בשו"ת נודע ביהודה (תנינא או"ח סימן ס', מהדו"ק יו"ד סימן פ"ו) שכתב לאסור, וכן בשו"ת נשמת חיים להגר"ח ברלין (ריש סימן נ"ב)

שו"ת מהר"ם שיק (או"ח ריש סימן פ"א) שכתב: אם אמנם הקשית לשאול להשיב לך מיד בחוה"מ שאין אני עושה אלא לצורך גדול אך לפי שהוא דבר להעמיד האמת והשלום על מכונו אני משיב בקצרה ע"ד וכו' עיי"ש. ומבואר דלכתחילה אין לכתוב אלא בשביל האמת והשלום אהבו. ובשו"ת שואל ומשיב (ח"א סימן קכ"ד ח"ב סימן קצ"ג, תנינא ח"ב סימן ס"ג) ג"כ מבואר הכי.

ובשו"ת מטה לוי (ח"ב יו"ד סימן י' סימן ס"ד) כתב בריש תשובתו, מפני שאינני כותב בחוה"מ הנני מרשה לעצמי לכתוב זה היום כי בצאתי אז מאת פני כבוד גאונו וכו' עיי"ש. ומבואר דס"ל דיש להחמיר דלא לכתוב בחוה"מ.

ובשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סימן רמ"א) מבואר בתוך מכתבו שלא רמה לכתוב בחוה"מ, ולכן כתב אחר חול המועד. וע"ע בשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סימן ס"ד), ועיי"ש שו"ת באר משה (ח"ז סימן כ"ט, וסימן ק"ח) שדן בהאי מילתיה וכתב שאסור, עיי"ש בכל דבריו.

שערי יוסף - חול המועד

ולפי"ז מי שישכח ולא יכתובם כראוי, יש לו היתר לכותבם בחוה"מ.

וכן ראה בשו"ת חתם סופר (אהע"ז ח"ב סימן פ"ו) שכתב בחול המועד, עי"ש. וכן בשו"ת אור לציון (ח"ג פרק כ"ד תשובה ז' בהערה) שמבואר מתו"ד שמותר לכתוב חידו"ת בחול המועד, ובזה שאני משאר כתיבות שהותרו עי"ש, ומוכח מדבריו דפשיטא שמותר לכתוב חידו"ת בחול המועד, וכמו שפסק מרן בשו"ע. וכן בחזון עובדיה (עמ' רד) כתב שמותר לכתוב חידושי תורה בחול המועד, ומה שמותר היינו בכתיבה שלנו. ובילקוט יוסף (יו"ט חומ"ה תשע"ט) שכתב להתיר לכתוב חידו"ת בחוה"מ עי"ש באריכות.

ובישמע משה (ח"א) הביא ששית מרן הגרי"ש אלישיב שמותר לכתוב חידו"ת בחול המועד (ואף דהובא במק"א דהגרי"ש אמר לאחד משואליו למה אינו כותב מערכה על איזה סוגיא ששמע אותו אדם שלמד הגריש"א וא"ל שאיננו קבלן מ"מ אינו סותר).

ובח"ב (עמ' קמא) הובא רק שאם אביו אינו כותב חידושי תורה ב חומ"ה והבן רוצה לכתוב חידושי תורה יש בזה אל תטוש כיון דהאיסור במלאכת חול המועד הוא חמור ויש אומרים דהוא מדאורייתא שאלו את הרב האם כן היא שיטתו דאף לכתחילה מותר לכתוב חידושי תורה ב חומ"ה והשיב דאכן אם אביו לא נהג אחרת מותר לו לכתוב חידושי תורה, (ועי"ש עוד ששאלו: שוב שאלו אם אחד אומר שיעור לרבים ומקליטים אותו בנגן וכדו' ודעת הרב שזה נקרא כתיבה כיון שנכתב בפנים האם גם בזה נאמר שאם הוא מקפיד או שאביו הקפיד שלא לכתוב ב חומ"ה אפי' חידושי תורה אם כן יהא אסור לו למסור השיעור כיון שדבריו מוקלטים בתוך הנגן וכדומה והשיב דאכן אם מקפיד שלא לכתוב אפי' חידושי תורה אף

התינוקות יתבטלו עי"ש בגוף התשובה והשאלה.

ענף ד' מנהג החזו"א לכתוב ומנהג הקה"י לא לכתוב

עי' בשו"ת תשובות והנהגות ח"ג סימן קנ"ב שהביא שרבינו החזו"א נהג לכתוב חידושי כרגיל בחול המועד, וכן הובא בספר אלא (פרק נ"ה ס"ג), אלא דשם הובא שמנהג הגר"ח"ק שלא לכתוב חידו"ת בחול המועד, ויל"ע מה טעמו, הרי החזו"א התיר, וכן דעת המשנ"ב, וא"כ מודע מחמיר בזה, וראיתי שהובא בזה כך: כתיבה דהנה הקה"י צוק"ל לא היה כותב חידושי תורה בחוה"מ וכשאמרו לו שהחזו"א הרי כן כותב ענה תורה של החזו"א הוא דבר האבד.

ובמעשה איש (ח"ב עמ' קיד) הובא: באירוסיו של הג"ר ראובן יוסף גרשונוביץ זצ"ל שהתקיימו בחוה"מ נתעוררה השאלה אם מותר לכתוב תנאים כנהוג ונשאל על כך החזו"א שהשתתף באירוסין והשיב שיאמינו ויסמכו זה על זה ולא יכתבו.

באורחות רבינו (ח"ב עמ' פ"ב) הובא שהקה"י כתב בחוה"מ בעיפרון ולא בעט מחשש חמץ, ומשמע דלא נהג שלא לכתוב, (שם קכד) הובא שהעיר הקה"י מה שכתבו לו פיתקאות לברכה, וא"כ אפשר שרק זה משא"כ חידו"ת, אבל הובא שם בסוף העמוד שהקה"י לא כתב כלל חידו"ת, ועי"ש שדן מה הדין לענין תיקון טעות בספר, ושם הובא שראה את החזו"א כותב חידו"ת בחוה"מ, וגם כתב חידו"ת בליל הושענא רבא, (שם ש) ובח"ד (עמ' קעב) הובא שמרן הגר"ח אמר לו שאביו אינו כותב את החידו"ת מטעם שחושב שיזכור את החידו"ת שלו עד לאחר החג, ולכן אין היתר לכותבם,

שערי יוסף - חול המועד

לעשות הדבר גם לאחר המועד מ"מ כיון שעיי"ז אינם מיושבים בימי המועד מותר הוא לעשותו כמו שמותר לעשות כמה מלאכות בסוסו וברכבו כדי לטייל במועד כדאי' בשו"ע סי' תקל"ו וכן כל הרפואות מותרות ב חומ"ה וישוב הדעת לא גרע מזה וי"ל כמו שראיתי שעשה אאמו"ר (הכת"ס) זצ"ל שהי' כותב על לוח ברמז ובקצור מה שעליו לעשות שלא ישכחם ואין לומר שיהיה מותר לכתוב הכל באריכות כמובן עכ"ד.

אבל בחזון עובדיה (שם) כתב בזה: ונ"ל שרשאי להציע החידוש כסדרו על פי הקדמת הראשונים וכיוצא, ואין צריך לכתבו בראשי תיבות בכדי שיזכרנו בלבד, שהרי הב"ח כתב חיבוריו בחול המועד עם הצעת דברי הפוסקים שקדמוהו, וכו' וכן הכותב פסקים ומסבירים בהקדמות המיוסדות על אדני האמת והצדק רשאי לכותבם כהוייתם שאם לא יעשה כן ונצריכוהו לעשות הכל מחדש אחר חול המועד וכו' שבאותו זמן יהי עליו חיוב אחר ללמוד ולחדש עוד חידושים בלא הפסק, עיי"ש עוד.

וכן כתב בחוט השני (יו"ט וחמ"ה עמ' רנב) שהכותב חידו"ת בחומ"ה אינו צריך לקצר על מנת לחסוך מכתבת תיבות ואותיות ב חומ"ה כיון שאם מאריך בכתבתם הרי הוא כותב ומדגיש בכתבתו את כל הדקות שנתחדש לו ויש לו לכתוב כדרכו. ועיי"ש עוד שמי שדרכו לסכם בכתב הלימוד, מותר לו לסכם גם ב חומ"ה עיי"ש.

ובשו"ת שבט הקהתי (חלק א קסה) פוסק להתיר לכתוב ואף איננו מצריך לכתוב בראשי פרקים וזו לשונו דאי הטעם הוי רק משום חשש שכחה יחזור החידוש כמה פעמים כמו שהביא הב"י שם דאז ליכא חשש שכחה אלא ע"כ דאע"ג דיחזור ולא ישכח מ"מ אחד יו"ט

שהמקליט אינו עובר על שום איסור כיון שהוא אינו מקפיד על זה אבל אם המג"ש יודע שדבריו מוקלטים אין לו למסור השיעור בתוך הנגן.)

ובנתיבות ההלכה (יו"ט וחול המועד עמ' 272) הובא דעת הגאון רבי מאיר ברנדסרפר זצ"ל, בעמח"ס שו"ת קנה בושם, וחבר הדעה החרדית, מותר לכתוב חידושי תורה בחול המועד משום דהוה דבר האבד דשמא עד אחר חול המועד ישכחם ויכתוב בכתב משיט"א וכתב שלנו בכלל כתב משיט"א, והובא גם בשו"ת קנה בושם ח"ג ס' ל"א אות ב'. ועוד הובא שם: ונשאל רבינו במי שברי לו שלא ישכח את החידוש עד לאחר החג אם מותר לו לכותבו ב חומ"ה והשיב דמהיכי תיתי שאכן לא ישכחנו ומותר לכותבו, ועוד הובא שם: גם אם שמע חידושי תורה קודם יום טוב מותר לו לכותבם בחול המועד.

ענף ה' האם לכתוב בראשי פרקים

הנה בשו"ת מהריט"ץ (ח"א קס"ד) ובשו"ת חיים שאל להחיד"א (סי' י"ג) ובשו"ת חתם סופר (או"ח סימן קפ"ב) ובשו"ת שואל ומשיב (מהדו"א ח"א סימן קכ"ד, וח"ב סימן קצ"ג) שציינו בדבריהם שקיצרו בכתבתם מפני חול המועד.

ובמקור חיים לחוות יאיר (סימן תקמ"ה סעיף ט') כתב לקצר בכתבת החידו"ת בראשי פרקים שלא ישכח לא יאריך.

ובשו"ת התעוררות תשו' חאו"ח (סי' שמ"ז) כתב וז"ל: לדעתי אנשים שטבעם אם יש להם לעשות דבר מה לפי חולשת עצביהם הם טרודים עיי"ז במחשבתם עד שיעשו הדבר המוטל עליהם מותר להם לעשות הענין שמוטל עליהם גם ב חומ"ה הגם שיוכל

שערי יוסף - חול המועד

על דברי רבי משה שטנרבוך שליט"א נראה דכ"ז סתם שכותב בפני רבים אבל אם כותב שיעור בבית המדרש כדי לזכור, ברור שמותר, דהרבים מבינים וידועים ענין זה, ולא נאמר דין ברבים אלא כלומר בפרהסיא וכדו', שלא ילמדו עמי הארץ ממנו, דומיא ממה שהבאנו לעיל לענין קטנים ודו"ק היטב בזה.

וכן מבואר במנהגי מהרי"צ הלוי (עמ' נב) שקטנים לא יראוהו כדי שלא יחשבו שמותר לכתוב בחול המועד, (ע"ע ב"ש שמעתא דמשה "לבעל אגרות משה) או"ח סימן תקמ"ה ס"ק י"ד) ובהליכות שלמה למרן הגרש"ז אויערבאך מועדים חג הסוכות פ"ט עי"ש).

ענף ז' עריכת ספר והגהת ספרים בחוה"מ

הנה בחיי אדם (כלל קי"א סעיף ו') כתב: אבל אם חדושו כתובים אצלו רק שאינם מסדורים אצלו, נראה לי דאסור לסדרם דהיינו לחזור ולכתבם, ומשמע לכאורה דאסור לערוך ספר, אולם אפשר דדוקא לכותבו מחדש, אבל להוסיף הוספות וכדו', אפשר שמותר להוסיף ולהגהות הכתבים. והנה כדברי הח"א כן משמע בשו"ת לב חיים (ח"ב סימן קנז) שלא הותר בחוה"מ להעתיק חידושו כי אם לכתוב חידושים שמחדש או ששומע מאחרים שמא הוא ישכח ולכן אסור להגיה הספרים שקיבל מבית הדפוס וכן אסור לכתוב מפחות יעו"ש, וכן כתב במאורי אור עוד למועד (דף קלז ע"ב) שדוקא מה שנתחדש לו בלימודו מותר לכתוב החול המועד דהוי דבר האבד משא"כ בסידור כתביו שיש להחמיר יעו"ש.

וכן מבואר בשו"ת יביע אומר (ח"ב יור"ד סימן כ"ו אות ט') כתב: ונראה דה"ד כשמעתיק חידושו בלי תוספת ומגרעת משא"כ המסדר כתביו שיהיו מוכנים לדפוס, וא"א להניחם לאחר יו"ט שהרי גם אז הוא מסדר שאר כתביו

דכבר אינו באותו ענין מה שחידש יקה לו זמן יותר לכתוב אז מלכתבו בחוה"מ אע"ג שזוכר החידוש משום דאינו כ"כ בתוך הענין וע"כ מור לכתוב בחוה"מ כדי להרויח זמן ואין לך אבידה גדולה מאבידת הזמן היקד מכל ומהאי טעמא נראה ג"כ דאם כותב ב חוה"מ אינו מחויב לכתוב דק ראשי פרקים דבזה סגי שלא ישכח אלא יכול לכתוב הכל באר היטב כדי שלא יצטרך אחר חוה"מ לחזור ולכתבו הכל כראוי עכ"ד.

והנה בשו"ת אבני דרך (ח"ד סימן נ"ג אות ד') כתב שיש לכתבו בראשי פרקים, ורק אחר חול המועד יכתוב את הכל בבהירות, אולם ע"י בשו"ת אבני דרך בח"ח (סימן תו) שנראה שחזור בו וס"ל כמו שכתב בשבט הקהתי.

וכן ראה בשו"ת תשובות והנהגות (שם) משכתב שלא משמע מהפוסקים שצריך לקצר ולכתוב בראשי פרקים, ועוד דהרי כיון דהוה דבר האבד הרי לאחר החג הוא צריך לכתוב חיבורים אחרים, וא"כ הוה בכלל דבר האבד עי"ש.

(והנה בספר לקט הלכות יו"ט וחול המועד להג"ר יהודה אריה דינר שליט"א (עמ' קמ) כתב שמותר לכתוב בחול המועד חשבון נפש, ועי"ש בהערה שכתב: כל שהוא חיזוק ביראת שמים שווה מליונים, ומשום כך בודאי מותר לכתוב חשבון הנפש בחוה"מ).

ענף ו' לכתוב כשקטנים לא יראו

ובתשובות והנהגות (שם) שהביא מה שהביא בשד"ח (שם) שבשו"ת אוהל משה כתב שמידת חסידות שלא לכתוב חידו"ת בפני רבים, וכתב בתשו"ה דהיינו דוקא בפני רבים שאינם מבינים הצורך לכתבו חידו"ת, ויבואו להקל בזה, ולכן יש לכתוב בצענא, עי"ש, ואף

שערי יוסף - חול המועד

סימן תקמה סוף אות יז ועיין עוד בקובץ מה טובו אהלך יעקב ח"ד (עמ' שנה ואילך) במאמרו של הגר"ח ש סגל שליט"א מח"ס שו"ת בירורי חיים ט"ח מה שדן בדברי הפסק"ת לענין עריכת מפתחות דתלוי באיזה מפתחות, דיש עריכת ערכים דע"י כן מתחדדים הדברים, וזה לכאורה יהיה שרי לעשות עי"ש, ויש להוסיף ע"ד דכן בכה"ג שעושה מפתחות ובקיצור ההלכות, כמו שאיתא ביבי"א, ובילקו"י, ובחידושי ובשיעורי רבי שמואל ועו"ס, זה יהיה שרי לעשות ודו"ק. וכן ביביע אומר (ח"ח או"ח סימן מח אות ב) כתב להתיר לכתוב מפתחות ותוכן ענינים לספר בחול המועד, וכתב שאף שבשו"ת לב חיים מתבאר לאסור בזה, מ"מ כיון שאין כתיבתו מעשה אומן שסתם כתיבה מעשה הדיוא לכן יש להתיר בזה, וע"ע בפסק"ת סימן תקמה הערה 72 שכתב להעיר עמ"ש"כ בספר חול המועד כהלכתו (פ"ו הערה כב) להתיר עריכת מפתחות לספר ע"פ מש"כ בשו"ת יביע אומר ח"ב חיו"ד סימן כו אות ט שלא דק בזה כי אין ההיתר אמור אלא מכח הסברא שיתחדשו לו חידושים וביאורים אחרים אגב ההעתיקה משא"כ במפתחות והגהות לבד יעו"ש, ואולם ביביע אומר שהבאנו מבואר דעת הגרע"י זיע"א להתיר אף עריכת מפתחות בחול המועד. וכן כתב בילקו"י יו"ט חול המועד עמ' תתקנה שהרוצה להגיה בחול המועד חידושי תורה שכתב בדרך לימודו וכן להגיה הדפים שקיבל מבית הדפוס כדי לתקן הטעויות וכן לכתוב מפתחות הספר אפשר שיש להקל בזה שהרי אין זה דומה להגהת ספר תורה שצריכה אימון גדול לכתוב בכתיבה אשורית הדומה לכתובת הספר עצמו ועוד שהכתיבה שכותב בהגהת חידושו היא בכתיבה רגילה שהוא מעשה הדיוט,

ונמצא מתבטל מזה בימי המועד, וגם מסתמא הוא מוסיף חידושים וביאורים שאין מדרש בלי חידוש ונמצא מפסיד גם חידושים שהיה מחדש אח"כ ושייך הטעם של הט"ז, וכן מתבאר במאמר מרדכי (סימן תקמ"ה סק"י) עי"ש, ועי"ש מה שדן עוד ביבי"א לענין אבל, והנה יש להעיר בדבריו דאף שהוא היה יכול לחדש, אבל מ"מ הרי עדין הוא לא חידש, וא"כ בשלמא שיש לו חידושים, אבל זה מנ"ל, ואולי משום שיש חיוב לחדש, זה כבר יכול לעשות בחידושים אחרים. וע"ע בחזון עובדיה (יו"ט עמ' רה).

ובשדי חמד (ח"ח חומ"ה אות י"א) כתב שהגהת גליוני הדפוס ועריכת מפתחות וכיוצא בזה שאין קשור לחידושי תורה חדשים שיתחדשו לו, אין היתר לכתוב או להתעסק בזה ע"י הקלדה במחשב וכדו', כך כתב בשם שו"ת לב חיים, כדהבאנו לעיל, וכן מבוואר באורחות חיים ספינקא (תקמ"ה סק"ב), והנה מהמבואר לעיל בדברי היבי"א דגם הלב חיים מודה לזה דמותר לערוך, ורק לעשות מפתחות וכיוצא בזה דלא יבוא לידי חידושים, דבזה יש לאסור. ואח"כ ראיתי דכן הבין ביבי"א בפסקי תשובות (ח"ו סימן תקמ"ה בהערה) ועי"ש שהעיר בזה על מש"כ בספר חול המועד כהלכתו (פ"ו הלכה כ"ב) שהבין בדברי היבי"א דאף עריכת מפתחות וכה"ג שריא.

ובספר אשרי האיש (ח"ג עמ' סב) הו"ד מרן הגר"י"ש אלישיב זצוק"ל שלהגיה ספר מטעיות דפוס רק אם יש לאנשים הוא ספר שהציבור צריך לו ורק מסמנים ולא כותבים אפשר להתיר.

ולענין עריכת מפתחות כתב בשו"ת לב חיים שם לאסור וכן כתב בשדי חמד אסיפת דינים מערכת חול המועד אות יא, וכן כתב באורחות חיים ספינקא (סימן תקמה ס"ב) וכן בפסק"ת

שערי יוסף - חול המועד

ממש בגדר כתיבת חידושי תורה ויהיה בזה איסור.

בספר חולו של מועד (עמוד 72) כתב שמי שמצא טעות בספר ויש חשש שמא ישכח מה צריך תיקון מותר להגיה במועד שהרי זה כדבר האבד, וכן הבאנו לעיל מהקה"י, אך כתב שם בספר מועדי ה', אין לקרוא לכתחילה בספר על מנת להגיהו, במועד כמו כן אם רוצה ללמוד בספר במועד ואינו יכול משום הטעויות שבו רשאי לתקנם. ובספר מועדי ה' (פי"א הל"ז) כתב שאסור להגיה ספרים במועד אלא א"כ לאחר המועד לא יהיה לו זמן שאז דינו שיהיה מותר כמו דבר האבד. וג"כ מותר במקרה שישכח איפה הטעות מותר לו להגיה.

אולם מש"כ לענין עריכת ספר בחול המועד, ראה עוד בספר תשובות הגאון רבי אביגדור הלוי שליט"א רב העיר העתיקה, כתב: (עמ' שפ"א) שאלתי את כת"ר אם מותר להתעסק בהוצאת השו"ת הזה במהלך ימי חול המועד סוכות וזה כולל כתיבת ד"ת ומקורות וכן הקלדתם וכת"ר ענה שהיה שמח מאיד אם לא נתעסק בכך בחוה"מ ואבקש לשאול למה הרי מותר לכתוב בחוה"מ חידושי תורה בין שחידשם מעצמו ובין ששמע אותם מאחרים אם חושש שישכחם עד אחר החג.

ועוד בזה ראה מש"כ בתשובות והנהגות (שם) שהביא מה שהבאנו מהספר חיי אדם (כלל קי"א) שאם החידושים כבר כתובים אצלו רק שאינם מסודרים כדבעי נראה לו דאסור לסדרם בחוה"מ דהיינו לחזור ולכותבם ע"ש.

ולדברינו יש לומר שמותר כיון שנהנה מכך שמכין חידו"ת לדפוס אכן יש לצדד כדבריו שעיקר ההנאה הוא בדבר חדש וסידור כתביו הכתובים אצלו ל"מ להתיר מלאכת חומ"ה ורק כשמחדש דבר וכותבו כרגיל נראה פשוט

[ועי"ש בפסק"ת שכתב: ויש הרוצים להתיר להתעסק בסידור ועריכת ספר בטענה של הפסד כספי שאם לא יתעסקו בעריכת הספר במועד ידחה ההוצאה במספר ימים או משום שבמועד יש להם אנשים המוכנים להתעסק בזה משא"כ לאחר המועד לא ישיג אנשים אלא עבור תשלום ועוד יש הטוענים להתיר באמתלא של צרכי רבים וצרכי מצוה אך אין להתיר בלא שאלת חכם כי היתר דדבר האבד ועי"ש עוד לענין היכא דעושה כן לצורכי פרנסה]. ועוד יש להוסיף דהיום שעורכים את הספרים ישנם העושים כן בתוכנת עימוד מיוחדת, וא"כ לכאורה הוי מלאכת אומן, וא"כ לכאורה יש לאסור בזה.

וא"כ שמגהיה בכה"ג שיודע שיוסיף א"כ שרי לכאורה להגיה, והנה הארכנו בדין הגהת ספרים בשיח יוסף (ח"ב סימן ה') הנה השו"ע בסימן תקמ"ה כתב: נראה לי שאם אין להם ספר תורה כשר לקרות בו בצבור מותר להגיהו בחול המועד כדי לקרות בו בצבור וכן בספרי מקרא ותלמוד שצריך לקרות במועד מותר להגיהם במועד משום דהוי דבר האבד ואם אין להם ספר תורה כלל אם אפשר לכתבו כולו בחול המועד על ידי סופרים הרבה יכתבוהו דצורך המועד הוא לקרות בתורה בצבור במועד הגה והוא הדין שאר ספרים ללמד בהם

ובט"ז ובמג"א תמהו למה שיהיה מותר, וע"כ כתבו שממירי שאח"כ ישכח שזה יהיה דבר האבד ולכן מותר להגהות.

ויש לדון מה יהיה הדין להגיה ספרים של היום בחולו של מועד האם חשיב דבר האבד ויהיה מור משום שהוי בדברי תורה ולאחר מכן לא יהיה לו זמן או דלמא שלא הוי ממש ד"ת שאע"פ שקורא ועובר על הדברים מ"מ לא הוי

שערי יוסף - חול המועד

ענף ח' הסכמה על ספר בחוה"מ

הנה בספר הליכות חיים (מועדים ח"א עמ' רה) מובא שכ"ק האדמו"ר מצאנו זיע"א ראה שראש הישיבה הגאון רבי אליהו שמואל שמרלר שליט"א [זצוק"ל] שמונע עצמו לכתוב בחול המועד מקריא לפני את הפלפול מליל א' דיו"ט ואני רושם הדברים עלי גליון, ניגש רבינו לארון הספרים והוציא את הספה"ק משמרת איתמר עה"ת שחיברו הרה"ק רבי איתמר מקאנסקיוואלי זי"ע תלמידם של הרה"ק מקאזניץ זי"ע החוזה הק' מלובלין זי"ע והיהודי הק' מפשיסחא זי"ע.

ופתח בהסכמה לספר שנתן הגה"ק רבי יוסף שאול נאטנזון זצוק"ל בעל השואל ומשיב והראה כי כתב את ההסכמה בחול המועד פסח תרכ"ט וכותב שם ואף שלא הורגלתי אף לצוות לכתוב בימים האלו שכן ישנו חול המועד בכל זאת יען כי ביקש שבדעתו להדפיסו תיכף אחר יום טוב אמרתי שהיו מצוה לא משהינן.

ועוד הובא שם: והוסיף רבינו פלא והפלא שכתב זאת בעל השואל ומשיב על חסידישע ספר ואף שלא היה מעדת החסידים והכל משום הכוונה להדפיס זאת מיד לאחר יום טוב.

ויש לדון מה הדין בזה למעשה האם מותר לכתוב הסכמה, וי"ל דדוקא התם שהיה דחוף להוציא הספר אחר המועד, ודוקא פעם בבתי הדפוס של פעם, אבל היום אפשר לחכות עד אחר המועד, והכל לפי העניין, דאם יודע שלא יוכל להשיג אח"כ האי הסכמה, אז הוי כדבר האבד, וא"כ הכל לפי הענין ודו"ק.

ובספר מועדי הגר"ח (ח"ב תשובה שנ"ט) נשאל בזה הגר"ח ק שליט"א אם מותר לרב לכתוב הסכמה ב חו"מ"ה, וענה לא.

להתיר וכן נהגו גדולי עולם זצ"ל שהזכרנו לעיל ואין לערער ע"ז מידי ויש נוהגין גם לתקן הכתבים אף שאפשר לאחר המועד אז פנוי לעוד חידושים וכל שעתא זימניה הוא וד"ז צ"ב. עכ"ד התשו"ה.

ומ"מ יש להסתמך על מש"כ ומה שהבאנו לעיל מדברי היבי"א, וכן ענה לי הגר"ג רבינוביץ שליט"א מח"ס גם אני אודך ופרדס יוסף החדש על המועדים, ומו"ץ בבי"ד "אור החכמה" רחובות, שמותר בזה, והבאנו דבריו בבאר יוסף תשובות הגר"ג רבינוביץ שליט"א.

ולענין אם מותר להעתיק חידושים הנה בשו"ת לב חיים (ח"ב סימן קנז) כתב שלא הותר להעתיק חידושי תורה בחול המועד, וכן כתב במאורי אור (עוד למועד דף קלז ע"ב) שלא הותר לכתוב בחול המועד אלא דוקא במה שנתחדש לו בלימודו משא"כ בסידור כתביו יעו"ש, ומ"מ כתב בשו"ת יביע אומר (ח"א או"ח סימן מח) שאם ע"י סידור והעתקת כתביו יכתוב עוד הוספות נופך יש להתיר כיון דהוא מעשה הדיוט, וכן כתב בילקו"י יו"ט וחול המועד עמ' תתקנא שלגבי העתקת חידושי נכון להחמיר אבל אם ע"י הסידור הוא מוסיף נופך מותר כיון דהוא מעשה הדיוט וכ"ש אם ע"י העתקת חידושי זוכה ללמוד תורה ובלא זה לא יתבטל מלימודו.

ובחוט שני (חול המועד עמ' רנב) כתב שמי שנוהג לסכם את הסוגיא בכל פעם בסיום הלימוד מותר לו לעשות כן בחול המועד, וכן כתב בקובץ בנתיבות ההלכה חלק לה עמ' רסד, וכן כתב להביא דבריו בילקו"י בהערה שם, וכן כתב בחוט שני שרב או מלמד שמעוניין לבדוק את מבחני התלמידים בחול המועד ולרשום בצד כל תשובה אם התשובה נכונה או לא וע"י שבודק את המבחנים זוכה ללמוד תורה בקריאת התשובות שמותר.

שערי יוסף - חול המועד

ונראה לפי דבריו שאם הרב שכותב את ההסכמה מוסיף בתוך ההסכמה חידושי תורה על דברי המחבר והגהות והערות על דבריו כדרכה של תורה לכאורה אין בזה איסור ומותר לכתוב הסכמה זו בחול המועד כי יתכן שאחר המועד ישכח עמה רצה להעיר או להוסיף למחבר הספר.

ובפשטות שרוב הכתיבה היום נעשית על ידי מחשב ויש מתירים כתיבה במחשב בחול המועד כי אין זה כתיבה וכמו שהביא כת"ר בגליון הנ"ל א"כ יוכל לכתוב את מכתב ההסכמה בחול המועד אבל טוב שיוסיף עליו איזה חידוש תורה קטן לשיטות שמחמירות בכתיבה ושמירה במחשב. עכ"ל הרריחמ"א.

והגר"א שלזינגר שליט"א בעמח"ס שו"ת שואלין ודורשין, רבה של שכונת גילה בירושלים עיה"ק תובב"א כתב לי בזה"ל: אפשר לדחות לאחר המועד.

ואמנם ששאלתי להגאון רבי שמאי קהת הכהן גראס שליט"א בעמח"ס שו"ת שבט הקהתי ושא"ס, האם כשרואה רב גדול שקשה להשיגו בחול המועד, האם יכול לכתוב הסכמה או מכתב ברכה לספר. כתב לי בזה"ל: יכול בכתב משיטה. עכ"ד.

ואולם הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א רב בית הכנסת דברי שיר בבני ברק השיב לי שאפשר.

האם צריך לחדש חידושי תורה גם ביו"ט ובחול המועד

כתב הרב ישראל גנס בספרו טל לישראל (סימן כ"ח) ונחלקו הראשונים בפסחים אם יש דין נשמה יתירה ביו"ט ונפק"מ לענין בשמים במוצאי יו"ט ושי' תוס' ראין נשמה יתירה

והגאון רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א כתב לי בזה"ל: להגה"צ הנפלא מאד רבי יוסף שליט"א לדעתי הרבה רבנים טרודים כל השנה מעל הראש והסיכוי היחיד לקבל הסכמה מהם זה בחול המועד ואם כן זה ממש דבר האבוד, ומותר. ואם הרב יתקשר למחבר בחול המועד כי ההסכמה מוכנה זה יהיה שמחת יו"ט למחבר הספר. ובמקום אחר הארכתי עוד בזה ב"ה עכ"ל.

ומרן הראשון לציון הגר"י יוסף שליט"א כתב לן בזה"ל: ומה ששאל אם מותר לכתוב הסכמה לספר החול המועד, הנה מבואר בספר ילקוט יוסף הלכות יו"ט וחול המועד (סימן תקמ"ה סעיף י"ב) שמותר לכתוב בחוה"מ חידושי תורה, מאחר שאם לא יכתבם שמא ישכחו ממנו ונחשב לדבר האבד, ועיין בהערה שמדברי הרשב"א (ח"ג סי' רע"ז) מתבאר שיש לאסור בזה, אך הטור (סו"ס תקמ"ה) כתב בשם אביו הרא"ש, שהתיר להעתיק, דחשיב דבר האבד, וכן דעת התוס', ואפשר שכך דעת הרמב"ם, וכ"כ להתיר רבינו ירוחם וע"ש בכל ההערה, ומ"מ כל זה בחידושי תורה שנתחדשו שיש חשש שישכחם, אך הסכמה לספר יכול לעשות אחר המועד, ולכן אין להתיר עכ"ל הראשון לציון שליט"א.

והגאון הרריחמ"א שליט"א כתב לי בזה והו"ד בקובץ באר התורה (מס' 38 עמ' 58) וז"ל: שמחתי לראות את מכתבו של הראש"ל יצחק יוסף שליט"א לכת"ר (המכתב מיום י' כסלו תש"פ – והובא בגליון באר התורה גליון מס' 29 עמ' 30), ושם בסוף המכתב דן לגבי כתיבת הסכמה על ספר האם מותר בחול המועד והביא שכתבת חידושי תורה בחול המועד מותרים אך הסכמה ידחה לאחר חול המועד כי אינו דבר האבד.

שערי יוסף - חול המועד

אותיות ומכתב ע"ש עוד האם מותר לתקן את האימייל.

והגאון רבי יצחק יעקב פוקס שליט"א כתב בזה שמייל מותר לשימוש בחול המועד, כי הוא רק אותיות פורחות באויר. ומבואר חידוש גדול דאף למחמירים להקליד במחשב ולשמור הכא יותר קיל, (עי' בספר המועדים כהלכתם (סימן סה אות ד') שמותר לשלוח מייל כי חשיב מעשה הדיוט, כמו שכתב לענין כתיבה במחשב בחול המועד).

והנה נראה דלשלוח שאלות בהלכה וכדו' או חידושי תורה שרי, כי הוי לצורך לימוד, או בכה"ג דצריך לשלוח אגרות שלום וכדו' דעדיף בכה"ג מאשר בכת"י, ובזה יש לעזור על מה שנוהגים אנשים להתכתב בוואצפ למיניהם בכל מיני מכשירים אשר אינם כשרים ונאסרו ע"י גדולי ישראל, כמו ביום חול ודי למבין.

ושוב ראיתי שכמו שכתבתי לענין האימייל דשרי כן כתב בשו"ת שבט הקהתי עי"ש. ובשו"ת אבני דרך חלק י' סימן סו כתב ג"כ להתיר בזה לפתוח את האימייל לראות אם הגיע הודעות חשובות, וע"ע בזה עוד בספר שמירת המועד כהלכתו פרק ד' סי"א

הקלדה במחשב בחול המועד

יש לדון מה הדין להקליד בחול המועד במחשב, האם חשיב מעשה אומן דאסור, או דלמא די"ל שהוא יותר קיל מכתובה ביד, כיון שאינו נרשם ומצינו שנחלקו בזה גדולי הפוסקים.

והקלדה זה נחשבת מעשה הדיוט וכש"כ בפסקי הגר"מ פיינשטיין ז"ל והובא בסו"ס זכרון שלמה (אות ל') וכ"כ בשש"כ (פרק ס"ו

ביו"ט ולכאו' יצא נפק"מ מחודשת בזה אם ביו"ט יש מצוה לחדש חידו"ת כמו בשבת או לא ובס' האמונה והבטחון המיוחס להרמב"ן כ' דביו"ט יש נשמה יתירה אולם היא נשאת אצל האדם ולפי"ז אף שיש נשמה יתירה א"צ לחדש עכ"ד.

והנה יש אומרים שאף שאין נשמה יתירה ביו"ט כמו בשבת, מ"מ יש נשמה יתירה גם ביו"ט, וא"כ אפשר שלענין חידושי תורה יש גם את אותה נשמה יתירה לענין זה, ומסתמא אז יש ס"ד מיוחדת שאין הרבה שעוסקים בתורה ודו"ק, וכן יש לומר דאם זה תלוי בשמחה לפי מה שהבאנו דברי הרב מבריסק זל"ה א"כ הרי גם ביו"ט יש שמחה.

ויש לדון שהוא הדין בחול המועד שיהיה חיוב לחדש חידושי תורה בחול המועד דהוי כמו יו"ט, ואולי סו"ס יש בזה ענין, מצד שחול המועד ניתן לעסוק בתורה הקדושה.

שליחת מייל בחול המועד

לכבוד הרב.. במה ששאל האם מותר לשלוח מייל (כשר) בחול המועד, הנה בשו"ת אבני ישפה (ח"ח סימן צ"ז ענף ח') כתב: כתב הרמ"א סי' תקמ"ה סע' ה' שמותר אגרות שלום על ידי שנוי ע' מ"ב ס"ק ל"ד וכתב שם המ"ב שמדינא מותר לכתוב אגרת שלום בלא שנוי כמ"ש הרב"י אלא שנהגו לשנות די בשנוי זה עכ"ל אבל כיון שלא שייך שינוי במחשב חזר הדין על עיקרו שמותר לכתוב אגרת שלום על המחשב והיינו מה שנקרא בימינו דואר אלקטרוני או אי מייל אלא שכתב המ"ב שם ס"ק ל' שהטעם שהתירו אגרת שלום הוא משום שאין אדם נזהר בכתיבתו בתיקונן וכמעשה הדיוט הוא ומקרי צורך המועד ע"כ אבל גם הכתיבה במחשב הוא מעשה הדיוט שהרי רק צריך ללחוץ על הקלידים וכבר יש

שערי יוסף - חול המועד

ואמנם יש מקום לחלק בין כתיבה במכונת כתיבה שנעשה מיד לבין הקלדה במחשב שאינו נרשם מיד, ואמנם עיין בזה בדעת הגר"י פוקס שליט"א לקמן. [ושינוי לדעות האוסרים כתב בפסקי תשובות סימן תקמה אות ב) בשם ספר חול המועד כהלכתו היינו שיקליד בידו השמאלית או באצבע אגודל שגם אסור].

וכן לדינא כתב בשו"ת יביע אומר (ח"ח חאו"ח סימן מח) שמותר לכתוב בחול המועד אפילו במכונת כתיבה, והוכיח כן ממש"כ בשו"ת הרדב"ז ח"א שימן שזו שכתב שמותר לכתוב תשובת שאלה אפילו בכתיבה נאה והיא מעשה אומן ושלא לצורך המועד ובלא שינוי, ומה דאמרינן שאסור להגיה אות אחת בספר שאני הגהת ס"ת שצריכה אימון גדול לכתוב כתיבה אשורית הדומה לכתיבה של הספר עצמו יעו"ש, וכן כתב בחזו"ע (יו"ט עמ' רב) שבזמנינו שהתחדש כתיבה באמצעות המחשב ובודאי יש להתיר כי במכונת הכתיבה בדרך שמקשיים על האותיות ומיד נכתבו על הנייר שבמכונה משא"כ במחשב כאשר מקדישם על מקשי האותיות לא נרשמות האותיות אלא בזיכרון המחשב ואי"ז חשוב לכתיבה, ורק בסיום הכתיבה, וההדפסה נעשה במקש אחד שהוא בודאי מעשה הדיוט יעו"ש, וכן כתב בשו"ת שבט הלוי חלק ו' סימן לז וז"ל:

ובילקו"י חול המועד עמ' תתקמד כתב לדינא שמותר לכתוב במחשב אלקטרוני בחול המועד שהיום חשיב מעשה הדיוט ובפרט חידושי תורה או אגרת שלומים ואין שום חשש איסור בהקלדה במחשב ומותר גפ לפתח במכונת לייזר שכל שעיקר הכתיבה מותרת וכשהתירו לו לכתוב דברי תורה מותר לציין התאריך של היום כשיש נפק"מ בתאריך

הערה ר"ט) בשם הגרשז"א זצ"ל ועיין בתיקונים ומילואים שהוסיף כי רק המהירות הוא האומנות וכוונתו דכיון דכולם יכולים להקליד ועדיפות האומן היא רק בזה שיכול להקליד יותר מהר אין זה מחשיבו כמעשה אומן. וכן בפסקי הגריש"א ז"ל בקובץ מבקשי תורה (חזה"מ סי' ק"ו אות פ"ב) הביא שמותר להקליד אך שם משמע דטעמו משום דאינו נחשב ככתיבה וע"ש אות ע"ז, וכן הו"ד הגריש"א זצ"ל בשו"ת ישיב משה (עמ' סג) שמותר לכתוב בחול המועד במכונת כתיבה ולא חשיבא מעשה אומן שהרי כל ילד יכול להתרגל ולכתוב במכונת כתיבה, וכן כתב בחוט שני פרק י"ט אות ו' ובפרק ג' אות ב', שמותר להקליד בחול המועד פסח. וכן כתב בשו"ת שבט הקהתי (ח"א סימן קסט) יעו"ש.

אולם דעת הגר"י קמינצקי ז"ל שמעשה אומן תלוי בתוצאה ולא במעשה ולכן אסור להקליד במכונת כתיבה, והו"ד בספר חול המועד כהלכתו (סימן תקמה) וכתב שם שכן הורו כמה מורי הוראה יעו"ש, וכן כתב לדינא בשו"ת רבבות אפרים (ח"ב סימן קיז) שהביא בשם כמה מחכמי זמנינו שנטו לאסור להשתמש במכונת כתיבה בחול המועד יעו"ש, וכן כתב בשו"ת קנין תורה (ח"ב סימן צז אות ב) שאפילו המיקל לכתוב חידו"ת בחול המועד זהו דוקא בכתב ידו אבל במכונת כתיבה אסור לכותבם שהוא כתיבה גיסה באותיות מורבעות כעין דפוס.

וכן כתב לדינא בשו"ת אור לציון (ח"ג עמ' רלא) שכתיבה במכונת כתיבה חשוב כמעשה אומן ואין לכתוב בחול המועד רק לדברים שהותר בו מעשה אומן, וכן כתב לדינא בשו"ת משנה הלכות (חלק יא סימן תלח) וכן בשו"ת באר משה (ח"ז סימן מא).

שערי יוסף - חול המועד

שאם זה לצורך כזה זה אכן מותר אך צריך לבדוק אם זה באמת נצרך.

ובשמירת שבת כהלכתה (שם) כתב בשם הגרשז"א שלענין הדפסה אוסר כיון שיש תהליך הזנה של החומר בדיסק, אך צ"ב בדעתו הרי הוא לא עושה כך וזה פעולה פשוטה וא"כ יהיה מותר. ועיין, ומ"מ כדבריו כן כתב לדינא בשו"ת באר משה ח"ז סימן מא, וכן בשו"ת קנין תורה ח"ב סימן צז יעו"ש בכ"ד.

ובקובץ דרכי הוראה (עמוד מד) הביא פסק הלכה מהגאון ר' יוסף דוד וינגרטן זצ"ל שאסור להדפיס נתונים הנמצאים במחשב אלא אם כן הדבר נצרך לצורך המועד או לצורך דבר האבד. וכן בספר מועדי ה' (עמוד רנג) אוסר להדפיס בחולו של מועד, אלא א"כ יש להדפסה צורך במועד וטעמו הוא שזה כתיבה גמורה ע"י ההוראה שהוא נותן למחשב.

והנה מלאכה זו אין בה טירחא של ההדפסה וא"כ תלי במח' ראשונים מה הדין במלאכה שאין בה טירחא וכמו שהבאנו לעיל בריש הקובץ פלוגתא גדולה בזה.

ולענ"ד נראה שמצד הנקודה אם מסתכלים על הפעולה או על התוצאה יש לאסור לפי דעת המשנ"ב כי למה אסור אפילו שאין טורח משום שיש דין תוצאה משא"כ לסוברים שמותר משום שמסתכלים על הפעולה ומתי שאתה לא עשית מאמץ יהיה מותר. ואמנם עתה מצאתי שבחוט שני (חול המועד עמ' רמט וקצב) כתב הגרנ"ק לאסור להדפיס שזה נחשב למעשה אומן שהרי כל מלאכה שהתוצאה נראית כמעשה אומן אף שלא נצרך העושה לאמן את ידיו אלא משתמש במוכנה שפועלת את האומנות מצטרפים מעשי האדם עם המכונה והרי זה עושה מעשה בעצמו מעשה

יעו"ש במקורות מה שהאריך מדברי הפוסקים שמותר להקליד במחשב, וראה שם עוד בהערה מש"כ לגבי התאריך, שמצינו בתשובות הפוסקים שכתבו תשובות בחול המועד שצינו את התאריך וציין בזה למש"כ בשו"ת חות יאיר סימן לח שכתב בסו"ד כתבנו וחתמנו היום ה' חוש"מ פסח ובשו"ת מהריט"ץ החדשות סימן כה, וכיוצא בזה בשו"ת חת"ס או"ח סימן קפד, ובבאבן העזר ח"ב סימן פו יעו"ש. ויש לדון אם רושם התאריך לעצמו כדי שיזכר מתי כתב כן, ויש לדון שמותר לכתוב התאריך שידעו מתי משנה ראשונה ומתי משנה אחרונה.

וכן ראה בפסק"ת (סימן תקמה הערה 68) שכתב שאע"פ שנחלקו הפוסקים האם מותר לכתוב חידו"ת בכת"י, נראה שלכו"ע מותר להקליד חידו"ת במחשב כיון שהקלדה גרידא בלי הדפסה היא בגדר כתיבת הדיוט שאינה אלא כתיבת אלקטרונית חשמלית ולכן אף שיש שחששו לכך לצורך מצוה אפשר לסמוך על המתירים בזה יעו"ש, וע"ע בקובץ אור תורה ניסן תשנ"ג סימן פז יעו"ש.

הדפסה בחול המועד במדפסת

הנה בספר קדושת השבת (עמוד תיד) הביאו ששאלו את הגרי"ש אלישיב זצ"ל לגבי הדפסה במדפסת המחשב בחוה"מ, והוסבר לו היטב מהי מדפסת המחשב ושע"י הקשה במקלדת יוצא החומר שבמחשב כשהוא מודפס על גבי נייר ושאלנו האם כל שכן שזה אסור בחוה"מ מאשר הכתיבה ביד כי פה נעשה כתב ע"ג נייר שזה כתב המתקיים, והסכים הגריש"א שזה אסור אך לא שאלנו אי שרי כשעושה כן בשינוי ושאלנו האם בכל זאת מותר לכתוב במדפסת המחשב בחוה"מ לצורך רבים או לצורך מצוה, וענה הגריש"א

שערי יוסף - חול המועד

אמנם דעת המשנה למלך (פרק ד מהלכות בכורות) דלא שנא ובכל גוונא אמרינן ספק דרבנן לקולא וכן כתב בשער המלך (פרק י' מהלכות מקואות כלל ד) דגבי ספק דרבנן לקולא אין לחלק אם יש לו עיקר מן התורה או לא וכן דעת הפרי חדש (יורה דעה סימן קי"ט) לא וכן דבאיסור דרבנן אף שיש לו עיקר מן התורה קיימא לן ספיקא דרבנן לקולא ואף באיתחזק איסורא ע"ש

ובפרט בדברי תורה שהויה לצורך מצוה, היכא שמקליד חידושי תורה ואין לך דבר האבד מזה, כמוש כתב בשו"ת מן השמים בסימן לב כתב וז"ל אם מותר לכתוב במועד אגרת חפציו של אדם בשינוי שאלתי על החכמים שכותבים בלי שינוי אם יפרשו פירוש פסוק או הלכה ועוד שאלתי על השרטוטים או אם אסור שהרי אמרו אסור להגיה אות אחת בספר העזרה וכל שכן אגרות חפצי אדם גם מזה ואם לא יכתוב עתה שמא ישכח גדול ומחדשין בה חידוש ובעבור שלא ישכחו כותבין אותו חידוש בחולו של מועד ואומרים שאין, ושאלתי אם מותר לכתוב אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב אוהב ה' שערים המצוינים הפירושים ההם או לאו, והשיבו בהלכה ולא הבנתי התשובה ובלילה השנית שנית ושאלתי לפרש לי התשובה או להשיב תשובה אחרת מבוארת והשיבו לי כבראשונה ופירשו לי אוהב ה' שערים המצוינים בהלכה כשמחדשים חידוש בהלכה ומעמידין אותה על בירור אותן שערים נאהבים לפני המלך הגדול יותר מכל משכנות יעקב המקיימים בהם שאר המצות וכל מי שמחשב מחשבות וסובר סברות בהלכות חמורות ובפסקים החמורים נאהב ונחמד לפני המלך העליון וזהו שאמרו אגרא דשמעתא סברא והדברים והמחשבות ההם הם כמרגליות היקרות בעיניו ואם על אבידת בסף אחד או שוה כסף התירה תורה לעשות מלאכה

אומן. ואמנם בשו"ת הרב צבי (או"ח ח"א סימן רח) כתב שכל שאין האדם משתתף בפעולה בגוף המלאכה אין מקום לחיבו, ועפ"י דבריו כתב בספר נושאים בהלכה (ח"א עמ' שנו) שהכא שאין איסור כותב כיון שאינו משתתף בגוף ההדפסה.

ונראה להתיר שאף דקימ"ל כמו דעת מרן והנה דעת מרן שמשמע בבית יוסף להחמיר כמו דעת המשנ"ב מ"מ נחלקו בזה החזו"א והגרש"ז האם בסגירת מעגל חשמלי האם הוי איסור בונה מה"ת או לא ולפי החזו"א הוי מה"ת ולפי הגרש"ז הוי דין דרבנן א"כ כאן שהפעולה היא דין דרבנן א"כ ספיקא לקולא בדרבנן. [ועוד י"ל בזה משום דהוי איסור בונה מ"מ הוי איסור בונה ארעי מ"מ תלי עדין בתוצאה או בפעולה].

והנה לפי הכלל שספיקא דרבנן לקולא הנה בגדר דין איסור מלאכה בחול המועד אם הוא מה"ת או מדרבנן נחלקו בזה הראשונים התוס' בחגיגה דף יח ע"א בד"ה חולו של מועד שמלאכת חול מועד אסורה רק מדרבנן ולא מדאורייתא וקראי אסמכתא בעלמא, וכן דעת הרא"ש שם שהוי דרבנן אמנם דעת רש"י ועוד ראשונים שהוי מלאכה מה"ת.

וא"כ הוי דין דרבנן שיש לו עיקר מה"ת שנחלקו בו האחרונים האם הוי ספיקו להקל או להחמיר הנה בתשובת מהרשד"ם יורה דעה סימן קלא כתב דמילתא דרבנן שיש לו עיקר מן התורה ספיקו להחמיר והובא בקהלת יעקב אלגאזי אות סמ"ך ס"ק רל וכן כתב עוד בהקדמתו לארעא דרבנן בד"ה ודבר שכן להוכיח מדברי הרמב"ם פ"ז מהל תרומות שבספק דרבנן שיש לו עיקר מן התורה אזלינן לחומרא ע"ש וכן כתב בספר בני אורח חיים סימן תרפט דביש לו עיקר מן התורה אזלינן לחומרא בספיקו ע"ש.

שערי יוסף - חול המועד

בענין זה והסיק שמותר אף להדפיס אחרי הכתיבה כיון שהלחיצה על הכפתור המדפיס היא מעשה הדיוט בעלמא.

ומ"מ לכו"ע אם יש צורך להדפיס שיעור שכתב לצורך מסירתו או מראי מקומות וכל כה"ג שיש בו צורך למועד מותר להדפיס, כן הו"ד הגריש"א בספר אשרי האיש (ח"ג עמ' סא) יעו"ש.

אם מותר להקליד בחול המועד בשיטה עיוורת

ראיתי למי שכתב לדון אם מותר לכתוב בשיטה עיוורת בחול המועד או שכיון שזה מעשה אומן אף שאין זה כתיבה אסור. ולענ"ד נראה דחשיב מעשה אומן, וכל זה רק ע"י התוכנה, ולא בכה"ג שיש אדם שמקליד במהירות בלא תכונת שיטה עיוורת.

שליחת פקס

מותר לשלח פקס בחול המועד, כיון שאינה מעשה אומן, כן ה"ד הגריש"א בספר אשרי האיש (ח"ג עמ' סד) והובא שם עוד שמורה הוראה שצריך לשלוח תשובה הלכתית בחול המועד עדיך שיענה דרך הטלפון מאשר שיכתוב תשובה וישלחה בפקס, והוסיף שאע"פ שיש אומרים שגם בטלפון יש כתיבה מ"מ מאחר ובפקס צריך לכתוב ממש עדיך בטלפון יעו"ש, ואמנם נראה דהיכא שיש צורך בשליחת הנימוקים וזה לא יהיה ברור כמו שליחת מכתב מפורט ומבואר עדיך לשלוח בפקס או באימייל.

האם מותר לכתוב צ'ק

בס' זכרון שלמה בפסקי הגר"מ פינשטיין אות כו, כתב שמותר צ'ק לצורך צדקה דחשיב כדבר האבד שאם לא יתן במועד אולי לא יתן

בחולו של מועד כ"ש שיש לחוס על אבידת המרגליות היקרות ההם לכתבם ולחתמם למען לא יאבדו והכותב ונראה שאגרות חפציו של והחותם יקבל שכר עליהם, וא"כ ג"כ נראה שאף ההדפסה תהיה מצוה שהרי יעבור ע"ז בכתב ויגיה את הדברים, כי מי שעוסק בזה אינו דומה לדף המונח לפניו להיכא שנמצא במחשב ועובר ע"ז אם מה שכתב נכון, ואין לו טעיות בדבריו. [אמנם אע"פ שפסק המשנ"ב שאסור להדפיס ספרים בחול המועד איכא למימר שפעם היה בזה טורח באותיות הדפוס כמו שכתב במור וקציעה שדן בזה לענין סידור האותיות ועוד שיש לעשותו לפני משא"כ הכא דברים שנחדשו לו ואינם אלא כמה דפים וע"י כן יראה לרבים ואולי יעמדו על דבריו ברור דנראה דשרי].

ועוד נראה להתיר שהנה דעת מרן פוסק הדור הגאון ר' ניסים קרליץ זצוק"ל בספר זכרון מבקשי תורה (עמ' תשנב) כתב לענין הקדשה לבר מצוה לכתוב לו על הספר שכיון שההקדשה מביאה שמחה לאדם א"כ הרי היא כאיגרת שלומים ומותר לכתבה במועד א"כ י"ל הכא נמי שאדם כותב משהו ובפרט שהכל אינו נקרא מעשיו וכותב דברי תורה ודברי תורה משיבים נפש ויש לו שמחה בכך א"כ י"ל שמותר להדפיס. [ובמה שכתב בחוט השני על הלכות חול המועד (עמוד קצב) לאסור הדפסה משום שס"ל שהלחיצה בכפתור אין דנין מצד פעולת האדם אלא מצד פעולת המכונה וזה כבר נקרא מעשה אומן ולכן אוסר ושם בעמוד רמט כתב שכיון שהתוצאה היא של אומנות מ"מ יש איסור, ולפי זה צ"ל שנקט שאע"פ שיש דין טירחא מ"מ יש דין באומנות שיש ע"ז שם מלאכה מיוחד].

ושוב ראיתי שציינו למה שכתב בשו"ת יביע אומר (חלק ח' או"ח סימן מ"ח) שהאריך

שערי יוסף - חול המועד

כתיבת הקדשה לבר מצוה

בס' הזכרון מבקשי תורה (חול המועד עמ' תשנב) כתב בשם פוסק הדור הגר"נ קרליץ זצוק"ל שמותר לכתוב הקדשה לבר מצוה על ספר וטעמו כיון שההקדשה מביאה שמחה הרי היא כאגרת שלומים שמותר לכתבה במועד, אכן כתב שם, שלא יאריך בדברים מיותרים ויכתוב רק את הנצרך והמשמח וכן לא יכתוב תאריך עכ"ד, ובס' שערי המועדים הל' חול המועד (עמ' קלז בהערה נז) כתב ששאל כן למרן הגר"ק שליט"א האם דמי לאגרת שלום ששרי וא"כ ה"ה הכא, והשיב שלכאורה כן.

וכתב שם שהעיר לו שהרי טעם שמותר לכתוב אגרת שלום כתב הרמב"ם פ"ח מהל' יו"ט הי"ד משום שכתובות אלו אין אדם נזהר בתיקונם מאד ונמצאו כמעשה הדיוט ויתכן דהיינו דוקא באגרת שלום שאדם הולך לזורקו אבל בהקדשה ע"ג ספר שנשארת שנים ע"ג שנים, ובפרט עם הכותב אדם חשוב בזה יש לומר שנזהרים בכתיבתו יותר, וענה הגר"ק, זה טענה נכונה, ומ"מ הסכים שאם יכתוב בלא דקדוק מותר כמו אגרת שלום, ומ"מ כתב שם שמרן הגר"ק אינו כותב הקדשה בחול המועד לבר מצוה רק אומר שיבואו אחר המועד.

ואולם לדינא כתב בילקו"י (עמ' תתקנז) שהנותן מתנה לחתן בר מצוה בחול המועד מותר לו לכתוב הקדשה לחתן בראש הספר, ובהערה ביאר שהרי קימ"ל שהנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו ויש בזה בדבר מצוה, והביא כן בשם הגריש"א בספר אשרי האיש ח"ג עמ' סג שזה דבר האבד, וכתב לדון שם בילקו"י שיש לדון אם מותר לכתוב הקדשה בעלמא על ספר לבחור וכדו' שע"י כן יהיה לו עידוד בלמוד התורה שהרי לכאורה יש להתיר

שוב לאחר המועד עכ"ד, ומוכח דשרי לכתוב אף בלא שינוי, אולם בס' שערי המועדים קיצור הל' חול המועד עמ' קלד שמותר לכתוב צ"ק בשינוי לצורך המועד או לצורך צדקה יעו"ש, וגם הביא שם בשם מרן הגריש"א שעדיף להכין מזומן קודם החג בשביל שלא יצטרך להוציא כסף בחול המועד או לכתוב צ"ק, ומ"מ נראה לענ"ד שאף שיש להחמיר ולכתוב בשינוי מ"מ אם הצ"ק לא יכתב טוב שיכתוב בלא שינוי. כי מעיקר הדין איו איסור, וכן ראיתי שהשיב לדינא הגר"ב צ"צ מוצפי שליט"א שאם כותב צ"ק לצדקה אינו צריך לכתוב עם שינוי, ומ"מ אם צריך לתת צ"ק לועד הבית אם יוכל לדחותם שפיר דמי.

ועוד בענין זה נשאלתי ע"י הגר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך ושא"ס, במה ששאל עוד האם יש הידור להפקיד בבנק בחול המועד במזומן ולא צק, כדי לחסוך כתיבה, לכאורה היה מסתבר לומר שילך לבנק ולא יכתוב, אבל כיון דיסוד האיסור הוא הטירחא אם ע"י זה שילך לבנק זה יהיה לו יותר טירחא יכתוב צק, ודהרי אם צריך לכן הוי הותרה, ולא הוי מעשה אומן עצם הכתיבה, ולכן נראה שיכול לכתוב אם זה פחות טירחא.

לחתום על הדואר

שאלה: האם קיבל דואר ברשום בחוה"מ וצריך לחתום האם מותר לו לחתום.

תשובה: כתב הגר"נ ק בחוט שני (חוה"מ עמ' רמז) שמותר כיון שיש בו ורך המועד, והביאו בס' שערי המועדים הל' חול המועד עמ' קלו.

שערי יוסף - חול המועד

כתיבה על עוגה

הנה כתבו הפוסקים שמותר לכתוב על עוגה כמו מזל טוב או ברוכים הבאים וכל כה"ג, וכן הו"ד הגרשז"א בשלחן שלמה עמ' קצד שיש מקום להקל אם הוא בכלל שמחת יו"ט אם אינו מעשה אומן שאין זו כתיבה גמורה לגבי חול המועד, וכן הובא בקובץ בנתיבות ההלכה (חלק לה עמ' רסז) בשם במשנה הלכות שאין זה נחשב כתב, ואולם שם בעמ' רנב הובא בשם מרן הגריש"א שיש לאסור בזה שזה נחשב ככתב המתקיים כיון שמצד עצמו אינו נמחק, ובילקו" עמ' תתקלו בהערה ב' נראה להיתרא, והוסיף שם שמטעם זה דשרי דהוי כתב שאינו מתקיים התיירו לכתבו בחול המועד ע"ג אידים שמצטברים על החלון בימי הקור וכן ע"ג שעוה יעו"ש.

האם מותר לעשות פאזל בחול המועד

בשו"ת באר משה (ח"ז סימן עו) כתב שמותר לעשות פאזל בחול המועד, משום שהוא כתיבה שאינה לקיימא ועוד דהוי צורך המועד, יעו"ש, אולם בס' שער המועדים קיצור הל' חול המועד עמ' קמא, הביא בהערה ששאל למרן הגרש"ק שליט"א ואמר לו שראוי להמנע מזה דדומה לציור וכתיבה שאסור עכ"ד, אולם אכתי נראה שיש לחלק ולהתיר, וכ"ש שהוא לילדים שאין לנו לאסור אלא מה שמפורש בפוסקים. וכן מבואר לדינא להתיר בילקוי יוסף (יו"ט חול המועד עמ' תתקלז בהערה) שמותר לתת לילדים להרכיב בחול המועד פאזל שכאשר נשלם יש בפאזל מילים מסוימות שלא הוי ככותב כיון שהפאזל עשוי ליפרוק בכל רגע שירצה, והביא שם שכן כתב בשו"ת שבט הקהתי ח"א סימן קסח, והוסיף שבפרט אם ע"י השמחק ישארו בבית ולא ילכו לרעות בשדות זרים.

שהרי אין לך דבר האבד יותר מביטול תורה וברפט אם נותן לו הספר במתנה, וסיים בילקו"י ויל"ע, אולם לדינא יש להתיר, והגע לעצמך הרי הראש"ל שליט"א יתן אחד מספריו לבחור ישיבה בחול המועד עם הקדשה כמו אחד מגדולי הדור ישמח וישוש ויתעמד בלימוד התורה הקדושה ואין לך דבר האבד גדול מזה.

לשמור מספר פלאפון

כתב בספר שמירת המועד כהלכתו (פ"ד סעיף יב) שמותר לשמור מספר טלפון חדש באנשי קשר בחול המועד אם יזדקק למספר זה בחול המועד או שלא יכול אח"כ להשיגו, ואמנם בשו"ת אבני דרך חלק י' סימן ס' כתב שיש להתיר בכל גוונא.

משחקי מחשב לילדים

בדין משחקי מחשב לילדים אינני נכנס האם ראוי שילדים ישחקו משחקי מחשב בכל השנה, ומ"מ לעצם הנידון בחול המועד כתב בפסקי תשובות (סימן תקמה אות ב) שמותר כיון שמתענגים בכך יעו"ש, וראה עוד בזה בספר חול המועד (פ"ו סעיף עד) שמותר כמו שמותר לילדים לצייר יעו"ש, ואמנם גם לצייר אינו פשוט לדינא שמותר, ונתבאר כבר דינו כאן, וכן ראה עוד בזה בספר קדושת השבת (ח"ב עמ' תיד) שכתב שנשאל הגרי"ש אלישיב זצ"ל האם מותר לילדים לשחק בחוה"מ במשחקי מחשב, וענה שאם לא הגיעו לחינוך, ודאי שמותר. ונשאל, ואם כבר הגיעו לגיל חינוך למשל לגיל שמונה שנים, האם מותר הדבר. ואמר הגריש"א שנניח שמדובר שאין להם משהו אחר לשחק עמו, יש להתיר. יעו"ש.

שערי יוסף - חול המועד

כיון שזה מצרכי הגוף, ולכו"ע מתר לתקן תנור חימום שהתקלקל, אם יש בו צורך, ופשוט.

כיבוס בחול המועד

במו"ק דף יד ע"א מבואר שיש לגלח או לכבס בערב החג ולא בחג כדי שלא יכנס לחג שהוא מנוול, וכן כתב הרמב"ם בהל' יו"ט פ"ז הי"ז וכן כתב במאירי שם וז"ל: עיקר איסור גלוח וכיבוס במועד אינו מן הדין שהרי שמחה הוא לו, אלא שגזרו בכך כדי שלא יכנסו לרגל כשהם מנוולים שאם תתיר להם כן במועד אף הן משהין עצמן למועד כדי שלא יתבטלו ממלאכתן ונמצאו נכנסים מנוולים ברגל וכן הענין בכבוס זולת אלו באונס ידוע וניכר נכנסו לרגל בניוולין יעו"ש, [אולם הפוסקים הביאו מש"כ בפירוש הר"ש בן היתום (מו"ק דף יד ע"א) שטעם האיסור הכיבוס בחול המועד הוא משום שיש בו טירחא ועובדין דחול יעו"ש].

וראה עוד מש"כ שכתב בשיטה לתלמיד הר"י מראפיש (מו"ק יד.) ומכאן אנו למדין שמצוה על האדם להתנאות בעצמו בגילוח וכיבוס ורחיצה בערב הרגל, שהרי קנסו עליו שלא יגלח במועד מפני שלא גילח ערב הרגל עכ"ד, ומוכח דיש דין כיבוס קודם הרגל, וכן כתב לדינא בפרי מגדים ריש סימן תקל"ד שיש לכבס בערב יו"ט, ויש להסתפק האם יש לזה דין כמו שבת שצריך לכבס ביום חמישי וכן כתב להסתפק בס' שש"כ (פרק מה הערה יג).

אולם בס' שער המועדים (קיצור הל' המועד עמ' נט) כתב ששמע ממרן הגר"ק שליט"א שיש לזה אותו דין של חול המועד. ובכלל זה שלכתחילה יש לכבס גם את הבגדי קטנים כן בתשובות בעל הבאר משה בסו"ס זכרון שלמה (אות כ), ושם כתב, שאפילו אם יש לו מעט בגדי קטנים שאין רגילים להפעיל מכונת כביסה עבור זה אפ"ה חייב לכבסם בערב

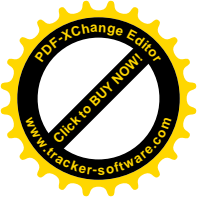
האם צריך לשלם במזומן ולא לכתוב צק

כן כתבו בשם הגר"מ פנישטין זצ"ל בקובץ בנתיבות ההלכה (חלק לה עמוק רלט) וכן מותר לכתוב שטר קבלה למי שנתן צדקה שמבקש קבלה ע"כ וכן הו"ד בילקו"י עמ' תתקמג יעו"ש ויעו"ש עוד שהוסיף בהערה שמותר גם לגבאי הצדקה לרשום בחול המועד הסכום שכל אחד נדר לצדקה גם כדי להזכעירו אחר המועד שחשוב כדבר האבד שמא ישכח, וושכן הגרשז"א בשש"כ פרק סח הערה נא יעו"ש, ויעו"ש שהביא דברי הגריש"א בקובץ מבקשי תורה (חול המועד עמ' תעג) שמותר לבקש קבלה בחול המועד עבור תשלום קניה או נסיה רק אם זה נחוץ לו להחזר כספים, אבל למוכר ולנהג מותר לכתוב קבלה אפילו שאין הקונה והנוסע דורש ממנו אף אי הכתיבה יכולה לגרום לו הפסד מצד החוק וכן מי שאוסף תרומות עבור מוסדות כוויצא בזה בחול המועד ואם לא יתן קבלה מיד יהי חשד שלוקח לעצמו מותר לכתוב קבלה ע"י שינוי עכ"ד, והוסיף בילקו"י שמותר בחול המועד לכתוב קבלה באופן שעובר דף הבא כדי שישאר עותק ביד הנותן ובפרט שהדבר מחוייב מכמה טעמים.

האם מותר לתקן מזגן בחול המועד

שאלה: התקלקל המזגן או התנור האם מותר לתקנו בחול המועד?

תשובה: הנה לענין לתקן מזגן מחמת החום כתב בחוט שני (חוה"מ עמ' רכג) שאסור ואין אומרים הכל חולים אצל החום וכן הוא דעת הגראי"ל שטינמן זצוק"ל והו"ד בס' שלמי תודה (סוכות עמ' תתמט) יעו"ש, אולם בקובץ מבקשי תורה (חוה"מ עמ' תסה ועמ' תע) הובא בשם הגר"מ פנישטין והגריש"א שמותר

שערי יוסף - חול המועד

יו"ט מותר, וכן כתב הרמב"ם בפ"ז מהל' יו"ט ובמצרים נוהגים לכבס כל מה שצריך לימי המועד ע"י משרתות גויות שכיון שנצרכים לימי המועד הו"ל כדין מי שאין לו אלא חלוק אחד ומ"מ כיון שאינו דומה ממש נהגו עכ"פ להקל ע"י משרתות גויות, ומפני טעם זה לא מיחו בידם חכמים, ושכן כתב בס' בני חיי ובספר מזבח אדמה בשם מהריק"ש.

ומ"מ כתב שם שבכל המקרים האלו איחן לכבס בצינעא, ויעו"ש עוד שבחוט שני (חול המועד עמ' רלז) כתב להקל בנ"ד בשעת הדחק ושכן השיב הגר"ק והו"ד בס' יו"ט וחזו"מ כהלכתם (עמ' ע) אולם הביא שבס' פתחי מועד (עמ' עו) כתב בשם הגריש"א הגר"י פישר להחמיר בזה, אבל העיקר להלכה די ש להקל בזה. וכן כתב בס' חול המועד כהלכתו (פ"ה ס"ו) יעו"ש שהביא דעת הגרמ"ש קליין שליט"א שכתב שקשה להקל בזה דדוקא כלי פשתן שבעצמותם קלים לכבס לא גזרו ע"ז חכמים אבל בגדים שחז"ל גזרו עליהם אין נפק"מ אם מכבס ע"י טירחא או לא דלא עדיף מנותן לגוי לכבס דאסור אע"פ שאין הישראל טורח כלל. אולם לדינא יש להקל בזה, וכן נראה בשש"כ (פרק סוס ו) יעו"ש.

איזה כיבוס אסור

כתב בשו"ת מהרש"ם (ח"ז סימן קל) שכיבוס האסור הוא גם שריית הבגד במים משום ששרייתו זהו כיבוסו כמבואר בזבחים דף צד ע"ב ונפסק כן לדינא בשו"ע או"ח סימן שב ס"ט. יעו"ש שכתב שמטפחת שכבר נכתבס וצריך לסחטו שלא ירקב מותר יעו"ש אלא דמצינו לענין בגדים ומפות של נילון שכתב שדרכן להדיחן במים שכתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סימן ל) שיש מקום להתיר לשרותם במים בחול המועד יעו"ש, וע"ע בשו"ת יביע אורמ

הרגל, אולם בס' חול המועד כהלכתו (עמ' קסט) כתב לפלפל בזה, ויעו"ש בשם הגרמ"ש קליין שליט"א שהסכים עם דברי הבאר משה לדינא יעו"ש, וכן ראה לדינא בס' פתחי מועד (עמ' רב) שכתב בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל להקל בכה"ג שיש לו רק מעט בגדי קטנים לפני המועד באופן שאין כדאי להפעיל מכונה בשביל זה שמותר להניחם עד שיצטרפו עוד בגדים במועד ויכבסם ביחד.

כיבוס בגדי זיעה

והנה בענין כיבוס בגדי זיעה כתב בילקו"י (יו"ט חזו"מ עמ' תתטו) שבזמנינו שיש הרבה הנוהגים להחליף הבגדים הלבנים הסמוכים לבשר כמעט מדי יום ביומו מפני שמתלכלכים תמיד ע"י זיעה ובפרט במקומות החמים ונתכבסו קודם המועד ואין לו בגדים אחרים בחול המועד להחליפם במקום צורך מותר לכבסם במכונת כביסה במועד, ושם בהערה כתב, שכן משמע במג"א (סימן תקלד סק"ב).

וכן פסק לדינא בשו"ת שרגא המאיר (ח"ז סימן מג אות ג), והביא מש"כ בשו"ת באר משה (ח"ז סימן ו) שנשאל לענין מה שיש בנ"א רבים שרגילים להחליף בגדיהם התחתונים וכן גרבים בכל יום או יומים אם מותר לכבסם במועד, והשיב דהיכא דאפשר צריך להזמין מקודם המועד את כל מה שצריך לכל ימי החג, ולהחליף כל יום בבגדים המכובסים קודם המועד ואם א"א ויש צורך גדול להחליף יעשה שאלת חכם מורה הוראה שיפסוק לפי עיני הרב ע"ש, והוסיף שם שיש סמך להקל במכונת כביסה ממש"כ בהגהות מהריק"ש דמ"ש מרן מותר לכבס בכלי פשתן ולא נהגו כן והו"ל כדברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור, וה"ט דמדינא מותר לכבסן מפני שצריכים כיבוס תמיד ולכן אפילו אם נתכבסו בערב

שערי יוסף - חול המועד

אולם הביאו בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א (שערי המועדים חול המועד עמ' סד) לאסור, והראיה בזה ראה בס' תורת המועדים על השונה הלכו שם) שאמר לו גהרח"ק מהאד כתב בשו"ע שמותר כתם של נדה מוכח דוקא נדה התירו והביא שא"ל הגר"ח"ק שכן דייק הגר"ג נדל ז"ל יעו"ש, [אולם יש לדחות דדוקא כתם של נדה היה צריך להתיר שהוא כתם חזק ודו"ק]. וכן בחוט שני (יו"ט חוה"מ עמ' קלח) שאסור לכבס אפילו מקום הכתם לבד, וכן אסור לזלף חומר שמנקה על מקום הכתם אפילו בלא מים, והוכיחו מהא דהתירו הפוסקים לבעלת הכתם לכבס משמע דסתם לכלוך אסור, וכן הביאו (ס' חול המועד כהלכתו) שכתב הגר"מ ברנסדופר זצ"ל, אולם אכתי י"ל דבעלת כתם התירו לכבס, אבל הכא לא מיירי על כיבוס ורק לנקות את הכתם, ולכן נראה לדינא דשרי, ומ"מ הביא בספר שער המועדים (שם) בשם הגר"מ ברנסדופר ששמע ממנו שאם אין לו בגד אחר שרי, והביא שם עוד מש"כ בחוט שני (שם) וז"ל: ואפשר שאם מנקה במים את הכתם שבבגד שהבגד עליו הוי דינו כמו איזורו מוכיח עליו ויהיה מותר אם אין לו בגד אחר עכ"ד. ולדינא: מותר לנקות כתם בבגדו. כל שאינו מכבסו.

האם מותר לנקות כובע מאבק

במקור חיים (סימן תקמא ס"ג) וכן בחוט שני (חוה"מ עמ' רלח אות ב) שמותר להבריש בגדים וכובע מאבק במברשת יבשה בחול המועד אפ' שבשבת וחול המועד אסור, וכן משמע מדברי הגהות בה"ח עך הרי"ף (מו"ק דף אות ח') יעו"ש.

(ח"א סימן לב) לענין כיבוס בגדים מעור יעו"ש. וע"ע בחוט שני (חוה"מ עמ' רלה) שכתב שסמרטוט שמתרחץ בו לאחר רחיצה אחרונה בחול המועד אסור לשופו מן הסבון דמסתמא אינו מתקלקל עי"ז זולת אם יש בהא צורך המועד עי"ש. ומ"מ לפי דברי המהרש"ם יש לדון במכונת כביסה של היום, ומשו"ה יש שדנו שבמקום שיש עוד צד להקל, יש יותר קולא היום, ועוד דהרי סו"ס יש בזה פחות טירחא, וא"כ לחלק שיטות הראשונים דעיקר האיסור הוא משום טירחא, הכא דאין טירחא יהיה שרי.

האם מותר לנקות כתם בחול המועד

בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה סימן לו) כתב להתיר לנקות בגד שנתלכלך לנקותו, וכן כתב בס' שולחן שלמה (סימן תקלד בהערה) בשם הגרשז"א, ובס' לשכנו תדרשנו (עמ' רצא אות לא) בשם מרן הגריש"א ובקובץ מבית הלוי (תשרי עמ' פו) בשם השבט הלוי, אולם שם כתב, וישתדל לעשות בלי חומרי ניקוי ולא לנקות לגמרי, יעו"ש, וכן כתב בס' פתחי מועד (עמ' קצט) בשם הגר"י פישר והגר"צ אבא שאול והגר"י זילבר זצ"ל, וכן כתב בשו"ת באר משה (ח"ז סימן לג) אולם שם כתב שצריך לנקות את הכתם בצינעא, אבל לא ישלח לאומן ניקוי יבש יעו"ש, וכן כתב בשש"כ (ח"ב סימן סו סע"ב) שמותר אין זה כיבוס, וכן כתב בחזו"ע (יו"ט עמ' ר), וכן כתב בילקו"י (עמ' תתלח) ושם כתב להתיר לנקות כתם אפילו בסבון ובקת כביסה ושאר חומרי ניקוי, ושם כתב שיש להתיר אפילו בכתם שהיה על בגד לפני המועד דהא סו"ס אינו בכלל גזירת כיבוס, אולם הביא שם מש"כ בס' שלמי מו (עמ' תפא) שנראה מדברי הגרשז"א להחמיר בזה, בשהיה כתם לפני זה, וכן בשו"ת אבני ישפה (ח"א סימן קיב אות ב) יעו"ש.

שערי יוסף - חול המועד

ישמעו כיון שלא הורגלו מאבותיהם לכך. גם אם הם מזידים ועושים איסור חייב להוכיחם כדדרשין: 'הוכח תוכיח' אפילו מאה פעמים עכ"ד, והכא נמי הרי סבורים שמותר, אבל י"ל כמ"ש בזה בשו"ת כתב סופר (או"ח סימן נז) וז"ל: אין בדברים כאלו לדיין ולמורה ומאריה דאתרא אלא מה שענינו רואות לפי המקום ולפי הזמן עכ"ל, וה"ה הכא.

מגבות ידים ורחצה

הנה קימ"ל בשו"ע שמטפחות הידים ומטפחות הספרים ומטפחות הספג שרי לכבס, ומהו מטפחות הספג, מצינו בדברי הטור שכתב שהם מגבות שמתנגבים בהם כשיוצאין מבית המרחץ, ורש"י על הרי"ף (מו"ק י:) כתב שמסתפגין פניו וידיו כל היום, יעו"ש, אולם יש ראשונים שכתבו אחרת, ובמשנ"ב סימן תקל"ד סק"ו כתב, הספג מה שמסתפגי בהן כשיוצאין מבית המרחץ, וכתב בית יוסף בשם כל בו דעכשו נהגו בזה חומרא וכן ראוי לעשות, יעו"ש, ומ"מ כתב בשש"כ (פרק סו הערה רסג) שמותר לכבס מגבות של מקוה, וכן כתב בפתחי מועד (עמוד רא) בשם מרן הגריש"א יעו"ש, ומסתמא כוונתו למגבות שמשאלים במקוה, וא"כ נראה דה"ה שיש להקל היכא שמתרחצים כל יום וכל בני הבית מתגנבים במגבות נפרדות כן כתב הרב מיכאל פרץ בספר אוהלי שם (או"ח ח"ח סימן תקלד) יעו"ש.¹

וכתב בשם הבית יוסף שעכשו נהגו חומרא לא לכבס מגבות. ועיין בספר חוט שני עמוד רלה שכתב שכל החומרא נאמרה רק למי שיכול להכין מגבות לכל החג, אבל מי שמזיע הרבה או שיש הרבה בני בית וצריך להחליף הרבה מגבות מותר לכבס. אשה שיש לה רק בגד חגיגי אחד והתלכלך

האם מותר לתקן כובע בחול המועד

תשובה: בקובץ נאות מרדכי ניסן תשפ"א עמ' 267 כתב הגאב"ד הגר"מ גרוס שליט"א שעיצוב צורת מגבעות הוי בכלל מעשה אומן שאסור וכמו כן ניקוי המגבעת על ידי אדים חמים הוי בכלל כיבוס עכ"ד, אבל מ"מ נראה לדינא שליישר את המגבעת כיון שאין בהא טירחא שרי.

האם ללמד הל' כיבוס בחול המועד למסורתיים

בילקו"י (חוה"מ עמ' תתכא) כתב בסו"ד שכתב הל' כיבוס בחול המועד, וז"ל: ווהנה שי הרבה אנשים שנקראים מסורתיים ששמירת המצוות רדודה בידם והם אינם יודעים כלל מאיסור כיבוס בחוה"מ וגם אם ישמעו לא יתקבלו הדברים על לבם ואינם מסוגלים להמנע מכך ולהשאיר את ערימת הבגדים בחדר הכביסה, ויש לעיין אם כדאי להמנע מללמדם הלכות אלו בפרטות כדי שיהיו בבחינת מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין עכ"ד.

והנה בעיקר דבריו הנה הרי ידוע מאי דקימ"ל מוטב שיהיו שוגגין ולא יהיו מזידין כמבואר בביצה דף ל' ע"א והיינו כמ"ש במרדכי בביצה (פ"ד סימן תרפט) שהיו סבורים שהוא מותר. דכשם שמצוה לומר דבר הנשמע, כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע. אבל אם הם שוגגים חייב להדריכם בדרך ישרה שמא

¹ . ועוד בענין זה אצרף מש"כ לן הג"ר יעקב מרדכי מאיר שליט"א מה הדין למעשה לענין כיבוס מגבות בחול המועד, וז"ל: לגבי כיבוס מגבות עיין שו"ע סימן תקלד סעיף א שכתב שמותר לכבס מטפחות הספג, וכתב משנ"ב דהיינו מגבות רחצה,

שערי יוסף - חול המועד

ולענין מגבות ידיים מש"כ בשו"ע מטפחות הידים וכן לדינא כתב בשו"ת יבי"א (ח"א סימן לב) להקל לכבסן בחול המועד אפילו שיש לו הרבה,

וכן לענין מגבות מטבח, ראה בשש"כ (שם) שכתב, מגבות מטבח ממחטות גבריים וגברי ניילון כל אלה מותר לכבס במועד כל אחד לפי הרגלו אם אמנם אין לו דין לצורך המועד והוא רגיל להחליפם כמה פעמים במשך החג, וכן בגד העשוי מחומר סינטטי ואין לו אלא בגד זה ללבוש מותר לכבסו כדי ללבושו במועד, גם מותר לכבס בגד של חולה במחלה מדבקת כדי למנוע הדבקות עכ"ל, [ונפק"מ בזה לזמן הקורונה, וראה מש"כ בזה בס' שערי יוסף בהל' גיף הקורונה ח"א במכתבו של הגר"ש טובלי].

בגדי קטנים

ברמ"א סימן תקל"ד ס"א כתב, מיהו בגדי הקטנים ביותר דהינו אותן שמלפפים בהם ומשתינים ומוציאין רע בהם, מותר לכבס ארבעה וחמשה בפעם אחת כי צריך להרבה מהם בכל רגע, והא דמותר לכבס בפהרסיא הינוד וקא כשרוחץ על גב הנהר משום דמכבס יפה ע"ג הנהר אבל אם אינו כובסו ע"ג הנהר לא יכבס רק בצינעה ולא בפהרסיא כן נראה לי עכ"ד, ובמשנ"ב סק"א כתב, הקטנים ביותר, ורוצה לומר לאפוקי סתם קטנים אין להתיר

אותם. ונראה שבזמננו שמכבסים במכונת כביסה אם כן הוי כמו בגדי פשתן שאין בזה טירחה אלא שנהגו איסור בבגדי פשתן ולכן אם יש רק בגד אחד מלוכלך מותר לכבס במכונת כביסה בגד אחד בלבד. מועדים לשמחה, מרדכי יעקב מאיר עכ"ד.

ומ"מ גם למחמירים לענין אורחים ובתי מלון שאני וכמ"ש בשו"ת אבני ישפה ח"ד סימן עג, שנשאל בענין כבוס מגבות רחצה עבור האורחים בחול המועד במקרה שכבר התלכלכו כל המגבות ואין מספיק עבורם ויעו"ש כמה צדדים, ועוד שהרי התירו כמה דברים מפני כבודל שאורחים וכמו שמפנים אוצר כמבואר בשו"ע או"י סימן של"ג ס"א, וכתב שם שליתר שאת יכבסו ע בגדי קטנים יעו"ש, אבל לדינא לא נראה דצריך להא. ומ"מ לענין בית מלון ראה מש"כ בשלחן שלמה (יו"ט סימן תקלד) שהסתפק בדבר ומ"מ סיים שם, אמנם יותר מסתבר שגם בעל מלון אין לחייבו לקנות הרבה אם דרכם כל יום לכבס ולהחליף עכ"ד, ובשש"כ (פרק סו ס"ק רסג) הו"ד הגרשז"א להחמיר בכיבוס מגבות של בית מלון כיון שאינה אלא לצורך האורחים אלא לצורך הגדלת רווחיו של המלון שיוכל לקבל עוד אורחים ולכן ראוי שיקנה עוד מגבות כדי שלא יצטרך לכבסם בחוה"מ עכ"ד, אולם בילקו"י (עמ' תתכג) שכתב בשם הגרע"י יוסף זצ"ל לגבי כיבוס מצעים של בית המלון שהדבר מותר דדמי לכלי פשתן וה"ה להכא להתיר בכיבוס המגבות, ועוד נראה שיש בזה דבר האבד שאם לא יהיו לו מצעים ומגבות לא יבואו לקחות ולכן יש להתיר הדבר.

בחג מותר לכבס את הבגד, דעיין שוע סימן תקלד א דמי שאין לו אלא חלוק אחד מותר לכבס במועד, ועיין משנב סקט שיש מחמירים בזמננו כיון שאין לנו חגור על החלוק אבל בבגדי פשתן מותר לכבס אם יש חלוק אחד גם בזמננו. ועיין שוע סעיף ב שמעיקר הדין מותר לכבס בגדי פשתן אלא שנהגו בהם איסור וכתב רשי שמעיקר הדין מותר לכבס בגדי פשתן כיון שאין טורח לכבס

שערי יוסף - חול המועד

אלא שהפוסקים הביאו מש"כ הגר"מ פינשטיין שמי שיש לו הרבה בגדים עבור ילדיו ויחוג את ימי הרגל במקום אחר שלא בביתו א"צ להביא כל הבגדים עמו כדי למעט בכיבוס בחול המועד כיון שהוא טירחא גדולה יעו"ש, וכיון שכן נראה דא"צ לסחוב עמו כל הבגדים כ"ש שאינו מחויב לחזור ולכן לדינא נראה שיכול לכבס.

עוד בהל' כיבוס בגדי קטנים, כתב בתורת המועדים בשם הגר"מ פינשטיין והחוט שני שמותר לכבס בגד של קטן אפילו אם יש לו בגד אחר מכובס אלא שהבגד המלוכלך יותר נאה דכיון שהתירו חז"ל לכבס בגדי קטנים התירו בכל ענין ולא חילקו בדבר, אולם כתב שם שמרן הגר"ק שליט"א אמר לו שצ"ע אם יש להתיר לכבס כל זמן שיש להם עדיין בגדי חול.

להוסיף בגדים

יש לדון בשאלה ששייך להרבה בתי אב, שיש להם ילדים קטנים ומכבסים במכונת כביסה בגדים בשבילהם שהרי הותר כדין וכן מגבות של ידים וכו', האם מותר להוסיף עוד דברים, ויש הרבה שאומרים שהואיל והותרה הותרה.

אולם נראה דדעת רוב הפוסקים להחמיר בזה, וכן דעת הגר"מ פינשטיין והגר"ש"א והו"ד בספר הזכרון מבקשי תורה (חול המועד עמ' תסה ותעא) שאין היתר להוסיף למכונת כביסה אף דבלאו הכי מכבסים, וכן הוא דעת השבט הלוי וכמ"ש בקובץ מבית הלוי (שם) וכן הוא דעת הגר"ק בחוט שני (חוה"מ עמ' רלז) וכן כתב בשו"ת יביע אומר (ח"ז סימן מח) שנשאל בזה ומשמע שמותר רק להוסיף בגדי קטנים שאינם צריכים לחיתולים, וכו' וכן כתב בילקו"י (יו"ט חוה"מ עמ' תתל) וכן כתב בשו"ת אבני דרך (ח"ד סימן נג אות ב)

בכבוס רק חלוק אחד, יעו"ש, אבל היום בקטנים ביותר שמכבסים בלא"ה במכונת כביסה אפשר יותר מארבעה וחמשה כן כתב לדינא בשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סימן נ' אות ב) יעו"ש. אולם בקובץ מבית הלוי (תשרי עמ' פה) הביא בשם השבט הלוי ששי לאסור מה שאין בו צורך לא בגדי גדולים ולא בגדי קטנים, יעו"ש, וכן נראה מדברי הגר"ק בחוט שני (חוה"מ עמ' רלז) ע"ש.

ועד איזה קיל חשיב קטן ביותר, כתב בשו"ת אבני ישפה (ח"א סימן קד) בשם הגר"ח פ שיינברג שתלוי כל ילד לפי ענינו ויתכן שאפילו ילד בן שנים עשרה יהיה מותר לכבס את בגדיו אם דרכו להתלכלך אולם הביא שם בשם מרן הגריש"א שחז"ל נתנו גדר קבוע לכולם שזה גיל כבן שש או שבע, ובשו"ת אור לציון (ח"ג פרק כד תשובה א) כתב שדין קטן לענין זה הוא בין ארבע לשש משום שיש ילדים שכבר אחרי גיל ארבע אינם מלכלכים ויש שעד גיל שש או שבע עדיין מלכלכים, ואני לענ"ד לא הבנתי דהרי מדברי הרמ"א מוכחד הוא קטנים ביותר שמלכלכים וכ"ז מיירי פעם שלא היה טיטולים אבל היום שיש טיטולים ולא חיתולים אין שום היתר, אלא די"ל דסו"ס כיון שמלכלכים הרבה וצריך להם הרבה בגדים, ואם יש חיוב לקנות בגדים בשביל זה ראה בחוט שני (חוה"מ עמ' רלט) שאינו מחויב לקנות.

ועוד בענין זה כתב בתורת המועדים (שם) בשם מרן הגר"ק שמי שנמצא בעיר אחרת ונגמרו לו בגדי הקטנים אמנם יש לו בביתו עוד בגדים הדין הוא שאם הוא נמצא במקום מרוחק מקום שהדרך חזור לשן צריך לחזור אפילו אם יהיה לו הוצאות של נסיעות אבל לכבס אסור, אבל אם הוא נמצא במקום רחוק שאין הדרך לחזור ולהביא את הבגדים מותר.

שערי יוסף - חול המועד

האם מותר לקפל את הטלית החול המועד

שאלה: ראיתי שיש נמענים מלקפל את הטלית בחול המועד, האם יש לנהוג כן הרי הוא לא כבוד הטלית.

תשובה: הנה ראה בזה בחוט שני (חוה"מ עמ' רמ) כתב בשם החזו"א שלא לקפל את הטלית החול המועד משום תיקון כלי שמיישר הקפלים, וכן הביאו על מרן החזו"א ושהיה נותן לאחרים לקפל, [ובמק"א כתבנו להעיר מדברי הבא"ח דהוא קשה למזל] והביאו שכן כתב כבר בלקט יושר (עמ' קו ענין ב') שכן נהג רבו בעל התרומת הדשן, יעו"ש, ומ"מ י"ל דהחזו"א החמיר בזה משום שנזהר כמה שפחות שלא לעשות מלאכה בחול המועד, אבל לדינא י"ל דמותר דאף בשבת יש נהגו להתיר לקפל כסדר, והסכימו הפוסקים בעדם, [עי' שו"ת אול"צ ח"ב, ובמק"א הארכנו בכ"ז] וגם דעת הגר"ח"ק מעיקר הדין להקל בזה כומ"ש בס' שונה הלכות תורת המועדים (סימן תקמא ס"ב) בשם הגר"ח"ק שהוא חומרא ואינו מעיקר הדין בכלל.

האם חול המועד הוי פנים חדשות

בספר עבודת ישראל (לסוכות בד"ה ביום) כתב: רהנה חתן בשבעת ימי המשתה אם יש שם פנים חדשות חייב בכל סעודה לברך שבע ברכות וגם בשבת ויו"ט לדעת הפוסקים אבהע"ז סי' מ"ב מ"ח דוקא בשני הסעודות אבל לא בסעודה ג' דשבת והרמ"א שם פסק דאפילו בסעודה שלישית מברכין על פי שנהגו כן עי"ש והסברא נותנת כדבריו דממה נפשך אם השבת הוה כפנים חדשות בסעודת שחרית אע"ג שהי' ג"כ קדושת שבת פנים חדשות כליל שבת מכל מקום אמרינן כל סעודה קדושתא אחריתי היא וכמבואר בדברי האריז"ל ובספה"ק כי בלילה העליה למלכות

נקט לדינא שאין להוסיף למכונה בגדים של גדולים כדי שהמכונת הכביסה תהיה מלאה, וכן דעת הגר"מ גרוס שליט"א בקובץ נאות מרדכי גרוס ניסן תשפ"א עמ' 269 שנראה להחמיר בזה שלא להוסיף במכונה בגדים אחרים שלא הותרו בכיבוס אף כעושה כן בשביל שיוכל לכבס בה על ידם את הבגדים המועטים שהותרו לו בכיבוס שאינו יכול לכבסם בפני עצמו ועדיף לכבס את אותם הבגדים המועטים ביד אף שיש בזה יותר טירחה מלהוסיף עליהם בגדים ולכבסה במכונה, וכתב שם והא ודאי מה שכרוך הדבר בהוצאות ממון יותר במה שמכבס במכונה כמות קטנה של בגדים אינו נחשב כפסידא כדי שנתיר בו ובפרט שלא נאסר משום מלאכה אלא משום גזירה דמשום הכי לא שייך בו ההיתר של הפסד, וכתב שם שאף דבעלמא הותר איסור דרנבן משום כבוד הבריות הכא לא שייך דהיתר הכיבוס אף באופן שהבגד מלוכלך וגנאי הוא לילך עמו באופן זה כיון שכאן נאסר הכיבוס מחמת הגזירה.

ואולם בשו"ת שביבי אש (או"ח ח"ד סימן יב) כתב לדון בהא אם מותר להוסיף וכתב לדון בגדר דין ריבוי בשיעורים וכתב דלכאורה יש להקל דהרי הוא בחדא מלאכה, אולם כתב ששאל למרן הגר"ח"ק שליט"א והשיב לו שאין להקל בכיבוס במועד משום דריבוי בשיעורים דהוי מה"ת, וכתב שדבריו תמוהים שהרי אם ביו"ט התירו כ"ש בחול המועד, וכתב ששאל כן להגר"ח"ק והשיבו שבאהבת חסד נקט הח"ח כדעה שריבוי בשיעורים שהוא מה"ת, ומ"מ הביא שם שבשו"ת שאילת שאול (סימן פב) פשיטא ליה שמותר להוסיף יעו"ש, וכתב שם לדינא, שנראה לומר בהכרעת הדברים שבאותם בגדים שיש לו צורך המועד שרי להוסיף דהא סו"ס יש לו בהא צורך המועד.

שערי יוסף - חול המועד

דספק ברכות להקל ומש"כ במשיב הלכה שבחוה"מ סוכות א"צ פנים חדשות הוא פלא שהרי העבודת ישראל עצמו לא החליט בדבר ובמקום ספק ראוי שלא לברך ועוד דהא בסעודה שניה של אותו היום גם לסברת העבודת ישראל ראוי שלא לברך ואיך כתב המשיב הלכה בסתמא דבחוה"מ סוכות א"צ פנ"ח ומשמע דזהו בכל סעודות היום וזה ליתא עכ"ד.

והנה מדבריו דכתב דלמעשה אין לנהוג כן, משום דסו"ס העבודת ישראל, לא חתם הדבר, אלא דראה במקורות למשיב הלכה שכתב שמקור דבריו הם מהעבודת ישראל, ונראה שנחלקו הפוסקים מה ההכרע בדעתו להלכה. אולם מצאתי דביפה ללב (ח"ד אבהע"ז סי' סב אות כד) כתב שחול המועד נקרא פנים חדשות, והטעם משום דמרבית בהם בשמחה, וא"כ י"ל דאי נימא כיפה ללב, אף אי לא פסקינן כעבודת ישראל, מ"מ מדין חול המועד חשיב כפנים חדשות.

אולם כתב בזכור לאברהם (ח"ב אות ב' עמ' רזס) וכן בספר טהרת המים (מערכה פ' אות כ"ה) וכן כתב בשו"ב שמחות (פ"א סעיף טו) וכ"כ הרב פנירי בבית חתנים (פרק טו הערה לג) שחול המועד אינו חשוב כפנים חדשות. וכן העלה שם גם בשבט הלוי, וכן דעת מרן שר התורה הגר"ק שליט"א והו"ד בספר ישמח לב (עמ' לז) שלא מברכים שבע ברכות בחול המועד אלא א"כ יש פנים חדשות, וכ"כ הרב מרדכי גרוס בספרו אור השמחה (פי"א הערה י"ז), עי"ש בזה. וראה עוד בשו"ת יביע אומר (ח"ג אבן העזר הערה 2) שכתב להלכה שחול המועד צריך פנים חדשות שהרי אין חיוב לסעוד פת, ולכן אם שכח יעלה ויבוא בברכת המזון אינו חוזר. אלא דיש להעיר אכתי מטעם היפה ללב דסו"ס מרבית בשמחה,

ובשחרית לצדיק יסוד עולם לכן מהראוי לברך גם בסעודה ג' שיש בו עליה לכתר עליון כנודע ולולא דמסתפינא הייתי אומר על חג הסוכות כשאירע לחתן בתוך שבעת ימי המשתה מברך כל יום ויום שבע ברכות משום רכל יומא קדושא באנפיה נפשא הוא כי אושפיזא דיומא דא איננו אושפיזא דיומא אתרא כנודע, ע"כ, ומבואר שהאושפיזין הוא חשוב כפנים חדשות, ולכן אפשר לעשות שבע ברכות, והטעם נראה אף דהוי רק נציצות מ"מ הוי שמחה, דהרי בעינן לקבל את האושפיזין בשמחה כמ"ש בשל"ה הקדוש.

וכן נפסק להלכה למעשה בספר משיב הלכה ח"ב סי' קצ"ו יהג"ך חיים פנחס יוריא ז"ל דומ"ץ לאדו וז"ל שאלה אי בחוה"מ סוכות בעי פנים חדשות לברך ז' ברכות אצל חתן או לא, תשובה אין צריכים פנים חדשות בחוה"מ"ס.

בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' רפ) עי"ש שבתחילה הביא דברי העבודת ישראל ושכן פסק בשו"ת משיב הלכה, אך בסוף כתב שבשביל זה בעינן שיהא ראייה מדברי חז"ל, ולכן למעשה אושפיזין לא חשיב כפנים חדשות.

ובשו"ת בצל החכמה (ח"ב סימן א') כתב על דברי העבודת ישראל הנ"ל שמסתבר שזה שייך דווקא בסעודה הראשונה של כל יום אבל בסעודה שניה של אותו היום כבר בטל חידושו של אותו אושפיזא ואינו נחשב שוב פנים חדשות בסעודה שניה דהרי קי"ל דצריך פנ"ח לכל סעודה וסעודה ועוד כתב שם דלמעשה אין לברך אף בסעודה ראשונה בלי פנים חדשות כיון דאף בעבודת ישראל הנ"ל לא החליט להורות למעשה דנחשב פנים חדשות ואם הוא היה מתיירא להורות כן מי יבא אחריו להורות לברך במקום ספק נגד הכלל שבידינו

שערי יוסף - חול המועד

כוונתו ליפוי הבית מותר, וכ"כ בקיצור הלכות חול המועד להגריש"א (סעיף צב) משום שהקטוש נחשב צורך המועד. אולם בספר הגר"מ פנינשטין זצ"ל (סימן תק"מ סעיף ג) כתב שאסור לנעוץ מסמר בכותל לתלות עליו את התמונה ליפות את החדר, וא"כ לכאורה לתלות קישוטים בסוכה ע"י בניית מסמר תליא בהא, שמותר כיון שאין בזה טורח והוא לצורך המועד, וכן כתב שם בבאר משה והוסיף שם, והגם שסווכתו נראה גם בלא"ה אין שיעור למצות זה אלי ואנוהו כלנע"ד ברור ופשוט שמעתי מיש החמרי ודבריו תמוהים וכו' ע"ש, וכן כתב להתיר בחוט שני (עמ' רמו בד"ה תליית) וא"כ נראה דה"ה הכא יש להקל, וכ"ש שיזכור ע"י זה להתפלל על הצדיק.

להשתמש בבגד חדש כדי שלא יכבס בחול המועד

הנה נשאלתי ע"י הגר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א בזה"ל: הנה אם יום אחד לפני סוף חול המועד לא נשאר לו בגדים לבנו, ולכן מותר לכבס, אולם יש לו בגד חדש שהכין לבנו לשמחת תורה האם צריך להשתמש בבגד הזה בסוף חול המועד, במקום לחדש הבגד בשמחת תורה כדי שלא יצטרך לכבס בחול המועד.

וכתבנו לו בזה [ובעזהי"ת יודפס בגא"א משובתי ח"ג] הנה נראה שכן יכבס, ואף שיש לו בגד חדש בשביל בנו, הרי הוא צריך את זה לשמחת תורה, והרי שמחת תורה הוא גם יו"ט והרי קימ"ל בשו"ע סימן תקכ"ט ס"א שיש לייחד ליו"ט בגדים יותר מיוחדים משל שבת, ובספר קיצור הלכות המועדים סוכות עמ' ו', כתב מרן הגר"ש דבילצקי זיע"א שבזמנינו יש שמזלזלים בזה ואין להם בגדי יו"ט ורק בגדי שבת לא יפה הם עושים לעבור על דין בשו"ע

ובחול המועד סוכות יש חיוב לשמחה, וכמ"ש ושמחת בחגך... היית אך שמח, א"כ לכאורה כן יש לומר דחשיב פנים חדשות.

האם מותר לתלות תמונות בחול המועד (בסוכה ובבית)

בענין זה ראה בגא"א משובתי ח"ב סימן קכד יד שנשאלתי ע"י הגר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א בזה"ל: האם מותר באמצע חול המועד לתלות בסוכה תמונות מרבנים שצריך להתפלל עליהם, כדי שיזכור להתפלל עליהם.

תשובה: הנה אין איסור לתלות קישוטים בחול המועד, כל עוד שלא הוי מלאכה שיש בה טירחא, כגון מהדק סיכות, וכן משמע להיתרא בספר המועדים כהלכתם עמ' רפו שגם קישוטים שנתלו בחול המועד אסורים בהנאה משמע דליכא בהא איסורא.

והאם מותר לתלות מסמר ולתלות עליו קישוט, איתא בגמ' בשבת דף קג ע"א שלרב חייב משום בונה בקביעת מסמר ולשמאל חייב משום מכה בפטיש, ובשו"ע הרב (סימן שיד ס"ב) כתב שהוא משום בונה, אולם במשנ"ב שם סק"ח נקט שהוא משום מכה בפטיש, ונפק"מ האם חשיב בנין או לא, דהנה בשו"ע סימן תק"מ סעיף א' כתב שבנין כל שהוא אסור וכו' ואם הוי בנין יש לאסור, ויש ללמוד דין זה מטילת גבשושית שבבית, והנה בב"י סימן תק"מ ס"ב מבואר ששרי משום שאין בו טורח, וכן הביא במשנ"ב שם.

ומצינו שנחלקו בפוסקים בהאי היתרא, דהנה בספר מעדני השבת (הלכות חול המועד סעיף כג אות א' בסוגריים) כתב שהצורך בנטילת גבשושית משום שיופי הבית נחשב לצורך המועד, וכן כתב בשו"ת באר משה (ח"ז סימן קו) לענין נעיצת מסמר לתלות תמונה שאם

שערי יוסף - חול המועד

האם מותר לעלות על קברי צדיקים בחול המועד

בדין עליה לקברי צדיקים בחול המועד, הנה בשו"ת אבני דרך חלק ט"ו סימן ס"א נשאל מה הדין סיור בבית הקברות העתיק בצפת בשבת אם לא הספיק לפקוד את בקרי הצדיקים קודם השבת ולאחר מכן כבר לא תהיה אפשרות, והביא שם מהרבה מקובלים ופוסקים שכיון שהנשמות לא נמצאות שם בשב"ק אין ענין בזה, והביא שם במש"כ בשו"ת מחקי ארץ (ח"ז אורח חיים סי' צ"ב) שכתב שאף שהנפש לא נמצאת בשבת על הקבר אפשר להתפלל במקומות הקדושים וכו', ולענין עצם דבריו הנה נראה דמה דשרי לשפוך שיח לפני ה' בכה"ג שלא להספיק לעלות לקברי רבותינו שבצפת בערש"ק אפשר דהוא מטעם דאם לא עכשיו אימתי וכמו שכתבו הפוסקים לענין בקשת האשה בהדלקת נרות וכנתבאר כ"ז באורך בקונטרס שערי יוסף בדין שאלת צרכים ובקשות בשבת.

והנה אי בכלל שרי לעלות לקברי צדיקים בשבת, הנה בספר קב הישר (פרק פח) איתא שבחודש ניסן אין ללכת על הקברים וכו', כי כולו קודש ע"ש, ובשו"ת מנחת אלעזר (ח"ה סימן ט"ז) ב' לדינא ע"פ מש"כ במגיד מישרים למרן הבית יוסף (פרשת אמור) שהלכו לקברי צדיקים בחולה מועד דוקא כאשר היתה השעה דחוקה וצריכה לכך, ומשמע דוקא בכה"ג שהשעה דחוקה.

וכן איתא בדעת תורה למהרש"ם (סי' תקפ"א סעיף ד') שהביא בשם שבחי המהרח"ו שלא ללכת בשבת וביו"ט ור"ח ע"ש, ובשו"ת פאת שדך (ח"ב או"ח סי' עב) כתב שאין לילך על קבר צדיק בשבת אפילו שחל היא"צ שלו בשבת, וע"ע בספר דודאי אשר ח"ה עמ' ש"י שכתב להאריך מכמה דוכתי שכל האיסור הוא

בקביעות, וכיון שכן י"ל דע"י שהוא לובש בגד חדש מקיים דין זה, וא"כ שפיר צריך את הבגד החדש לשמחת תורה, אלא דיש לדון מה הדין בבן קטן האם יש מצות חינוך לדבר זה, ומסתברא שכן, וכמו כן מכל זה יש להליץ על מה שעורר הגר"ש זיע"א שהרי רובא דאינשי מחדשים בגדים חדשים לחג, וא"כ ממילא הוי כבוד יו"ט, אלא שע"ז יש לעורר מה עם היו"ט השני, ומי שלובש פראק בימים טובים, א"כ שפיר מקיים דין זה של השו"ע, אלא דבכל מש"כ יש לדון אם חול המועד מיקרי יו"ט לענין זה שצריך ללבוש בגדים מיוחדים, אבל בלא"ה י"ל דלא מיקרי יו"ט לענין זה, אלא דמדברי הרמב"ם בהל' יו"ט מוכח דכסות נקיה קאי גם על חול המועד וע"ע, אבל מה די"ל דהא גם בכה"ג שיחדש את הבגד החדש ליום האחרון, א"כ סו"ס הוא צריך לכבס את הבגד שלו, אלא מאי שישתמש באותו בגד יומיים בילד קטן, ובע"כ דהא חשיב צורך המועד, ויכול לכבס בשבילו.

בכיבוס בני קטנים יום קודם

הנה נשאלתי ע"י הגר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א בזה"ל: אדם שיודע שיצטרך באמצע חול המועד לכבס בגדי קטנים אם מותר לו לכבס כבר יום קודם כשנשאר לו עוד בגד אחד או שנים.

וכתבנו לו, הנה בשו"ע סימן תקל"ד ס"א איתא אין מכבסין במועד ואולו שמכבסין במועד וכו' ובגדי קטנים וכו', ובמשנ"ב סק"ז כתב שבגדי קטנים שרי כי דרך הקטנים להתלכלך בטיט ובצואה תדיר, והפוסקים דנו עד איזה גיל נחשב קטן וכו', אבל מ"מ יש לומר שמותר לכבס מתי שצריך והכל לפי גודל השימוש שאפשר שאפילו באותו היום יצטרך, דהא סו"ס יצטרך לכבס, ולכן יכבס סו"ס.

שערי יוסף - חול המועד

ומ"מ נראה דשרי לבקש בעיניני רוחניות דהרי הבאנו שהרבה פוסקים התירו לבקש על רוחניות בשבת, ושייך בזה להתפלל על צרכי הגשמיות בשביל הרוחניות כי הרי כל מטרות החיים היא בשביל הרוחניות וכמו שכתב הרמב"ם, ושייך בזה האי היתרא דאם לא עכשיו אימתי וכמו שהתיר לומר אבינו מלכנו ברה"ה שחל בשבת וכמו שכתב הר"ן בסף מס' ר"ה ע"ש.

והנה במה שהביא בהערה 2 שכתב לו הגאון האדיר רבי יוסף ליברמן שליט"א בעל המשנת יוסף, אמנם נוסעים לשבת למירון ומתפללים שם, ואומרים שם ספר תהילים, אבל לבקש צרכיו עולים אחרי שבת עוד פעם לשפוך שם שיח, האמנם שגם בכל מקום מותר להתפלל על חולים וכדוומה ובפרט במי שבירך אחרי קריאת התורה, אבל רק במקרה של פקוח נפש מותר לבכות ואם לא אז יתפלל כדרכו, וכתב עוד, וראיתי אצל כ"ק האדמו"ר מבעלזא זיע"א שבשבת בעת עריכת שולחנו הזכירו לפניו חולים, וע"ש שציין למש"כ בשו"ת משנת יוסף ח"ט עמ' קעה ע"ש עוד.

וא"כ נראה דכ"ז היכא דהוי קברי צדיקים בפ"ע כמו קבר הרשב"י במירון ומערת המכפלה וציון הסידנא בבא סאלי זיע"א אבל בית החיים שעיה"ק צפת אף שקבורים שם הרבה מגדולי התורה וצדיקי עולם, מ"מ הוא בית הקברות לכל דבר, ולכן לכאורה יש להחמיר בזה, וכמו שכתב לו שם הרה"ג רבי אליהו שלזינגר שליט"א בעמח"ס שו"ת שואלין ודורשין בהערה 3 שהמנהג הוא שאין עולין לבית הקברות בשבת כלל ע"ש.

ומ"מ היכא דאית חולה דאית ביה סכנה שרי אף בשבת, וכמו שכתב במשמרת שלום (הל' אבילות סימן כט אות ה') שלאחר שכתב הזמנים דאין ללכת לבית הקברות כתב שמי

דוקא בהשתטחות על קבר הצדיק אבל תפילה ותחנונים לית לן בה ע"ש.

אלא מאי דיש להעיר דמה ענין בכלל יש לעלות לקברי צדיקים בשבת קודש, שהרי כתב האריז"ל בשער הגלגולים (דף נא) כי בשבת נשמות הצדיקי עולות למעלה ואינן נמצאות על הקברים, וכן הובא בספר שער היחודים דף ה' שלא כל הימים שווים להשתטחות על קברי צדיקים כי בשבתות ויו"ט ור"ח הנפשות עולות לגן עדן ואינן עומדות שם בקבריהם ואינן יכול להשיג לדבר עם אחד שאינו שם, וכן הובא באורחות רבינו (ח"ד עמ' קלג) שאין תועלת בביקור על קברי צדיקים בשבת כיון שאז הנפש אינה נמצא על הקבר, ולכן נראה דאין ענין בזה. וע"ע בשו"ת אדרת תפארת ח"ה סימן נ"ב מש"כ להאריך בזה. וכן כתב בשו"ת ברכת יהודה (ח"ב ענינים שונים סימן ג') וכתב שכיון שאין הנפשות שם אין ענין לעלות לקברים בשבת, אבל כתב שם שמה שיש הרבה שנהגו לעלות לקבר הרשב"י זיע"א בשב"ק ולשבות שם מחמת שמקום קדוש זה גורם להם להתחזקות בעבודת ה'. אולם מדברי המשמרת שלום והבאנו דבריו לקמן שמשמע שכן יש ענין בזה, וכן משמע בלקט קמח החדש (סימן ע"ב סקכ"ו) וע"ע בנטעי גבריאל אבילות (ח"ב פרק פג ב'). ע"ש.

וע"ע בשו"ת מחקרי ארץ (ח"ז או"ח סמן צ"ב) שכתב לחדש דאף אי נימא שהנשמה לא נמצאת בשבת על הקבר וכמו שהבאנו לעיל מדברי האריז"ל, מ"מ אפשר לבוא להתפלל במקומות הקדושים לפי שהמקום קדוש והשכינה שורם שם ומיועד המקם לשפוך שיח לפני ה' אבל כ"ז שלא יבכה ויצעטר שם ע"ש עוד. וע"ע בשו"ת באר שרים (או"ח סימן נו אות ב').

שערי יוסף - חול המועד

מה שהארכתי בזה בהגדה של פסח יד יוסף ה' חודש ניסן לענין כל חודש ניסן, וע"ע בספר דודאי אשר ח"ה חיו"ד סימן י"ד ע"ש. ולענין תפילה ובקשות בחול המועד כתבנו בקובץ באר התורה מס' 29. ומה שיתבאר לקמן בזה.

האם מותר לילדים קטנים צייר בחול המועד

הנה בשש"כ (פרק טז סעיף כח) כתב, שלענין לצייר בחול המועד בצבעים או בעט הגם שכתבתם מתקיימת היות ודרך ציורים אלה להזרק לאחר זמן קצר אולם דעת הגר"ש אלישיב וכן הגר"נ קרליץ זצ"ל שיש לחלק בין אם הקטנים הגיעו לגיל חינוך, או לא, שבהגיעו לגיל חינוך יש לאסור, וכ"כ בשו"ת אבני ישפה סי' קי ע"ש טעמם, ובעיקר דעת הגר"נ קראי בס' שער המועדים דיני חול המועד עמ' קמא שהביא דעת הגר"נ קראי שהיה ראוי בזה לילדים בשעת דחק מ"מ ראוי להעסיק אותם בדברים אחרים ולא בכתיבה וציורים יע"ש, וע"ש עוד דכה"ג אמר לו הגר"נ קראי שאין לעשות כן אלא יש להעסיק אותם בדברים אחרים, ועוד בדעת הגר"ש שמחלק בין איזה גיל, בקובץ מבקשי תורה (חזה"מ עמ' תשנב) הובא שהשיב הגר"ש קראי שאין לתת לילדים קטנים לצייר בחול המועד יע"ש, ומוכח דלא חילק באיזה גיל הילד. אולם דעת מרן הגר"ע יוסף שאין לחלק בזה, ומתיר ללא הבדל לקטנים לצייר בחזה"מ [עי' בשו"ת מעיין אומר ח"ג סי' טז, ובביאורים] וכן כתב להתיר בספר כי בא מועד (חזה"מ עמ' קו) שכיון שתענוג הוא לילדים וצורך המועד הוא מותר, וראה עוד בזה בס' שערי יוסף בהל' נגיף הקורונה ח"א עמ' 147 מהו בתקופת הקורונה שיהיה מותר לכו"ע. וכן כתב בילקו"י (יו"ט חול המועד עמ' תתקלז בהערה) שיש להתיר בזה, והביא עוד מש"כ

שיש לו חולה בתוך ביתו שיש בו סכנה היום מותר לו לילך לבית הקברות לקברי אבותיו או על קבר צדיק אף בשבת ויו"ט ע"ש עוד, והיינו כמו שכתב בשו"ע בסימן רפ"ח סעיף י' שזועקים ומתחננים בשבת על המסוכן ביומו וכו' ע"ש.

וכמו שהבאנו בקונטרס שער יוסף בהל' בקשת צרכים ושאלות בשבת ששרי להתפלל ולבקש עבור חולים שיש בהם סכנה, וכמו שכתב מרן הב"י בשו"ת אבקת רוכל סימן י"ג. וע"ע בשו"ת מהר"י ווייל (סימן קטו) שמשמע לדינא שאסור, והב"י שם הביא דבריו, אולם בב"ח כתב ליישב דבריו דמיירי בחולה שאינו מסוכן בן יומו ולכן אסור לברכו בשבת אבל היכא דהוא מסוכן בן יומו שרי ע"ש, וכן כתב בדרכי משה (שם) בשם מר"ר ישראל ברין שיש לחלק בין מסוכן שמותר לאינו מסוכן שאסור. אולם באליה רבה (סימן ש' כ') כתב בשם הפרישה שהביא דברי המהרש"ל בהגהות טור והמטה משה (דף קצ"ו) ועוד שסוברים שמהר"י ווייל חולק על הר"ן וס"ל שגם בחולה מסוכן אסור להתפלל עליו בשבת ע"ש.

ולפי"ז תמה במג"א (סימן רפח) לתמוה על מה שנהגו האידנא לומר מי שבירך לחולה ואומרים המקום ישלח לו רפואה שלימה דהרי אסור לומר כן בשבת, וכתב שם שסומכין על מש"כ הרמב"ן שמותר לומר המקום ירחם עליו בתוך שאר חולי עמו בית ישראל אבל לומר יותר מזה אסור, והוסיף שם, שע"כ יש להנהיג לומר בתוך המי שבירך שבת היא מלזעוק וכו' וכתב שכן היה רואה לתלמיד חכם אחד שנוהג כן ע"ש, ובמחצית השקל שם כתב לתמוה אמאי דכתב המג"א ע"ש.

ומ"מ לענין חול המועד פסח שאני שהרי יש שאין עולין לבית הקברות כל חודש ניסן, ראה

שערי יוסף - חול המועד

והנה לענין האם יוצאים יד"ח בטלפון הנה בס' שאלת רב (ח"ב עמ' מא), נשאל מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א האם חייב להוציא ממון עד חמישית מנכסיו כדי להקביל פני רבו ברגל (ונפק"מ אם רבו גר בחו"ל וצריך לשלם כרטיס טיסה כדי להקביל פניו) והשיב: "אולי אפשר במכתב או בטלפון". ומשמע שהוא מצד כבוד רבו ועי"ש עוד בהערות.

והנה נודע שיטת מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל שיוצאים יד"ח בראיה בעלמא, ולמד זאת מדכתיב יראה כל זכורך, והובא שסגי בלהיות אצל הרב ולומר לו גוט יו"ט וכו', וא"כ יש דין דוקא בראיה, ולא דרך הטלפון, אולם אפשר שגם בכה"ג שא"א להקביל פני הרב בראיה, מ"מ יקימו את המצוה יד"ח בטלפון. וכדעת הגריש"א כן איתא בהליכות שני (עמ' רצה) שבראיה גרידא שרי, [ויש לדון מה הדין לענין מחשב].

ובשו"ת רבבות אפרים (ח"ח סימן תקמ) נשאל בזה האם יוצאים יד"ח ע"י הטלפון וכתב שיוצא יד"ח כמו שיוצא יד"ח במצות ביקור חולים וכן מצות ניחום אבלים ה"ה הכא, עי"ש, אולם סו"ס י"ל שתלוי בטעמים. ובשו"ת דברי בניו חלק כ"ז סימן מא וכתב שלדינא עדיף לראות פני הרב אבל אם הוא אנוס שפיר דמי, שיכול לצאת יד"ח דרך הטלפון, והביא שם בסו"ד מה שהובא בחבורת מוריה (שנת תשנ"ט עמ' רס) שנשאל הרה"ג רבי פנחס חיים שיינברג זצוק"ל האם יקיים מצות הקבלת פני רבו כשהוא במדינה אחרת, וענה דרך הטלפון וגם ישמע ממנו דברי תורה וגם יש בזה כבוד הרב עי"ש.

ובשו"ת עטרת פז (ח"א כרך ג' חו"מ בהערה ב' בסימן טו) כתב שמעלת המקביל פני רבו והרואה פני חכמים והדברים שזוכה בעבור זה וז"ל: והן אמת דדבר זה מבואר כבר נמי בדברי

בשו"ת אבני ישפה (ח"א או"ח סימן נא) שאין בזה שום מלאכה, ולכן גם אפשר לתת להם לגזור ולהדביק יעו"ש.

הקבלת פני רבו ברגל ומה הדין בטלפון

דהנה נאמרו כמה טעמים להקבלת פני רבו, א' יש שכתבו ע"פ מה דאיתא בירושלמי בעירובין (פ"ה ה"א) "כל המקביל פני רבו כאילו מקביל פני שכינה". עוד טעם ע"פ מה דאיתא במגילה דף לב ע"א שמשא תיקן להם לישראל שיהיו שואלין בענינו של יום וכו', וא"כ ענין הקבלת פני רבו כדי ללמוד תורה וכמו שאיתא בילקוט שמעוני (ויקהל תח) "אמר הקב"ה למשה עשה לך קהילות גדולות ודרוש בהן ברבים וכו' ללמוד ולהורות לישראל דברי איסור והיתר כדי שיהיה שמי הגדול מתקלס בין בני ע"כ, ולפי"ז אף שענינו לימוד ההלכות מ"מ כל זה דוקא שיהא מתקלס שמו של קוב"ה, וזה שכולם יהיו ביחד, ומ"מ לעיקר הטעמא ללימוד תורה זה אפשר גם ע"י הטלפון.

והנה ידוע מש"כ בשו"ת יהודה יעלה, ובשו"ת שואל ומשיב שמצוה זו מדאורייתא, ונראה ביאור הדבר משום כבוד התורה, וא"כ זהו דוקא שהולכים אל הרב בעצמו, ואפשר דע"י הטלפון סו"ס מקיימים בזה מצוה.

אולם אפשר"ל שבכה"ג שהרב ימחול על כבודו, ואז נפטרים מן המצוה, [ויל"ע אם שרי להכניס את עצמו למצב כזה כדי להפטר מן המצות, כי יש פוסקים דס"ל שיוצאים ע"י הטלפון כדלקמן] דהנה כתב בשו"ת מהרי"ל דיסקין (קונטרס אחרון ה אות נד), שיסוד דין הקבלת פני הרב ברגל, הוא מכבוד הרב. אם מחל לו רבו מועילה מחילתו, שהרי "רב שמחל על כבודו, כבודו מחול כדאיתא בקידושין (לב).

שערי יוסף - חול המועד

וראה בס' טהרת המים (מערכת ח אות לז) שהביא בזה את דברי הרב תבואת שור שכתב דהטעם שבראיית פני הצדיקים בא החידוד לאדם כמתבאר בגמ' דערובין הנ"ל בעובדא דרבי מאיר ורבי היינו מתוקף השכינה שהיתה עליו בעת לימודו יעו"ש, וא"כ ה"ה יש ענין דוקא בראיה עצמה של פני הרב, ולא יעזור לזה לכאורה אפילו דרך המחשב, וא"כ לא יוצאים מעיקר דינא דרך הטלפון, ונראה דאין זה מעיקר חיובא, אלא מהמעלות דאיכא בהקבלת פני רבו, אבל אי"ז מכלל החיוב.

ובספר משמרת המועדות (סימן תקכ"א ס"א סוף סקי"א) שלכתחילה לא יקיים מצות קבלת רבו בטלפון שהיו זכר למצות ראייה ובעי ראייה ולא שמיעה ע"ש, אך כתב שלטעם שצריך לשמוע ממנו ד"ת זה אפשר לצאת יד"ח דרך הטלפון ע"ש, וע"ע בזה בגם אני אודך תשובות הגר"מ גבאי ח"א סימן ז' עי"ש. ועוד בענין זה עי' בגם אני אודך תשובות הרב חיים אלעזר שיינברג סימן מ"ט שכתב בזה שתלוי בטעמים שאם לטעם הלימוד אפשר גם ללמוד דרך הטלפון ואם מטעם כבוד הרבה זה אינו יכול להיות דרך הטלפון, וכן לטעם שכתב החלקת יואב שהוא כמו הקבלת פני שכינה שצריך לראות את הרב, עי"ש, והנה נראה לטעם של הכבוד שבזמן הזה שיש קורונה אדרבה כבודו שהוא מתקשר אליו, וסגי בזה.

והנה בשו"ת אבני דרך ח"א סימן פ"ז הביא תשובת מרן בעל המשנת יוסף שליט"א לענין הקבלת פני רבו דרך הטלפון, הנה בגמ' (סוכה כז, ב) ילפינן לה מהאשה השונמית שאמר לה בעלה (מלכים ב ד, כג) מדוע את הולכת אליו היום לא חודש ולא שבת. ובשו"ע השמיט האי דינא ולא הוזכר אלא בדרך אגב (שא, ד. תטו, א. תקנד), והזכירו הרמב"ם (ת"ת ה, ז): "וחייב לעמוד מפניו משיראנו רחוק מלא עיניו

רבתינו הקדמונים ז"ל דבראיית וקבלת פני הרב זוכה התלמיד לקבל שפע והארה גדולה לנפשו להשיג השגות גדולות ונשגבות וכמו שכתב כן הרדב"ז בתשובותיו ח"ג סי' תעב וז"ל: עוד אמרו בספרי החכמה כי בהיות האדם מתכוין אל רבו ונותן אליו את ליבו תתקשר נפשו בנפשו ויחול עליו מהשפע אשר עליו ויהיה לו נפש יתירה וזה נקרא אצלם סוד העיבור בחיי שניהם, וזהו שנאמר והיו עיניך רואות את מוריך וזהו והתיצבו שם עימך ואצלתי מן הרוח, וכן אמר רבינו הקדוש שאם היה רואה פני הרב היה מגיע למדרגה העליונה וכ"ש אם הרב מתכוין וקרא זה אל זה להשפיע וזה לקבל ומשום הכי אמר רבי יוסי לא מן הכל אדם זוכה ללמוד תורה ומכאן התירו לאדם שילך למקום אחר ללמוד תורה אף על פי שאביו אומר לו שלא ילך וזה הטעם עצמו בתפילה וזה דבר שהשכל מורה עליו עכ"ד יעו"ש. וראה עוד מש"כ בדברי הרדב"ז הללו בשו"ת עטרת פז ח"א חיו"ד בהקדמה עמוד טז יעו"ש.

וראה גם בס' חסד לאברהם (אזולאי מעין שני נהר לג) שכתב, וכאשר יצייר האדם בדעתו צורה הקדושה ההיא ישלים שכלו וזה שאמר ר אבא בפר משפטים שהיתה צורת ר' שמעון מצויירת לפניו והיה משיג עי"ז השגה גדולה וזה מש"כ והיו עיניך רואות את מוריך וכו' ולא זו בלבד אלא שגם היות צורת אדם נכבד מצויירת בשכלו הוא ישיג מעלה גדולה ונפלאה וזהו שאמרו רבותינו ז"ל חייב אדם להקביל פני רבו ברגל ע"ש מה שהאריך בזה, וכאמור דהכי מתבאר נמי בגמ' מס' ערובין יג ע"ב דקאמר רבי האי דמחדדנא טפי מחברייא משום דחזיתיה לר מאיר מאחוריה ואילו חזיתיה מקמיה הוה מחדדנא טפי דכתיב והיו עיניך רואות את מוריך, ובירושלמי (ביצה פ"ה ה"ב) איתא כל המעשה דר"מ ורבי יעו"ש.

שערי יוסף - חול המועד

ובפשטות מצינו ענין השלמה רק בקורבנות החג, ולא מצינו במצות הקבלת פני רבו שיהיה שיך בו דין תשלומין, ובספר מועדים וזמנים (ה, שיז) הביא דעת המהרי"ל דיסקין בהגהותיו (או"ח תצד, בסוף שו"ת מהרי"ל דיסקין) שאחרי חג השבועות שיך דין תשלומין בהקבלת פני רבו, עיי"ש באריכות.

וגם מסתבר דעיקר חיוב הקבלת פני רבו הוא דוקא ביום מקודש כרגל, או חודש ושבת, והטעם בזה י"ל, כיון דהקבלת פני רבו הוא דומיא דקבלת פני השכינה כמבואר במפרשים, וכמש"כ בערוך לנר (סוכה כז, ב) דמצות הקבלת פני רבו מצוה היא כמו ראיית פנים בעזרה עיי"ש. וכאשר מקבל פני רבו משפיע עליו אור פני רבו, וכמ"ש הקדושת לוי (דרוש לפורים) בשם האריז"ל, כי ע"י שמסתכל ברבו ניתוסף לו בהירות, שהסתכלות על איש צדיק גורם לאדם קדושה, ומסתבר שכל זה נשפע יותר ביום מקודש דוקא. ולכן מהני גם אם הקביל פני רבו באסרו חג כמ"ש בתשובה (הנ"ל). וממילא באופן שבא לקבל פני רבו ומצאו ישן ולא ראהו, או אפילו כשראה את פני הרב אלא שרבו לא ראהו, לכאורה לא מהני לשני הטעמים דלעיל, כיון דישיא אינו בדעתו, ואינו מכבדו בזה, וגם אינו מתקשר עמו ואינו שומע ממנו שום דבר הלכה ודברי תורה ויראת שמים וחיזוק הדת. ושמא י"ל דלטעם הא' שטעם מצות קבלת פני רבו הוא כדי לכבדו, א"כ י"ל דבאופן שאח"כ יודע לרבו שתלמידו הגיע מרחוק ועשה השתדלות לכבדו, הרי הוא נתכבד בזה. וגם לפי המבואר מהאריז"ל (הנ"ל) שבזה שמסתכל ברבו ניתוסף לו בהירות וקדושה, אולי י"ל דה"ה כשמסתכל עליו כשהוא ישן. אבל עכ"פ לטעם הב' שטעם המצוה הוא כדי שילמוד ממנו, בכה"ג שהרב ישן לא מהני וכנ"ל. אבל כשרואהו מרחוק ומתברך מהרב בדרך כללית, כמו שהיה אצל

עד שיתכסה ממנו... וחייב אדם להקביל פני רבו ברגל". וכתבתי בשו"ת משנ"י (יג, שכג) דכבר תמה הנודע ביהודה (תנינא או"ח צד) למה השמיטו הטור והשו"ע האי דינא, ועיי"ש מה שתירץ. וע"ע בערוך לנר (סוכה כז, ב) מה שתמה על דבריו עיי"ש. ולכאורה יל"ע האם דוקא ברגל יש חיוב של הקבלת פני רבו, או אפילו בכל יום. ומלשון הפסוק משמע דהחיוב הוא רק בר"ח ובשבת.

ועי' בריטב"א (ר"ה טז) שחילק בזה, דאם הוא באותו העיר חייב לראותו כל יום, ואם הוא חוץ לעיר במקום קרוב חייב לראותו פעם בשבוע או בחודש, ואם הוא יותר רחוק צריך לראותו עכ"פ פעם אחת ברגל. ובמג"א (תקנד, יב) כתב דגם בחול נהי דחיובא ליכא אבל מצוה איכא, ומביא ראיה מגמ' (חגיגה ה, ב) דרב יעקב בר חטיא הוי רגיל לקבל פני רבו כל יומא. ועיי"ש במחצית השקל שהקשה, דלכאורה המג"א סותר עצמו, דלעיל (שא, סק"ז) כתב דברגל איכא חיוב, ובשבת וחודש ליכא חיוב אבל מצוה איכא. ומשמע דבחול אף מצוה ליכא, עיי"ש מה שתי'.

ובטעמא דמילתא דמצות הקבלת פני רבו מצינו כמה דעות, אם הוא משום כבוד רבו, או כדי ללמוד ממנו תורה. דרש"י (חגיגה ג, א ד"ה להקביל) כתב, יום טוב היה שחייב אדם לכבד את רבו בהקבלת פנים. וכ"מ ברמב"ם (הנ"ל) שהכניסו בין הלכות כבוד רבו, ומשמע דיש בזה משום כבוד רבו. אמנם בספר חסידים (שיג) משמע דהענין הוא כדי ללמוד ממנו. וכן כתב הרלב"ג בפ' (מלכים שם) ידמה שבימים האלו היו באים לפני הגדולים לשמוע דבריהם, והם יורו אותם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו, עכ"ל. וכ"כ הפמ"ג (תקנד, סקי"ב).

שערי יוסף - חול המועד

לענין להבריק הנעלים מסתבר כמותו אף שלא שייך לכבוס דבגדים אבל להשחירם בלא הברקה אם כבר הוסר שחרותם איני רואה בזה טעם לאיסור ולצורך שבת לאלו שלושין בגדי שבת יש להתיר אף להבריק ע"כ, וא"כ נראה דלשיטתיה אזיל. וע"ע בסוף קונטרס הלכות חול המועד הביא הגר"מ פינשטין זצ"ל להחמיר ולחוש לאוסרים, ולא לצחצח במשחה בין מוצק בין נוזל, כ"כ בפסקי תשובות ח"ו עמ' לח הערה 17, אומנם צ"ע מהאגרות משה בח"ה שכתב להתיר והרי היום משחה נוזלית זה לא נכלל בצחצוח היפה, אלא א"כ הוי מוצק וגם אז תלוי איזה סוג ואיזה חברה. וע"ע בספר זכרון שלמה (דף לד סעיף ח' וי"א עמ' לג וי"א בעמוד כו) בשם הרב משה פינשטין להתיר, דוקא בצחצוח הרגיל ולא בצחצוח היותר יפה, אם לא עושה כן בערב יו"ט. וכ"כ להתיר בשו"ת חלק לוי בסימן קפ"א שליכא בזה כיבוס, ודמי למטפחות הידים שדרכן להתלכלך תמיד, וכ"כ בשו"ת מלמד להועיל חאו"ח סימן קיג, וכ"כ בפקודת אליעזר סימן תקמ"א, וכן למעשה כתב בשש"כ פס"ו סעיף מח.

אבל בשש"כ פס"ו הערה קפה' מביא בשם החזו"א שלא לצחצח נעלים בחול המועד, וכ"כ מובא בספר זה השלחן סימן תקל"ד ששמע מהחזו"א לאיסור, וכ"כ במועדים וזמנים ח"ז סימן קנ"ד בשם החזו"א, וכן מובא באורחות רבינו ח"ב עמ' פח, וכ"כ בדינים והנהגות פי"ח אות י"א, וכ"כ בשלמי תורה סוכות עמ' תתנב, ויש הביאו שהגר"ח קניבסקי שאל את החזו"א האם מותר משום חמץ וענה משום חמץ אין איסור אבל משום חומ"ה יש איסור. (כ"כ בספר אמרי יושר סימן ע"ח). וכן דעת מרן הגראי"ל שטינמן זצוקלל"ה (בכאיל תערוג על המועדים עמ' קצח). [וביאור דעת החזו"א שהחזו"א ממש החשיב את חול

הרבה אדמורי"ם שהתאספו אלפים אצל רבותיהם, ומפני דוחק המקום היו כאלה שלא זכו לראות את פני האדמו"ר אלא קצת מראשו, בכה"ג שפיר י"ל דמהני לב' הטעמים הנ"ל, דיש בזה הן משום כבוד רבו, וגם שומע ממנו דברי תורה ודברי הדרכה והוראה. עכ"ד. וא"כ ה"ה הכא שרואה חלק ממנו. והאריך בזה עוד בגא"א תשובות הגר"מ גבאי.

ועוד בענין הקבלת פני רבו דרך הטלפון ראה מש"כ בזה בספר מערכי השולחן חלק ב סימן ו' שנשאל האם אדם יכול לצאת ידי חובת הקבלה פני רבו דרך האינטרנט ודומיו שכל עוד שיש אפשרות לעלות ולראות בפני רוב יעשה זאת אבל לא יכול לקיים את זה ע"י שיחה פלאפון או וידיאו וישמע מרבו דברי תורה ויצא בזה ידי חובתו. ויעו"ש עוד מה שציין למש"כ לדון בזה בשו"ת משנת יוסף חלק יג סימן רעא שלא הכריע בהא, וכן בשו"ת ויברך דוד ח"א סימן סב כתב להסתפק בזה, וובספר דרך האתרים מהדו"ב ח"א סימן נז, ובספר פריו מתוק בדברי פתיחה עמ' 13 שדן בזה שבכה"ג יש פחות השפעה, ובמש"כ להאריך בזה בשו"ת אבני דרך חלק יא סימן פז יעו"ש.

האם מותר לצחצח נעלים בחול המועד

והנה בשו"ת אגרות משה ח"ה סימן ל"ו סק"ד, שאין בו משום כיבוס ולכן מותר במועד, והוסיף שדוקא צחצוח רגיל אבל הברקה יתרה אסור בחול המועד, וז"ל ומותר לצחצח נעלים לצורך המועד ואינו בכלל איסור כיבוס אבל נראה דהוא דווקא בצחצוח הרגיל ולא בצחצוח היותר יפה אם לא עשה כן גם בערב יו"ט ע"כ. וע"ע בשו"ת אגרות משה ח"ג סוף סימן פ', ע"ש, וע"ע בספר מועדים וזמנים עמ' פו, שאסור להשחיר ולהבריק הנעלים הנה

שערי יוסף - חול המועד

עניני עשית מצה ד"ה וכתב בעל שכתב לסוך הנעלים שקורין שי"ך שמירין אסורין בער"פ אחרי חצות וא"כ י"ל שכ"ש שאסור בחול המועד, וכ"כ לאיסור בספר שבילי דוד סימן תקל"א סק"א שהוא בכלל גזירת כיבוס, וכ"כ בשו"ת לבוש מרדכי תילאתי או"ח ס"י כותב לאיסור משום שהוא איסור תיקון המנעלים, וע"ע בשו"ת ציץ אליעזר ח"ח במפתחות לסימן ט"ו שמוקבל מרבותיו שאין מצחצחם נעלים בחול המועד, וכ"כ בילקוט הגרשוני סו"ס תקנג.

אבל נראה לענ"ד שאומנם שהם כתבו לאיסור וי"ל שהם בזמנם המשחה היתה חשובה, ומעשה הצחצוח היה מעשה חשוב ולא היה דרכם בכך, א"כ אצלם היה נקרא מלאכה של כעין חידוש הנעלים ע"כ הם כתבו לאסור אבל היום, שכל אחד ואחד אפי' ביום חול בא ומצחצח נעליו א"כ אינו נקרא בכלל מעשה מלאכה ומעשה כיבוס, וע"כ י"ל להתיר אפי' בסתם חול המועד ודו"ק. ואח"כ ראיתי בהלכות חג בחג, הלכות חול המועד (עמ' רלה), ששמע מהגריש"א זצ"ל דכל המנהג הנ"ל שנהגו להחמיר בזה היה רק בזמנם דמלאכת המשיחה והצחצוח היתה מלאכה ממש של טורח והברקה והיו אומנין לזה ברחובות לידע היטב אופן ההברשה אבל בזמנינו שרק מעבירין המשחה בעלמא על הנעל וכל ילד עושה כן במשחות שלנו אין בזה חשש ואף לא משום כיבוס ע"כ.

וראה מה שכתב מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל, בשו"ת יביע אומר ח"א או"ח סימן ל"ב, ובאותו ז' והעיקר להקל בזה כמו שכתב בשו"ת חכם צבי ס"ס צב שאין לנו לאסור מדעתנו כיון דמילי דרבנן נינהו והמחמיר עליו להביא ראיה כדתנו בסוף ידיים עי"ש, וכתב עוד שיש בזה כבוד החג וצורך המועד, עי"ש עוד באות ו'

המועד כיו"ט ולא עשה בו שום מלאכה, ואפילו קיפול הטלית נתן לאחרים שיקפלו, וע"כ החזו"א ס"ל להחמיר. ובספר שונה הלכות עם תורת המועדים סימן תקל"ד כתב שביאר לו מרן רשכבה"ג הגר"ח קניבסקי שליט"א שמה שאסור לצחצח נעלים שחשיבא מלאכה והטעם משון שאין כל אחד ואחד יודע לצחצח נעלים כמו שצריך, וא"כ חשיבא מעשה אומן, ועדין הדברים צ"ב וכי חשיב מעשה אומן והרי די בהעברת הספוג עם הנוזל בעלמא. והנה בספר דרכי הוראה (ח"ג עמוד עז) כתב שהנה החזו"א או"ח ריש סימן קל"ה כתב דבחזה"מ לא אסרו אלא מלאכת טורח ובסוף הסימן כתב דלא אסרו אלא עמל ועבודה וכתב להדיא שם דאין איסור הוצאה מרשות לרשות וחלק על המשנ"ב לגבי חיתוך אריג עי"ש ולכאורה נראה מזה דלא החמיר בזה אלא לעצמו אבל לכו"ע אה"נ התיר, אבל לפי מה שמבואר בשם הגר"ח ק"ק שחשיב מלאכת אומן א"כ זה מה שס"ל לחזו"א.

ובשו"ת בית שערים בהקדמה לאורח חיים שהגאון המחבר לא הניח למשוח מנעליו בחול וכן פסק המועד אף על ידי עכו"ם ע"ש להחמיר בשו"ת שלמת חיים זוננפלד סימן שלב ע"ש כתב ג"כ להחמיר, וכ"כ בהגדה של פסח מבית הלוי עמ' רעה סק"י בדיני חול המועד כתב שבבית מרן הגרי"ז החמירו שלא לצחצח נעלים. ובספר מעילו של שמואל תולדות הגה"צ רבי שמואל אהרן יודלביץ זצ"ל פרק מ"ב עמוד רפ"ח כתב שהעיד ששמע מהגאון רבי אליהו ראם זצ"ל שאמר בשמו של הגאון רבי שמואל סלאנט זצ"ל שאינו מוצא שום היתר לצחצח את הנעלים בחול המועד, ובשו"ת בצל החכמה ח"ה סימן צ"ה כתב להתיר ע"י הגוים. והנה יש שהביאו מהפוסקים הקדמונים שיש איסור לצחצח נעלים בחול המועד והביאו ממקיצור השל"ה

שערי יוסף - חול המועד

למי שאין לו אלא חלוק אחד שמותר לכבסו במועד מפני שאיזורו מוכיח עליו ע"כ.

ומ"מ לנקותם בלא משחה אלא אם מברשת או במטלית יבשה אין לאסור כלל, משום שאז לא חשוב מלאכה, כ"כ בפסקי תשובות שם, וכ"כ באוצר ההלכות עמ' 119, וכ"כ בשו"ת אבני ישפה עי"ש.

בדין עליה לרגל לכותל המערבי בזמן הזה

יש לדון האם יש חובה לעלות לכותל המערבי בחול המועד, כמו בזמן המקדש, וידוע מש"כ בר"ן בתענית (דף ב ע"א מדפי הרי"ף סוד"ה ואיכא) ולענין הא דמאחרין לשאול ותן טו"מ עד ז' בלחשון וז"ל, היינו אפי' לאחר חורבן לפי שהיו מתאספים בכל הסביבות ברגל ירושלים כמו שעושים גם היום ומפני עולים הללו ראוי שנאחר השאלה עכ"ל, וע"ע בשו"ת שאילת יעבץ (ח"א סי' פ"ט ובלבוש או"ח סי' קי"ז) כתב, וגם אחר החרבן היו נוהגים כן שאע"פ שלא היו עולין לרגל למקדש היו מתאספים יחד בירושלם בל הדרים סביבותיה ולכן לא היו מתחילין לאמר שאלת גשם בברכת השנים גם אחר החרבן עד ז' מרחשן כדי שיגיעו לבתיהם, ובשו"ע הרב סימן קי"ז ס"א כתב שגם היום עולים לירושלים.

וכן משמע במדרש שיר השירים (רבה פרשה א' ב' בדיבור המתחיל בפסוק עיניך יונים) וז"ל: מה יונה זו אע"פ שאתה נוטל גוזליה מתחתיה אין מנחת שובכה לעולם כך ישראל אע"פ שחרב בית המקדש לא בטלו שלש רגלים בשנה, ובילקוט הגירסא אע"פ שחרב הבית עולות לשם עכ"ל, וכן מפורש בשיר השירים (פרשה ח' ג' בד"ה הפסוק אם חומה היא וגו') אע"פ שחרב המקדש לא בטלו ישראל פעמי רגלים שלהם ג' פעמים בשנה.

שתמה שהו"ל מעשה הדיוט עי"ש. וכ"כ בחזו"ע יו"ט עמ' קצה, וכן בשו"ת יחזה דעת ח"ד סימן ל"ד להתיר, (וע"ע בתורת המועדים עמ' קע ד' תעניות ובין המצרים). וכ"כ הגר"מ מאזוז שליט"א שמאחר שנחלקו בזה הפוסקים ויש אוסרים ויש מתירים יש להקל כפוסקים שמלאכת חומ"ה מדרבנן, וכ"כ בשו"ת שבט הלוי ח"א סימן קפ"א שאין בזה שום איסור.

ובדעת הגר"ש וואזנר עין עוד בספר פני ברוך [חלק אבלות בהלכה עמ' תעה], כתב להתיר שהרי אפי' ליפות רגלי הסוס מותר, אפילו שהוא מלאכה גמורה, וגם הקשה על הדמיון בין כיבוס להשחרת נעלים שהרי כיבוס הוא מלאכה משא"כ השחרה, והינו שכתב להתיר כמו שכתב בשבט הלוי. וכ"כ בשערים המצוינים בהלכה סימן קי"ג סק"ו, וכ"כ בשו"ת יגל יעקב חאו"ח סימן כ"ה, ובשו"ת אבני ישפה ח"א סימן ק"ט, הביא את הפוסקים שכתבו שחשיבא מלאכת אומן והוא כמו תיקון נעלים, והקשה ע"ז הרי חשיבא מלאכת הדיוט, וכדברי הגר"ח קניבסקי הוי קצת תמוה, ושם ביאר שנעלים אסור לתקן אפילו שהיו מעשה הדיוט וא"כ לכן אסור, וזה עדין תמוה שלא הוי בזה טירחא וא"כ יש להתיר, ועי"ש שכתב שבעי שינוי אי הוי מעשה הדיוט, ומ"מ כתב להתיר שכך כתב פוסק אחד.

ובכה"ג באין לו אלא זוג א' שרי לכ"ע כדין מי שאין לו אלא חלוק א' וא"צ בזה אזור מוכיח חדא דהמשיחה נעשית בבית בצינעה ועוד דאף שם כשמושח המשחה רואים שאין לו נעלים אחרות או שאין לו בגדים חדשים, כן הביא בהלכות חול המועד שם, וכ"כ בחלק לוי סי' קפ"ב שיש להתיר צחצוח נעלים במועד כי הדרך שאין לאדם אלא זוג נעלים אחד ואין בזה חשש למראית העין וכמו שהתירו חז"ל

שערי יוסף - חול המועד

הכנסת שבירושלים' הם צריכים לאנשי המקום כל השנה ומתמלאת פה על פה בעת התקבץ שם בחג השבועות החוגגים יותר מג' מאות איש כלם הם נכנסים ויושבים רווחים, כי עדין היא בקדושתה וזה סימן גאולה השלישית.

אומנם רבי אשתורי הפרחי בספר כפתור ופרח, (פ"ו עמ' 19) כתב את סיבת הנהירה לעלות לרגל, ומה שנוהגין אנשי גאולתנו יושבי הארץ כאנשי סין חמת דמשק צובא מצרים וכו' לעלות לירושלים בחגים ובמועדים, אינו אלא כדי להרבות עוגמת נפש על החורבן, אומנם צ"ב מה שיכא עוגמת נפש ביו"ט ובפרט על החורבן, ואף שמתפללים בתפילת מוסף על העבודה, צ"ב מה ההגדרה שיהיה עוגמת נפש, ואולי הביאור הוא שע"י כן יתעוררו בתפילה להבאת הגאולה.

ובשו"ת מהרי"ט (ח"א סי' קי"ד) כתב, ואף על פי שנמצא במדרש נמשלה כנסת ישראל ליונה מה יונה זו אע"פ שמרחקת אינה שוכחת את קינה כך ישראל אע"פ שגלו אינם שוכחים את קיניהם, ומפני כך היו נוהגים בזמן שהשנים כתיקונן שהיו עולים בני מצרים וסוריא ובבל ברגלים לירושלים מכל מקום, חיבוב ארץ היא זו כאותה שאמרו רבי אבהו הוה מנשק כיפי דעכו דכתיב כי רצו עבדיך את אבניה ועד היום הזה נוהגין המוני בית ישראל לעלות לרגל בירושלים ולראות את רצפת הר הבית מקום המקדש.

ובשדי חמד (מער' ארץ ישראל אות א') כתב, אשריכם ישראל מקיימים מצוה זו בכל דור ודור בשמחה רבה והולכים מדי שנה בשנה מד' כנפות הארץ הקרובים והרחוקים לא יחוסו על הוצאות רבות ולא על טילטולא דגברא, ומי שאין ידו משגת לילך ברכב ובסוסים אורח ברגליו יעבור כאשר ראיתי בעיני כי רצו עבדיך את אבניה ועפרה יוחננו

ועיין במהר"ץ חיות (ס"ב וקונטרס עבודת המקדש וקונטרס אמרי בינה סי' י"ז) שהאריך להוכיח מהרבה מקומות בש"ס ומדרש וזהו שהתנאים ואמוראים לאחר חורבן הבית עלו לירושלים לרגל ואף נכנסו להר הבית כי עדיין היה להם אפר פרה לטהר עצמם כדמוכח במס' נדה ו' ע"ב אמר עולא חבריא מדכן בגלילא (ועי' רא"ש חולין דף קי"ד ע"א ותוס' בכורות כ"ז ע"ב ד"ה וכי וסמ"ג עשין קמ"א ועי' משנה למלך אבל פ"ג ה"א).

וגם במשך תקופות הגאונים והראשונים עלו לרגל לירושלים, כמו שכתב בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' רל"ג ד"ה נחזור) בימי הגאונים היו עולים לירושלים לרגלים, ומצינו לרב האי גאון שהיה עולה לרגל כמו שכתב בס' חסידים (סי' תר"ל) ורב האי היה עולה בכל שנה לירושלים מבבל והיה שם בחג הסוכות כי היו מקיפין את הר הזיתים בהושענא רבה ז' פעמים ואומרים מזמורים שאמר להם רב האי.

ורבינו יהונתן הכהן מלוניל עלה לרגל בשיירה עם קבוצת עולים בשנת ד"א תתק"ע כנזכר במכתב ששלח ר' שמואל ב"ר שמשון שנמנה עם קבוצת העולים בשנה הנזכרת, באנו אל ירושלים ממערבה של עיר ובכינו בכיה גדולה אני והכהן הגדול מלוניל והלכנו משם להר הזיתים מקום שריפת הפרה ושם התפללנו פעמים בעשרה והוא אחד מעשר מסעות שנסעה שכינה, ע"כ.

ורבינו שמעון בר צמח חי כותב בספרו תשב"ץ (ח"ג סוף סי' ר"א) ויש סמך וראיה שקדושת המקדש והעיר היא קיימת שעדין הם עולים לרגל ממצרים ושאר ארצות ויש בזה רמז במדרש קינות ובמדרש שיר השירים במדרש פסוק אני חומה ובפסוק אלה אזכרה ואמרו כי עדיין נשאר מהנסים שהיו בירושלים שלא אמר אדם לחבירו צר לי המקום' כי בבית

שערי יוסף - חול המועד

דתקון רבנן כעין דאורייתא תיקון וא"כ צריך לראות את רצפת העזרה כמו ראית פנים בבית המקדש, אומנם כתב שם שאם הוא רק חיוב א"כ אין ענין לראות, ומ"מ היום לא מצינו להקפיד בזה, ובפרק למה שכתב במנ"ח (מצוה תצ) שאין מצות ראית פנים בלא קרבן עי"ש, אומנם משו"ת מהרי"ט ועוד שהבאנו משמע שכן יש ענין לראות את הרצפה ודו"ק, וכן משמע בכאיל תערוג ממרן הגרא"ל שטינמן (עמ' קצג) שיש ענין לראות פנים העזרה. ועיין עוד בהליכות שלמה (פסח בסוף פרק י"ב באורחות הלכה) שהגרש"ז אויערבאך זצ"ל בשנים שלא היה בא להתפלל בכותל מערבי ביום חג השבועות עצמו היה בא ביומי התשלומין משום שהיה מנהגו כל רגל לעלות לכותל. ובספר רשימות וזיכרונות ממרן האמרי מנחם זי"ע (עמ' מ') שהיה נוסע הרבה לכותל המערבי ואף בחול המועד היה נוסע לכותל המערבי, ויש שמהדרין בחול המועד סוכות לקחת לכותל המערבי עם ד' מינים כדי לקיים מצות ד' מינים מה"ת לדעת הרמב"ם, וכן היה נוהג מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, מאידך מצינו שמרן הגר"ח קניבסקי שליט"א (בספר אלא פרק נא אות ח') שבחול המועד הולך לכותל בלילה לחוש לדעות שאולי ביום יש חיוב דאורייתא, ואם הוא מה"ת א"כ חושש שמא הד' מינים שלו אינם כשירים מה"ת. והארכנו בכ"ז בקונט' שיח יוסף ח"ד יעו"ש.

האם בחול המועד יש מצות שמחה וחיוב אכילת בשר ושתיית יין

ברמב"ם בהל' שביתת יו"ט פרק ו' הי"ז, כתב, שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים כולם אסורים בהספד ותענית, וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים עליו שנאמר

וזכות כל הצדיקים יגן עלינו ונזכה לראות בביאת גואלינו ובנין מקדשינו בב"א, וכן מבואר בשו"ת גינת ורדים (או"ח כלל א' סימן י"ב) שמשמע שעלו לרגל בזמנם עי"ש.

ולדינא משמע מהתשב"ץ שגם היום איכא חיוב משום שקדושת בית המקדש לא בטלה, וכ"כ בפאת השולחן בית ישראל (ס"ג סקכ"ז) שלדעת התשב"ץ איכא מצוה לעלות לרגל גם היום. ודעת החתם סופר בספרו תורת משה ס"פ אמור בהספדו על הרעש והחורבן בארץ הגליל בשנת תקצ"ו בד"ה אך כתב שגם בזמן הזה יש מצוה לעלות לרגל לירושלים וכן משמע ממה שכתב בשו"ת חת"ס, יור"ד סי' רל"ד ד"ה והגלע"ד שגם בזמן הזה איכא חיובא.

ובשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ח או"ח סי' צ"ד) כתב בזמן הזה שבעו"ה נתקיים והשימותי את מקדשיכם שאפילו בשעת שממה קדושתה עליה והשכינה לא זזה מכותל מערבי ואין אנחנו הולכי לקבל פני השכינה שמה כלל, כי לא חייבה אותנו התורה כי אם בקרבן חגיגה ועולת ראיה, ומשמע מדבריו דליכא חיובא ובספר הר קודש (עמ' רעו בפנים חדשות) כתב שם אפשר לומר דאיכא אפילו בזמן הזה, והוכיח מדבריו בתשובה שם, שכתב שחיוב לקבל פני רגו ברגל אינו נוהג אלא בזמן שחיוב עליה לרגל גנהג היינו בזמן שהמקדש קיים כדי שלא יהא כבוד רבו גדול מכבוד השכינה, ואפ"ה כתב שיש מצוה והינו שיש מצוה אפילו דליכא חיוב. ובספר אמרי דעת להרב נתן ליברמן כתב בזה שאין שום חיוב עליה ברגל מחו"ל, וע"ע בספר אורי חיים עמ' צה-ו, וע"ע זכר נתן אות י' בערך יו"ט, ושד"ח מערכת א"י אות א'.

והנה בהר הקודש שם בהמשך אומר שיש ענין לראות את העזרה כי אם הוא מצוה מדרבנן

שערי יוסף - חול המועד

דמעות ושמח בחגך וגומר קאי גם על חל המועד, ומבואר שם כיצד משמחן ע"כ. [והפסוק ושמחת בחגך אינו בדוקא על חג הסוכות אלא גם על פסח, עין שם בפירוש הרב הירש זצ"ל עה"ת בביאור הפסוק].

והנה במשנ"ב סימן תקכ"ט ס"ק ט"ז שגם חול המועד הוא בכלל מועד לענין מצות שמחה, וכתב שם בסקי"א שמחת השמחה ברגל יש חיוב ביו"ט לשנת יין [מלבד היין שהוא שותה בקידוש, ובזה דעת הגרי"ש אלישיב שיוצא יד"ח כ"כ בלקט הלכות יו"ט פ"א הערה ב'] ולאכול בשר א"כ ה"ה בחול המועד שחייב בשתית יין ובאכילת בשר, וכן אמר לי זקני הגרא"פ טהרני שליט"א. וכן כתב בילקו"י (חזה"מ עמ' תשלט) שמצות עשה לשמוח בכל יום ויום מימי חול המועד ולכן מצוה לאכול בשר ולשתות יין גם בחזה"מ יעו"ש.

ובקובץ תשובות (ח"א סימן נ"ז) לענין חול המועד כתב מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א לחמיו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, שאין חיוב לשתות יין בכל יום ויום בימי חול המועד, שכן מבואר בגמ' עירובין דף מ ע"ב וברש"י שם בד"ה מכל שהרי הגמ' שם הוכיחה שלא שייך לפרש את הפסוק תן חלק לשבעה על ברכת שהחיינו ברגלים, כיון שאינה נוהגת כל שבעת הימים אלא רק ביו"ט ראשון, ומשום שאז בסתמא יש אדם כוס יין ויוכל לומר עליה שהחיינו, אבל בשאר הימים סתם אדם אין לו יין, ולא מסתבר שיהיה חיוב שהחיינו בלא כוס, וכן הוכיח מסוכה דף מז ע"ב כמו שכתב שם רש"י בד"ה מ"מ.

ואני לענ"ד הקטנה לא הבנתי הדברים נכון שמשמע שמסתמא ליכא חיוב כי אין לו יין, כי סתם אדם לא שותה יין, ולכן לענין שהחיינו ליכא חיוב, אבל ברור שאיכא חיוב לשתות יין

ושמחת בחגך וגו' ובהי"ח כיצד השמחה וכו' הקטנים וכו' וכן מבואר בכה"ב שימים אלו חייבים בשמחה.

וכן כתב הרמב"ם בס' המצוות מצוה נד, וז"ל: שציונו לשמוח ברגלים והוא אמרו יתעלה ושמחת בחגך וכו', והענין הראשון הרמזו אליו ביווי הזה הוא שיקריב קרבו שלמים על כל פנים, ואלו השלמים נוספים על שלמי חגיגה וכו' וכולל באמרו ושמחת בחגך מה שאמרו ג"כ שמח בכל מיני שמחה ומזה לאכול בשר בימים טובים ולשתות יין וללבוש בגדים חדשים ולחלק פירות ומיני מתיקה לקטנים ולנשים ולשחוק בכלי ניגון ולרקוד במקדש לבד והיא שמחת בית השואבה זה כולו נכנס תחת אמרו ושמחת בחגך, ומה שיתחייב מהם יותר שתיית היין לבד, כי הוא יוצר מיוחד בשמחה, ולשון הגמ' בפסחים (קט). בזמן שבת המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת, עכשיו אין שמחה אלא ביין לפי שנאמר ויין ישמח לבב אנוש וכו' עכ"ד.

עוד במצות השמחה, ראה מה שכתב בספר החינוך (מצוה תפח) שכתב משרשי המצוה לפי שהאדם נכון על ענין שצריך טבעו לשמוח לפרקים כמו שהוא צריך אל המזון עכ"פ ואל המנוחה ואל השינה וכו' והעובר על זה ואינו משמח עצמו ובני ביתו והעניינים כפי יכולתו לשם מצות הרגל ביטל עשה זה ועל הדרך הזה אמרו ז"ל כל מעשיך יהיו לשם שמים עכ"ד. ומ"מ מוכח מדברי הרמב"ם שיש חיוב לאכול בשר ולשתות יין בחול המועד דיש בו דין שמחה, וכן ראה במשנ"ב (סימן תק"ל סק"א) כתב, גם חייב לכבד חול המועד במאכל ומשתה וכסות נקיה שלא ינהג בהן מנהג חול, ומהרי"ל לבש הקט"א של שבת, ועין לעיל סימן תקכ"ט סעיף ב' ובמשנה ברורה שם,

שערי יוסף - חול המועד

וע"ע בשבות יצחק (פסח פ"י סימן ד') שהוסיף מרן הגרי"ש לבאר, שמה שכתוב שאין שמחה אלא ביין זה לא רק גילוי בעלמא שיין הוא דבר המשמח, אלא הוי תקנה לשמחה דוקא ביין, ולכן מי ששמח אפילו בדברים אחרים צריך להתאמץ ולקיים את השמחה ביין, והמצוה בזה לשתות רביעית יין ומיץ ענבים אינו מועיל לזה כי אינו משמח, אומנם כתב שם שדוקא מי שיש לו הנאה מיין אבל מי שאין לו הנאה מיין ואינו משמחו אינו חייב, וכ"כ באשרי האיש ח"ג, וע"ע בקובץ מבקשי תורה סימן ק"ו מה שאיתא שם בשם הגרי"ש אלישיב, וכן מבואר בהלכות חול המועד להגר"מ פינשטיין זצ"ל, וכ"כ בספר זכרון שלמה.

וע"ע בספר יד בנימין לבנו שלמרן הגרי"ש עמ"ס עירובין דף מ ע"ב הוכיח מדברי המהרש"א בנדרים דף מט ע"ב שיש חיוב לשתות יין בכל יום מחול המועד. ובספר אלא ד' אמות (פרק נא אות ה') כתבו שמנהג מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שלא לשתות יין בחול המועד, ואע"ג דבמשנ"ב סימן תק"ל סק"א שנוהג מצוות שמחה אף בחול המועד, והיינו שהגר"ח לא חזר בו וצ"ב מה יענה על טענת מרן הגרי"ש. ושור"ר בספר שלמי תודה (סוכות עמ' תתט) שכתב שם שיש חיוב לשתות יין והביא את ראית הגר"ח ק"א צ"ל לשתות [ולא הזכיר זאת בשמן] וע"ז כתב שאין לתרץ ששם מירי בזמן הבית, והיינו כמו תירוצי הגרי"ש], שרב נחמן שם הוא אמורא ובפשטות הוא מדבר לפי זמנו, ולא לפי זמן בית המקדש, ונשאר בצ"ע.

וכ"כ בכאיל תערוג, מועדים (עמ' קעא) שמרן רה"י הגראי"ל שטינמן זצוקלל"ה לא היה מקפיד לשתות רביעית יין בכל יום בחול המועד, והביאו שסתם שתיה היא ברביעית, וכ"כ בנימוקי או"ח, והביאו שם מהיש"ש

אך החיוב הזה רק למי שיש לו בזה שמחה וזה רק למקצת אנשים כדחזינן ופוק חזי מאי עמא הדבר, ולכן בסתמא לרובא דאינשי אין יין.

ועי"ש שהגרי"ש אלישיב ענה להגר"ח קניבסקי ששם מוכח מדברי הגמ' שהגמ' לפני זה אומרת בסוטה כשם ששבעת ימי החג טעונין קרבן וישר וברכה ולינה אף שמיני א"כ הגמ' שם מדברת בזמן שבית המקדש קיים ואז עיקר השמחה באכילת שלמים, וע"ז הש"ס קאמר שלכו"ע מי איכא יין אבל לאחר שחרב הבית ובודאי שכל יהודי ידאג שיהיה לו יין לקיים את מצות של ושמחת בחגך. ועוד כתב שהגמ' בעירובין מיירי על מה שנאמר בקהלת מן חלק לשבעה וגם לשמונה דקאי על זמן שבית המקדש קיים. וראה עוד בזה בדרך שיחה (עמ' שפו) שכתב שבדברי הגמ' בסוכה משמע דאיירי בזמן בית המקדש יעו"ש, ובעיקר קושיה זו ראה בשו"ת משנה הלכות (ח"ז סימן עח) שהקשה כן וכתב שמפורש בגמ' בסוכה שכל שמונת ימי החג איכא מצות שמחה, וכן מפורש ברמב"ם, ומה שרש"י כתב שאין יין מצוי לכל אדם בחולו של מועד, ר"ל שאין להם יין כ"כ הרבה, דהגם דחייבי בשמחה מ"מ אין להם הרבה שאין ינם מצוי, וצ"ע עוד למש"כ רש"י בעירובין דף מ' ע"ב, והא כוס יין בעי לומר הברכה עליו, וסתמא דאינשי יומא קמא אית להו כוסף אבל בשאר יומי לית להו לכו"ע, ע"כ, דקדק לומר דלית להו, אבל אין הכא נמי דבעי כוס יי, אלא שאין להם שאינו מצוי להם, וסוף דבר שהדבר פשוט דבחוה"מ נמי בעי שמחה, ואין חילוק מכל יו"ט, ובשם מרנא הגר"א ז"ל מובא, שאמר שהמצוה שיותר קשה לקיימה בכל התורה היא מצות שמחה שצריך להיות בשמחה שמונה ימים בלי הפסק עכ"ד,

שערי יוסף - חול המועד

האם מותר לשטוף את הרצפה בחול המועד

במנחת יו"ט על הקיצור שו"ע הלכות חוה"מ (סימן ק"ד סק"ב אות ח') הביא בשם הגאון מהר"ש הכהן מוילנא שנשאל אם מותר להדיח הרצפה בחול המועד, [דהרי בשבת ויו"ט אסור כמבואר בשו"ע סימן של"ז ס"ג], והשיב שכיון דדרך בעלי בתים בזמנינו להדיח הרצפה שני פעמים בשבוע ומקפידים על נקיות נקרא צורך המועד ומותר והטעם כי זה טורח קל מ"מ אם טורח הרבה יש בזה איסור מלאכה ועובדא דחול.

ובשו"ת תשורת ש"י (מהדו"ת סימן קע"ד) כתב שהנוהגים להדיח הרצפה בכל ערב שבת, הו"ל כמטפחות הידים שמותר לכבסן שהיה כמתלכלכים תדיר, אבל הנוהגים להשאיר הרצפה כמה שבועות ללא הדחה אסור, מ"מ נראה שהיום שמנהג ששוטפים את הרצפה כמה פעמים בשבוע ואין הרבה טורח ובודאי יש להתיר, וכ"כ בספר חול המועד כהלכתו עמ' קצו, וכ"כ בשו"ת באר משה ח"ז סימן פ"ח, [ולפ"ז כתב שם ששטיפת מכונית תהיה אסורה כיון דאין דרך לשטוף אותה פעם בשבוע, וכ"כ בשו"ת מים ההלכה ח"ג סימן צ"ז], וכ"כ ביוסף לקח ממועדים ח"ב עמ' רסו, ובספר דעת יהודה מהגאון הרב יהודה שפירא זצ"ל עמ' קכא כתב להתיר.

והפוסקים כתבו שאף אם ע"י שישטוף יגיעו מים לגינה וישקה מ"מ אין לחוש ויהיה מותר אף בכה"ג. ובשמירת שבת כהלכתה (פס"ו סעיף מ"ז) הביא בשם הגרשז"א שמותר אחרי השטיפה לסחוט את המטלית הרטובה לגמר השטיפה, והטעם להיתר בזה משום שהוא מעשה הדיוט, [ויש שכתבו שהאשכנזים מחמירים אף בזה עיין בשו"ת מחוקק במשעונתם ח"ב עמ' קצט] ומשמע מדבריו שהכוונה לגמר השטיפה, ובשו"ת מעיין אומר

ביצה פ"ב סימן ה' שיש לשתות לרוות גופו עי"ש.

ויש להביא מש"כ שבספר שלמי תודה (סוכות עמ' תתח) הביא הגר"צ שמרן הקה"י זל"ה, שבימי חול המועד איכא מצוה לשתות רביעית יין בכל יום אם הוא מסוגל לכך, והינו שהגר"ק בנו חלק על אביו מרן הקה"י, ושו"ר ראיתי בספר דרך אכילה שהביא תשובה ממרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בעמוד עה ששאלו אם יש חיוב וענה י"א שיש מצוה. וכן בספר ושמחת בחגך (עמ' 8) הביא ששמע מהגר"צ אבא שאול זצ"ל שיש לשתות רביעית יין, והביא שכן שמע בשם הגר"י קמינצקי, ובחזון עובדיה (יו"ט עמ' קסד) כתב שיש מצוה לשתות יין, אומנם לא משמע שהי חייב אם יכול לשתות, אלא יש רק מצוה קיומית. וכ"כ בס' חול המועד כהלכתו פ"א הערה כה, וע"ע בהליכות מועד (עמ' רפב), וכן משמע במועדים וזמנים (ח"ז סימן קי"א) שאם אינו יכול לשתות יין ישתה יי"ש ואם לאו ישמח בכל שמחה זה העיקר.

ואם יוצאים ידי חובה במיץ ענבים, בספר חול המועד זכרון שלמה (אות א) שהביא בשם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל שאין יוצאין ידי שמחת יו"ט בשתיית מיץ ענבים הואיל וכל השמחה במה שיש בו כדי לשכר ובשתיית מיץ ענבים אינו משכר. וכן הו"ד הגרשז"א בהליכות שלמה (פסח עמ' ריז) ובשו"ש (ח"ב עמ' קיב) והביא דבריו בכי בא מועד (יו"ט עמ' קנב) שמקיימים מצות שמחת יו"ט אף במיץ ענבים ושכן כתב בשו"ת יחו"ד ח"ו סו"ס ו בהערה, ואמנם לפי דעת מרן הגריש"א זצוק"ל בגדר מיץ ענבים (ראה מה שהארכנו בזה בקובץ באר התורה קכט) שלא יוצא בזה יד"ח שמחה ביו"ט ובחול המועד כך נראה לכאורה.

שערי יוסף - חול המועד

אלה בזה"ל: בעזה"ת ראיתי הליקוט בעניין שטיפת הריצפה בחוה"מ, והנה לפי מה שכתבתי בחיבורי בני (או"ח סי' של"ז) שפסק השו"ע לאסור שטיפת הריצפה בשבת היא אחד מפסקי השו"ע התמוהין, אחרי שכל מעיין בשני הסוגיות ובדברי הראשונים המפורסמים שאנו הולכין לאורן, ימצא שמעיקר דין השו"ע מותר לשטוף הריצפה בשבת בזמנה"ז שכל בתי העולם מרוצפין לגמרי, והאוסר בזה הוא דעת יחיד כנגד רוב בנין ומנין המתירים מעתה כ"ש חוה"מ, אולם למעשה אסרנו מטעם טירחא כדברי הרמב"ן פ' אמור כג כד, ומאחר שלא מצאנו בחוה"מ לאסור טירחא רק טירחא יתירה כפשטות לשון סוגיין (מו"ק ד.) כאן שגם בשבת התתירוהו כאמיר דשרי זילחא במחוזא (שבת צה.) וכאמור כן דעת רוב בנין ומנין חכז"ל, לענ"ד לא רק שאין לאסור אלא מפני כבוד החג וכיבוד הבית שהוא לעולם כמעט ששה ימים, לא רק שמותר אלא מצוה גדולה יש בטירחא מן עטת זו לכבוד הבית ודייריו שהנקיון מביא שמחה כידוע לכל יושבי תבל בזמן הזה. עכ"ד. וע"ע בזה בשו"ת אבני דרך ח' ח' סימן שצו, במה שציין בזה, ובמש"כ בח"ד סימן נג אות ה יעו"ש.

טבילת כלים בחול המועד

הנה בעיקר האיסור לטבול כלים בשבת מצינו להרא"ש והרמב"ם בהל' שבת פ"ג שכתבו דהטעם הוא משום מתקן בטבילת כלים בשבת, והרי"ף כתב משום סוחט, ולפי דברי הרי"ף אין לאסור בטבילת כלי חדש בחול המועד, ולדינא לענין שבת כתב בשו"ע (סימן שכ"ג ס"ז) שמותר להטביל כלי חדש הטעון טבילה ויש אוסרים וירא שמים יצא את כולם ויתן הכלי לאינו יהודי במתנה ויחזור וישאלנו ממנו ואין צריך טבילה כלומר מדברי מרן משמע שלכתחילה רשאי לטבול בשבת אלא

ח"ג פ"א סימן ג' כתב בשם הגר"ע יוסף כך אם לסחוט בתוך כדי השטיפה מותר, אבל שיהיה נקי אסור, אבל משמע כדי להעביר סרמטוט לגמר השטיפה שפיר דמי, ובהערות שם הבין בדברי הגרש"ז שהכוונה אחרי שגמר הכל ואעפ"כ מותר, ותמה לעין בהערות שם למה מעשה הסחיטה יקרא מעשה הדיוט, וגם דבריו שם צ"ב והרי סחיטה ברור דהוי מעשה הדיוט.

ובילקו"י (חוה"מ עמ' תתכג) שמותר לשטוף את הרצפה בחול המועד ודלא כמ"ש לאסור בשם אביו הגרע"י.

וע"ע בשו"ת כפי אהרן (ח"א סימן מ"א) שיש מקומות שנוהגים להחמיר, אלא א"כ מלוכלך מאוד וגורם אי נעימות וצער, וזה גם מותר רק ע"י גוי, אומנם במהגי רבותינו והליכותיהם הביא שם בעמ' שטז שהחת"ס לא הניח לשטוף ביתו אפי' ע"י גוי ואפי' בצינעה וצ"ל שפעם זה היה מלאכה עם טירחא כיון שלא היה להם בתים כמו שיש היום. ובשו"ת יביע אומר (ח"ג חאו"ח סימן ל"א) כתב שהנוהגים כמו מרן מותר בכל אופן, וכ"כ בחזון עובדיה יו"ט עמ' קצד. וכ"כ בילקוט יוסף הלכות חול המועד.

וע"ע בכאיל תערוג (מועדים עמ' ר') שפ"א אירע שהגראי"ל שם לב כשכלתו הרבנית חנה שטינמן ז"ל, שוטפת את ביתו בימי חול המועד, ודעתו של הגראי"ל היתה שמפני קדושת המועד אין לשטוף את הבית, ושאלה למה היא שוטפת בחול המועד, וענתה שאבא [והכוונה לאביה מרן שר התורה הגר"ח ק שליט"א], אמר שביתו של גדול הדור צריך להיות נקי ומותר לשטופו אף בחול המועד.

והגאון האדיר רבי בן ציון הלוי וואזנר שליט"א אב"ד שבט הלוי בבית שמש, ובנו של מרן בעל השבט הלוי זצוק"ל כתב לי על דברי

שערי יוסף - חול המועד

ויעו" שהשארין להוכיח מדוע אין כאן איסור מתקן מנא בחול במועד, וע"ע בשו"ת רבב"א ח"ד עמ' תד מש"כ בזה, וע"ע בס' טבילת כלים (פ"ו ס") מש"כ בזה, אולם בספר חיכו ממתקים בסימן תקל"ג בהערה מח, וכן הביא בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שאסור לטבול כלים שלא לצורך המועד, וכן ראה בגם אני אורך פסקי הוראה (ח"ב סימן ד) שהביא שהשיב לו גהר"א נבנצל שליט"א שמותר לטבול בחול המועד אבל שלא לצורך המועד יש להמנע מטרחת מיותרת, ויעו"ש עוד מה שהביא בשם הגר"ק שלצורך המועד שרי יעו"ש, ויש בספרי האחרונים שהביאו דברי הש"ש"כ למעשה, ולמעשה שב ואל תעשה עדיף, אלא א"כ אח"כ יעלה לו בטירחא. וע"ע בס' פני השולחן סימן תקמ ויל"ע עוד.

האם מותר לקנות כלים חדשים בחול המועד

ראיתי לידידי הג"ר בנימין ראובן שלזינגר שליט"א מנחת בנימין וגליון מן הבאר, בגליון מן הבאר מס' 8 שכתב להסתפק האם הדבר מוסכם שלכו"ע אין שום חשש לקנות בחול המועד סירים כדי לבשל בהם, וכתב שהשאלה למעשה היא במקרה שיש לו זכיוני בחנות ובעלי החנות אמרו לו שהחל שבועיים קודם הפסח א"א להשתמש בזיכוי ורק לאחר יו"ט שרי, וכתב שם שלכאורה אין שום סרך איסור כיון שאין איסור מקח וממכר בחול המועד, ויפה דן ויפה הורה, וכן נלע"ד וכ"ש היכא שיש לו בזה צורך גדול לכבוד המועד כגון שצריך סיר גדול לבשל לאורחים וכו', [וכמו שכתוב בפסחים ובביצה הואיל ואי מיקלעי אורחים וכו' חזינן דגם בזמן הגמ' זה היה מציאות כן] ויעו"ש עוד שהביא בהא תשובת הגאון רבי משה אפרים ליברמן שליט"א שבנ"ד מותר ולא חשיב כמכין צרכיו במועד יעו"ש עוד.

שעדיף ליתן לגוי במתנה ולהשאילם ממנו. ומ"מ אף ש"א וי"א עדיף להחמיר, בחול המועד יש להקל, והנה לענין יו"ט מבואר בשו"ע סימן תק"ט ס"ז שאסור ביו"ט גם להטביל כלים משום כמתקן, ומ"מ מצינו במשנ"ב סק"ל שכתב בשם האחרונים שאם לא היה אפשר לו להטביל מערב יו"ט מותר לו להטביל ביו"ט לדברי הכל לצורך תשמישו היום שהרי הוא מכשירי אוכל נפש אך אין מורין כן לאחרים. עכ"ד, אבל כ"ש בחול המועד שיש לו צורך שמותר להטביל כלים.

וכן לדינא כתב בשו"ת תפארת צבי (ח"ב סימן פא) כתב שיש להתיר לטבול כלים בחול המועד בלא שום פקפוק, וכן פסק להיתרא בס' שמירת המועד כהילכתו (עמוד כא) שיש להתיר שהרי מותר לתקן כלים לצורך המועד, וכ"ז דוקא לצורך המועד, ורצה לצדד שם, שאף שלא לצורך המועד מותר לתקן, שהרי מדברי המשנ"ב בסימן שכ"ג סק"ל מוכח שמקל שם כדעה שמותר לטבול כלים בשבת, א"כ כ"ש בחול המועד שיהיה מותר לטבול כלים חדשים, שיש לסמוך בזה על דעת השו"ע, אומנם הביא בשם הגרישז"א לאסור בזה, וכנראה דלא הוי צורך המועד, יש לאסור.

אולם לדינא נראה להקל, וכן כתב בשו"ת דבר יהושע (ח"ג חיו"ד סימן ע"ד) שמותר לטבול כלים בחול המועד, אפילו שאין לו בהם צורך אלא לאחר המועד, וצ"ל דאף שהוי מלאכה שהוא מתקן כלי מ"מ אין בזה טירחא גדולה, יעו"ש, וכן נקט לדינא בספר שמירת שבת כהלכתה (פרק ס"ח סעיף כו) שמותר לטבול כלים, אף שלא לצורך המועד, והביא לזה שם מקור, משו"ת רבבות אפרים ח"א סימן שנ"ה, ששם נשאל בזה והשיב שבכל מלאכה אע"פ שאסורה ביו"ט מותר בחול המועד וביו"ט גופו נראה דאם צריך לכלי מותר לאכול ביו"ט

שערי יוסף - חול המועד

שמותר למסור אפילו לישראל מלאכה שיעשנה לאחר המועד יעו"ש.

אולם אכתי אפשר דלפי שיטות הפוסקים דבאמת אין איסור אפילו בשבת לומר י"ח ברכות אך לא ארטחיהו א"כ אפשר שבחול המועד כן אטרחיהו, ויל"ע לדינא. והגר"א שלזינגר שליט"א בעמח"ס שו"ת שואלין ודורשין, רבה של שכונת גילה בירושלים עיה"ק תובב"א כתב לי בזה"ל: מותר לבקש בקשות. וכן ששאלתי להגאון רבי שמאי קהת הכהן גראס שליט"א, בזה"ל: האם אסור לבקש בקשות בחול המועד כמו ביו"ט, או שרק ביו"ט ושבת אסור, כתב לי שמותר. וכן הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א השיב לי בחול המועד מותר.

והגאון רבי מתתיהו גבאי שליט"א בעמח"ס בית מתתיהו ג"ח, כתב לי בענין זה, (ונדפס מכתבו בסוף קונטרס שיח יוסף חלק י') בזה"ל: עי' בשו"ת תשובות ישראל ח"ג סי' יב שמסיק דאין לבקש צרכיו בחומ"ה, וכתב לי הגר"ח קניבסקי אם מותר לבקש צרכיו בחומ"ה, אין ראוי, וכבר כתבנו בזה בס' גם אני אודך ח"ג ס"ה עמ' מג'. ע"כ.

והנה מצאנו לענין דין ודבר דבר שכתב בשו"ת יכין ובוועז (ח"א סימן קיז) שמסתברא שבחול המועד לא שייך דין ודבר דבר, ובשמירת שבת כהלכתה (פרק סח הערה קב) שכתב גם כהאי גוונא וזה עפ"י מה שמבואר בשו"ע סימן תקמג סעי' ג' שמותר למסור מלאכה אפילו ליהודי כדי לעשותה לאחר המועד וכמבואר שם היינו בלבד שלא ימדוד וישקול וימנה כדרך שהוא עושה בחול. וא"כ מבואר דהוי כיום חול וא"כ ה"ה לענין זה. וכן משמע מדברי השלמי תודה סימן פז ששרי לומר בקשות בחול המועד יעו"ש היטב.

האם יש איסור לבקש בקשות בחול המועד

הנה בענין זה ראה מש"כ בקונ' שער יוסף שאילת צרכים ובקשות בתפילה (עמ' קג) והבאנו מש"כ הרמב"ם בהל' שביתת יו"ט פ"ו הלכה כ"ב, "ימים שבין ראשון ושביעי של פסח וראשון ושמניני של חג הסוכות והן בגולה ארבעה בתוך הפסח וחמשה בתוך החג, הם הנקראין חולו של מועד, ונקראין מועד, ואע"פ שהן חייבים בשמחה ואסורין בהספד ותענית וכו' ", וא"כ לכאורה הוי כמועד, וא"כ כיון דהוי ימי שמחה, א"כ להאי טעמא שאסור לבקש בקשות בשבת משום צער א"כ לכאורה אסור להצטער גם בחול המועד, וא"כ יהיה אסור לבקש בקשות גם ביו"ט, אבל לטעם משום עונג שבת הרי אין עונג שבת בחול המועד, וכמו שכתב במשנה ברורה (סימן תקכ"ט ס"ק ט"ו) שבחול המועד אין בכבוד ועונג משום שלא נאמר בו מקרא קודש עי"ש, אולם עי' מה שהבאנו בדברי יוסף עמ"ס פסחים דף קיח ע"ב עי"ש.

אבל למאי שכתבו הראשונים ממצוא דבר, א"כ יהיה מותר, אלא דגם יש לעין בכל זה דהרי מתפללים שמו"ע בחול המועד, וא"כ בע"כ דליכא דין שמחה לענין זה. וכן אחר דכתבנו זה העיר לי כן הגאון רבי משה בונים שכטר שליט"א מרבני ישיבת רנה של תורה בכרמיאל.

ואם יש איסור של ודבר דבר בחול המועד, ולדינא בהא משמע מהשו"ע סימן תקמ"ג ס"ג שאין בחול המועד דין זה, וכן מבואר באגלי טל (מלאכת קוצר סמק"ג) יעו"ש וע"ע באורחות רבינו ח"ב עמ' קכ ויש לחלק, וכן עיקר לדינא, וכן הביא בשש"כ (פרק סח הערה קב) בשם מרן הגרשז"א זצ"ל שמסתברא שלא נאמר איסור זה בחול המועד ויעו"ש הוכיח כנ"ל מדברי השו"ע ובמשנ"ב שם סק"ז

שערי יוסף - חול המועד

כהנים במה אתה מקדשו במאכל במשתה ובכסות נקיה וכתבי ביום שהביעי וגו' וכשם שצוה הקב"ה לקדש ראשון ושביעי כך צוה לקדש חולו של מועד דכתבי אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש וכו' ולפיכך חייב אדם לכבדן במאכל ובמשתה ובכסות נקיה כשאר ימים טובים ע"כ. וכן כתב בשבולי הלקט (סימן רכ) בשם ספר היראים, והנה בעיקר דביר התניא שיש לכבדו בביגוד כמו יו"ט בשער הציון סק"ד כתב שלא מוכח כן מדברי הרמב"ם אלא שיש ענין לכבוד יותר מימות החול, אבל מ"מ הרבה נוהגים לכבדו אף בכסות של שבת או יו"ט, [ווד"א העיר מש"כ בספר קיצור הלכות המועדים להגר"ש דבילצקי זיע"א שלעזר על זה שלא לובשים בגדים מיוחדים ליו"ט משל שבת, והנה אף שמקיימים כן בקראק מ"מ הרבה לא לובשים, וכמו כן מה עם הבחורים ועוד וכן כולי עלמא ודו"ק].

ומ"מ מדברי הרמב"ם מוכח דדמצות ושמחת בחגך הוא גם בחול המועד, וכן כתב בקרו אורה דף ח' ע"ב מו"ק ששמחת חג כל שבעה דהלא קיימא אין נושאים נשים במועד, ואמרנו בגמ' שם"ט משום שאין מערבי שמחה בשמחה, וכן כתב לדרייק במשנה ברורה סימן תקכ"ט סקט"ז. וע"ע בשו"ת משנה הלכות (ח"ז סימן עח), וע"ע שבער הציון שם סק"ד וסימן תקעב סק"ג.

חיוב אכילת פת בחול המועד

הנה בשו"ע סימן קפח סעיף ה' ז' בברכת המזון בשבת מזכיר רצה והחלצינו ובר"ח בוחולו ש מועד אומר יעלה וביוא ואם טעה בשבת ולא הזכיר רצה וסיים חוזר לראש ובראש חודש אם סיים ולא הזכיר יעלה ויבוא אינו חוזר מפני שאינו חייב לאכול פת כדי שיתחייב לברך ברכת המזון וחול המועד דינו

והנה בעיקר דין זה תלוי בדיוק מה ההגדרה של חול המועד, שהרי בודאי חול המועד לא הוי כיו"ט, הנה הבאנו כבר בדברי יוסף עמ"ס פסחים (בשלהי פרק ערבי פסחים) בהל' יו"ט פ"ו הי"ז כתב שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר יו"ט כולם אסורים בהספד ובתענית וחייב להיות אדם שמח וכו', ודייק בזה בשו"ת רע"א (ח"א סימן א') שחיוב עונג וכבוד הוא רק ביו"ט ובשבת אבל לא בחולו של מועד, ואיכא רק חיוב שמחה בחולו של מועד.

ולכן כתב שם שבחול המועד ליכא חיוב סעודה בפת ולכן נפסק בשו"ע או"ח סימן קפ"ח שאם הוא שכח לומר יעלה ויבוא בברכת המזון אינו חוזר, משום שאי בעי לא אכיל פת. עיי"ש עוד בדין האם מותר להתענות בחול המועד. ויעויין עוד בזה עוד בדיבור הבא.

ושמחת בחגך גם בחול המועד

כתב ברמב"ם בהלכות יום טוב (פרק ו' הלכה יז, ויח) חייב אדם להיות שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו וכל הנלוים אליו במועדי ישראל, שנאמר ושמחת בחגך, ואין שמחה אלא בבשר ויין, וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל גם לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האומללים. אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ואשתו ובניו, ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש, אין זו שמחת מצוה של החג, אלא שמחת כריסו, ועל העושה כן נאמר (הושע ט, ד) זבחיהם כלחם אונים להם כל אוכליו יטמאו כי לחמם לנפשם, ושמחה זו קלון היא להם, שנאמר (מלאכי ב, ג), וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם. עכ"ל.

וכן כתב בספר תניא רבתי (סימן נב) וז"ל: כתיב בפרשת אמור אל הכהנים (ויקרא פרק כג פ"ז) ביום הראשון מקרא קדש ונשיא בתורת

שערי יוסף - חול המועד

אולם לדינא האי מקורא כן כתב גם בביאור הגר"א סימן תקמ"ז ס"א שכאן המקור לרמב"ם אסור להתענות בחול המועד, אולם בשולחן גבוה סימן תקמ"ז סק"ב שכתב לתמוה מניין לרמב"ם מקור לדין זה יעו"ש, והנה על קושתינו י"ל דמקור אחר יש לרמב"ם דהנה בספר ידות נדאים (יד שאול סימן רטו סק"ד) כתב שמקור דברי הרמב"ם הוא מהא דאיתא במו"ק דף יד ע"א דאמרינן שלא הורגים את הנמש בחול המועד בבוקר דאמר רבי עקיבא מניין לסנהדרין שהרגו את הנפש שאין טועמין כל אותו היום תלמוד לומר לא תאכלו על הדם ומאחר שאסור לאכול ביום ההריגה ממילא ממנע משמחת יו"ט, ומוכח דאסור להתענות בחול המועד, וכן פסקו לדינא שאסור להתענות בחול המועד בשו"ת הרשב"ץ (ח"ג סימן קס)

ובספר המאורות על מסכת ביצה (דף טו ע"ב) וכן בבית הבחירה למאירי (ביצה דף טו ע"ב) אולם שם כתב לחדש שאם הוא מתענה מחמת שהוא פונה לעסקיו או שאינו מתאוה לאכילה שרי בחול המועד, ומ"מ כשיטת רהמב"ם דאין לחלק, כן כתב בארחות חיים (הלכות חול המועד סעיף לד) והכל בו (סו"ס ס') וכן כתב לדינא בשו"ע סימן תקמ"ז ס"א, וכן כתב בסימן תקע"ח

אולם בדעת תורה (סימן תקמז ס"א) כתב לתמוה בכל דברי הרמב"ם מהא דכתבו רש"י ורשב"ם בפסחים דף קכ ע"א דאמרינן התם ששת ימים תאכל מצוה וביום השביעי וגמור מה שביעי רשות אף שש ימים רשות ופרשו שם, ומה שביעי רשות וכו' אף שש ימים רשות שאם רצה לאכול בשר בלא לחם או להתענות הרשות בידו עכ"ד, ומכוח דשרי, וי"ל דשיטתם לפי דעת המאירי דהיכא דעונג לו שרי, וכמו שמצינו בהל' שבת, ועוד י"ל

כראש חדש עכ"ד, ומוכח דאין חיוב לאכול פת, וכן כתב בבית יוסף בשם רבינו ירוחם שנראה לו מדברי הרמב"ם ורש"י שאע"פ שחייב לאכול בשבע ימי החג י"ד סעודות אחת ביום ואחת בלילה יכול להשלימן בפירות עכ"ל, וכן כתב בארחות חיים מלנויל (הלכות חול המועד סעף לד) וכן במאירי בביצה דף טו ע"ב ובכל סו (סוף סימן ס') שאכילת פת במועד רשות, אולם ראה בבית יוסף סימן רפח שהביא משו"ת התשב"ץ (סימן שצח) שיש חיוב לאכול פת, ומ"מ אף דהשו"ע לא פסק כהאי דעה, מ"מ לכתחילה יש מצוה לקבוע סעודה על פת, כן כתב במג"א (שם סק"א) ובא"ר (סק"א) והו"ד במשנ"ב (סק"א) ובכה"ח (סק"ד), ועוד כתב במשנ"ב ובכה"ח ששי דין לאכול סעודה אחת ביום וסעודה אחת בלילה שכיון שמצוה לכבוד באכילה ושתיה ועיקר אכילה הוא לחם.

האם מותר להתענות בחוה"מ

ברמב"ם פ"ו מהל' יו"ט הכ"ב כתב שאסור להתענות בחול המועד, ועיקר ראייתו מהא דאיתא בתענית דף יז ע"ב שכתבו מגילת תענית שמתאריך ח' בניסן עד סוף המועד אסור להספד ולהתענות מפני שעם ישראל נצחו את הבייתוסים שמחרת השבת האמור בעצרת אינו שבת בראשית יעו"ש ברש"י, ובגמ' שם שאלה למה ליה למימר עד סוף המועד לא מתענים משום מעשה דבייתוסים לימד עד המועד, ומועד גופיה יו"ט הוא ואסור ע"כ, מוכח דאסור להתענות בחול המועד.

אולם לענ"ד אפשר דאין ראייה דהתם הוא משום שניסן כולו קודש, וכמו הטעם דמשו"ה לא אמרינן תחנון, וא"כ אולי יש לחלק בין סוכות לפסח.

שערי יוסף - חול המועד

לקחת את הטלית והתפילין בחול המועד לאחר המועד

אסור-חג דפסח תשפ"א

לכבוד הגאון רבי אהרן כהנא שליט"א מח"ס
יעננו ביום קראנו, ושא"ס, עפולה

שלו' וברכה.

במה ששאל כת"ר בהאי לישנא, האם מצוי
שאנשים נוסעים להוריהם שביעי של פסח
נשארים גם ביום לאחמ"כ כדי לעזור וכו'.
האם מותר לקחת מביתו במועד טלית ותפילין
לאחר המועד. [דהוי טירחא דלא לצורך
המועד] ע"כ לשון שאלתו.

לענ"ד פשיטא שמותר בהא לדינא, כיון שצריך
לדאוג שאח"כ יקיים את מצוותו, להניח
תפילין, וגם לא הוי טרחא כ"כ גדולה, והוי
טרדא דמצוה ושרי, ואף שכתבנו [ראה בקובץ
באר התורה מס' קד] בענין החזרת כלים של
פסח למקומם שאין לו בזה שום צורך, שאני
התם דהרי יכול לעשות אח"כ, אבל הכא אין
לו אפשרות אחרת, וכ"ש שהדבר מצוי שעוזר
להוריו או לשווער שלו דהוי מצוה דאורייתא,
וע"כ פשיטא דשרי, ומה שעתה מתעורר לי
האם מותר לו לקחת את הטלית של ימי החול,
דהרי בד"כ יש ב' טליתות אחד לשבת וימים
טובים ומסתמא חולו של מועד, ואחד ליום
חול, ומיהו אצל החסידים שנוהגים כיו"ט גם
באסור חג, גם לענין הבגדים א"כ מסתמא
לובשים גם טלית של שבת, שהרי לובשים גם
שטריימל, א"כ ממילא אין בזה שאלה, אבל
לנוהגים שאסור חג רק באכילה ובשתיה וכמו
שנראה מדברי הרמ"א בסימן תכ"ט, וכן
שמעתי היום בזה מאת הגאון רבי עמנואל
טולדינו שליט"א ראש ישיבת שארית יוסף,
ובעמח"ס עוטה אור, שאין נוהגים ללבוש
בגדי שבת ויו"ט וכמו שמשמע מדברי הרמ"א,

דאין להוכיח מדברי רש"י כיון שרש"י הוא רק
מפרש, דברי הגמ', ומ"מ עיקר לדינא
כהרמב"ם והשו"ע. וע"ע במש"כ בכ"ז
בקונטרס דברי יוסף עמ"ס פסחים, ובכ"ז
עיקר להעיר דתלוי בפלוגתא בסוכה דף כז
ע"א דחכמים ור"א.

ובריטב"א בסוכה (דף לח.) ובשו"ת הרשב"א
(ח"ה סימן רטו) כתבו שחול המועד נקרא
יו"ט, וכן מבואר בשו"ת הדריב"ז (חלק ד' ו'
ב' אלפים רלא), ובשו"ת יוסף אומץ לחיד"א
(סימן יג), וע"ע בשו"ת משכנות יעקב (או"ח
סימן לז) ובשו"ת יביע אומר (ח"ד או"ח סימן
מו). ואינו תחת ידי עתה, אבל ברור דאינו
כיו"ט ממשי, כמו שהבאנו שידוע שיטת
הרמב"ן דספירת העומר הוי כחול המועד,
והבאנו דבריו בשער יוסף בהקדמה, ובע"כ
ברור דלא דמי לחול המועד ממשי, אלא הוי
דומיא דחול המועד הכא נמי הכא.

והנה במשנה ברורה (סימן תקל סק"א) כתב
שיש מצוה לשמוח בחול המועד וכתב כך: גם
חייב לכבד חוה"מ במאכל ובמשתה וכסות
נקיה שלא ינהג בהן מנהג חול ומהרי"ל לבש
הקט"א של שבת" וע"ע במשנ"ב סימן תקכט
סקט"ו) שכתב שמצות ושמחת בחגך וגומר
קאי גם על חול המועד, וע"ע בשו"ת רע"א
(סימן א' בהשמטות) מבואר דזה חיוב על
האיש לשמח את אשתו ע"ש, ומ"מ מוכח
דאיכא דין שמחה.

עוד בענין בקשות בחול המועד ראה בגא"א
תשובות הגר"ח קניבסקי שליט"א ח"ג תשובה
קיד נשאל ע"י הגר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א
האם בחול המועד אומרים יהיה רצון של
העקידה רבונו של עולם כמו שכבש אברהם
אבינו וכו' או לא אומרים, וענה, אומרים.
עכ"ד.

שערי יוסף - חול המועד

דבר האבד שרי בחול המועד כיון שאינה מלאכה של טורח עכ"ל. ומוכח דכל האיסור הוא משום הטירחא ולא משום המלאכה. וכן נראה דס"ל באשל אברהם בוטשאטש (סימן תקמ) לענין נטילת גבשושית המותרת משום אין בה טירחא כלל, ומוכח דכל האיסור הוא משום טירחא, וכן מבואר להדיא בדברי הערוך השולחן (סימן תקמה סעי' יב). וכן פסק מרנא החזו"א (סו"ס קלה או"ח) שרק עבודת עמל וטורח אסורה אבל מלאכה דאורייתא שיש בה טורח מועט שרי. וכן בספר קרן אורה ביאר בדעת הרמב"ם שמלאכת חוה"מ מן התורה ואסורה כדי שלא יהיה כימי החול עי"ש והיינו שטורח כמו בימי החול.

ומ"מ הביא מש"כ במשנה ברורה (סימן תק"מ סק"ז) שמוכח מדבריו שאין להתיר מלאכה בחול המועד גם כשאין בה טירחא אלא רק כשיש בזה צורך המועד, ומוכח דלא פסקינן הכי להלכה, וכן מ' בואר בדברי הפרי מגדים (שם א"א סק"ה), וכן כתב גם בחיי אדם (כלל קי סעי' יא) שכותב שאסור לקשור או להתיר שלא לצורך. וכן מסופר על מרן החזו"א בספר אורחות רבינו (ח"ב עמ' קכא) שהיה מחמיר שלא ליטול ידיו על גבי זרעים וכשהיה יוצא מביתו בחול המועד היה בודק כיסיו לפני יציאתו שלא יהיה בהם דבר שאין לו בהם צורך כלל. וגם הביא ממש"כ באורחות רבינו עמ' קכ) שיש להחמיר בעשיית מלאכה בחול המועד, "מפני שהעם מזלזלין בעשיית מלאכות בחול המועד לכן צריך להחמיר עליהם ביותר" וכו' והאריך בזה

ולפי"ז מי יימר שיש להקל בנידון דידן,

וע"כ יש להסתפק בהא, ונראה שכיון שהטו"ת מונחים ביחד הוי צורך מצוה, וגם שאם ילבש הטלית ביום חול הרי הוא מוריד מקדושתו, ולכן יש לנהוג בזה היתר.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף וש"ס

בני ברק

מכתב תגובה

בס"ד

בענין לקחת את הטלית והתפילין בחול המועד לאחר המועד

לכבו' הרה"ג יוסף אביטבול שליט"א

בעמח"ס ספרים מתוקים שערי יוסף, בסברה נכונה, ובהשכל ובבינה.

אחדשה"ט.

תודה רבה על תשובתך.

ועתה אעיר כמה דברים במש"כ.

1. במש"כ שצריך לדאוג לאחר המועד, הנה דבר זה כבר ידוע מה שדנו בזה גדולי האחרונים והרבה יש לפלפל בזה, ואני מאמין שמעכ"ת עסק בזה בא' מספריו.

2. מש"כ דל"ה טירחא גדולה, הנה הגם שמעכ"ת שליט"א הביא פסק מרן הב"י (סימן תק"מ) שמותר ליטול גבשושית שבבית כיון שהוי מלאכה דליכא ביה טירחא ורק מלאכה דאיכא ביה טירחא אסור, וכמו שכתבו בפסקי התוס' (פ"ק דמו"ק ושכן כתבו בסמ"ג ובסמ"ק וכן מבואר בדברי הגהות מיימוניות בשם ספר המצוות דאע"ג דמלאכה גמורה היא ואינה

שערי יוסף - חול המועד

בנסיעה בתוך העיר⁷ ונראה שיש להם ע"מ שיסמכו.⁸

עכ"פ לפי"ז יש לדון להקל בזה בנידון"ד כמ"ש מעכ"ת שליט"א.

מש"כ שמצוי שעוזר להוריו או לשווער שלו דהוי מצוה דאורייתא, וע"כ פשיטא דשרי עכ"ד.

דבגדי שבת אפשר להשאל, משא"כ תפילין ליום א' עיי"ש עוד.

⁵ ועי' בט"ז (סי' מ"ב סק"א) הכותב בתחילת דבריו, כי היוצאים לדרך לא יניחו בתיק התפילין דברים אחרים לצורך הדרך. ועיי"ש שמלמד זכות.

⁶ וממשיך המ"ב, ובעוה"ר יש עוברי דרכים שאין לוקחין אפילו תפילין וסומכין עצמן שבדרך ישאלו מאחרים ועוונם גדול, כי הרבה פעמים מצוי שע"ז עובר זמן קרי"ש ותפילה כשממתינים עד שיזדמן להם, ועוד שלוקחין תפילין ממי שבא ואין מקפידין אם הקשר של ראש לפי מידתו עכ"ד המ"ב [וכידוע דברי האבנ"ז (סי' קפ"ג אות ה') שאם שואל תפילין ומשנה הקשר רק לשעת התפילה הרי זה קשר שאינו של קיימא ולא קיים מצות תפילין, ובס"ד כתבנו בזה במקו"א] וכ"ה בערוה"ש (סי' ק"י סעיף ט"ו) דיש ליקח טלית, תפילין, סידור, וספר ללמוד בו עכ"ד.

⁷ עי' ס' נקיות וכבוד בתפילה (עמ' ר"ז תשו' רכ"ה) שמנהג מרן הגר"ק שליט"א שבנסיעה בתוך העיר אינו לוקח תפילין.

⁸ וכמובן שיכוון שלא יצא שכרו בהפסדו אם עי"ז יאבד התפילין ויוכל לבוא לידי ביזיון והפסד ממון ופשוט. ונכון לציין בהאי ענינא מש"כ בס' אורח כהלכה (לבעל שבט הקהתי) שאת התפילין צריך לשמור ולהשים במקום משומר ועיי"ש שבבעלזא נהגו שמי שלא שמר את התפילין קנסו אותו, וע"ע בשד"ח (ח"ב דף פו.) בשם השאלות פר' נח) מה שדן אי מותר להחביא את התפילין, וע"ע בס' אמרי יעקב על שועה"ר חו"מ (סי' ז' סקכ"ד).

ובעצם לקיחת תפילין להיכן שנוסע אציין מש"כ בספרי הלכה ומנהג, וז"ל המ"ב:² ונכון לכל יר"ש בעת צאתו לדרך שיקח הטלית ותפילין³ שלו⁴ אפילו נוסע למקום קרוב⁵ ודעתו לחזור היום, פן יקראוהו איזה מקרה ויתבטל מהמצווה⁶, מ"מ כידוע דמנהג העולם להקל בכך אם חוזרים באותו היום, ובפרט

² סי' ק"י סק"כ. ועי' אגרא דפרקא (אות קנ"ב). ובספה"ק דברים ערבים הביא בשם הבעש"ט זי"ע שהיוצא לדרך יש לו ליקח ד' דברים הנרמזים בפסוק (דברים י"ט ג') 'תכין לך הדרך' - תפילין ככר יי"ש נר [הובא בס' מעשה חשב עמ' קע"ח (וכ"כ במ"ב שם) שיש ליקח פת יעו"ש, ועי' בס' דברי חנה (תולדות עמוד ל"ה) שהביא בשם הרה"ק מקלאשיץ זי"ע שאמר בשם אביו שלח"ם ר"ת להשיב חמתו מהשחית שהוא סגולה לשמירת הדרך עיי"ש].

³ ועי' בס' כף החיים (סי' מ"א סק"ה) דאם הניח את המזוודה שבתוכו התפילין על מושב הכסא - אין לשבת ע"ז אא"כ פוחד מהגנבים עיי"ש.

⁴ ובגמ' ברכות (כג.) איתא אמר רבב"ח על רבו ר' יוחנן שהיה נכנס עם תפילין לביה"כ ואמר שלוקחו שישמרהו מהמזיקין, חזינון שהתפילין היא סגולה לשמירה ודו"ק, ובס' פקודת אליעזר הוסיף ע"ד הגמ' הנ"ל דה"ה כשיקח ספר, ובפרט תהילים (הו"ד בס' מנהג ישראל תורה הנמ"ח או"ח סי' ק"י אות ב')

ועוד יש ראייה שהוא שמירה ממ"ב (סי' ש"ח סקכ"ד בשם הפמ"ג) דלטלטל תפילין "כדי שישמרהו מהמזיקין" הוי לצורך גופו עיי"ש.

שו"ר בס' מעשה חשב (באבוב, עמ' קע"ח) שהאדמורי"ם לבית באבוב נהגו ליקח הטו"ת לכל מקום משום דהוי שמירה יעו"ש (הע' רס"ה) בשם כ"ק אדמו"ר מבאבוב שליט"א שהוא רומז שלוקח היר"ש לכל מקום. ועיי"ש עובדא מהרה"ק רב"צ זי"ע הי"ד דכשנסע בער"ש לעיר סמוכה [לטבול במקווה לכבוד שבת] לקח את התפילין [ולא לקח בגדי שבת באמרו

שערי יוסף - חול המועד

יש לעורר בזה.

רציתי להאיר לו שמקור הדבר נמצא גם בספרי השו"ת הספרדים והוא בשו"ת תורה לשמה סי' ק"מ עיי"ש. וע"ע בס' דרכי חיים ושל' לגהק"ק ממנוקטש זצ"ל שמאוד שיבח מנהג זה שאנשי א"י שמחים בשמחת אחיהם שבגולה.

וחוץ מזה למעשה המנהג הרווח עכ"פ אצלינו [מנהג ויזניץ] שאף שהולכים בבגדי שבת, מ"מ הטלית הוא של חול.

והיה שלו

אהרן כהנא.

מכתב להרה"ג הנ"ל

לכבוד הגאון רבי אהרן כהנא שליט"א

קיבלתי את מכתבו ובו את הערותיו, ואכתוב את הנראה בזה לענ"ד.

(א). הנה במש"כ דמי יימר שיש להקל בנ"ד, אדרבה וכי משו"ה יתבטל ממצות תפילין, ואף אי נימא שיחזור וכו', וזה הארכנו אח"כ, מ"מ כל מה שצריך להחמיר היינו שלא לצורך כלל, אבל היום שאין נוהגין כחזו"א, ובפרט לפי מש"כ הראש"ל הגר"י יוסף שליט"א בילקו"י יו"ט חול המועד, להוכיח בדעת החזו"א שא"צ להחמיר בכ"ז, א"כ י"ל דאין צריך לחשוש משום הא.

(ב). במש"כ בחיוב לקחת טו"ת, אף אנן כתבנו בזה בקונ' שערי יוסף הל' בין הזמנים, עמ' 16 הנה כתב במשנ"ב (סימן קי סק"כ) כתב שנכון לכל ישראל שמים בעת יציאתו לדרך שיקח עמו הטלית ותפילין שלו אפילו הוא נוסע למקום

1. מי אמר שלעזור לשווער זה מצווה דאורייתא? [אולי כוונתו ואהבת לרעך כמוך שזה מצווה לעזור לכל אדם] אכן בשו"ע סו"ס ר"מ סעי' כ"ד תיב אדם לְכַבֵּד חֲמִיו, ובב"ח כ' שה"ה חמותו והביאו חתנו הט"ז שם. ומבואר שם בפוסקים שגדר החיוב לכבדם כמו שאר זקנים וסמכו במקצת לכבוד אב ואם עיי"ש.

2. האם ההיתר דווקא כשנוסע לעזור או ה"ה בכל אופן שנוסע לכל סיבה אחרת שאינו של מצווה.

3. מש"כ בא"ד שיש לדון להיתר, הזכיר לי מש"כ בשו"ת מהרש"ג⁹ לחדש דכל איסור מכין משבת לחול הוי רק בכה"ג שעושה הדבר בשבת, כדי להרוויח הזמן שיצטרך לעשותה במוצש"ק, וכגון הדחת כלים שבמקום להדיח במוצש"ק, מדיחו בשבת כדי להרוויח הזמן, שזה אה"נ שאסור¹⁰, משא"כ בכה"ג שעושה משום הפסד ממון שרי, יעו"ש¹¹ ויל"ד בנידו"ד אם יש לדמות שאינו מטרתו להרוויח זמן אלא כוונתו להמנע מכספי נסיעות לחינם וכו', ואין גוף התשובה לפני כעת.

4. מש"כ בזה"ל. מה שעתה מתעורר לי האם מותר לו לקחת את הטלית של ימי החול, דהרי בד"כ יש ב' טליתות אחד לשבת וימים טובים ומסתמא חולו של מועד, ואחד ליום חול, ומיהו אצל החסידים שנוהגים כיו"ט גם באסור חג, גם לענין הבגדים א"כ מסתמא לובשים גם טלית של שבת, שהרי לובשים גם שטריימל, א"כ ממילא אין בזה שאלה עכ"ד.

⁹ ח"א סימן ס"א.

¹⁰ עי' שו"ע ס' שכ"ג סעיף ו'.

¹¹ עיי"ש ראייה נחמדה מס' ש"ח דו"ק ותשכ"ח, וגם מס' של"ד ושל"ה בהצלה מדליקה, וה"ה דמותו להציל מגשם אע"ג דהוי לחול, ועיי"ש עוד ראיות ברורות.

שערי יוסף - חול המועד

ספר נפלאות מהר"ל כי המלאכים המלוים בדרכו לשמרו מכל רע הם הנבראים משתי מצוות אלו ציצית ותפילין.

וכ"כ בספר אבני חן (כנפי רוח עמ' י') שהתפילין הם השמירה מהמזיקין כמו קמיע, שהרי נאמר בבמדבר רבה (יב) היד שהוא שולטת על מצוה אחת זו תפילין כתוב בה יפול מצדך אלף שמסרו לה אלף מלאכים לשומרה, ומפורש כן בגמ' בברכות דף כג ע"ב. וע"ע בספר דברים עריכים בשם הבעש"ט שהנוסע לדרך יקח עמו ד' דברים אלו אשר רמזים בתורת ה' תכ"ן לך הדרך תפילין ככר יין שרף נ"ר. יעו"ש, ומ"מ אף אם היום שאני, מ"מ בכה"ג ברור שחייב לקחת מהאי דינא וכמ"ש כת"ר.

ג). במש"כ לדון האם הוי מצוה דאורייתא, ראה מש"כ בסוף הקונ' שערי יוסף בחיוב תפילה בציבור שנשאלנו האם בשביל כיבוד השווער האם מותר להכנס לבידוד וע"י כן יתבטל מתפילה בציבור, ושם הבאנו בסוף הקונ' הנ"ל, דבעיקר כיבוד חמיו, בלבוש יו"ד סימן ר"מ סעיף כ"ד כתב וחייב אדם בכבוד חמיו ככבוד חמיו וכ"כ בתורה תמימה (שמות יח ח') וכן משמע בספר החרדים, ואף שבפתחי תשובה (סימן ר"מ סק"כ) כתב שאין חייב בכבוד חמיו לטפל בו ולשמש אותו אבל מ"מ חייב לכבדו כמו רב או זקן שמכבדים אותו, וכן נקטו לדינא ב"ח והש"ך (סק"ב) והברכ"י (סק"כ) וכן בשו"ת יחו"ד ח"ו סימן נא, ובספר מורא הו"כ (פ"ח הערה סז) בשם הגר"צ אבא שאול, ומ"מ כיון דבהאי כבוד לבקרו חייב ומסתמא הוא מה"ת, וא"כ נראה דה"ה לשאר דברים, שעצם זה שנוסע להיות אצלו וכו' זה כיבודו, אבל בנ"ד גם אם נוסע לסיבה שאינה של מצוה. ויל"ע.

קרוב ודעתנו לחזור היום פן יקרה איזה מקרה ויתבטל ממצוה, ויש עוברי דרכים שאין ולוקחין עמהן אפילו תפילין וסומכין עצמן שבדרך ישאלו מאחרים ועונם גדול, כי הרבה פעמים מצוי שע"י זה עוברים על זמן קריאת שמע ותפילה כשממתינים עד שיזדמן להם, ועוד שלוקחין תפילין ממה שבא בידם, ואין מקפידים אם הקשר של ראש האם הוא לפי מידתו או לא, וכ"כ גם בספרו נדחי ישראל (פ"ז) וז"ל: כתבו הספרים שאין לאדם לצאת אפילו לדרך קרובה בלי תפילין כי פו יזדמן איזה אונס ויהיה מוכרח לישראל בדרך על זמן מה ויתבטל ממצוה תפילין עכ"ל.

אולם נראה שכ"ז פעם בדרכים המשובשות אבל היום אי"ז כ"כ שייך, וכן כתב לדינא להקל היום שאפשר להביא ע"י שליח או שע"י כן יאבדו או לא ישמרו מגשם או שמש לכן מקילים בזה, כן כתב בחוט שני (פסח עמ' שה) ובמאיר עוז (עמ' תעו) ובפסק"ת (סימן קי אות ט). אולם באורחות רבינו (ח"א עמ' רלז) בשם החזו"א והגר"י קניבסקי זצ"ל שהקפידו ע"כ אפילו בנסיעה של כמה שעות, וכ"כ בספר נקיות וכבוד בתפילה (עמ' רז) שכן נוהג הגר"ח קניבסקי שלוקח עמו התפילין בכל נסיעה אולם בנסיעה שבתוך העיר אין הוא נוהג לקחת. וע"ע בפסק"ת (סימן קי הערה 92) הביא מספר זכור לאברהם מנהגי הגה"צ מתולדות אהרון זצ"ל (סימן טו) שאפילו בנסיעה קצרה מחו"ל לקח עמו תפילין, וע"ע בשו"ת רבבות אפרים (ח"ה סימן ל'), ובספר אמרי אמת (ליקוטים עמ' 240) מסופר שפעם נסע בעל הבית ישראל זצ"ל מגור לאיזה מקום שאלו אביו בעל האמרי אמת אם יש לו פת בסלו הראה לו שיש לו עוגה אמר לו האמרי אמת שכוונתו על פת באפריקי שתיים היינו תפילין וכדאיתא בסנהדרין דף ד' ע"ב. וע"ע בספר אהלך באמתך (פ"ו אות יח) הביא בשם

שערי יוסף - חול המועד

לעשות כן ולא חשיב מכין. עתכ"ד, והביאו בילקו"י שם בקצרה ממש, ולא זכר לשמו.

ובמש"כ היכא שלא משום הפסד כסף, י"ל דזמן הוא גם שוה כסף. ופשוט.

ה). ובמש"כ, וחזן מזה למעשה המנהג הרווח עכ"פ אצלינו [מנהג ויזניץ] שאף שהולכים בבגדי שבת, מ"מ הטלית הוא של חול. עכ"ד. ישכ"ג, ואין הכא נמי לגבי הטלית הגר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך ושא"ס כתב לי, שיש מנהגים לכאן ולכאן.

ושוב מצאתי בשולחן שלמה (סימן שח סקכ"ב אות ב) שמי שצריך לצאת מביתו בשבת למקום שבו לא יהיו לו תפילין למחרת שמותר לו לקחת את התפילין עמו מפני שמצות תפילין דוחה את איסור מוקצה כשלא יכול היה לדאוג לכך מבעוד יום.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

האם חייבים לעשות לחם משנה בחול המועד

יש לדון האם חול המועד הוא כיו"ט לענין לחם משנה או לא, הנה בכף החיים (סימן תק"ל סק"ד) כתב: דיש לבצוע על לחם משנה בחול המועד, והטעם כדי לכבדו יותר מיום חול. ובשו"ת באר משה (ח"ז סי' ג' סק"א) כתב דלא מצינו מי שיחמיר בזה.

ובשו"ת משנה הלכות (ח"ח סימן קצ"ז אות ו'): בענין מה שהביא לבצוע על לחם משנה בחוה"מ וציין מקורו מכף החיים סי' תק"ל ונתן מקור לדבריו שגם בהל' ראש חדש כתב דיש לבצוע על לחם משנה כדי לחלק בין ר"ח לחול והכי נמי בחוה"מ ולפענ"ד יפה כיון מעכ"ת וערבך ערבא צריך ומעולם לא ראיתי נוהגין כן וכמדומה לי שבשל"ה כתב להדליק

ד). אין הכא נמי לאחר שכתבתי לכם, כתבתי מאמר בענין מנהג המלח בספירת העומר, והבאנו ראיתי להגר"ח אוהב ציון שליט"א שדן בקובץ התורני תורת יוסף (גיליון ו' סימן סג) באלה שמביאים את המלח ביו"ט ונשארים בבית הכנסת עד לתפילת ערבית של מוצאי יו"ט האם יש בזה משום איסור מכין, ושם העלה לדינא שאין בזה איסור מכין ע"פ מש"כ בשו"ת מהרש"ג (ח"א או"ח סימן סא) דודאי דאסור להכין בשבת קודש על ימי החול כמבואר במשנה בשבת פרק ט"ו משנה ג' שאין מציעין את המיטות ואין מקפלין את הכלים משבת קודש למוצאי שבת משום שהוא חול, מ"מ היינו דוקא באם כוונות העושה להרויח זמן שלא יצטרך לעשות בימי החול, כמו שהוא גבי הצעת המיטות דלעולם היה לו להציע המיטה במוצאי שב"ק קודם השינה ורק דיען בשבת הוא פנוי רוצה הוא לעשות דבר זה בשבת כדי להרויח הטירחא או הזמן בחול כון כה"ג בהדחת הכלים בשבת כדי שלא יצטרך לטרוח בהדחתם בחול הוי הכנה כמו שאמרו חז"ל וכן בכה"ג בהכנת יין לקידוש מיו"ט א' על יו"ט ב' או חיפוש בס"ת מיו"ט על ב' כל הני עיקר כוונתו של המכין שלא יצטרך לטרוח ביום שלאחר כך ונמצא שהוא מחליף עבודה של יום חול בעבודה של שבת ולכן זה אסור, אבל במקום שאם לא יעשה הדבר בשבת אזי לא יוכל לעשות אותה כלל נמצא שאין כוונת העושה להחליף עבודת יום חול בעבודת שבת בכה"ג לא גזרו חז"ל כלל יעו"ש עוד בשו"ת מהרש"ג ח"א סימן סג, ובח"ב סימן קנה, ולפי"ז כתב שם לגבי סגול המלח שפיר רשאים להביאו ביו"ט לצורך מוצאי יו"ט כי אין עושין כן לחסוך זמן, כי עכשיו הולך לבית הכנסת וברצונו להתפלל מנחה וללמוד עד זמן ערבית [או לשמוע שיעור בהלכה ובאגדה] ולכן שפיר רשאי

שערי יוסף - חול המועד

לפי הרמב"ם דהוי דין שמחה באכילה ושתייה, א"כ הוי כיו"ט, וכן הבאנו בדברי עמ"ס פסחים בדף קיח ע"ב, ובדף קכ, מה שהבאנו שם דברי הגר"ש רוזובסקי זצוק"ל בזכרון שמואל עי"ש. וע"ע במש"כ בזה בשו"ת אבני דרך חלק ח' סימן תב דעות הפוסקים בזה שיש סוברים שיש צורך ויש סוברים שאי צריך יעו"ש, ועכ"פ תבנא לדינא, שמעיקר הדין אין חיוב לבצוע על ב' לחמים בחול המועד, ועכ"פ יש מקום להדר בזה.

להחזיר כלים של פסח בערב שביעי של פסח

לכבוד הרה"ג אורי אהרן מור יוסף שליט"א שלו' וברכה.

במה שכתב כת"ר בהאי לישנא: נשאלתי האם מותר היום להחזיר רוב כלי הפסח שכבר אין לו צורך בהם אחר שכבר בישל וכו' ורוב הכלים תופסים מקום במטבח וכו' ויש הרבה בלגן, בקיצור יותר נעים להחזיר את רובם לבוידים מקום הימצאם כל השנה בברכה תודה על המענה. ע"כ שאלתו.

הנה בשו"ת מחקרי ארץ (ח"ב סימן סב) נשאל בזה, וכתב שהרי מלאכה זו להחזיר את כלי הפסח למקומם הקבוע שבמשך כל השנה, שבפשטות אין זה מלאכה כמורה ואין בזה טורח, אלא רק סידור הדברים והחזרתן למקום דכל כה"ג חשיב כנטילת גבשושית שמותרת בחול המועד, אולם הכא אינו לצורך המועד וא"כ תלי במח' הפוסקים לגבי גבשושית, אבל כתב שם שאכתי ניתן לחלק דכל מה שאסר הפרי מגדים היינו דוקא גבשושית גמורה אבל סידור הכלים והחזרתן למקום שאני, והביא בזה מש"כ בס' שש"כ (ח"ב הערה פד) בשם מרן הגרשז"א, וז"ל, ואולם צ"ע במי שסוגר את ביתו והולך להורים לימים האחרונים של החג אם מותר לברור ולסדרכל דבר שיהא

נרות לכבוד ר"ח בסעודה אבל לחם משנה לא שמענו ולא בחוה"מ אלא יש להוסיף בסעודה שלא תהא כסעודת חול עיין רע"ב בפ"א על המשנה המבזה את המועדות פ"ו או נוהג בהם מנהג חול באכילה ושתייה ע"כ ע"ש (פ"ג מי"א) ברש"י וברע"ב ובמדרש שמואל אבל לענין לח"מ לא שמענו והרי אפילו ביו"ט יש מפקפקין וכ"ש בחוה"מ ור"ח. עי"ש עוד.

ובספר נתיבי עם להגאון רבי עמרם אבורביע זצ"ל (סי' תק"ל) אחר שהביא את דברי כה"ח הנ"ל בהערה 2 כתב לדחות את דבריו וז"ל: הכה"ח באות ד' כ' דגם בחוה"מ יש לבצוע על ב' ככרות דומיא דר"ח וכמש"ל בס' תי"ט ע"כ ולי נראה פשוט דאין מקום לבצוע ב' ככרות לא בחוה"מ ולא בר"ח וכמש"ל שם שדוקא בשבת ויו"ט שהיה לחם משנה במן בוצעים על ב' ככרות ולא משום כבוד היום ורצוי לחלוק להם כבוד בתוספת מנה או במטעמים. ומעולם לא שמענו ולא ראינו שבוצעים על ב' ככרות בחוה"מ ור"ח עכ"ל.

וכן כתב בספר התעוררות תשובה (סי' תי"ח עמ' רל"ה) וז"ל: או אפשר דהטעם דתקנו דצריך לאכול בשבת ויו"ט דוקא פת הוא כדי לקיים מצות לחם משנה וזה לא שייך בחוה"מ שירד בו מן עכ"ל.

ובשו"ת רבבות אפרים (חלק ו' סימן רע"ח) כתב בביאור דברי הכף החיים: דודאי אינו מעיקר הדין אלא רק הידור לכבוד חול המועד עי"ש, וכתב שבפסח דיש לעשות בקלות ע"י מצה, יש להדר כדברי הכף החיים, עכ"ד, והנה היום אפשר להדר כן אף בחול המועד סוכות, [וכן כל דבריו במצה שאפשר להשיג בקלות שייך במצות מכונה ולא במצות יד ודו"ק].

ועי' בספר מציון אורה (ח"ב סימן כ"א) עי' מה שם מה שמאריך בזה ותלי בגדר חול המועד

שערי יוסף - חול המועד

ודורשין ואב"ד גילה בעיה"ק ירושלים תובב"א, במוצאי יו"ט כתשעה שאלות הל' למעשה בהל' חול המועד, ובתחילה כתב לי, אני משתדל שלא לכתוב בחוה"מ, אך כיון שהוא צורך חוה"מ, אשיב בס"ד. עכ"ל, והיינו מכיון דיש בזה צורך לדעת למה כותב בקיצור ושלא יהיה חשש פגיעה שרי, וא"כ הכא, וכ"ש היכא שכותב במייל שכתב לי בזה הגאון רבי יצחק יעקב פקס שליט"א מח"ס הכשרות התפילה כהלכתה ועוד ספרים, שבמייל זה אותיות פורחות באויר ואין שום איסור, והכא נמי אין איסור וכ"ש בכתיבת מילה תודה, וגם הרי בכתיבה במחשב אין מעשה הדיוט, וראה עוד במש"כ בזה בקונ' שערי יוסף בהל' חול המועד במה שאנשים מתכתבים וכו' שלא לצורך שזה פשיטא שאסור.

האם מותר להדפיס תו ירוק בחול המועד

שאלה: האם לדינא מותר להדפיס תו ירוק בחול המועד לצורך אירוע? ולא לצורך תפילה בציבור דלדידי פשיטא שמותר?

תשובה: לכאורה נראה לומר שאם יש צורך בזה, וכ"ש לצורך תפילה בציבור שיש להתיר, וכ"ש לשיטות שהדפסה אינה אלא מעשה הדיוט דהוי לחיצה על הכפתור, וכ"ש במדפסת לייזר, וכן הוי כדבר האבד שיש להתיר, ואכתוב בזה גם ממה שכתבו לי מגדולי הפוסקים.

וכן כתב לי להתיר הגאון רבי יעקב אהרון סקוצילס שליט"א מח"ס אהל יעקב, מו"צ בבית ההוראה הכללי ירושלים, ובבית ההוראה י"ד הרמה. רמת שלמה. וז"ל: לכבוד ידידי נ"י, בדבר השאלה החשובה אם ניתן להדפיס "תו ירוק" בחול המועד כשהוא נצרך לאיזה אירוע וכדומה. והנה למעשה צריכים לומר שהרי הכל תלוי מתחילה אם הדפסה

מונח במקום הנכון מפני שבורר וטורח בחג לצורך שלאחר החג עכ"ד, וכתב שם לדייק דכ"ז שטורח לסדר את כל הכלים אבל להחזיק חלק מהם מותר, ועוד י"ל דמי שמרגיש שיש עליו ביו"ט האחרון כאשר יודע שבמוצאי יו"ט יצטרך לסדר את הכל, לכן יש להתיר לו יעו"ש שהסיק הכי לדינא, וא"כ י"ל דכ"ש בנ"ד שהכלים לא תופסים מקום בראש, אלא מקום במטבח שיהיה מותר להחזיר. והכי נראה לדינא דכיון דאין זה טירחא מרובה מותר להחזיר, אולם בכה"ג שלא נמצאים בבית יש איסור להחזיר, וכן כתב לדינא הגרב"צ מוצפי שליט"א וז"ל: יש איסור לעבוד בחול המועד לצורך מוצאי המועד עכ"ד. וכמו שכתב בשש"כ, וכן פסק לדינא הגר"ש וואזנר זצ"ל והו"ד בקובץ מבית לוי (תשרי עמ' צד) יעו"ש.

ואחר שפרסמתי תשובה זו ציין לי הגאון רבי אלחנן פרינץ שליט"א בעמח"ס שו"ת אבני דרך למש"כ בשו"ת אבני דרך חלק יא סימן עא יעו"ש בכ"ד.

כשכותב מכתב בחול המועד האם צריך לקצר במילים

ד' דחול המועד פסח תשפ"א

לכבוד אחי הבה"ח שלמה זלמן אביטבול נ"ו, שערי שלמה.

במה ששאל שכותב מכתב בחול המועד האם מותר להוסיף מילים כגון תודה וכו'.

נראה לדינא דאין שום עיכוב בזה, ואדרבה יכול לכתוב, כי דה דרך העולם, ואם לאו אנשים יכולים להפגע בזה, וזה אפ' במכתב בכת"י, וכן יש להוכיח ממה ששלחתי להגר"א שלזינגר שליט"א מח"ס שו"ת שואלין

שערי יוסף - חול המועד

צורך בזה למועד, בשביל מה ידפיס, שידפיס לאחר המועד, ואולי בשביל אירועים לחול המועד כמעמד סיום מסכת וכד' שאכן לפי מה שביררתי שגורמי העירייה (בעיריית הרצליה עכ"פ) לא מתירים לקיים אירועים אלו רק למי שיש תו ירוק (מחלים או מחוסן), באופן זה שמדפיס כדי להשתתף בשמחת המועד אפשר שיש להקל. עכ"ד, ותבנא לדינא היכא שיש צורך בזה, לכל אירוע שהוא מותר להדפיס תו ירוק בחול המועד.

בדיקת קורונה בחול המועד

ב' דחול המועד סוכות תשפ"א

נשאלתי האם ראוי לעשות בדיקת קורונה בחול המועד, ותבנא לדינא שמותר, א' די ש בזה משום פיקוח נפש, ב' דאין בהא איסור כיון דאינו מלאכה, ג' דאין בו טירחא, וכיוצא בזה כבר דנתי במק"א האם מותר לעשות בדיקת קורונה בשבת קודש, כגון היכא דהזמין בדיקה בעיר חילונית ויבואו לעשות לו את הבדיקה, דהא סו"ס אינו עושה מעשה, ומ"מ בזה יש עדין לדון בפנ"ע, אבל מ"מ הכא בחול המועד פשיטא דשרי.

וכן אמרו לי בהא ששאלו את מרן שר התורה השי"ת ירפאו ברפוא' ש בקרוב בתושח"י, הגר"ח קניבסקי שליט"א, האם מותר לעשות בדיקת קורונה בחול המועד, שאנשים חוששים לעשות משום קדושת המועד, ואמר שפיקוח נפש, ומותר, ואני לענ"ד כתבתי.

בברכת התורה

יוסף אביטבול

במדפסת בחול המועד נחשב מעשה אומן או מעשה הדיוט, וידועה מספר זכרון שלמה שכבר נחלקו בזה גדולי ההוראה, לפי הגר"י קמנצקי זצ"ל ובעל הבאר משה זצ"ל דינו כמעשה אומן, ואילו מרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל פסק שבלחיצת כפתור כדי להדפיס דף כתוב וכדומה הוי רק מעשה הדיוט, ונפק"מ לדידן אם ניתן להקל להדפיס את זה לצורך המועד. כי אם הוא מעשה אומן ניתן להקל רק לצורך רבים או לצורך דבר האבד. ואילו אם הוא מעשה הדיוט ניתן להקל אפילו אם הוא רק לצורך המועד. ולכן אם הוא לצורך המועד אפילו שהוא לא הוי דבר האבד שפיר ניתן לסמוך על מורינו הגר"מ פיינשטיין זצ"ל שכבר הורה זקן שהוא רק מעשה הדיוט שמותר לצורך המועד. עכ"ד. וכן כתב לי הגאון רבי אושרי אזואלי שליט"א בעמח"ס שו"ת אשר השיב ושא"ס. וכן ששאלתי להגאון רבי שמאי קהת הכהן גראס שליט"א בעמח"ס שו"ת שבט הקהתי האם מותר להדפיס תו ירוק בחול המועד, השיב לי שמותר.

והגאון רבי יצחק לוי שליט"א רב העיר נשר וחבר מועצת הרבנות הראשית לישראל כתב לי שלצורך אירוע בחול המועד מותר. וכן השיב לי הגאון רבי מצליח חי מאזוז שליט"א וז"ל: שאם זה לצורך המועד, מותר. (כגון שא"א להיכנס להצגות או אירועים וכדומה ללא אישור זה מודפס) עכ"ד.

וכה"ג השיב לי הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א השיב לי שמותר רק אם יש צורך בזה. וכן השיבו בית הוראה מענה הלכה בראשות הגר"מ גרוס שליט"א, שהדפסה היא מלאכה גמורה ויש האומרים שהיא מלאכת אומן ע"כ אין להדפיס אא"כ הוא דבר האבד, עכ"ד. וכן כתבו לי בית ההוראה הרצליה שאם אין לו

שערי יוסף - חול המועד

שבולי הלקט (סימן רסב) וכן בלבוש (סימן תצד ס"ג).

וכן כתב להתיר בשם מרן הגרע"י זצ"ל בס' רבנו (עמ' רמב) שמותר לשמוע מוזיקה באסרו חג של פסח, וכן כתב להתיר בילקו"י (ספיה"ע תשע"ט עמ' תמט) שנהגו להקל לשמוע שירים בכלי שיר במה שנקרא חג המימונה, ושם כתב הטעם להיתרא הואיל שאיסור ריקודים ומחלות לא נזכר להדיא בדברי מרן השו"ע לכן ביום אסרו חג שיש בו מצוה להרבות שמחה נחשב שמחת מצוה ואשר להתיר בו שמיעת שירי קודש, וכ"ש בחגיגות המימונה וכו', והביא שכן כתב בשו"ת ויצבור יוסף להגר"י בר שלום זצ"ל ח"ד סימן לז, ומ"מ נראה שלא סמך כ"כ על האי היתרא, וכתב, ובחגיגה הנערכת ברוב עם המון חוגג נכון להתכונן מבעוד מועד שאחד המשתתפים יסיים מסכת ובמעמד סיום המסכת שפיר יהיה מותר להשמיע שירים בכלי שיר, עכ"ד, ומוכח דאין להתיר מעיקר הדין, כי אם ע"י סיום מסכת, אלא דמתחילת דבריו משמע דמותר לשמוע מוזיקה כל האיסור-חג, ומ"מ נראה דמעיקר דינא יש להחמיר בזה.

אולם מדברי הגר"ב חותה שליט"א בס' כי בא מועד (ספירת העומר מע' מב סעיף פו) הנוהגים לשמוע שירה בכל נגינה בחג המימונה מותרים לשמוע ולהשמיע שירים אלו, ושם במקור דבריו כתב, ששלח שאלה זו בשנת תש"ע למרן הגר"י ש אלישיב זצ"ל שהשיבו ע"י אחר מבאי ביתו, וכתב שם שאף שבס' שערי ימי הפסח (עמ' רמה אות ה) כתב לאסור באיסור חג, מ"מ למעשה בהא יש להקל, וכן הוסיף שם, שכן אשכנזי או ספרדי שאינו חוגג את חג המימונה או שאינו נוהג לשמוע שירים במימונה רשאי לבא לבקר אל הנוהג חגוג חג זה ואין לו להימנע מכך מחמת שמיעת השירים, ויעו"ש בהערה קס, שעיקר

האם מותר לשמוע מוזיקה באיסור-חג ובמימונה

ב"ה

להגר"י שליט"א

מה דעת כת"ר שליט"א לגבי לשמוע מוזיקה באיסור חג של פסח ? ?

בברכת כהנים באהבה כעתירת

גמליאל הכהן רבינוביץ

מח"ס "גם אני אודך"

ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים

בס"ד

כ"א ניסן תשפ"א

לכבוד הגאון הנודע רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך, ופרדס יוסף החדש על המועדים, ושא"ס.

שלו' וברכה.

הנה בעיקר דין איסור חג מבואר בגמ' בסוכה דף מה ע"ב, אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחי כל העושה איסור לחג באכילה ושתיה, מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח שנאמר אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח, וכתב רש"י ז"ל איסור לחג, אגודה לחג באכילה ושתיה שקורא לחג עונג במאכל ומשתה, וי"א יום שלאחר החג עכ"ל, ומבואר רש"י שלענין איסור-חג תלוי בהני ב' לישני, וברמ"א פסק כלישנא השניה דבסימן תכ"ט ס"ב כתב, שנוהגים קצת להרבות באכילה ושתיה ביום אחר החג, והוא איסור חג, ובמשנ"ב שם כתב שהמנהג שלא להתענות בכל אסרו חג, יעו"ש, וכן האריך בחזו"ע פסח, מדברי הפוסקים ייעו"ש, וכיון שכן נראה דיש בו דין שמחה, וא"כ אולי יש להתיר בו שמיעת מוזיקה כמו בחול המועד, אף שגם בימים אלו מתו תלמידי ר"ע, ומ"מ כיון דחשיב כיום שמחה, וגם משו"ה יש למעט בו בהספד וכמו שכתב

שערי יוסף - חול המועד

יוסף ספירת העומר, עמ' תמח) עכ"ד. וע"ע בזה בשו"ת ישא יוסף חלק ד' (סימן קיז) שאין להקל בזה יעו"ש ואף שהבאנו לעיל בשם מרן הגריש"א להקל, אבל מלשון ספרו נראה שהגריש"א הקל רק משום המימונא [ורק איהו מדנפשיה ע"פ סברת הגרשז"א כתב להקל גם לבני אשכנז] והישא יוסף שהביא שאין להקל היינו לבני אשכנז והכל בא על מקומו בשלום וכן ממה שהבאתי בילקו"י שגם נדחק להקל במימונה וכותב שטוב שיעשו סעודת סיום מסכת ולכן נראה באמת שמעיקר הדין אין להקל באיסור חג.

וששאלתי בזה את הגאון רבי אברהם צבי הכהן שליט"א כתב לי מש"כ בשו"ת ויצב אברהם (סימן סח) וז"ל: לידידי הרה"ג רבי חיים שלום סגל שליט"א, בעל מח"ס בירורי חיים, במענה לשאלתו, אם אריך לשמוע כלי זמר באיסור חג דפסח. הנה עיקר הדבר נראה נכון כמו שכתב מעכ"ת, שדברי האליה רבה שיש להקל בריקודים ומחולות עד ר"ח אייר ומר"ח סיון עד שבועות, מיירי להנוהגים אבילות בימים אלו, וכמו שכתב בשם הגר"י סילמן שליט"א. דכן מתבאר להדיא מלשון הא"ר, דקאי על דברי המג"א סק"א, שכתב שנהגו לאסור ריקודים ומחולות, ועל זה כתב הא"ר ומיהו עד ר"ח אייר וכו'. ודברי המשנה ברורה שלא פירש כן תמוהים, ונראה שלא ראה דברי הא"ר במקורם, אלא כאשר הובאו בפמ"ג (וכן מוכח באיזהו מקומן, שלא היה לפניו ספר אליה רבה, עיין ביאור הלכה ריש סימן תקנ"א, ועיין בדעת תורה שם, דוק ותשכח). וכן נראה ממה שמציין כאן לפמ"ג, ולא לאליה רבה שממנו מקור הדברים.

ומיהו אין צריך לדחוק כלל במה שכתב הא"ר - ומר"ח סיון וכו', כמו שדחק מעכ"ת, דכוונתו פשוטה ומתבארת ע"פ מה שכתב בעצמו באליה זוטא על הלבוש שם סק"ה, שהמנהג

מקורו להקל ע"פ מש"כ בהליכות שלמה עמ' שסג לגבי חתן, ואף שיש מקום לפלפל ולחלק אבל נראה יותר להקל.

אולם בהא כתב בקונ' עיטורי מרדכי דיני שש"פ (תשפ"א עמ' 4) ששמע בהא מהגר"י בן נעים שליט"א שגם לספרדים אסור לשמוע מוזיקה באיסור-חג ובעירו במרוקו לא היה מושג של מוזיקה במימונה אלא שבאר"י החילוניים נהגו כן עכ"ד, ושם כתב לציין למש"כ בספרים נוהג בחכמה (בן נאים עמודים לב קסא) ובס' נהגו העם (עובדיה עמ' קב) שתארו איך היה נהוג שמחת המימונה במרוקו שהיו מברכים איש את רעהו והולכים לביתו של הרב ולא הזכירו כלל שהשמיעו מוזיקה, אולם כתב שבירר שבקצת ערים היה מנהג לעשות שמחת מימונה עם ריקודים וכלי זמר, ונראה שסברו שהיות ולפי חלק מהפוסקים אסור מעיקר הדין להתענות באיסור-חג, לכן לא נהגו אבילות.

ולענ"ד יש להקל בזה דהרי בעיקר האיסור של שמיעת מוזיקה בימי הספירה, מקורו מדברי המג"א, (סימן תצג ס"א) שכתב והו"ד במשנ"ב (שם סק"ג) שאסור לעשות ריקודים ומחולות בימי ספירת העומר, ומוכח שרק ריקודין ומחולות אסור, אולם הפוסקים הרחיבו את האיסור גם לכלי זמר ושמיעת מוזיקה מטייפ ומנגן וכו', והארכנו בהא במק"א, וכיון שכן שמעיקר הדין נאסר רק ריקודין ומחולות, בכה"ג דחשיב כסעודת מצוה לחיזוק האמונה שרי, וכה"ג ראיתי סברא להיתרא שכתב בהא הגר"א אזולאי שליט"א מח"ס אשרי האיש, שמותר לשמוע מוזיקה משום מה שנקרא 'חג המימונה'. וכן יש הארה של ימי החג. וכמה מרבני מרוקו מחשיבים זה כמו סעודת מצוה מכיון שהוא לחיזוק האמונה, והתירו לשמוע מוזיקה כמו שהתירו בשאר סעודות מצוה (עי' בילקוט

שערי יוסף - חול המועד

הרב (תכט סי"ז) כתב שאין מתעניין באסרו חג ואיסור זה אינו אלא מנהג, אבל מעיקר הדין אין איסור כלל להתענות בו אלא שהמונע הרי זה משובח עכ"ל, וע"ע בביאור הגר"א (סימן תכט ס"ב) שמותר להתענות באסרו חג דפסח יעו"ש, ומ"מ כתב שם שקשה להקל בו שהרי בקושי התירו האחרונים בשאר ימות השנה ואיך אפשר להתירו בימי הספרה שאין נוהגים בהם מנהגי שמחה. ויעו"ש עוד שדחה כ"ד, והעלה לדינא שכמו שנהגו להחמיר בימים שבין פסח ר"ח אייר שלא לישא ולהסתפר ולשמוע כלי שיר וכן ריקודין של רשות ה"ה באסרו חג, מאחר שיש בזה שמחה יתירה, אולם ראה בספר בירורי חיים (סגל, ח"ג סי' כט) כתב בזה באריכות והעלה להקל בזה. וכתב שם שגם הגאון הרב אברהם צבי כהן הסכים עימו להיתרא, ע"ש. אבל הביא שם מהמשנ"י הנ"ל שהשיב לו לאיסור, וכן הסכים עימו לאיסור הגאון רבי יהודה סילמן, יעו"ש. וכן הגרב"צ מוצפי שליט"א (שו"ת דורש ציון) ענה לאיסור. אולם לדינא יש להקל בעת המימונה, לבני מרוקו, בפרט, וגם לבני אשכנז יש להתיר וכפי שכבר הורה זקן מרן פוסק הדור הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

וששאלתי להגר"ע פריד שליט"א ענה בזה"ל: אסור. דיני ספירת העומר חלים מיד במוצאי שביעי של פסח הנוהגים לעשות מימונה - יעשו כמנהגם עכ"ד.

וכששאלתי להגר"א שלזינגר שליט"א אב"ד גילה, ובעמח"ס שו"ת שואלין ודורשין, בזה"ל: לדינא האם מותר לשמוע מוזיקה באסור-חג פסח, שהוא ספירת העומר, ואף שעבר כבר הזמן, מ"מ נפק"מ גדולה היא לי, מה הדין בהא, כי יש ויכוח בזה בדברי הפוסקים בהא מהו דעת מרן הגריש"א, כי יש אומרים בשמו להקל, וכתב לי בהאי לישנא: כתבתי ע"ז הרבה נמצא בשו"ת שואלין

במקומותינו להחמיר בכל הימים מפסח עד עצרת חוץ מל"ג בעומר (ונזכר מנהג זה גם במהרי"ל ובחק יעקב), ועל זה כתב שעכ"פ בימים שאין אומרים תחנון (שבהם לא מתו תלמידי רבי עקיבא לשיטת התוס', עיי"ש בב"י), די להחמיר בתספורת ונשואין, ולא ברקודים ומחולות שאיסורם רק ממנהג האחרונים שהזכיר המג"א הנ"ל. תבנא לדינא, דהדברים נראים נכונים, דעכ"פ מכלל ספק לא יצא, אם יש איסור בריקודים ומחולות בכל הימים שאין אומרים בהם תחנון, ומכ"ש באיסרו חג, וא"כ יש לצדד להקל מכח דברי החק יעקב, דיש להקל בספק אבלות ישנה, כאשר צידד מעכ"ת. עכ"ד.

אולם בשו"ת משנת יוסף (ח"ו סי' קג) הביא תשובת בנו הגאון רבי יהושע ליברמן שליט"א אל הגר"ח שסגל שליט"א, מח"ס בירורי חיים ושא"ס, ושם שאלו אם מותר לשמוע כלי שיר באסרו חג של פסח, ונטה להקל משום שבאס"ח אין אומרים תחנון ונוהגים להרבות קצת באכילה ובשתיה וכמ"ש לעיל, וא"כ הרי זה דומה לחול המועד פסח שהרכיעו האחרונים בשו"ת אז נדברו ובשו"ת משנה הלכות לשמוע כלי שיר, ולא חששו לחידושו של הפרי מגדים בשם הא"ר שנסתפק, וא"כ לכאורה יש להקל.

אולם שם השיב לו שאין לדמות את איס"ח לחול המועד פסח, וכתב, דלא נראה לו לדינא כן, דהרי חול המועד הוא בכלל יו"ט שנאמר בו מקרא קודש ויש בו חיוב שמחה כמבואר בסימן תקכ"ט במשנ"ב סקט"ז ובשו"ע הרב שם ס"ו משא"כ אסרו חג שמבואר במג"א סימן תכט סק"ח שמעיקר הדין מבואר בב"י שם שמותר להתענות בו, וכן משמע בסוס"י תצד דדוקא אחר שבועות אסור משום שהוא יום טבוח, מיהו בתוס' ר"ה (יט:) משמע דהמנהג שלא להתענות עכ"ד, וכן כתב בשו"ע

שערי יוסף - חול המועד

האם איסור-חג כלול בהוצאות שבת ויו"ט

ב"ה

להגאון האדיר והעצום רבי יוסף אביטבול שליט"א

עוד שאלה שחקרתי פעם בחמלת ה' עלי האם באיסור חג יש גם הכלל שנכלל בהוצאות שבת ויו"ט שלווי עלי ואני פורע?

בברכת כהנים באהבה כעתירת

גמליאל הכהן רבינוביץ

מח"ס "גם אני אודך"

ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים

בס"ד

כ"ב ניסן תשפ"א

לכבוד הגאון הנודע רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך ושא"ס,

שלו' וברכה.

במה ששאל האם הוצאות איסור חג יש את הכלל שנכלל בהוצאות שבת ויו"ט שלווי עלי ואני פורע, הנה לכאורה י"ל דכן דהרי סו"ס כתב הרמ"א בסימן תכ"ט שמרבים בו באכילה ושתייה, וכיון שהרי הוא מכלל החג גם לענין אמירת תחנון וכן לענין תענית בו שאסור לפי רוב הפוסקים, וכפי שהסיק שם במשנ"ב לדינא, וכן בחזו"ע פסח, [וע"ע בהגדה של פסח יד יוסף בהל' חודש ניסן יעו"ש] א"כ ה"ה לענין זה כיון שהוא מגיע מחמת החג.

אלא דלענין חול המועד, כתבו בהא הפוסקים לדון ובשיבולי הלקט (סימן רכ) נראה דה"ה לגבי חול המועד, שאסור לבזות את המועד, והוכיח כן מדברי הירושלמי יעו"ש שהרי הם נקראים מקראי קידוש והרי גם הם צריכים קידוש באכילה ושתייה, וא"כ ה"ה חול המועד, יעו"ש, וכן כתב בשו"ת מהר"ם מרוטבורג

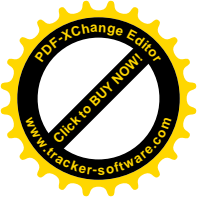
ודורשין, וכן בספר אלה הם מועדי, וכן בספר מנחה חדשה, שיש מקום להקל בנגינה של רגש שמעוררת את הנשמה. עכ"ל, וראה בזה עוד בספרו אלה הם מועדי ח"ג סימן סג בדין שמיעת ניגונים וכלי זמר בספירת העומר, מה שדן בגדרי שמיעת ניגונים וכלי זמר בספירת העומר.

והנה בענין זה שאלתי את הגאון רבי נחום אייזנשטיין שליט"א בענין שמיעת מוזיקה באסור חג בדעת מרן הגריש"א, מה היתה דעת מרן הגריש"א אלישיב זצ"ל בענין שמיעת מוזיקה באסור חג, וכתב לי בהאי לישנא, לא זכיתי לשמוע ממרן בנידון שאלתכם אצלי שזה דבר פשוט שאין שום שינויים במנהגי האבילות. גם לגבי אמירת למנצח אמר לי מרן שיש לאומרו רק במקומות שי בני חו"ל שמארגנים מנינים ליו"ט שני א"צ לאומרו. ע"כ לשונו, ובנו הגאון רבי יהודה אייזנשטיין שליט"א כתב לן דכוונת אביו שליט"א שאם לגבי אמירת למנצח לא פשוט כ"ש שאסור לשמוע מוזיקה. ולכן נראה לאסור משום איסורחג, ועוד בענין זה כתב לי וז"ל: ויש להעמיד הלכה על תילה ולפרסם דבר זה - משום מה הרבה מקילים בליל אסור חג (שבאמת זה מיקל מאוד על מלאכת החזרת הכלים, אבל יקוב הדין את ההר....) עכ"ד, ויש לדון באמת שבשעת החזרת הכלים, אם מתחילים את המימונה מאז, וכו', וכמו"כ יש לחקור בדין המימונה שאם הוא שם כללי לכל היום, א"כ למעשה לדינא שיהיה מותר כל היום. וצריך רב לכל זה, אבל עכ"פ נראה דיש להחמיר בזה, וכמו שהבאנו שנראה מהילקו"י שיש להחמיר בזה.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

שערי יוסף - חול המועד

כ"ב ניסן תשפ"א

לכבוד הגאון הנודע רבי גמליאל הכהן
רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך
ושא"ס,

שלו' וברכה.

במה ששאל האם יוצאים יד"ח בהקבלת פני
רבו באיסור חג, הנה בעיקר האי דינא, נאמרו
כמה טעמים ונדון לפי כל טעם, טעם א' יש
שכתבו ע"פ מה דאיתא בירושלמי בעירובין
(פ"ה ה"א) "כל המקבל פני רבו כאילו מקבל
פני שכינה". עוד טעם ע"פ מה דאיתא במגילה
דף לב ע"א שמשה תיקן להם לישראל שיהיו
שואלין בענינו של יום וכו', וא"כ ענין הקבלת
פני רבו כדי ללמוד תורה וכמו שאיתא בילקוט
שמעוני (ויקהל תח) "אמר הקב"ה למשה עשה
לך קהילות גדולות ודרוש בהן ברבים וכו'
ללמד ולהורות לישראל דברי איסור והיתר כדי
שיהיה שמי הגדול מתקלס בין בני ע"כ, וא"כ
י"ל דדוקא שואלין בהל' הפסח, ולאחר מכן
לא מבני, אולם אכתי יש לדון דסו"ס יש הלכות
לדון בהם לאחר הפסח, כגון מה הדין חמץ
לאחר הפסח, ועוד כמה דינים, אבל אכתי
נראה דאי"ז שייך.

אולם לפי הטעם השני שכתב רש"י בחגיגה דף
ג, א בד"ה 'להקביל' כתב, יום טוב היה שחייב
אדם לכבד את רבו בהקבלת פנים. וכ"מ
ברמב"ם שהביא האי הלכה בהל' כבוד רבו,
מוכח דהוא משום כבוד רבו, אפשר שיש לזה
תשלומין, ויל"ע עוד.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

(סימן יב) וז"ל: בר"ח ובחזה"מ חייב אדם
לאכול ולשתות בטוב דאמרינן כל מזונתיו
קצובין לו בר"ה חוץ מהוצאות שבתות וימים
טובים וכו' ובירושלמי איתא ר"ח וחלו של
מועד וכן בפסקיתא דרב כהנס פסק כז וכו'
יעו"ש, וכן הביא ברוקח (סימן שז) מדברי
הפסיקתא, יעו"ש, וא"כ אף שהיה ניתן לומר
דה"ה איסור חג אכתי ניתן לומר דדוקא חולו
של המועד וכמו שמוכח מדברי הירושלמי
והפסיקתא, ועוד שכל הענין של האיסור חג,
מבואר בגמ' בסוכה דף מה ע"ב, אמר רבי
ירמיה משום רבי שמעון בן יוחי כל העושה
איסור לחג באכילה ושתיה, מעלה עליו הכתוב
כאילו בנה מזבח שנאמר אסרו חג בעבותים עד
קרנות המזבח, וכתב רשיז"ל איסור לחג,
אגודה לחג באכילה ושתיה שקורא לחג עונג
במאכל ומשתה, וי"א יום שלאחר החג עכ"ל,
והיינו דלפי לישנא בתרא יום שאחרי החג
דהיינו ליווי למלך, אבל סו"ס אינו נכלל בכלל
החוב של המקראי קודש, כן נראה לענ"ד.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

**האם יוצאים יד"ח בהקבלת פני רבו באיסור
חג**

ב"ה

דנתי בשאלה חדשה האם יוצאים ידי חובת
קבלת פני רבו באיסור חג
אשמח לתשובתו הרמה בזה
בברכת כהנים באהבה כעתירת
גמליאל הכהן רבינוביץ
מח"ס "גם אני אודך"
ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים

בס"ד

שערי יוסף - חול המועד

מכתב מאת הגאון רבי משה יוחאי רז שליט"א רב קהילת תפילה למשה לוד

(נ.ב. המכתב מסודר על הקונטרס שערי יוסף בהלכות חול המועד מהדו"ק שיו"ל בחודש ניסן תשפ"א, ושוננו העמודים, ומחמת קוצר הזמן להדפיס את הספר הנוכחי, לא הספקתי לשלב המכתב על סדר הדברים).

ב"ה. מוצאי חג הפסח התשפ"א

לכבוד מעלת הרב הגדול, מעוז ומגדול, חובר חבורים מחוכם, הרב
הגאון רבי יוסף אביטבול שליט"א, מח"ס "שערי יוסף" וש"א
שלום רב וישע יקרב,

מה מאד שמח לבי לקבל את חיבורו היקר "שערי יוסף" בהלכות חול המועד, ונהנתי כי ראיתי שהקיף נושאים רבים ויסודיים בהאי שמעתתא דחול המועד, אשר רבים הלכותיהם כנודע, והם מקצוע גדול בתורה, וכמו שכתב בספר יוסף אומץ (סימן תתלג): דינים דחול המועד נפישים ואין לעמוד על עיקרם אם לא בדקדוק גדול, כי חילוקיהם תלויים בשערה. ע"ש. ועיין מועד קטן (דף יב.): הלכות המועד עקורות הן ואין למידות זו מזו. ע"ש.

מידי עוברי בין בתריו ציינתי כמה דברים, הן מילתא דסברא והן מילתא דשמעתתא, וגם כמה ציונים לספרו החדש של אאמו"ר עט"ר הגאון רבי אלעזר רז שליט"א, על הלכות חול המועד, זה שמו "אלה מועדי ה'", ועתה סדרתי הדברים והעלתי על הכתב, והנה הנם לפניך.

הטלת ציציות בבגד בחול המועד

א. במה שכתב (בעמוד 21) לדון אם מותר להטיל ציציות בבגד, הנה בתוספות (מו"ק יט. ד"ה וטוה) כתבו: "ובעשיית תפילין וציצית לא איירי במתניתין. ושמא אין איסור כי אם בכתיבה וטויה". והובא בבית יוסף (סימן תקמה) ובדרכי משה. וכן פסק הרמ"א בהגהתו לשלחן ערוך (שם סעיף ג). והט"ז (ס"ק ה) ובשיירי כנסת הגדולה (שם) העירו דהלא התוספות כתבו "ושמא" אין איסור, ואם כן למה כתב הרמ"א להתיר בפשיטות. ותירץ אאמו"ר הגאון רבי אלעזר רז שליט"א בספר "אלה מועדי ה'" (פרק יג הערה 6 עמוד תי) דאמנם לא החליטו להיתר אך גם לא החליטו לאסור, ולכן נקטינן לקולא, דשמא מלאכת חוה"מ מדרבנן ושרי. ואפילו תמצי לומר דהוי דאורייתא, אית לן למינקט מיהא לקולא לענין דבר מצוה. ואולם בערוך השלחן (אות ט) כתב, שהגם שכתבו התוספות לשון 'שמא', תפס הרמ"א להקל דכן נראה מלשון המשנה. עכ"ד. ועוד האריך בזה אאמו"ר שליט"א בתשובה בכת"י (השייכת לשו"ת מציון אורה ח"ג), והעלה להתיר אפילו שלא לצורך המועד, ולאחרים אפילו בחינם ואם יש צורך מותר אפילו בשכר.

שליחת מייל להצטרפות לקבלת גליון

ב. בדבר השאלה (עמוד 21) אם מותר בחול המועד לשלוח מייל הצטרפות לגליון שיקבלו לאחר המועד. נראה שאחרי דנקטינן דאין זה דרך כתיבה וחשיב מעשה הדיוט, (עיין יביע אומר ח"ח סוף סימן מח, ושבת הלוי ח"ו סוף סימן לז), יהיה מותר לשלוח מייל. והן אמת דיש שהתנו דהיתר הכתיבה במחשב הוא רק כאשר הוא לצורך המועד ולא סתם (ראה בספר אלה מועדי ה' פ"ט סעיף

שערי יוסף - חול המועד

ל ובהערה 27). מ"מ הלא יש שהתירו גם שלא לצורך המועד (ראה ספר מועדי ה' עמוד רנב). ובפרט שאין בזה שום טירחא כלל ועיקר. מה גם דלפעמים הזדמן לידינו עלון, והוא מעדיף לשלוח את בקשת ההצטרפות כעת ולהניח מידינו את העלון, ואם לא כן כיון שיעברו כמה ימים עלול להשמיט הדבר מזכרוננו, ויש בזה לתא דדבר האבד.

לימוד נהיגה בחול המועד

ג. בענין לימוד נהיגה בחול המועד (עמוד 22), בספר אלה מועדי ה' (פט"ו סי"ג ובהערה 13) ביאר דמעיקר הדין מותר, וכתב כמה סיבות וצירופים לזה, ומכל מקום סיים (בעמוד תס) בזה הלשון: אפס, כי עכ"פ למעשה ראוי לכל שומר תורה להתרחק מעיסוקי חול כאלו ודומיהם, בימי חול המועד הקדושים. ולכן יקבע מראש עם המורה שלא יעסוק בזה בימי חול המועד של פסח וסוכות. וע"ז יש להמליץ יסוד שלמדנו מהמלאך שאמר לרב קטינא (מנחות מא.) קטינא קטינא וכו' בעידן ריתחא ענשינן ח"ו. וע"ש בתוספות. כלומר "לא כל מה שמותר לעשות עושים". וכן בעניינינו בדבר שנראה שאינו תואם לקדושת ימי חגיגתו הקדושים. וראה המעשים אשר קרו באנשי המעלה במו"ק (דף יב:), ומשם נלמד לקח! עכ"ל.

עריכת עלון לצורך המועד

ד. במה שכתב לדון (עמוד 23) אם מותר לערוך עלון לצורך המועד, נראה שהדבר מותר. ולהבדיל אפילו עיתון חרדי יש שהתירו אפילו להדפיס כדי שלא ירעו בשדות זרים, (עיין בספר שונה הלכות להגר"ח"ק סימן תקמ"ה הערה יב, ובשש"כ פרק סח אות יג). וכל שכן בנ"ד שיש בזה צורך ותועלת גדול ללימוד בחג עצמו. שיהיה מותר אפילו להדפיס במקום צורך, וכל שכן ההקלדה בלבד שבלאו הכי יש שהקילו בזה בשופי. ועיין בזה בשו"ת מצות אברך להגר"א כהן שליט"א (סימן פח), ומה שכתב שם בשם הגר"מ מאזוז שליט"א.

משיכת כסף מכספומט

ה. בענין משיכת כסף מהכספומט בחול המועד, כן כתב להתיר גם בספר אלה מועדי ה' לאאמו"ר עט"ר שליט"א (פ"ז סעיף לז עמוד רנז).

נסיעה ברכב בחול המועד

ו. במה שכתב (עמוד 25) אודות נסיעה ברכב שלא לצורך, הנה ממה שכתב הבית יוסף (סימן תקלו) שמנהג העולם להקל לרכוב על הסוס מעיר לעיר ואפילו שלא לצורך המועד, "כיון שאינו עושה שום מלאכה", ע"כ, יש שדייקו דכונתו שברכיבה אין מלאכה דאורייתא. ולפי זה יש להחמיר בנסיעה ברכב לפי שיש בהנהגת המכונית "מלאכת מבעיר" שהוא איסור תורה ולכך לא הותר רכיבה במכונית. (ראה בספר חינוך ממתקים עמוד קי, בשם הגר"נ קרליץ). ויש שרצו לאסור זאת מטעם הבערה שלא לצורך, (ראה בספר חול המועד כהלכתו עמוד רסד, בשם הג"ר משה פינשטיין), אכן עיין בשו"ת באר משה (ח"ז סימן יג וצט) שנראה שחולק בזה. ואאמו"ר שליט"א בספר אלה מועדי ה' (פט"ו סעיף ט) כתב שמותר ובלבד שיהיה לצורך המועד ואפילו לצורך טיול, אבל ללא כל צורך אסור.

תיקון מעלית בחול המועד

שערי יוסף - חול המועד

ז. בענין תיקון מעלית (עמוד 33), הנה כיון שהיא מלאכת אומן לכאורה יהיה אסור אם אינו לצורך רבים, וכתוב בשלחן ערוך (סימן תקמד). ויש לחקור מהו גדר צרכי רבים, האם צורך פרטי של כמה בני אדם, או דבר ששייך לרבים ביחד.

גדר צרכי רבים

דהנה מהרש"ם בדעת תורה (סימן תקמג) כתב בשם החתם סופר (סימן ס) דהיכי שכל אחד בונה בפני עצמו לא מיקרי רבים. כגון אם נשרפו ח"ו בתים קודם סוכות לא שרי לבנותם בקבלנות על ידי גויים בחול המועד סוכות בשעת הדחק, ולא אמרינן דרבים לא חשידי. והביא ראיה מתודוס איש רומי (פסחים נג.), שרצו לנדותו משום דמיחזי כקדשים בחוץ. והרי התם רבים וברבים ליכא חשדא. אלא ודאי דלא אמרינן ברבים ליכא חשדא אלא רק "בדבר השייך לרבים" אבל דבר שאין שייך לרבים, אפילו אלף יחידים איכא חשדא לכל אחד בפני עצמו. גם יש הוכחה מדאמרינן (ברכות לג:): מודים מודים משתקין אותו דמיחזי כשתי רשויות. ואמאי הרי איכא רבים. אלא ודאי כה"ג לא נחשב רבים. ע"כ. ומהרש"ם (שם) הביא ראיה לדברי החתם סופר מהא דפסחים (דף פב.). ע"ש. אכן במהרש"ם (שם) כתב, שבשו"ת כתב סופר (יו"ד סימן פד) דחה ראית החתם סופר מתודוס, דהתם לאו משום חשדא אלא חשש שיאמרו מותר להקריב קדשים בחוץ. וכתב שעל פי דחיית הכתב סופר נדחת הראיה מהא דמודים משתקין אותו. ואמאי ר"ל שליט"א בספר אלה מועדי ה' (פי"ב הערה 20 עמוד שצד) כתב להביא ראיה מהא דאיתא ביומא (דף נא.) מאי שנא חגיגה דקרי ליה "קרבן ציבור" וכו'. הרי דאע"פ שפסח כל אחד מייתי בפני עצמו, נקרא "קרבן ציבור" כיון שנאספים יחד. וא"כ הוי נמי כמו של "רבים". ועוד הביא בשם ספר חוה"מ כהלכתו (עמוד רעו) שגם כהאי גוונא נחשב לצרכי רבים, דהרמב"ן (בתורת האדם. בענין קבורה) כתב שבירושלמי (מו"ק פ"א ה"ב) איתא קבר של "משפחה" נקרא "צרכי רבים" ומותר לתקנו אפילו שלא לצורך המועד. הרי שגם לצורך ציבור מצומצם נחשב לצרכי רבים. עכ"ד. אכן למעשה פסק בספר "אלה מועדי ה'" (פרק טז סעיף ז-ח ובמקורות) דדבר הנעשה לצורך אנשים פרטיים, הגם שהם רבים במספר, אינן צרכי רבים, אלא צרכי יחיד נחשבו. וביאר שם (עמוד תפח) שהגם שמצינו בגיטין (שם) ועוד שרבים היינו שלשה, מ"מ ענין צרכי רבים של הלכות חול המועד המה כפשוטם שיהיו נעשים בשביל כלל הציבור. וע"ש כמה ציונים לזה.

ועל פי זה העלה (בפי"ב סעיף כא-כב) שאם המעלית עשויה לצורך רבים (כפי ההגדרה הנ"ל) דהיינו של בתי חולים או אולמות, יהיה מותר לתקן אפילו במלאכת אומן, אבל מעלית של בנין השייכת לדיירים רבים כיון שלפי דעת כמה אחרונים (החתם סופר ועוד הנ"ל) אינם בגדר צרכי רבים, יש להחמיר לכתחילה, ואמנם אם יש שם דיירים חולים או זקנים או אשה הרה, או באופן שיש כניסה רק דרך המעלית, מותר לתקן גם במלאכת אומן.

כתיבת חידושי תורה בחוה"מ

ח. מה שהאריך בטוב טעם (בעמוד 43) בסוגיית כתיבת חידושי תורה בחול המועד, ראה בזה בספר אלה מועדי ה' (פרק י) כולו סובב הולך בענין זה, ע"ש ותר"ץ.

כתיבת הסכמה בחול המועד

שערי יוסף - חול המועד

ט. בענין כתיבת הסכמה על ספר (עמוד 55), בספר אלה מועדי ה' (פ"ט סעיף יח) כתב שאם לא יוכל לעשות כן רק במועד, הרי זה בכלל ההיתר המבואר שם על כתיבת המלצה לצרכי צדקה, שכאשר אי אפשר אחר המועד מותר לכותבה גם במועד.

כתיבת הקדשה בחול המועד

י. בענין כתיבת הקדשה לחתן בר מצוה (עמוד 64) הביא כת"ר סברא בזה מצד אגרת שלומים. והנה בספר אלה מועדי ה' (פ"ט סט"ו ובהערה 12) העיר דצ"ב, כי שמא שאני אגרת שלומים דמסיר דאגה, או שאני שואל שלום חבירו שהתירוהו בשם, (עיין ברכות נד. ומכות כג.; ובהגהות 'שבעת הימים' סביב שו"ת התשב"ץ), אבל מתנת ספר אינו בכלל זה. ועוד, וכי כדי לשמח את זולתו יקרא צורך המועד כדי להתיר מלאכה. ועוד שישלח הספר עצמו ודי, ויתענג בזה. אבל מדוע להוסיף גם "כתיבה". וע"ש מ"ש בשם הגר"י ליברמן שליט"א. ובהערה שם (עמוד רצה) כתב בזה סברא אחרת להתיר, וזה לשונו: ויתכן, דכיון שפעמים מחוייב אדם לפרוע חובו על מתנות שקיבל מאחרים, ובמה יוודע אם לא על ידי שרשומים הדברים והאיחולים על הספר. ועיין ביו"ד (סימן שצא) ובאהע"ז (סימן ס) ובחו"מ (סימן רפו). וכעין מה שנתבאר באחרונים שמותר ליתן "קבלה" המאשרת שאדם פרע את נדרו ותרומתו. ועיין ביצה (טז). הנותן מתנה לתינוק צריך להודיע לאמו שייף ליה וכו'. עכ"ל.

חיבור פאזל לילדים

יא. בעמוד 65 כתב כת"ר להתיר חיבור פאזל לילדים, וכן הסכים להתיר בספר אלה מועדי ה' (פ"ט סעיף י עמוד רפז, ובהערה בעמוד רצ).

ניקוי כתם בחול המועד

יב. מה שכתב כת"ר (בעמוד 67) אם מותר לנקות כתם בחול המועד, ראה בזה אריכות גדולה לאאמו"ר שליט"א בשו"ת מציון אורה ח"ב (חאו"ח סימן כב).

הקבלת פני רבו דרך טלפון

יג. מה שהאריך כת"ר לדון (בעמוד 78) בענין אם יוצא ידי חובת הקבלת פני רבו על ידי שיחת טלפון. נודע מה שאמרו במסכת ראש השנה (דף טז): אמר רבי יצחק חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, שנאמר (מלכים ב' ד, כג) 'מדוע את הולכת אליו היום לא חודש ולא שבת', מכלל דבחודש ושבת איבעי לה למיזל. ע"כ. והעתיקוהו הראשונים הרי"ף והרא"ש (שם) וכן פסק הרמב"ם (פרק ה מהלכות ת"ת ה"ז). וזה שייך גם בזמן הזה, וכמו שהוכיח במישור אאמו"ר עט"ר שליט"א בשו"ת מציון אורה חלק א' (חאו"ח סימן כז), והביא לזה ראיות רבות ועצומות ואתה תחזה.

והנה פשט הלשון חייב אדם להקביל "פני" רבו, משמע לכאורה שיראה פניו והיינו שילך אצלו לכבדו ולשאלו בשלומו לכבוד הרגל. ואם כן צריך לבוא אצלו ממש ולהראות בפניו. אכן במדרש רבה (פרשת מצורע פרשה יח) איתא: ר' שמעון בן חלפתא, הוה סליק שאיל בשלמיה דרבי בכל ירח וירח, כיון דסב יתיב ליה ולא יכול למיסק, יום חד סליק, אמר ליה מה עיסקך דלית את סליק לגבי היך דהוית יליף, אמר ליה רחוקות נעשו קרובות וכו'. ע"כ. ומלשון "הוה סליק שאיל בשלמיה" משמע שהעיקר הוא שאלת שלום רבו, ולא דוקא ראיית הפנים ממש, אלא שזוהי הדרך שכשוראים אדם רואים את פניו. ואולי יש ללמוד מזה דאם ישאל בשלומו גם בלי ראיית פניו די בזה.

שערי יוסף - חול המועד

אמנם במסכת שבת (דף קנב.) מעשה זה מופיע בשינוי לשון, והכי איתא התם: אמר ליה רבי רבי שמעון בן חלפתא, מפני מה לא הקבלנו פניך ברגל, כדרך שהקבילו אבותי לאבותיך? אמר ליה, סלעים נעשו גבוהים, קרובים נעשו רחוקים וכו'. ע"כ. הנה כאן נקט לשון הקבלת פנים ממש.

ואולם בספר מגיד מישרים למרן הבית יוסף זיע"א (סוף פרשת כי תשא) משמע שיש ענין שיראה את פניו ממש. כי הנה שם פירש לו המלאך סוד המסוה של משה רבינו, ואלו דבריו: וכד הוה ממלל עמהון לא יהיב על אנפיהי מסוה, "בגין דיסתכלון ביה ויקבלון נהורא מיניה במללותיה עמהון", דוגמא לדבר וכו', אופ הכי על ידי מילי דאורייתא דהוה הוא ממלל עמהון ואינון הוו מסתכלין באנפוי, כמה דאת אמר 'והיו עיניך רואות את מוריך' על ידי כך הוו מנהרין מנהורא דיליה. עכ"ל. ומבואר דעיקר ענין פני הרב הוא בראיית הפנים ממש, ולכך משה רבינו עליו השלום היה מסיר המסוה מפניו. ואם כן יש ללמוד שגם בהקבלת פני רבו צריך לראות פניו ממש ולא יועיל דרך טלפון.

ויש ללמוד כן גם מדברי האחרונים, כי הנה בספר טהרת המים (מערכת ח אות לו) כתב: דבעת המועדים שהוא עת רצון ורחמים וקדושים, השכינה שורה על הרב בתוקף כאור החמה שבעתים. והתלמיד יכול להשיג בזה יותר. והרדב"ז (ח"ג סימן תעב) כתב: אמרו בספרי החכמה כי בהיות האדם מתכוין אל רבו ונותן אליו לבו, תתקשר נפשו בנפשו, ויחול עליו מהשפע אשר עליו ויהיה לו "נפש יתירה". וזה נקרא אצלם "סוד העיבור" בחיי שניהם. ע"כ. והובא כל זה בשו"ת מציון אורה שם (סימן כז בהערה עמוד קמט). ומשמע מכל אלו שיש ענין בראיית הפנים ממש, ואם כן שיחת טלפון לא תועיל לכל זה.

הקבלת פני רבו עם מסיכה

ומזמן רב נשאלתי בענין דומה מאת ידידנו הנעלה, הרב הגאון כמה"ר גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א, בעל "גם אני אודך", אם יוצאים קבלת פני רבו עם מסיכה, ובתשובתי הבאתי מה שכתב רבנו אברהם אזולאי בספר חסד לאברהם (מעייין שני נהר לג) וזה לשונו: כאשר יצייר האדם בדעתו צורה הקדושה ההיא ישלים שכלו. וזה שאמר רבי אבא בזוהר פרשת משפטים שהיתה צורת רבי שמעון מצויירת לפניו, והיה משיג על ידי זה השגה גדולה. וזה סוד 'והיו עיניך רואות את מוריך'. ולא זו בלבד אלא שגם היות צורת אדם נכבד מצוירת בשכלו הוא ישיג מעלה גדולה ונפלאה. וזה סוד שאמרו רז"ל חייב אדם להקביל פני רבו ברגל. ע"כ. מבואר דהעיקר הוא הכרת פני רבו בדעתו ושכלו, ולא דוקא בראייה ממש, ועכ"פ היכא דאי אפשר. ולפי זה יש לומר דכאשר אין באפשרותו לבוא אצל רבו בפועל ממש, יש לסמוך על כך שידבר עמו בטלפון וישמע ממנו דבר תורה ויצייר בדעתו את דמות רבו, ויהיה לו לתועלת.

לחם משנה בחול המועד

יד. בענין חידושו של הגאון כף החיים שיש לבצוע על לחם משנה בחול המועד (עמוד 97), ראה מה שכתב בזה בשו"ת מציון אורה חלק ב' (חאו"ח סימן כא) ובספר אלה מועדי ה' (פ"א סעיף כא).
יהי רצון שיזכה כת"ר להגדיל תורה ולהאדירה בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, מתוך נחת ושלווה, אכ"ר.

ביקרא דאורייתא

משה יוחאי רז

שערי יוסף - חול המועד

באיסור מלאכה בחול המועד – מכתב מאת הרה"ג חיים יוניאן שליט"א בעמח"ס נופת צופים
ושא"ס

לכבוד הרה"ג ר' יוסף אביטבול שליט"א.

מועדים לשמחה, עברתי מעט על מה ששלח כת"ר בהי' חוה"מ, ומחמת אפס הפנאי אשלח לכת"ר מעט מה שכתבתי בימים האחרונים בעניינים אלו, ויש שם גם בעניינים שכת"ר דיבר בהם

ובעניין מה שכתב לגבי היכא שיש ספק אם הוא בגד שאפ' לכבסו, דתלוי במח' הפו' האם מלאכת חוה"מ אסירא מדאו' או מדרבנן, הנה איסור כיבוס בחוה"מ אינו מצד מלאכה אלא מצד שמא יכנס לרגל כשהוא מנוול, (וכפי שראיתי שכת"ר הרגיש בזה כבר בהמשך הקונ' במ"ש בגדר איסור כיבוס). ומ"מ הוא רק מדרבנן.

ובעניין שמחה בחוה"מ עיין בשאלות פ' וזאת הברכה, נאמר בתורה (ויקרא כג, לז) "אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש" ולדעת רבי עקיבא (בגמ' חגיגה יח.) כונת התורה לימי חול המועד אשר נקראים בלשונה "מקראי קודש" והואיל ונקראו מקראי קודש אסורים בעשיית מלאכה.

ובגדר איסור עשיית מלאכה בחוה"מ, אם הוא מדאורייתא או מדרבנן, נחלקו בזה הראשונים, דדעת רש"י (מ"ק יא: בד"ה אלא) דאיסור מלאכה בחולו של מועד מדאורייתא [וכן מוכח מדברי רש"י (במ"ק יג. בד"ה משום) שכתב דמכוון מלאכתו במועד לא חשיב דאורייתא משום דבלא מכוון מותר לגמרי. והיינו דכיון דעל המחשבה (שמכוין מלאכתו במועד) אין שום איסור דאורייתא, אלא רק על המלאכה והכא המלאכה מותרת משום דהוי דבר האבד. ומה שלא חילק בפשיטות דשאני מלאכה במועד דהויא מדרבנן, היינו משום דאזיל לטעמיה דס"ל דאיסור מלאכה במועד הויא מדאורייתא ורק דס"ל דלא אסרה תורה היכא דהוי דבר האבד, וכדאמרין בחגיגה (יח.), וכמ"ש מרן בב"י בסימן תקל. וכדעת רש"י כן הוא בתשובת הרשב"א (ח"א סי' תרצ וח"ה סי' רטו), ועוד], ומאידך דעת הבה"ג (הובא בסמ"ג ל"ת עה דף טז:) דאיסור מלאכת חוה"מ מדרבנן, וכן דעת עוד ראשונים, וכן הוכיחו אחרונים רבים בדעת מרן הש"ע, וכמ"ש בשד"ח (מע' חוה"מ סימן יד). [ונשאלנו לגבי בחור חוזר בתשובה שהוריו אינם שומרי תורה ומצוות אם מותר לו להניח את בגדיו בסל הכביסה למרות שיודע שהוריו יכבסו את בגדיהם בחוה"מ ובתוכם יש גם את בגדיו, ורצה השואל לומר, דמאחר והיו מכבסים גם בלעדיו א"כ ליכא בזה משום לפני עור, (ולדבריו איכא עכ"פ משום מסייע, דהא מסייע הוא אפילו היכא דלא קאי בתרי עברי נהרא, וכיון דהאיסור הוא רק מדרבנן, א"כ ליכא איסור מסייע בדרבנן, וכמ"ש הפמ"ג ועוד), אולם נראה דאין זה נכון, דהא לגבי בגדיו אם לא היה מגיש להם את בגדיו לא היו יכולים לכבסם, ולגבי תוספת בגדים נמי איכא איסורא, וכמו שנראה מדברי הפוסקים (כיעויין בשו"ת באר משה (ח"ז סימן לב) ובשו"ת תפלה למשה ח"ב (סימן כד, ובחזו"ע יו"ט עמ' קצח) שכתבו שאסור לצרף את בגדי הגדולים עם בגדי הקטנים במכונת הכביסה בחוה"מ, וא"כ יש בזה איסור לצרף בגדים אלו גם אם הם כבר מכבסים, וכיון שלא היו יכולים ליקח את בגדיו ולכבסם אם לא היה מניח להם את הבגדים שם, א"כ הוי ממש "לפני עור" כיון דהוי כדקאי בתרי עברי נהרא, והרי קי"ל דאיכא איסור לפני עור אפילו במידי דאסיר רק מדרבנן, וכמ"ש התוס' (ע"ז כב. בד"ה תיפוק) וז"ל, ומכאן יש להביא ראיה למה שפירש ר"ת דשייך למימר לפני עור אף במידי דלית ביה איסורא אלא דרבנן דהא מלאכה דחול המועד אינה אסורא אלא מדרבנן כדפירש ר"ת וכו',

שערי יוסף - חול המועד

ע"כ. וכ"כ הרב יד מלאכי (סימן שסד). וע"ע להרב שד"ח (מע' ו' כלל כו אות כא) שהביא להקת פוסקים דס"ל כן. וא"כ ה"נ אע"ג דאיסור כיבוס לא הוי אלא מדרבנן משום גזירה שמא יכנס לרגל כשהוא מנוול, מ"מ הרי איסור דלפני עור הוי אפילו בדרבנן, אולם נראה דיש לחקור, דנידון זה דמי טפי לריבוי בשיעורין, כיון שכאן נעשה איסור גם בלא שיצרף בגדיו, וגם אחר שצירף בגדיו נשאר האיסור כמות שהוא דהיינו איסור אחד, וא"כ יש לחקור האם היכא שהוא מוסיף על האיסור ואינו מחדש איסור נוסף, האם גם בזה אמרינן לפני עור וכו', ונראה דלא חשיב לפני עור בכה"ג. ונראה דדמי טפי למסייע, וכיון שכן הא קי"ל דליכא איסור מסייע באיסורא דרבנן]

כל כוונת התורה בנתינת המועדות כדי להדבק בהשי"ת ובתורתו ובמצוותיו [אורחות חיים הלכות חוה"מ סוף אות לד], ולכן יש לנצל ימים אלו ללימוד התורה וללימוד הלכות חול המועד ודבר בעיתו מה טוב, ועכ"פ לא יבלה זמנו בטיולים ובשיחת רעים.

דבר האבד שאם לא יעשהו בחול המועד יבוא לידי הפסד מותר לעשותו בחול המועד בלי שינוי ובלבד שלא יהיה בעשייתו טירחה יתירה, ואפילו בהפסד מועט יש להקל, אבל אם יש הפסד מרובה מאוד התירו אפילו טירחה יתירה [פמ"ג באשל אברהם סימן תקלה סק"ז, וכ"פ הגאון מקרעסטיר בשבילי דוד סימן תקלה אות ב ובסימן תקמ אות ב, וכ"נ מדברי המ"ב סימן תקלח סק"ו]. ונראה טעמייהו דהא מלאכת חוה"מ אסורה ע"י טירחא יתרה בדבר האבד רק מדרבנן (אף להסוברים דעיקר איסור מלאכת חוה"מ הויא מדאורייתא, כיעויין בחזו"ע יו"ט עמ' קסז), ובמקום הפסד מרובה לא גזור, ועכ"פ יש לעיין מה הדין במלאכת מחובר בזה, דהא נתבאר בש"ע דמחובר חמיר טפי, ועיין בכה"ח היטב. ונראה דלדעת הש"ע שרי טירחה יתירה במקום הפסד גדול אפילו במלאכת מחובר, דהא פסק מרן בש"ע (סימן תקמ ס"ד) וז"ל, ציר הדלת והמפתח והצינור והקורה בין שהם של עץ בין שהם של ברזל שנשברו אפילו מערב יו"ט יכול לתקנם בלא שינוי (ואפילו ע"י מעשה אומן. מ"ב שם) מפני שזה הפסד גדול הוא, ע"כ. הרי דמוכח מדבריו דשרי אפי' במחובר היכא דהוא הפסד גדול אפילו ע"י טירחא יתירה, ודו"ק. ואם הסחורה שוה עתה הרבה ואחר המועד תוזל, נחשב הדבר להפסד מן הקרן ומותר למוכרה בחוה"מ [חזו"ע יו"ט עמ' קעג], ואפילו אין הדבר אלא ספק שמא יפסיד מותר לעשותו בחוה"מ [וכמ"ש המאירי (מ"ק יט. ד"ה כשתבונן), שמלאכת דבר האבד או חשש אבד מותרת במועד. וכ"נ להוכיח מדברי התוס' בפ"ק דמ"ק (י: בד"ה ובדבר האבד) שכתבו וז"ל, פירוש בדבר שאם לא ימכרנה עתה "שמא" לא ימכרנה יפה פעם אחרת ויפסיד מן הקרן, ע"כ. ומוכח מלשונם דאפילו הוא ספק שמא יפסד שרי בחוה"מ (שו"ר שכן הוכיח מרן זיע"א (במאור ישראל במ"ק יב: בסוגרים) מדברי התוס' הנ"ל), וכן נראה להוכיח מהא דאמרינן במ"ק (יג.) כאן בשאינו מאמינו, והיינו דכיון דאיכא פסידא שרי, והרי שם איון אלא חשש הפסד שמא ירמהו, ואפי"ה שרי, ומוכח דשרי אף על הספק, וכמ"ש התפארת ישראל (אות כד) בשם המג"א (סימן תקלה ס"א וס"ה) דשרי בשאינו מאמינו משום פסידא] אולם זה מותר רק כאשר יש הסתברות שיהיה הפסד, אבל אם הוא רק חשש רחוק שמא יהיה הפסד נראה דאין להתיר, וכ"ש במקום שהוא חשש רחוק להפסד מן הריוח (ולא מן הקרן) אין להתיר כלל, אא"כ הוא חשש המסתבר, ואמנם כל זה דוקא גבי איסור מלאכה, אבל לגבי איסור סחורה אפילו במקום שהוא חשש רחוק שמא יהיה הפסד יש להתיר לעסוק במועד (לקנות או למכור) [הנה בשו"ת מהרש"ג ח"ב סימן י ד"ה וכיון] חידש שאע"פ שע"פ רוב לא יהיה הפסד בדבר ורק על צד המיעוט יהיה הפסד, נחשב דבר האבד להתירו בחוה"מ וכו',

שערי יוסף - חול המועד

ע"ש. והקשו ממ"ש מרן בב"י (סימן תקלט) בד"ה ואיכא למידק, דס"ל להרא"ש שכל שיש יום השוק בכל שבוע, נמצא שאין כאן הפסד, שאם לא מכרו ביום השוק של שבוע זה ימכרנו ביום השוק של שבוע הבא, ומפני ספק שמא לא ימכרנו כל כך ביוקר, לא שרינו ליה למוכרו במועד, שהרי אפשר שביום השוק הבא ימכרנו ג"כ ביוקר, ע"כ. ונראה דיש לדחות, דהב"י מיירי בספק דבר האבד גבי ריוח, ומבואר במג"א (סימן תקלט סק"ז) דהא דספק דבר האבד מותר, היינו בקרן ולא בריוח. וכן ביאר בחזו"ע (עמ' קעד בהערה), דיש לדחות דשאני התם דהוי העברת הריוח, שלדעת הרא"ש מותר. אבל בהפסד מן הקרן יש לומר שאף בספק כל שהוא יש להתיר, ע"ש. ובאמת שגם הרב טהרת המים בשו"ר טהרה (מע' ח אות כו) כתב, אודות מי שיש לו סחורה, ואם ימכרנה מיד בחוה"מ, עליו לשלם למוכס ב' פרוטות, ואם ימכרנה לאחר המועד שמא יצטרך לשלם ד' פרוטות, הוי דבר האבד ומותר למוכרה בחוה"מ, שגם ספק דבר האבד מותר, ע"כ. [וצ"ע מכאן עמש"כ מרן בחזו"ע יו"ט עמ' קפג הלכה יב, ע"ש, וצ"ע] ואמנם כאן אין זה חשש הפסד מן הקרן אלא חשש מניעת ריוח והיינו שיהיה לו ריוח מועט יותר, והתוס' (במ"ק י: בד"ה ובדבר האבד) הביאו דברי הר"ר יוסף דס"ל דאין זה דבר האבד שאע"פ שלא ימצא בזול הרי ימצא ביוקר, והיינו דהוי רק ספק מניעת ריוח, מ"מ הרי התוס' הביאו שם בסתם דשרי לקנות סחורה שמא תהיה ביוקר אחר המועד, ומוכח דאף ספק מניעת ריוח מותר, וע"ע במרדכי (ס"פ דמ"ק בשם ר"ת) ובספר מועדי ה' (עמ' לה-לז). ומכל מקום נראה, דאפילו במקום חשש הפסד מן הקרן לא שרי אלא כאשר הוא חשש דמסתבר, משא"כ כאשר הוא חשש רחוק, וכמו שנראה מדברי המאירי (מ"ק יב), שכתב וז"ל, המשנה השניה מכניס אדם פירותיו מן הגנות ומן הפרדסים מפני הגנבים, הכונה לבאר שסתם מלאכה במועד אע"פ שאין פסידתה ברורה לו, הואיל והדבר קרוב לבא לידי כך, עושה בצינעה, ומ"מ אם אינו יכול לעשות בצינעה עושה כמו שאפשר לו, ע"כ. ומוכח מדברי המאירי שאפילו במקום שהוא הפסד מן הקרן לא שרי במקום ספק דבר האבד, אלא רק כאשר יש הסתברות שיהיה הפסד, משא"כ כאשר הוא חשש רחוק, ודלא כמ"ש מרן בחזו"ע, ומ"מ במקום שהוא חשש רחוק להפסד מן הריוח גם מרן זיע"א מודה דאין להתיר בזה. אכן אחר העיון נראה דיש לחלק בין איסור מלאכה לאיסור סחורה, דהנה הרב טהרת המים הנ"ל וכן ביאור הרב חזו"ע לעיל בדברי הב"י מתייחס לאיסור סחורה, ואילו דברי המאירי הנ"ל מתייחסים לאיסור מלאכה דאפשר דאיסור מלאכה חמיר טפי, אבל באיסור סחורה אפשר דגם המאירי יודה דשרי אפילו היכא שהוא חשש כל שהוא שמא יפסיד מן הקרן, וכן נראה מדברי המ"ב (סימן תקלט ס"ק כב) שכתב עמש"כ שם מרן בש"ע דבמקומות שיש להם יום השוק פעם אחת בשבוע אינו מותר למכור ולקנות ביום השוק שבתוך המועד, שאין זה דבר האבד שאם לא ימכר ביום השוק זה ימכר ביום השוק בשבוע הבא, ע"כ. וכתב ע"ז המ"ב וז"ל, ודוקא כשמשער בודאי שעכ"פ לא יפסיד אז מן הקרן, ע"כ. ונראה מדבריו דגבי איסור סחורה אפילו אם יש הסתברות קטנה שיפסיד מן הקרן מותר לו לסחור, וא"כ דברי הרב חזו"ע מתיישבים בטוב עם דברי המאירי. ודו"ק].

סחורה שאם לא יקנה אותה עתה, תעלה לו ביוקר אחר המועד מותר לקנותה, וכן כאשר הוא ספק המסתבר שמא יעלה לו ביוקר אחר המועד, מותר [כן נראה מסתמות דברי התוס' במ"ק י: (י) וכמו שהוכחנו בדבריהם בהע' הקודמת, ודלא כדברי הר"ר יוסף המו' בתוס' הנ"ל, ודוקא כאשר הוא ספק המסתבר וכמו שהוכחנו לעיל בהע' הנ"ל]

מכונת פרטית מותר לתקנה בחוה"מ ואפילו ע"י מעשה אומן, כל שהוא צריך להגיע למקום מסויים ואינו יכול להגיע מבלעדי רכבו (כגון שאינו יכול להגיע ע"י אוטובוס, וכגון שצריך להעביר דברים

שערי יוסף - חול המועד

רבים וכדו'), [הנה מרן זיע"א בחזו"ע (יו"ט עמ' קעה הלכה ה) כתב וז"ל, אבל מכוניות פרטיות אין לתקנם על ידי מעשה אומן, ואפילו אם מתכוין להעביר בהם מצרכי אוכל נפש, כל שאפשר להעבירם בדרך אחרת אסור, ע"כ. ובהערה שם (הע' כ) כתב וז"ל, ועיין בסי' תקלו ס"א שהרוצה לטייל ברכיבה ע"י סוס ולא ניסה ללכת ברגליו רשאי לתקן ברזליו וכו'. והיינו במעשה הדיוט שאין צריך אומן. ע"כ. ולכאורה דבריו תמוהים, דהיכן מצינו חילוק בזה במרן או באחרונים בין מעשה הדיוט למעשה אומן, ונראה דשרי אף במעשה אומן. אכן באו"ל (ח"ג פכ"ד סי' ה) פסק להתיר אפילו ע"י מעשה אומן כל שצריך להגיע למקום מסויים וא"א לו מבלעדי הרכב, ופי' שם בהע' דהוא מהטעם הנ"ל, דבמרן לא מצינו חילוק בין מעשה אומן למעשה הדיוט. והיינו דנחלקו בהא. דהחזו"ע ס"ל דלא שרי ע"י מעשה אומן היכא דא"א בדרך אחרת אלא לצורך אוכל נפש, (וע"ע בחזו"ע שם עמ' קפו) אולם האו"ל ס"ל דזה שרי אף לכל צורך כל שא"א לו להגיע מבלעדי רכבו, וכמ"ש במרן "שהרוצה לטייל ברכיבה וכו', ומשמע דאפילו כשאינו לצורך אוכל נפש שרי ואין חילוק בזה בין מעשה אומן למעשה הדיוט. ונראה דסברת האו"ל היא ע"פ מ"ש במתני' (מ"ק ח:), עושה אשה כל תכשיטיה במועד וכו', וכתב הריטב"א (שם), שזהו לצורך הגוף וכעין אוכל נפש לפיכך עושה כדרכה בלא שינוי ואפילו בטירחה רבה וכו', וכ"כ המאירי (מ"ק יט. בד"ה כשתתבונן), שקישוט הנשים אף הוא בדין אוכל נפש ומכשיריו, ע"כ. מבואר מדברי הראשונים הנ"ל, דכל דבר שהוא צורך הגוף הנצרך לכל יום ויום הרי הוא בכלל אוכל נפש המותר אפילו בטירחה רבה, וא"כ ה"נ לעניין מעשה אומן, ולכן ס"ל להאו"ל דשרי אפילו אין בו ממש צרכי אוכל נפש כיון שעכ"פ יש בו משום צורך הגוף שצריך האדם כעת לנסוע ממקום למקום ואינו יכול להתנייד מבלעדי רכבו, משא"כ כאשר יש לו אפשרות להתנייד מבלעדי רכבו שוב אינו נקרא צורך הגוף כיון שאפשר לו בלי זה. שו"ר שכ"כ בחוט שני (חזה"מ עמ' רי) גבי הא דהתיר הביה"ל (סימן תקמ ס"ד) לתקן הסדקים שבגג כאשר הגשם חודר לתוך הבית אפילו ע"י מעשה אומן ואע"פ שנחשב כמכשירי צורך הגוף דלא הותר אלא במעשה הדיוט, מ"מ צורך הגוף כעין זה דא"א לאדם בלעדיו, שהרי אין אדם דר בדירה סרוחה, הרי הוא כמו צורך אוכל נפש שהותרו מכשיריו אפילו ע"י מעשה אומן, וכמו שכתב הרמב"ן (בפסקיו להלכות חזה"מ), וכמו שהתירו לתקן צרכי רכיבה למי שאינו מורגל בהחיכה למרחק וכמו שהתירו לאשה לעשות תכשיטיה וכו' מטעם זה וכו', ע"כ, והיינו כמ"ש לעיל. ולפי זה נראה, דה"ה דמותר לתקן אפילו ע"י מעשה אומן את המזגנים כל שיש בו צורך באותו היום או לאותו המועד, כיון דחשיב נמי כצורך הגוף הנצרך לאדם, ושו"ר שכ"פ הגר"מ פיינשטיין והגר"ש אלישיב ה"ד בספר הזיכרון מבקשי תורה חול המועד עמ' תסה- ג ושם עמ' תע, שמותר לתקן מזגן לצורך קירור הבית, כיון שזה מצרכי הגוף. אולם דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני חזה"מ עמ' רכג) שדוקא לגבי צינה התיר בש"ע (סימן תקמ ס"ז לתקן התנור משום דאמרינן הכל חולים אצל צינה, משא"כ לגבי חום לא אמרינן הכל חולים אצל החום, וכן מובא בשם הגר"א"ל שטיינמן זצ"ל (שלמי תודה חזה"מ עמ' תתמט) שאע"פ שהחום קשה מן הקור מ"מ אין זה חולי אלא צער בעלמא ואסור], והדיוט מותר לתקנה אפילו יכול להגיע מבלעדי רכבו ואפילו לצורך טיול בעלמא, ולכן מותר להחליף גלגל במכונית בחזה"מ וכדו' דברים שכל אדם יודע לתקנם [יעיין בש"ע (סימן תקלו ס"א) שהרוצה לטייל ברכיבה ע"י סוס רשאי לתקן ברזליו וכו', וכתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סימן קסו אות ב) דלפי זה נראה דמותר להחליף גלגלי המכונית, כדי שיוכל לנסוע ממקום למקום. וכ"פ בחזו"ע (עמ' קעה). אולם צ"ע, דאיך שרי משום זה טירחא יתירה, והלא אינו אלא לצורך טיול בעלמא. ואפשר דעכ"פ חשיב קצת כצורך הגוף מה שרוצה לטייל ולנפוש. אולם זה צ"ע בדעת מרן הש"ע דלפ"מ שנתבאר לעיל דנראה בדעתו דס"ל

שערי יוסף - חול המועד

דזה שרי אפילו ע"י מעשה אומן, ולכאורה איך שרי, והלא אינו אלא לצורך טיול בעלמא, ואפ' דגם זה חשיב צורך הגוף וכמו שכתבנו].

עשיית מלאכה לצורך מצוה

אסור לעשות מלאכת אומן בחוה"מ אפילו לצורך מצוה [רמ"א סימן תקמד ס"א. ויש לעיין, מה הדין לעניין צרכי מניעת איסור דיחיד בחוה"מ, וכגון לציין קבר (ע"י מעשה אומן) כאשר יש חשש שיעבור עליו רק כהן אחד, דהנה כתב בש"ע שם דצרכי רבים מותר לעשותם במועד כגון לציין הקברות שיזהרו הכהנים, ולכאורה אמאי נקט מצד צרכי רבים תיפוק ליה מצד מניעת איסור שיזהרו הכהנים, ומשמע דמצ"ז לא שרי ביחיד אלא ברבים, ואע"ג דאינו מצוה קיומית אלא מניעת איסור. אולם מאידך יש לומר דשרי, דלא גרע מכתבת תפילין ומזוזות דכיון שיש בהן צורך שרי, וכמו שכתבנו במקו"א להוכיח שצרכי מצוה דאסירי היינו כשאפשר בעניין אחר, וא"כ הכא דא"א בעניין אחר שרי. ובפרט דאיכא מצוה בעצם הציון קברות, וכדאמרין במ"ק (ה.), והוי ככתיבת תפילין ומזוזות דאיכא מצוה בעצם הכתיבה, וה"נ איכא מצוה בציון וגם מניעת איסור. ונראה להלכה דשרי. אולם אכתי יש לעיין אם מותר לעשות המלאכה במועד כשיש חשש שיעבור איסור בשב ואל תעשה אם לא יעשה המלאכה, וכגון שרואה שהזרעים רבים בכרם ורוצה לעקור כדי שלא יהיה כלאיים בכרם, כי אם יהיה כלאיים בכרם יעבור איסור בשב ואל תעשה כיון שצריך לעקור].

סחורה בחוה"מ

כל סחורה אסורה בחול המועד, בין לקנות בין למכור כל שאינה לצורך המועד. ואם יש לו סחורה שאם לא ימכרנה בחול המועד יש חשש שיפסיד מן הקרן מותר למכרה, אבל אם לא יפסיד רק מן הריוח אסור למכרה [ש"ע סימן תקלט ס"ד], אולם מי שבא דבר סחורה לידו (באופן אקראי) מותר לישא וליתן בצינעא בתוך ביתו בחולו של מועד הואיל ואין זו מלאכה אלא דיבור בעלמא [חזו"ע יו"ט עמ' קפד עפ"ד רב האי באורחות חיים (אות יד), ועוד ראשונים. ואמנם הגר"ח פלאגי ברוח חיים (סימן תקמב סק"ב) הביא דברי הא"ח הנ"ל, ומפקפק ע"ז מסתמות הפוסקים שלא חילקו בכך. וכאמור דעת כמה מהראשונים להקל בזה. עוד יש להקל ע"פ מ"ש התוס' בסנהדרין (כו.) בד"ה ימכרו, דהקשו שם דהא אסור לעשות סחורה בפירות שביעית. ותירצו די"ל, דסחורה היינו כשמוכר בשוק כעין חנות דדמי לסחורה, אבל פעם אחת כעין אקראי בעלמא ליכא משום סחורה. וע"ע בתוס' בר"ה (כב.) בד"ה אלו מן הפסולין. וה"ד התוס' הגר"ח פלאגי בעצמו בספרו גנזי חיים (מע' הס' אות ט) להלכה. וא"כ ה"נ י"ל דהוי אקראי ושרי ואין זה כשאר סחורה שאסור וכמבואר בעמ' הקודם.

עבודת האילן בחול המועד

מותר להשקות שדה האילן כשהאילנות רצופים וסמוכים זה לזה. אבל אם הם מרוחקים ונטועים רק עשרה לבית סאה (24 מטר על 24 מטר), אין להשקות את כל השדה אא"כ היתה לחה, ובכל אופן מותר למשוך המים מאילן לאילן, דהיינו לעשות חריץ מהחפירה שסביב האילן אל אילן אחר כדי שימשכו המים דרך החריץ [ש"ע סימן תקלז ס"ז. וע"ע במ"ב ובביה"ל שם], וכל זה כשאפשר למשוך המים מאילן לאילן בלי טורח, אבל אם אי אפשר למשוך מאילן לאילן מותר להשקות כל השדה [שהרי יש כאן דבר האבד, וא"כ כל שאפשר למשוך מאילן לאילן כבר נפיק בזה מהפסד, משא"כ במקום דלא אפשר. חזו"א סימן קלד אות יד ד"ה ונראה] אולם אם ע"י שהיה משקה אותם קודם

שערי יוסף - חול המועד

חוה"מ לא היה צריך להשקותם במועד, אסור, דאיהו דאפסיד אנפשיה. [כ"נ מדברי הרב ערך השלחן (סימן תקלז אות ב) שה"ד הרמב"ם שכתב, זרעים שלא שתו לפני המועד לא ישקם במועד מפני שהם צריכים מים רבים ויבוא לידי טורח יותר, ע"כ. והקשה הערך השלחן, דא"כ מאי פריך בריש מ"ק אימור דשמעת ליה הרוחה דלא טירחא במקום פסידא מי שמעת ליה, ע"כ. ולפ"ד הרמב"ם הא שמעינן ליה בההיא דזרעים שלא שתו. וביאר, דהכא הוא הפסיד עצמו שלא השקה אותם קודם המועד ולכך לא שרינן טירחא במקום פסידא כה"ג, אבל פסידא דאתי ממילא לא שמעינן ליה, ע"כ].

אפילו מלאכות המותרות, אינם מותרות לעשותן אלא לעצמו או לאחרים בחינם, אבל בשכר אסור [ש"ע סימן תקמב ס"א] ופירש הרא"ש הטעם, משום דקבלת שכר במועד כעובדא דחול דמיא. (וה"ד במ"ב שם סק"ב) ולפי טעם זה נראה שמותר לקבל שכר על דבר מצוה. [דהנה טעם דעובדא דחול היינו משום דהוי כזילזול במועד, וא"כ היכא שבלי השכר לא יעשה לו המצוה, א"כ יש להתיר קבלת השכר כיון דהוי לצורך המצוה, וכ"פ הביה"ל שם. ונראה דלכן התיר הרמ"א שם לקבל שכר בדבר האבד, ופירש המ"ב שם (סק"ד), דמותר לפועל לקבל שכר בשביל טובת בעל הכית, ונראה דהיינו נמי משום דהוי מצוה להציל ממון חבירו, וכן בס"ב שם בדין ההפוך כאשר אין לפועל מה יאכל שעושה מצוה עם הפועל ומטעם זה שרי לפועל לקבל שכר כיון דלא הוי כעובדין דחול, ודו"ק.], ולכן שומרת טף (הנקראת "בייבי-סיטר) מותר לה ליקח שכר על שמירתה, דגם בזה יש מצוה [שו"ת פאת שדך ח"ב סימן קיד. שו"ת באר משה ח"ז סימן יד. חזו"ע יו"ט עמ' קפה ד"ה ושומר. והיינו מהטעם הנ"ל דשרי קבלת שכר ע"ד מצוה]

בעל מונית מותר לו לעבוד בחול המועד ולהסיע אנשים ממקום למקום ולקבל שכר על זה [כ"נ ע"פ מה שביארנו לעיל בדעת האו"ל דנסיעה ממקום למקום חשיב כצורך הגוף, והוי כאוכל נפש, וכמו עשיית תכשיטי אשה במועד, וגבי אוכל נפש, הרי פסק הביה"ל (ר"ס תקמב), דבדבר שהוא אוכל נפש מותר לפועל לעשות אפילו בשכר, וא"כ ה"נ לעניין צרכי הגוף נראה דיש להתיר, ובפרט שיש רבים הנוסעים לצורך דבר האבד או לצורך מצוה. ועוד, דכאן נראה דהוי נמי כצרכי רבים שהרי באופן כללי אותו בעל מונית הרי הוא עומד לצרכי הציבור ומסיע אנשים רבים, וכ"פ בחזו"ע יו"ט הלכות חוה"מ הלכה ה, ע"ש]

כל מלאכה מותר לעשותה על ידי פועל שאין לו מה יאכל כדי שישתכר וירויח [ש"ע סימן תקמב ס"ב], ואפילו שלא לצורך המועד, וגם אין צריך שינוי [מ"ב שם סק"ו], ואף אם יש לו כלי בית למכור, מותר לעשות מלאכה ואינו מחוייב למכור כלי ביתו, אבל אם יש לו סחורות ויכול למכרם אסור לו לעשות מלאכה (כיון דפרקמטיא קילא מאיסור מלאכה) [מ"ב שם סק"ח], ואפילו יכול ללות אין מחייבים אותו ללות ויכול לעשות מלאכה [שאלתות פר' ברכה ה"ד בביה"ל שם ד"ה על ידי פועל], והוא הדין אם רוצים ליתן לו בחינם אינו מחוייב ליקח בחינם, ויכול לעבוד בשכר [כ"נ ע"פ דברי השאלתות הנ"ל, דכיון דבעי למיזף עציבא ליה דעתיה ולא מצי מקיים "ושמחת בחגך", ולפי סב' זו נראה, דה"ה אם רוצים ליתן לו בחינם, כיון דעציבא דעתיה ליקח בחינם משום נהמא דכיסופא, מותר לעבוד. ואמר לי מו"ר הגר"מ שמש שליט"א שכ"כ סב' זו ב"דירשו" ולעיי"ש. ולכאורה יש לחקור, מה הדין אם יש בידו הלואה מכבר, האם מותר לעבוד. דהנה מצ"א כתב הש"ך (חו"מ סימן פא על הש"ע בסעי' יד) דכשיש הלואה בידו אינו נחשב לעני, ומצד שני אכתי יכול לומר דעציבא דעתיה להשתמש בשל ההלואה, ומו"ר הגר"מ שמש שליט"א אמר כהצד הראשון דאין

שערי יוסף - חול המועד

הוכחה לומר דחשיב כעציבא דעתיה, ואולי, אם לקח ההלואה לצורך דבר אחר כגון לקנות מכשיר חשמלי הנצרך לו מאוד לבית ואין לו לקנות כי אם ע"י הלואה זו, י"ל הס' דעציבא דעתיה].

שערי יוסף - חול המועד

